SCRISORI CĂTRE OVID DENSUSIANU

Coperta: *Florin Ionescu*

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva

SCRISORI CĂTRE OVID DENSUSIANU

VOL. II

EDIŢIE ÎNGRIJITĂ, INTRODUCERE, NOTE, TABEL CRONOLOGIC ŞI INDICI DE
LIVIU ONU, ILEANA VÎRTOSU, şi MARIA RAFAILĂ

SUB REDACŢIA LUI
LIVIU ONU

DOCUMENTE LITERARE

EDITURA MINERVA
BUCUREŞTI — 1981

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cuprins. Volumul II al corespondenței primite de Ov. Densușianu cuprinde, în continuare, scrisorile emise de persoane ale căror nume de familie sînt incluse, în ordine alfabetică, între Dumitrescu și Iorga, în total **323** scrisori. Numărul emitenților este de **84**, dintre care 66 români și 18 străini. Pe limbi, scrisorile se grupează astfel: 246 scrisori în limba română, 65 — în limba franceză, 9 — în limba germană și cîte una în limbile italiană, spaniolă și engleză. Și în acest volum, scrisorile străine, cu excepția celor franțuzești, au fost prezentate și în traducere românească.

Pentru importanța secundară pe care o au, scrisorile unui număr de 15 emitenți români, în total 19 scrisori, au fost redate în rezumat, în partea finală a volumului.

Din fondul inclus în volumul de față, se detașează, în mod evident, corespondența lui Pompiliu Eliade, Matthias Friedwagner, Mia Frollo, George Giuglea, Petre V. Haneș și Jindra Hušková-Flajšhansová, prin numărul relativ mare al scrisorilor, prin bogăția, varietatea și valoarea informațiilor pe care ni le oferă. O importanță deosebită au însă și scrisorile, mai puține la număr sau izolate, ale unor personalități ca: Louis Dumur, Matei Elian, Václav Flajšhans, B. Fundoianu, Charles Fuster, Gala Galaction, Henri Gavel, Nic. Georgescu-Ștefănești, Alexandru Gherghel, Teodor Gîlcescu, St. Glixelli, Georges Gourdon, Vasile Grecu, Mihail Gregorian, Jorge Guillén, Charles Heremans, J. B. Hétrat, Maria Holban, Gh. Iogu, Ion C. Ionescu$_2$, Take Ionescu, Iorgu Iordan, Nicolae Iorga.

Tehnică. Tot ceea ce am afirmat în *Nota asupra ediției* din vol. I, cu privire la organizarea fondului în cadrul ediției, la cronologia relativă a corespondenței, la aparatul critic al textelor, la aparatul ediției, la ortografie și punctuație, este valabil, în egală măsură, pentru volumul I și pentru volumele următoare.

Informațiile noastre bibliografice referitoare la scrisorile volumului II se opresc la publicațiile apărute în general pînă la sfîrșitul anului 1978.

Abrevierile titlurilor noi de lucrări citate mai des și cîteva noi abrevieri de cuvinte sînt expuse în listele de abrevieri ce urmează după această *Notă asupra ediției.*

Volumul este însoțit de o serie de reproduceri fotografice după scrisori, după unele materiale de arhivă și după fotografii ale unora dintre emitenți.

Ediția se încheie cu un indice cronologic al scrisorilor, o listă a emitenților și un indice de nume (nume de persoană).

Erată la volumul I. În vol. I al culegerii noastre s-au strecurat unele erori, dintre care le semnalăm, aici, pe cele mai importante:

pag.	*rînd*	*în loc de*	*a se citi*
X	14	I. Saroïhandy	J. Saroïhandy
XIII	1 de jos	Praga	Bratislava
XIV	17	I. Saroïhandy	J. Saroïhandy
XX	11 de jos	smai	mai
XXII	6	au fost ordonate	a fost ordonat
XXV	12 (col. II)	Densusianu.	Densusianu,
XXVI	6 de jos (col. I)	Bucureşti.	Bucureşti,
XXVII	16 de jos (col. I)	*Annuare*	*Annuaire*
5	16	[s.s]	[ss.]
5	16	d'impressions	d'impression
7	26	je n'a-	je n'ai
9	20	414[—415	414—415
25	2	*romanza*	*rumena*
25	33	*recenti di filologia romanza*	*recenti di filologia rumena*
31	9	nota 2	nota 1
32	18	cunosctor	cunoscător
37	20	Qostille	Postille
50	1	distinsi	distinti
51	2 de jos	splendite	splendide
68	19 de jos	72.306	72.396
91	1	*sufle*	*suflet*
104	17	ortografice [2]	ortografice:
105	23	o surpriză	surpriză
105	7 de jos	aranjării	aranjărei
105	2 de jos	voi fi la	voi fi în
124	11 de jos	le 26 août	le 28 août
124	1 de jos	hommage;	hommage
125	11 de jos	un drôle de...	un drôle de type
125	9 de jos	blasphêmer	blasphémer
125	6 de jos	services de...	services de voirie
127	26 de jos	păstrat)	păstrat),
135	19	intreprinderi	întreprinderi
147	4 de jos	aminte]	aminte
160	13 de jos	мѣка	мѣкѧ
194	între 6 şi 7	—	B.A.R.S.R.—S 80(2)/ DXXXV. — Inv. 72.606
198	3 de jos	un *eſ*	un *e*
210	9 de jos	de a rezultat	unui rezultat
210	8 de jos	modzi	de azi
210	7 de jos	*noui*estă	modestă
210	6 de jos	nu [sic]	*noui* [sic]
210	5 de jos	[...]".	nu
210	4 de jos	*	[...]"
224	4	Crainic:	Crainic
228	24	Victorie	Victoriei
275	8 de jos	Timiţător	Trimiţător
281	3 de jos	candidaţ	candidaţi
293	9 de jos	**Şi**	**Si**

pag.	*rînd*	*în loc de*	*a se citi*
299	1 de jos	si o	și o
337	1 de jos	*d. literatura*	*de literatura*
345	15 de jos	6 heurs	6 heures
345	2 de jos	ecrits	écrits
348	7	*instrucțuune*	*instrucțiune*
349	6 de jos	oculitiste	ocultiste
357	4 de jos	decembri	decembrie
362	24	1921 august 26	1921 august 28
373	17 de jos	Aligheri	Alighieri
377	20 (col. II)	Lebèque	Lebègue
381	17 (col. II)	Saroïhandy I.	Saroïhandy J.
383	între rd. 5 și 4 de jos (col. I), a se adăuga: Villiers de l'Isle Adam 109		

Redacționale. În legătură cu partea de contribuție a membrilor colectivului de redactare a seriei *Scrisori către Ov. Densusianu*, precizăm următoarele:

1. Ca operații preliminare, au fost efectuate, de către:

Liviu Onu: conspectarea întregii corespondențe primite de Ov. Densusianu și a arhivei personale a lui Ov. Densusianu; stabilirea structurii generale a lucrării; bibliografierea periodicelor *Revista critică-literară* (1893—1897), *Viața nouă* (1905—1925), *Versuri și proză* (1911—1916); documentarea generală privitoare la viața și activitatea lui Ov. Densusianu.

Maria Rafailă: prospectarea fondului de corespondență Ov. Densusianu, bibliografierea revistei *Grai și suflet* (1923—1937).

2. În elaborarea vol. I și II, sarcinile au fost distribuite după cum urmează:

Ileana Vîrtosu: transcriere de texte (57 scris.), stabilire de texte (134 scris.), redactare de note și bibliografie (92 scris.), abrevieri bibliografice (colaborare).

Maria Rafailă: transcriere de texte (444 scris.), redactare de note și bibliografie (20 scris.), indici (colaborare).

Liviu Onu: coordonarea generală, cuvîntul introductiv, notele asupra ediției, redactarea listei abrevierilor bibliografice și de cuvinte, transcriere de texte (283 scris.), stabilire de texte (647 scris.), redactare de note și bibliografie (669 scris.), redactarea indicilor, revizia generală.

Epilog. Este o plăcută datorie să mulțumim, și pe această cale, tuturor acelora care, în redactarea volumului de față, ne-au ajutat cu informații, materiale sau observații, și anume: Vladimir Dumitrescu, Anton Vladimir Frollo, Maria Giuglea, Teodor Gîlcescu, Sofia Gregorian, Gheorghina Haneș, Maria Holban, Ion C. Ionescu$_2$, Tr. Ionescu-Nișcov, František Knoll, Aurelia Mihailovici, George Potra, Florența Sădeanu, Věra Štupakova, Barbu Theodorescu, Valentina Tudoriu-Grünwald, Silvia Armaș. Soția semnatarului prezentei note a revăzut întreg textul manuscris al volumului, iar profesoara Emilia Savin a făcut revizia traducerilor românești ale scrisorilor germane. La corecturile de tipar am primit sprijinul profesoarei Aura Soare.

Exprimăm, de asemenea, recunoștință colectivelor specializate de la Biblioteca Academiei R. S. România, Biblioteca Centrală de Stat și Biblioteca Facultății de limbă și literatură română de la Universitatea din București, pentru concursul pe care ni l-au dat.

Nu putem încheia fără să exprimăm gratitudinea noastră lui Iordan Datcu, redactorul responsabil al cărții, pentru atenția acordată textului, lui Pompiliu Statnai pentru tehnoredactare și întreprinderii poligrafice „13 Decembrie" pentru condițiile grafice pe care ni le-a asigurat.

LIVIU ONU

București, aprilie 1979.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

(completare) *

1. Cărți, colecții, biblioteci și fonduri arhivistice

Acad., *Ist. lingv.* = *Istoria științelor în România. Lingvistica.* Volum elaborat sub conducerea acad. Iorgu Iordan de Ion Gheție, Valeria Guțu Romalo, Luiza Seche, Mircea Seche, Flora Șuteu, București, 1975 (Academia R. S. România. Comitetul român de istoria și filozofia științei).

Cărturari braș. = *Cărturari brașoveni. (Sec. XV—XX).* Ghid biobibliografic. Brașov, 1972 (Comitetul pentru cultură și educație socialistă Brașov. Biblioteca municipală).

Coresp. H. Petra-Petrescu = Lidia Băncescu, *Scrisori către Horia Petra-Petrescu* (Catalog). Sibiu, 1971. (Biblioteca „Astra", Sibiu).

Coresp. T. Maiorescu = *T. Maiorescu și prima generație de maiorescieni. Corespondența.* Antologie, note și prefață de Z. Ornea. Text stabilit de Filofteia Mihai și Rodica Bichiș. București, 1978. (Documente literare).

Dicț. folc. = Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc.* Cu o prefață de Ovidiu Bîrlea. București, 1979.

Dicț. lit. rom. cont.$_2$ = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană.* Ediția a doua revizuită și adăugită. București, 1977.

DLFR = Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978 (Albatros).

Encicl. istoriogr. = *Enciclopedia istoriografiei românești.* Coordonator științ.: Ștefan Ștefănescu. București, 1978.

Encycl. ling. 1960 = Sever Pop et Rodica Doina Pop, *Encyclopédie linguistique. Membres du premier Congrès international de dialectologie générale (Louvain-Bruxelles, 1960).* Louvain, 1960 (Travaux publiés par le Centre international de Dialectologie générale près l'Université catholique de Louvain. Fasc. VI).

Gafița, *Bibliogr.* = Viniciu Gafița, *Bibliografie de literatură română pentru copii*, București, 1978.

Iordan, *Memorii*, II — III = Iorgu Iordan, *Memorii.* vol. II—III. București, 1977—1979 (Mărturii).

Ist. lingv. rom = Mioara Avram, Vladimir Drimba, Ion Gheție..., *Istoria lingvisticii românești.* Coordonator: acad. Iorgu Iordan. București, 1978.

Lic. N. Bălc. Craiova = *Omagiu liceului „Nicolae Bălcescu" din Craiova la cea de-a 150-a aniversare*, Craiova, 1977.

Macrea, *Contrib.* = D. Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești* București, 1978.

---

* Vezi *Scrisori către Ov. Densusianu*, vol. I, București, 1979, p. XXIII—XXVIII.

Ornea, *Sămănăt.*$_2$ = Z. Ornea, *Sămănătorismul*. Ed. a II-a revăzută și adăugită. București, 1971. (Momente și sinteze).

Tagliavini, *Originile* = Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică*. Versiunea românească îngrijită și coordonată de Alexandru Niculescu. Traducere: Anca Giurescu și Mihaela Cârstea-Romașcanu. București, 1977.

Toader, *Preleg.* = Alexandra Toader, *Prelegeri de literatură cehă. (Cu privire specială la raporturile culturale și literare româno-cehe la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX)*. București, 1978. (Universitatea din București, Facultatea de limbi slave).

2. Periodice

Bul. SSF., 1978 = Societatea de științe filologice din R. S. România, *Buletinul Societății pe anul 1978*. București, 1978.

ABREVIERI DE CUVINTE

(completare) *

ms. = (adj.) manuscris(ă).
or. = oriental(e).
preced. = precedent(ă).
tc., turc. = limba turcă osmanlîe; turcesc(ul) osmanlîu.
urg. = urgent(ă).

* Vezi *Scrisori către Ov. Densusianu*, vol. I, ed. cit., p. XXIX—XXXI.

SCRISORI PERSONALE NEFAMILIALE

DUMITRESCU-IORGA

(Scrisori însoţite de note)

Maria I. Dumitrescu [1]

Balcic, 24 iulie 1933

Mult stimate domnule profesor,

O bună întremare fizică şi morală, dobîndită în acest loc de pace şi frumuseţe, mi-a îngăduit să vă exprim respect[u]oasele mele salutări.

Odată cu aceasta, îmi fac datoria de a vă înştiinţa că am descifrat textul veneţian, fără a-l pătrunde cum se cuvine, din lipsa timpului necesar. Cred că, tot după 6 august, voi reveni conştiincios asupra lui.

În legătură cu atribuţia mea, am condus camaradele, în mai multe excursii de orientare, prin cartierele locuite de tătari şi turci. Vom face o încercare de studiu şi la aromânii din satele din jurul Balcicului. Toate acestea se fac cu un scop bine definit al Asociaţiei, de care depinde colonia. Membrele primesc, odată cu odihna, şi unele îndrumări plăcute şi folositoare.

Mulţumindu-vă pentru bunăvoinţa de a fi cetit aceste rînduri, vă rog a primi încredinţarea recunoştinţei şi respectului meu.

M. I. Dumitrescu

B.A.R.S.R. — S 23 / DXXXVIII. — Inv. 72. 829

[1] Maria I. Dumitrescu (1904—1969), eminentă medievistă, clasicistă, bibliografă. Licenţiată în filologia clasică şi în limba italiană la Universitatea din Bucureşti (1926). Specializare la Paris, la École Pratique des Hautes Études (secţia istorie-filologie) şi la École Nationale des Chartes (1927—1931) şi diplomată a amînduror acestor prestigioase instituţii (1931). Doctoratul la Universitatea din Bucureşti (1943). Din 1953, în serviciul unor institute de documentare din Capitală. Între 1939—1950: profesor de bibliologie la Institutul de Arhivistică (Bucureşti). A publicat studii consacrate poeziei trubadurilor provensali şi cercetări de bibliografie şi biblioteconomie. Citãm lucrarea: *Poésies du troubadour Aimeric de Belenoi* (Paris, 1935; Société des anciens textes français: 271 p.: teza susţinută la École Pratique...). Are şi preocupări de dialectologie românească: *Mai-mult-ca-perfectul în meglenită*, în *GS*, VI, f. 1—2 (1934), p. 339—341; şi o recenzie la Th. Capidan, *Romanitatea balcanică* (Bucureşti, 1936), în aceeaşi rev., VII, 1937, p. 332—333. Exemplarul de la B.C.U.B., Facultatea de limbă şi literatură română, al tezei citate, tipărită la Paris, 1935 (lucrarea de diplomă) a aparţinut bibliotecii lui Ov. Dens. şi este însoţit de o c.v. a autoarei, al cărei nume imprimat apare în varianta Marioara Dumitrescu şi care are următoarea dedicaţie autografă: „Domnului profesor Ovid Densusianu, respectuos omagiu — M. Dumitrescu". Vezi necrologul (nesemnat) din *Revista bibliotecilor* (Bucureşti), XXII, 1969, nr. 4, aprilie, p. 253—255 [cu bibliografia lucrărilor Mariei Dum.]

Louis Dumur[1]

MERCURE DE FRANCE
26, RUE DE CONDÉ, 26

Paris, le 4 février [1927]

Cher Monsieur,

Je vous remercie de votre visite au *Mercure*[2] avec le regret de ne pas vous avoir vu [3]. Je serais très heureux de déjeuner avec vous un de ces jours, si cela vous est possible. Vous voudrez bien alors vous entendre avec notre ami commun M. Paltanea [4], qui m'indiquerait le jour qui vous conviendrait ainsi que le restaurant.

Veuillez agréer, cher Monsieur, l'expression de mes meilleurs sentiments,

Louis Dumur

[Adresa (pe plic)] Monsieur O. Densusianu, 61, rue Sainte-Anne, Paris 2e.

B.A.R.S.R. — S 24 / DXXXVIII. — Inv. 72.830

[1] Louis Dumur (1863—1933), scriitor și ziarist elvețian, stabilit în Franța; unul dintre fondatorii revistelor *Mercure de France* (1899) și *Le Courrier européen* (1904) și ai editurii Les Editions du *Mercure de France*. Autor de romane consacrate vieții citadine, dar și istoriei contemporane de după primul război mondial. Multe dintre scrierile sale au fost traduse în limba română. În paginile *VN* sînt semnalate unele dintre romanele lui L. Dumur: III, nr. 11 (1 iulie 1907); IV, nr. 3 (15 martie 1908); XV, nr. 10 (1 dec. 1919). În *VN*, XVIII, nr. 12 (1 febr. 1923), p. 228, Ov. Dens. inserează chiar o prezentare a romanului lui L. Dumur, *Les Défaitistes* (1923), iar Mia Frollo, în studiul său *Romanul francez contemporan*, II, din *VN*, XIX, nr. 7—8 (sept.—oct. 1923), p. 77—87, consacră aprox. 12 rînduri celor trei romane de război ale lui L. Dumur, *Nach Paris!*, *Le Boucher de Verdun* (1921) și *Les Défaitistes*. Relațiile lui L. Dumur cu Ov. Dens. datează din 1925, poate mai devreme. În 1927, L. Dumur se afla la București, repezentînd periodicul *Mercure de France* la Congresul presei latine (1—3 oct.). Vezi scris. lui Pomp. Păltănea către Ov. Dens. Anul de expediere a scrisorii: completat după ștampila poștei de pe plic.

Bibliogr. Talvart-Place, *Bibliogr.*, V, p. 105—111.

[2] *Mercure de France:* revistă literară lunară, apoi bilunară, creată în 1899 de Alfred Vallette, împreună cu un grup de prieteni, printre care J. Moréas, R. de Gourmont, A. Samain, L. Dumur. De inspirație simbolistă, revista, al cărei prim număr apare la 1 ianuarie 1890, se deschide curînd altor tendințe literare și artistice, promovînd multe talente tinere și confirmînd scriitori deja cunoscuți. Revista este interzisă în 1940 și reapare în decembrie 1946, continuîndu-se pînă în 1965.

[3] Ovid Densusianu s-a aflat în Franța între 1 ianuarie și 1 martie 1927, oprindu-se la Paris, Lourdes, Toulouse.

[4] Pompiliu Păltănea publicase un articol despre L. Dumur în *Viitorul* (București) din 18 dec. 1921.

Britta Edlén [1]

Stockholm, le 14 janv⟨ier⟩ 1935

Monsieur le professeur,

De la correspondance suéco-roumaine [2] déjà entamée et qui s'annonce très intéressante, mes remerciements les plus sincères.

Votre bien obligée

Britta Edlén

B.A.R.S.R. — S 26 / DXXXVIII. — Inv. 72. 834

[1] Scris. pe un bilet de carton.
[2] *Suéco-*: adjectiv corespunzător rom. „suedezo-".

Eliza Eliade [1]

I

CASINO MUNICIPAL
NICE

Ce mardi, 21 mars 1905

Cher Monsieur Densushano,

Puisque c'est moi qui m'étais permis de vous charger de la commission pour Capșa, je m'empresse de vous remercier de l'amabilité que vous avez mise à vous en acquitter [2]. Seulement (ce qu'on abuse des gens aimables comme vous, quand on est loin!), je n'ai pas bien compris si ma petite note a été acquittée par vous ou par quelqu'un d'autre. C'est là une question si délicate, qu'on ne peut la traiter qu'avec des êtres délicats comme vous. J'ai bien chargé ma soeur, dans le temps, d'acquitter, pour moi, quelques notes par ci par là, dont mon absence du pays ne peut me dispenser; mais j'ai oublié de la charger de la petite note de Capșa, et je crains fort que ce dernier, selon qu'il en avait été entendu, ne se la soit fait payer, sans que ma soeur ait trouvé bon de m'en parler. Que de temps nous vous volons, avec tous nos si longs „petits mots!" Aussi je vous prie de m'en excuser, moi personnellement, et de recevoir, une fois de plus, l'assurance de toute notre amitié,

E. P. Eliade

[Urmează autograful lui Pompiliu Eliade:]

Acum scriu eu[3] în post-scriptum. — În curînd, voi trimite un mic articul: *Din arhivele Sorbonei*, cu listele primilor noștri bacalaureați în litere și

științe la Paris [4]. — Ce bine că se deslușește la Facultatea noastră îndoitul curent al istoricilor și al oamenilor de litere! — Întrucît e vorba de atacurile posibile, și, desigur, necuviincioase și piezișe ale *Sămănătorului* [5], nu au nici o importanță. Vorba aceea: „Cînd nu sînt de față, pot să mă și bată".

O bună strîngere de mînă.

P.E.

Te rugăm cînd vei avea bunătatea să ne trimiți mandatul diferinții [sic], să nu o faci pînă nu vei opri tot, dar tot ce ai cheltuit cu trimiterea banilor și cu numeroasele noastre însărcinări.

Mulțumiri numeroase.

P.E.

B.A.R.S.R. — S 27 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.835

[1] Eliza Eliade, soția lui Pompiliu Eliade. La cele două scrisori în limba franceză, reproduse aici, trebuie adăugate și două scrisori în limba română, incluse în epistolele soțului ei către Ov. Dens. Vezi, infra, scris. VI și VII ale lui Pompiliu Eliade către Ov. Dens. Dintre scrisorile Elizei Eliade, trei datează din 1905, iar una (cea de a doua scris. franceză) e nedatată. În scris. sale românești, emitenta e tributară ortografiei etimologizante: *fórte* (VI, VII), *nóstre* (VI), *âncă* (ib.), *așiu dori* (VII). Eliza semnează: E. P. Eliade, Elise Pompiliu Eliade, Elisa Pompiliu Eliade, Elisa P. Eliade, E.P.E.

[2] Pentru comisionul făcut de Ov. Dens. la București în numele soților Eliade, vezi, infra, scris. V a lui Pomp. Eliade către Ov. Dens.

[3] Pentru Pompiliu Eliade, vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[4] Studiul lui P. Eliade a fost publicat de Ov. Dens. în paginile *VN*, I, nr. 10 (15 iun. 1905), p. 223—232.

[5] *Sămănătorul*, revista scoasă de Al. Vlahuță și G. Coșbuc, la București, în dec. 1901. La conducerea ei, s-au perindat, apoi, Il. Chendi, Ov. Densusianu, Șt. O. Iosif etc. După ce începuse, în mai 1903, o colaborare regulată și substanțială, N. Iorga va conduce revista între 5 VI 1905 și 15 X 1906. Prin orientarea ei antimodernistă, revista a intrat în conflict cu *Viața nouă* și cu grupul condus de Ov. Dens., organizînd o adevărată campanie împotriva acestora. Pomp. Eliade se referă la perioada în care conducerea spirituală a lui N. Iorga la *Sămănătorul* se face tot mai mult simțită. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 666; II, p. 602—603; Ornea, *Săm.*$_2$; *St. doc. lit.*, VII și VIII.

II[1]

[F. l., f.d.,] ce lundi

Cher Monsieur Densușiano,

Comme vous voyez, nous passons les fêtes ici.

Cela veut dire que nous vous attendons demain soir à dîner. Nous serons seuls, avec Mr Dimitrescu-Iassy [2], qui nous fait l'honneur de nous demander à dîner et à casser des oeufs rouges avec nous. „Christos a înviat" et à demain soir!

Elise Pompiliu Eliade

B.A.R.S.R. — S 27 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72. 836

[1] Bilet de carton, în chenar negru.

[2] Profesorul Constantin Dimitrescu-Iași. Vezi și scris. lui P. Eliade către Ov. Dens.: scris IV, nota 3; scris. VI, nota 14.

Pompiliu Eliade [1]

I[2]

[București, 1901—1902, iunie (?)] marți

Stimate domnule Densușanu,

...Un eveniment important (mă mir de ce mă servesc de cuvinte așa de grave și nu vorbesc de-a dreptul...: căsătoria mea), plus un voiagiu pe care trebuie să-l fac în Moldova, ca examinator la învățători, mă împiedică de a lua parte la examenele de licență din seziunea aceasta, timp de 13 zile. Îmi permit să mă adresez d-tale, ca celui mai gentil și mai competent dintre colegi, și să te rog să aibi bunătatea să mă înlocuiești la Universitate în seziunea aceasta.

Îți mulțumesc din tot sufletul și te rog să primești salutările mele.

Pompiliu Eliade

4, strada Orientului.

[Adresa] Domnului Ovid Densușanu, profesor la Facultatea de litere, 67, B-dul Carol.

B.A.R.S.R. — S 28(18) / DXXXVIII. — Inv. 72. 854

[1] Pompiliu Eliade (1870—1914), istoric literar și publicist. Studii filologice la București și Paris. Doctoratul la Paris (Sorbona). Profesor la Facultatea de litere din București (1899—1914). A publicat studii importante cu privire la relațiile culturale româno-franceze. Decorat cu distincția franceză «Les Palmes académiques» (1900); membru corespondent al Academiei Române (1912). În relații de bună prietenie cu Ov. Dens., explicabile și prin formația culturală, și prin spiritul critic îndreptat împotriva unor adversari comuni, și prin locul de muncă (la aceeași Facultate). P. Eliade colaborează la *VN* începînd cu nr. 3 (din 1 III 1905) al primului an de apariție, pînă spre sfîrșitul celui de-al doilea an de apariție (a. II, nr. 23 din 1 I 1907). Multe dintre articolele lui P. El. au un caracter polemic (vezi și notele noastre la scrisorile urm.). Polemica lui P. Eliade este adesea subiectivă și vehementă, totuși în limitele unei critici decente. Pe acest plan, P. Eliade face front comun cu Ov. Dens. împotriva *Convorbirilor literare* și împotriva adversarilor simbolismului (N. Iorga etc.). E interesant de relevat: cu unii dintre acești adversari, de ex. — cu N. Iorga, atît Ov. Dens. cît și P. Eliade, în tinerețe, au fost în relații strînse, de bună prietenie. Vezi cele două scris. ale lui P. El. către N. Iorga, din 1895, în *St. doc. lit.*, VIII, p. 231—232. Deși durează pînă la moartea lui P. Eliade, prietenia dintre Ov. Dens. și acesta, după 1907, scade din intensitate. Cauza principală pare să fie orientarea politică diferită a lui P. Eliade (vezi scris. V, XIV, XV). După întoarcerea de la studii, îndepărtîndu-se treptat de junimiști și apropiindu-se de liberali, P. Eliade ajunge chiar deputat al acestora (1907) și membru în Consiliul permanent al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice. În intransigența sa, Ov. Dens. nu putea concepe colaborarea cu un adversar politic, fie acesta oricît de inteligent, fie el coleg de consiliu și chiar comiliton în materie de ideologie literară. Pentru relațiile dintre Ov. Dens. și P. Eliade, vezi și scrisoarea din 21 XI 1910 trimisă de Ov. Dens. lui Emil Isac, în I. Brad, *Emil Isac un tribun al ideilor noi*, Cluj, 1972, p. 43 („Cu d. Eliade nu pot vorbi, pentru că nu sîntem bine de cîtva timp"...). Răcirea relațiilor explică și întreruperea colaborării lui P. Eliade la *VN*, după 1906, și numărul redus de scrisori trimise de P. Eliade lui Ov. Dens.: 6 (4 datate + 2 nedatate, dar cu date probabile) din totalul de 19 (= 18 scrisori propriu-zise + 1 scris. inclusă în scris. I a Elizei Eliade către Ov. Dens.). Scrisorile lui P. Eliade privesc relațiile de colaborare dintre el cu Ov. Dens., activitatea didactică și științifică a lui P. Eliade și multe date din biografia acestuia. Originalitatea lui P. Eliade se manifestă și în limba și ortografia

scrisorilor sale. Astfel, în scris. I—XI, trimise între 1901—1905, P. Eliade scrie consecvent, fonetic: *ieu, iel, iea, iei* (pron. pers., nom.-ac.); *iei* (pron. pers., fem., gen-dat.); *ieşti, ieste ie, ieream, ierea* (vb.), — toate cu o frecvenţă foarte mare, — în loc de: *eu, el, ea, ei, ei, eşti, este, e, eram, era*. Din 1906, el adoptă însă ortografia oficială (fără *i*-). În toate aceste situaţii editorii au generalizat ortografia oficială, curentă şi astăzi. Alte inadvertenţe ortografice (şi fonetice): *or* (VIII, IX, X, XII; în loc de: *ori*), *orcînd* (V; dar şi *oricînd*, II), *orce* (VIII). Fonetisme populare: *corăspunde* (III), *dumnitale* (III, V, VI, X, de mai multe ori), *ieşau* (V), *totdauna* (V, VIII), *însaşi* (II), *dedusem* (VIII), *roche* (XV), *mieu* şi *miei* (V, VI, VII, VIII; dar şi *meu*, XV, XVI). Fonetisme latinizante: *articul (articulul, articule, articulele)* (II, V, VI, VII, IX, X, XI; şi în scris. inclusă în scris. I a Elizei Eliade către Ov. Dens), *secul* (II, V), *capitul* (X). Alte fonetisme: *apreţiere* (II, XII), *congediu* (V, X, XV), *am congediat* (III), *voiagiu* (I), *pavagiu* (X), *pasagiu* (XII), *personagielor* (VII), *postală* (VIII), *seziunea* (I). Mai relevăm: sufixul analogic *-inţă* (în loc de *-enţă*): *diferinţă* (IV, VI; şi în scris. inclusă în scris. I a Elizei Eliade către Ov. Dens.); pluralul arhaizant: *pagine* (II, V, VII, X; dar şi *pagini*, VII); o improprietate lexicală: *stadiul* (II; în loc de *stagiul*); o inadvertenţă morfo-fonetică: *ai schimbat titlu* (VII; în loc de: *...titlul*) şi una sintactică: *din fundul creierilor noastre* (V).

Vezi şi scrisorile Elizei Eliade către Ov. Dens.

La B.A.R.S.R., în fondul A 1384, se păstrează 2 c.v. provenite din arhiva lui Ov. Dens., avînd ca titular pe Pompiliu Eliade, str. Fîntînii, 41. Una dintre aceste c.v. este cu chenar negru.

Bibliogr. P. Eliade, *Curriculum vitae* [autograf, 8 p., datat: Bucureşti, 17/30 iunie 1900; păstrat la] B.A.R.S.R., cota A [= Arhivă] 1889 (aici, ca an al naşterii este dat 1870, nu 1869 cum informează celelalte izvoare bibliografice); Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 37, 39, 89—90; id., *Instituţii*, p. 50—51, 54; Ch. Drouhet, *Activitatea literară a lui Pompiliu Eliade*, în *Viaţa rom.*, X, 1915, nr. 1—3, p. 14—34; Alex. Davila, *Din torsul zilelor*, I, Bucureşti, [1929], p. 78—82; Livescu, *Amintiri*, p. 93—121; Anestin, *Schiţă*, p. 100—102; Alterescu-Tornea, *Teatrul Naţional*, p. 199—208; Massoff, *Ist. T. Naţ.*, p. 84—92, 202—208; id., *T. rom.*, IV, p. 223—225, 234—265, 289—304, 313—353; Solacolu, *Evocări*, p. 180; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 136—139; *Coresp. T. Maiorescu*, p. XXII, 137—249; Alexandru George, prefaţa la Pomp. Eliade, *Ce este literatura!* Ed. îngrijită ... de Al. George. Cluj-Napoca, 1978 (col. „Restituiri", 46), p. 5—19; *VN*, II, nr. 2, p. 42—43; necrologul de Mario Roques, în vol. colect. *Mario Roques et les études roumaines* (Pour un cinquantenaire scientifique), Paris, 1953 p. 111—117. Cf. *Necrop. Capit.*

[2] Localizarea şi datarea: după conţinut. P. Eliade s-a căsătorit, probabil, în 1902 sau 1901, dacă ţinem seamă că în 1903 era însurat (vezi scris. II), iar în 1904, fetiţa lui avea doi ani (vezi scris. III).

II[1]

[Paris, 1903, noiembrie sau decembrie,] joi

Iubite prietine, domnule Densuşianu,

Ministrul [2], consultat în privinţa interpretării art. 113 şi 66 din Legea instrucţiunii, a găsit că aceste articole sînt aşa de clare încît nici nu au nevoie de vreo interpretare oarecare. „Termenul dv. de trei ani se împlineşte la 1 fevruarie 1904"; „Totul atîrnă de la votul colegilor dv. de la Facultatea de litere". Dacă acest vot e favorabil, ministrul e foarte bucuros să facă numirea [3].

Dar acest vot fi-va favorabil?

Întru cît mă priveşte, activitatea mea literară în decursul acestor trei ani de agregaţie, exceptînd cursurile, a fost întreită:

1) Am produs pe *Grégoire Alexandresco et ses maîtres français* [4], lucrare care va cuprinde 40—60 pagine în *Revue des deux mondes* [5] şi care cuprinde 288 de pagine în manuscriptul încredinţat d-tale, socotind partea a IV-a pierdută de d. Brunetière [6]. Prin această lucrare de literatură comparată, am vrut

să arăt oarecum importanța studiilor de literatură franceză la noi în țară. Dacă nu am fi trecut printr-un secul de influență franceză, catedra mea ar avea mult mai puțină rațiune de a figura la Universitate, precum poate catedra de literatură slavă se explică prin marea influență slavonă exercitată asupra dezvoltării noastre intelectuale. (Dacă citirea lungului meu manuscript îți pare prea ostenitoare, mă ofer să ți-l descifrez eu însumi, oricînd vei găsi d-ta de cuviință).

2) Am redactat și imprimat 6 lecțiuni asupra înțelesului „literaturii" [7]. Mi se pare că încercarea de a dezlega această grea problemă de estetică revenea, de drept, unui profesor de literatură.

3) Am publicat, de asemenea, și trei volume de *Causeries littéraires* [8]. Îmi permit să-ți trimit aprețierile asupră-le ale unui profesor de literatură franceză de la Universitatea din Berlin (Emile Haguenin [9]) și tipărite în *Le Temps* [10]. Aceste aprețieri se opun acelora foarte severe și foarte injuste apărute în *Sămănătorul* [11] și cari-mi tăgăduiau pînă și meritul de a scrie o franțuzească convenabilă. Conținutul acestor *Causeries* e mai puțin ușor decît le este, într-adins, forma. Dar forma lor ușoară să fie însași [sic] un defect? Dacă trebuie neapărat ca cineva să se adreseze publicului, în materie literară, nu e mai bine ca acel cineva să fie un membru al învățămîntului superior decît un prim venit?

Supun toate aceste reflexiuni aprețierii d-tale, care vei fi desigur judecătorul lucrărilor mele. Un profesor de literatură nu e un profesor de istorie și nu e un profesor de filologie. Ramura lui nefiind erudiție, nu i se cere să facă știință propriu-zisă. În special cînd acel profesor e de literatură străină, departe adică de manuscrisele autorilor, nu i se poate cere să facă descoperiri importante în ramura sa.

Am lucrat și am încredere în dreptatea dtale. N-am lucrat mai puțin decît ceilalți doi colegi cari se prezintă la profesură în același timp cu mine și cărora le urez, din toată inima, cel mai mare succes.

Ministrul a înlăturat chestia legală. D-ta vei înlătura în sînul Consiliului, sînt sigur, chestia „neproductivității" noastre. Nici nu-și poate închipui cineva starea de spirit dezagreabilă prin care am trecut acești din urmă trei ani cît a ținut stadiul [sic] agregației.

D-na Eliade îți trimite, deodată cu mine, salutările ei prietenești.

Pompiliu Eliade

B.A.R.S.R. — S 28 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.850

[1] Scrisoare în chenar negru. Localizarea și datarea: după conținut. P. Eliade, aflat în Franța la studii, pentru „agregație" (1901—1904), se interesează, pe lîngă ministerul de resort, de posibilitățile de a fi numit profesor plin la Facultatea de litere din București, catedra de limbă și literatură franceză (catedră întemeiată în 1900, prin transformarea catedrei de limbi și literaturi neolatine, pe care P. El. o suplinea din mai 1899). Investigația o face cel puțin cu 1—2 luni înainte de terminarea stagiului în Universitatea pariziană, adică înainte de februarie 1904. Faptul că P. Eliade face aluzie la un articol apărut în *Sămănătorul* (vezi, aici, nota 11) și pe care l-am identificat ca fiind din octombrie 1903, iar continuarea, din noiembrie al aceluiași an, ne îndreptățește să plasăm redactarea scrisorii după 2 noiembrie 1903.

[2] Între 14 febr. 1901 și 13 dec. 1904, ministru al cultelor și instrucțiunii publice era Spiru Haret.

[3] Este vorba de numirea lui P. Eliade ca profesor definitiv la Facultatea de litere din București. Această numire s-a făcut la 21 aprilie 1904, curînd după întoarcerea sa de la Paris unde își trecuse „agregația".

[4] Pompiliu Eliade, *Un poète roumain: Grégoire Alexandresco et ses maîtres français*, n *Revue des deux mondes*, *XXIV* (15 dec. 1904), p. 871—909.

[5] *Revue des deux mondes*, publicație periodică franceză, scoasă la Paris în 1828 de Mauroy și Ségur-Dupeyron. De factură strict literară la început, revista capătă, după 1830, o orientare mai largă, abordînd și domeniile politicii, economiei, științei, artelor. La conducerea revistei s-a aflat, din 1893 pînă la moarte, și criticul literar Ferdinand Brunetière. După 1944, revista și-a schimbat titlul în *La Revue, littérature, histoire, arts, sciences des deux mondes*, iar din 1956, a fuzionat cu publicația *Hommes et Mondes*, editînd niște *Cahiers*, consacrate problemelor actualității.

[6] P. Eliade a fost elevul lui Ferdinand Brunetière, la École Normale Superieure și la, Sorbona (Paris). Vezi și necrologul scris de P. Eliade la moartea lui Ferd. Br., în *VN*, II nr. 23 (1 ian. 1907), p. 509—519.

[7] Pompiliu Eliade, *Ce este literatura? Condițiunile și limitele acestei arte*, București, 1903. Sînt șase lecții ținute studenților Facultății de litere și filozofie din București, în primul trimestru al anului școlar 1900—1901, și tipărite întîi în *Revista idealistă*, numerele 1—2, 5—7 din 1903. Vezi reeditarea recentă: Pompiliu Eliade, *Ce este literatura?* Ediție îngrijită, prefață și notă asupra ediției de Alexandru George. Cluj-Napoca, 1978 (Col. „Restituiri", 46).

[8] Pompiliu Eliade, *Causeries littéraires*, t. I—III, Bucarest, 1903. Este o culegere de articole apărute anterior în foileton, în ziarul franco-român *L'Indépendance roumaine*, între oct. 1901 și aprilie 1902.

[9] Haguenin: lecțiune incertă (e posibilă și lecțiunea: Haguens). — Émile Haguenin (1872—?), istoric literar francez, profesor la Universitatea din Nancy, apoi la cea din Berlin. Colaborează la *Journal des débats*, *Le Temps*. *Revue des deux mondes* etc. La École Normale Supérieure a fost coleg cu P. Eliade, care-l menționează în « Remerciements », din *Histoire de l'esprit public en Roumanie*, vol. I, Paris, 1905, p. 397.

[10] *Le Temps*, publicație săptămînală franceză, scoasă în 1861, la Paris, de A. Neîftzer, iar apoi, de Adrian Hébrard. A jucat un rol important în viața politică a Franței, fiind foarte apreciată pentru articolele sale de politică externă. Anatole France a fost unul dintre colaboratorii iluștri ai ziarului. Publicația și-a încetat apariția în 1942.

[11] N. Iorga se ocupă, în mod special, de cele trei volume din *Causeries littéraires* ale lui P. Eliade, în ultimele două părți ale articolului său *Socoteală definitivă cu d. Pompiliu Eliade*, în *Sămănătorul*, II, nr. 43 (26 oct. 1903), p. 686—688 și nr. 44 (2 noiembr. 1903), p. 703—706.

III[1]

HÔTEL BELLEVUE
39, AVENUE DE L'OPÉRA

Paris, le 9/22 oct⟨obre⟩ 1904

Toate complimentele noastre bunului prietin, d-l Densusianu! A petrecut bine ziua de la Strassburg?[2] Și-a găsit acasă lucrurile în bună stare? A început examenul licențiatelor?

Fetița noastră merge mult mai bine, putem zice că e scăpată, dar numai de trei sau patru zile putem spune aceasta cu siguranță. Timp de aproape trei săptămîni, a stat între viață și moarte. Boală grea și lungă, doctor negustor care și-a luat toate măsurile să ne îngrozească și să prelungească încă boala. L-am congediat [sic] și putem zice că, de atunci, îi merge fetii mai bine. Dar se pare că convalescența enteritelor este excesiv de lungă i cere îngrijiri de tot felul. Biată nevastă-mea nu mai are un minut liber, în acest oraș în care am adus-o să petreacă: ea singură trebuie să fiarbă de dimineața pînă seara toate băuturile fetiții, — bona noastră fiind înzestrată, precum știi, cu cea mai desăvîrșită imbecilitate.

Ne-am mutat încă o dată de la plecarea dumnitale. Sîntem la Hôtel Bellevue, unde avem 3 odăi la al IV-lea. Închidem ușa dinspre coridor și sîntem cu totul la noi acasă. Fetița poate să plîngă și noi putem să-i pregătim toate fierturile în bună pace. Casa din strada Taitbout prezenta o mie de neajunsuri cu tot luxul ei aparent: vecini insuportabili, cari fac tot zgomotul de pe lume la miezul nopții, cînd se întorc de la petreceri, dar cari nu îngăduie ca un biet copilaș de doi ani, bolnav, să plîngă peste ziuă; — o stăpînă de pensiune, necuviincioasă, care te crede vecinicul ei îndatorat dacă te găsești la dînsa în gazdă; — în sfîrșit, un calorifer sistem vechi, care răspîndește un miros greoi de cărbuni în rarele ceasuri în care e încălzit...

Am plecat. Lucrez trei ceasuri dimineața la Biblioteca Nationale și două ceasuri seara acasă, cînd nu ieșim nicăirea. După prînz, ne plimbăm nițel singuri pe la muzee sau cu copiii prin grădini. Cercetările mele înaintează. Simt foarte tare lipsa *Uricariului* [3], pe care nu știu cum și de unde să mi-l procur, precum și a publicațiunii în 4 sau 5 volume intitulată: *Anul 1848* [4].

O bună strîngere de mînă prietenească.

Ce materie gîndești să tratezi anul acesta la cursul public?

Ai vorbit cu Dudescu în chestia noiei [sic] aranjări a lefii? Așteptăm aci pe Haret [5] dintr-un moment într-altul. — Îți trimit la poștă, în același timp cu această scrisoare, micul volum de extracte din V. Hugo, de care-ți vorbisem la plecarea d-tale.

Pompiliu Eliade

B.A.R.S.R. — S 28 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72.837

[1] Pompiliu Eliade se afla la Paris într-un concediu de studii de un an (oct. 1904—iunie 1905). În acest timp, este suplinit la Facultate de Ov. Dens. Vezi și scris. IV—IX.

[2] După încheierea studiilor sale în Franța, Ov. Dens. obișnuia deseori să-și petreacă vacanțele de vară în această țară. La înapoiere, zăbovea prin Germania. Orașul Strasbourg aparținea, pe atunci, Germaniei, ceea ce explică grafia Strassburg.

[3] Culegerea de documente vechi românești, publicată de Theodor Codrescu sub titlul *Uricariul*, t. I—XXV, Iași, 1852—1895.

[4] *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, t. I—VI, București, 1902—1910. Pînă inclusiv în anul 1904, anul emiterii scrisorii, apăruseră numai vol. I—V.

[5] Spiru Haret, ministrul de atunci al Instrucțiunii Publice și Cultelor. Apropierea lui P. Eliade de Sp. Haret se explică prin legătura de rudenie și prin apartenența la același partid politic (liberal). Vezi, supra, scris. II a lui Const. Damianovici către Ov. Dens., nota 4, și, mai ales, infra, sub rubrica noastră I n s t i t u ț i i, î n t r e p r i n d e r i, s o c i e t ă ț i, corespondența Ministerului Instrucțiunii publice cu Ov. Dens.

IV [1]

[Paris] Hôtel Bellevue, 28 noiemvrie 1904

Toate mulțumirile pentru trimiterea mandatului. — Cum îți merge sănătatea? — Noi toți sîntem bine, afară de mine care sînt tare gripat de cinci zile. — Vii la Nizza [2]? Ti-aș rămîne foarte recunoscător de n-ai uita să

pomenești lui Dudescu despre diferința onorariului. — O bună strîngere de mînă de la noi toți.

P.E.

În curînd, scrisoare mai lungă.
Cine a fost confirmat Rector [3]?

[Adresa] Monsieur Ovide Densusiano, Professeur à la Faculté des Lettres, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 28 (3) / DXXXVIII. — Inv. 72.838

[1] Ilustrata reprezintă: «Paris — La Seine au Pont des Arts» (foto).
[2] *Nizza* (it.) sau *Nice* (fr.) = Nisa.
[3] La Universitatea bucureșteană, rector era Constantin Dimitrescu-Iași, care, dealtfel, a deținut această funcție din oct. 1898 pînă în ian. 1911, fără întrerupere.

V [1]

HÔTEL-PENSION RIP
VILLA BEAU-SITE
AVENUE CANDIA-BOULEVARD CZAREWITCH

Nice, le 24/11 fevruarie 1905

Iubite prietine,

Am primit mititica dumnitale revistă *Viața nouă* [2] și îi urăm, fără „calembour" [3], viață lungă. Ea corăspunde, desigur unei nevoi intelectuale de mult simțite. Va fi revista tuturor oamenilor de bun simț și cu o bună cultură, cari nu vor voi să-și mintă lor înșile și cari sînt sătui de declamațiile populare și patriotice de la *Convorbiri* [4] și *Sămănătorul.* Mai ales, va trebui să înlocuiască pe acesta din urmă și înțeleg foarte bine furia care a cuprins pe toată banda de pe strada Regală [5].

Am rămas încîntați, nevastă-mea și cu mine, de articulul dumnitale prefață [6]. I-am aplaudat, între noi, aproape fiecare linie. Ni se părea că exprimi idei ce ieșau din fundul creierilor noastre [sic!] și, în adevăr, cu mult mai puțin talent decît dumneata, am vorbit și eu odinioară, cam în același sens cu *Rătăciri literare*, în volumul mieu I din *Causeries littéraires*, în bucata: *Petite lettre sur les directions actuelles de la pensée roumaine.* Ar fi fost și de mirare ca niște prietini buni ca noi să nu se potrivească în privința ideei lor fundamentale literare.

N-am lăsat să treacă o săptămînă și m-am executat. Odată cu această scrisoare, vor pleca: 1) fotografia familiei noastre, care așteaptă de luni să i se facă un semn; 2) un mic articul, gîndit și redactat într-adins pentru revista dumnitale [7]. Cum am primit amabila dumnitale invitație de colaborare, mi-am pus capul între două mîini și mi-am zis: greutatea mare e subiectul. Am căutat prin foițele mele și am sfîrșit prin a mă hotărî să-ți trimit lista cronologică a tuturor tinerilor români cari și-au trecut bacalaureatul în științe și în litere la Paris, înainte de 1860. Această listă trebuia precedată de cîteva cuvinte și acele cîteva cuvinte s-au înmulțit așa de mult, încît au gonit lista.

Nu depășesc cele patru sau cinci pagine pe cari mi le oferi. Dar nu știu ce titlu să dau „gîndirii mele din depărtare". Mi-ai face un mare serviciu dacă i-ai da dumneata titlul ce ți se va părea mai nimerit. Iată cîteva altele ce mi-au venit la îndemînă: *O direcție ca multe altele*, *Cu măsură*, *Cu trei rezerve*... Cel mai bun titlu va fi acela pe care-l vei găsi dumneata, după citire.

Nu știi ce ocupat sînt aici cu adunarea materialului cărții mele [8]. Totdauna își face omul iluzie. Își închipuie că un an e un secul și dovedește că nu e cu mult mai lung decît o săptămînă. Sînt îngrozit cînd văd cum a trecut jumătatea congediului [sic] și cum mai am de consultat o infinitate de mărunțișuri neprevăzute.

Vezi dumneata pe Haneș [9]? Spune-i, te rog, că de mult vream să-i scriu, dar a uitat sistematic să-mi trimită adresa. Am primit în august, la Blasewitz [10], un volum din istoria lui literară [11], am mai primit unul în noiemvrie, la Paris, și am mai primit unul, mai zilele trecute, aici, la Nizza. Ce să fac cu cîte trele? Îi mulțumesc și pentru studiul asupra limbii literare [12], pe care îmi propun să-l citesc în curînd cu toată atenția. Dar, încă o dată, unde aș putea să-i scriu de-a dreptul? Întreabă-l, te rog, totdeodată, dacă s-ar simți dispus să facă oarecari mici cercetări pentru mine. Sînt lucruri fine, pentru cari am nevoie de un om competent și amabil!

Mai îmi permit să te încarc cu un alt comision, de ordine practică și aproape comică. Într-o zi (or[i]cînd), cînd vei trece prin fața lui Capșa, să intri înăuntru și să-l întrebi dacă i s-a achitat, în numele soției mele, o notă de 5 sau 6 franci, pe care i-o datorim din noiemvrie. Dacă da, întreabă-l, te rog, cine i-a achitat-o; dacă nu, achită-i-o dumneata în socoteala noastră [13]. Aceasta, nici vorbă, cu o zi înainte de trimiterea mandatului nostru și scăzînd mica sumă din acesta.

Ne întrebi cînd plecăm din Nizza. Peste patru sau șase săptămîni. Îți vom anunța schimbarea adresei, cu zece zile mai-nainte.

Încă o dată, o mie de felicitări pentru *Viața nouă*, care este o f a p t ă bună și un serviciu imens adus minții românești. Cere-mi colaborarea mea cît vrei și încrede-te într-însa. Vrei să-ți mai trimit listele Sorbonnei? [14] Mai am și altele ale Facultății de drept [15].

O bună strîngere de mînă din partea mea și a soției mele.

Pompiliu Eliade

Cu privire la politică:

Observările dumnitale asupra apropierii dintre liberali și junimiști sînt foarte drepte. Dar cred că această apropiere e datorită alegerilor și va dispărea îndată după constituirea camerilor. — Tot așa, sînt de părerea dumnitale cînd vorbești de spiritul de castă al unor liberali. Află însă că liberalismul mieu [16] e pînă acum de natură mai mult teoretică și că, de fapt, am poate cel puțin atîtea rezerve de făcut cît și dumneata în privința coreligionarilor miei politici. Dar viața pur contemplativă începe să mă apese.

B.A.R.S.R. — S 28 (4) / DXXXVIII. — Inv. 72. 839

[1] În stînga antetului: imaginea foto a hotelului respectiv. Formularul de scrisoare are imprimat, în dreapta sus: «Nice, le...», ceea ce explică neconcordanța lingvistică cu comple-

tarea lui P. El. Datarea din original („24/17 fevruarie") e corectată de noi. Lui *24* febr. din stilul nou (care, în Franța, îi era familiar lui P. El.), îi corespunde *11 febr.* în stilul vechi (nu *17*...).

[2] Primul număr al revistei conduse de Ov. Dens. apare la 1 februarie 1905.

[3] *Calembour* (fr.) = calambur, joc de cuvinte.

[4] *Convorbiri literare.*

[5] Pe strada Regală (azi, str. 13 Decembrie), la hotel Union, se aflau, din iulie 1903, redacția și tipografia *Sămănătorului.*

[6] Articolul-program al lui Ov. Dens. se intitula *Rătăciri literare.*

[7] Este vorba de articolul *Asupra unei direcții de azi*, care a apărut în *VN*, I, nr. 3 (1 martie 1905), p. 49—53. P. Eliade se ridica împotriva factologiei în cercetarea istorică, așa cum era propovăduită ea de unii istorici (N. Iorga este țintit indirect).

[8] Pompiliu Eliade, *Histoire de l'esprit public en Roumanie au XIX siècle.* Tome I. *L'occupation turque et les premiers princes indigènes (1821—1828)*, Paris, 1905. Cartea va fi recenzată favorabil de Ov. Dens. în *VN*, I, nr. 21, (1 dec. 1905), p. 504—506. Exemplarul oferit lui Ov. Dens. se păstrează la B.C.U.B., Facultatea de limbă și literatură română, și poartă următoarea dedicație autografă: „Prietinului O. Densusianu, cu toată dragostea. 22 dec. 1905. [ss.] P. Eliade". Tomul II *(Les trois présidents plenipotentiaires, 1828—1834)* va apărea la Paris, 1914.

[9] Petre V. Haneș, profesor de limba și literatura română la liceul bucureștean „Mihai Viteazul", istoric literar. Vezi, infra, scris. lui P.V.H. către Ov. Dens.

[10] Blasewitz: localitate pe Elba, azi cartier al Dresdei, în R. D. Germană.

[11] P. V. Haneș, *Literatura română modernă*, București, 1904.

[12] P. V. Haneș, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, [ed. I,] București, 1904.

[13] Pentru comisionul cu care P. Eliade îl încarcă pe Ov. Dens., vezi scris. I a Elizei Eliade către Ov. Dens.

[14] Listele primilor români licențiați în litere de la Sorbona, din 1818 pînă în 1860. Articolul, cu titlul *Din arhivele Sorbonei*, va apărea în *VN*, I, nr. 10 (15 iunie 1905), p. 223—232.

[15] Listele primilor români licențiați în drept de la Sorbona, din 1816 pînă în 1858. Articolul, cu titlul *Din arhivele Școalei de drept de la Paris*, va apărea în *VN*, I, nr. 16 (15 sept. 1905), p. 365—380.

[16] Vezi, aici, scris. I, nota 1.

VI [1]

Nice, 6/19 martie 1905

Iubite prietine,

Am primit cei 200 de franci și no. 3 al revistei [2]. Mulțumesc pentru amîndouă. Cum voi găsi un minut liber (un minut = o ședință de lucru întreagă), am să mă execut să-ți trimit un nou mic articul, — dar, deocamdată, sînt pînă în coate în *Analele parlamentare* [3]. Ai avut curiozitatea să desfaci vreunul din cele 17 volume groase ce compun astă înspăimîntătoare colecție? Foarte migăloase la citit, dar indispensabile, și foarte, foarte interesante.

Citind, în întregul lui, numărul 3 al dumnitale, m-am convins că revista merge bine, a început bine, dar îi lipsesc pînă acum: 1) un nuvelist; 2) un poet. De unde s-ar putea recruta ființele acestea? M-am gîndit la Frollo [4], care e un băiat cult și cu talent, — și m-am mai gîndit la unul, Bistrițianu [5], autor al unui minunat dialog dramatic asupra lui Ștefan cel Mare, pe care i l-a înțepat Iorga în *Sămănătorul* [6], fiindcă nu ținea seamă de nu știu care volum din Hurmuzaki [7].

Noi mai stăm aici o lună, poate și mai puțin. Apoi, după toate probabilitățile, vom merge la *Nervi*, lîngă Genua [8]. — Dacă d-ta ai avea gentileța nemărginită să-mi trimiți partea mea de onorariu în ziua de 20 *fix*, mandatul dumnitale m-ar putea găsi încă aici. În caz contrariu, s-ar plimba după mine pe tot litoralul. Odată cu el, și chiar mai nainte, te rugăm să ne spui unde ai de gînd să te exilezi? De ce nu vii cu noi la Nizza și la Nervi? Aer curat, peisagii fermecătoare, și nici un Bogdan [9], și nici un Iorga. — Dacă e cineva pe care-l dorim, și cu care am vrea să stăm mai mult de vorbă, ești desigur dumneata.

Catedra mea nu cred să-ți lase multă vreme pentru lucru personal, cu toate că d-ta știi să-ți întrebuințezi bine timpul. — Scăpat de catedra mea și de gurile dușmane de la București, munca mea înaintează aicea. Mai am puțin și voi expedia toate cărțile. Poate voi avea nevoie de cîteva altele, pentru cari îmi voi îngădui să am recurs [10] la dumneata. În întîia linie, aș avea nevoie să citesc cu atenție un curs al d-tale de acum doi ani asupra literaturii în prima jumătate a veacului trecut [11], curs plin de amănunte precise și nouă, și despre care mi s-a vorbit cu mult entuziasm. Nu cumva ai d-ta acel curs? Mi se pare că a fost steno- și litografiat.

Dacă nu vii la Nizza, unde te duci?

Îți trimitem toți toate complimentele noastre prietenești și, după obiceiul mieu rău, pe care-l vei scuza, fiind dată îndepărtarea mea de țară și buna d-tale prietenie, voi termina cu un număr mic de „comisioane":

1) știi d-ta adresa lui Haneș [12]?

2) vrei d-ta să-mi trimiți numărul din *Sămănătorul* cu critica celui ce „a adormit la *Convorbiri*"? [13]

3) vrei d-ta să întrebi pe Dudescu ce s-a hotărît cu *diferința* de pe anul trecut și să stărui să nu care cumva să nu mă treacă în noul budget cu leafa adevărată?

4) în ce număr va scrie „Coco" [14]?

O bună strîngere de mînă,

Pompiliu Eliade

P.S. Nevastă-mea îți pune și ea o întrebare: „Barbată-mieu are de gînd să-și expedieze la București lada lui mare cu cărți, de care nu mai are nevoie și pe care nu mai sîntem dispuși să o mai cărăm în toată Europa. Dar noi nu mai avem cuib la București. Ai d-ta un mic loc prin pimnițele sau podurile d-tale? Spune-ne, te rugăm, adevărat, căci n-am vrea, după tot „deranjul" ce ți-l procurăm cu persoana noastră, să-ți mai aducem unul cu lada noastră".

[Iscălitura originală: [15]

[Semnăturile și textele ce urmează sînt scrise de Eliza Eliade:]

Elisa P. Eliade

P.s. Rude avem destule, mai multe decît ne trebuie; dar numărul acelor ce ne-ar putea inspira încredere pentru păstrarea cărților e foarte

redus. Pentru aceasta, ne trebuie nu o rudă, ci un prieten, și, încă, un prieten de cap.

E.P.E.

Toate complimentele și prieteniile noastre, cu Christinica [16] în frunte.

B.A.R.S.R. — S 28 (5) / DXXXVIII. — Inv. 72. 840

[1] Scrisoarea de față are același antet ca și cea precedentă (V): «Hôtel pension Rip...»

[2] *Viața nouă*, I, nr. 3 (1 martie 1905).

[3] *Analele parlamentare ale României*, t. I—XVII, București, 1890—1914. Volumele apărute privesc perioada 1831—1852.

[4] Hildebrand Frollo (1878—1923), poet. Fiul lui G.-L. Frollo și frate cu Iosif Frollo (vezi scris. I a Miei Frollo către Ov. Dens., nota 1). Licențiat al Facultății de litere din București. A funcționat ca profesor de limbile germană, franceză și latină, în învățământul comercial și liceal din Capitală. A publicat volumul de poezii *Inimă de student* (București, 1904), în care are și o poezie în limba latină : *Ad columnam Traianam — Carmen* (p. 99—100). A colaborat, foarte puțin, la *VN*, cu poezii, între luna mai 1905—martie 1906. A semnat și: Otto Wilder (vezi *VN*, II, nr. 2, p. 48). Are și o traducere din Cicero, *Pledoaria pentru Titus Annius Milo* (cu o notiță biografică și bibliografică, cum și o introducere. București, 1914). Vezi: Tudor Vianu, *Hild. Frollo*, în vol. colect. *Monografia liceului „Gh. Lazăr" din București. 1860—1935...*, București, 1935, p. 373—375; *St. doc. lit.*, IX, p. 121; X, p. 283—303; Petrovici, *Amintiri*, p. 101; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 214; *Dicț. pseud.* Cf. *Necrop. Capit.*

[5] Ion Bistrițianu, pe atunci profesor de limba română la Rîmnicu-Sărat. Scrierea la care face aluzie P. Eliade este *Cuib de șoim*, (Bîrlad, 1904). I. Bistrițianu nu va colabora totuși la *VN*. Vezi, supra, scrisoarea lui I. Bistrițianu către Ov. Dens.

[6] N. Iorga recenzează cartea lui I. Bistrițianu în *Sămănătorul*, II, nr. 20 (16 mai 1904), p. 316.

[7] Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, culese de..., vol. I—XXI, 35 vol.; Supl. I—II, 9 vol. București, 1876—1942.

[8] A se observa că P. Eliade folosește numele latinesc al orașului Genova.

[9] Slavistul Ioan Bogdan, directorul revistei *Convorbiri literare*, profesor la aceeași Facultate la care profesau P. Eliade și Ov. Dens. Vezi supra, și scris. lui I. Bogdan către Ov. Dens.

[10] *să am recurs la* (franțuzism) = să recurg la, să apelez la (fr. *avoir recours à*).

[11] În anii școlari 1899—1900 și 1900—1901, Ov. Dens. ține cursul de Istoria literaturii române contemporane. Cursul, transcris în 1903 de Henri Stahl, cuprinde două volume. Vol. II are titlul: *Literatura română, 1830—1900.*

[12] Petre V. Haneș. Vezi, aici, scris. V, nota 9.

[13] Este vorba de nr. 8 din *Sămănătorul*, IV (20 febr. 1905), unde, la p. 117—122, Simion Mehedinți semnează articolul intitulat: *Primăvara literară — Către cei aleși ai tinerimii de astăzi*. În articol este exaltată literatura de inspirație națională, care a început cu activitatea societății Junimea, și este exprimat refuzul oricărui contact cu cultura occidentală, care ar putea găsi aderențe printre scriitorii români. Astfel, S..M. consideră ca „rătăciri literare" și efect de modă cultivarea poeziei lui Baudelaire sau a celei simboliste. Acest articol este o replică la articolul-program al lui Ov. Dens. din *VN*, I, nr. 1 (1 febr. 1905), intitulat *Rătăciri literare*.

[14] *Coco :* lecțiune probabilă (pentru ultimele două litere). Hîrtia e murdărită; scris indescifrabil. În acest caz: Constantin Dimitrescu-Iași, profesorul de filozofie de la Facultatea de litere și rectorul Universității din București. Va publica în *Viața nouă* mult mai tîrziu, în 1909 și 1910. Între prieteni, i se spunea, de obicei, *Cocó*. Vezi, supra, scris. II a Elizei Eliade către Ov, Dens.' nota 2. Vezi infra, și adresa lui C.D.-I. în secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, la rubrica Ministerul Instrucțiunii Publice.

[15] Pînă la această indicație inclusiv, textul este scris de P. Eliade.

[16] Cristina, fiica cea mică a lui P. Eliade.

LE GRAND HÔTEL & PENSION ANGLAISE
NERVI (GÊNES)

[Genova,] 10/23 mai 1905

Iubite prietine,

„Trăiască Regatul României!“ Îți mulțumesc din tot sufletul de sumele și de lămuririle trimise și n-am să-ți fac decît o foarte ușoară imputare: mi se pare că n-ai oprit, cum fusese vorba, tot, tot, tot ce-ți datoram, bănește, de la venirea mea în străinătate: ai uitat și costul trimiterii unor cărți, și prețul cumpărării unor broșuri și reviste. Sînt încredințat că ai să te amendezi [1] la prima ocazie, nefiind deloc drept ca d-ta să și muncești în locul mieu, să cheltuiești și bani cu mine.

Iată, muncii și eu pentru d-ta, și trimit *Vieții noue* lista celor dintîi 100 bacalaureați români la Paris[2], precedată de o introducție glumeață și terminată cu o concluzie jalnică. Fă cu acest „articul“ al mieu ca cu tot ce-ți trimit spre publicare: tot ce vrei. D-ta ești nu numai directorul *Vieții* d-tale, dar și un om plin de tact și de gust, în care mă încrez tot mai tare. Chiar dacă *Viața* ar fi a mea, tot te-aș ruga să-mi recitești articulele. Pe lîngă toate celelalte considerații, se mai adaugă acum și acelea că sînt departe și că-mi scriu articulele mele repede-repede.

Un lucru am numai să te rog: aceleași cuvinte să fie scrise în același fel; la mine, în manuscript, același cuvînt e scris, din grabă și din încurcătură ortografică, în o mie de feluri: „octomvrie, octombrie, oct., o^{vrie}“ etc.

Numele proprii ale candidaților, le-am scris cu ortografia sorboniană; scrie-le, dacă vrei, cu cea românească; unora din ei, le-am trecut și notele: suprimă-le, dacă vrei; ...în sfîrșit „carte blanche“ [3].

Viața nouă mă mulțumește din ce în ce mai tare și am rămas încîntat la citirea numelor lui Rădulescu-Motru [4] și al lui Frollo [5]. Două minunate achiziții: mă întreb numai, fiind date relațiile și interesele personajelor[6], dacă sînt și durabile. — Să sperăm. Pînă una alta, articulul lui Motru [7] e bine gîndit și poezia lui Frollo [8], drăguță.

Ce mai lucrezi d-ta și, te rog, ce mai face și *Baba Iorga* [9]? I-ai schimbat titlu[l]? Ai dat-o la tipar? Acolo unde este vorba de Maiorescu, aș vrea ca, în loc de „a exercitat o influență netăgăduită asupra literilor române“, să se zică „a fost stăpînul netăgăduit al literilor române“, și acolo unde Mephisto acuză pe Cloanța de nepricepere, să n-o acuze în mod absolut, să-i zică: „de cele mai multe ori, nu înțelegi decît cînd vrei“ [10].

Nici nu știi cît sînt de ocupat. Lucrarea mea [11] merge și mai bine și mai rău decît credeam, din cauza enormității materialului cules : mai bine ca realizare de număr de pagine, mai rău ca lărgime a epocei studiate. Mi se pare c-am să scriu mult mai multe pagini decît credeam, pentru o epocă cu mult mai restrînsă.

Anticarii de la București nu posedă traducerile lui Văcărescu *(Britannicus)* [12] și Scavinski *(Democrit)*? [13]

Noi plecăm de aici peste 8 zile. De miercurea viitoare, adresa noastră: „Bellagio [14], P.R.“ [15]. Acolo aștept răspunsul d-tale și toată corespondența.

Ai primit vederea de la Nizza? Să o porți sănătos. — Unde gîndești să-ți petreci vacanțele cele mari? — Îți trimitem complimentele noastre prietenești și nevastă-mea te roagă să-i dai cîteva adrese pentru München și Baden-Baden.

Cu totul devotat,

Pompiliu Eliade

[Urmează scrisul Elizei Eliade:]

Și eu trimit prieteniile mele d-lui Densușianu, și aș dori foarte mult ca, atît la articolul din urmă — aci prezent [16] — al lui Pompiliu, cît și la cel trimis de la Bordighera [17], să se păstreze datele și numele localităților de unde au fost trimise: Bordighera, Nervi. Domnu [sic] Densușianu, cuminte ca toți bărbații (împreună cu Pompiliu, cel mai serios și cuminte dintre cîți cunosc), să nu-și zică: „minte și fantezie de femeie ...“ și să păstreze ce-l rog eu!...

Tot cu mai multă prietenie,

Elisa Pompiliu Eliade

[Din nou, scrisul lui P. Eliade:]

Acestei liste a bacalaureaților în litere, [îi] urmează, dacă vrei, una a titraților în științe și alta — a studenților în drept.

P.E.

B.A.R.S.R. — S 28 (6) | DXXXVIII. — Inv. 72. 841

[1] *ai să te amendezi* (franțuzism) = ai să te corectezi, schimbîndu-ți comportarea (fr. *s'amender*).

[2] Vezi, aici, scris. V, nota 14.

[3] Expr. *carte blanche* (fr.) = mînă liberă.

[4] Constantin Rădulescu-Motru, profesorul de psihologie, logică și teorie a cunoașterii la Facultatea de litere și filozofie de la București. Vezi, infra, și scris. lui C.R.-M. către Ov. Dens.

[5] Hildebrand Frollo. Vezi scris. VI, nota 4.

[6] Scris: *personagielor*.

[7] C. Rădulescu-Motru, *Din viața partidelor politice*, în *VN*, I, nr. 7 (1 mai 1905), p. 145—150.

[8] H. Frollo, *O faptă* (după F. W. Weber), în *VN*, I, nr. 7 (1 mai 1905), p. 159—160.

[9] *Baba Iorga*. Titlu provizoriu dat de P. Eliade unui dialog polemic, intitulat apoi *Sămănătorul ... de neghină*, publicat în revista lui N. Petrașcu, *Literatură și artă română*, IX, nr. 9—10 (25 sept.—25 oct. 1905) , p. 527—546, și, pe urmă, în broșură, în 1906. P. Eliade îl atacă virulent pe N. Iorga, supranumit „Baba Iorga“, prin intermediul personajului Mefistofeles, vrînd să-i distrugă aureola de cel mai mare istoric al românilor. Dialogul a fost scris la Bordighera, în aprilie 1905. Ov. Dens. semnalează și prezintă dialogul în *VN*, II, nr. 1 (1 febr. 1906), p. 21—22 și, apoi, în nr. 6, (15 apr. 1906), p. 140, după apariția lui în broșură.

Pentru factorii care au ocazionat scrierea articolului, vezi scris. VIII. Pentru disputa dintre N. Iorga și P. Eliade, vezi și Ornea, *Săm*$_2$, p. 68, 69—70.

[10] Ambele modificări de text cerute de P. Eliade au fost operate de Ov. Dens.

[11] Vol. I din *Histoire de l'esprit public...* Vezi scris. V, nota 8.

[12] Racine, *Britanicu (Britannicus)*, tragedie tradusă de Iancu Văcărescu în 1827, pierdută, retradusă și publicată la București, în 1861.

[13] J.-Fr. Regnard, *Democrit (Démocrite)*, comedie tradusă de Daniil Scavinski și tipărită la Iași, în 1840.

[14] Bellagio, localitate pe malul lacului Como, în Italia.

[15] *P.R.* (fr.) = Poste-restante.

[16] Vezi nota 2.

[17] *Baba Iorga*, articolul de care vorbește P. Eliade în scrisoare.

VIII [1]

HÔTEL & PENSION GENAZZINI & MÉTROPOLE
BELLAGIO
LAC DE COMO, ITALIE

Bellagio, le 29 mai 1905

Iubite prietine,

Dumneata ocupat, eu ocupat. Şi totuşi, sînt momente „în viaţa popoarelor ca şi în a indivizilor", în care au nevoie oamenii să-şi scrie şi să-şi răspunză. Îmi permit dar să te deranjez iar şi să te rog să-mi răspunzi tot aşa de telegrafic pe cît îţi scriu:

1) Ai primit d-ta lada noastră cu cărţi[2]?

2) Ai primit d-ta o mică vedere de la Nizza, expediată de la Nervi?

3) Ai primit d-ta un manuscript al mieu pentru *Viaţa nouă*, conţinînd date asupra primilor români ce şi-au trecut bacalaureatul în litere la Paris? [3]

4) Ai primit d-ta trei scrisori de la mine, în decursul lunei acesteia, printre cari o cartă postală, săptămîna trecută, şi prin care îţi anunţam schimbarea adresei?

5) Fiindcă e încurcătură mare cu corespondenţa noastră aici şi nu mai primim *absolut nimic* de o săptămînă încoace, afară de ziare, vrei d-ta să fii bun să-mi spui ce s-a făcut cu mandatul mieu pe mai? Trebuie să-l reclam la Nervi? la Bellagio? or[i] la vreo bancă?... În călătorie, are totdauna omul nevoie de parale şi, printre străini, e vecînic cu frica în sîn...

6) În sfîrşit, unde gîndeşti să-ţi petreci vara? Cînd pleci? Pe unde treci? Nu ne-am putea întîlni? (ce plăcere pentru noi!!). Şi ce povaţă îmi poţi da pentru lunile de călduri în privinţa încasării onorariului mieu? Nu cumva stai d-ta în ţară pînă la începutul lui iulie?

Un cuvînt în privinţa lui *Baba Iorga* [4]. Cînd l-am scris, eram mai ales sub impresia criticei răutăcioase şi cretenești [sic] (nu creştinești) pe care ţi-o făcuse geograful-literar [5] în *Sămănătorul* [6]. Şi dedusem unuia din căţeii ce se aud lătrînd în depărtare numele de Vlaşca (= Mehedinţi [7]): l-am şters pe urmă, fiindcă m-am temut să nu fiu învinuit de gelozie or[i] de pizmă faţă de acest declamator, căruia i se recunosc toate talentele. Mi-am zis: Trebuie neapărat să răzbun pe D... [8] (pe cît pot, — în felul mieu, — adăugînd amintiri personale şi vederi obiective) împotriva tagmei Iorga & C^nia. Ca să scriu pe *Baba Iorga*, a trebuit să mă opresc o săptămînă într-adins la Bordighera şi să renunţ la or[i]ce altă ocupaţie. — *Baba Iorga* îţi aparţinea, erea scris în vederea d-tale, pentru *Viaţa* d-tale, pentru răzbunarea d-tale, ca să arate că d-ta nu eşti singur pe lume, că alţii au aceleaşi vederi sănătoase ca noua d-tale revistă, şi de aceea ţi-am şi scris: „Fă cu manuscriptul mieu ce vrei".

În tot cazul, *Baba Iorga* erea de actualitate. Nu i-a cam trecut timpul? Dacă d-ta nu găseşti de cuviinţă să iasă pînă la 15 iunie (cît mai e lume în Bucureşti, — deşi, poate, e încă prea tîrziu), eu ţin să-l păstrăm pentru la toamnă, cînd va fi lumea din nou adunată. Poate chiar te-aş ruga, în acest caz, să-mi aduci manuscrisul sau să mi-l retrimiţi: totdauna sînt îndreptări de făcut la o lucrare literară.

O bună strîngere de mînă. — Nevastă-mea e foarte supărată pe d-ta că nu i-ai răspuns la pagina de la Nervi.

Devotat,

Pompiliu Eliade

Ce mai face Haneș? [9]

Fata [10] noastră a mare îmi strigă: „Spune-i și de la mine complimente, că și el îmi trimite mie. Christinica zice: „Desusà".

B.A.R.S.R. — S 28 (7) | DXXXVIII. — Inv. 72.842

[1] Sub antet: reproducerea în gravură a hotelului respectiv, în două poziții diferite.

[2] Vezi P.s.-ul lui P. Eliade la scris. VI.

[3] Vezi scris. V, nota 14.

[4] Vezi scris. VII, nota 9.

[5] Este vorba de Simion Mehedinți.

[6] În *Sămănătorul*, IV, nr. 8 (20 febr. 1905), p. 117—122. Vezi scris. VI, nota 13.

[7] Joc de cuvinte: [județul] Mehedinți = Simion Mehedinți.

[8] Secvența *pe D...* este scrisă ulterior, cu creionul, deasupra rîndului, de P. Eliade. Aici, *D...* reprezintă pe Ov. Densusianu.

[9] Petre V. Haneș.

[10] De la *Fata* pînă la sfîrșitul scrisorii, textul e scris de P. Eliade cu creionul. Fata cea mare a lui Eliade se numea Maria.

IX [1]

HÔTEL & PENSION GENAZZINI & MÉTROPOLE
BELLAGIO
LAC DE COMO, ITALIE

Bellagio. 23 iunie 1905

Iubite prietine,

Noi plecăm din Bellagio azi or[i] mîine. Ne ducem la Lugano, unde stăm o zi, și apoi la Lucerna [2], unde stăm pînă la 29. În acest oraș, deci, te rog să-mi trimiți partea mea de onorariu pe iunie.

Unde te duci d-ta pe vară și pe unde treci? Mult aș vrea să ne revedem. Noi nu știm pînă acum dacă, părăsind Lucerna, ne ducem să petrecem vara la Baden-Baden, or[i] la Wiesbaden, or[i] la Wönishafen, or[i] la Reichenhall [3].

Pînă cînd stai în București? Dacă ne putem întîlni, te-aș ruga să-mi aduci d-ta onorariile mele pe iulie și pe august. Dacă nu, trebuie să chibzuiesc altfel.

Foarte încîntat de felul cum mi-a apărut articulul [4]: îți mulțumesc din suflet. Strîngeri de mînă prietenești de la noi toți.

Prietin devotat,

Pompiliu Eliade

Poți să-mi aduci și pe *Baba* [5] mea?

Te-au ostenit mult examenele?
Te-a împiedicat mult de la lucru cursul mieu? — Mii de mulțumiri

B.A.R.S.R. — S 28 (8) | DXXXVIII. — Inv. 72. 843

[1] Sub antet: aceeași reproducere în gravură, ca la scris. VIII.
[2] Lucerna (it.), Lucerne (fr.) sau Luzern (germ.): stațiune turistică în Elveția.
[3] Baden-Baden, Wiesbaden, Wönishafen, Reichenhall: localități balneo-climaterice în R. F. Germania.
[4] *Din arhivele Sorbonei*. Vezi scris. V, nota 14.
[5] *Baba Iorga*. Vezi scris. VII, nota 9.

X [1]

ALEXANDRA HÔTEL,
AROSA
C<AN>T<ON> DES GRISONS (SUISSE)
A. GRUBER, PROPRIÉTAIRE

Vineri, 22 iulie 1905

Iubite prietine,

Acum că Universitatea s-a închis, dă-mi voie să-ți mulțumesc din suflet de serviciul pe care mi l-ai adus în anul acesta [2]. Legăturile ce se stabiliseră între noi s-au întărit încă prin plusul de muncă pe care l-ai depus pentru mine. Aș dori să fiu pus în măsură să-ți fiu și eu agreabil sau folositor. Deocamdată, nu întrevăd cum, dar vorba japonezului dumnitale: „Florile și-au schimbat culoarea. De unde poți ști cînd ai stat acasă?"

Mai te felicit și de activitatea d-tale extra-universitară. Aflu că *Viața nouă* se găsește prin toate casele. Articulele din frunte o înviorează și nu-i lipsește pînă acum decît *nuvelistul* și ceva mai multe pagine.

Trebuie să fii ostenit. Filologia e un minunat lucru, dar n-a[re a] face [3] cu plimbările, vara, pe poalele munților, cînd este frumos, și prin muzee, cînd plouă. De aceea, găsim că poate mai bine ai fi făcut să-ți [iei] [4] congediul [sic] d-tale anual mai din vreme, de la București, și să vii pe urmele noastre.

Nu numai d-ta aștepți cu nerăbdare minutul întîlnirii, dar și eu, și noi. O să fim cu cîteva zile înaintea d-tale la München și, dacă vrei să ne spui dinainte unde ai de gînd să tragi, spune-ne, să ne oprim și noi, și să-ți reținem cameră. Pînă atunci, noi stăm la Arosa (1800 de metri deasupra nivelului mării!), un paradis pământesc fără pavagiu, ceea ce confirmă teoria că Adam și Eva n-au cunoscut caldarîmul.

Dar sănătatea cum îți merge? Eu am dus-o cam greu la început cu înălțimea, căci, ca fost cardiac, m-am simțit obligat să am vreo patru zile bătăi de inimă. Acum sîntem toți bine: stăm în pădure sau pe prispă cu o carte în mînă (nevastă-mea [5]), or[i] cîntăm la pian (Marioara [6]), or[i] lucrăm la etajul de sus („Bibi" [7]), or[i] tropăim prin verdeață din toate puterile (broasca a mică [8]).

De la toate caturile, în toate atitudinile, cu toate ocupațiile, îți trimitem salutările noastre prietenești și îți mulțumim, încă o dată, de anul nostru de congediu [sic].

Pompiliu Eliade

Spune, te rog, lui Haneș [9], să nu fie supărat că nu i-am răspuns încă. Sînt foarte prins cu redactarea ultimului capitul al volumului [10]. Mîine am, totuși, să mă ocup și de el.

Adu-mi, te rog, pe *B.I.* [11], la München [12].

B.A.R.S.R. — S 28 (9) / DXXXVIII. — Inv. 72.844

[1] Antetul este plasat sub reproducerea în gravură a hotelului respectiv, încadrat în ambianța montană.

[2] În anul școlar 1904—1905, P. Eliade s-a aflat în Franța, într-un concediu de studii. A fost suplinit la catedră de Ov. Dens. Vezi scris. III—IX.

[3] și [4] Completarea editorilor.

[5] Eliza Eliade. Vezi, supra, scris. ei către Ov. Dens.

[6] Maria, fiica cea mare a lui P. Eliade.

[7] *Bibi* (fr., expr. fam.) = eu.

[8] Cristina, fiica cea mică a lui P. Eliade.

[9] Petre V. Haneș. Vezi, aici, scris. V, nota 9.

[10] Vol. I din *Histoire de l'esprit public...* Vezi, scris. V, nota 8,

[11] *Baba Iorga.* Vezi, aici, scris. VII, nota 9.

[12] Ultima frază este scrisă de P. Eliade cu creionul.

XI [1]

[București, 1905 noiembrie,] luni

Iubite prietine,

Iată versurile lui Frollo [2]. Are să vie și autorul să te viziteze una din zilele acestea.

Vrei d-ta să aibi bunătatea să-mi trimiți dicționarul lui Hatzfeld [3], de care am nevoie?

Îți trimitem toți complimentele noastre.

Pompiliu Eliade

Am să fac tot posibilul să-ți dau sîmbătă articulul [4]... căruia nu-i cunosc încă nici subiectul. Dar tot săptămîna asta, am să fiu foarte ocupat cu învechita *Babă* [5], de care trebuie să mă scap odată. Așa că, dacă în loc de sîmbăta asta, articulul nostru are să fie gata lunea viitoare, să nu te superi prea multe pe mine.

Ce zici de titlul de *Noaptea savantului* în locul acelui de *Baba Iorga?* Și n-ai putea d-ta să-mi găsești un nume propriu, învecinat cu *Iorga* și care să serve [6] și de nume de *Baba* totdeodată?

Nici nu știi cum m-a pisat Dragomirescu [7] astăzi la Universitate. Mai bine un semi-istoric, decît un semi-filozof!!

B.A.R.S.R. — S 28 (10) / DXXXVIII. — Inv. 72. 853

[1] Datarea: după conținut. Pompiliu Eliade și-a terminat concediul de studii în Franța (1904—1905) și și-a publicat primul volum din *Histoire de l'esprit public en Roumanie au XIXe siècle*, Paris, 1905. Reîntors în țară, și-a reluat postul de profesor la Facultatea de litere din

București pentru anul școlar 1905—1906. Pe de altă parte, articolul pe care îl promite lui Ov. Dens. și căruia nu-i știe încă subiectul, nu poate fi altul decît *Povață folositcare*, o discuție ușoară despre educația fetelor, pentru care nu avea nevoie de prea multă muncă. Articolul apărînd în *VN* la 1 dec. 1905, scrisoarea de față nu poate fi posterioară acestei date.

[2] Hildebrand Frollo. Vezi scris. VI, nota 4. Versurile pot fi cele publicate în *VN*, I, nr. 23—24 (1 ian. — 15 ian. 1906), p. 560—564, cu titlul *Sfînta cruce*.

[3] Adolphe Hatzfeld, Arsène Darmsteter, Adolphe Thomas, *Dictionnaire général de la langue française du commencement du XVIIe siècle jusqu'à nos jours*, t. I—II, Paris, 1890—1900.

[4] *Povață folositoare*, careva apărea în *VN* I, nr. 21 (1 dec. 1905), p. 481—487. Vezi și nota 1.

[5] *Baba Iorga*. Vezi scris. VII, nota 9.

[6] *să serve* = să serveacă.

[7] Mihail Dragomirescu, profesorul de literatură română și estetică literară, colegul lui P. Eliade la Facultate. Vezi și scris. lui M. Dragomirescu către Ov. Dens.

XII [1]

[București, 1906, ianuarie sau primele zile ale lui februarie]

Iubite prietine,

M-am executat. Las la apreținerea d-tale dacă bucata însemnată cu albastru trebuie să rămînă, or[i] dacă numai îngreuează și încurcă. Cîteodată cred așa, cîteodată așa. Dacă vrei să o suprimi, aș începe răspunsul lui Cantemir astfel: „Dar ce iau acele suflete măreție din însușirile omenirii întregi și ce anume din însușirile neamului?“... (p. 5) [2].

Acest pasagiu, la care nici țiu nici nu țiu, are neajunsul de a îngreuia p o a t e (?) [3] mersul dialogului; are bunul îndoit: a) de a exprima o idee în plus; b) de a scoate din capul lui Iorga că *el* ar fi idealul propus și visat de Grigore Alexandrescu [4]. Tiu însă mai mult la vioiciunea dialogului decît la tot restul. Te rog, deci, alege, cu gustul d-tale cel bun, în locu-mi.

Te așteptăm cu drag mîine seară. Vino mai devreme.

Pompiliu Eliade

B.A.R.S.R. — S 28(14)/DXXXVIII. — Inv. 72. 848

[1] Bilet de carton. Datarea: după conținut. Scrisoarea se referă la partea a II-a din *Dialogurile morților* de P. Eliade, apărută în *VN*, II, nr. 2 (15 febr. 1906), p. 29—35.

[2] Fraza reprodusă în scrisoare, de P.E., între ghilimele, se încadrează, în revistă, la p. 33, în următoarea intervenție imaginată, atribuită lui D. Cantemir: „Dar dacă nu se poate pătrunde taina în adîncurile ei, care sînt, cel puțin, mijloacele pe care trebuie să și le ia omul spre a nu se simți nevrednic de darul dumnezeirei? Ce iau acele suflete măreție, în desfășurarea lor, din însușirile omenirei întregi și ce anume din însușirile neamului?“ Partea I din *Dialogurile morților* a apărut în aceeași revistă, anul II, nr. 1 (1 febr. 1906), p. 6—11.

[3] Semnul întrebării aparține originalului.

[4] Grigore Alexandrescu este unul dintre personajele introduse de P. Eliade în *Dialogurile* sale.

XIII

[București, 1908–1911]

POMPILIU ELIADE
DIRECTOR GENERAL AL TEATRELOR [2]

Cu complimentele sale prietenești.

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 28 (17) / DXXXVIII. — Inv. 72.852

[1] Datarea și localizarea: după conținut. P. Eliade a fost directorul general al teatrelor (în cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice), din 1908 pînă în 1911.

[2] Numele lui P. Eliade și funcția sa: tipărite. Restul: autograf P. El. Deasupra numelui lui P. Eliade, adresa următoare, scrisă cu creionul, de altă mînă: „I. Montaureanu, str. 11 Iunie 64 bis".

XIV [1]

Paris, *Hôtel Regina*, 22 iunie 1910

Tot la București? Foarte rău.

Și ce bine ar fi fost să petrecem aici cîteva ceasuri împreună și să mai împuținăm distanța pe care o lărgește din zi în zi între noi afurisita de politică (sic!) [2].

Te salutăm cîte trei (și Cristinica [3]) cu toată dragostea prietenească pe care ți-am arătat-o întotdeauna, — takistule [4]!!

P. Eliade

[Adresa] Domniei sale domnului Ovid Densușianu, profesor universitar, Roumanie, Bucarest, 184, Calea Victoriei.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 28 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72. 845

[1] Ilustrata reprezintă: „Paris (XVIIIe). — Le Moulin Rouge" (fotocolor). — Indicația lunii *(iunie)* de către P. Eliade trebuie să fie o eroare, în loc de *iulie* (în stilul vechi al calendarului). Ștampilele poștale poartă următoarele date: 4 aug. (la plecare) și 7 aug. (la sosire).

[2] Paranteza cu indicația *sic!* aparține lui P. Eliade. Observația lui P. Eliade: „distanța pe care o lărgește din zi în zi între noi afurisita de politică", vizează divergențele dintre Ov. Dens. și P. Eliade, rezultate din apartenența politică a acestora: P. Eliade — liberal, Ov. Dens. — takist. Vezi și sfîrșitul scrisorii.

[3] Cristinica: Cristina, fiica mai mică a lui P. Eliade.

[4] *Takist:* adept al politicii conservator-democrate profesate de Take Ionescu. Vezi, infra, și scris. lui Take Ionescu către Ov. Dens.

XV [1]

LE GRAND HÔTEL
CANNES

Cannes, 14 dec⟨embrie⟩ 1912

Scumpe coleg,

Iată-ne, în sfîrșit, la Cannes, în măsură de a spune două cuvinte cuminți prietinilor pe cari i-am lăsat în urmă. Ca să ajungem însă aici, a trebuit să suferim înghesuiala și lipsa de aer a vagoanelor de dormit, a trebuit să așteptăm în Viena trei zile și patru nopți în așteptarea unui „Zug" [2] convenabil care să consimtă să ne aducă transito [3]. În acest interval, ni s-a îmbolnăvit și băiețelul. Atunci întrebarea: Să plecăm îndată? Să așteptăm să se facă mai întîi bine? Biletele, oprite cu atîta greutate, ne sileau să plecăm a doua zi. Din fericire, n-am găsit cui să le vindem și doctorul Ciurcu, om cu minte, ne-a sfătuit să fugim imediat în climă caldă. Iată-ne în climă caldă, unde băiatului i-a fost mai întîi bine, apoi mai rău, și acum îi este iarăși bine. De aceea am stat atîtea zile fără să-ți scriu nici un cuvînt. Mai pune că o scrisoare de credit pe care o aveam în buzunar și pe care o socoteam valabilă pentru tot litoralul, era adresată numai Comptoirului [4] de scompt de [5] Nice. A trebuit o întreagă corespondență prin poștă, prin telegraf, prin telefon, trimiterea unei semnături la „fața locului": mai lipsea să-mi trimit fotografia și, poate, ca să pot încasa o sumă de bani la Cannes,... să mă duc mai întîi să-mi stabilesc în persoană identitatea la Nizza.

Sîntem la Grand Hôtel, un amestic minunat de confort de acum și de altădată. Căci și vremile de odinioară își aveau confortul lor. Le plăcea bătrînilor să aibă odăi mai înalte în tavan și mai late, săli mai aerate și mai largi, le plăceau grădinile vaste. Printre notele distinctive ale confortului modern, intră, să fim drepți, și o oarecare meschinărie: avem apă caldă și rece prin toate odăile, avem W.C. sistematice, cu ulei și marmură, avem odăi de băi cari ne dau pofta să ne bălăcim o eternitate întreagă, dar odăile de locuit sînt niște cutioare, dar sălile au devenit niște bucățele de panglică, dar în loc de curți și grădini, trebuie să ne mulțumim cu ulița. Adună confortul de altădată cu cel de acum și vei avea Marele Hotel de la Cannes. Mai adună gustul artistic al popoarelor latine cu curățenia popoarelor germanice. Proprietarul actual, domnul Menge, e, în adevăr, un elvețian de la granița provinciilor franceze cu cele nemțești. Dar tot nu face cît d-na Menge, o cucoană înaltă, voinică, zbîrcită, îmbrăcată în mătase, cu roche scurtă și care, toată ziulica, urcă și coboară etajele.

Ni-i dor de foarte puțină lume. Preferăm zgomotul mării zgomotului cancanurilor de la București. Nici nu știi în ce stare de osteneală, și de dezgust, și de enervare, și de răutate am părăsit țara de data aceasta. Hrana fizică și hrana sufletească mă intoxicaseră deopotrivă. Cred că, peste un an sau doi, ar fi fost prea tîrziu să mă gîndesc la congediu [sic]. Mi-aș fi cerut congediul vecinic. Politica [6], teatrul [7], relațiile sociale, toate îmi otrăviseră adînc sufletul. Devenisem cu totul incapabil de a mai lucra și nimic mai ostenitor decît conștiința trecerei zadarnice a timpului.

Îți mulțumesc din suflet de sarcina pe care ți-ai luat-o de a-mi suplini catedra. Și te rog — în fiecare zi, dimineața și seara, de nenumărate ori — nu

te gîndi să o cedezi altuia. Firește că doresc ca partidul d-tale să fie mai drăguț cu intelectualii cari-i fac cinste decît alte partide, dar doresc ca ocupația ce ți se va hărăzi să nu te împiedice să te gîndești și la bieții moraliști francezi din veacurile XVI și XVII.

Nu cred că directorul „Comptoir"-ului „d'escompte" de aici să mă fi [8] înșelat. El mă asigură că 987 franci plătiți aici în aur fac ceva mai mult decît 1.000 de lei românești. Spune-mi, te rog, dacă aceasta e și părerea lui Marmorosch [9].

O bună strîngere de mînă voinicească de la noi toți.

P. Eliade

Ce mai e cu războiul? Ce mai face Iorga? dar Mihalake [10]?

[Închis aici, un cec de o mie de lei, de achitat la Banca Marmorosch & Blank și conținînd onorariul pe care ți l-ai fixat cu atîta drăguță prietenie, pe lunile noiemvrie, decemvrie, ianuarie, fevruarie și martie] [11].

B.A.R.S.R. — S 28 (12) / DXXXVIII. — Inv. 72. 846

[1] Antetul este însoțit de un ecuson. — Pompiliu Eliade se află din nou în Franța, în concediu. În acest an universitar, 1912—1913, este suplinit, un timp, tot de O. Dens. Vezi și scris. XVI.

[2] *Zug* (germ.) = tren.

[3] *Transito* (it.) = tranzit.

[4] *Comptoir* [*d'escompte*] (fr.) = agenție de credit (din Franța).

[5] *de* (fr.) = din.

[6] Încă din 1906, P. Eliade aderase la Partidul Național-Liberal. Se angajase în viața politică, ținînd discursuri la diferite întruniri și colaborînd la presa partidului. Vezi, de exemplu: *Discursul* [...] *rostit la întrunirea Partidului Național-Liberal de la 26 februarie 1906* (București, 1906) și *Cuvîntarea rostită în întrunirea Partidului Național-Liberal de la 18 februarie 1907* (București, 1907).

[7] Timp de trei ani (1908—1911), P. Eliade a fost directorul general al Teatrelor Naționale.

[8] Cuvîntul *fi* a fost adăugat ulterior de P. Eliade, cu creionul, deasupra rîndului.

[9] Marmorosch: asociatul lui Mauriciu Blank, cu care a înființat banca Marmorosch-Blank în 1874, la București. În 1905, banca este transformată în societate anonimă.

[10] Mihail Dragomirescu. Vezi, aici, scris. XI, nota 7.

[11] Aceste rînduri, închise de P. Eliade între paranteze dreptunghiulare, au fost adăugate de el ulterior, în colțul din dreapta al primei pagini a scrisorii, perpendicular pe rîndurile scrisorii propriu-zise.

XVI [1]

Cannes, Hôtel Gallia, 9 fevruarie 1913

Scump coleg,

Îți trimit o bună strîngere de mînă prietenească și te rog să fii bun să susții cu multă căldură numirea lui Escouffier [2] ca suplinitor al meu pînă la capul anului. Nu știu cum această afacere a ajuns pînă la Consiliul Facul-

tăței, dar aflu că nu mai poate ieși de acolo, în care timp biata mea catedră... „suferă". Vrei să fii bun să-mi trimiți și un cuvînt, spre liniștire?

Complimente de la noi toți.

Pompiliu Eliade [3]

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 28 (13) | DXXXVIII. — Inv. 72. 847

[1] Din ilustrată, s-a păstrat numai jumătatea cu textul scrisorii propriu-zise. Jumătatea cu adresa, ruptă — se pare — înadins, s-a pierdut. Partea păstrată a ilustratei reprezintă o aripă a unui mare hotel (foto), probabil cel în care locuia P. Eliade. P. Eliade se afla în concediu, în Franța. Vezi și scris. XV.

[2] Émile Escouffier (?— 1915 febr.), eminent profesor francez. A predat limba și literatura franceză la liceul „Gh. Lazăr" din București între sept. 1907—sept. 1914. Reîntors în Franța imediat după izbucnirea primului război mondial, la cîteva luni se stinge. Autor de excelente manuale de limba franceză, pentru cursul superior al liceului, apărute în mai multe ediții, la București, între 1911— 1928. Vezi I. D. Ștefănescu, *Émile Escouffier*, în *Conv. lit.*. 52, 1920, nr. 1, p. 42—45 [evocare]; Henry Zamfirescu, *Cîteva gînduri și cuvinte, la moartea lui Émile Escouffier*, în vol. colect. *Monografia liceului „Gh. Lazăr" din București 1860—1935...*, București, 1935, p. 376—378 [evocare]; vezi și p. 188. — Nu deținem informații în legătură cu eventualitatea suplinirii la catedră a lui P. Eliade de către Ém. Escouffier. În schimb, o scrisoare a lui P. Eliade trimisă lui Simion Mehedinți în aceeași zi de 9 II 1913, tot din Cannes, tot în legătură cu susținerea, în Consiliul Facultății, a lui Escouffier ca suplinitor al lui P. Eliade, pune într-o nouă lumină relațiile dintre Ov. Dens. și P. Eliade în momentul respectiv. Reproducem această scrisoare după *St. doc. lit.*, IX, p. 96: „Cannes, Alpes Maritimes, 9 februarie 1913. — Scumpe colega, îți trimit o bună strîngere de mînă și te rog foarte mult să stărui în viitorul Consiliu să se numească Escouffier ca suplinitor al meu la catedră. Colegul Densusianu m-a lăsat baltă în mijlocul anului. Escouffier e un băiat minunat, plus că n-aș mai putea găsi un altul, pe grabă și de aici de departe. Mulțumesc din suflet și să auzim de bine, [ss.] P. Eliade. Te rog, trimite-mi un cuvînt, spre liniștire". Nu știm ce motive l-au determinat pe Ov. Dens. să lase „baltă", în mijlocul anului școlar, suplinirea la care se angajase. E curios că în scrisoarea către Ov. Dens. nu se pomenește nimic despre acest lucru. Dar mult mai curios ni se pare apelul la unul dintre adversarii grupării lui Densusianu, la Sim. Mehedinți, pe care, înainte, însuși P. Eliade îl atacase. De data aceasta, P. Eliade dă impresia unor bune relații cu fostul inamic, încercînd, în același timp, să critice pe fostul aliat și susținător! Compararea celor două scrisori scoate în relief și caracterul convențional al unor formule, pe care P. Eliade le distribuie, în mod egal, atît fostului prieten, cît și noului aliat.

[3] Nu mult după începerea cursurilor anului școlar următor (1913— 1914), P. Eliade se va îmbolnăvi și nu va mai reveni la catedră deloc. Între 15 I — 15 III 1914 (probabil și în continuare), el va fi suplinit de Eugen Lovinescu (vezi *Anuarul Universității București*, XXII, 1915, p. 10), iar după moartea lui P. Eliade (iunie 1914), catedra sa va fi suplinită, pînă la numirea lui Ch. Drouhet, de Ov. Dens. (vezi ibid., p. 12; vezi și supra, scris. VII a lui Ch. Drouhet și scris. XLV a lui I. A. Candrea către Ov. Dens.).

XVII [1]

[București, f.d.]

Îmi pare foarte rău că nu te-am găsit. Sînt singur. Nu cumva poți veni să iei ceaiul cu mine astă seară? Cîte n-am vorbi! Am și să-ți citesc ceva.

La mulți ani și o bună strîngere de mînă.

POMPILIU ELIADE
Profesor universitar
Bulevardul Carol 67

C.v. — B.A.R.S.R. — S 28 (15) | DXXXVIII. — Inv. 72.851

[1] Scrisoarea propriu-zisă: realizată de P. El. cu creionul.

XVIII [1]

[București, f.d.]

Mon cher ami,

Voici vos livres pour lesquels je vous remercie infiniment. Voulez-vous nous faire le grand plaisir de venir passer avec nous la soirée de demain? (7 h). Nous sommes définitivement installés ou à peu près.

Christinel [2] est, néanmoins, comme d'ordinaire, légèrement souffrante.

M^r & Mme POMPILIU ELIADE
67, Bd. Carol

C.v. — B.A.R.S.R. — S 28 (15) / DXXXVIII. — 72. 849

[1] Scrisoarea propriu-zisă și adresa (cu excepția numelui titularilor c.v.): realizate cu creionul. Scrisul aparține lui P. El. Din cuprins rezultă că biletul însoțea cărțile restituite, pe care le-a trimis prin cineva.

[2] Christinel: Cristina, fiica cea mică a lui P. Eliade.

Matei Elian [1]

I

Dumitrești, în 10 februarie 1910

Mult stimate domnule Densușianu,

În urma aprecierii ce ați dat versurilor ce v-am trimis [2], îmi iau îndrăzneala să continuesc [sic] cu ele, pentru revista dv.

Aci alătur altele, din seria puțin lungă ce îmi propun să vă trimit, cît mai des, de aci înainte. O rugăminte numai: aceea de a-mi trimite corecturile de tipar în așa chip, ca să le pot reține o săptămînă cel puțin la mine, și ca să le pot da o îngrijire mai mare în cea din urmă formă a lor.

Nădăjduiesc, și vă pot asigura chiar, că după aceste versuri, vă voi trimite proză.

Cu nădejdea unui cît de mic răspuns din partea dv., vă rog să primiți, mult stimate domnule Densusianu, expresiunea celor mai deosebite sentimente ce vă poartă

Alexandru I. Zamfirescu

B.A.R.S.R. — A 1384/238

[1] Matei Elian, avocat, poet și publicist. Numele de naștere: Alexandru I. Zamfirescu. Debutează la *VN* cu un „fragment dintr-un roman", *Din lumea gîndurilor* (a. V, nr. 5, p. 86—88, din 15 aprilie 1909), fragment semnat Al. Zamfirescu. După un scurt interval, el va continua colaborarea la *VN*, dar numai cu versuri, între ianuarie 1910—iulie 1916 (cu o întrerupere în 1912—13). Versurile sale, purtînd titlul general de ciclu, *Cîntări sfioase*, sînt semnate cu pseudonimul literar Matei Elian. Cele mai multe poezii au, în locul titlurilor spe-

ciale, indicații numerice (între I—LXX). Primele poezii publicate în *VN* sînt datate: Montreux, 1906 (vezi a. V, nr. 23, p. 460—462); cele publicate la 1 I 1914 (a. IX, nr. 11, p. 351—352) au fost scrise la: Dumitrești, 1912; iar poemul XXXII, apărut la 1 aprilie 1915 (a. XI, nr. 12, p. 33—39), are mențiunea: Poiana-Mărului. În 1915—1916, Matei Elian locuia la Rîmnicu Sărat. Unele materiale pe care le-a publicat în alte reviste sînt semnate: Alexandru Zamfirescu; Aliz; Aliz-Rîmnic. Matei Elian, autorul *Cîntărilor sfioase*, nu trebuie confundat cu Mihail Elian de la Gruea (1865—1922), pictor, prozator, poet, publicist, care a publicat și lucrări sportive și care trăia în acest timp la București. Matei Elian era bun prieten cu Gala Galaction. Cele 6 scrisori ale lui Matei Elian către Ov. Dens., dintre 1910—1916, privesc colaborarea la *VN* și proiectul editării unui volum de versuri cu titlul *Cîntări sficase*, la care Ov. Dens. se angajase să scrie prefața. Cu privire la tipărirea și la publicarea volumului, nu avem nici o informație. Apariția iminentă a volumului este anunțată în revista *Vestala* (Rm.-Sărat), a. I, nr. 4—5 (febr.—martie 1916). pe p. III a copertei, și nr. 7 (mai 1916; ultimul număr al revistei), tot pe p. III a copertei. Matei Elian era unul dintre colaboratorii permanenți ai acestei reviste. Probabil că intrarea României în război, în vara aceluiași an, a zădărnicit realizarea proiectului mai sus menționat. În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 129, se păstrează 1 f. cu autograful lui M. Elian, cuprinzînd primele 6 poeme publicate de acesta în *VN*. Ms. are intervenții autografe de Ov. Dens. La B.A.R.S.R. (sub cota S 5/CCXXXVI), se conservă de asemenea 3 scrisori ale lui Ov. Densusianu către M. Elian, din 1910 (9 I, 2 III și 9 III), privind colaborarea acestuia la *VN*. Adresîndu-i-se cu formula „Stimate d-le Zamfirescu", Ov. Dens. îi comunică, printre altele, despre propriile intervenții în textele ce urmau să se publice. E de reținut, apoi că în scris. a doua Ov. Dens. îi mulțumește corespondentului său pentru „sprijinul" pe care acesta îl dă revistei.

Bibliogr. Octavian Moșescu, *Vitralii*, I, București, 1971, p. 79—81; II, București, 1972, p. 6—16; idem, *Rîmnicul-Sărat*. Călăuză, [București], 1931 (la p. 29: un sonet de Al. I. Zamfirescu; și, passim, numeroase fotografii documentare de același; Galaction, *Chipuri* p. 90, 296—298; idem, *Oameni și gînduri din veacul meu*, [București, 1956,] p. 57—59. Cf. *Dicț. pseud.*; *Caiet II abon. VN*. Cf. *Necrop. Capit.*

[2] M. Elian se referă la debutul său poetic în *VN*, V, nr. 23, p. 460—462, din 15 I 1910.

II

Rîmnicul-Sărat, 5 martie 1915

Mult stimate domnule Densușianu,

Vă trimit aci, alăturat, cîteva bucăți pentru *Viața nouă*, și, dacă vă plac, vă rog să-mi trimiteți de cu vreme corecturile, căci poate aș mai avea ceva de schimbat.

Cu acest prilej, aș îndrăzni să vă fac rugămintea ca să-mi trimiteți numărul — din 1909 ori 1910 — în care mi-ați publicat o bucată de proză, căci eu am pierdut-o, și aș vrea ca s-o fixez în o bucată lungă. (Iertați, vă rog, dacă această rugăminte v-ar pricinui vreo neplăcere).

Primiți expresiunea celor mai alese sentimente ce vă păstrează

Al. I. Zamfirescu
avocat
R.-Sărat

N.B. Ca și alte dăți, aș ține să fie toate publicate în același număr. — *A.Z.*

B.A.R.S.R. — A 1384/239

III

R.-Sărat, 8 aprilie 1916

Stimate domnule Densușianu,

Aci alăturat, vă trimit două bucăți pentru *Viața nouă* [1]. În același timp, și cu acest prilej, îmi iau îndrăzneala să vă reamintesc făgăduiala dv. de a-mi scrie o prefață pentru volumașul ce aș vrea să tipăresc imediat după sărbători. Pentru aceasta, v-aș trimite toate bucățile, care au fost și care n-au fost publicate, ca dv., citindu-le, să vă puteți mai bine da părerea.

În caz cînd această rugăminte nu vă supără, vă rog să-mi scrieți dacă vi le pot trimite, aflîndu-mă la Bacău, la doamna Cristoveanu, pînă la 17 april curent și, de la această dată, aci, la R.-Sărat.

Aș putea poate găsi un editor, în felul următor: n-am nici o pretenție materială, dar volumașul să fie tipărit bine, pe hîrtie bună, și să-mi dea și mie 100 volume. Poate chiar Steinberg... [2]

În așteptarea răspunsului dv., la Bacău, pe adresa mai sus indicată, vă rog să credeți nestrămutat în cele mai alese sentimente ce vă poartă

Al. I. Zamfirescu

B.A.R.S.R. — S 43/DXLII. — Inv. 74. 133

[1] Cele două bucăți ar putea să fie cîntecele XLVIII—XLXIX, publicate în *VN*, XII, nr. 3 (1 V 1916), p. 73—74.

[2] H. Steinberg, editor și librar la București.

IV

R. -Sărat, 14 V ⟨1⟩916

Mult stimate domnule Densusianu,

Nu v-am mai putut scrie, cum nici nu v-am trimis caietul *Cîntărilor sfioase* — acestea, din pricină că, recitindu-mi bucățile, am găsit că mai trebuiesc, pe ici pe colo, revăzute, lucru cu care mă îndeletnicesc acum. Pe dată ce voi sfîrși, caietelul va porni la dv.

Dacă Steinberg a admis în principiu tipărirea volumașului, de rest va fi ușor să ne înțelegem, rămînînd bine stabilit că admit și rămîne să viu la București pentru aceasta.

Acest lucru nu cred să mai întîrzie.

Aci alăturat, o poezie pentru numărul de iunie — a cărei corectură vă rog să mi-o trimiteți la timp [1].

Mulțumindu-vă nesfîrșit pentru binevoitoarea dv. atenție, vă rog să primiți expresiunea aleselor sentimente și a devotamentului meu.

Matei Elian

B.A.R.S.R. — S 30 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72. 856

[1] Poezia respectivă, purtînd nr. LXX din ciclul *Cîntări sfioase*, va apărea nu în nr. pe iunie, ci în cel pe iulie 1916 al *VN* (a. XII, nr. 5). Este ultima colaborare a lui Matei Elian la *VN*.

V

R.-Sărat, 15 V ⟨1⟩916

Mult stimate domnule Densusianu,

V-am expediat azi foile care ar alcătui volumașul *Cîntărilor sfioase* și vă mărturisesc că am făcut acest lucru cu oarecare... sfială.

Aștept cu nerăbdare să le citiți dv., și foarte probabil că aceasta va hotărî publicarea ori nepublicarea lor.

Scriindu-mi prefața ce ați binevoit a-mi promite, vă rog să mi-o trimiteți cu caietul, aici, la Rîmnic, și, apoi, voi veni la București.

Mulțumindu-vă nesfîrșit, vă rog să primiți expresiunea celor mai alese sentimente.

Matei Elian

B.A.R.S.R. — S 30(2) / DXXXVIII. — Inv. 72. 857

VI

R.-Sărat, 13 VI ⟨1⟩916

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă alătur aci corectura versurilor [1]. Versul 3 din strofa 3 cred că poate rămîne așa cum e, căci, dacă l-aș schimba, s-ar depărta de ceea ce am vrut să redau. Dealtfel, nu constituie, cred, nici ca formă nici ca fond, nimic care să păcătuiască. Cele[l]alte două, le-am schimbat.

Am primit caietul și cred că, pînă în septembrie-octombrie, să vi-l pot prezinta pe cît de complect și sporit.

N-am primit numărul revistei de la 1 iunie.

Primiți, vă rog, cu acest prilej, expresiunea aleselor sentimente ce vă păstrează

Al. Zamfirescu

B.A.R.S.R. — A 1384/241

[1] Vezi, supra, scris. IV a lui M. Elian, nota 1.

Leon Feraru [1]

I [2]

STEAUA NOASTRĂ şi ROMÂNIA NOUĂ
A Monthly Magazine

Leon Feraru, Editor
318, Haven Avenue, New York City
15 decembrie 1919

Onorate şi iubite domnule Densuşianu,

Vă trimit cîteva bucăţi extrase din ziarul săptămînal *Steaua noastră*, care, după cum vedeţi, devine de la 1 ianuarie 1920 o revistă lunară, revista pe care o plănuisem vara trecută. Titlul cam lung se explică prin faptul că, după legile de aci, orice publicaţie într-o limbă străină trebuie să obţie un permis special, care nu poate fi căpătat lesne. Urmînd cu *Steaua noastră*, care îşi schimbă numai titlul şi periodicitatea, avem dreptul de a întrebuinţa fără de nici o greutate limba română. Deci — trăiască *Steaua noastră şi România nouă!* Din numerile *Vieţii nouă* şi volumele de poeme pe care ni le-aţi trimis, voi extrage cîteva bucăţi şi le voi publica în revistă. Vă rog să nu vă supăraţi că n-am cerut mai întîi permisiunea dv. Singura cauză este faptul că e greu să am un răspuns pînă înainte de data apariţiei. Am făcut pasul acesta, ştiind că i d e e a vă este simpatică, văzînd că ne-aţi onorat imediat cu trimiterea numerelor din revista dv. şi a volumelor de poeme. De-am greşit cumva, vă cer, încă o dată, iertare. Mi-ar fi părut foarte rău de nu mi-aş fi putut arăta admiraţia pentru bucăţile care mi-au adus aerul curat şi sănătos de poezie şi românism adînc şi plin de nădejde. *Sub stînca vremei* [3] — mai ales — e un pas înainte în poezia română. Este, după umila mea părere, o graţioasă îmbinare a muzei populare româneşti cu parnasul francez... Nu, fraza nu exprimă îndeajuns de bine ideea; vreau să mă lămuresc: e opera unui român care simte profund românește, în forma neoromânească a unui estet care şi-a cultivat sufletul într-un mediu francez. E produsul unei epoci. E culmea influenţei binefăcătoare a Franţei. În sfîrşit, în coloanele revistei, voi căuta să exprim această idee într-o formă mai... puţin încîlcită.

Veţi găsi, în articolul profesorului Gerig [4], un pasagiu în care îşi arată admiraţia pentru monumentala dv. lucrare: *Istoria limbei române* [5], şi unaltul, în care îşi exprimă dorinţa de a avea savanţi români în sînul universităţii americane. Ce bucurie de-aţi putea veni pentru vreo trei luni, începînd un curs pe la februarie! Ce serviciu aţi face ţării şi ce curent s-ar porni printre cercurile filologice de aci! Voi discuta acest lucru în paginile revistei. Voi sugera ideea venirei dv. şi a cîtorva savanţi de acasă. Greutăţile publicărei unei reviste sînt enorme. N-am ajutorul nimănui din ţară. Numai prietenii mei de aci îmi dau concursul binevoitor pentru reuşita unei idei care sper că va folosi poporului nostru.

Veţi observa că tonul revistei e independent şi democratic. Am o credinţă adîncă şi covîrşitoare în calităţile maselor. Ţăranul român e, pentru

mine ca și pentru dv., simbolul muncei cinstite și a viitorului umanității...

„... Că de acum vor fi în stare să răsfrîngă
Alt suflet, de ființe dezrobite..." [6]

Predați, vă rog, salutările mele tuturor prietenilor mei de la *Viața nouă* și primiți urările mele de bine și salutul unui fost elev în arta poeziei,

Leon Feraru

[P.s. Marginal, cu creionul, pe prima pagină:] Rog pe toți amicii mei de la *VN* să-mi trimită bucăți în proză sau în versuri pentru revistă.

B.A.R.S.R. — S 31 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72. 858

[1] Leon Feraru (1887—1961), poet și publicist american de origine română. Născut în România. Studiază literele și dreptul la Montpellier. Din 1913, continuă studiile în S.U.A., unde se stabilește, și devine profesor la universitățile din Toronto și New York. A popularizat cultura românească în străinătate. A colaborat și la reviste literare românești. Citățm volumele de versuri: *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri* (București, [1925]); *Arabescuri*, Poeme (București, f.a. [aprox. 1929—1937]); și studiile: *The Development of the Rumanian Novel*, în *The Romanic Review* (N. York), vol. XVII, 1926, no. 4, p. 291—302; *The Development of Rumanian Poetry* (N. York, 1929; Publications of the Institute of Rumanian Culture... Columbia University). La *VN* a lui Ov. Dens., colaborează cu poezii, în cîteva numere de la sfîrșitul anului 1911 (VII, nr. 15, 17 și 20; poezia din ultimul nr. e o traducere din Ch. Baudelaire) și într-un nr. dublu din 1922—1923 (XVIII, nr. 10—11). Numele lui (în forma: L. Fieraru) apare totuși încă în lista colaboratorilor pe 1908 ai *VN* (IV, nr. 3, din 15 III 1908). A scris unele poezii în colaborare cu Dim. Anghel. În scrisorile lui L. Feraru către Ov. Dens. se întîlnesc unele inadvertențe ortografice (ex.: *ar creia*, II) și unele grafii de epocă *(pasagiu*,I; *masselor*, ib). Vezi Dim. Anghel. *Poezii.* Originale, traduceri și opera în colaborare. Ed. îngrijită și prefață de M. I. Dragomirescu. ([București], 1968; BPT 445), p. 252—257.

Vezi, infra, în secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, sub rubrica „România nouă", invitația adresată lui Ov. Dens., în 9 iul. 1919, de a colabora la revista *R.n.* (New York), care urma să-și înceapă apariția la 1 aug. 1919 (semnează: directori Dr. Dion Moldovan și Leon Feraru).

Bibliogr. Pillat-Perpess., *Antol.* I; *Dicț. pseud.*; *Cores. Baltazar*, p. 53—61.

[2] Lipită cu un colț pe ultima pagină a scrisorii, se află o decupare dintr-un ziar românesc tipărit în S.U.A., cu următorul text relevabil (fără titlu și fără semnătură, deci e un fragment dintr-un articol; scris probabil de Leon Feraru): „E o datorie a muncitorului sau a ziaristului, exilat de împrejurări sau de nevoi, de a urmări discuția aceasta. Lumina iese la iveală zi cu zi... Țăranii din Ardeal, ca și țăranii din Bucovina și Basarabia, vor să capete un guvern nou care să înceapă o eră nouă în istoria României Mari. Partidul Național ardelenesc caută să răspundă la acest sentiment al poporului — al mulțimii de țărani și de muncitori. Dar, din nenorocire, lupii s-au strecurat printre oi. Și e păcat! De teama acestor lupi, oameni sinceri iubitori ai poporului, ca Ovid Densusianu, au fost înlăturați. Un Ovid Densusianu e o cinste a neamului românesc din Ardeal!"

[3] Volumul de versuri al lui Ov. Densusianu, *Sub stînca vremei*, apăruse la București, în 1919, pînă în cursul lunii septembrie. Vezi anunțul din *Înălțarea*, I, 1919, nr. 1 (18 sept.).

[4] John Lawrence Gerig (1878—1957), romanist american. Elev titular la École pratique des Hautes Études (Paris), în 1903—1905. Din 1898, profesor de limbi romanice și de filologie comparată la diferite universități (Montana, Nebraska, Williams Coelege, Columbia, Porto Rico). Din 1926, conduce Institute of Rumanian Culture.

[5] *DHLR*, din care apăruseră, pînă la acea dată, vol. I și fasc. I din vol. II.

[6] Versurile reproduse de L. Fer. fac parte din strofa finală a ultimului poem, întitulat *Spre luminosul mîne*, din vol. citat mai sus, *Sub stînca vremei*, al lui Ov. Dens. Reproducem strofa în întregime: « În ochii celor strînși s-asculte / Făgăduința clipei nouă / Ară flăcările bu-

curiei răsărite / Din semnul negrului « a fost odată », / Și ei își fulgeră mîndria / De a putea-n sfîrșit să spună / Că de acum vor fi în stare să răsfrîngă / Alt suflet, de ființe dezrobite, / Și nu de oameni ce au fost martirii / Disprețului ori a uitării, / Un suflet limpezit din neguri / Și smuls din chinurile înjosirei."

II[1]

COLUMBIA UNIVERSITY
IN THE CITY OF NEW YORK

Adresa mea: Leon Ferara
318, Haven Avenue, New York City

5 aprilie 1920

Onorate și iubite domnule Densusianu,

Mă iertați că vă scriu cu mașina. E un obicei de care nu mă pot dezbăra. E foarte... practic. Sunt unii aci cari își scriu pînă și scrisorile de dragoste cu mașina. Ba unii noi-veniți se și iscălesc cu mașina. Și, apoi, e așa de drăguță „Corona" mea. E portativă. E foarte ușoară... Dar n-am nici o legătură cu fabrica și nu încerc să vînd o mașină... Iată, începutul acesta mă aduce de-a dreptul la miezul scrisoarei mele: revista, deși a plăcut multora, are păcatul de a fi bi-lingvală [2], deci de a apela numai la aceia cari știu ambele limbi. Mai are păcatul de a fi prea... mercantilă, prea, prea. M-am gîndit să fac să apară o foaie românească, săptămînală, scrisă pentru poporul de aci. Pentru americani, voi avea un buletin englez, care să contrabalanseze propaganda ungurească [3]. Ar trebui să fie zdrobită. Dar ce fac eu e numai o picătură de apă într-un ocean fără fund. Am auzit că cei din țară s-au gîndit la ceva. Să se grăbească. Curînd-curînd vor apare publicațiile de care v-am pomenit mai sus. O revistă literară, aci, nu poate fi cu adevărat literară. Trebuie să fie un fel de *Albină*, dar o *Albină* mai nouă, mai vie, mai producătoare de miere. Foaia pe care o plănuiesc, voi căuta să fie cît mai „curățică". Totul depinde de concursul moral * ce mi-l vor da cei de acasă. Aci sunt mulți americani cari mă ajută bucuros și cari mă vor ajuta la publicarea buletinului. Pachetele trimise mi-au adus un suflu nou de viață și entuziasm. Am reprodus *Profesorimea* [4] și *Preoțimea noastră* [5]. Sunt bucăți cari trebuie să fie răspîndite cît mai mult. Lumea cetitoare românească ** de aci are nevoie de o asemenea literatură. Lumină, cît mai multă, adevăr și critică creatoare. Doamne, mai e mult întunerec și prin meleagurile acestea. De-ați veni aci, fie și pentru trei luni numai, ați ajuta mult cauzei. Ați fi primit cu brațele deschise de savanții cari vă cunosc din lucrările dv. filologice. Raymond Weeks [6] e unul din foștii dv. colegi. De multe ori mi-a vorbit cu dragoste de dv. Professor Weeks e un savant mult apreciat aci. Poporul v-ar primi bucuros de a vă vedea în mijlocul lui. Sunt toți transilvăneni. Au conducători cam-cam... dar venirea dv. ar ajuta la limpezirea multor chestiuni. Ar trebui să vie cît mai mulți și cît mai des. Ar trebui ca unul să facă începutul. După aceea, o expoziție de artă națională ar crea o atmosferă prielnică Românismului. Americanii nu pot fi învinovățiți. Toate neamurile își trimit oamenii lor mai de seamă, aci. Acum, de pildă, s-a deschis o expoziție de artă grecească. Acest eveniment interesează toată lumea. Venirea unui scriitor polonez, de mîna a doua, creează oarecum senzație. Ungurii au trimis o delegație întreagă la Washington. Am auzit că vin să stăruiască. Am văzut într-un ziar de tiraj mare cîteva

afișe de protestare a Ungariei. Subt pretext de arta afișelor, iată propagandă în stil *** mare. Eu unul cred că statul ar trebui să trimită cel puțin cinci profesori universitari, orchestra simfonică a ministerului și o expoziție de artă națională. Așa a făcut și Franța. Așa au făcut și mai fac și englezii. Văd că nu mai am spațiu. Și, cum v-am răpit vreme îndestulă din minutele prețioase ce le aveți pline de activitatea dv., mă gîndesc că e timp să sfîrșesc scrisoarea. Vă mulțumesc pentru tot ce ați făcut spre a mă ajuta la publicarea unui organ de cultură și propagandă. Vă mulțumesc pentru volumele trimise. Nădăjduiesc să primesc și un articol inedit și să mai am bucuria de a vă ceti scrisul. Cu salutări sincere, rămîn al dv., cu drag,

Leon Feraru

Aștept și numerele din *Viața nouă* apărute în anul acesta [7].

B.A.R.S.R. — S 31 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72. 859

[1] Antetul: tipărit. Textul scrisorii și adresa emitentului: bătute la mașină, cu excepția cuvintelor marcate de noi cu asterisc: * *(moral)*, ** *(românească)*, *** *(stil)*, și a părții finale (începînd cu fraza *Văd că nu mai am spațiu)*, care sînt scrise de mînă, de L. Feraru.

[2] Bi-lingvală = bilingvă.

[3] L. Feraru se referă la propaganda maghiară revizionistă.

[4] Ov. Densusianu, *Profesorimea*, București, 1919. (Cărțile „Înălțării"). În cîteva pagini (14 p.), autorul combate imixtiunea profesorilor în politică, pledează pentru ridicarea continuă a nivelului pregătirii profesionale, iar în materie de pedagogie — se ridică împotriva dogmatismului și recomandă profesorilor să țină pasul cu cerințele vieții.

[5] Ov. Densusianu, *Preoțimea noastră*, București, 1919. (Cărțile „Înălțării"). În această broșură (13 p.), autorul cere clerului să fie mai activ în propagarea principiilor eticii în popor și a cultului pentru muncă.

[6] Raymond Weeks, romanist american, fost coleg cu Ov. Dens. la École pratique des Hautes Études (Paris). Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[7] În 1920, pînă la data scrisorii de față, apăruse din *VN* numai un nr. dublu: XV, nr. 11—12 (ian.—febr. 1920).

Václav Flajšhans [1]

V. FLAJŠHANS
PRAHA XII, SLEZSKÁ 40

[Praha,] 8 III ⟨19⟩38

Cher maître,

Je ne sais pas comme [sic] vous remercier de ce grand livre qui, maintenant, après un travail assidu de 40 ans, conclut la première partie de votre Grammaire [2]. Les suivants siècles ont déjà, en ces deux tomes, une base sûre (avec la promise *Évolution esthétique* [3]) et un contrôle suffisant dans la langue vivante. Ces quelque[s] mots de la préface racontent une touchante histoire de votre *Histoire* (habent sua fata libelli) [4] et votre persistance intimide sans pareil. Vous avez commencé, quand Brunot [5] n'existait pas et, pour trouver un rival, il faudrait descendre jusqu'au [sic] Jak. Grimm [6].

Les langues slaves n'ont rien [de] semblable — même le travail de Gebauer [7] ne peut se mesurer avec le vôtre. Pour un bohémiste, [c'] était naturellement le premier tome beaucoup plus fécond, que le second, où nous, seulement dans le lexique, trouvons quelque chose pour nous; mais c'est la méthode qui joint très bien Nyrop [8] et Brunot en une synthèse parfaite et qui est, pour nous autres, un modèle. Avant un siècle, [c']était Grimm un modèle pour Miklosich [7], après, Gaston Paris [10] pour Meyer-Lübke [11]; dans nos jours, la slavistique ne possède ni [un] Vostokov [12] ni [un] Miklosich: pour la précision, avant vingt ans, avions nous seulement le K. Jireček [13], qui était donc un historien. Votre livre est d'une précision allemande et d'un esprit français, un don à votre nation, un monument pour vous et un exemple pour nous autres.

Les plus grands obstacles sont heureusement vaincus — je ne peux vous souhaiter qu'une bonne santé pour l'accomplissement du reste.

Avec mille remerciments, tout à vous,

V. Flajšhans

B.A.R.S.R. — S 32 / DXXXVIII. — Inv. 72. 860. Bilet de carton cu antet tipărit.

[1] Václav Flajšhans (1866—1950), filolog ceh. A editat importante texte cehe vechi și a publicat valoroase studii privitoare la limba și literatura cehă. Este tatăl profesoarei Jindra Hušková-Flajšhansová, fostă studentă a lui Ov. Densusianu la București, în anii imediat următori primului război mondial. Ov. Densusianu l-a cunoscut pe Vl. Flajšhans cu ocazia vizitei sale în Cehoslovacia, în iarna anilor 1921—1922. Ov. Densusianu i-a produs filologului ceh o foarte bună impresie, iar scrisoarea trimisă de acesta prietenului său din București, în 1938, face parte, probabil, dintr-o serie de epistole din care nu cunoaștem decît această singură piesă. În afară de erorile marcate de noi, textul scrisorii conține și alte erori de limbă franceză; de ex.: uzul greșit al unor prepoziții (« se mesurer *avec* », în loc de « ... *à* »; « *dans* nos jours », în loc de « *de*... ») sau adverbe (« *avant* 20 ans », în loc de: « 20 ans *plus tôt* ») unele construcții sintactice defectuoase. — Vezi, mai jos, scrisorile Jindrei Hušková-Flajšhansová către Ov. Dens.

[2] Ov. Dens. i-a trimis *DHLR* II, recent apărut.

[3] Cursul lui Ov. Dens, *Evoluția estetică a limbii române*, eșalonat pe mai mulți ani școlari, după primul război mondial (vezi amănunte, supra, în nota 4 la scris. II a lui Romulus Demetrescu către Ov. Dens.), împreună cu cursul *Limba română în secolul al XVII-lea*, predat în anii școlari 1935—1936 și 1936—1937, urmau să constituie continuarea expunerii din cele două volume ale *DHLR*, dar moartea neașteptată a autorului a întrerupt proiectele. Vezi editarea lor recentă în Densusianu, *Opere*, III.

[4] *Habent sua fata libelli* (lat.) = cărțile își au destinul lor.

[5] Aici, V. Fl. se referă, desigur, la monumentala *Histoire de la langue française des origines à nos jours* a lui Ferdinand Brunot (12 volume: Paris, 1905—1953; unele volume au apărut în 2 sau mai multe ediții; în urma morții lui F. Brunot — în 1938, ultimele 2 volume, apărute în 1948—1953, au fost redactate de Charles Bruneau). Încă din 1886, F. Brunot elaborase o primă schiță, destul de dezvoltată și ea (700 p.): *Précis de Grammaire historique de la langue française*, avec une introduction sur les origines et le développement de cette langue (Paris).

[6] Jakob Grimm, *Geschichte der deutschen Sprache* (Leipzig, 1848). Pentru metoda istorico-comparativă, este importantă, de asemenea, cartea sa *Deutsche Grammatik* (4 vol.: Göttingen, 1819—1837). Ambele: reeditate de mai multe ori.

[7] J. Gebauer, *Historická mluvnice jazyka českého* (Praha, 3 vol.: 1894—1898; vol. 4, postum: 1929). Reeditată, recent.

[8] Kr. Nyrop, *Grammaire historique de la langue française* (6 vol.: Paris, 1899—1930)

[9] Fr. Miklosich, autor a numeroase studii de slavistică, unele privind relațiile dintre limba română și limbile slave. V. Fl. se referă, probabil, la sinteza *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen* (4 vol.: Wien, 1852—1874).

[10] Eminentul lingvist, filolog și medievist francez Gaston Paris a publicat un număr mare de studii privind istoria limbii franceze, fără să redacteze, în acest domeniu, o sinteză propriu-zisă. Vezi, în special: *Étude sur le rôle de l'accent latin dans la langue française* (Paris—Leipzig, 1862; [IV] f. + 132 p.; teza susținută de G.P. la Écoles des Chartes) și culegerea postumă *Mélanges linguistiques* publiés par Mario Roques (Paris, 1909; X + 731 p.), care cuprinde principalele contribuții ale lui G.P. în legătură cu latina vulgară și limbile romanice, cu limba franceză, precum și notele sale etimologice. Vezi și scrisorile lui G.P. către Ov. Dens.

[11] W. Meyer-Lübke, *Grammatik der romanischen Sprachen* (4 vol.: Leipzig, 1890—1902). Lucrarea a apărut și în trad. franceză (realizată de E. Rabiet, Auguste și Georges Doutrepont): *Grammaire des langues romanes* (4 vol.: Paris, 1890—1906).

[12] Al. Vostokov, *Rassuždenie o slavjanskom jazyke* (Moskva, 1812). Clasică este și a sa *Russkaja grammatika* (Moskva, 1831), reeditată de foarte multe ori.

[13] Dintre lucrările lui Constantin Jireček, citățm: *Geschichte der Bulgaren* (Prag, 1876); *Die Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters. Historisch-geographische Studien* (Prag, 1879); *Die Romanen in der Städten Dalmatiens während des Mittelalters* (3 vol., Wien, 1901—1904).

Matthias Friedwagner [1]

I [2]

[Jena,] 6. Okt. 1903

Lieber Freund,

Herzliche Grüsse!
Dein gedenkend in Treue

Friedwagner

[scris de G. Schläger:]

Am priceput mult în limba rumînă. Cînd auras-tu besoin cărții-tale? A sosit pentru tine o cartă postală de partëa luĭ Voretzsch [3]. Îți voĭ trimite-o la București. Sărut mînile! Tot de aună cel-tău!

Schläger [4]

[Adresa] Domnia sale domnului dr. Ovidiu Densușianu, profesor ord⟨inar⟩ la Universitatea, Bucarest, str. Sf. Ionică, no. 17, Rŭmänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (1) | DXXXVIII. — 72.862

[T r a d u c e r e]

Iubite prietene! Salutări cordiale! Al tău credincios,

Friedwagner

[1] M a t t h i a s F r i e d w a g n e r (1861—1940), filolog, lingvist și folclorist austriac. După ce studiază filologia germanică și romanică la Viena (printre porfesorii săi: Adolfo Mussafia), devine, în 1886, profesor secundar. Doctoratul în filologie: în 1889; abilitarea pentru romanistică, în 1898, la Viena. În iarna lui 1890—1891, trimis la Roma pentru cercetări isto-

rice. În 1894—1895: o lungă călătorie, la Paris, în Belgia, Anglia, Italia. Cu acest prilej, asistă la lecții și seminarii la École pratique des Hautes Études, Sorbona și Collège de France (ascultînd pe G. Paris, P. Meyer, Antoine Thomas, Gustave Larroumet etc.). În 1895, la Paris, cunoaște pe Ov. Densusianu (vezi, aici, scris. XV). Între 1900—1911, e profesor la Universitatea din Cernăuți, apoi la Frankfurt pe Main. Primele sale lucrări publicate (începînd din 1890) sînt cercetări de filologie și ediții de texte vechi franceze. Din 1905, M. Fr. manifestă preocupări pentru limba și literatura română, îndeosebi pentru folclorul românesc. Publică un număr considerabil de recenzii la cărți românești (de lingvistică, literatură etc.). Dintre autorii recenzați, citățm pe I. Iordan, Al. Rosetti, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Iosif Popovici, S. Pușcariu, H. Tiktin. De asemenea, culege (mai ales ajutat de colaboratori români) și cercetează folclor românesc, popularizînd-l prin studii publicate în limba germană. De o excepțională valoare rămîne culegerea, însoțită de studiu: *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. I. Bd. Liebeslieder*, apărută în 1940, la foarte puțin timp după moartea autorului, și care este opera capitală a lui M. Friedwagner (vezi, infra, ultimele sale scrisori către Ov. Dens.). Pe lîngă celelalte lucrări ale lui M. Fr., citate în notele noastre la scrisorile de mai jos, prezintă interes: discursul inaugural, ținut ca rector al Universității din Cernăuți, în 2 XII 1910: *Über die Volksdichtung der Bukowiner Rumänen*, publicat în vol. *Die feierliche Inauguration des Rektors der K. K. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz für das Studienjahr 1910/1911 am 2. Dezember 1910.* Czernowitz, 1911, p. 13—45 (și ca extras: Czernowitz, 1911; 33 p.); apoi studiul *Mihail Sadoveanu*, apărut în vol. *Festschrift zum XV. Neuphilologentage*, Frankfurt a.M., 1912 (și ca exrtras: ib.; 22 p.). Ultima lucrare a apărut și în traducere românească (de I. E. Torouțiu), în *Conv. lit.*, XLVI, 1912, nr. 7, iul., p. 725—743 (și în volum aparte: Cluj, 1913; 58 p.). — În 1911, ales membru corespondent al Academiei Române. M. Fr. a fost în foarte bune relații și cu S. Pușcariu. Cele 21 scrisori ale lui M. Fr. către Ov. Dens., dintre 1903—1938, expresie a unei strînse prietenii, privesc atît relațiile amicale dintre cei doi, cît și în general biografia și activitatea lui M. Fr. Textul scrisorilor franceze ale lui M. Fr. conține unele inadvertențe lingvistice, De ex.: en *mi-chemin* (II; în loc de: ... à ...); en *mon pays* (II; în loc de: dans ...); *les derniers jours* des *vacances* (IV; în loc de: ... de *vacances*); *plus tôt* (VI; în loc de *plutôt*); *pourquoi n'as-tu pas descendu* (X; în loc de: ... *n'es tu pas...*); *nous étions bloqués* de *la neige* (XII; în loc de: ... par *la...*). Pentru raporturile dintre M. Fr. și Ov. Dens., vezi recenzia neseminnată a lui Ov. Dens. la articolul lui M. Fr., *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina* (extras din *Festgabe A. Mussafia*, Halle a.d.S., 1905, p. 683—714), apărută în *VN*, I, nr. 4 (15 III 1905), p. 95; precum și recenzia lui M. Fr. la *GS*, I, 1, 1923, apărută în *ASNS*, 148, 1925, p. 275—279; și nota lui M. Fr. la o comunicare a lui Ov. Dens. (de la Întîiul Congres al filologilor români, din 1925): *Densusianu Ovid, Lat.* palor, Palatium, Pales, în *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*, N. F., LV, H. 3—4, 1928, p. 197—198. Cf. *GS*, II, 2, 1926, p. 407—408. — În condiții dificile pentru poporul român, M. Friedwagner s-a dovedit un prieten sincer al acestuia, al valorilor sale spirituale, pe care le-a studiat cu pricepere și difuzat cu multă căldură, în centrul și apusul Europei.

În vol. ultim al colecției noastre, sub rubrica Scrisori colective, vezi și ilustrata conținînd, alături de salutul lui G. Schläger, urările lui M. Friedwagner, trimise cu ocazia celei de-a XV-a sesiuni a neofilologilor, din luna mai 1912 (Frankfurt pe M.). Textele lor sînt semnate și de E. Tappolet, H. Morf, J. Jud, E. Lommatzsch, L. Gauchat, K. Jaberg etc.

Bibliogr. Erhard Lommatzsch, *Zur Erinnerung an Matthias Friedwagner*, în *ZRPh*, 61, 1941, H. 1—2, p. 45—62 (cu bibliografia operelor lui M Fr.); Oct. Lupu, *M. Friedwagner și românii*, în *RITL*, t. 26, 1977, nr. 1, p. 85—90; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 402—404; I. D(iaconu), în *Ethnos* (Focșani), I, fasc. 2, 1941—1942, p. 213—215 (recenzie la *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*, ed. cit.); *Dicț. folc.*; *St. doc. lit.*, I, p. 434; VIII, p. 234—235; IX, p. 122—126; *Coresp. Bianu*, III, p. 585—586; și necrologurile de C. Rădulescu-Motru *(Conv. lit.*, 73, 1940, nr. 4, apr., p. 295—296), I. E. Torouțiu (ibid., nr. cit., p. 368—372), I. Iordan *(BIFR*, VI, 1940, p. 287—288), S. Pușcariu (*DR*, X, 1, 1941, p. 225—227), Victor Morariu *(Făt frumos*, Cernăuți, XV, 1940, nr. 3, p. 106—107). Cf. *Coresp. Gorovei*, p. 409—410; Iordan, *Memorii*, I, p. 198, 230.

[2] Locul de trimitere: după ștampila poștei. Toate textele scrisorii (inclusiv adresa): scrise cu creionul. Adresa e scrisă de M. Friedwagner. Ilustrata reprezintă: „Jena, Marktplatz" (foto).

[3] Karl Voretzsch, romanist german. Vezi, infra, scrisoarea sa către Ov. Densusianu.

[4] Georg Schläger, romanist german, prieten comun al lui M. Friedwagner și Ov. Densusianu. Vezi, infra, scris. XI a lui M. Friedwagner și scrisorile lui G. Schläger către Ov. Dens. De asemenea, vezi, supra, scrisorile lui Wilhelm Cloëtta adresate lui Ov. Dens.

II [1]

[Cernăuți, 1904, aprox. iulie]

Mon cher ami,

Vous avez bien voulu me faire parvenir, il y a un mois, plusieurs de vos travaux, entre autres, le IIe fascicule de *l'Histoire de la langue roumaine* [2]. Je vous en remercie bien cordialement; j'y apprendrai beaucoup de choses. Malheureusement, je m'étais fait venir déjà, de l'éditeur Leroux [3], ce même fascicule, en ayant grand besoin pour mon cours sur le développement historique des éléments latins dans le roumain. Qu'est-ce qui reste à faire? Peut-être monsieur Leroux voudrait-il bien le reprendre pour décharger votre compte? Le mien est déjà payé. Ou voulez-vous le dédier à notre bibliothèque? Tout de même, je vous reste infiniment obligé.

Nous pourrions très facilement nous voir ces vacances: vous allez à Paris, descendez à Wels (entre Linz et Attnang) du train, je vous y attendrai et nous passerons une journée ou deux ensemble. Ou mieux encore: vous irez à Munich par la voie de Wels-Simbach, et vous passerez par la station de Grieskirchen, où je passe mes vacances avec ma famille. C'est mon pays. Ecrivez-moi votre opinion à „Gallsbach [4] bei Grieskirchen, Oberösterreich" Et faites-moi savoir votre adresse de Vienne dès votre arrivée dans la capitale de l'Autriche. Nous pourrions causer de beaucoup de choses concernant nos études et la Roumanie, pays de prédilection pour moi. Demain je vais à Putna fêter Ștefan cel Ware![5]

Alors, c'est convenu, n'est-ce pas? Nous reverrons en mi-chemin [sic] de Bucarest à Paris!

Dans la *Mussafia-Festschrift* [6], je ferai imprimer un choix de chansons populaires roumaines inédites et très curieuses: Doine, strigături etc. etc., recueillies dans la vallée de la Moldovitza, á Frumoasă (sic). L'impression de mon édition R. de Houdenc II vol. [7], c'est à la onzième feuille. Etant doyen cette année, vous comprendrez que je n'avais guère de loisirs.

À la Pentecôte, j'ai fait, tout seul, et sans savoir un mot de langue slave, un voyage à Kiew, descendant le Dniepr jusqu'à Ekaterinoslav; puis je suis allé à Sevastopol et Yalta. J'ai dû apprendre quelques phrases russes pour ne pas mourir de... faim. Mais le pays est beau en Crimée. Odessa est une ville superbe. Je suis rentré par la Bessarabie. Oh, comme j'étais heureux lorsque je lus des noms de stations comme Floriceni etc.!

À quand votre visite à Cernăuți? Poftesc să binevoească Domnia-Voastra a petrece o săptămână la noi!

Lundi prochain, nous irons à Vienne par la Hongrie (Körösmezö). En attendant, je ferai une excursion sur la Czerna hora (2058 m) à la frontière de la Hongrie, entre deux feuilles à corriger. La vie, c'est une suite de mouvements et de travail. J'ai mené une vie sédentaire presque toute l'année, excepté le voyage, à Paques, en mon pays, et, à [la] Pentecôte, en Russie. Pardon, j'étais aussi en Roumanie: à Botoșani et à Herza!

Au revoir donc, mon cher ami, à Wels ou mieux encore à Grieskirchen. Ecrivez-moi bientôt à l'adresse indiquée ci-haut.

Tout à vous et bien merci. Votre fidèle ami

Friedwagner

Adresse pour les vacances: (15 juillet-15 octobre) „Gallsbach, Oberoesterreich".

B.A.R.S.R. — S 34 (21) / DXXXVIII. — Inv. 72.882

[1] Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii. Datarea: aproximativă (vezi notele 5 și 6).

[2] *DHLR* I, fasc. 2, Paris, 1901.

[3] Ernest Leroux: editura pariziană care i-a publicat lui Ov. Densusianu *Histoire de la langue roumaine.*

[4] Gallsbach, adică Gallspach, din Austria de Sus, este locul de naștere al lui M. Fr. La început, toponimul apare în scrisorile lui M. Fr. sub forma Gallsbach, apoi în varianta Gallspach (vezi scris. VI, XII; începînd cu scris. XV, din 1931: numai această variantă). Aici a și murit M. Friedwagner.

[5] E vorba de comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, care a avut loc la Putna, în 2 iulie 1904.

[6] M. Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina,* în vol. colectiv *Bausteine zur romanische Philologie.* Festgabe für Adolfo Mussafia, Halle, 1905, p. 683—714. (Și extras.)

[7] Vol. I apăruse în 1897: Raoul von Houdenc, *Meraugis von Portlesguez.* Altfranzösischer Abenteuerroman. Zum ersten Mal nach allen Handschriften hrsg. vom M. Friedwagner. Halle a. S., 1897. (Raoul von Houdenc, Sämtliche Werke, I. Bd.). Tipărirea vol. II al operelor alese din scriitorul respectiv se va încheia peste cîțiva ani: Raoul von Houdenc, *La Vengeance Raguidel.* Altfranzösischer Abenteuerroman. Hrsg. von M. Friedwagner. Halle a. S., 1909, CCVII + 368 p. (Raoul von Houdenc, Sämtliche Werke, II. Bd.).

III

Czernowitz, le 21 déc. ⟨1⟩904, Josefsgasse 2

Mon cher ami,

Merci bien pour ta carte. Je pense souvent à toi. Serait-il possible de nous revoir à Iassy entre le 28 et [le] 30 décembre, nouvel [sic] style? [1] J'irais peut-être à Tîrgul Neamțului, Piatra, Roman et enfin à Iassy pour connaître un nouveau coin de la Moldavie.

Mes chansons ne sont pas encore imprimées [2]. Cela va trop lentement. Tu me permettras d'envoyer les épreuves. En ce moment, je pense à écrire un compte rendu du récent livre de Weigand, *Dialekte der Bucowina* [3]. Pas trop d'exactitude, mais utile. Ma femme serait enchantée de te revoir une fois ici. Tu ne nous donnes pas d'espérance? Bon Noël, mon cher ami, et au revoir — à Iassy? Ton fidèle

M.Fr.

[Adresa] Domniei sale domnului Ovidiu Densușianu, profesor universitar, membru al Academiei [4], București, 184, Calea Victoriei.

[Expeditor] Prof. Friedwagner, Josefsgasse 2

B.A.R.S.R. — S 34 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72.863

[1] M. Fr. menționează că e vorba de data în „stilul nou", pentru a sublinia diferența oficială de calendar dintre Austro-Ungaria (cu centrul și vestul Europei) și România (cu țările răsăritene).

[2] E vorba de articolul consacrat cîntecelor populare românești din Bucovina, care urma să apară în volumul omagial închinat lui A. Mussafia. Vezi scris. II, nota 6.

[3] Recenzia lui M. Friedwagner la studiul lui G. Weigand, *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens* (Leipzig, 1904) a fost publicată în *Deutsche Literaturzeitung* (Leipzig), XXVI, 1905, col. 468—472.

[4] La data aceea, Ov. Densusianu era, de fapt, numai membru corespondent al Academiei Române (ales la 30 III 1903). El va deveni membru al Academiei ceva mai tîrziu (în 1918).

IV [1]

Gallsbach, Ober-Oesterreich
mercredi, le 19 sept. [1906]

Mon cher ami,

L'espoir de te revoir me fait beaucoup de joie. Ta carte de ce matin me donne la certitude que nous nous revoyons. Je pars pour Vienne, le 4 ou 5 octobre. Tu nous trouveras donc ici encore 15 jours. Samedi, je pars pour Nuremberg où je vais voir mon frère cadet, le 25 ou [le] 26, je serai de retour ici. Puisque les derniers jours de vacances on n'est pas toujours maître de soi-même, n'oublie pas de me communiquer la date de ton arrivée ici q u e l q u e s j o u r s a v a n t. Si tu venais vers le 27—28 ss.[2] à peu près, je serais tout à fait à ta disposition. Ma famille se réjouit beaucoup de ta visite. Donc, au revoir, et [à] bientôt!

Ton fidèle

Fr.

Nous irons te prendre à la gare, fais-moi savoir le train.

[Adresa] Domniei-sale domnului Ovidiu Densușianu, profesor de universitate, București (Bucarest), 184, Calea Victoriei 184, (Rumänien)

C.p. — B.A.R.S.R. — S 34 (20) / DXXXVIII. — Inv. 72.881

[1] Anul: reconstituit după ștampila poștei. (Cineva, de la B.A.R.S.R., a citit greșit anul de pe ștampilă: *1908*, și l-a însemnat cu cerneală pe ambele fețe ale c.p.!).

[2] *ss.* = suivants („următoare").

V [1]

Lac Csorba, 15/7. ⟨19⟩07

Mon cher ami,

Nous sommes ici depuis samedi, bloqués par la pluie. Ce soir, [nous] partons pour Vienne et Gallsbach. Quand [2] viendras-tu nous y voir? Certainement bientôt! Saluts,

Hermine Friedwagner
M. Friedwagner

[Adresa] Domniei sale domnului Ovidiu Densușianu, profesor la Universitatea, Calea Victoriei, No. 184, Bucarest, România

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (3) / DXXXVIII. — Inv. 72.864

[1] În afară de semnătura autografă a soției lui M. Fr. (Hermine Fr.), restul scrisorii (inclusiv adresa) e scris de mîna lui M. Fr. Textul scrisorii, semnăturile și adresa: cu creionul. Ilustrata reprezintă: „Tátra: Csorbató. Csorba-See" (fotocolor). În continuarea acestei legende, completarea lui M. Fr. cu creionul: „(1350 m altitudine)".

[2] Scris, din eroare: *Quant.*

VI [1]

Gallsbach, le 27 août [1907]

Mon cher ami,

Nous serons très heureux de te voir chez nous, ici, à Gallsbach. Je suis dans mon pays jusqu'à samedi, le 7 sept. matin, où je partirai pour prendre part à un congrès des professeurs allemands d'Université à Saltzbourg [sic]. Je reviendrai le 9 sept. (dans la nuit) à Gallsbach. Tâche de venir avant, si c'est possible; le temps est très beau. Départ de Vienne avec le rapide de 8^h 25 [du] matin (voiture directe Vienne-Grieskirchen-Passau), arrivée à Grieskirchen à 12^h 46 midi; ou tu partiras de Vienne à 3^h 40 [de l'] après-midi (changement à Wels), arrivée à Grieskiechen à 9^h 11 [du] soir.

Ecris-moi, plutôt. L'adresse pour un télégramme serait: „Gallspach" sans autre déterminatif. Si tu ne puis venir avant mon voyage à Saltzbourg, je t'attendrai d'autant plus sûrement après le 9 sept., ici.

Au revoir, à bientôt.

Ton dévoué

M. Friedwagner

[Adresa] Domniei sale domnului Ovid Densușianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, Bucarest, Rumänien.

Absender: Prof. Friedwagner, dzt. Gallsbach, Ober-Oesterreich

C.p. — B.A.R.S.R. — S 34 (4) / DXXXVIII. — Inv. 72.865

[1] Anul trimiterii: completat după ștampila poștei.

VII [1]

Csorba-See, Tátra, 21 juillet ⟨19⟩08

Mon cher ami,

Nous faisons ici, dans notre voyage à Gallsbach, une halte de quelques journées. Rien de plus naturel que de penser à toi.

Pourras-tu venir voir? Ecris-moi bientôt!

Tout à toi,

Friedwagner

Bien de[s] saluts de *Hermine Friedwagner*

[Adresa] Domniei sale domnului Ovidiu Densușianu, profesor universitar, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (5) | DXXXVIII. — Inv. 72.866

[1] Post-scriptumul: autograful Herminei Fr. Ilustrata reprezintă: „Tátra. Csorbai-tó" [= Lacul Ciorba din Tatra] (fotocolor).

VIII [1]

Vienne, 29 XI ⟨1⟩908

Mon cher ami,

Quand tu viendras à Vienne, fais-nous le grand plaisir de descendre chez nous: I (cité), Löwelstrasse 8, IIIe étage, à côté de la Hofburg et du Bourgthéâtre. Je suis en congé jusqu'à Pâques et depuis une quinzaine de jours, nous sommes à Vienne où nous resterons.

Au revoir donc, ici, chez nous! Tout à toi!

M. Friedwagner

Salut cordial! *Hermine Friedwagner*

[Adresa] Domniei sale domnului profesor universitar Ovidiu Densușianu, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (6) | DXXXVIII. — Inv. 72.867

[1] Post-scriptumul: autograful Herminei Fr. (cu prenumele scris: Harmine). Ilustrata reprezintă: „Salzburg v⟨on⟩ Kapuzinerberg" (fotocolor).

IX [1]

Czernowitz, le 12 janv. ⟨1⟩910

Mon cher ami,

Tu as bien voulu m'envoyer les 2 beaux volumes du *Graiul nostru*, je te remercie cordialement d'avoir pensé à moi.

Pour le Nouvel An, nous faisons les meilleurs voeux pour ta santé et ton bien-être! Peut-être cet An te ramènera-t-il encore à Gallsbach, où nous t'avions attendu en vain l'année passée. Nous avons très peu à t'offrir, mais un accueil cordial!

Si tu veux bien traiter la matière de mon dernier livre [2] dans le Séminaire de Bucarest, je te serai infiniment reconnaissant. On y trouvera assez de quoi discourir.

Bien de saluts de nous tous.

Encore une fois: nos meilleurs voeux pour toi!

Friedwagner

En vous souhaitant la bonne année, je vous salue cordialement,

Hermine Friedwagner

[Adresa] Domniei sale domnului Ovidiu Densușianu, profesor universitar, București, 184, Calea Victoriei.

C p. — B.A.R.S.R. — S 34 (7) | DXXXVIII. — Inv. 72.868

[1] Post-scriptumul: autograful Herminei Fr.

[2] E vorba, probabil, de romanul de aventuri al lui Raoul de Houdenc, *La Vengeance Raguidel*, în ediția din 1909 a lui M. Friedwagner. Vezi, supra, scris. II, nota 6.

X

Frankfort (Mein), 8 déc. ⟨19⟩11, Krögerstrasse 2

Mon cher ami,

Tu auras reçu ma dépêche, mais trop tard, car tu étais en voyage lorsque j'étais à Iassy. Je m'étais bien réjoui de te revoir, mais ta soeur [1] m'a dit que tu étais à Munich. Mon dieu, pourquoi n'es-tu pas descendu du train à Wels pour venir à Gallsbach où nous tous aurions été si heureux de te revoir après tant d'années? Je suis à Francfort depuis Pâques comme successeur de Morf [2]. Un monde tout différent du nôtre, mais pas désagréable en somme. On a voulu me nommer pour Graz, mais comme Meyer-L⟨übke⟩ [3] s'y est opposé avec la plus grande vivacité et malveillance, j'ai préféré rester ici pour toujours. Mais nous passons toutes les vacances à Gallsbach comme jadis.

Tu viendras ici ou à Gallsbach l'été prochain, n'est-ce pas? J'aurais tant de choses à te raconter. Ton élève Giuglea [4] sera ici lecteur de roumain. Je crois que ma proposition sera acceptée bientôt. Il aura 1600 Mark [sic] par an; peut-être pourrais-tu lui procurer une petite bourse qui faciliterait son existence ici. Merci bien de ta revue [5], qui me reste le lien avec la Roumanie qui m'est si chère. Bien des saluts.

Ton fidèle

Friedwagner

[Adresa] Domniei sale domnului Ovidiu Densușianu, profesor universitar, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Rumänien.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 34 (8) / DXXXVIII. — Inv. 72.869

[1] Dr. Elena Pușcariu, care locuia la Iași.

[2] Romanistul elvețian Heinrich Morf (1854—1921) este întemeietorul filologiei romanice la Universitatea din Frankfurt pe Main (1901—1910). În continuare, profesor la Universitatea din Berlin. În foarte strînse relații de colaborare cu G. Paris. Opere principale: *Zur Sprachgliederung Frankreichs* (1911); *Aus Dichtung und Sprache der Romanen*, Vorträge und Skizzen (3 vol., 1903—1922); *Geschichte der französischen Literatur im Zeitalter der Renaissance* (ed. a II-a adăug., 1914). Vezi V. Bogrea, *Sacra via*, Cluj, 1973, p. 126—128; Drăganu, *St. sint. gen.*, p. 446.

[3] W. Meyer-Lübke era, în acest timp, în capitala Austro-Ungariei, la Viena, și avea o anumită influență în numirile din învățămîntul romanisticii cel puțin pe teritoriul Austriei. Cf., infra, scrisoarea lui W. M.-L. către Ov. Dens.

[4] Pînă la urmă, G. Giuglea n-a reușit să ocupe lectoratul de limba română de la Universitatea din Frankfurt pe Main. S. Pușcariu declară că, fiind în învățămînt, G. G. n-ar fi obținut concediul cerut, necesar în astfel de împrejurări. Vezi *DR*, X, 1, 1941, p. 225—227, și, infra, scrisorile lui G. Giuglea către Ov. Dens.

[5] *Viața nouă*, pe care Ov. Dens. i-o trimitea lui M. Fr. încă din perioada cernăuțeană a acestuia. Vezi *Caiet I abon. VN.*

XI [1]

Francfort s.M., 22—3—⟨19⟩12, Krögerstr. 2.

Mon cher ami,

J'apprends de la part de notre ami Schlaeger [2] que tu as l'intention de venir en Allemagne pendant les vacances de Pâques. Nous partons d'ici pour Gallsbach lundi, le 25 mars. Tu nous trouveras là-bas jusqu'au vingt avril. Fais-nous donc le grand plaisir de descendre à Grieskirchen, j'irai te prendre au train.

Avec beaucoup de salutations, ton fidèle ami

M. Friedwagner

[Adresa] D-lui Ovidiu Densușianu, profesor universitar, Bucarest, Calea Victoriei 184, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (9) / DXXXVIII. — Inv. 72.870

[1] Ilustrata reprezintă: „Frankfurt a. M. Goethe's Geburtshaus" (fotocolor).

[2] G. Schläger. Vezi, aici, scris. I a lui M. Fr. către Ov. Dens. și, infra, scrisorile lui Schläger către Ov. Dens.

XII [1]

Mitterberg — Alpe [sic], 12 août ⟨19⟩12

Mon cher ami,

Depuis deux jours nous étions bloqués de la neige, à 3.000 mètres. Maintenant — dans cette aimable cabane. Nous sommes à Gallspach depuis [2]

le 22 août où tu nous seras un hôte sincèrement bienvenu. Bucuroşi de oaspeţi!
Au revoir, à bientôt.

M. Friedwagner

Bien de[s] saluts,

Hermine Friedwagner

[Adresa] Domniei sale domnului prof. universitar Ovidiu Densuşianu, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Rumänien

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (10) | DXXXVIII. — Inv 72.871

[1] Post-scriptumul: autograful Herminei Fr. Ilustrata reprezintă: „Mitterberg-Alm gegen die Mandelwand 2685 m, Hochkönig 2938 m. (Salzburg)" (fotocolor). Adresa şi scrisoarea lui M. Fried.: cu creion chimic. Autograful Herminei Fr.: cu creion negru. Pe verso ilustratei, o ştampilă în tuş: „Kaiser-Jubiläumsschutzhaus auf dem Hochkönig (2938 m)".

[2] *Depuis:* folosit impropriu, în loc de *à partir de, après.*

XIII [1]

Francfort s. M., 1 nov. 1912, Krögerstr. 2

Mon cher ami,

L'espoir de te revoir à G⟨allsbach⟩ n'a pu se réaliser, à notre grand regret; mais une autre joie nous a été réservée; celle de te voir nommé secrétaire général du ministre de l'instruction publique [2].

Voilà une belle carrière bien fournie et bien méritée. Nos plus vives félicitations!

Ton fidèle

M. Friedwagner

[Adresa] Domniei sale domnului Ov. Densuşianu, Secretar de Stat, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (11) | DXXXVIII. — Inv. 72.872

[1] Ilustrata reprezintă: „Frankfurt a. M. — Universität" (foto). Indicaţia „Universität", din această legendă, este scrisă de M. Friedw. şi înlocuieşte indicaţia tipărită *Physikalischer Verein*, care a fost anulată.

[2] Totuşi Ov. Densusianu nu a fost numit secretar general al Ministerului Instrucţiunii Publice nici în toamna lui 1912, după cea de a doua instalare a lui Const. Dissescu la acest minister, nici mai tîrziu. Probabil că numirea respectivă va fi fost un deziderat al lui Dissescu, deziderat nerealizat însă.

XIV [1]

Gallsbach-H⟨au⟩te Autriche, le 28 mars 1913

Mon cher ami, mille fois merci pour ton étude sur les migrations des pasteurs [2] et les beaux vers que tu as composés [3]. Vraiment, la prodigieuse activité de ton esprit ne saurait trouver un plus beau couronnement. L'union

si rare de la science et de la poésie ne me surprend plus chez le directeur de la *Viața nouă*. Nous parlons souvent de toi et nous espérons te revoir ici.

Ton

Friedwagner

[Adresa] Domniei sale d-lui Ovidiu Densușianu, Secretar de Stat, profesor universitar, Bucarest, 184, Calea Victoriei, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (12) | DXXXVIII. — Inv. 72.873

[1] Ilustrata reprezintă: „Grieskirchen, Ob.-Oesterr.-Stadtplatz" (fotocolor).

[2] E vorba, probabil, de *Păstoritul la popoarele romanice*, Însemnătatea lui lingvistică și etnografică, București, 1913. Apariția broșurii este anunțată pe coperta *VN*, IX, nr. 1 (1 martie 1913). Studiul apăruse, inițial, în cinci numere consecutive, nr. 20—24, din *VN*, VIII (1 dec. 1912—1 febr. 1913). Cf. *Din istoria migrațiunilor păstorești la popoarele romanice*, București, 1907 (20 p.). (Extras din *BSF*, III, 1, 1907, p. 18—35, unde are titlul *Din istoria migrațiunilor la popoarele romanice*; cf. și p. 11—12, ședința din 25 I 1907).

[3] Volumul de versuri al lui Ov. Densusianu, *Limanuri albe*, București, 1912. Apariția lui este anunțată pe p. IV a copertei *VN*, VIII, nr. 21 (15 XII 1912).

XV

Frankfurt a.M., Kroegerstrasse 2,
9. Februar 1931

Hochverehrter, lieber Freund!

Es war für mich und meine Frau eine grosse Freude, zu meinem 70. Geburtstag [1] die freundlichen Glückwünsche der drei hervorragenden Vertreter der romanischen Philologie [2] an der Universität Bucarest zu empfangen, drei Namen, von denen der erste seit 35 Jahren mir innig lieb und vertraut ist, der zweite und dritte schon längere Zeit wohl bekannt und zu den schönsten Hoffnungen berechtigend. Mit aufrichtigem Danke erwidere ich die mir so gutig zum Ausdruck gebrachten Empfindungen und hoffe, dass auch allen drei Herren der 70. Geburtstag in sicherer Aussicht steht. Viel Schönes und Bedeutendes wird die Wissenschaft erwarten können in dieser langen Zeit.

Neben der Wissenschaft, ja vor ihr steht in meiner Wertschätzung die alte und enge Freundschaft, mit der Du mich, lieber Densușianu, beehrest.

Als wir uns anno 1895 in Paris kennenlernten, warst Du Anfang der zwanziger Jahre, ich 34, also beide noch voller Pläne und Hoffnungen. Viel Erfolge und Anerkennung hast Du gehabt. Unter Deiner Leitung ist in Bucarest einer der Brennpunkte der romanischen Sprachwissenschaft entstanden. Die *Histoire de la langue roumaine* ist ein grosses, ein grossartiges Werk, würdig eines Schülers von Gaston Paris. Du hast viele andere angereiht, in allen Richtungen die rumänische Sprache durchforscht, aber auch in dem so verschiedenen Gebiete der Literatur sowohl im Heimatlande wie in Italien, Frankreich u.a Bedeutendes geleistet. Ausserhalb des Bezirkes der Romania führten Dich Deine Studien nach Vorderasien, Skythien; in Hirtenstudien kamst Du bis an die Pyrenäen. So gibt es kaum eine Grenze für Deine Forschung. In aufrichtigen Bewunderung folgte ich Deinen Arbeiten. Möchtest

Du, wie eingangs gesagt worden, das 70. Lebensjahr erreichen und weit überschreiten!

Darf ich noch, nach sovielen mir ausgesprochenen Wünschen, einen weiteren vorbringen? Wäre es nicht möglich, dass wir uns wiedersehen, noch ein vielleicht letztes mal sehen? Wenn Du nach Paris reisest, kommst Du in Frankfurt nicht weit von der Richtung ab. Im Sommer sind wir, wie einst, in Gallspach (bei Wels, Station Grieskirchen, Oberösterreich). Es ist mehr als ein Vierteljahrhundert: der besuchtest Du uns dort zweimal. Das Kind ist verheiratet, in Rom lebend, Mutter dreier Kinder. Die Eltern sind unterdessen grau und weissgeworden. Noch steht aber in voller Frische die Erinnerung an den lieben Freund, der sich mit so bescheidener Gastfreundschaft zufrieden gab.

Von all den vielen Wünschen ist dieser vielleicht der am leichtester erfüllbare. Să trăiești mulți ani!

Mit herzlichem Danke für das Telegramm und die treue Gesinnung; bin ich nebst vielen Empfehlungen von meiner Frau und vielen Grüssen.

Dein aufrichtig ergebener

Matthias Friedwagner

B.A.R.S.R. — S 34 (13) / DXXXVIII. — Inv. 72.875

[Traducere]

Frankfurt pe M., Kroegerstrasse, 9 febr. 1931

Mult stimate și iubite prietene!

Pentru mine și pentru soția mea a fost o mare bucurie ca, la cea de-a 70 aniversare a zilei mele de naștere, să primesc urările prietenești de fericire ale celor 3 reprezentanți eminenți ai filologiei romanice de la Universitatea din București, trei nume dintre care primul îmi este, de 35 de ani, profund drag și apropiat, al doilea și al treilea sînt deja de mai mult timp bine cunoscuți, îndreptățind cele mai frumoase speranțe. Cu sincere mulțumiri, vă întorc complimentele oferite mie atît de binevoitor și sper că toți cei trei domni au perspective sigure pentru a-și sărbători cea de a 70-a aniversare a zilei de naștere. În acest lung răstimp, știința va putea aștepta multe realizări frumoase și însemnate.

Alături de știință, chiar înaintea ei, stă, în aprecierea mea, vechea și strînsa prietenie cu care d-ta mă onorezi pe mine, dragă Densusianu.

Cînd ne-am cunoscut în 1895 la Paris, d-ta aveai puțin peste 20 de ani, eu — 34, deci amîndoi încă plini de planuri și speranțe. D-ta ai avut multe succese și ai fost recunoscut ca atare. Sub conducerea d-tale a luat naștere la București unul dintre focarele lingvisticii romanice. *HLR* este o operă mare, grandioasă, demnă de un elev al lui G. Paris. La aceasta, d-ta ai adăugat multe altele, ai cercetat în toate direcțiile limba română, dar ai realizat lucruri însemnate chiar și în domeniul atît de diferit al literaturii, atît în patrie, cît și în Italia, Franța etc. În afara ariei Romaniei, studiile d-tale te-au condus în Asia mică, în Sciția; în studiile asupra păstoritului ai ajuns pînă în Pirinei. Încît aproape că nu există graniță în calea cercetării d-tale. Am urmărit lucrările d-tale cu sinceră admirație. Ai putea, cum am spus la început, să ajungi cel de-al 70-lea an al vieții și să-l depășești cu mult!

După atîtea dorințe exprimate, aș mai putea pronunța încă una? N-ar fi posibil să ne revedem încă o dată, poate ultima dată? Dacă pleci la Paris, nu te abați mult din drum ca să ajungi la Frankfurt. Vara sîntem, ca odinioară, la Gallspach (prin Wels, gara Grieskirchen,

Austria de Sus). E mai bine de un sfert de secol, de cînd ne-ai vizitat d-ta, acolo, de două ori. Fata s-a căsătorit, trăiește la Roma, e mamă a 3 copii. Între timp, părinții au încărunțit și albit. Ne este încă foarte proaspătă amintirea iubitului prieten, care s-a mulțumit cu o ospitalitate atît de modestă.

Dintre multele dorințe, aceasta este poate cea mai ușor de împlinit. Să trăiești mulți ani!

Cu mulțumiri cordiale pentru telegramă și pentru fidelitate, alături de multe complimente și salutări din partea soției mele, sînt al d-tale sincer devotat

Matthias Friedwagner

[Nota traducătorului. În originalul scrisorii, urarea „Să trăiești mulți ani" este formulată în limba română.]

[1] La 3 februarie 1931, M. Friedwagner împlinise 70 de ani. Din 1928 era pensionar. Aniversarea nașterii lui M. Fr. fusese anunțată prietenilor și cunoscuților printr-o c.p. cu următorul text tipărit: „Datum des Poststempels. Sehr verehrter Herr Kollege! Ich erlaube mir hierdurch ergebenst zur Kenntnis zu bringen, dass Herr Geheimrat Prof. Dr. Matthias Friedwagner, Frankfurt am Main, Krögerstrasse 2, am 3. Februar d.J. die Feier des 70. Geburtstags begeht. Mit kollegialen Empfehlungen, Erhard Lommatzsch." Circulara trimisă lui Ov. Dens. se păstrează la B.A.R.S.R. — A 1384 (neclasată). Locul și data expedierii (după ștampila poștei): Frankfurt (Main), 23 I ⟨19⟩31. Adresa (scrisă de mînă): „D-lui prof. univ. Ovid Densușianu, Bucureşti, str. Colței 24". Traducerea textului: „Data ștampilei poștei. Stimate domnule coleg! Îmi permit să vă aduc la cunoștință, cu devotament, prin aceasta, că d-l consilier prof. dr. Matthias Friedwagner, Frankfurt pe Main, Krögerstrasse 2, celebrează aniversarea a 70 de ani. Cu complimente colegiale, Erhard Lommatzsch". Încît felicitarea din partea lui Ov. Dens. și a celorlalți doi romaniști români (vezi și nota 2) a fost, desigur, provocată și de această încunoștiințare.

[2] Cei „trei distinși reprezentanți ai filologiei romanice de la Universitatea din București" sînt: primul — Ov. Densusianu; al doilea și al treilea — probabil I. A. Candrea și T. Papahagi, colaboratori și prieteni ai lui Ov. Dens.

XVI [1]

Gallspach, Oberösterreich, 26. Sept. ⟨19⟩32

Verehrter, lieber Freund!

In der furchtbar traurigen Lage, in die mich der unerwartete Tod meiner lieben Frau versetzt hat, finde ich nur langsam die Richtung, in der mein weiteres Leben gehen soll. So kann ich auch erst jetzt auf Deinen so lieben Brief von 5. August antworten und Dir aufrichtig danken für die warme Teilnahme an meinem Unglück. Die teure Erinnerung an Deinen Aufenthalt bei uns erweckt wieder alte glückliche Zeiten, und es ist mir, als sei es nicht Wirklichkeit, sondern Traum. Wie schön war doch damals die Welt und das Leben, und wie ganz anders ist alles seither geworden!

Oft hat meine arme Frau von Deinen Besuchen gesprochen und immer haben wir auf eine Wiederholung gehofft. Unsere Tochter mit ihrem Schaf [2] ist seither eine Frau, Mutter von 3 Kindern geworden und lebt seit fast 5 Jahren in Rom, wo ihr Mann Vorstand der Bibliothek des internationalen Instituts für Landwir[t]schaft ist. So bin ich jetzt ganz allein und die Arbeit kann mich über die verlorene Welt, in der ich bisher lebte, nicht trösten.

Vielleicht findest Du noch einmal den Weg zu mir in Frankfurt, wo ich im Winter wieder Vorlesungen an der Universität halte, oder hier in Gallspach, wo ich den Sommer zubringe. Anstelle des alten Hauses ist ein schönes,

neues entstanden und ich kann sagen: bucuros de oaspeți!, wenn ein so werter Gast kommt wie Du es immer warst. Vielleicht geht mir dieser Wunsch nach einem Wiedersehen doch in Erfüllung. Lass mich, rechtzeitig wissen, wann Du wieder einmal nach Oesterreich kommst. Es war schöner in der Welt, als es jetzt geworden ist.

Mit nochmals wiederholtem Ausdruck meines herzlichen Dankes verbleibe ich, Dich tausendmal grüssend, Dein stets treu gebliebener Freund

M. Friedwagner

B.A.R.S.R. — S 34 (14) / DXXXVIII. — Inv. 72.876

[Traducere]

Gallspach, Austria de Sus, 26 sept. ⟨19⟩32

Mult stimate și iubite prietene!

În situația îngrozitor de tristă în care m-a adus neașteptata moarte a iubitei mele soții, îmi găsesc numai cu greu drumul pe care trebuie să meargă viața mea de-acum înainte. Astfel, de-abia acum pot să răspund la scrisoarea d-tale atît de afectuoasă din 5 august și să-ți mulțumesc pentru participarea caldă la nefericirea mea. Prețioasa amintire a opririi d-tale la noi redeșteaptă vechile timpuri fericite, și ea e pentru mine ca un vis, nu ca o realitate. Cît de frumoase au fost totuși odinioară lumea și viața și cum au devenit toate cu totul altfel de-atunci încoace!

Biata nevastă-mea mi-a vorbit adesea de vizitele d-tale și am sperat mereu într-o repetare. Fiica noastră cu mielul ei a devenit acum o cucoană, mamă a 3 copii, și trăiește de aproape 5 ani la Roma, unde soțul ei este director al bibliotecii Institutului internațional pentru agricultură. Încît, în prezent sînt cu totul singur, iar munca nu mă poate consola de lumea pierdută în care am trăit pînă acum.

Poate mai găsești o dată drumul la mine la Frankfurt, unde la iarnă voi ține din nou prelegeri la Universitate, sau aci la Gallspach, unde-mi petrec vara. În locul vechii case, s-a ridicat una nouă, frumoasă, și pot spune: bucuros de oaspeți! cînd vine un atît de prețios musafir cum ai fost d-ta totdeauna. Poate că totuși mi se va împlini această dorință de a ne revedea. Înștiințează-mă din timp cînd mai vii încă o dată în Austria. Pe atunci, lumea era mai frumoasă decît acum.

Cu expresia din nou repetată a mulțumirii mele cordiale, rămîn, salutîndu-te de o mie de ori, al d-tale prieten, rămas mereu fidel,

M. Friedwagner

[1] Hîrtia scrisorii are chenar negru.
[2] Fiica lui M. Fr. avea într-adevăr un miel (viu) cu care se juca. Vezi, aici, scris. XXI.

XVII [1]

Frankfurt a.M., Kroegerstr. 2
18. Dezember 1932.

Verehrter Freund!

Für den lieben Brief und die Zusendung des 1. Heftes vom II. Band der *Histoire de la langue roumaine* sage ich herzlichen Dank [2]. Es ist ein grosses und wertvolles Werk, und alle wünschen und hoffen, dass es eines Tages glück-

lich vollendet sein werde. Die Sicherheit der Methode, die kritische Prüfung der Denkmäler und Belegstellen, besonders die lichtvolle Klarheit der Darstellung sind Vorzüge, die das Buch zu einem Standardwerk machen. Die Mehrdeutigkeit und oft Unsicherheit der cyrillischen Schrift machen das Verständnis alter Texte oft schwer; hier aber wird alles deutlich gemacht und die Kenntnis des ältesten Rumänisch sehr erleichtert. Recht herzlichen Dank für das schöne Geschenk.

Die Hoffnung auf ein Wiedersehen im Sommer in Gallspach (Station: Grieskirchen-Gallspach der Bahn vom Wels nach Passau, Oberösterreich) ist mir eine grosse Freude. Es wird mir ein grosses Vergnügen sein, einen so illustren Gast und so lieben Freund beherbergen zu können. Anstelle des alten Hauses steht ein geräumiges, neues mit mehr Bequemlichkeit. Es fehlt nur leider jetzt die Hausfrau, die sich oft und so gerne des letzten Besuches erinnerte.

Für die Weihnachtsfeiertage und das Neue Jahr erlaube ich mir, die besten Glückwünsche zu senden. Ich kann dieses Fest nicht hier in der Einsamkeit verleben und fahre nächster Tage zu meiner Tochter nach Rom bis zum 8. Januar, mit welchen Tage die Ferien endigen.

Mit dem Wunsche, dass wir uns im nächsten Jahre endlich wiedersehen könnten, verbleibe ich herzlich grüssend, in alter Treue,

Dein,

M. Friedwagner

B.A.R.S.R. — S 34 (15) / DXXXVIII. — Inv. 72.877

[Traducere]

Frankfurt pe M., Kroegerstr. 2
18 decembrie 1932

Stimate prietene!

Îți exprim mulțumiri cordiale pentru amabila scrisoare și pentru expedierea primei fascicule a vol. II din *Histoire de la langue roumaine*. Este o lucrare mare și valoroasă și toți dorim și sperăm că, într-o zi, va fi terminată în mod fericit. Siguranța metodei, examenul critic al monumentelor [de limbă] și al citatelor, în special, luminoasa claritate a expunerii sînt calități care fac din lucrare o operă de referință. Polivalența și frecventa nesiguranță a scrisului chirilic fac ca textele vechi să fie adesea greu de înțeles; aici însă totul este explicit, iar cunoașterea românei vechi este ușurată foarte mult. Mulțumiri din toată inima pentru frumosul cadou.

Speranța unei revederi în vară la Gallspach (gara: Grieskirchen-Gallspach, pe traseul de la Wels spre Passau, Austria de Sus) este pentru mine o mare bucurie. Va fi pentru mine o mare plăcere să pot găzdui un oaspe atît de ilustru și un prieten atît de drag. În locul vechii case este una nouă, spațioasă, cu mai mult confort. Din păcate, lipsește numai gospodina, care-și amintea adesea și cu plăcere de ultima vizită.

Pentru sărbătorile de Crăciun și de Anul nou, îmi permit să-ți trimit cele mai bune urări de fericire. Eu nu pot să petrec aceste sărbători aici în singurătate și plec zilele urmă-

toare la fiica mea, la Roma, pînă în 8 ianuarie, zi cu care se termină vacanța. Cu dorința de a ne putea revedea, în sfîrșit, în anul viitor, te salut cordial și rămîn cu veche fidelitate, al d-tale

M. Friedwagner

[1] Hîrtia scrisorii are chenar negru.
[2] *DHLR* II, fasc. 1, apărută la Paris, E. Leroux, 1914.

XVIII [1]

Roma, Via Picco tre Signori 5,
20. Juli)19)34

Verehrter Freund!

Herzlichen Dank für den VI. Band der *Grai și suflet* [2], wo wieder viel Interessantes enthalten ist, und treffliche Rezensionen. Es freute mich sehr.

Es wird jetzt heiss; ich gehe am 24. nach S. Pietro in Val di Funés, Provincia di Bolzano, wo ich lange Zeit bleibe. Recht frohe Ferien!

Mit besten Grüssen,

M. Friedwagner

[Adresa] Domniei sale d-lui Ovidiu Densusianu, membru al Academiei Române, profesor la Universitatea, strada Colței 24, Bucarest, Rumenia.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 34 (16) | DXXXVIII — Inv. 72.878

[T r a d u c e r e]

Roma, Via Picco tre Signori 5,
20 iulie 1934

Stimate prietene!

Mulțumiri din inimă pentru vol. VI din *Grai și suflet*, unde din nou se găsesc multe lucruri interesante și excelente recenzii. M-a bucurat foarte mult. Acum se face foarte cald; pe 24, plec la S. Pietro în Val di Funés, provincia Bolzano, unde rămîn mai mult timp. Vacanță plăcută.

Cu cele mai bune salutări,

M. Friedwagner

[1] Ilustrată reprezintă: „Roma — Via dei Trionfi — Arco di Costantino" (fotocolor).
[2] *GS*, VI, fasc. 1—2, 1934.

XIX [1]

Frankfurt a.M., Kroegerstrasse 2
27. Dezember 1935

Verehrter, lieber Freund!

Seit Deinem letzten Schreiben ist ein Jahr verflossen. Auch ich hatte nicht geschrieben. Ich war in Frühjahr recht krank, dann reiste ich zu meiner Tochter in Rom, deren Mann Director der Bibliothek am internat. Institut für Agrikultur ist, und sie begleitete mich nach Spanien bis nach Gibraltar und Tetuan in Marokko. Zuletzt, war ich einige Zeit in Gallspach und seit

November wieder in Frankfurt. In dieser langen Zeit kann sich viel ereignet haben, was mir unbekannt blieb; denn ich bekomme nur selten eine rumänische Druckschrift zu lesen.

Ich weiss nicht, welche Aufnahme meine Schrift über die *Frühzeit der Rumänen* im Lande selbst gefunden hat [2]. Iorga wird wohl dagegen sein, vielleicht noch andere. Es ist schwer hier sich ein rumänisches Buch zu verschaffen. Geld darf nur in ganz kleinen Beträgen (10 Mark im ganzen Monat) ins Ausland geschickt werden. Von Iassy ist mir nichts zugekommen. Pascu [3] ist nach seiner Art immer sehr heftig. Du selbst bist nachsichtig mit mir gewesen, und ich danke Dir herzlich für Deine Ratschläge in Deinem Brief vom Jänner d. J. Von *Grai și suflet* habe ich seither nichts erhalten, besitze aber dazu t. VI vollständig. Um die Fortsetzung darf ich Dich wohl bitten.

Herr Leca Morariu hat in seinem *Făt-frumos*, X, 5—6, p. 179—181, eine unerhörte Indiskretion begangen. Er druckt dort einen vor 4 1/2 Jahren an ihn vertraulich geschriebenen Brief über Alexander Voievidca [4] ab, ohne meine Erlaubnis, ja ohne sichtbaren Grund nach solanger Zeit. Er hatte im *Făt-frumos* ohne Anlass (VI, 1931, p. 126) [5] meine noch nicht gedruckte rumänische Volksliedersammlung, deren Melodien Herr Voievidca aufgezeichnet und nach dem Kriege noch einmal (!) an einen andern zu verkaufen gesucht hatte, spöttisch behandelt und lächerlich zu machen gesucht. Meine Entgegnung druckte er aber damals nicht ab, sondern erst jetzt, unvermutet, und zwar auch den ganz privaten Teil meines Briefes. Ich hatte aus Rücksicht auf die Familie des H. Voievidca davon nichts in die Offentlichkeit bringen wollen, obgleich ich der Angegriffene war. So dringen Sitten von Chicago auch in wissenschaftliche Zeitschriften. Ich teile es Dir zur Aufklärung und zu meiner Rechtfertigung mit. Bisher hatte nur H. Pascu [6] solche „Schriftstellerei" betrieben.

Es war vielleicht zu gewagt, als ich 1907 die Sammlung der rumänischen Lieder in der Bukowina in die Hand nahm. Ich selbst habe nichts gesammelt, aber doch viele tausend Lieder zustandegebracht. Herr Voievidca [7] bekam Urlaub für mehrere Jahre mit Gehalt und Subvention. Ich will nun doch, wenn ich solange lebe, einen oder zwei Bände davon auswählen und herausgeben [8]. Unter 10 Liedern sind meistens 9 nicht geeignet. Die „Musa" des Volksgesangs ist oft recht prosaisch oder verwirrt. Aber es gibt sehr schöne Lieder und auch schöne Melodien, wovon über 2000 vorhanden sind (darunter Wiederholungen und kleine Varianten). Diese Arbeit, die mir viele Jahre meines Lebens kostete, wird nur wohl viel Angriffe und wenig Dank einbringen. Lebe wohl, verehrter Freund, herzliche Glückwünsche für das Neue Jahr.

Dein

M. Friedwagner

[Adresa (pe plic)] Domniei s[ale] dom[nului] d[r. Ovidiu Densusianu,] membru [al Academiei Române], profesor la Univer[sitatea], București, strada Colței 24, Rumänien.

[Expeditor] M. Friedwagner, Kroegerstr. 2, Frankfurt a.M.

B.A.R.S.R. — S 34 (17) | DXXXVIII. — Inv. 72.879

[Traducere]

Frankfurt a.M., Kroegerstrasse 2,
27 decembrie 1935

Stimate și iubite prietene!

S-a scurs un an de la ultima d-tale scrisoare. Nici eu n-am mai scris. În primăvară, am fost destul de bolnav, apoi am călătorit, la Roma, la fiica mea, al cărei bărbat este directorul bibliotecii Institutului internațional pentru agricultură. Ea m-a condus în Spania pînă la Gibraltar și la Tetuan, în Maroc. Pe urmă, am fost un timp la Gallspach, iar din noiembrie, din nou la Frankfurt. În acest lung timp, s-au putut întîmpla multe, care mi-au rămas necunoscute, căci primesc numai rareori, pentru citit, vreo publicație românească. Nu știu ce primire a avut în țară scrierea mea despre „începuturile românilor.". Iorga va fi fiind probabil împotrivă, poate și alții. Este greu să-ți procuri aici o carte românească. În străinătate, este voie să trimitem bani doar în sume foarte mici (10 mărci pe întreaga lună). De la Iași nu mi-a parvenit nimic. Pascu este, în felul său, totdeauna foarte violent. Numai d-ta ai fost indulgent cu mine și-ți mulțumesc din inimă pentru sfaturile cuprinse în scrisoarea d-tale din ianuarie a.c. De atunci, n-am primit nimic din *Grai și suflet*, însă posed complet t. VI. Te-aș ruga însă pentru continuare.

Domnul Leca Morariu a comis în al său *Făt-Frumos*, X, 5—6, p. 179—181, o indiscreție nemaiauzită. El tipărește acolo o scrisoare confidențială despre Alexandru Voevidca, trimisă lui acum 4 1/2 ani, o reproduce fără permisiunea mea și fără vreun motiv evident, după o perioadă așa de lungă. Fără motiv, el a tratat în *Făt-Frumos* (VI, 1931, p. 126), în mod ironic și căutînd să o facă de rîs, culegerea mea încă netipărită de cîntece populare românești, ale cărei melodii au fost notate de domnul Voevidca, cel care după război a încercat să le vîndă încă o dată (!) altcuiva. Întîmpinarea mea însă n-a tipărit-o atunci, ci de-abia acum, pe neașteptate, și anume, întreaga parte personală a scrisorii mele. Din aceasta, n-am vrut să dau publicității nimic, din considerație față de familia d-lui Voevidca, cu toate că eu am fost cel atacat. Așa pătrund obiceiurile din Chicago și în revistele științifice. Îți împărtășesc acest fapt spre clarificare și pentru dezvinovățirea mea. Pînă acum, numai d. Pascu a practicat o asemenea „profesiune de literat". — A fost poate un lucru prea îndrăzneț cînd, în 1907, am luat asupra mea culegerea cîntecelor populare din Bucovina. Eu însumi n-am cules nimic, totuși am reușit să adun mii de cîntece. Domnul Voevidca a obținut concediu pentru mai mulți ani, cu salariu și subvenție. Eu vreau acum, cît mai trăiesc, să selectez de acolo unul sau două volume și să le editez. Din 10 cîntece, de cele mai multe ori, 9 nu corespund. „Muza" cîntecului popular adesea este destul de prozaică sau confuză. Dar sînt și cîntece foarte frumoase și chiar melodii frumoase, dintre care peste 2000 sînt aici la dispoziție (printre acestea, repetiții și mici variante). Această muncă, care m-a costat mulți ani din viața mea, îmi va atrage numai atacuri și puțină mulțumire. Să trăiești, stimate prietene, urări cordiale de fericire pentru Anul Nou.

Al d-tale

M. Friedwagner

[1] Hîrtia scrisorii și plicul au chenar negru. Pe plic, din adresa lui Ov.Dens., indicația străzii și a numărului au fost șterse cu creionul. Alături, un scris foarte stîngaci, cu același creion: „gineral lacovari 40" (= str. Gen. Lahovari 40). Plicul este parțial deteriorat.

[2] M. Friedwagner, *Über die Sprache und Heimat der Rumänen in ihrer Frühzeit*, în *ZRPh*, LIV, 1934, H. 6, p. 641—715. Recenziile românești vor apărea ceva mai tîrziu și, cu toate rezervele exprimate, vor fi în general favorabile: *DR*, VIII, 1936, p. 295—358 (S. Pușcariu); *BIFR*, III, 1936, p. 219—224 (V. Astărăstoaei); *GS*, VII, 1937, p. 320—323 (Ov. Den-

susianu). Studiul este, la origine, comunicarea lui M. Friedwagner la simpozionul de filologie din 1929 de la Salzburg.

[3] George Pascu (1882—1949), lingvist și istoric literar. Profesor la Universitatea din Iași. Dintre studiile publicate, citâm: *Despre cimilituri*. Studiu filologic și folcloric. I—II (Iași, 1909 [I]; București, 1911 [II]; teză de doctorat); *Sufixele românești* (București, 1916; premiat de Academia Română). În cercetările sale istorico-literare și în celelalte investigații lingvistice: prea puțin original. În periodicul pe care l-a condus, *Revista critică* (Iași, 1927—1940), și în cele la care a colaborat (de ex.: *Arhiva*), a practicat o critică subiectivă, pasională, adesea vulgară, încercînd să discrediteze majoritatea lingviștilor, istoricilor și istoricilor literari români și chiar și pe mulți învățați străini. A semnat mai ales: Giorge Pascu. Vezi: broșura anonimă (redactată de universitari ieșeni) *Un caz nemaivăzut și trist: cazul Giorge Pascu* (Iași, 1937); Ilie Dan, *G. Pascu*, în *AUI*, s.n., secț. III, t. XX, 1974, Lingv., p. 159—162; Ion D. Lăudat, *G. Pascu. Întîiul profesor de istoria literaturii române vechi*, Iași, 1975; Mih. Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească"*, [București,] 1966, p. 313—314; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 226—227; *Contrib. ist. Univ. Iași*, II, p. 244; *Coresp. Ibrăileanu*, I, p. 285, 286, 288; II, p. 179, 283—284; III, p. 175; *Coresp. Bianu*, III, p. 336; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 460—462; *VN*, V, nr. 18, p. 375; VI, nr. 2, p. 39—40.

[4] Alexandru Voevidca (1862—1931), învățător, apoi inspector de muzică în Bucovina. A cules folclor muzical românesc, întîi pentru M. Friedwagner, apoi pe cont propriu. Vezi și Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 403; *Coresp. Bianu*, III, p. 585, 586. Vezi și nota urm.

[5] Cu puțin înainte de numirea lui M. Friedwagner la Universitatea din Cernăuți, în 1904, ministerul austriac al învățămîntului luase hotărîrea să se culeagă folclor de la națiunile conlocuitoare ale Austriei, în vederea alcătuirii unei mari arhive și a publicării unei colecții. În Bucovina, acțiunea a fost finanțată de statul austriac prin intermediul lui M. Friedwagner, care sprijină călduros ideea, apelînd la autoritățile școlare și reușind să mobilizeze un mare număr de colaboratori (majoritatea învățători) pentru culegerea textelor. În acest cadru, Al. Voevidca a colaborat la strîngerea și notarea folclorului muzical din Bucovina între anii 1907—1914. Din diferite motive, coordonatorul acțiunii nu a reușit să publice materialul în volum decît în 1940 (vezi și scrisorile urm.). Cu mult înainte de apariția culegerii, M. Fr. folosise parțial unele materiale, în articole mărunte sau în diferite comunicări. La un moment dat, după război, Al. Voevidca a încercat să vîndă o copie sau un dublet al colecției de cîntece populare realizată sub îndrumarea lui M. Friedwagner. Aflînd de această tentativă, Friedwagner își exprimă protestul într-o scrisoare adresată, în 1920, lui S. Pușcariu, iar lingvistul clujean, la rîndul său, sesizează faptul lui I. Bianu, secretarul general al Academiei, într-o scrisoare din 23 XII 1920. Vezi *Coresp. Bianu*, III, p. 585—586. Pe scrisoarea lui Pușcariu, I. Bianu notează: „pr⟨imită în⟩ 27 XII ⟨1920⟩ [;] răspuns îndată". Vezi B.A.R.S.R., Coresp. I. Bianu, S 1 (171) / DVII. Pe de altă parte, drept ripostă se pare că M. Fr. ar fi încercat să minimalizeze aportul lui Al. Voev. Cu ocazia morții acestuia, Leca Morariu scrie un scurt necrolog în *Făt-frumos* (Suceava), VI, 1931, nr. 3 (mai—iun.), p. 126, în care face aluzie la comportamentul lui M. Fr., fără să pronunțe numele folcloristului austriac. Printre altele, L. Morariu zice, referindu-se la Al. Voevidca: «Biet dascăl mîncat de măruntele necazuri ale vieții, cum s-a găsit întotdeauna, zbuciumîndu-se între atîtea griji familiare, talentul lui ajunsese să fie foarte bine... „utilizat" de o anumită asociație pe acțiuni academice austriecești pentru... culegerea cîntecului popular românesc. Dar din voința unei superioare dreptăți, acea [...] colecție n-a ajuns să fie publicată». Afectat de aluziile lui L. Morariu, M. Fr. îi răspunde în 10 VII 1931, încercînd să reducă importanța activității lui Al. Voevidca. Replica lui L. Morariu este promptă: el îi scrie lui M. Fr., luînd apărarea lui Al. Voev. După aproape 4 1/2 ani, iritat probabil de unele declarații ale lui M. Fr., L. Morariu consideră că este cazul să publice atît scrisoarea lui M. Fr., cît și răspunsul propriu la această scrisoare, împreună cu o scrisoare nedatată a lui George Voevidca, fiul lui Alexandru, în aceeași revistă *Făt-frumos* (Cernăuți), X, 1935, nr. 5—6 (sept.—dec.), p. 179—185, — pentru restabilirea adevărului. Acest incident este trecut cu vederea în prefața lui M. Friedwagner la antologia sa, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*, apărută în 1940. Vorbind aici despre contribuția lui Al. Voev., M. Fr. se exprimă destul de sobru, totuși în termeni elogioși (p. XII—XIII). Vezi și Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 402—404.

[6] George Pascu de la Iași era cunoscut pentru scandalurile publice pe care le provoca prin periodicul său *Revista critică*. Vezi aici, mai sus, nota 3.

[7] M. Friedwagner scrie consecvent *Voievidca* (și în culegerea din 1940). Ortografia oficială era: *Voevidca*.

[8] Volumul publicat în 1940 de M. Fr. are indicația: „I. Bd." (= vol. I), ceea ce înseamnă că folcloristul austriac intenționa să publice și vol. II. Vezi și finalul ultimei scrisori (XXI) adresate de M. Fr. lui Ov. Densusianu.

XX

Frankfurt a. M., 24. Jänner 1938

Lieber, verehrter Freund!

Nun ist auch das grosse Werk Deines so erfolgreichen Lebens fertig [1], ein stattlicher Band voll der schwierigsten Probleme und reich an Lösungen solcher Fragen, die man bisher vergeblich angegriffen hat. Was für eine Genugtuung musst Du empfinden, wenn Du jetzt die Vollendung dieses grossen Werkes betrachtest! Mit inniger Freude habe ich das wertvolle Geschenk mit der mich so ehrenden Widmung erhalten, und ich weiss nicht, wie ich Dir danken soll. Auch die letzte Lieferung des II. Bandes ist gekommen [2]. Eine unendliche Arbeit steckt darin, und wenn man die gleichzeitig erschienenen anderen Bücher und die Zeitschrift betrachtet, so staunt man über den Umfang Deiner Tätigkeit.

Nun ist der Rückblick auch ein Ausblick. Du bist noch in der Kraft des Lebens und Gott möge dir noch vieles andere vollenden lassen! Du bist der erste, der Linguistik und Literaturgeschichte vereinigt, wohl auch der letzte, der beides noch beherrschen kann. Gross sind die Fortschritte in Rumänien und aus der romanischen Philologie nicht mehr wegzudenken. Durch die neue Schul- und Hochschulreform wird dieses Gebiet der Wissenschaft bei uns zurückgesetzt, das Französische als Lehrfach ganz beschränkt. Es ist gut, dass ich schon alt bin. So will ich nicht klagen, sondern ohne Neid bewundern, was bei Euch alles geleistet wird.

Über den VII. Band des *Grai și suflet* habe ich eine Anzeige geschrieben und für das *Archiv für das Studium der neueren Sprachen* an Rohlfs [3] gesendet. Aber er hat schon einen anderen Referenten bestellt gehabt und so wird, wenn dieser sein Versprechen hält, meine Arbeit dort nicht aufgenommen werden.

Ich arbeite noch immer an den *Rumänischen Volksliedern aus der Bukowina*, Lyrik mit etwa 400 Melodien und 500 ausgewählten Texten [4]. Deine Bücher über rumänische Volksfolklore [5] sind mir sehr nützlich gewesen. Ich hatte etwa 10.000 oder mehr Texte und über 2000 Melodien (letztere nicht von mir geschrieben) und gebe nun eine Auswahl. Vieles ist auch nicht von solchem Wert, dass man es drucken könnte in dieser so teuren Zeit. Vielleicht wird man in Berlin eine Subvention zum Druck geben, der heuer noch beginnen könnte. Gamillscheg [6] will mir seine Fürsprache leihen.

Bis Ende April werde ich in Frankfurt bleiben, dann auf einige Wochen nach Rom zu meiner Tochter gehen, wo mein Schwiegersohn die Bibliothek des internationalen Landwirtschafts-Institu[t]s leitet, dann bin ich in Gallspach bis Ende Oktober. Dort hoffe ich während des Sommers auf Deinen lieben Besuch. Wir haben jetzt ein wohnliches Landhaus, wo Du einige Zeit ausruhen könntest von Deiner grossen Arbeit. In der Station „Grieskirchen-Gallspach" halten jetzt auch die meisten Schnellzüge von Bukarest.

Und mit dieser Hoffnung schliesse ich den Brief. Sei nochmals herzlich bedankt für das grosse freundschaftliche Geschenk und die Erinnerung an alte Zeiten.

In herzlicher Freundschaft
Dein

M. Friedwagner

B.A.R.S.R. — S 34 (18)/DXXXVIII. — Inv. 72.874

[Traducere]

Frankfurt pe M., 24 ian. 1938

Iubite, stimate prietene!

S-a încheiat acum și marea operă a vieții d-tale atît de plină de succese, un volum impunător plin cu cele mai dificile probleme și bogat în rezolvarea acelor întrebări care pînă acum au fost atacate zadarnic. Ce satisfacție trebuie să simți d-ta, cînd privești acum împlinirea acestei mari opere! Cu profundă bucurie am primit valorosul cadou cu dedicația ce mă onorează atît de mult și nu știu cum trebuie să-ți mulțumesc. A sosit și ultima fasciculă a vol. II. O muncă imensă e ascunsă în ea, iar dacă cineva privește și celelalte cărți apărute simultan, și revista, rămîne uimit de amploarea activității d-tale. — Acum retrospectiva este și o perspectivă. D-ta ești încă în plină putere și să dea Dumnezeu să poți termina încă multe altele! D-ta ești primul care îmbină lingvistica și istoria literară, ba chiar ultimul care poate încă să le stăpînească pe amîndouă. Progresele în România sînt mari și nu mai poți concepe filologia romanică fără ele. La noi, prin noua reformă a școlii și a școlii superioare, acest domeniu al științei este retrogradat, franceza ca disciplină de învățămînt este cu totul restrînsă. Bine că sînt deja bătrîn. Încît eu nu vreau să mă plîng, ci doar să admir fără invidie tot ce se realizează la dv. — Am scris o notă despre vol. VII din *Grai și suflet* și am trimis-o lui Rohlfs pentru *Archiv für das Studium der neueren Sprachen*. Dar el angajase deja un alt referent și, astfel, dacă acesta își face recenzia, contribuția mea nu va fi primită. Tot mai lucrez la *Rumänische Volksliedern aus der Bukowina* [= Cîntece populare românești din Bucovina], cu aproximativ 400 melodii și 500 texte alese, cu caracter liric. Cărțile d-tale despre folclorul românesc mi-au fost foarte utile. Am avut circa 10.000 de texte sau chiar mai multe și peste 2000 de melodii (ultimele nefiind scrise de mine) și dau acum o selecție. Multe nu au o asemenea valoare încît să poată fi tipărite în aceste vremuri atît de grele. Poate se va da la Berlin o subvenție pentru tipărire, care astfel ar putea să înceapă încă în acest an. Gamillscheg vrea să intervină pentru mine.

Voi rămîne la Frankfurt pînă la sfîrșitul lui aprilie, apoi voi merge, pentru cîteva săptămîni, la fiica mea la Roma, unde ginerele meu conduce biblioteca Institutului internațional de agricultură, pe urmă sînt la Gallspach pînă la sfîrșitul lui octombrie. Acolo sper, în timpul verii, să primesc agreabila d-tale vizită. Noi avem acum o vilă spațioasă, în care ai putea să te odihnești cîtva timp după munca d-tale grea. Cele mai multe accelerate de București opresc acum la gara „Grieskirchen-Gallspach".

Și închei scrisoarea cu această speranță. Încă o dată, mulțumiri din inimă pentru marele cadou prietenesc și pentru amintirea vremurilor trecute.

Cu prietenie cordială, al d-tale

M. Friedwagner

1 Ov. Densusianu proiectase să ajungă cu expunerea, în *Histoire de la langue roumaine*, pînă în epoca modernă. Și faptul că și-a risipit energia în prea multe direcții, dar și unele motive obiective (de ex., primul război mondial, din cauza căruia a trebuit să reelaboreze aproape întreg

volumul II) au încetinit munca de redactare, încît, odată cu publicarea vol. II, în care ajungea cu expunerea pînă la sfîrșitul sec. al XVI-lea, Ov. Dens. era convins că lucrarea sa se va opri aici. Totuși, o continuare a celor două volume din *DHLR* o reprezintă cursul universitar, ținut în ultimii ani ai vieții sale, *Evoluția estetică a limbii române*, difuzat, la timpul său, pentru uzul studenților, sub formă litografiată.

2 *DHLR* II, fasc. 3.

3 Gerhard Rohlfs (n. 1892), romanist german. Profesor la Universitățile din Berlin, Tübingen, München și unul dintre cei trei anchetatori ai *Atlasului lingvistic și etnografic al Italiei și al Elveției meridionale*. A publicat valoroase studii de dialectologie romanică, acordînd atenție în special substratului grecesc din dialectele italiene de sud, dar și altor zone romanice (gasconă, română etc.). Vezi Liselotte Bihl, *Verzeichnis der Schriften von Gerhard Rohlfs (1920—1957)*, în *Romanica. Festschrift für G. Rohlfs*, Halle (Saale), 1958, p. 522—536.

4 Lucrarea lui M. Friedwagner va apărea de-abia peste doi ani, simultan, în două variante: una adresată publicului german, cealaltă — publicului românesc. Singura deosebire dintre cele două variante constă în faptul că prima variantă conține, în plus, o selecție de 100 de cîntece în traducere germană (plasată la sfîrșitul cărții = p. 582—595). Prima variantă are titlul: *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*. I. Bd.: *Liebeslieder*. Mit 380 von Alex. Voievidca aufgezeichneten Melodien, 6 farbigen Bildern, einer Auswahl von 100 Liedern in deutscher Übersetzung und einer Karte. Herausgegeben von Matthias Friedwagner. Würzburg, 1940. (Literarhistorisch-Musikwissenschaftliche Abhandlungen... Bd. V.). XLIII + [1] f. + 596 p. cu note muz. + 6 f. pl. ilustr. + 1 h. Celeilalte variante îi lipsește indicația: „6 farbrige Bildern, einer Auswahl von 100 Liedern in deutscher Übersetzung und einer Karte" și indicarea colecției, deși conține și ea cele 6 f. pl. ilustrate și harta; în schimb, are în plus, pe foaia de gardă, și titlul românesc: *Cîntece populare românești din Bucovina. De-ale dragostei*. Varianta a doua are: XLIII + [1] f. + 582 p. cu note muz. + 6 f. pl. ilustr. + 1 h.

5 A se observa pleonasmul *Volksfolklore*.

6 Ernst Gamillscheg (1887—1971), romanist german. Elev al lui W. Meyer-Lübke, la Viena, apoi al lui J. Gilliéron, la Paris. A publicat îndeosebi studii de geografie lingvistică romanică și generală și de istorie a limbii franceze. Citățm numai cele două studii de dialectologie românească: *Oltenische Mundarten* (1919); *Die Mundart von Șerbănești-Titulești (Gerichtbezirk Olt, Kreis Vedea)* (1936). Membru corespondent al Academiei Române (1929). Vezi Iordan, *Lingv. rom.*, p. 236—238; și necrologul lui R. Kontzi, în *ZRPh*, 87, 1971, H. 5/6, p. 678—683. Cf. *Coresp. Gorovei*, p. 410—411. — Probabil că subvenția acordată de Regele Carol II pentru tipărirea lucrării lui M. Fr. se datorează intervenției lui E. Gamillscheg, prin intermediul lui D. Caracostea, care, în 1940, era directorul Fundațiilor regale și ministru al educației naționale. E. Gamillscheg și D. Caracostea, ambii elevi ai lui W. Meyer-Lübke, erau buni prieteni.

XXI [1]

Gallspach bei Wels, Oberösterreich, 4. Juli ⟨19⟩38

Verehrter und lieber Freund!

Es ist jetzt die Zeit, wo Du gern nach Westen reisest. Darf ich meine Einladung, mich hier zu besuchen, wiederholen? Ich war im Mai einige Wochen in Rom und bleibe in Gallspach bis Anfang November. An Stelle des kleinen alten Hauses steht jetzt ein neues Landhaus, und Du würdest mir eine grosse Freude machen, einige Tage bei mir zuzubringen. Es ist viele Jahre, wohl 35 Jahre, dass Du zuletzt bei uns gewesen bist. Damals war meine Tochter noch ein kleines Kind mit ihrem Schäfchen „Lasspi" [2] und wir waren damals lustig und vergnügt.

Die Eisenbahnstation heisst jetzt: Grieskirchen-Gallspach und liegt 19 Kilometer hinter Wels an der Linie nach Passau. Es gehen direkte Wagen von Bukarest bis Ostende, Du brauchst also nicht umzusteigen. Der Schnellzug geht in Wien um 10 Uhr 35 vormittag ab und ist in Grieskirchen um 14h 09. Ich würde Dich beim Zug abholen. Mache mir die Freude!

Ich habe jetzt meine rumänische Liedersammlung aus der Bukowina mit fast 400 Melodien (Auswahl) fertig. Es wird nur Liebeslieder. Das andere muss ich liegenlassen, bis ein Jüngerer die Fortsetzung macht. Ich habe 2250 Melodien, auch bocete und colinde. Nach Deinen Vorbilde habe ich nur schöne Sachen zusammen gestellt. Vielleicht bekomme ich in Berlin den Zuschuss (2000 M.), dass die Druckerei in Würzburg beginnt.

Die rumänische Akademie hat ja ihre Publikationen „Din viața poporului" geschlossen [3] und die Fortsetzung an das *Anuar* in Cluj [4] übertragen. Dort hat man wohl nur Raum für kleinere Veröffentlichungen. So habe ich beschlossen, meine Arbeit in Deutschland drucken zu lassen, schon wegen der Musiknoten, damit die rumänische Volkskunst weiter bekannt wird. Der Druck der Musik ist sehr teuer, und ohne Zuschuss nimmt der Verleger nichts an. Aber Gamillscheg [5] gab mir Hoffnung auf Subvention in Berlin.

Ich bin jetzt über 78 Jahre alt und werde mich wohl mit dem I. Bande begnügen müssen [6]. Es ist vieles schöne Material, auch bei strenger Auswahl. Die Bukowina ist sehr reich an Liedern.

Und nun, verehrter und lieber alter Freund, vielleicht gibt es doch noch ein frohes Wiedersehen!

Mit vielen herzlichen Grüssen,

Dein alter

M. Friedwagner

B.A.R.S.R. — S 34 (19)/DXXXVIII. — Inv. 72.880

[Traducere]

Gallspach lîngă Wels, Austria de Sus. 4 iulie 1938

Stimate și iubite prieten!

A sosit timpul cînd d-ta călătorești — cu plăcere — spre vest. Aș putea să-ți repet invitația de a mă vizita aici? Am fost în luna mai, cîteva săptămîni, la Roma și rămîn la Gallspach pînă la începutul lui noiembrie. Pe locul vechii căsuțe se află acum o vilă și d-ta mi-ai face o mare bucurie să petreci cîteva zile la mine. Sînt mulți ani, 35 de ani buni, de cînd ai fost ultima dată la noi. Pe atunci, fiica mea era încă copil mic cu mielul său „Lasspi", iar noi eram veseli atunci și mulțumiți.

Stația de cale ferată se numește acum: Grieskirchen-Gallspach și este de 19 km. îndărăt față de Wels, pe linia spre Passau. De la București pînă la Ostende circulă vagoane directe încît nu trebuie să schimbi trenul. Acceleratul pleacă de la Viena la 10^{35} înainte de masă și ajunge la Grieskirchen la 14^{09}. Te-aș lua de la tren. Fă-mi plăcerea!

Am terminat acum culegerea mea de cîntece românești din Bucovina cu aproape 400 de melodii (selecție). Sînt numai cîntece de dragoste. Pe celelalte trebuie să le las să zacă, pînă ce unul mai tînăr va întocmi continuarea. Am 2250 melodii, și bocete și colide. După exemplul d-tale, am dat numai lucruri frumoase. Poate primesc subvenția (2000 de mărci) de la Berlin, pentru ca tipografia din Würzburg să înceapă lucrul.

Academia Română și-a încheiat publicațiile din seria „Din viața poporului" și a transferat continuarea în *Anuarul* din Cluj. Acolo se găsește spațiu numai pentru publicații mai mici. Încît m-am decis să-mi tipăresc lucrarea în Germania, dealtfel, și din cauza notelor muzicale, așa încît arta populară românească să fie cunoscută mai departe. Tipărirea notelor muzicale costă

foarte mult și, fără o alocație suplimentară, editorul nu ia în primire nimic. Gamillscheg mi-a dat însă speranța unei subvenții din Berlin.

Am acum peste 78 de ani și va trebui să mă mulțumesc cu vol. I. Există mult material frumos, chiar și la o selecție strînsă. Bucovina este foarte bogată în cîntece.

Și acum, stimate și iubite vechi prieten, poate vom mai avea totuși încă o plăcută revedere!

Cu multe salutări cordiale,
Vechiul tău

M. Friedwagner

[1] Scrisoare trimisă la aproape o lună după moartea lui Ov. Densusianu. M. Friedwagner nu aflase încă despre pierderea prietenului său. Peste cîteva zile (în 9 VII 1938), M. Fr. îi trimite, tot din Gallspach, un extras din recenzia făcută de el (M. Fr.) la discursul de recepție al lui Th. Capidan, *Romanitatea balcanică* (București, 1936), recenzie apărută în *Literaturblatt für germ. und rom. Philologie*, 1938, nr. 7—8, p. 282—284. Recenzia are dedicația autografă către Ov. Dens.: „Mit vielen Grüssen. (ss.) M. Friedwagner" Plicul a ajuns la București în 13 VII 1938. Vezi Arh. Ov. Dens. XXXII, Varia; XXXIII, Imprimate 1.

[2] „Lasspi": lecțiune incertă.

[3] În seria de publicații a Academiei Române, „Din viața poporului român (Culegeri și studii)", au fost editate culegeri de folclor și studii folclorice și etnografice (de ex., de S. Fl. Marian, T. Pamfile etc.), în total de 40 de volume, între 1908—1931. Vezi Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 377.

[4] Periodicul *Anuarul Arhivei de folklor*, publicat la Cluj-București, sub conducerea lui Ion Mușlea, între 1932—1945 (vol. I—VII), și apărut sub egida Academiei Române, a fost conceput ca o continuare a seriei „Din viața poporului român". Vezi Bîrlea, *op. cit.*, p. 498—499.

[5] Vezi scris. precedentă (XX), nota 6.

[6] Întîmplarea a făcut ca M. Friedwagner să nu apuce nici măcar apariția primului volum: la scurt timp după ce a făcut ultimele corecturi la carte, M. Fr. a murit. Vezi amănunte în epilogul *(Nachwort)* scris de fiica lui M. Fr., Irmgard v. Frauendorfer, și publicat pe ultima pagină tipărită a cărții (p. 596, respectiv 582). Vezi și scris. precedentă (XX), nota 4.

Margareta Frollo [1]

I [2]

[Deva 5 aug. 1921]

Totuși frumoasa mea din carte,
Eu am găsit-o tot în Deva, —
Dar văd cum gustul ne desparte:
Tu știi mai bine cine-i Eva.

Margareta

[Adresa] D-lui Ovid Densușanu, str. Colței 24, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 35 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.884.

[1] Margareta Frollo (n. 1911), fiica Miei Frollo și a lui Iosif Frollo. Călătorește de mică, foarte mult, cu mama ei (în Franța, Italia etc.). A studiat geografia-geologia la Universitatea din București (1929—1932). Asistentă, la aceeași universitate, a prof. I. Popescu-

Voiteşti. După 1936, doctoratul în geologie la Paris. Se căsătoreşte cu Henry de Rech şi se stabileşte în Franţa, semnînd, de acum: Marguerite-Marie Rech-Frollo. Profesoară la Institut Catholique din Toulouse. Amintită adesea (uneori sub numele Liana, Lia) în scrisorile Miei Fr. către Ov. Dens. După scrisul de începător, uşor neîndemînatic, toate cele 3 scrisori reproduse de noi sînt, aproximativ, din aceeaşi perioadă a copilăriei Margaretei. Vezi, aici, în continuare, scrisorile mamei sale, Mia Frollo, către Ov. Dens. Vezi şi corespondenţa familiei Frollo, la B.A.R.S.R., sub cota S CCCXXVIII.

[2] Locul şi data expedierii: după ştampila poştei. Ilustrata este o reproducere (fotocolor) după un tablou de K. Mašek: d o u ă tinere slovace, în costum naţional şi într-un cadru floral. Referirea autoarei versurilor, care este cu siguranţă Mia Frollo, la o s i n g u r ă june („frumoasa mea din carte") se poate motiva, deci, prin necesităţi prozodice. Margareta venise la Deva cu mama ei. Vezi, infra, scris. XXV—XXVII ale Miei Frollo către Ov. Dens. Cu certitudine, versurile au un tîlc ascuns, pe care numai Mia Fr. şi Ov. Dens. îl puteau descifra. Ele par a constitui un uşor reproş la adresa lui Ov. Dens.

II [1]

Mihăeşti, luni, 24 iulie 1922

Cînd trenul pleacă în depărtare,
Eu îţi trimet o salutare
Şi te întreb de sănătate
La ora trei şi jumătate.

Margareta

[Adresa] Domnului Ovid Densuşeanu, Bucureşti, str. Colţei 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 35(2)/DXXXVIII. — Inv. 72.883

[1] Ilustrata reprezintă: „Cîmpulung. — Vilele Mirea şi Golescu" (foto). Autoarea versurilor e posibil să fie tot mama Margaretei. Vezi scris. I.

III [1]

[F.l., f.d.]

Sărbători fericite

Margareta Frollo

[Adresa] Domnului Ovid Densuşanu, strada Colţei, no. 24, Bucureşti.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 35(3)/DXXXVIII. — Inv. 72.885

[1] Ilustrata, imprimată la Nürnberg, reprezintă o imagine convenţională: un plop plîngător pe marginea unui rîu; în depărtare: o biserică; pe cer: lună şi stele. Nu are ştampilă de poştă, nici timbre. Probabil, a fost expediată în plic.

Mia Frollo [1]

I [2]

[F.l.,] 29 mart. ⟨19⟩09

Cu bine și cu mulțumire.

[Adresa] D-lui Ov. Densusianu, București, 184, Calea Victoriei, 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 36 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.886

[1] Mia Frollo (1885—1952), scriitoare. Născută Maria Buzoianu. Fiica lui G.T. Buzoianu. Căsătorită în 1908 cu Iosif Frollo. Între 1914—1919, M. Frollo studiază limbile română, franceză și italiană la Universitatea din București (avînd ca profesori pe Ov. Densusianu, Ch. Drouhet, R. Ortiz) și devine, apoi, profesoară în învățămîntul secundar din București. Din 1926—1945, funcționează la liceul „Iulia Hașdeu". Încă din tinerețe, a călătorit mult în Occident (Franța, Italia, Elveția etc.). Mia Frollo a debutat cu versuri la *VN*, în martie 1906, semnînd cu primul ei nume. Colaborarea la *VN* continuă, tot cu versuri, după aproape 6 ani, în ian. 1912, cînd aceeași autoare semnează Mia Vlad (*VN*, *VII*, nr. 22 și 23; VIII, nr. 3 și 14—16). După o altă întrerupere, ea se angajează, semnînd Mia Frollo, într-o colaborare strînsă la *VN*, între ian. 1915 și ian.-febr. 1925 (pînă în ultimul nr. al revistei, inclusiv), publicînd versuri, dar și proză scurtă, traduceri din poezia franceză, cronici, reportaje, studii de literatură italiană și franceză. Începînd cu primii ani de studențe ai Miei Frollo, se înfiripă o idilă între ea și Ov. Densusianu, idilă combinată cu o prietenie literară, sub imperiul căreia activitatea literară a Miei Frollo devine, dealtfel, destul de intensă. Colaborările ei — atît cele semnate cu numele real, cît și cele semnate cu diferite pseudonime (vezi mai jos) — sînt plasate acum la loc de frunte, alternînd cu acelea ale lui Ov. Dens., care semna și el adesea cu pseudonime. Un prim pseudonim pe care-l semnalăm este Adhemar, sub care apar unele materiale în *VN* între iun. 1914-febr. 1918 și care pare a fi fost folosit alternativ, iar uneori în colaborare, de Ov. Densusianu și M. Frollo. Astfel, e sigur că traducerea semnată Adhemar din *Cugetările* lui A. Cehov (*VN* XII, nr. 10—12, 1 dec. 1915 — 1 febr. 1917) aparține lui Ov. Densusianu (vezi autograful în Arh. Ov. Dens., IV, ms. 29, combinat cu XXXII, Varia 1), în timp ce cronica artistică bucureșteană *Arta noastră și războiul*, apărută în timpul ocupației germane (*VN*, XIII, nr. 1—10, mart.-dec. 1917), pare a fi scrisă de M. Frollo (Ov. Dens. era în refugiu la Iași). Schița *Ciudata pribegie*, ultimul material semnat de Adhemar (*VN*, XIII, nr. 11—12, 1 ian.-1 febr. 1918; număr apărut în dec. 1918!) ni se pare a reflecta sentimentele Miei Fr. față de prietenul ei apropiat, de care a fost atîta timp despărțită. Între martie 1922-dec. 1924, Mia Fr. publică în *VN*, sub pseudonimul Cery, proză scurtă și unele reportaje. Mia Fr. a colaborat și la unele reviste afiliate *Vieții noi*, ca: *Poezia*. După primul război mondial, în colaborările ei la diferite alte periodice literare, semnează și cu pseudonimele: Amy, Ami, Miriam.

Volumul său *Flori de flacări* (București, 1923), care întrunește toate poeziile publicate în *VN*, a fost recenzat favorabil de Ov. Dens. (fără semnătură) în *VN*, XIX, nr. 11—12 (1 I—1 II 1924), p. 186—187. În 1924 i se acordă Miei Fr. premiul Academiei Române pentru poezie. După 1925, cînd relațiile ei cu Ov. Dens. devin din nou oficiale și cînd M. Frollo se apropie tot mai mult de cercul „Sburătorul" al lui Eugen Lovinescu, fosta combatantă a simbolismului nu mai publică nimic semnificativ, în afară de cîteva traduceri din literatura italiană: Edmondo de Amicis, *Cuore* (București, 1935), apărută în mai multe ediții; Ugo Ojetti, *Singele* (București, f.a.). Cele 35 de scrisori păstrate ale Miei Frollo către Ov. Densusianu, datînd dintre 1909-aprox. 1932 (cu o scris. nedatabilă), privesc relațiile de colaborare a M. Fr. cu Ov. Dens., relațiile literare și sentimentale dintre cei doi. Adesea întîlnim, în această corespondență, informații despre societatea timpului. Localizarea și datarea scrisorilor Miei Fr. ridică uneori dificile probleme cercetătorilor. Dintre cele 35 de scrisori, numai una are indicată localitatea de expediere (scris. III, din 1915)! Locul de expediere a putut fi stabilit după cuprinsul scrisorilor sau după ștampila poștei în 28 de cazuri. Uneori, localizarea este doar probabilă (de ex.: scris. VII, XXXIII—XXXV). În ce privește datarea: doar *9* scris. au indicația zilei, lunii și a anului (*5* scris. dintre 1909—1916, — *2* din 1918 și *2* din 1920); *11* scris. au numai indicația zilei

și a lunii; *1* scris. are numai indicația zilei din săptămînă (scris. XXXII: *miercuri*); iar *14* scris. nu sînt deloc datate. Cu privire la scrisorile datate parțial sau nedatate, informații cuprinse în textul scrisorilor, raportarea la alte scrisori, iar uneori ștampila poștei ne-au ajutat să datăm cu precizie 12 scris., să stabilim anul și luna (sau sezonul) la alte 5 scris. și să datăm cu aproximație 6 scris. Pe de altă parte, din totalul scrisorilor păstrate, 12 scris. nu sînt semnate, iar 7 scris. sînt semnate numai cu majuscula M. Paternitatea acestora nu ridică probleme. Lipsa totală sau parțială a unor asemenea elemente epistolare constituie adesea o măsură de prudență din partea expeditoarei, mai ales în perioada 1915—1925; după 1925, lipsurile respective s-ar putea datora numai neglijenței sau obișnuinței. Scrisul Miei Fr. este, în general, foarte neglijent: inadvertențele de tot felul abundă. Din textele românești ale scrisorilor, semnalăm foarte frecventa lipsă a lui *pe* la acuzativul complement direct al lui *care*: *plăcerea care mi-ați făcut-o* (II); *puterea care am dobîndit-o* (V); *revista care ți-am trimis-o* (XIV); *cele frumoase crizanteme care le voi găsi* (XXII); *puținul care-l știam* (XXXIV) etc.; nominativul în loc de dativ: *care i-ar sta așa de bine sculptată* (XIV; corect: *căreia...*); erori de ortografie: *mi-a-ți făcut-o* (II); *numai are loc* (IV; în loc de: *nu mai are...*) etc. În scrisoarea italiană, erori de ortografie: *volut[t]uoso giorno* (VIII); *farrano* (ib.; în loc de: *faranno*); *rividerci* (ib.,; în loc de *rivederci*). În textele franceze, erorile de ortografie sînt foarte numeroase: *ou* în loc de *où* și invers (passim); *ennuier* (VII; pentru *ennuyer*); *faché faché* (XII; în loc de *fâché fâché*); *abrutti* (ib.; în loc de *abruti*); *Bouridan* (ib.; în loc de *Buridan*); *bayonette* (XVI; pentru *baïonnette*); *auqun* (XVII; pentru *aucun*); *Phénix* (XIX; pentru *Phoenix*); *convainqus* (XXVI; pentru *convaincus*); *labàs* (XXVIII; în loc de *làbas*); *un joli fiwe* (XXXI; în loc de *un joli five [o'clock]*); *veque* (XXXIII; în loc de *vécue*); apoi, frecventa lipsă a accentelor etc. etc. Erori de morfologie: *vous êtez* (XVI, de 3 ori; XXVI; XXXIII, de 2 ori; pentru: *vous êtes*); *cents* (XXXIII; pentru *cent*), *vingts* (ib.; pentru *vingt*); *L'article du Deschamps* (XIII; în loc de: *...de...*); *un des plus joli[s] endroit[s]* (XXIX) etc. Uneori, sintaxa frazei franceze a Miei Frollo are caracterul de limbă vorbită și chiar neîngrijită. Ex.: *je sais que ne l'aimez guerre* (XVI; în loc de: *je sais que vous ne l'aimez guère*). M. Fr. folosește frecvent formula arhaizantă *À revoir*, în loc de *Au revoir*. Alte observații în legătură cu ortografia și limba: în notele la scrisori.

În Arh. Ov. Dens. se păstrează numeroase ms. autografe ale M. Frollo: mapa XXVIII, ms. 134 (139 f. = articole, note, poezii, conferințe, traduceri, o poezie semnată Maria Buzoianu; și un caiet cu 18 f. scrise = jurnal sentimental, anii 1915—1918), ms. 105 (4 f. = poeme în proză, semnate Cery, cu intervenții autografe de Ov. Dens.), ms. 158 (o poezie); mapa XXIX, ms. 216 (2 f. = o poezie, semnată Mia Vlad), ms. 221 (2 poezii, o notă, o recenzie, o traducere din Villiers de l'Isle-Adam). La B.A.R.S.R., în fondul de arhivă A 1384, care cuprinde diverse materiale (manuscrise, cărți de vizită, felicitări etc.), netriate și necatalogate, din arhiva lui Ov. Dens., se află și bucata în proză *Umbre și lumină* (3 f.), ms. autograf al Miei Frollo, semnat însă cu pseudonimul Cellio.

Vezi, aici, supra, scrisorile surorii sale, Adriana Buzoianu, și ale fiicei sale, Margareta Frollo, către Ov. Densusianu; precum și corespondența familiei Frollo, la B.A.R.S.R., sub cota S CCCXXVIII. Vezi *Dicț. pseud.*; *Docum. lit.* II, p. 240.

Pentru înțelegerea relațiilor dintre M. Fr. și Ov. Dens., e necesar să dăm aici informații minimale despre Iosif Frollo, soțul Miei, și despre G.—L. Frollo, tatăl lui Iosif. Deși aceștia nu sînt pomeniți nicăieri în scrisorile păstrate ale Miei Fr. către Ov. Dens., prezența lor fizică, respectiv spirituală, nu poate fi neglijată.

Iosif Frollo (1886—1966), soțul Miei Fr., studiase filologia romanică la Universitatea din București (termină în anul sc. 1906—1907). Era profesor de limbile latină, greacă și franceză și de filozofie, în învățămîntul secundar și la Facultatea de teologie romano-catolică din Capitală. Împreună cu Mihail Dragomirescu, el publică un manual de limba franceză pentru cl. I secundară (București, ed. I, 1915; ed. a II-a, 1920). În colaborare cu Mihail Dragomirescu și Victoria Ghiacioiu, sau numai cu Victoria Ghiacioiu (1919), scoate manuale similare, pentru alte clase. În 1919, I. Frollo devine colaborator al lui Ov. Densusianu la prima serie a revistei *Înălțarea* (18 sept. — 20 noiemb.), iar între 1930—1944 publică unele broșuri cu caracter religios (catolic).

Tatăl lui I. Frollo, italianul Gian-Luigi Frollo (1832—1899), s-a stabilit de tînăr în România, unde a devenit profesor de limbi romanice, întîi în învățămîntul secundar — la Brăila, București, — apoi, din 7 X 1878, la Universitatea din București. Succesorul lui G.—L. Frollo, la catedra de filologie romanică, este chiar Ov. Densusianu. Pentru G.—L. Frollo, vezi: C. H. Niculescu, *Gian-Luigi Frollo (1832—1899)*, în *Studii italiene* (București), IV, 1937, p. 93—120 (și extras; 28 p.); Mario Ruffini, *Un capitolo italiano nella storia della ortografia romena. Gian Luigi Frollo*, în *Bollettino dell'Istituto di lingue estere* (Genova), VII, 1965 (și extras;

21 p.); Rosetti, *Dicț. cont.*; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 88—89; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 66—67; Vasile A. Cocoș, *Liceul „Nicolae Bălcescu" Brăila 1863—1963*, Brăila, f.a., p. 251.

[2] C.p.i. a fost imprimată în Anglia și este lipsită de însemne poștale (timbru, ștampilă). Probabil, a fost expediată în plic. Ilustrata reproduce tabloul *Ecce homo* de Guido Reni (foto). Textul scrisorii nu are semnătură.

II

[F.l.,] 25 decembrie 1914

Domnule profesor,

Vă mulțumesc foarte mult pentru plăcerea [pe] care mi-ați făcut-o azi. Și mie îmi place foarte mult: *Vino — poate afla-vom...* etc. e parcă mai sugestiv [1].

Cînd spuneam eu *găsi-vom*, parcă mă jucam de-a cache-cache [2] în pădurea de argint.

Încă o dată mulțumindu-vă foarte mult, rămîn a d-voastră devotată

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.887

[1] Scrisoarea se referă la poezia *Chemarea pădurei*, publicată în *VN*, X, nr. 11 (1 I 1915), p. 348—349. Secvența respectivă se află în versul 8: *O, vino, poate-afla-vom norocul la izvoare* (p. 348).

[2] Expr. fr. *à cache-cache* = de-a v-ați ascunselea. Construcția hibridă *de-a cache-cache* este o combinație ad-hoc între expresia franceză și cea românească.

III [1]

C⟨împu⟩lung, 4 iulie 1915

Domnule profesor,

Vă mulțumesc foarte mult pentru revistă, pe care am primit-o într-o radioasă zi, cînd C⟨împu⟩lungul dădea tot ce poate el mai frumos, dar păcat că anul acesta a venit atîta lume încît i-a stricat tot farmecul lui de Bruges la morte [2]... și lume care nu e... estetă — cum este el [3] și care nu vorbește românește — ca după o gramatică istorică, de exemplu.

Vă trimet aceste două strofe fără titlu... și, încă o dată, vă rog, de vor avea norocul să vă placă, să-i puneți d-voastră unul [4], căci le găsiți așa de frumoase! [5] Tot ce scriu e rupt din suflet... ar trebui pentru mine să aibă mereu același titlu căci e același leit motiv, mereu... Am tradus și o elegie din Francis Jammes — din *Deuil de[s] Primevères* [6]. Nu știu însă dacă publicați și traduceri pentru a o vă trimete. Aștept o vorbă de încurajare de la d-voastră.

Cu toată stima, a d-voastre devotată

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.888

[1] Cîmpulungul muscelean era locul preferat de vilegiatură al familiei Frollo, în anii dinaintea primului război mondial. Vezi și scris. IV, V, XVI, XVIII.

[2] Bruges: oraș în nord-vestul Belgiei. *Bruges la morte* = Bruges orașul mort.

[3] *el* = Ov. Densusianu (!)

[4] *unul*, se înțelege: un titlu. A se observa și inadvertența sintactică: *să-i puneți*, în loc de *să le puneți*.

[5] E vorba de versurile Miei Fr. intitulate de Ov. Densusianu: *Amăgitoare înseninări* și publicate în *VN*, XI, nr. 6—7 (1 aug.-1 sept. 1915), p. 206. Vezi și scris. urm. (IV).

[6] Pentru elegia din Francis Jammes, vezi mai jos scris. IV și V. Francis Jammes (1868—1938), scriitor francez simbolist, cunoscut mai ales prin poeziile sale. A publicat și nuvele, romane, memorii. Vezi și *VN*, VI, nr. 7, p. 139—140; XV nr. 5—6, p. 86—87.

IV [1]

[Cîmpulung, 1915, iulie]

Domnule profesor,

Îmi place foarte mult: *Amăgitoare înseninări*. Vă rog foarte mult să alegeți care vă convine mai bine între cel spus de d-voastră sau *Palimpsest*, care, dacă e exact, seamănă prea a Bourget și prea a *Démon de midi* [2].

Vă trimet și *Elegia* [3]. Ce ploaie amarnică e cînd vă scriu! De fugit din C⟨împu⟩lung, unde [a] venit și vine, vine o lume nebună de nu mai are loc și trebuie să se întoarcă înapoi. A ajuns C⟨împu⟩lungul un fel de Sinaia în mic și ridicol, căci e fără otelurile americane de acolo... destinate să înghită atîta [4] lume!

Mi-a căzut în mînă de-abia acum celebra carte a lui Anatole France, *Les opinions de Monsieur Coignard* [5], și nu-mi place deloc. Nu știu dacă am dreptate — dar această naivitate voită, acest umor binevoitor nu mi se pare potrivit firei franțuzești; numai englezului îi stă bine în literatura [6] lui à la Dickens.

Mi-ați răspuns așa de scurt și așa — numai scrisoare de afaceri, încît nu sunt cuminte că-mi iau curajul să stau mai mult de vorbă cu d-voastră și să vă întrerup cît de puțin de la alte ocupațiuni mult mai interesante.

Cu toată stima, rămîn a d-voastră devotată

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (12)/DXXXVIII. — Inv. 72.895

[1] Localizarea: după cuprins. Datarea e stabilită prin raportare la scris. precedentă (III) și la data publicării primei poezii menționate în scris. de față *(Amăgitoare însemnări)*. Vezi scris. III, nota 5.

[2] Romanul *Le Démon de midi* al lui Paul Bourget apăruse în anul precedent (1914), în 2 volume. Paul Bourget (1852—1935), scriitor francez. A publicat romane, poezii, critică, dramaturgie, eseuri, lucrări de sociologie. Membru al Academiei Franceze (1894). Vezi și *VN*, II, nr. 14, p. 319; IV, nr. 4, f. 84; XVII, nr. 6—7, p. 160—161; XIX, nr. 1—3, f. 36; nr. 4—6, p. 43—44. Cf. *Coresp. T. Maiorescu*, p. 35.

[3] *Elegia*, traducere din Fr. Jammes, va fi publicată în *VN*, XI, nr. 9 (1 noiemb. 1915), p. 277—278.

[4] Adjectivul nedeterminat *atîta* e scris de 2 ori consecutiv.

[5] Anatole France, *Les Opinions de Jérôme Coignard*, Paris, 1893. A apărut în numeroase ediții.

[6] Scris: *literatură* ,

V[1]

[Cîmpulung,] 1 august 1915

Domnule profesor,

Vă mulțumesc foarte mult pentru delicatețea ce-o aveți față de încercările mele poetice.

Eu sunt mulțumită ca Francis Jam[m]es să apară și la 1 octombrie [2], deoarece la 1 septembrie va apărea cealaltă [3].

Îmi pare rău că am fost așa de nedibace ca să vă fac să fugiți de Cîmpulung! Mais c'était plus fort que moi! Nu-l mai recunosc și, dacă n-ar fi puterea, [pe] care am dobîndit-o cu vremea, de-a mă izola oriunde, aș fi și eu foarte necăjită.

Dar mă gîndesc cu plăcere că în luna septembrie tot îl voi vedea pustiu.., și așa cum e el, discret și fin, cu toate colțurile lui frumoase.

Nu sare în ochii [sic] ca Sinaia. Il faut le découvrir.

Citind ultimul număr din *Drum drept* [4], am fost așa de necăjită, că [5] am scris acest articol [6]. Nu știu dacă este bun și poate cumva servi cauzei noastre. Îmi pare rău că trebuie să vi-l trimet chiar d-voastre. O fac pentru că nu știu unde m-aș putea adresa.

Vă rog mult să-l trimeteți undeva, poate chiar la *Poezia* [7].

Nu am adresa revistei aci și nici nu am primit nici un număr [8].

Vă salut cu toată stima,

M. Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.889

[1] Localitatea de expediere: stabilită după cuprinsul scrisorii.

[2] Vezi scris. IV, nota 3.

[3] Informația Miei Fr. ar putea să fie un indiciu că, de fapt, nr. din *VN* care poartă data 1 aug. — 1 sept. 1915 (XI, nr. 6—7) a apărut la 1 sept. 1915. Ov. Dens. a publicat, într-adevăr, în acest număr, poezia *Amăgitoare înseninări*. Vezi scris. III și IV.

[4] *Drum drept*, revistă literară lunară publicată de N. Iorga la Vălenii-de-Munte, între ian. 1913 — dec. 1914. De la 1 ian. 1915, revista literară lunară *Ramuri* din Craiova fuzionează cu *Drum drept*. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 212—213.

[5] *că* (consecutiv) = încît.

[6] Vezi nota urm. (7).

[7] Revista *Drum drept* milita, în continuare, pentru o literatură sămănătoristă și împotriva tendințelor moderniste. În acest cadru, D. Tomescu, unul dintre conducătorii revistei — din partea craiovenilor, publică articolul *Sinceritatea în poezia simbolistă*, în numărul din 5 iul. 1915 (*Drum drept*, București — Craiova, X, nr. 23, p. 373—375). Printre altele, el susține aici că simboliștii sînt „speculatori ai cuvîntului torturat din care cred că pot smulge astfel o frumusețe necunoscută pînă acum". „E manieră, e șiretlic, e demagogie literară, e potop de vorbe, e tot ce vreți, — dar nu e poezie". În felul acesta, „poezia simboliștilor înfățișează un moment de oprire în dezvoltarea limbii literare". În concluzie, după D. Tomescu, din poezia nouă, care speculează sonoritatea cuvîntului, lipsește nu numai sufletul, ci și sinceritatea.

Față de afrontul lui Tomescu, fără îndoială, cercul lui Ov. Densusianu, împotriva căruia era îndreptată critica, ia atitudine. De data aceasta, riposta nu mai este dată de conducătorul grupării, ci de un colaborator apropiat al lui: de Mia Frollo. Indignată, Mia Frollo redactează un răspuns, pe care-l trimite, din Cîmpulung, lui Ov. Densusianu, cu rugămintea de a-i fi plasat „undeva, poate chiar la *Poezia*". E mai mult ca sigur că Mia Fr. a scontat și pe cenzura maestrului. Articolul Miei Frollo apare, într-adevăr, în periodicul efemer, afiliat *Vieții noi*, *Poezia* (București), I, nr. 10—13 (1 aug. 1915), p. 47, sub titlul: *„Nesinceritatea" simboliștilor*.

Comentariile Miei Frollo privesc în special următoarea frază a lui D. Tomescu: „Nici chiar curentul latinist n-a putut să ne mutileze limba așa cum o mutilează astăzi procedeele

școalei simboliste". M. Fr. arată că Ov. Dens. are un mare merit în evoluția limbii române literare: „Ei bine, Ov. Densusianu, filologul care știe valoarea fiecărui cuvînt, și Ervin, poetul simbolist, s-au împărechiat așa de bine, încît au dat cea mai frumoasă limbă literară românească [...] Nu e nici un franțuzism și nici o vorbă comună și numai nesinceră nu e limba aceea, vie, caldă, elegantă". Ea recunoaște că, la momentul potrivit, poporaniștii înșiși au împrospătat limba, „împlinindu-și", în felul acesta, misiunea. Simboliștii „merg pe un drum neumblat". Viitorul e al lor. Occidentalismul e necesar, după M. Frollo. Modernismul înseamnă rafinament. „Toate drumurile ce duc spre artă sunt înrudite în fiorul frumuseții; și este un fior de frumusețe elegantă și caldă în poezia nouă românească. Const. Stoika are lirism clar și foarte simțit și Cruceanu e așa de sincer în forma sa nouă, încît de multe ori pare un romantic întîrziat". M. Frollo afirmă, în încheiere, că teza după care simboliștii ar fi rupt-o cu trecutul este o părere neîntemeiată. E greu să ne imaginăm că Ov. Dens. n-a intervenit în textul trimis lui de M. Frollo, în acest text care trebuia să reprezinte răspunsul grupării însăși, din moment ce, e un fapt cert, el intervine adesea în materialele trimise de marea majoritate a colaboratorilor spre publicare în revista p r o p r i e. În lipsa originalului manuscris însă, determinarea intervențiilor lui Ov. Dens. este, evident, imposibilă.

Numărul cvadruplu al revistei *Poezia*, în care a apărut articolul Miei Frollo, este și ultimul număr al publicației. Primul număr (nr. dublu: nr. 1—2) poartă data de 1—15 II 1915. Confruntată cu data scrisorii Miei Fr. către Ov. Dens., data de 1 aug. 1915 pe care o poartă nr. 10—13 al *Poeziei* trebuie să fie o antedatare cu circa 2—3 săptămîni față de ziua apariției.

Poezia, revistă „religioasă-socială", a fost condusă de Const. T. Stoika. Dintre colaboratori, menționăm pe Ov. Densusianu, Gala Galaction, V. Eftimiu, G. Murnu, V. Demetrius, M. Sorbul, I. Valaori, Dragoș Protopopescu, Duiliu Zamfirescu, Mihail Dragomirescu. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 473.

[8] E curios că, deși era colaboratoare permanentă începînd cu nr. 3 (1 III 1915), M. Frollo nu văzuse nici un număr din revistă pînă la 1 aug., același an. A se observa și inadvertența sintactică: „n i c i nu am primit nici un număr".

VI [1]

[F. l., 1915 (?), toamna]

Domnule profesor,

Vă rog foarte mult să mă iertați: ca să vă trimet repede, vă trimet în plicul acesta deloc estet. S-a sfîrșit, cu sezonul, și proviziunea mea de lucruri bucureștene... dar dor de civilizația de la București, nu mi s-a făcut încă dor [sic].

E o mare splendoare acum — lume puțină... așa că nimeni și nimic nu mai îmi tulbură frumusețea cerului de toamnă și luna plină. Sunt toate, care le faceți, bune. Zilele aceste am putut scrie destule poezii cari, dacă vor avea norocul să vă placă, vor fi pentru tot anul la revistă. Vă mulțumesc și salut cu toată stima,

Mia Frollo

[Imprimat:] D-na și D-l I. Frollo, 26, str. Bozianu

C.v. — B.A.R.S.R. — S 36 (13) / DXXXVIII. — Inv. 72.896

[1] Din scrisoare, rezultă că Mia Fr. nu e în București. Scrie probabil din Cîmpulung, unde obișnuia să-și petreacă vacanțele (cf. și mențiunea: „lume puțină"). Mia Fr. a anulat, din textul imprimat al c.v., secvența: „și D-l I."

VII[1]

[F. 1.] Ce mercredi, 6 janvier 1916

Cher,

Un de nos amis m'a dit hier, ne sachant, sans doute, quel plaisir il me fait, qu'il t'a vu dans la rue... Que tu marchais lentement, méditant comme un philosophe... Comme je désire te voire! [sic]. Je compte les journées. Quand une finit, je me couche si joyeusement, pour m'ennuyer ensuite de nouveau tellement le lendemain! Je vais beaucoup mieux, seulement je tousse encore, une toux âpre et forte qui me fait mal à la poitrine... et le médecin m'a dit de soigner un peu mon poumon droit qui est fatigué. Et justement, tu m'as envoyé l'Histoire de ton affreux poitrinaire et un autre livre que j'ai lu, toujours l'histoire d'un poitrinaire — ça commence à devenir comme un cauchemar... Envoie-moi des choses plus joyeuses, plus limpides, veux-tu?

Tout de suite, tout de suite quand tu recevras cette lettre! — oui? Je ne demande pas trop? Peut-être que tu m'as déjà oublié et que cela va t'embêter de t'occuper encore de moi. Si cela est, il ne faut plus rien me répondre et je comprenderai [sic].

Au fond, l'Histoire d'André Gide, ça doit être votre propre histoire à tous . . . Vous vous sentez toujours les plus forts — et votre vie à vous doit toujours primer, même quand un être délicat et beau comme cette Marceline a le don de vous émouvoir! J'ai toujours pensé: Qu'est-ce qu'une femme peut occuper dans votre vie multiple, si charmante et nécessaire qu'elle soit à votre bonheur?

Vous êtes plus intelligents que nous, avec une force de travailler plus grande, et avec toutes les promesses de la vie largement ouvertes. La femme est faible, frêle, délicate et si soumise à tant de choses! À peine elle commence à vivre la vie de l'esprit que déjà elle se sent une vaincue — mieux pour elle [que] d'être une poupée vide et joyeuse dans son horizon borné comme un papillon dans un jardin entouré des murs[2] hauts, plus hauts que son vol.

C'est pour cela qu'elle se replie sur elle-même et, silencieusement, elle vit son rêve qui est si tenace pour elle, toujours. C'est pour cela, de mes deux gosses, seulement la petite fille, je l'aime. Je suis déjà son amie dans la vie, tandis que[3] le garçon, charmant et intelligent comme il est, la vie lui sera un domaine de roi!

Cher Ovide, aujourd'hui dans la matinée si grise et si triste, cette matinée qui ne faisait pas du tout pressentir la belle journée que voici je fantastiquais comme toujours . . . je me voyais avec toi vers les beaux lacs italiens, dans un hôtel petit mais blanc et coquet, une villa plutôt, et en bas des jeunes filles joyeuses, habillées à l'anglaise, qui partaient sur le lac en une barque légère. Voilà elles ont des cyclamens à leurs ceintures, elles sont gaies, mais pas plus jolies que moi, tu le dis en les regardant, elles en me regardant moi ensuite, et je souris contente! Oui, je pense alors, les Roumaines sont fines, elles ont du latin en elles avec quelque chose en plus . . . Ces jeunes filles ont le charme de leur jeunesse, mais quand elles seront [de] près de trente ans comme moi, elles seront de grosses bourgeoises au[4] regard atone! . . .

Tu ris, Ovide? Il faut pas croire que je me trouve jolie, au contraire, mais le rêve a ça de beau qu'il est comme un miroir magique. On se voit de-

dans, comme on voudrait être pour plaire toujours et en dépit de toutes [sic], à un homme charmant qui fut le premier et qui sera le dernier... etc.

Cher Ovide, je me sens déjà fatiguée et ma tête lourde rencontre le bois dur du bureau, c'est autre chose qu'elle voudrait rencontrer la pauvre tête!

Je me souviens de toi, Ovide, de toutes nos causeries... „de nos après-midis ceintes de roses", comme dit ton ami... mais pas tous les souvenirs sont beaux! Quelquefois je rougis et j'ai si honte de moi que je dois me lever de la chaise pour aller dans un autre coin rempli d'autres souvenirs plus blancs. Oui, cher, j'ai honte surtout de certaines paroles qui, dites, dans notre amour, me semblent maintenant comme des fleurs empoison[n]ées..., mais en échange je ne puis jamais oublier le samedi quand ensuite je suis allée dîner en ville, te souviens-tu comme tu me parlais doucement des choses profondes de l'âme? Cher Ovide, on ne peut pas être d'une seule manière toujours et surtout un homme complet comme toi. Je n'ai pas la prétention de te voir devenir uniforme pour moi. Mais voilà, cher, la vie est si unie à la joie et à la douleur!.. une vient en même temps que l'autre. Je sais que j'ai parlé, tu en as assez, n'est-ce pas?

À revoir, à lundi ou bien à mardi prochain sûrement, chez toi, vers quatre heures.

B.A.R.S.R. — S 36 (17) / DXXXVIII. — Inv. 179.883

[1] Localitatea posibilă de expediere: București (vezi fraza finală). Scris. nu are semnătură.
[2] În original: *mûres*.
[3] În original, conjuncția *que* se repetă.
[4] În original: *aux*.

VIII [1]

SOCIETATEA PENTRU CULTURA ARTISTICĂ ÎN ȘCOALĂ

[București, primăvara 1916, 1919—1920]

Caro mio Ovide,

Ti amo, tanto, tanto, ti voglio tanto bene in questo volut[t]uoso giorno di primavera — il primo, in fine! Ti lascio questi fiori che sono più belli di me e ti faranno [2] una piacevole e profumata compagnia —e ti lascio attorno tutti i miei desiderii... tutto il mio amore.

A rivederci [3], caro.

B.A.R.S.R. — S 36 (15) / DXXXVIII. — Inv. 72.900

[T r a d u c e r e]

Dragul meu Ovid,

Te iubesc, te iubesc atît de mult în această voluptoasă zi de primăvară — prima, în sfîrșit! Îți las aceste flori care sînt mai frumoase decît mine și-ți vor ține o plăcută și parfumată companie — și-ți las alături toate dorurile mele, toată dragostea mea.

La revedere, dragule.

[1] Scris. fără semnătură. Localitatea de expediere: după cuprins și după antet. Pentru datare, menționăm că Societatea pentru cultura artistică în școală a fost creată în 1910, că relațiile dintre Mia Fr. și Ov. Dens. încep să devină mai apropiate aproximativ spre sfîrșitul lui 1915

și par să nu depășească anul 1922 și că, în timpul refugiului lui Ov. Dens la Iași, acesta și Mia Fr. erau despărțiți (din scrisoare rezultă că Ov. Dens. se afla la București). După stil, scris. pare să fie din prima etapă a idilei dintre Mia Fr. și Ov. Dens.

[2] În original: *farrano*.

[3] În original: *rividerci*.

IX [1]

[Sinaia, 9/22 apr. 1916]

Souriants — et pas trop, mon chéri. J'avais besoin de ta lettre. Le jour de Pâques j'ai dû m'enfuir de la maison, et je t'écris dans le parc. À cause de mon frère [2], il y a brouille à la maison; maman furieuse pousse de hauts cris. J'avais justement ta lettre dans la main et je me suis enfuie. Dieu, que je déteste la colère, comme elle me fait horreur et pitié, et je ne comprends pas à quoi bon l'intelligence si elle ne mesure un peu le tempérament de chacun? Autrement, qu'il fait bruit et comme je voudrais t'avoir ici! Aujourd'hui il a fait chaud comme au mois de juillet. Je serais bien contente si tu pouvais être ici le troisième jour de Pâques. Peut-être non, maman change si vite une idée, mais maintenant elle est bien décidée de partir alors pour Craiova, et je serai seule seule, pour un jour. Quel plaisir... Dieu, si elle m'entendait! Que veux-tu? J'ai de l'affection pour elle et de la pitié, mais elle [est] si fatigante que je n'en puis plus. C'est sûr qu'une autre fois je ne viendrais plus toute seule comme ça.

Aujourd'hui j'ai rencontré une de mes amies d'enfance, qui était descendue avec son mari à l'hôtel Caraiman (Palace ne loue pas dès maintenant des chambres) et nous sommes allées bien loin vers Bușteni, sur la rive de Prahova, mais il y avait la même lourdeur, dans l'air, des grandes fêtes. Je pensais que seulement à Bucarest je la trouve, mais je vois qu'ici aussi. Je m'étend[s] sur le banc et je t'écris les yeux nagés dans le bleu du ciel sidélicat et si tranquille. Mon Dieu, pourquoi pas la même paix dans les coeurs des hommes? Il bat, le mien, si fort, si fort et t'appelle. En même temps je pense rentrer, tâcher d'égorger un peu ma mère, mais je n'ai pas le courage. Je me sens si bien si bien loin de tous et dans le silence. Voillà un petit attelage anglais qui passe; un monsieur seul conduit et il a un petit garçon près de lui. Il se perd dans le coin de la route. Une dame qui boîte se promène autour de moi; une autre toute menue bien habillée mais si drôlette, a un livre à la main. Elle s'assoit près de moi. J'ai dû me lever pour lui faire place. Mais quel caprice quand il y a tant de bancs vides! Avec le coin de l'oeil elle lit ce que j'écris. Pa-tra-tra... Elle a compris; elle se lève et part vite. Elle a l'air en colère et me dispose assez pour me donner le courage de rentrer. Chéri, alors, peut-être, viendras-tu avec le train du matin? Moi, ces jours-ci, je ferai un bout de promenade à l'heure du train à la gare. Ensuite nous nous rencontrons au parc, allée principale, entre quatre et cinq heures, pas? Écris-moi encore.

À revoir,

M.

[Adresa (pe plic)] Domnului Ovid Densuseanu, strada Colței 24, București.

B.A.R.S.R. — S 36 (18) / DXXXVIII. — Inv. 179.884

[1] Localitatea de expediere: după cuprins. În 1916, familia Frollo, împreună cu mama (Mariana Buzoianu), fratele (vezi, aici, nota 2) și sora Miei Fr., a petrecut mult timp la Sinaia, în vila unei verișoare a Marianei Buzoianu, Natalia Golfineanu, în cartierul Furnica. Vezi și scris. X—XIV. Datarea: după cuprins și ștampilele poștale. Ca ștampilă a poștei de plecare, plicul are ștampila de București, 22 apr. (st.n.) 1916 (aplicată, probabil, în trenul de București). Ștampila de sosire: București, 24 apr. (st.n.) 1916. Scrisoarea și adresa: scrise cu creionul.

[2] Fratele Mici Frollo, Tudor Buzoianu (1887—1973). Doctorat în drept, la Paris. Avocat.

X [1]

[Sinaia, 3 iulie (st.n.) 1916]

Ovide chéri,

Voilà trois jours passés et comme tout me semble long. L'air est vil et froid. Il pleut tout le temps. Je n'aime rien ici et je ne puis m'attacher à rien qui puisse me faire un peu oublier le temps et le laisser passer sans compter même les heures comme je fais maintenant, quand le soir arrive... Je fais ouf! et je me couche contente de pouvoir dormir et peut-être rêver de toi! Hier soir je t'ai rêvé: tu était gentil et bien disposé et si content de ce que les chaleurs sont passés enfin! C'est dimanche dans l'après-midi quand je t'écris. Les autres tous sont en bas chez le colonel [2], mon cousin, et j'entends leurs éclats de rire. (Il est colonel, comme tu vois, et je ne sais pourquoi je l'ai fait général). Toi, je te vois préparant ton départ pour demain et grondant un peu ta servante si timide et qui te regarde dans les yeux comme un petit veau effaré [3] dans un pré à l'aproche de celui qui voudrait interrompre sa quiétude infinie.

Je voudrais que demain quand ma lettre arrivera là où tu seras, elle te sois la première qui te souhaite la bienvenue. Heureux toi, comme un roi dans ta solitude! Ici je dois faire ce que les autres font et cette vie me glace. La seule chose dont je suis [sic] contente c'est mon sommeil. Je dors et toute la nuit et dans l'après-midi pendant deux heures. Je me promène peu car je me fatigue vite et la toux me fait très mal à la gorge. L'air vil d'ici l'a rendu plus méchante.

La même bronchite je l'ai trouvé[e] chez Monsieur Zaharia [4], qui est ici guéri de son pied, mais avec ça.

Aujourd'hui chez Capșa j'ai vu le gros Joșca [5] — tu lui dis comme cela, je pense, et je le regardais peut-être même tendrement. Il était aussi comme un point d[e] repère dans ma solitude et ma vie seulement des souvenirs.

Je n'aime rien ici, ni cet air vil et insolent qui, au lieu d'être parfumé de fleurs comme à Cîmpulung, est plein de tous les parfums mêlés de Bucarest! Les montagnes sont belles, mais elles semblent me dire: „Halte, avant un mois tu ne passeras pas, tu ne partiras pas d'ici". Je ne te parle rien des types qui sont ici, la plupart vus tant de fois à Capșa et sur la Calea Victoriei — mais ce qui me fait vraiment hor[r]eur, ce sont les dames, des mas-

ques fatigués avec des paroles toutes faites san[s] aucune originalité et sans doute des banalités exquises. La seule chose vraiment jolie...e[s]t un laisse[r]-aller élégant qui enchante malgré moi, même ma maussaderie. Mais je ne sais pourquoi, en les voyant, je pensais voir Madame Toma Ionescu [6] et toutes me semblaient dire toujours: „toutes mes excuses, toutes mes excuses" etc. Toutes ont l'air des vieilles qui veulent paraître jeunes.

Les entrées au Casino et théâtre sont triplées et mon frère [7] me dit que la troupe est mauvaise. N'importe on joue l'homme qui assassina et j'irai le voir à peine un peu fortifiée. Vraiment beau c'est le soir quand le noir descend comme chez lui sur ces montagnes tragiques et les lumières vives de l'électricité font si bien four[r]ées dans les sapins! Je vais alors sur le balcon et je reste perdue dans mes rêveries. Un petit seigneur bien beau me vient devant les yeux, mais il est si loin maintenant. Chéri, pour vous autres, surtoutpour toi, il y a tant de choses passion[n]antes, il n'y a pas seulement l'amour, mais pour moi, mon amour, sans toi, je suis une pauvre chose battue par tous les vents. Chéri, je te dis au revoir, en baisant longuement les beaux yeux et te souhaite là dans notre coin si joli, si solitaire et plein de soleil toute la tranquillité et toute la bonne disposition possible, toute la joie, si [elle] s'est enfuie de chez moi, qu'elle trotte lumineuse autour de toi et t'enveloppe comme je le voudrais moi, faire de mes deux bras quand je je [sic] suis près de toi et que tu m'éloignes parce que tu as chaud.

À revoir, chéri.

B.A.R.S.R. — S 36 (22) | DXXXVIII. — Inv. 179.888

[1] Scris. fără semnătură. Locul de expediere: dedus din cuprins. Datarea: după indicația cuprinsă în prima frază, după indicația că scris. a fost redactată într-o duminică și prin raportare la scris. XI, XII, XIII.

[2] Colonelul Costescu, văr de-al doilea cu Mia Fr., prin mama ei.

[3] Inițial: *une petite vache effarée*. Modificat de M. Fr.

[4] Zaharia: un ofițer de rezervă, rănit în primele zile ale războiului din 1916.

[5] „Le gros Joșca": (după informația lui Anton Vl. Frollo, fiul Miei Frollo) numele conspirativ al lui Vasile Lucaci (1852—1922), preot și om politic, memorandist, militant pentru eliberarea națională a românilor din Austro-Ungaria. A întreprins numeroase acțiuni, în România și în străinătate, în favoarea intrării României în primul război mondial. „Joșca" (pronunțat: *ioșca*) este derivatul maghiar, familiar, *Joska* ⟨*Jozséf* „Iosif". Scrierea cu *J*, în *Joșca*, cu valoarea semivocalei *i*, este împrumutată din ortografia limbii maghiare. Cf. Corneliu Mezea, *Dr. Vasile Lucaciu, „Leul de la Șișești" 1852—1922. Viața și faptele lui.* [Satu Mare 1936]: A. Iuga, *Cu privire la Vasile Lucaciu. Acte, documente, procese.* Baia Mare, 1940.

[6] Maria Ionescu, soția celebrului chirurg Toma Ionescu, din București. Ov. Densusianu era în bune relații cu familia Toma Ionescu. Vezi, infra, scrisorile soților Maria și Toma Ionescu către Ov. Dens.

[7] Vezi scris. precedentă (IX), nota 2.

XI [1]

[Sinaia,] Ce jeudi, 7 juillet [1916]

Mon petit Ovide chéri, mon Ovide très doux,

Voilà plus d'une semaine que nous ne nous voyons pas. Le temps passe quand même et c'est heureux. Depuis le premier, j'attends chaque jour la revue, qui ne vient plus [2]. Nici la chiosc nu a venit și, cum nu știu nimic de tine, îmi închipui că nu a apărut, că te necăjesc și pe tine tipografi[i] cum se plîng Dragomirescu [3] și Ortiz [4], că nu ești plecat încă din București, că prima mea scrisoare nu te-a găsit la Izvoare și rătăcește singură, căutîndu-te, și că și aceasta va pleca în gol... Atîtea lucruri în care imaginația mea se chinuiește, sunt nimicuri, dragă Ovid, dar cînd sufletul e necăjit, nimicurile aceste devin mari, exagerate ca în vis și, de ace[e]a, cînd ai primit această scrisoare, răspunde-mi două rînduri. De cealaltă vacanție eram așa de răsfățată de tine, că nici nu am simțit. În fiecare zi aveam ceva și, cel puțin la vremea poștei, eram veselă. Acum — nimic, nimic. Stau singură, așa de tristă... Soeur Anne, soeur Anne, ne vois-tu rien venir?...

Știu că așa ne-a fost vorba, dragă Ovid, nu-ți fac nici o vină, dar atunci cînd ne spuneam așa, eram fericită lîngă tine și toate mi se păreau ușoare, acum le coeur ne raisonne pas et il a faim...

Cum am venit, seara, cînd tocmai mă culcam, a intrat mama misterios pe ușă și mi-a dat, pusă într-un plic, pe Marie Antoinette. „O, dragă, cum ți-ai stricat tu revistele așa?" Vrai comme tu es bon. Aceste sunt gentilețe pe care nici nu știu cum să le plătesc vreodată, dar, dragă Ovid, îți mărturisesc că sunt fericită să nu pot ca să fie o hrană [sic] mai mult pentru inima mea atît de avidă să te iubească mereu. În plimbările noastre să nu crezi că ești uitat. Nu de la mine care, cînd țin gura și inima închisă de frică să nu spuie prea multe, dar de la ceilalți... Mai ieri eram cu mama prin pădure și mă întreabă dacă îmi place mie să sufăr așa, că ea vede că sufăr, pentru că tu trebuie să-ți trăiești viața ta și eu să mă gîndesc mereu la așa lucru. Ca să-i închid gura pentru multă vreme, am avut curajul să zic că se înșeală, că am multă prietenie pentru tine, că din cine cunosc ești cel mai fin și cel mai leal, mais que je ne t'aime pas d'amour. M-a crezut sau nu, e că de atunci a tăcut și nu mai mi-a vorbit de tine. Ieri eram tot prin pădure, cu Giuvara [5], sa femme, George Popescu [6]... etc. și, tot așa, deodată, Mme G., foarte aigre-douce, îmi spune: „— Est-ce que Mr D⟨ensusianu⟩ vient à Sinaia?" „—Mais Madame, je lui réponds comme tombant des nues, je l'ignore complètement". — „Oui, je croyais votre flirt plus avancé". „— Vous vous êtes trompée, Madame, voilà tout"... Et Giorgui [sic] philosophe comme toujours: „Mia ne sais pas flirter, elle aime, mais ne te le dira pas à toi, sois sûre, et surtout de cette manière". S-a făcut roșie roșie și a tăcut. O, dragă, cîte nimicuri trebuie să spuie omul în viață cînd adevărul e lîngă el așa de strălucitor și de limpede, pentru mine cel puțin e o adevărată suferință, mie care mi-ar plăcea să merg numai cu mîna în mîna ta, să mă uit cu drag în ochii tăi și toată lumea să vadă cît de mult și cît mai mult meriți să-mi fii drag pentru totdeauna. Aseară m-am scoborît puțin în parc. Cînta muzica și era o noapte splendidă. Casinoul era luminat feeric și intra lume lume de nu se mai sfîrșea. Niciodată nu am înțeles mai mult le charme et l'art de la toilette. Erau rochii de mătase mauve

rose, bleu vaporoase și scurte scurte, cu ghete lungi[?] albe de o piele ce se întindea parcă ca o mîngîiere pe picior, dar fețele, dragă, erau ceva oribil: niște măști, unde nimic nu mai era natural, și aproape toate vorbeau nemțește, o nemțească cu un anumit accent! Se vorbea în jurul meu, li se spunea pe nume: „Cutare a cîștigat acum 4 milioane, cu grînele în Germania", celalalt — două. Dragă, în fund se plimba santinela mîndră și, în noapte, parcă era un roman din alte vremuri, și țara e a lui, a noastră, Ovid, a ta care trăiești alături de ciobani în munți, cu sufletul și inteligența ta mîndră, a mea care vreau să mă bucur de toate bucuriile ei fără josnicie...Și cu ce milă și dispreț m-am întors tăcută pe drumul albit de lumina electrică à profusion, și cu muzica care cînta din ce în ce mai în surdină. Dragă Ovide, și azi a fost o zi așa de frumoasă, dar nori acoper iar cerul și sufletul meu care se desparte de tine se învăluie și el în umbră. Nu fi supărat pe slăbiciunea mea, Ovid. Atîta țin la tine și sunt așa de singură și de slabă.

[Adresa (pe plic)] Domnului Ovid Densuseanu, comuna Izvoarele, prin Văleni[i] de Munte, jud. Prahova.

B.A.R.S.R. — S 36 (19) / DXXXVIII. — Inv. 179.885

[1] Scris. fără semnătură. Locul de expediere: dedus din cuprins. Ștampila poștei, pe plic: „Sinaia, 21 iul. ⟨1⟩916", st.n., adică 8 iul. 1916, st. v. M. Fr. punea data încă în st. v. Vezi și scris. X, XII, XIII.

[2] Mia Fr. aștepta nr. 5, din 1 VII 1916, al *VN*, în care, sub semnătura ei, n-a fost publicat nimic.

[3] Mihail Dragomirescu.

[4] Ramiro Ortiz.

[5] Mircea Djuvara (1886—1944), jurist. A studiat dreptul, literele și filozofia la Universitatea din București (profesor preferat: Titu Maiorescu), apoi, în Franța: filozofia (cu H. Bergson), medicina, matematicile. Susține doctoratul în drept la Sorbona (1913). Profesor de filozofie a dreptului, la Universitatea din București. A popularizat filozofia lui H. Bergson în România. A fost neokantian. Vezi Virgil Veniamin, *Viața și gîndirea profesorului Mircea Djuvara*, București, 1945 (extras din repertoriul *Pandectele române*, nr. 6). Bibliogr: *St. doc. lit.*, XI, p. 253—260; *Docum. lit.*, II, p. 259—260. Era văr de-al doilea cu Mia Frollo.

[6] George Popescu, magistrat, conferențiar la Facultatea de drept din București. Soția tatălui său (generalul Poppesco) era vară primară cu prima soție a lui G. Buzoianu, deci cu mama Miei Frollo.

XII [1]

[Sinaia,] Ce dimanche 17 juillet [1916]

Ovide chéri,

De atîta vreme nu mai îmi scrii nimic. Adriana [2], azi la masă, ți-a spus deodată numele și așa am tresărit! Povestea nu știu ce de la universitate, și, pe urmă, mi-a venit așa un dor să te văd, să fug pînă unde ești. Mi se păreau așa de streini toți și eu așa de departe. Niciodată nu am fost atîta despărțiți și eu sunt de-abia la jumătate de vreme și am parcă presimțirea că în ziua de 3 august nu voi putea pleca, că nu am să te văd nici în septembrie și pentru întîia oară doresc să nu mi se împlinească presimțirea, să sfîrșesc odată cu aceste supuneri la ceva mai puternic decît mine, să mă pot rupe odată de atîtea influențe oculte și să-mi pot trăi viața liberă, de toute entrave.

Dragă Ovid, nu știu dacă ți-am spus un lucru foarte ciudat. Îți povesteam, pe vremuri, de niște polonezi pe care i-am cunoscut de mult, la Veneția, și cu una din ele, Janka Bromilska [3], ne-am scris, pe urmă, multă vreme. La un moment dat, ea îmi scrie: „Je suis entrée dans le monde", și pe urmă nu am mai primit nimic de la ea și mă gîndeam, desigur, că s-a măritat. Puțin înainte să plec aci, primesc o cartă postală, pe adresa veche, o carte [sic] de acum opt ani, răspunsul la ultima mea scrisoare. Unde a stat atîta vreme și unde a rătăcit? Asta, pentru că atîta doresc să rup cu tot ce nu e *eu conștient* [sic].

Dragă Ovid, să nu crezi că sunt influențată de la haute philosophie d'ici, că filosofez și eu, dar nu mai știu ce să fac, m-am plictisit și cu literatura, cînd e frumoasă, mi-e prea dor de tine, — cînd e urîtă, realistă — am ajuns așa de enervată, că plîng numaidecît. Și, pe urmă, e destul să-l văd o dată pe zi pe Petre Negulescu [4] plimbîndu-se prin parc, ca să-mi treacă gustul. Dar cel mai mare haz îl are Drou[h]et [5] avec sa femme, une petite brune laide. Mergea lîngă ea, Ovid, și e așa de compassé și parcă încremenit și se uită urît la mine, care nu mă pot împiedeca să nu rîd, eu care îl știu ce face la Universitate, à ces hommes à deux têtes et à deux coeurs să le zicem... Pe ce frumoasă zi îți scriam, dragă. Acum norii cuprind iar cerul, și ploaia întristează Sinaia. Cum e pe la tine, dragă? Florica [6] îmi scrie că plouă și la C⟨împu⟩lung, Violetta [7] — că la București e răcoare și frumos. O, Bucureștiul nostru drag, ce nu aș da să fiu acolo, să te văd pe tine. Nu mai am răbdare, dragă Ovid. Je voudrais brûler les étapes. Nu mai îmi place nimic și îmi trec zilele ca o bolnavă, fără soare. Écris-moi encore, cher paresseux! De atîtea zile mă lași așa. Să nu fie doamna de caro de vină, car je te griffe. Non, cher, je plaisante. J'embrasse tes yeux que tant j'aime.

B.A.R.S.R. — S 36 (20) / DXXXVIII. — Inv. 179.886

[1] Scris. fără semnătură. Locul de expediere: indicat în text. Anul: stabilit prin raportare la scris. X, XI, XIII, XIV.

[2] Adriana Buzoianu, sora Miei Frollo. Vezi, supra, scrisorile ei către Ov. Dens.

[3] *Bromilska*; lecțiune incertă. S-au păstrat 4 scrisori din 1908 ale acesteia către M. Frollo, în B.A.R.S.R. — S 3 / CCCXXVIII. Nici semnătura autografă a J.B. nu e perfect analizabilă.

[4] Filozoful Petre P. Negulescu.

[5] Profesorul Ch. Drouhet. Vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[6] Florica Nedelcovici, născ. Mirea, fiica negustorului Demetrescu Mirea. Soră cu Zoica Mirea (zisă Zuzulica). Vezi și scris. XXVIII (nota 6) a Miei Fr. către Ov. Dens.

[7] Violetta Adrian, născ. Miculescu.

XIII [1]

[Sinaia,] Ce 20 juillet [1916]

Ovid chéri,

Ce que tu m'as fait rire avec ta lettre! Donc, il y a des coins de notre pays où on va encore avec le vătășel? — C'est comme dans les temps si poétiques mais si incommodes des anciennes postes! Oui, c'est primitif et ça peut être très beau, mais tout de même, je te vois, fâché fâché, aller à la gare et

perdre ton temps. Oui, c'est un coin bien sauvage; je me souviens et du train qui ne veut pas se rajeunir et des paysans qui avaient l'air abruti et ensommeillé quand tu cherchais la maison. Et maman qui dit que les paysans sont ses fils! Je voudrais la voir là, se débrouiller aves ses chers enfants. Justement hier elle me grondait de ce que je désire tellement: aller vivre à l'étranger et ne plus me souvenir même qu'il y a au monde une Roumanie! Elle a peut-être raison, elle qui a passé son enfance à la campagne, mais moi qui ne me suis nourrie que de l'Occident... Jusqu'à la rue où je suis venue, de trois semaines à peine, s'appelait: Occident [2]. Et comme il y a tant des choses prédestinées! Chéri, ta lettre est datée du 15 juillet et moi, je l'ai reçu[e] le 20 — le matin! Les journaux — avant-hier. Je pense, notre correspondance est joliment embrouillée! Enfin! on se débrouillera plus tard. Quant à la guerre, il fut un moment de panique, il est vrai. Le colonel d'en bas se préparait secrètement pour s'en aller la nuit et puis tout d'un coup il continua sa vil[l]égiature comme si [de] rien n'était. Il est vrai qu'on en parle ici aussi, mais comme d'un danger qui s'éloigne de plus en plus. Quant à moi, je ne suis ni roumaine, ni patriote. Je les laisse parler partout où je suis et je pense à toi comme si nous étions seuls au monde. Toi tu n'iras pas, moi non plus. Toi tu as fait fièrement ton devoir, moi je suis incapable de le faire, mais je te comprends et je t'aime et tout est là.

L'article de Deschamps [3] est une merveille — et comme j'avais lu une si jolie chose de la Grèce avant, j'eus des moments de grande jouissance en le lisant. Mais il y a ces diables de noms grecs qui ne vont pas du tout avec le joli style français et ils me font l'impression de mouches prises dans le fin filet d'une araignée.

J'ai de nouveau commencé à travailler quelque chose pour toi. Comme cela je passe plus joliment le temps, chaque moment faisant quelque chose pour toi et je suis plus patiente! Ne t'imagine pas que c'est quelque chose d'extra! Tu sais comme je suis gauche et peu pratique dans les choses ré[e]lles, mais pas pour toutes les choses, n'est-ce pas? Alons je suis bien folle. Mais ce sera quelque chose de flou où ta tête, ta jolie tête, pourra imprimer son geste gracieux dévoué. Il y a ici de Flers [4], attaché d'ambassade! Comme c'est vraiment France, ça! En son honneur, on joue au Casino *L'âne de Buridan* [5]. D'un côté, ça et de l'autre, la politique! par des temps pareils! Je ne sais si c'est nous qui méritons ça ou bien l'Héroïque France est joyeusement héroïque toujours! Chéri, le soleil inonde la page d'une blonde lumière. Je voudrais pouvoir te l'envoyer ... Maman vient d'entrer. Vite, je mets mon buvard sur ce que j'écris. Elle a compris, je crois. Tu vois comme je suis peu practique! [sic]. Une voix d'en bas m'appelle pour aller dans la forêt. C'est la très gentille Nathalie Ghika qui prétend avoir un faible pour moi. Je te quitte, chéri, à regret, et t'embrasse tant tant sur la bouche. O, comme cela de loin tu les aimera peut-être mes baisers sur la bouche. Celle qui tant t'aime.

B.A.R.S.R. — S 36 (21) / DXXXVIII. — Inv. 179.887

[1] Scris. fără semnătură. Locul de expediere: dedus din cuprins. Anul: stabilit prin raportare la scris. X, XI, XII, XIV.

[2] Strada Occidentului, în apropierea Pieței Buzești, în zona Gării de Nord, din Capitală.

[3] Gaston Deschamps (1861—1931), scriitor, critic, ziarist francez. Profesor la Collège de France. Redactor la *Journal des Débats* (pînă în 1893), apoi critic literar la *Le Temps*. Vezi Talvart-Place, *Bibliogr.*, IV, p. 207—210.

[4] Robert de Flers (1872—1927), scriitor și diplomat francez. A publicat numeroase comedii, rod al colaborării îndelungate cu G.A. de Caillavet și, apoi, al colaborării, ceva mai scurte, cu Francis de Croisset. Din prima serie menționăm comediile: *Amorul veghează* și *Măgarul lui Buridan*, traduse (1909) și jucate și în limba română. În primul război mondial, a adus, pe cale diplomatică, excepționale servicii României, contribuind efectiv la victoria finală asupra inamicului. A scris, de asemenea, memorii de război, în care relatează veridic multe episoade interesante și privește cu simpatie lupta poporului român pentru realizarea unității naționale. În 1916, era atașat la ambasada Franței din București. După război, a fost ales membru onorific al Academiei Române (1919) și membru al Academiei Franceze (1920). Vezi Talvart-Place, *Bibliogr.*, VI, p. 60—71. Ceva mai tîrziu, chiar M. Fr. va face o apreciere a pieselor lui R. de Flers, în articolul *Teatrul francez contemporan*, I, din *VN*, XX, nr. 1—2 (1 III — 1 IV 1924), p. 12—13. Vezi și rev. cit., XIII, nr. 1—10 (1 III — 1 XII 1917), p. 109—110.

[5] G. A. Caillavet și Robert de Flers, *Măgarul lui Buridan*. Comedie în trei acte. Tradusă de A. Cobuz. București, 1909 (BPT, 532).

XIV[1]

[Sinaia,] 24 iulie [1916]

Tu ai necazurile tale, dragă Ovid, eu le-am pe ale mele... și suntem și despărțiți. Ieri ploua așa de amarnic peste Sinaia și era un frig ca iarna. Eram înghețată și cu sufletul trist pînă la deznădejde. Îmi era milă de cei din jurul meu. Sora M. e pe moarte. S-a și dus acum la București. Iar, pe de alta, știrile despre război — din ce în ce mai alarmante. Cu hrana o ducem și noi destul de rău. Acum numai pînă la numărul 100 se dă carne de pe bon, și restul facă ce va voi. E o luptă epică pe pui și găini și toate sunt de calitate așa de proastă! Cine [sic] din rudele sau cunoscuții noștri care stau la Palace, unde sunt cei mai bine serviți, să plîng [sic] că mor de foame, enfin une vraie calamité. Mie nu-mi merge bine nici cu aerul. Am început să-mi fie rău tare la inimă și migrene aproape în fiecare zi. Așa că, dacă nimic straniu sau funebru nu se întîmplă în ziua de 3 august, eu sunt la București. Aș dori, și așa și cred că voi face, [să] plec cu Aradul de dimineață et je viendrai te demander le déjeuner, dacă nu cu trenul de trei — et je viendrai le soir toujours chez toi, dar asta numai dacă voi pierde trenul de dimineață. Cei care vin aci de la Constanța tot așa se plîng și spun încă [sic] nu numai că este imposibil de scump, dar încă și murdar. Cînd te citeam de dimineață, îmi venea să rîd... Comme tu vas te venger à l'étranger! Să-ți ajute Domnul să te duci cît de curînd pour te retremper, enfin. Îmi pare rău că ai stat așa de puțin![2] Aud că sunt iar călduri mari la București!

Cum te-aș ruga să vii aci, cel puțin pentru două zile în săptămîna care începe, dacă aș fi sigură că-ți va fi bine. Dar la otelurile mari nu mai sunt locuri. Sunt închiriate toate pînă la 1 septembrie. Și dacă tocmai acum vor veni zile ca cele de ieri? Și acum îți scriu cu mîinele înghețate, și nori acoper iar cerul.

Dragul meu Ovid, ce tristă și plictisită sunt! Nu știu ce va fi pînă mîine; la cel mai mic zgomot tresar. Îmi pare așa de rău și pentru mama qui se donne toutes les peines du monde să mă mulțumească și nu poate. Ce gust poate

să-mi facă, o vezi că nu cruță nimic ca să mi-l facă, și ea singură a ajuns să mă trimeată, căci mă vede — cum zice — îngălbenindu-mă sub ochii ei [sic]. Ce bine mi-a mers numai două zile la dealul dulce! Aerul de munte e prea obraznic ; cu el trebuie să lupt pour qu'il ne me terrasse pas și nu ies decît obosită, și pe urmă dorul de tine...

Să știe mama care e doctorul care mă face frumoasă pe mine, ar fi poate foarte mîhnită pe de o parte, dar mulțumită pe de alta. Așa merg toate pe lume, și cea mai bună filosofie e tot să închizi ochii și să te lași ușor parcă dusă de o apă în viață. Dacă tu ai plecat mai repede decît credeam eu, desigur că și revista [pe] care ți-am trimes-o și ultima scrisoare nu te-au mai găsit, draga mea pasăre călătoare, care nu are astîmpăr într-un loc! Academia va tresări de fericire din somnul ei letargic cînd micul zeu va păși, înainte ca ea să se fi așteptat, pe pragul ei! Non, décidément, tu es le génie — le petit génie ailé des livres și dacă aș fi un Rodin, aș face așa ceva fragil și sprinten, desprinzîndu-se dintr-un piedestal de cărți, car[e] ar avea figura ta — care [sic] i-ar sta așa de bine sculptată.

Vale, carissime.

B.A.R.S.R. — S 36 (23) / DXXXVIII. — Inv. 179.889

[1] Scris, fără semnătură. Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii. Anul: stabilit prin raportare la scris. X, XI, XII, XIII.
[2] Ov. Dens. fusese la Izvoarele. Vezi scris. XI.

XV [1]

[București (?), 1916, oct.]

Cher,

Je suis passée un moment pour te dire que les Allemands ont pris Predeal [2] et sont en route vers Sinaia. D'un autre côté, on dit que là, ils sont pris entre deux bataillons roumains. Chi lo sa? [3] À revoir. Intéresse-toi aussi, je t'en prie, pour me dire à moi aussi.

B.A.R.S.R. — S 36 (5) / DXXXVIII. — Inv. 72.890

[1] Bilet de hîrtie, scris grăbit și fără semnătură. Probabil că, la data respectivă, și Ov. Dens., și M. Fr., se aflau în București. E posibil ca M. Fr. să fi venit să-i comunice lui Ov. Dens. știrea acasă. Negăsindu-l, i-a scris acest bilet. Pentru datare, vezi nota 2. Biletul are, pe verso, următoarea însemnare autografă a lui Ov. Densusianu: „Donad ca și revista de sub direcția / reg. A. brigada 2ª mixtă divisia / XVIII". Lecțiuni nesigure: *Donad* (sau *David*?), *revista* (sau *mixta*?).
[2] Trupele germane au ocupat Predealul în 13—23 oct. 1916.
[3] *Chi lo sa*? (it.) = Cine știe? Cine poate ști?

XVI [1]

[Cîmpulung, 1916, toamna]

Cher Monsieur,

Je ne sais si cette lettre aura la même chance qu'une autre, envoyée au hasard de la route militaire et que, probablement, vous n'avez pas reçu[e].

Au moins celle-ci, vous pourrez donner la réponse tout de suite au soldat qui me l'apportera un de ces jours — heureux entre tous. — Je suis ici bloquée... pour combien de temps, je n'en sais rien. Je voudrais bien rentrer, mais je ne sais s'il y a quelqu'un à Bucarest. Que fais-je là, toute toute [sic] seule? Je n'ai pas peur des bombes, c'est sûr, mais je suis loin d'avoir le courage de rester chez mon beau-frère qui est si près de l'arsenal. Depuis que je suis ici, je n'ai reçu aucune lettre de personne. Je ne sais rien de mes enfants. Je me les imagine à Sinaia, parce que, quand je suis partie, c'est comme cela qu'on m'a dit, qu'ils resteront tous jusqu'au premier.

Nous sommes ici quatres [sic] femmes seules, en haut, et une seule, en bas — Madame le Colonel Cihosky [2], sans nouvelles précises de guerre. Les blessés arrivent, arrivent [sic] et aussi de très bonnes nouvelles de Transylvanie, mais les bombes de Bucarest me donnent des transes infinies pour ceux qui sont là. Dernièrement, nous avons soigné le premier officier de C⟨impu⟩lung tombé — une balle dans le cerveau. Nous le connaissions bien; c'était un charmant garçon qui savait si bien organiser une excursion ou bien danser dans un bal. Il sut aussi bien jouer de la baïonnette [3], mais n'eut pas de chance. À tour de rôle, n⟨ou⟩s l'avons veillé pendant les trois nuits qu'il vécut encore. Quand fut mon tour, juste les cloches qui annonçaient la bombe, sonnaient vers minuit, mais ce fut une fausse alarme. À la maison, seulement deux d'entre nous étaient restées. Imaginez-vous la course folle, échevelée vers la cave, la peur de la danse d'en bas. Enfin, quand je suis rentrée à cinq heures du matin, la maison paraissait abandonnée; les vitres avec le papier bleu, fermé[e]s, étaient sinistres malgré la belle journée qui s'annonçait. Ce jour-là, notre malade mourut aussi. Tant d'émotions m'ont fait oublier même que j'existe. Parcă aș fi pe tărîmul celălalt. Ce a fost cu mine înainte și toată viața mea adevărată îmi pare așa o poveste fantastică, ce a fost odată, de mult. Ieri au plecat și domnul Ortiz [4] cu soția lui, la București. Voiau să mă ia cu ei. Nu știam ce să fac. Te rog, scrie-mi două rînduri ce este acolo. Să am și eu ceva viu de la viața mea adevărată. Să mă trezească puțin din cosmarul [5] unde trăiesc. Dacă soldatul ne vous trouve pas à la maison, répondez tout de suite sur une carte postale ouverte pour qu'elle puisse arriver vite, vite — pour que je sache que vous êtes là. Vous, peut-être, êtes-vous à Iassy. J'ai rêvé une nuit que vous êtes à Iassy, mais je sais que [vous] ne l'aimez guère. Excusez toute l'incohérence de cette lettre écrite vite, vite — le soldat attendant. J'ai pas même le temps de la relire.

Votre dévouée

M. Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (24) / DXXXVIII. — Inv. 179.890

[1] Scrisoare trimisă la București. Probabil că Or. Dens. încă nu plecase în refugiu la Iași. Locul de expediere și datarea: stabilite după cuprinsul scrisorii. A se observa că M. Fr., în noile condiții, din precauție, nu mai folosește stilul intim, sentimental, ci pe cel oficial, protocolar.

[2] Colonelul Cihosky: Henric Cihosky, ofițer combatant. Participă la primul război mondial. Colonel în 1916, el devine general în 1917. Mai tîrziu: ministru de război.

[3] Scris: *bayonette.*

[4] Ramiro Ortiz. Numele de familie este scris *Ortis*, probabil sub influența numelui lui Iacopo Ortis din opera lui Ugo Foscolo, *Le ultime lettere di Iacopo Ortis*. Vezi, infra, scrisorile lui R. Ortiz către Ov. Dens.

[5] Scris : *cauchemarul*.

XVII [1]

[București, 1916–1918]

[...] J'ai tellement peur de t'avoir fâché par ces quelques lignes jetées en hâte car le commissionnaire attendait depuis longtemps et j'avais peur qu'il ne s'en aille. Alors, vite, j'ai jeté une première impression, morne de ne pas avoir de tes nouvelles! Je pensais ensuite toute seule... comme l'homme doit être toujours *maître de soi*. Être sincère toujours sans doute, mais seulement dans les grandes lignes de la vie; dans les petites — écarter avec soin comme des mauvaises herbes tout ce qui peut ternir et assombrir le style de la vie. Si je n'avais cette inquiétude, comme je serais contente. Tout est passé enfin, grâce à Dieu... Me voilà dans cette petite chambre blanche et si, si tranquille, lisant avec avidité le sérieux *Cristophe* [2]. Dieu, quelle oeuvre de longue haleine! Certainement, il y a des beautés très riches et des choses très profondes dans chaque volume, mais combien c'est lourd! Et puis, c'est quelque chose qui s'impose trop à l'admiration de tous et par cela, il me semble qu'il manque de finesse. Je me souviens du maestro [3] qui dit: „C'est le Dante moderne" et je me demande: Est-ce parce qu'il a vu les citations de la *Divine comédie* qu'il a dit ça? Parce que voilà, d'après moi, il me semble que c'est justement ce qui lui manque — l'ampleur de *Jean-Cristophe* n'a pas la poésie de l'ampleur de la *Divine comédie*, — qu'il n'a pas de poésie du tout, jusqu'à présent, au moins. Ce n'est [4] qu'une étude écrite d'une manière très bien prise, littéraire, et qui frappe par sa réalité. Et puis, on sent trop l'auteur qui a décrit la vie des musiciens illustres... Mais assez parler de celui-là et parlons un peu de nous. J'aime beaucoup comme Păltănea parle de toi, mais je lui en veux de t'avoir mis à côté des autres; pour les autres, il me semble qu'il veut les flatter. Non, aucun ne mérite la comparaison avec les symbolistes français. Loin de là. Qu'ils te comprennent au moins et qu'ils te suivent bravement, c'est tout ce qu'on peut leur demander. Hier, j'ai songé à toi tout en assistant „spirituellement" à tes leçons et, quand je pense comme tu me menaçais de ta philologie, je souris. Mon petit, mon petit si doux et si savant! Quel plaisir j'ai quand dans tes livres je vois des choses soulignées par toi! C'est ta pensée aussi et l'impression que tu as eu[e] quand tu as lu que je tâche de saisir, toujours dans un grand émoi. Quelle source inépuisable d'émotions de toutes sortes tu es pour moi! Je ne me demande plus combien mon grand rêve va durer, parce qu'il est si grand qu'il est éternel en lui-même, mais comme tout ce qui m'entoure est peu de chose à côté de l'intense vie cachée que j'ai et qui est ma vraie vie.

À revoir, chéri.

M

B.A.R.S.R. — S 36 (33)/DXXXVIII. — Inv. 179.899

[1] Prima frază a textului începe în partea de sus a paginii fără spațiu de început de aliniat. Lipsește de asemenea formula de introducere (de adresare). Aceste elemente ne-ar putea determina să apreciem că textul păstrat este acefal. Nu e sigur totuși că începutul scrisorii se află pe o altă filă, pierdută. Scris în grabă, neglijent, cu creionul. Locul de expediere și datarea: stabilite după afirmația „Me voilà dans cette petite chambre blanche..." etc. Ca și alți prieteni ai lui Ov. Dens., rămași la București (I. A. Candrea, Const. Damianovici etc.), Mia Fr. venea deseori să mai vadă de locuința profesorului ei, aflat în refugiu la Iași. Vezi, mai sus, și scris. XLIV și XLV ale lui I. A. Candrea.

[2] *Jean-Christophe,* roman-fluviu în 10 volume al lui Romain Rolland (1866—1944), apărut între 1904—1912.

[3] *Maestro* (it.) = maestru (referire la Ov. Densusianu).

[4] *N'est:* scris *ne* (!)

XVIII [1]

[Cimpulung (?),] samedi soir, 25 mars [1917]

Chéri, mon Ovide,

Pardonne-moi d'avoir été si embêtante avec toi [2] aujourd'hui. Cu adevărat, *nigro lapillo notare diem* [3]*:* toute cette journée des nerfs et d'ennuis est finie par un ennui comme les autres. Ce soir, j'ai reçu une lettre de mon cousin où il me dit que Duca, malgré toutes ses promesses devant moi, n'a rien rien parlé pour moi au budget — et il est ministre [4] et noble. Comme les hommes sont petits! Qu'est-ce qu'il avait besoin de promettre? Au moins, tout sera fini aujourd'hui et demain je ne serai plus que triste de ne pas te voir. Non, je ne suis plus triste de maintenant. En t'écrivant, je sens comme mon coeur se vide de tout son noir et comme il devient ouvert et joyeux pour monter vers toi. Chéri, comme je t'aime et je suis si contente contente [sic] de ne voir de la beauté, de la bonté et de la délicatesse seulement en toi. Quand je t'écris cette parole, j'ai envie de rire — tu ne l'aimes pas. Je serais bien curieuse de voir quelle parole tu as trouvé[e]?

Aujourd'hui, je suis allée dans une famille où on a parlé de toi. Comme quoi, je ne sais plus dans quelle ville italienne, je crois à Pise, on a trouvé dans une petite chambre de savant, comme une ancienne cel[l]ule, ton livre [5], le seul livre de Roumanie et la joie que tu as eu[e] quand on t'a raconté cela! Dieu, comme je te comprends! Il y a rien d'aussi beau que de voir ainsi récompensé l'orgueil de ton intelligence et de tes pensées à toi et j'ai été fière pour toi.

Cher Ovide, je te comprends par intermittence, et je m'en veux, c'est ma sotise et mon esprit futile qui en est la cause. De tout mon coeur, je t'en supplie d'avoir patience avec moi et de me cultiver doucement. Quelle douceur de t'avoir connu même si tard quand je n'ai rien à te donner ou presque rien.

Comme je comprends ces Russes qui ont tant le désir d'être *des autres* plus parfaits, qu'ils finissent par se sug[g]éstion[n]er et ils croient à leur renouveau comme à une chose réelle. Comme je voudrais avoir leur foi dans mon renouveau à moi pour mieux me comprendre et m'ap[p]rocher de toi.

Si ma longue lettre t'ennuie, chéri, ne pense qu'au bien qu'elle m'a fait. En parlant avec toi, je suis soulagée et tranquille, et je vais m'endormir en pensant tant à toi que je finirai par te rêver cette nuit.

Je suis seule seule et la maison est silencieuse et je vois une ombre délicieuse qui vient s'asseoir près de moi, elle est mon amie. Je la sens et a déjà oublié comme j'ai été mauvaise aujourd'hui.

Alons, bonsoir. Je t'aime tant tant et suis ton amie toujours.

M

B.A.R.S.R. — S 36 (16)/DXXXVIII. — Inv. 179.882

[1] Localitatea de expediere: stabilită, cu aproximație, după cuprinsul scrisorii și prin raportare la scris. XVI. Anul: stabilit prin coroborarea etapelor cînd I. G. Duca a fost ministru al cultelor și al instrucțiunii publice cu indicația calendaristică notată de Mia Fr. Ov. Dens. se afla, în acest timp, în refugiu la Iași.

[2] După *toi*, urmează, inițial, secvența *ce soir*, anulată apoi de emitentă.

[3] *Nigro lapillo notare diem* (lat.) = a fost o zi proastă.

[4] I. G. Duca (1879—1933), om politic, fruntaș al partidului liberal; a fost ministru al cultelor și al instrucțiunii publice în două rînduri: 4 I 1914—29 I 1918 și 29 XI 1918—24 IX 1919. Tonul ironic al Miei Fr. la adresa lui Duca poate avea și rațiuni politice (M. Fr. se situa pe poziția politică a maestrului său, Ov. Dens.).

[5] Desigur că este vorba de *Histoire de la langue roumaine*, vol. I.

XIX [1]

[Bucarest] Ce dimanche, 7 avril [1918]

Cher Monsieur ami,

Je suis à un thé chez mon amie, Madame Greceanu [2], et voilà que l'occasion se présente, par la gentillesse de M*me* la Générale V. [3], de [vous] écrire et je m'empresse. Je vous ai envoyé tant de lettres ces jours-ci par toutes les routes possibles pour avoir un mot en réponse. Avez-vous reçu quelque chose? Je voudrais tant avoir un mot de vous! Savoir quand vous allez revenir pour arriver chez vous... comme v⟨ou⟩s étiez parti! ...

J'ai si peur d'une surprise même joyeuse! Et puis, la paix une fois faite, ceux qui occupent maintenant votre maison, forcément devront partir à leurs affaires et alors, les choses peuvent se compliquer et ce sera vraiment dommage.

Donc, je vous prie, usez de tout votre crédit et revenez le plus vite possible.

Je suis devenue si nerveuse que je [4] ne puis plus rien voir en rose, et je m'imagine le contraire, et m'attriste encore davantage.

Mon frère [5] aussi n'a rien écrit. J'ai vraiment très peur quand je songe à lui. Peut-être est-il, comme Jenică Iosif, mort depuis un an et ma pauvre maman l'attend par tous les trains qui arrivent chaque jour ici.

J'ai beaucoup de journaux de Iassy ces jours-ci. Je suis contente de savoir qu'on est gai là, que c'est un joyeux printemps, qu'il y a beaucoup de luxe et d'entrain. Voilà une ville ressuscitée de la cendre comme l'oiseau Phoenix — pour si peu de temps encore! Bucarest aussi se prépare à être joyeux. Il ne demande pas mieux qu'à avoir de quoi. Sur ce [6], je vous quitte, Monsieur, et suis votre dévoué ami [sic].

M. Frollo

Str. 14 martie 27, Bucarest.

B.A.R.S.R. — S 36 (6)/DXXXVIII. — Inv. 72.891

[1] Scrisoarea datează din timpul ocupației Munteniei și Olteniei de către germani, cînd Ov. Densusianu se refugiase, temporar, la Iași. În acest interval, „duminică, 7 aprilie" concordă numai cu anul 1918, în stilul nou al calendarului, ceea ce înseamnă că M. Frollo, sub influența uzanței introduse de trupele de ocupație, folosea datarea în stilul nou.

[2] Doamna Greceanu: franțuzoaică, căsătorită Greceanu, prietenă a Miei Frollo. Probabil una și aceeași persoană cu Margot Greceanu, care, pentru această perioadă, figurează în *Caiet III abon. VN* cu adresa: [București], Calea Rahovei 101.

[3] Generalul V. = generalul Arthur Văitoianu.

[4] Din eroare, M. Frollo repetă pronumele (deci: *je je*).

[5] Fratele Miei Fr.: Tudor Buzoianu.

[6] În original: *Sur ça.*

XX[1]

[București,] 28 octobre 1918

Cher Monsieur ami,

Je continue la longue lettre pour mon cousin. Hier j'ai répondu par la poste à la seconde lettre reçue par le courrier... et suis entrée en ayant mon habitu[e]l mal de tête. Le soir, j'avais un peu de fièvre, mais qui, soutenue par celle où votre joyeuse lettre m'avait laissée, se maintenait agréable. Je me suis souvenue de la t[h]éorie de Maeterlinck sur les âmes malades qui sont plus translucides que les autres et j'ai eu un rêve étrange. — Je vous voyais mort étendu tout de serein[2] sur une table.. J'étais non seulement triste, mais au sommet de toute désolation et je pensais ne pas vous avoir vu pendant tant de temps pour vous voir inanimé et je contemplais enfin votre visage qui ne pouvait plus rien me dire... et voilà que vous vous réveillez comme[3] dans les contes... et si joyeux nous! Nous promenions dans un jardin... et vous me disiez avec un air grave: „Pourquoi tant vous réjouir pour une chose qui ne sera pas parfaite? Et je répondais: Pourquoi? Parce que vous ne me comprenez pas. Je n'ai aucune joie à vivre dans ce monde. Et mon contentement, ai-je crié... et vous m'avez répondu avec un air si bon et comme extraterrestre. Oui, vous avez raison et je me suis réveillée si contente que tout ne soit qu'un rêve de fièvre et que quelquefois la réalité est plus belle aussi quelquefois et préférable aux rêves. Le matin je reçois votre télégram[m]e. Je m'habille. Je coure chez Mr. Damianovici car lui avait la clef et, comme je ne le trouve pas à la maison, je lui laisse à lui le télégram[m]e pour suivre à la lettre vos désirs. Et maintenant je suis rentrée baignée par une douce pluie qui est un durăit d'été... mince et fine et chaude comme une âme charmante, mais trop elle-même à la longue... Hier, à un thé chez une de mes amies, je me suis entraînée à parler de „Don Juan" et nous avons causé longuement avec un médecin très intelligent qui est le fiancé de mon amie et qui se trouvait là. Tout le monde se fiance, se marie... Je suis invitée à tant de mariages! Quelle est encore cette folie?

Quant à la politique... mă grozăveam avec les nouvelles toutes récentes de Iassy — mais nous avons eu dernièrement un cousin de la famille Frollo qui demeurait à Berlin, Carletto Pilepich — qui avait complètement oublié son origine slavo-italienne, pour être boche. Il était venu en mission et disait qu'après la paix, ce ne sera plus possible de vivre en Allemagne... que forse

les Allemands résisteront encore deux ans, mais que, d'ici, à cause de l'inquiétante Autriche, ils doivent partir d'un jour à l'autre - et surtout cette extraordinaire chose... qu'on médite un empire allemand avec les terres allemandes de l'Autriche — avec, comme empereur, l'empereur Charles d'Autriche... Nous lisions aussi la réponse de Wilson... elle est admirable et si rusée... en étant si droite... Que dites-vous de cette nouvelle manière d'appeler *der Kaiser der Welt*... le roi de Prusse?... tordante, pas? Je vivrais cent ans que je me souviendrai avec plaisir de ce moment-là. Et la démission de Welorh[4]?... et Caroly qui part pour la Suisse, lui qui était pour une paix im[m]édiate séparée et pour rompre définitivement l'alliance allemande... Un officier boche de la Komendatur disait dernièrement à une connaissance qui est venue ensuite radieuse la raconter... C'est à cause de notre infâme diplomatie que nous n'avons aucun ami, ni chez les neutres, ni chez nos alliés?

Ici ils ont perdu de leur roideur et de leur morgue! Ils daignent expliquer et adoucir leur ordonnances et dans la rue, ont un air de clercs battus qui me remplit de joie... À la fin de nos souffrances, quelle apothéose!

Je suis si pleine aujourd'hui de tant de choses! Je voudrais embrasser le monde entier dans une folle étreinte d'amour... Et chaque jour a sa nouvelle imprévue qui change la face du monde. Qui sait, quand vous recevrez ces feuilles, comme elles vous sembleront surannées et les papiers de mon cousin qui ne se font plus aussi vite que je désire moi... Encore une chose amusante: [il] faut voir les Marghilomanistes [5] maintenant, qui disent qu'ils n'ont jamais aimé les boches, qu'ils n'ont jamais voulu faire la politique avec eux. C'est une chose que seulement Carp a voulu dans tous les temps... o[h] pauvre țap ispășitor — et nos dames de celles qui étaient si friandes des boches, maintenant affectent un air de mépris... ne les reçoivent plus à leur thés et semblent attendre avec passion les Français du Danube. Pauvres têtes de linottes, comme cela doit être facile de passer d'une impression à une autre avec tant de légéreté! Mais je leur suis reconnaissante pour l'aspect nouveau dans lequel elles envelop[p]ent Bucarest et que sont-elles [d']autre[s] que des créatures de luxe, des fleures épanouiés... elles font partout le décor comme un théâtre changeant...

Décidément on entends les canons de plus en plus souvent et les bruits de guerre qui circulent.

Giurgiu est évacué et on prétend que les Allemands ont dit qu'il combattront pour chaque morceau de terre roumaine et l'Olténie est déclarée zone de guerre... tant mieux... [6] les...[7], mais il faut voir l'affolement de tous.

Au revoir, ami très cher.

Celle qui tant est votre amie.

B.A.R.S.R. — A 1384

[1] Scris. fără semnătură. Localitatea de expediere: dedusă după cuprins.
[2] *serein:* lecțiune posibilă.
[3] După *comme*, urmează, anulat de emitentă: *pendant*.
[4] *Welorh:* lecțiune incertă (sau *Ne Iork?*)
[5] Les Marghilomanistes: adepții lui Alexandru Marghiloman (1854—1925), unul dintre conducătorii Partidului conservator și prim-ministru al guvernului filogerman format pe teri-

toriul românesc ocupat de trupele germane. Marghiloman a militat pentru o pace cu Germania, împotriva voinței maselor largi ale poporului român.

[6] Un cuvînt indescifrabil.

[7] Un cuvînt indescifrabil.

XXI [1]

[Bucarest,] 2 noiembre 1918

Enfin — enfin. Je crois que c'est la dernière page de mon journal que je vous écris aujourdhui. Mais vous ne pouvez comprendre le dégoût dans lequel notre situation me plonge. — Tout va „in gloria" partout. Les Italiens font l'of[f]ensive à peu près inutile dè[s] maintenant, pour sauver plus vite leur territoire de la boue ennemie et nous avons encore besoin de tant de formalités pour passer d'un pays à l'autre et chez nous tout traîne et Brătianu [2] est si puissant que l'entier pays se soulèverait s'il vient au pouvoir, pour tenir ceux-ci encore ces traités — ... et pendant que les boches implorent au pape la pitié la plus humiliante, Mr. Marghiloman se permet de pareilles notices dans le *Steagul* [3]. Je vous l'envoie à titre de document. S'il fait pas politique, eh bien, elle est infecte sa politique.Mais certainement qu'il aurait fallu depuis longtemps déjà de notre propre gré donner un ultimatum aux boches de quitter vite notre doux pays! Mais certes qu'il fallait vite vite mobiliser de nouveau. Sommes-nous morts définitivement? Aujourd'hui je fus si contente des nouvelles et j'ai pleuré de rage d'être forcée de lire nos sales journaux et de sortir dans la rue pour voir encore les vilaines figures allemandes. Je vous écrivais dans la lettre qu'il faut de l'indulgence. Je proteste. Il faut qu'ils soient détruits, que je ne voie plus des visages allemands... Hier, dans la *Lumina* [4], une autre saleté. On voyait clairement que l'Autriche demandait la paix séparée et qu'elle voulait surtout de l'Allemagne se séparer, et *Lumina* qui dit: „Nu credeți că prin aceste cuvinte [nu] vizează Germania, ci numai statele cehoși jugoslave?"... Auziți? Qui trompe-t-on? Comme si chacun ne pouvait savoir que l'Auriche a cédé en tout et avec une désolante humiliation à tout ce que voulaient [5] faire ces états? Je ne puis vous écrire comme je suis indignée et comme j'ai honte d'être roumaine. Peut-être font-ils cela par diplomatie? O, mon ami très cher, deux choses je déteste au monde: la jonglerie philosophique et la diplomatie. En tous les cas la nôtre est si médiocre, qu'un enfant la comprendrait! Est-ce que c'est si difficille d'être intelligent? La plus grande faute du Kaiser fut, je pense, de n'avoir pas eu assez d'intelligence et de s'être construit et érigé en conquérant universel avec les médiocres ressources de son intelligence moyenne et pour niveler un peu ceux qui le méritent du Kaiser. Si je passe à Brătianu, je lui remarque la même chose: il s'est érigé en maître suprême en Roumanie et n'a pas été intelligent! Quelle lettre peu académique je vous envoie! Et pourtant je suis si joyeuse de ce qui arrive! Je remercie la destinée d'avoir passer [sic] ces temps affreux et d'être restée moi. — Partout où je vais maintenant on m'ac[c]lame un peu, car dans les pires moments de la crise, moi-même en inventant des faits qui n'étaient pas,

je disais que les boches vont être vaincus! Je me souviens de la grande offensive du printemps et de ce ridicule „canon" de Monsieur de Mulhouse, comme l'avai[en]t baptisé les Français. — Je démontrais que tout a échoué; l'of[f]ensive avait à peine commencé, elle s'annonçait terrible, on se moquait de moi et je tenais bon! À un moment donné, Mr. Murat, le secrétaire général, me dit: „Vous méritez d'être enfermée, je le ferais moi volontiers". — „Faites, faites" je lui ai répondu, „et donnez-moi, vous, la gloire que les boches n'ont pas voulu me donner". Quand Jérusalem est tombée, je suis allée chez les humbles, chez les croyants, de petite maison en petite maison et je leur annonçais cela. Il fallait voir comme ils étaient touchants dans leur joie et comme cela les impressionnait, et Mr. Maltezeanu m'a dit, en pleine rue, que je suis folle et T[h]ecdorian-Carada me citait chez Marghiloman comme le type classique d'ententiste enragée". Et maintenant c'est moi qui triomphe et ceux qui m'aiment vraiment ici et que, avec mes faibles moyens d'imagination, j'ai consolé dans les moments noirs me répondent avec une affection qui me paye de tant de choses. Mais amusante était la lutte que j'ai tenue chez les Evolceanu et avec Onciu et même avec le chic ministre de maintenant!

Que font-ils maintenant et que disait le seul Junker avec lequel j'ai parlé qui riait aux éclats, quand je lui disais — et à la veille de la paix avec la Russie: „Vous serez détruits, vous les Prussiens "

Au revoir, mon ami très cher. Je vous remercie trop.

Mia

B.A.R.S.R. — A 1384

[1] Locul de expediere: dedus după cuprins.

[3] Ziarul *Steagul* (București), organ al Partidului Conservator. Director: Const. C. Bacalbașa. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 633.

[2] Ion I. C. Brătianu (1864—1927), președintele Partidului Național-Liberal.

[4] *Lumina* (București), „ziar românesc independent", apărut, între 1 sept. 1917—12/25 noiembrie 1918, sub conducerea lui C. Stere. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 381.

[5] *voulaient:* corecțiunea editorilor. Scris: *voulez.*

XXII [1]

[București,] luni, 3 noiembrie [1919]

Micul meu Ovid drag,

Mi se pare că zilele aceste a fost aniversarea Verdunului cel înflorit de noi. Vreau, în amintirea amintirei, să-ți trimet cele mai frumoase crizanteme [pe] care le voi găsi... Și, pe urmă, vreau cu flori să învinge ziua aceasta posomorîtă și rea cînd simt mai amarnic despărțirea de tine. Ieri după masă, am avut clipe de „détresse" așa de mari, încît credeam că moartea vine. Am stat întinsă și amorțită pînă seara tîrziu, fără să pot măcar să mă gîndesc... Eu cred că inconștient retrăiesc zilele cînd era așa de aproape despărțirea și noi ne iubeam atît și nu știam. Aș fi vrut să recitesc caietele tale, dar nu aveam curaj... Pe la 11 noaptea, urla vîntul ca în iad și eu te vedeam întorcîndu-te, singur pe drum, în pardesiul tău subțire. Nu, mi-am zis apoi, Ovid a luat paltonul, paltonul lui frumos. Cînd m-am deșteptat, m-am uitat lung la portretul tatei [2], cel care e țărînă de mult, dar de care îmi e așa de dor. Fetița

mea îmi spune: „Mamă, îmi este dor de Ovid!“ — „Du-te de-l vezi“, i-am zis. —„Nu, să mergem împreună“. — „Nu se poate, el e așa de mult ocupat...“ Tata, tu, fetița mea — ce fir subțire și tare de iubire vă unește pentru mine? Dar tot pe tine te iubesc mai mult și, pentru tine, nici nu m-aș uita înapoi și aș pricepe ce înseamnă fericirea raiului, unde poate să-ți fie indiferent[ă] chiar suferința celor mai scumpi ai tăi. Aș vrea, Ovid, să mai faci o frumoasă poezie de iubire. Ce nobil vorbești tu de iubire și cu cîtă adîncă simțire! De ce, dragă, mi-ai spus că ești stricat? Nu este om mai curat ca tine și care să caute ce este mai deosebit în viață — stricați sînt cei care trăiesc numai clipa de acum cu prima senzație ce le iese în cale, fără să aleagă. Am atîtea de făcut azi și mîine, dar îmi pare bine că, așa, trec zilele aceste urîte, cînd sînt despărțită de tine.

Cu bine, Ovid, pe mîine.

Mia

B.A.R.S.R. — S 36 (31)|DXXXVIII. — Inv. 179.897

[1] În stilul nou al calendarului din perioada imediat postbelică (cf. indicația privitoare la „aniversarea Verdunului“), ziua de 3 noiembrie a căzut l u n i în anii: *1919, 1924, 1930* etc. Ne-am oprit asupra primului an din serie, ținînd seamă de formula de adresare („Micul meu Ovid drag“). Începînd din 1920, relațiile epistolare dintre Mia Fr. și Ov. Dens. devin din nou protocolare. Vezi scrisorile XXI, XXII și urm. („Cher Monsieur“, „Cher Monsieur ami“ etc.). Faptul că scris. XIX, din 7 aprilie 1918, are totuși formula de adresare „Cher Monsieur ami“, se explică prin aceea că scris. respectivă a fost trimisă din București la Iași prin „gentileța d-nei general V(ăitoianu)“, ceea ce înseamnă — mai mult ca sigur — printr-un militar care călătorea oficial. Formula protocolară e folosită deci ca o măsură de precauție.

[2] Tatăl Miei Fr.: G. T. B u z o i a n u (1857—1906), profesor de geografie la Craiova (din 1882), apoi la București (din 1893), cu o întrerupere la Botoșani (1896—1899). A publicat numeroase manuale didactice de geografie și atlase (1883—1905), pentru învățămîntul primar și secundar. Membru al Societății filologice a lui Ov. Densusianu (1905). Căsătorit, întîi (1882—1889), cu Mariana Măldărescu, cu care are 3 copii (între aceștia: Maria, viitoarea Mia Frollo). Cunoaște apoi pe Hortensia Keminger de Lippa (n. 1864), care fusese, pentru scurt timp, soția lui Alex. Davila, dramaturgul (cu care are 2 copii), și apoi, a lui D. Racoviță. Devenită, în același timp, pasiunea lui Alex. Odobescu, în fața cererii acestuia de căsătorie (Odobescu era cu aproape 30 de ani mai în vîrstă decît Hortensia) și a relațiilor ei cu G. Buzoianu, Hortensia îl preferă pe cel din urmă (față de care era mai tînără doar cu 8 ani). Refuzul Hortensiei de a se căsători cu Odobescu provoacă, într-un moment de dezechilibru, sinuciderea valorosului arheolog și prozator (1895). În urma scandalului produs, G. Buzoianu se căsătorește cu Hortensia și se transferă la Botoșani, din ian. 1896 pînă în sept. 1899, cînd revine în Capitală. Vezi Const. Calmuschi, *Cărțile didactice ale d-lui G. Th. Buzoianu* (Ploiești, 1894). La același liceu „Laurian“ din Botoșani, va funcționa, peste cîțiva ani, între noiembrie 1892—1 ian. 1893, Ov. Densusianu, ca profesor suplinitor de limba română la clasele I—IV și de limba latină la cl. IV. Este chiar momentul cînd Ov. Dens. intră în învățămînt. Cea de a doua soție a lui G.T. Buzoianu, și ea profesoară de geografie, a publicat (între 1888—1905) manuale de geografie pentru școala primară și secundară, semnate, pe rînd: Ortensia Davila, Ortenzia Racoviță, Ortensia G. Buzoianu. Sub numele de Ortenzia Racoviță, a scos și un *Dicționar geografic al jud. Bacău* (București, 1895; apărut sub egida Societății Geografice Române). După primul război mondial, a fost directoare a gimnaziului din Abrud.

XXIII [1]

[București, 1920, sfîrșitul lui ian.-începu. lui febr.]

Cher Monsieur,

Suis [2] malade au lit avec la fièvre — pas assez forte pour me faire oublier mon existence, assez pour m'embêter mortellement. Je vous en prie, envoyez-moi le roman si beau d'André Gide, je crois, et *Les Heures claires* de Verhaeren [3].

Je vous remercie d'avance et suis votre soumise élève reconnaissante,

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (27) /DXXXVIII. — Inv. 179.893

[1] Locul și data expedierii scrisorii: stabilite după cuprins și prin raportare la scris. XXIV, XXV.

[2] A se observa absența pronumelui-subiect *je (je suis)*. Ar putea să fie un calc morfo-sintactic după limba română.

[3] Volumul de poeme al lui Emile Verhaeren, *Les Heures claires* (cu subtitlul: *Les heures d'après-midi*) apăruse în 1896. A fost reeditat de mai multe ori.

XXIV [1]

[București,] Ce 16 février 1920

Cher Monsieur ami,

Vous m'aviez dit dans le temps de m'adresser à vous si je désire quelque chose. Le matin, je me lève avec une bouche si empâtée, si affreuse et je me suis souvenue qu'il y a chez Capșa ou ailleurs des caramels anglais avec de la menthe qui sont délicieux. La menthe habituelle est trop rude et me brûle la bouche. Puis je voudrais tant lire une chose légère française, un roman de Montfort [1], par exemple, ou bien le dernier roman d'Estaunié, *L'ascension de Mr. Baslèvre* [2], et enfin trouvez-moi un peu de bon beurre frais. Tout ce qu'on m'apporte je dois le jeter, comme pas frais, ou peut-être parce que ma bouche est si mauvaise. Jamais comme pendant cette maladie je [ne] me suis rendu compte que je n'ai plus que vous au monde, vous ... et ma petite Liana [3]. Mais je ne veux pas me plaindre. À quoi bon? Aujourd'hui je n'ai plus de fièvre, mais suis faible, faible et voudrais dormir tout le temps. Vous êtes mon meilleur médecin: quand vous êtes venu, la fièvre a cessé, et je sens le printemps dans l'air. J'ai si bon espoir.

Avec beaucoup d'affection,

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (25)/DXXXVIII. — Inv. 179.891

[1] Eugène Montfort (1877—1937), scriitor francez, cunoscut mai ales prin romanele sale. În partea a II-a a studiului *Romanul francez contemporan*, din *VN*, XIX, nr. 7—8 (1 sept.— 1 oct. 1923), p. 78, Mia Frollo va face o scurtă analiză a romanului *L'oubli des morts* (1922) al lui Eug. Montfort. Dealtfel, Montfort este adesea citat și discutat în revista lui Ov. Dens.: *VN*, V, nr. 9, p. 192; VII, nr. 19, p. 371; X, nr. 2, p. 64; nr. 5, p. 174; XV,

nr. 1—4, p. 46—47; nr. 7—9, p. 140—141; XVI, nr. 4—6, p. 109—110; XVIII, nr. 3—4, p. 73—74; nr. 10—11, p. 192.

[2] Édouard Estaunié (1862—1942), inginer și romancier francez. Romanul său *L'ascension de M. Baslèvre* apăruse recent (1919). Membru al Academiei Franceze (1923). Vezi Talvart-Place, *Bibliogr.*, V, p. 237—246; *VN*, XIX, nr. 9—10, p. 151—152; XX, nr. 3—5, p. 75.

[3] Liana: lecțiune incertă.

XXV[1]

[București, 1920, aprilie]

Cher Monsieur,

Je vous remercie bien, surtout de n'avoir pas été oubliée. Aujourd'hui, je me suis levée, mais puis à peine me tenir debout. Le médecin m'a ordonné encore une semaine la chambre et j'ai fini, enfin!

Oui, j'ai reçu la revue hier soir à peine. J'aime beaucoup le premier article [2]: il m'a rajeunie d'une année! et a été très en harmonie avec toutes mes pensées mi-mélancoliques, mi-douces de tout ce temps.

J'ai enfin fini *Les Chouans* de Balzac [3] et je me suis amusée à voir qu'il copiait comme un enfant et sans le dire le plus joli passage de Walter Scott [4], et de son célèbre Allan Cameron [5] encore. Mais ouvrant une littérature [6], j'ai vu que c'était son premier roman de jeunesse. Comme toutes ces [7] remi[ni]scences des romans d'amour [8], dans un joli roman d'amour d'un grand écrivain, sont émouvant[e]s! On dirait qu'ils[9] n'ont que l'amour de tête et, aussi, celui-là forgé d'après ceux des livres. Mais votre homme s'impatiente [10]. Je finis à regret. J'allais dire, en vous embrassant, pardonnez-moi. Vous sers la main,

Mia

Voilà qu'il est parti. Décidément, je suis son ennemie maintenant!

M.

B.A.R.S.R. — S 36 (26)/DXXXVIII. — Inv. 179.892

[1] Localitatea și data: deduse din cuprinsul scrisorii și prin raportare la scris. precedentă (XXIV). Scrisul are același duct și același stil ca scris. precedentă. Vezi și nota 2.

[2] Dacă datarea propusă de noi este judicioasă, atunci articolul la care se referă Mia Fr. trebuie să fie *Spre un an nou* de Ov. Densusianu, publicat ca prim articol al primului nr. din anul XVI de apariție al *VN* (nr. 1—3, 1 mart—1 mai 1920, p. 5—7). Este cuvîntarea pe care a ținut-o Ov. Dens., „luna trecută (17 mart.)", la agapa de sărbătorire a revistei, la Hôtel du Boulevard din București: un bilanț al succeselor și un îndemn pentru viitor. (Finalul: „ați adus idealismul care nu minte niciodată, și, cu stăruința d-voastră adăugată la stăruința mea, ați făcut să trăiască atîția ani *Viața nouă*, nu numai pentru triumful simbolismului, ci pentru tot ce trebuie să fie înnoire a sufletului românesc").

[3] H. de Balzac, *Les Chouans*. Illustrations de Julien Le Blant, gravées sur bois par Léveillé. Paris, 1889. (Collection artistique Émile Testard).

[4] Walter Scott (1771—1832), valoros scriitor scoțian de limbă engleză. Creator al romanului istoric în Europa. A scris, de asemenea, balade, poeme.

[5] Allan Cameron, unul dintre urmașii lui Richard Cameron (sec. XVII), deveniți eroi ai operei lui Walter Scott, *Old Mortality*.

[6] Se înțelege: „un ouvrage d'histoire littéraire" sau „une histoire de la littérature".

[7] În original: *ses*.

[8] În original: *d'amours*.

[9] Pronumele-subiect *ils* substituie un substantiv neexprimat: *les écrivains*.
[10] Rezultă că Ov. Dens. trimisese un mesaj scris Miei Fr., probabil prin omul de serviciu al Facultății, om care avea obligația să aștepte pînă ce M. Fr. urma să-i scrie răspunsul (adică scris. de față).

XXVI [1]

[București, 1920, apr.]

Cher ami,

Je me suis tellement énervée de la chaise longue et de tout qu'enfin mes fameux médecins d'ici se sont convainqus [sic] que leur méthode n'est pas bonne, et demain, j'ai la permission de sortir. Enfin. Je voudrais tant passer un moment entre quatre et cinq heures là-bas — mais je ne sais si vous êtes [2] à la maison. Enfin, comme j'aurai la chance [3], d'autant plus que n'ayant pas de nouvelles de vous depuis tant de temps, je suis un peu inquiète ...

Donc, à revoir,

M.

B.A.R.S.R. — S 36 (28)|DXXXVIII. — Inv. 179.894

[1] Localitatea și data: stabilite după cuprins și prin raportare la scrisoarea precedentă (XXV), față de care cea de față este cu puțin posterioară.
[2] În original: *vous êtez*.
[3] Construcția *comme j'aurais la chance*: calc după *cum îmi va fi norocul* sau *cum voi avea norocul*, din limba română.

XXVII [1]

[București,] ce 27 mai 1920

Cher Monsieur ami,

Comme j'ai besoin de quelques *Mercures* [2] pour ma conférence et comme le temps me manque aussi de passer à une autre heure chez vous, je passerai vendredi matin avant huit heures — pour ne pas vous faire perdre votre temps aussi — les prendre.

Vendredi, à 9 heures, je dois être à l'École centrale [3] pour prendre ma leçon pour samedi. Ensuite, dans l'après-midi à deux heures, je vais à „Spiru-Haret" [4] entendre une leçon modèle de littérature, de sorte que j'ai le temps partagé comme jamais. J'ai oublié de prendre mes cigarettes mardi ... mais je tousse moins et je ne suis pas trop mécontente maintenant.

Avec beaucoup d'affection.

Je vous remercie infiniment,

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (29)|DXXXVIII. — Inv. 179.895

[1] Localitatea de expediere: dedusă după cuprins.
[2] E vorba de numere ale revistei *Mercure de France*.

[3] Școala centrală din București, astăzi liceul (de fete) „Zoia Cosmodemianskaia". Credem că e vorba de lecțiile practice ce se țineau în cadrul examenului de capacitate. În toamna aceluiași an, M. Fr. va susține examenul de capacitate.

[4] Liceul „Spiru Haret" din București.

XXVIII[1]

[Deva,] 31 juillet, dimanche, [1921]

Cher, très cher ami,

Voilà une semaine passée à Deva. Comme elle fut longue. Les jours volent à Bucarest. Ici, elles [sic] sont pesantes, chargées d'ennui. Rien ne me plaît dans cette ville. Ma douleur d'être séparée de mon coeur devient si grande, que je ne puis plus la su[p]porter. Je ne pense pas rester quatre semaines, pourtant, je le voudrais bien. L'air est bon, la tranqui[l]lité — grande, les enfants — dociles et les bains — passables. J'en suis à la quatrième [2]. Je voudrais les finir vite, parce qu'il me semble que je m'approche de la fin de mon exil. Si vous étiez ici, comme tout me semblerait lumineux [...] Aujourd'hui, mon cousin [3] m'a parlé de Costin Movilă [4], qu'il connaît très bien. Il est, à ce qu'il paraît, un détraqué ruiné, et alors, tout s'explique. Pauvre Florica! Elle est [5] restée seule et dégoûtée à Bucarest. Que peut-elle faire? Je lui ai dit la dernière fois que je l'ai vue: « Viens au moins là-bas avec moi! » Je sentais une grande douleur de la laisser avec elle seule.

Zuzulica [6] doit être à Cîmpulung. Elle s'est fait une joie d'enfant de notre excursion de l'automne. Coca et Vintilă [7] vont coucher dans la petite chambre près de leur villa où je suis restée une fois aussi, quand il n'y avait pas de place dans la villa. Tout est d'une grande propreté — un lit im[m]ense et com[m]ode, une chambre pleine de confort et la lumière électrique avec. Moi en haut, chez elle, et vous en bas, dans la chambre que Mr. Anton Negulici mettra à votre disposition, puisque c'est lui qui a loué le premier étage. Je l'ai vu le dernier jour chez elle et il se faisait un grand plaisir aussi de cette excursion. Mon Dieu, que cela arrive plus vite. J'ai perdu la patience. Avec toute l'amitié possible,

M

[Adresa (pe plic)] Domnului Ovid Densușeanu, strada Colței 24, București.

B.A.R.S.R. — S 36 (7)/DXXXVIII. — Inv. 72.893

[1] Localitatea de expediere: după indicația din prima frază a scrisorii și după ștampila poștei, pe plic. Anul: stabilit după scris. I a Margaretei Frollo (vezi supra) și după calendar. Vezi și scris. XXIX, XXX. Pasajul omis conține fantezii sentimentale în ipoteza prezenței lui Ov. Dens. la Deva.

[2] Acordul în gen *(la quatrième)* este greșit, fiind realizat după genul corespondentului românesc *(baie)* al fr. *bain* (masc.).

[3] Vărul Miei Fr., de la Deva, este magistratul Constantin Ghițeanu (1885—1972).

[4] Costin Movilă, văr primar al pictorului Luchian.

[5] Scris greșit: *este.*

[6] Zuzulica: Zoica Mirea, prietenă apropiată a lui Tudor Mușatescu. Vezi, aici, scris. XII (nota 5) a Miei Frollo către Ov. Dens.

[7] Vintilă Paraschivescu și soția sa, Coca. Prieteni buni ai lui Ov. Dens. Vintilă Paraschivescu a fost colaborator apropiat al lui Ov. Dens. la *VN*. Vezi, infra, scrisorile lui V. Paraschivescu către Ov. Dens. și, aici, scris. XXXIV a Miei Frollo către Ov. Dens., nota 6.

XXIX [1]

[Petroșani,] 20 août [1921]

C'est un des plus joli[s] endroit[s] d'ici!
D'ailleurs, les environs sont très beaux et commencent à avoir la grâce de notre vieille Roumanie.

M

[Adresa] Monsieur Ovide Densușeanu, str. Colței 24, Bucarest.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 36 (8)/DXXXVIII. — Inv. 72.898

[1] Locul și data: completate după ștampila poștei. Ilustrata reprezintă Pasul Surduc (fotocolòr) și are legenda imprimată în limba maghiară: „Petrozsény — Részlet a Szurduki szorosból". Mia Fr. a anulat această legendă, scriind dedesubt (cu fonetism greșit): „Surtucul". Vezi și scris. XXVIII, XXX.

XXX [1]

[Petroșani, 1921, sfîrșitul lui august]

Cel mai frumos loc pe care l-am văzut pînă acum de la Petroșani în drum spre Hațeg.

[Adresa] Domnului Ovid Densușeanu, strada Colței 24, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 36 (9)/DXXXVIII. — Inv. 72.899

[1] Localitatea de expediere: stabilită după cuprinsul scrisorii. Textul de pe ștampila poștei: nu s-a imprimat! Peștera Bolii reprezentată în imaginea ilustrată (foto) se află în apropiere de Petroșani. Datarea: prin raportare la scris. XXVIII, XXIX. Textul scrisorii: nesemnat. Mia Fr. a anulat legenda maghiară imprimată pe ilustrată: „Bóli Barlang külseje", scriind dedesubt „Peștera Boli[i]".

XXXI [1]

[București, f.d.]

Cher Monsieur ami,
Je vous envoie les deux livres. Je vous prie beaucoup de me donner les deux Pierre Mille [2] que vous avez: l'un sur la petite table près de la lampe et l'autre parmi les livres qui sont par terre, et l'autre Villiers [3] qui est dans la couverture brodée par moi, sans la couverture sans doute. Je vous souhaite

un joli five, au moins comme le mien — avec Lia au coin du feu en lisant ... *L'étoile du souvenir.*

Laissez ces livres à votre servante, car la petite va d'abord au cinéma avec la servante et ensuite elle passera les prendre pour ne pas les perdre avec le livre de votre père.

Je vous remercie beaucoup et bien affectueusement,

M.

B.A.R.S.R. — S 36 (11)/DXXXVIII. — Inv. 72.894

[1] Localitatea de expediere: dedusă din cuprins.

[2] Pierre Mille (1864—1941), scriitor francez. Foarte fecund. A scris memorii de călătorie, romane, nuvele, eseuri. O analiză a romanelor lui P. Mille face M. Frollo în partea a II-a a studiului *Romanul francez contemporan*, în *VN*, XIX, nr. 7—8, 1 sept.—1 oct. 1923, p. 81 („Povestitor fermecător de cea mai bună tradiție franceză este Pierre Mille"...), insistînd mai ales asupra romanului *La détresse des Harpagon* (1923); cf. și p. 83.

[3] Auguste Villiers de l'Isle-Adam.

XXXII [1]

[F.l., f.d. (ante 1925)] mercredi

[...] Je metterai [sic] la lettre moi-même à la poste de Braila. Je pars ce matin et je retourne ce soir à la campagne. [...] Avez-vous reçu ma seconde lettre adressée à la revue?

B.A.R.S.R. — S 36 (14)/DXXXVIII. — Inv. 72.897

[1] Un petec de hîrtie. Scrisoare păstrată probabil fragmentar: par să lipsească începutul și o parte din mijloc. Nesemnată. Numele zilei *(Mercredi)* este scris la sfîrșitul textului, în stînga. Presupunem că revista menționată în ultima propoziție trebuie să fie *Viața nouă*, încît scrisoarea va fi fost scrisă cel mai tîrziu în februarie 1925. Dealtfel, raporturile mai strînse dintre Ov. Dens. și Mia Fr. nu depășesc anul 1925. Scrisoarea poate să dateze și din perioada refugiului lui Ov. Densusianu (și a redacției revistei sale, *VN*) la Iași.

XXXIII [1]

[București?] jeudi, 7 janvier, [1926,]le soir

Cher Monsieur,

Merci bien et pardonnez-moi de ne pas vous avoir remercié tout de suite, mais j'avais des amies chez moi et, juste, on apportait le thé. Une fois seule, j'ai lu d'une haleine tout le Paul Géraldy [2] ... On le lit facilement et il devient bientôt un ami doux qu'on connaît depuis longtemps. Il a parfois des scènes vécues par moi-même ... surtout celles où il parle des jeunes filles ... C'est le seul regret pour moi de vieillir, de ne pouvoir plus faire la jeune fille. J'ai tant aimé ce genre-là, et j'ai vécu avec délices mon adolescence, surtout avec un papa adorable comme le mien! Heureux temps quand on était partout bien avec une blouse blanche! et quand je suis allée au bal pour la premiére et la dernière fois.

Mes vingt ans, je les ai accompli[s] au bord de la mer et j'avais un amoureux de quatre-vingts ans — un Grec, blanc comme Homère et qui me donnait des raisins secs, grands et doux, au goût exotique des pays lointains ... Il zézayait quand il parlait le français. Je me souviens d'une de ses phrases habituelle[s]. « Vous êtes auzourd'hui pleine de zeunesse comme zamais[»] ... Et bien, le poète d'aujourd'hui m'a fait souvenir toutes ces [3] choses-là et bien d'autres. Mais vous qui aimez ce genre-là, comment n'aimez-vous pas le subtil, le délicat et beau classique [4] dans ces vers? ... Maurice Rostand [5] enfin. Je voudrais vous convertir. Ma soeur [6] a le volume chez elle. Non, vous devez aimer *Eunice*; par exemple:

„Eunice, vous m'aimiez
Depuis vos pieds de cire
Jusqu'à vos yeux plus longs
Que l'île de Corcyre
Vous étiez un moment fatal de passion"... etc.

L'autre livre, je l'ai à peine commencé. Il a une autre allure — de grande poésie. On voit qu'il aime la nature, que vous n'aimez pas tant non plus, intellectuel des villes que vous êtes! ... Comme j'ai envie des champs, des plaines douces et infinies comme un rêve lointain! ... Mais je suis sûre que mon bavardage v[ou]s ennuie à la longue! Voilà, je vais me taire pour toujours, fermer les yeux et dormir cent ans! Voulez-vous?

Excusez mon affreuse envelop[p]e ministérielle, je suis sans provision aucune, depuis que je suis immobilisée dans la maison.

À revoir, à bientôt et encore merci.

B.A.R.S.R. — S 36 (30)/DXXXVIII. — Inv. 179.896

[1] Scris. fără semnătură. Localitatea de expediere: stabilită, cu aproximație, după conținut. Anul: stabilit prin concordanța zilei cu calendarul, dar ținînd seamă și de afirmația Miei Fr. „C'est le seul regret pour moi de vieillir, de ne pouvoir plus faire la jeune fille" etc. Mia Fr. își aduce aminte cu nostalgie de anii tinereții. Pentru o femeie care a trăit intens viața, momentul respectiv putea să fie foarte bine la vîrsta de 40 de ani.

[2] Paul Géraldy (n. 1335), scriitor francez. A publicat poezii, teatru, romane. Mia Frollo se referă, probabil, la vol. de poezii erotice *Toi et Moi* (1913), prin care P. Gér. devine cunoscut, sau la piesa în 3 acte *Aimer* (1921), ambele apărute în mai multe ediții.

[3] În original: *ses*.

[4] Altă lecțiune probabilă: *jusque*.

[5] Maurice Rostand (1891—1968), scriitor francez, fiul lui Edmond Rostand. A scris romane, poezii, memorii și, în special, piese de teatru. O evaluare a dramaturgiei lui M. Rostand făcuse însăși M. Frollo, cu puțin înainte, în partea a III-a a articolului ei, *Teatrul francez contemporan*, din *VN*, XX, nr. 6—7 (1 aug. — 1 sept. 1924), p. 85—87.

[6] Sora Miei: Adriana Buzoianu. Vezi, supra, scrisorile acesteia către Ov. Dens.

XXXIV [1]

[București,] 6 septembrie [1929]

Stimate domnule Densusianu,

Astă-vară, în Pirenei [sic], am cunoscut un basc foarte interesant, pasionat de țara lui și, fiind la același hotel, am stat mult de vorbă. I-am vorbit, desigur, mult de d-voastră, cum v-ați ocupat și în ce chip de regiunea

lor, cum au venit bascii la noi [2] și am regretat că nu sunteți în locul meu! Eu, puținul [pe] care-l știam, de la d-voastră era, și ce putusem vedea la ei, la București. Dacă găsea „épatante [3] la Roumaine", foarte ignorantă et une pauvre femme, ce ar fi zis de profesorul ei, care o formase, și de felul cum un savant român i-a prins și i-a apreciat. Cînd ne-am despărțit, el s-a dus în locul lui și eu la Paris; acolo, am primit aceste reviste și jurnale pe care vi le trimet și, în același timp, carta de vizită a lui și adresa. A zis că bucuros se pune în serviciul d-voastră dacă, la studiile d-voastră despre țara lui ați avea nevoie de unele informațiuni și, chiar, poate, a merge [sic] pe la el, la vară. Are casa alături de moșia fratelui părintelui Lhande [4] și este prieten cu el. Mi-a spus de părintele Lhande că a plecat sau va pleca în Madagascar și, de acolo, în India.

Am fost, tot anul acesta, din nou pînă la Hendaye [5] și aș avea atîtea de spus de basci și cîte am observat, dar n-am nici o posibilitate — cum văd — să mai stau de vorbă cu d-voastră.

Am fost ieri pe la Coca și am găsit-o, și pe ea și pe Vintilă [6], așa de dezgustați de deliciosul meu Paris și mi-au spus că și d-voastră sunteți cam de aceeași părere, ceea ce m-a durut. Eu, cu cît îl cunosc mai mult, cu atît vă pricep — prea tîrziu, vai — frenezia din trecut. Dar tot ne mai întîlnim în dragul de [7] pr⟨o⟩vincia franceză și, mai ales, de regiunea Pireneilor, pe care îi văd a treia oară și nu mai mă satur de ei! Aș mai sta mult de vorbă cu d-voastră, căci, cu cît vremea trece, le duce toate cu ea — pasiunile se sting, înțelepciunea vine, sufletul an cu an este altul, cu alte inspirații [sic], dar causeriile noastre din trecut, amintirea lor nu poate trece. Și, așa, în străinătate și, apoi, cu amintirile la mine în odaie, de ce am văzut ... m-apucă dorul să vi le spui — dar văd că nu se mai poate și mă resemnez. Vă rog să spuneți să trimeată la liceul „Iulia Hașdeu" [1] o carte de limba română de clasa I [9] pentru mine, căci am introdus-o. După atîția ani de curs superior, am luat iar clasa I-a. Cu cele mai distinse sentimente,

Mia Frollo

B.A.R.S.R. — S 36 (10)/DXXXVIII. — Inv. 72.892

[1] Locul de expediere: probabil București. Anul: stabilit după informația furnizată de Anton Vl. Frollo. Vezi și notele 2 și 8.

[2] Mia Frollo se referă la „săptămîna bască" organizată la București, între 24—30 sept. 1928, de Ov. Densusianu în colaborare cu Musée Basque din Bayonne (Franța) și cu concursul Ministerului Instrucțiunii din București. Cu această ocazie, a venit la noi o echipă de reprezentanți ai Țării Bascilor. Vezi, mai jos, corespondența trimisă lui Ov. Dens. de către menționatul Musée Basque.

[3] Scris greșit: *épatatante.*

[4] Pierre Lhande (1876—1956), scriitor basc de limbă franceză, predicator la Notre-Dame din Paris. Autor de lucrări despre Țara Bascilor. A publicat mai multe romane. Cu ocazia „săptămînii basce", a fost și el la București. Vezi, infra, în special, scrisoarea S 44 (15)/DXXXV și scrisorile următoare din citata corespondență a Muzeului basc din Bayonne cu Ov. Dens. M. Frollo scrie, consecvent: *Lhandes.*

[5] Hendaye: comună în Pirineii Atlantici (arondismentul Bayonne, Franța), în estuarul fluviului Bidassoa, aproape de granița cu Spania.

[6] Vintilă Paraschivescu și soția sa, Coca. Vezi, aici, scris. XXVIII a Miei Frollo către Ov. Dens., nota 7.

[7] *în dragul de* (impropriu) = în pasiunea pentru.
[8] Liceul „Iulia Hașdeu" din București, unde Mia Frollo era profesoară.
[9] Manualul *Curs de limba română* publicat de Ov. Densusianu și I. A. Candrea, pentru cl. I secundară. La ediția I, apărută în 1910, a colaborat și D. Caracostea. Ediția a XI-a (pe copertă: ed. a XII-a), ultima pe care o cunoaștem, a apărut în 1929. Probabil că M. Frollo viza chiar această ediție.

XXXV [1]

[București, f.d.]

Cher Ovide,

Ils sont allés manger. Je suis enfin seule, dans le sombre. Je t'écris comme je peux. Je te souhaite une bonne année. Je vais mieux. À revoir, doux beau sire. Aime-moi comme je t'aime.

M.

B.A.R.S.R. — S 36 (32)/DXXXVIII. — Inv. 179.898

[1] Localitatea de expediere: posibilă (după conținutul scrisorii). Datarea: în preajma unui început de an. Rezultă că Mia Fr. era suferindă, în pat. În timp ce soțul ei și copiii erau în sufragerie, M. Fr., pe întuneric (seara), îi scrie lui Ov. Dens. această urare, cu creionul, în grabă, destul de neglijent. Tocmai pentru că scrie pe întuneric, literele au dimensiuni neobișnuit de mari pentru scrisul ei epistolar.

Benjamin Fundoianu [1]

I

Iași, 23 sept. 1914

D-lui Ovid Densușeanu,

Un elev de 16 ani — dau vîrsta ca scuză, nu ca merit — vă trimite cîteva poezii [2], „păcate ale tinerețelor", cu rugămintea de a se publica în revista dv., dacă — firește — vor împlini cerințele trebuitoare.

Speră că, în orice caz, va primi răspunsul cu părerea autorizată a dv. [3]

Cu deosebită stimă și admirație,

Benjamin Fundoianu

B.A.R.S.R. — S 37 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.901

[1] Benjamin Fundoianu (1898—1944), poet, critic literar, eseist. Debutează cu traduceri în rev. *Floare albastră* (Iași, 1912) și cu poezii originale în rev. *Valuri* (Iași, 1914), dar adevăratul său debut literar este acela din revista de prestigiu a lui Ov. Dens., *VN* (oct. 1914). Din 1923, stabilit în Franța, unde semnează Benjamin Fondane. A luptat în Rezistența franceză și a fost asasinat de naziști (la Auschwitz).

Vezi volumele sale: *Poezii*, Antologie și traduceri de Virgil Teodorescu, cu o prefață de D. Petrescu, [București,] 1965); *Privelişti — şi inedite*, Ediție îngrijită, introducere și note de Paul Daniel, [București,] 1974. — Cele 6 scris. ale lui B.F. către Ov. Dens. privesc relațiile de colaborare la *VN*. Textele conțin unele inadvertențe: *stroja două* (II); *celei de-a două* (III); *Coloqiu* (ib.); *s-o corij* (V).

Bibliogr. Eugen Simion, *Din începuturile poetice ale lui B. Fundoianu*, în *Viața rom.*, XI, 1958, nr. 1, p. 103—105 (la p. 105—110; reproduceri de poezii din *VN* și din *Versuri și proză*); *13 Rotonde*, p. 137, 225—243 (B.F. evocat de Paul Daniel, Saşa Pană, Al Philippide, Dorina Rădulescu, Șerban Cioculescu); prefața lui D. Petrescu și introducerea lui Paul Daniel la edițiile citate; *Dict. pseud.*

[2] Dintre cele „cîteva poezii" trimise, Ov. Dens. va alege două, pe care le va publica în nr. imediat următor al *VN*: *Vin norii ca clipe* (a. X, nr. 8, 1 oct. 1914, p. 260) și *Invocare*, traducere după Henri de Régnier (ibid., p. 260—261; aceasta are, dedesubt, indicația: „Iași"). Pentru prima poezie, vezi și scris. următoare (II) a lui B.F.

[3] Ov. Dens. într-adevăr răspunde, foarte prompt, în 28, aceeași lună. Vezi originalul acestui răspuns la B.C.S., ms. nr. inv. 12.636.

II[1]

[Iași, 1914, 29—30 sept. — 1 oct.]

Stimate domnule Densușianu,

Am primit cu bucurie vestea d-voastră. Cît despre corectările făcute, le primesc așa cum sînt, neavînd vreme să le îndrept și socotind că ele nu alterează deloc nici sensul, nici i d e e a mea. Singur titlul pe care aș vrea să-l schimb într-un cuvînt, care să exprime, ca și *Nevroză*, starea de spirit în care am fost, scriind poezia. Cum nu găsesc însă momentan un altul, admit versul din strofa [a] doua, *Vin norii ca clipe*, deși cred că e mult mai just să se întrebuințeze ca titlu rîndul întîi *Vin norii ...* [2]

Totodată vă mai trimit o poezie originală, care ține de curentul dv. prin ritmu-i liber.

Cu deosebită stimă și admirație,

B. Fundoianu

B.A.R.S.R. — S 37 (6)/ DXXXVIII. — Inv. 72.906

[1] Localizarea și datarea scrisorii: după răspunsul din 28 IX 1914 al lui Ov. Dens. la scris. precedentă (I). Vezi scris. I, nota 3.

[2] E vorba de poezia trimisă în prima tranșă și publicată de Ov. Dens. sub titlul *Vin norii ca clipe*. Vezi scris. anterioară. Titlul acordat de B.F. era *Nevroză*. În scris. citată, Ov. Dens., după ce-l anunță pe tînărul poet ieșean că a dat la tipar poezia respectivă, îi propune acestuia următoarele modificări: „V-aș sfătui însă să schimbați titlul [*Nevroză*] — a mai fost utilizat de multe ori și mi se pare compromis. Ce ziceți dacă l-am înlocui cu versul *Vin norii ca clipe?* În strofa a 3-a, în loc de *Se svîrle ca suliți*, cred că ar fi mai bine să se pună *Cad dese ca suliți*, iar versul din urmă, *Și jale amară*, e prea slab: ar merge *Și otrava-i amară?* Comunicați-mi părerea și poate găsiți modificări potrivite". Titlul ales de Ov. Dens. reprezintă versul 3 din strofa a II-a a poeziei: „Vin norii, ah, norii /[...]// Întunecă-azurul / Cu negre aripe, / Vin norii ca clipe / Schimbîndu-și conturul" [...]. Autorul poeziei, după cum se vede, nu a fost de acord cu modificarea de titlu operată de Ov. Dens. și a acceptat, neavînd încotro, celelalte modificări propuse de Ov. Dens. Observăm că ultimul vers apare în varianta *Și-otravă amară.*

III[1]

Iași, 27 XI 1914

Stimate domnule Densușianu,

În urma publicării celor două poezii (în nr. din oct.) [2], au mai rămas cîteva poezii la dv., de a căror soartă nu știu nimic. Bineînțeles că poezii ca tr⟨aducerea⟩ din Baudelaire [3] ori *Rondel de toamnă* cad [4]; cît despre tr⟨a-

ducerea) din Verlaine și poezia *Abis*, dacă se vor publica, vă rog a le schimba titlurile, celei dintîi în *Colocviu sentimental* [5], și celei de-a doua [sic], din *Abis*, în *Profanare* [6].

Sper că mă veți anunța în orice caz dacă poeziile se publică, ca, în caz contrar, să vă pot trimite alte poezii, ori traduceri (din cari am dat și revitei *Versuri și proză*)[7] mai reușite.

Cu deosebită stimă,

B. Fundoianu

B.A.R.S.R. — S 37 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.902

[1] Exact cu o zi înainte, în 26 XI 1914, Ov. Dens. îi trimitea lui B.F. *Rondel de toamnă*, în corectură, comunicîndu-i că voia să-l publice în nr. pe 1 decembrie al *VN*. Lingvistul bucureștean adăuga: „versul însemnat cu roșu în strofa din urmă trebuie schimbat, pentru că nu văd cum se leagă de celelalte. Alăturez și trad(ucerea) din Baudelaire și, dacă găsiți schimbările potrivite, retrimiteți-o cu corecturile". Originalul scrisorii lui Ov. Dens. se păstrează la B.C.S., ms. nr. inv. 12.637. Este evident că B.F. a primit scrisoarea lui Ov. Dens. după expedierea propriei scrisori din 27 XI 1914.

[2] Vezi scris. I și II.

[3] Nu am reușit să identificăm această „traducere" din Baudelaire în volumele tipărite ale operei lui B. Fundoianu. Poezia n-a mai fost publicată în *VN*. În aceeași lună, în revista *Versuri și proză* (Iași), III, nr. 17—18, 1—15 XI 1914, p. 525, îi apărea lui B.F., poezia *Don Juan în infern*, traducere din Baudelaire. Dacă nr. dublu respectiv a apărut la sfîrșitul lui noiembrie 1914, nu este exclus ca traducerea de care vorbește B.F., în scris. III (din 27 XI 1914) să fie chiar poezia apărută în *Versuri și proză*.

[4] Împotriva spiritului autocritic al lui B.F., Ov. Dens. apreciază totuși *Rondel de toamnă*, publicîndu-l în *VN*, X, nr. 11, 1 I 1915, p. 370 (poezia are indicația dedesubt: „Iași"). Într-o c.p. din 26 XII 1914, Ov. Dens. îl anunță pe B.F.: „Poezia d-voastră n-a putut apărea în n-rul de la 1 dec., pentru că nu i-am putut găsi loc; dar se tipărește în n-rul de 1 ianuar cu modificarea pe care ați făcut-o". C.p. respectivă se păstrează la B.C.S., ms. nr. inv. 12.638.

[5] Traducerea din Verlaine, fie și cu titlul *Colocviu sentimental*, nu a fost publicată de Ov. Dens. și nu figurează în volumele tipărite pînă acum ale operei lui B.F.

[6] Poezia *Profanare* s-a păstrat printre manuscrisele poetului și a fost publicată, după acestea, în 1974, în ed. cit. a lui Paul Daniel (B. Fundoianu, *Priveliști — și inedite...*, p. 161—162; poezia poartă, în final, indicația: „Iași, 29 noiembrie 1914"). Vezi și scris. următoare (IV și V). — Rezultă că cele 4 poezii menționate în scris. de față au fost trimise în tranșele indicate în scris. anterioare (I și II).

[7] Vezi, aici, scris. I, nota 1.

IV [1]

Iași, 11 I 1915

Stimate domnule Densușianu,

După cum v-am anunțat, vă trimit varianta poeziei *Profanare*, care în manuscrisul de la dv. poartă titlul de *Abis*, variantă prin care revin la ritmul clasic [2].

Totodată v-aș ruga — dacă se poate — să nu se publice după un prea lung interval, căci, la vîrsta în care sunt, evoluez cu fiecare poezie aproape, așa că o poezie publicată peste cîteva luni poate însemna, pentru cei ce-mi cunosc mai de aproape poeziile și chiar pentru mine, un regres.

Cu deosebită stimă,

B. Fundoianu

B.A.R.S.R. — S 37 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.903

[1] În cifra reprezentînd ziua din lună, se pare că însuși B.F. a făcut o modificare, scriind peste al doilea *1* din cifra *11* un *7* (cu o cerneală mai decolorată). Data de 17 I 1915 ar fi, deci, data expedierii scrisorii și a poeziei. În această perioadă, adresa lui B. Fundoianu era: Iași, 6, str. Cuza-Vodă. Vezi c.p. a lui Ov. Dens. citată la scris. III, nota 4.

[2] Cu toată modificarea făcută, Ov. Dens. nu-i publică, lui B. F., poezia. Vezi și scris. III (nota 6) și V.

V

Iași, 25 II ⟨1⟩915

Stimate domnule Densușianu,

Îmi pare rău că poezia *Profanare* [1] mi-a venit acum cînd nu mai am destul răgaz ca s-o corij[sic], căci, cu toate defectele, ușor de îndreptat, e mult superioară poeziilor mele publicate pînă acum.

Vă trimit două poezii, *Elegie* [2] și *Terține* [3], cari aș prefera să se publice în nr. curent. În caz contrar, vă voi trimite *Profanare*, ca să rămîie pentru numerele viitoare [4].

Cu deosebită stimă,

B. Fundoianu

B.A.R.S.R. — S 37 (4)/DXXXVIII. — Inv 72.904

[1] Vezi scris. III și IV.

E vorba, desigur, de poezia *Elegie*, păstrată printre manuscrisele lui B.F. și publicată, după acestea, în 1974, în ed. cit. a lui Paul Daniel, p. 178—179. Poezia poartă, dedesubt, indicația: „Iași, 25 I 1915".

[3] Nu este exclus ca poezia *Terține* să reprezinte compoziția a III-a (fără titlu) din ciclul *Alte priveliști* (ed. cit. a lui Paul Daniel, p. 85—86).

[4] În ciuda așteptărilor, Ov. Dens. nu va mai publica nimic din poeziile lui B.F.

VI

Iași, 6 XI 1915

Stimate d-le Densușianu,

Se împlinește-un an acum, de cînd am apărut pentru întîia oară în paginele revistei dv., sub binevoitoarea dv. ospitalitate și protecție.

Am apărut pentru întîia oară — cînd toamna-mi injecta în carne o somnolență maladivă — c-un cîntec de toamnă.

Pe urmă, ... pe urmă împrejurări pe cari nici azi nu mi le explic, mi-au stăvilit relațiile, așa de simplu începute, cu dv.

E-un an de atunci; s-au schimbat multe; am șaptesprezece ani acum. Azi scriu încă. Mîni, cine știe ...? Nu credeți dv. că, pentru a apuca pe-o cale, se cere-o îndrumare, o încurajare chiar?

O revistă literară îmi scria de curînd că poeziile mele „pentru anumite gusturi literare, pot provoca chiar senzații intense".

Dar cîți profesează conștient și cu bun-simț acele „gusturi literare"?

Dv. sunteți în fruntea noului curent, și ca poet, și ca teoretician. Un binevoitor „ac[c]ueil" din partea dv. mi-ar fi o încurajare pentru viitor.

Pot spera într-o reluare a colaborării la revista dv.?

Cu deosebită admirație,

B. Fundoianu

B.A.R.S.R. — S 37 (5)/DXXXVIII. — Inv. 72.905

Charles Fuster[1]

CHARLES FUSTER
RÉDACTEUR À "L'ÉVÉNEMENT" [2], AU "SIGNAL" [3]
ET AU "MONITEUR UNIVERSEL" [4].
DIRECTEUR DE "L'ANNÉE DES POÈTES"
161, RUE SAINT-JACQUES [Paris, f.d.]

Voulez-vous, Monsieur, me faire lire votre livre? Je serais heureux d'en parler.

Pensez-vous publier autre chose?

Les plus distingués sentiments de

Ch. F.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 38/DXXXVIII. — Inv. 72.907

[1] Charles Fuster (1866—1929), scriitor și ziarist francez. Născut în Elveția, dar stabilit, din 1888, la Paris. Din 1884, publică mai multe volume de poezii, romane, teatru. A colaborat la numeroase ziare franceze. Redactor șef al periodicului *Le Semeur*.

[2] *L'Événement*, cotidian politic și literar francez, scos la Paris, în 1872, de Auguste Dumont cu concursul lui Edmond Magnier. De orientare radicală. Au colaborat, ca redactori: scriitorul Alphonse Daudet, ziaristul Jules Claretie, Aurélien Scholl. Prin anul 1880, a devenit organul directoratelor succesive ale societății financiare Crédit Foncier. În 1889, ziarul este preluat de Alphonse Froemer. În 1901, audiența publicației scade foarte mult. În 1914, ziarul este condus de Alexandre Israël și se menține cu greu în timpul războiului. Reapare în 1940, ca publicație săptămînală.

[3] *Le Signal*, ziar parizian cu apariție efemeră și tiraj foarte scăzut. Menționat pentru anii 1911 și 1912.

[4] *Le Moniteur universel* (la început avea titlul *Gazette nationale ou Moniteur universel*), periodic scos de Charles-Joseph Panckoucke, în noiembrie 1789, în vederea publicării dezbaterilor Adunării Constituante. Începînd din 1799 (28 dec.), devine publicația oficială a guvernului, sub Napoleon Bonaparte, și a celorlalte guverne care s-au succedat la putere, rămînînd în continuare proprietatea familiei Panckoucke. Din 1869, publicația este pusă sub controlul direct al statului și se prezintă ca organ conservator pînă în 1901. Aici au semnat articole poetul André-Marie de Chénier, criticul literar Sainte-Beuve, ziaristul Jules Claretie.

Gala Galaction [1]

I

București, 26 I 1910. 10, str. Popa Savu

Mult stimate domnule profesor,

N-am uitat și nu uit nici un minut promisiunea ce am avut onoarea să vă fac. Aș fi venit cu plăcere pînă la domnia-voastră, într-o dupe-amiază,

ca să corectez nuvela *Andrei Hoțul* [2], dar nu sînt gata, încă, cu o nouă nuvelă la care mă gîndesc de multă vreme și despre care v-am spus — o vorbă, rîndul trecut. Cred că, dupe 1 februarie a.c., voi fi ceva mai liber, și atunci, cu francă voie bună, voi avea onoarea să vă cercetez [3].

Primiți, vă rog, distinsele mele salutări.

Grigore Pișculescu

B.A.R.S.R. — S 39 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.908

[1] Gala Galaction (1879—1961). Cele 3 scrisori ale sale către Ov. Dens., din 1910—1912, privesc colaborarea accidentală la *VN* și conferința *Poezia psalmilor* pe care G. Galaction a ținut-o în cadrul ciclului al treilea al conferințelor *VN*. Din textul scrisorilor, relevăm regionalismul *dupe* (în loc de *după*): *dupe-amiază* (I, III), *dupe* (I), *Dupe cum* (III). Scrisorile de față ale lui G. Gal. către Ov. Dens. au fost publicate, cu unele note, de G. Strempel, în *Msm*, VII, 1976, nr. 3, p. 133—134 (cu facsimile). — În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 135, se păstrează autograful bucății *Trandafirii* (6 f.), ms. cu intervențiile lui Ov. Dens. (vezi, aici, scris. I, nota 3). Vezi și *VN*, X, nr. 1, p. 33—34; nr. 3, p. 104; nr. 5, p. 177.

[2] Nuvela *Andrei Hoțul*, oferită întîi — după cum se vede — revistei lui Ov. Dens., *VN*, va apărea, nu peste mult timp, în revista bunului prieten al lui G. Galaction, N. D. Cocea: *Viața socială*, I, nr. 2, martie 1910. E posibil ca nuvela să fi fost retrasă de la *VN*, tocmai din cauza modificărilor pe care le va fi propus Ov. Dens. Că G. Galaction nu era de acord, în general, cu asemenea modificări, ne-o demonstrează o scrisoare a sa către G. Ibrăileanu, trimisă din București, 18/31 X 1911, în care, Gal., supărat, își exprimă nemulțumirea chiar în legătură cu remanierile și intervențiile lui Ov. Dens. la proza dată de el spre publicare în *VN*. Vezi *Coresp. Ibrăileanu*, I, p. 7.

[3] Ceva mai tîrziu, în același an, Ov. Dens. va accepta să-i publice lui Galaction poezia *Aurora egipteană*, în *VN*, V, nr. 5, din 15 IV 1910, p. 94. Cu privire la această poezie, vezi notele lui Teodor Vârgolici la G. Galaction, *Jurnal*, Ediție îngrijită de Mara Galaction Țuculescu și Teodor Vârgolici. Prefață și note de Teodor Vârgolici. Vol. I (București, 1973), p. 685. Iar în *VN*, VI, nr. 11, din 15 VII 1910, p. 209—212, îi apare lui Galaction bucata în proză, *Trandafirii*, despre care autorul ei mărturisea, în 1942: „Bucata aceasta rezumă, lămurește și simbolizează, surprinzător, toată simțirea și toată literatura mea". Vezi G. Galaction, *Oameni și gînduri din veacul meu*, [București, 1955], p. 27; precum și comentariul lui T. Vârgolici, în *Prefață* la G. Galaction, *Jurnal*, I, ed. cit., p. 24—25.

II

[București,] 20 IV 1911, Popa Savu 10

Mult stimate domnule profesor,

Voi avea onoarea să vin zilele acestea să vă văd și, în același timp, să vă aduc ceva pentru revista *Viața nouă* [1].

Așteptînd această zi plăcută, vă salut, cu perfectă stimă,

Gr. Pișculescu

B.A.R.S.R. — S 39 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.909

[1] Materialul adus de G. Galaction pare a fi schița *Bisericuța din răzoare*, publicată în *VN*, VII, nr. 12, din 1 VIII 1911, p. 226—229. Este ultima colaborare a lui G. Gal. la *VN*

III[1]

M⟨ănăsti⟩rea Agapia, 12 II 1912

Mult stimate d-le profesor,

Dupe cum cred că v-a informat amicul Cruceanu [2], titlul ales este: *Poezia psalmilor*, iar ziua conferinței: sîmbătă, 3 martie [3]. La 26 februarie' trebuie să mă produc — n-am ce mă face! — în Societatea Doamnelor Ortodoxe. Cartea ce ați avut bunătatea să-mi împrumutați este excelent păstrată. Voi avea onoarea să vă văd joi ce vine, dupe amiază.

Cu perfectă stimă,

G. Galaction

[Adresa] D-sale d-lui profesor universitar Ovidiu Densușianu, București, Calea Victoriei 184.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 39 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.910

[1] Ștampila poștei de plecare a c.p. din „Tîrgu-Neamțu" poartă data: „25 feb. ⟨19⟩12".

[2] Scriitorul Mihail Cruceanu. Vezi, mai sus, scrisorile acestuia către Ov. Dens. Vezi Cruceanu, *De vorbă*, p. 85, 89, 154.

[3] E vorba de conferința *Poezia psalmilor*, pe care a ținut-o Gala Galaction la București, în cadrul celei de-a III-a serii a conferințelor *Vieții noi*. Conferința a avut loc, de fapt, cu două zile mai tîrziu decît data propusă de G. Gal.: luni, 5 martie 1912, orele 8 1/2 seara, în sala „Liedertafel". Vezi invitația (bilet tipărit) din Arh. Ov. Dens., XXVI, ms. 88. Pentru textul conferinței, vezi *Farul* (București), nr. 3 (9 III 1912), p. 1—2.

J. Gamber-Godefroy [1]

Timiș, dimanche 11/7 [1937]

Monsieur le professeur,

Ma fille, Mme Manoliu [2], qui est venue aujourd'hui me faire visite, m'a dit que vous aviez eu l'obligeance de me faire remettre un travail.

Je rentrerai jeudi soir, 15 courant, et dès vendredi matin, je m'y consacrerai.

Il m'est particulièrement agréable de travailler pour vous, Monsieur le professeur, car j'ai eu l'honneur de vous connaître, il y a longtemps déjà, alors que dans des années plus heureuses, j'étais la collaboratrice de mon mari, Mr Jean Gamber [3], et qu'ensemble, nous dirigions et possédions la Librairie Universitaire, 7, rue Danton, à Paris [4].

Une désastreuse association nous a complètement ruinés et, de plus, j'ai eu la douleur de perdre mon mari. C'est pourquoi, désirant lutter toujours et „jusqu'au bout", j'ai fondé un bureau spécialement consacré aux travaux scientifiques et littéraires.

Soyez assuré que j'apporterai la plus grande diligence à tout ce que vous voudrez bien me confier et agréez, je vous prie, Monsieur le professeur, l'assurance de mes sentiments empressés.

Mme *J. Gamber-Godefroy*

B.A.R.S.R. — S 89/DXXXVIII. — Inv. 179.900

[1] Doamna Gamber, născută Godefroy, soția librarului Jean Gamber. Anul emiterii scrisorii: stabilit cu ajutorul calendarului, ținînd seamă de limita *a quo* (vezi nota 3) și de limita *ad quem* (anul morții lui Ov. Dens.), dar în general și de hîrtia și de cerneala scrisorii.

[2] Marta Manoliu, născută Gamber. Ei i se datorează indicele volumului publicat de N. Iorga, *Correspondance diplomatique roumaine sous le roi Charles I-er (1866—1880)*, Deuxième édition, Bucarest, 1938. XXXIX + 459 [-461] p. (Bibliothèque de l'Institut pour l'étude de l'Histoire universelle...I). Soțul ei este economistul Florin Em. Manoliu, a cărui teză de doctorat, susținută la Paris, *La reconstruction économique et financière de la Roumanie et les partis politiques*, a fost editată de J. Gamber (Paris, 1931).

[3] Jean Gamber, librar și editor parizian, de origine română. Specializat în publicații universitare, între 1900—1914, cînd conducea Librăria franceză și străină de cărți noi, din Paris, el era cunoscut sub numele de John Gamber. Membru al grupării Société amicale „Gaston Paris" (1906). Începînd din 1920, J. Gamber editează unele studii, în limba franceză, ale lui N. Iorga, precum și conferințele ținute de acesta la Sorbona, École pratique des Hautes Études, Collège de France. Din 1924, se va asocia imprimeriei „Datina românească", din Vălenii-de-Munte, în editarea de studii și conferințe ale lui N. Iorga. Editura Gamber este încă în activitate în 1935. Gamber, care a murit probabil în 1935 sau 1936, a publicat multe studii elaborate de români (ex.: D. Murărașu, Mihail Dragomirescu, Virgil Madgearu, A. Boldur etc.).

[4] Vechea adresă a Librăriei universitare era, pînă prin 1908: 2, rue de l'Université, Paris (cf. *Bull. G.P.*).

Iorgu Ganea [1]

I

Țepu, 8 a V-a ⟨1⟩935

Mult stimate domnule profesor,

S-au scurs aproape doi ani de cînd picioarele-mi n-au atins piatra rece a „școalii" unde, în întunecate săli-amfiteatre, — cu stăruitoare evlavie vă ascultam cursurile ce le destrămați de pe catedra universitară. Dar astăzi — și-i de un an chinul acesta — mă văd silit să renunț la toate acestea și să reprivesc cu sfîșietoare nostalgie trecutul meu studențesc plămădit în muncă, chin și nevoie.

Iertați poate prea obraznica îndrăzneală ce și-a luat-o de a vă scri[sic], fostul d-voastră umil elev care vă datorește mai mult decît obișnuita stimă.

Vă amintiți de un oarecare Ganea, care astăzi, de pe prispa rusticei case părintești, și-ndreaptă glasul către binevoitorul d-voastră suflet. Acel oarecare Ganea, de un an de zile, se luptă cu suferința pieptului — urmare

logică a mizeriei din timpul studenției — necedîndu-i cu nici un chip. Doctorii îi dau speranțe ce pe ele-și clădește nădejdea vindecării complecte.

Și dacă a ajuns pînă astăzi, tot d-voastră și d-lui Popescu-Spineni [2] vi se datorește.

Sărăcia de acasă nu-mi îngăduie nici un tratament deosebit și, de aceea, mă văd mai mult decît silit să îndrăznesc a apela la d-voastră.

I-am scris și d-lui Popescu-Spineni același lucru, adică să-mi dea curs unei cereri pe care am înaintat-o decanatului pentru un ajutor necesar mergerii mele într-un sat de munte, pentru aer.

Doctorii sunt de părere să nu merg deocamdată la „sanatoriu", fiindcă acolo e un întreg focar de periculoși bacili care mi-ar face și mai rău, eu avînd de luptat cu păcătosul meu pe care cred că-l voi da gata.

De aceea, cu ce mi s-a aproba acolo, cu ce m-o putea ajuta d-l secretar și cu ce bunăvoință a d-voastră îmi va oferi [sic], sper să pot merge acolo de unde, în toamnă, să mă întorc cu noi forțe, care să-mi permită reluarea muncii începută.

La 1 iunie, ar trebui să plec, dacă rugămințele mele vor avea rezultatul așteptat.

Încă o dată, vă rog să mă iertați de îndrăzneala luată și să nu vă îndoiți o clipă de fieasca recunoștință ce v-o poartă al d-voastră umil elev.

Iorgu Ganea

B.A.R.S.R. — S 40 (1)/DXXXVIII. — Inv 72.912

[1] Iorgu Ganea, profesor de limba română, publicist. A terminat Facultatea de litere din București, în 1933, fiind elev al lui Ov. Dens. Din cauza tuberculozei, intră mai tîrziu în învățămînt. Publică în seria a II-a a revistei *Înălțarea*, a lui Ov. Dens., unele convorbiri cu un țăran din Țepu (jud. Galați) — comuna natală a lui I.G. Convorbirile respective, apărute în anul I, 1936, nr. 1 (ian.), 2 (febr.), 4 (apr.), au caracterul de critică la adresa unor aspecte negative ale procesului urbanizării, ale organizării învățămîntului și bisericii etc. În anii din preajma celui de-al doilea război mondial, I.G. a funcționat, se pare, la Brașov, unde publică, în 1943, sub numele Iorgu Gane, lucrarea *Lumină în negura vremii* (31 p.; în colecția „Biblioteca culturală năsăudeană", nr. 6), în care urmărește ideea unității poporului român de-a lungul veacurilor. Cele 5 scrisori către Ov. Dens., reproduse aici, datează din perioada mai 1935 — febr. 1936. În primele două, I. G. e preocupat de îngrijirea sănătății (cerîndu-i fostului său profesor să intervină pe lîngă decanatul Facultății pentru un ajutor material) și de intrarea în învățămînt (cerînd, și aici, sprijinul lui Ov. Dens.). Celelalte 3 scris. privesc relațiile de colaborare la *Înălțarea*, seria citată. Textul scrisorilor conține unele inadvertențe ortografice (și fonetice): *aceliași* (II; în loc de *aceleași*), *complecte* (I); *ceace* (II, III; în loc de *ceea ce*); *beții* (II; în loc de *bieții*); inadvertențe morfologice: *de a vă scri* (I) *rugămințele* (I); *a izvorît* (IV; pers. 3 pl.); inadvertențe sintactice; *reluarea muncii începută* (I); *limba* [...] *de sub a cărui influență* (IV; *cărui*, în loc de *cărei*); o inadvertență logică: *limba dialectală pe care o stăpînesc* (IV; în loc de: *limba cu elemente dialectale...*)

[2] Marin Popescu-Spineni (n. 1900), geograf, publicist. Studiază la universitățile din București, Paris, Berlin. A funcționat în învățămîntul mediu (din București și din alte localități), a fost secretar al Facultății de litere, apoi conferențiar la Facultatea de geografie, ambele din București. Valoros specialist în istoria geografiei și cartografiei. A publicat importante studii de istorie a învățămîntului superior din România și de istorie a geografiei și cartografiei. Citățm, în special: *România în izvoare geografice și cartografice. Din antichitate pînă în pragul veacului nostru*, București, 1978.

Țepu, 4 august 1935

Mult stimate domnule profesor,

Sunt de două zile pe aceleași meleaguri moldovenești pe care, cu două luni înainte, le părăsisem. Sunt, cum vedeți, iarăși la bordeiul părintesc de la marginea satului, din care vă scriu aceste infime rînduri — de pe aceeași prispă pe care sunt sortit să-mi rumeg chinul, împestrițîndu-l cu vagi speranțe că voi scăpa și eu odată de sub scutul zdrobitor al lui.

Din toată șederea mea acolo, m-am ales cu o aproape deplină reconfortare fizică, care-mi va permite, cred, reluarea muncii pe care fatal am fost nevoit s-o întrerup, — cu sufletul plin de farmecul pitorești lor meleaguri rodniene [2], — cu cunoașterea unei vieți simplă în aparență dar grea în fond, cu observarea unui limbaj oarecum deosebit de al nostru cu ...[2].

Toate acestea mi-ar fi rămas streine fără neprecupețitul ajutor pe care ați binevoit a mi-l acorda fără nici o reticență. Rîndurile d-voastră de o cutremurătoare ghileală [3] a pînzei sociale actuale — în care eu îs prins ca musca în casa paianjenului — mi-au deschis mai bine ochii asupra realității. La capacitate, chiar dacă m-aș fi prezentat, rezultatul — după barbaria petrecută chiar după spusa d-voastră — ar fi fost același. Nu-mi rămîne altăceva de făcut decît să urmez sfatul d-voastră, adică să cer o suplinire în învățămînt. O presimțire care mă paște la făcutul cererei, parcă-mi spune că totul e zadarnic, față de ce[e]a ce am auzit că se petrece la Ministerul Instrucțiunii. Chiar ieri mi-a scris un coleg că între 22—28 august se dau catedre pentru suplinire. Trebuie deci să fac cerere. Dar cererea numai cu simpla iscălitură a mea — după informațiile căpătate — merge sigur la coșul cu gunoi. De aceea — poate-i obrăznicie — incontestabil silită — dacă m-am gîndit să îndrăznesc să vă întreb dacă nu cumva mi-ați putea fi și în cazul acesta de un real folos. D-voastră, mult stimate domnule profesor, am nestrămutata credință că aveți să mă iertați dacă am mers prea departe cu îndrăzneala. Sincer vă spun că nici eu nu mai știu ce să mai fac pentru a scăpa pe b[i]ețîi părinți — de mult trecuți de vîrsta cînd ar mai putea munci — de povara ce le sunt, totodată pentru a mă scuti și pe mine de ocara satului, care sarcastic mi-o aruncă la orice răspîntie cînd mă văd.

La altăcineva n-am cum să apelez, căci strîmtele mele vederi — cît am stat pe acolo — n-au făcut cunoștință decît cu zidurile facultății și nu s-au adăpat decît la izvorul ideilor susurat la catedre de cei competenți s-o facă. Nu m-am gîndit niciodată că, slujind credincios la altarul cărței, voi răsturna lumea, dar nici nu mi-am închipuit că, după mîntuirea studiilor, s-ajung tot în cîrca părinților și tot acolo de unde am plecat.

Să mai înfățișez cruda realitate în care mă zbat eu aici, n-o fac, pentru că o știți, cred, acum.

M-am gîndit să cer o suplinire într-o provincie nou-alipită, cu preferență Transilvania sau Bucovina, de unde am multe de învățat. Văd că d-voastră îmi indicați Tecuciul. Îl cunosc prea bine și nu mai am ce învăța din el, apoi, pe deasupra, interesîndu-mă, nu-s de suplinit decît cîteva ore la o șc⟨oală⟩ inf⟨erioară⟩ de comerț. Cererea n-am făcut-o, fiindcă stau la

îndoială pînă ce primesc mult așteptatul răspuns al maturei d-voastră păreri. Eu — după cum v-am spus mai sus — n-am pe nimeni care să-mi sprijine cererea, așa că nu știu dacă trebuie s-o mai fac sau nu. De o trimit numai cu iscălitura mea, îi și bănuiesc rezultatul.

Rămîn în așteptare, cu nețărmurita încredere că binevoitorul d-voastră ajutor îmi va fi, și de rîndul acesta, de folos.

Cele cuvenite din partea elevului d-voastră

Iorgu Ganca

B.A.R.S.R. — S 40 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.913

[1] *Rodniene:* adică din zona munților Rodnei.
[2] Punctele de suspensie: în original.
[3] *Ghileală* (derivat de la vb. *ghilí* ⟨ *bilí*) = albiciune, culoare albă; (fig.) alb imaculat.

III

Brașov, 23 nov. 1935

Mult stimate domnule profesor,

Graba cu care ați binevoit a-mi răspunde, vestindu-mi, mai mult decît îmbucurător, reapariția *Înălțărei*, al cărei suflet sunteți, mă fac[e] să nu-mi pot stăpîni bucuria, mai ales la gîndul că voi avea nespusa fericire de a citi cîteva rînduri dezbrăcate de orice haină a interesului. În ele voi găsi izvorul de viață curat românească unduit de o conștiință curată pe albia dreptății, de cinstea care vă caracterizează.

Programul îl cunosc — (bineînțeles, dacă e tot cel din ⟨1⟩919) [1]. Am luat cunoștință de cele spuse în scris⟨oarea⟩ trimisă și cred că n-o să-mi luați în nume de rău dacă îmi îngădui să vă cer anumite lămuriri asupra „încercării" mele din care d-voastră credeți „că se pot desprinde unele părți care pot fi publicate".

Mă întreb și nu știu însă cum se vor putea desprinde, de vreme ce „părerile culese" alcătuiesc un tot care pare fragmentat. Culegerea e brodată pe o povestire, cu care ocazie s-a cules. Ruptă de povestire, ar părea ceva izolat.

Altă întrebare care se impune. Știți că acea culegere e pur dialectală, și-n ms. meu chiar e așa transcrisă — și mai ales cu unele cuvinte ce trebuie explicate.

Nu știu ce să fac. Să evit cuvintele dialectale, atunci își pierde din autenticitate. De ex.: vorbindu-mi de sărăcia lui, țăranul mi-arată *bernevigii* lui, adică „pantalonii de lînă de casă" — căci la acel de postav, adică de lînă fabricată, îi zice *pantalon*, ca și oricare. Să le zic *pantaloni*, nu ar mai reda realitatea, deci nu ar mai corespunde spuselor lui și, cu alte cuvinte, am diforma-o.

Iarăși altăceva. El nu zice niciodată *nimic*, ci *ninica*; nu zice *nimeni*, ci *nimea* etc.

Ce[e]a ce se poate face, e că se pot fragmenta părerile după subiect, cum e, de ex., într-un număr: despre viața și nevoia lui, în altul: despre popă, în altul: despre război etc. etc.

Rămîne acum ca d-voastră să vă dați părerea cum ar trebui învinse dificultățile de mai sus, ca eu la rîndul meu să mă conform în totul.

Acele din totdeauna cuvenite sentimente din partea mult îndatoratului elev

Iorgu Ganea

B.A.R.S.R. — S 40 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.914

[1] I.G. se referă la prima serie a *Înălțării*, scoasă în 1919, la București, tot de Ov. Dens.

IV

Brașov, 2 dec⟨em⟩v⟨rie⟩ 1935

Mult stimate domnule profesor,

Poate am întîrziat cam mult cu trimiterea ms. ce mi l-ați cerut [1]. Cauza e că el n-a fost la mine, ci acasă, la țară, și, numai după ce mi-a venit, vi-l pot trimite transcris în limba curentă-literară. În ms. meu, pe care am avut cinstea — după cum v-am mai spus — să-l citesc în seminarul d-voastră, era scris dialectal. Nu mică a fost lupta ce s-a dat între limba dialectală [2] pe care o stăpînesc și o vorbesc (și de sub a cărui [sic] influență n-am scăpat nici acum) și între cea literară [3].

Dealtfel, veți observa că uneori am fost silit chiar de a nu părăsi dialectul, pentru a reda, cît mai aproape de înțelegere, părerea lui. Dacă e bine, lăsați așa, dacă nu, transcrieți literar.

În loc de introducere, las competența cuvîntului d-voastră, din al cărui imbold a [sic] izvorît rîndurile ce vi le trimet.

Dacă cumva se poate tipări vrun rînd, apoi subscrieți-l cu pseudonimul *Ig. Otig* [4], pentru a nu-mi da numele în vileag și pentru a fi scutit de ...

Cele cuvenite [5] din partea îndatoratului, de-ntotdeauna, elev al d-voastră

Iorgu Ganea

B.A.R.S.R. — S 40 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.915

[1] E vorba, desigur, de materialul cu care voia I.G. să colaboreze la *Înălțarea*. Vezi și scris. III.

[2] *Limba dialectală*: termen impropriu. I.G. înțelege: „limba cu elemente dialectale".

[3] Construcția *între... și între...*: folosită, impropriu, în loc de *între... și...*

[4] Materialele publicate de I.G. în *Înălțarea*, s.n., 1936, sînt semnate, totuși: Iorgu Ganea.

[5] *Cuvenite*: scris, din eroare, *cuvinte*.

V

Brașov, 6 februar 1936

Mult stimate domnule profesor,

Am primit ms. trimes, l-am recopiat cu toate îndreptările făcute de d-voastră, și acum vi-l trimit pentru a putea fi la timp acolo. N-am nimic de rectificat asupra nici unui rînd și-l găsesc bun de publicat în forma în care se află. Corectura nu știu dacă ar mai fi nevoie să-mi mai vină, căci se poate publica așa. Nu știu dacă n-ar fi trebuit explicate unele cuvinte, care aparțin — special — regiunei de unde sînt. De ex.: *Hranghel*, *bondăneşte* etc.

Hranghel se zice sărbătorii care cade în ziua de 8 nov., adică: Sfinții arh⟨angheli⟩ Mihail și Gavriil. Pomana se pune în cinstea Arhanghelului, dar de sufletul acelui care o pune. *Bondăneşte:* „citește sau vorbește ceva neînțeles".

În numărul viitor, nu știu ce aveți de gînd să publicați și, de aceea, îndrăznesc să vă rog de a-mi comunica din vreme.

Cele cuvenite din partea elevului — întotdeuna îndatoratul d-voastră —

Iorgu Ganea

B.A.R.S.R. — S 40 (5)/DXXXVIII. — Inv. 72.916

Henri Gavel [1]

I[2]

Anglet, 4 juillet 1927

Merci bien vivement, cher Monsieur, pour l'aimable envoi de votre très intéressant travail [3] qui est d'autant plus précieux pour moi que je suis devenu à demi Souletin [4] moi-même. Je me propose de le signaler aux lecteurs de *Gure Herria* [5].

Merci encore et au revoir, je l'espère.

Très cordialement,

H. Gavel

[Adresa] Monsieur Ov. Densusianu, Professeur à la Faculté des Lettres de l'Université, 24, str. Colței, București (Roumanie).

Expéditeur: H. Gavel, Cottage Bon-Repos, Place Lamothe, Anglet, par Bayonne.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 41 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.917

[1] Henri Gavel (1880—1959), bascolog și romanist francez. Profesor de liceu la Bayonne, apoi profesor de filologie romanică și de limbi și literaturi meridionale la Facultatea de litere din Toulouse (1930—1948), bun cunoscător al limbii și culturii basce, membru al societăților savante „Société de linguistique romane", „Cercle d'études euskariennes" și „Société de linguistique de Paris". Publică studii privind limbile bască, spaniolă și diferite idiomuri vorbite în regiunea munților Pirinei. Colaborează la *Romania*, *Bulletin du Musée Basque*, *Revue*

de linguistique romane, Revue internationale des études basques, Gure Herria etc. Scrieri mai importante: *Essai sur l'évolution de la prononciation du castillan depuis le XIVe siècle d'après les théories des grammairiens et quelques autres sources* (1920; teză de doctorat); *Grammaire basque* (vol. I, 1929; vol. II, în colaborare cu Georges Lacombe, 1937; *Grammaire historique élémentaire de la langue espagnole* (1951). În *GS*, V, 1, 1931, p. 204, Ov. Dens. semnalează vol. I al lucrării lui H. Gavel, *Grammaire basque*. Cele două volume ale Gramaticii basce, oferite la apariția lor lui Ov. Dens. și păstrate acum în Biblioteca Facultății de limbă și literatură română de la Universitatea din București, poartă următoarele dedicații autografe: „À Monsieur O. Densusianu, Très cordial hommage de l'auteur. H. Gavel" (I); „À M. Densusianu, Hommage des auteurs. H. Gavel. G. Lacombe" (II). Cele 3 scrisori ale lui H. Gavel către Ov. Dens. oglindesc atît interesul acestuia din urmă pentru studiile basce, cît și contactele sale strînse cu cei mai de seamă bascologi ai Franței de atunci.

[2] Ilustrata reprezintă: „Bayonne. Le Cloître et la Cathédrale M.D." (foto).

[3] Ovid Densusianu, *La Soule în secolul al XVII-lea după descrierea lui Louis de Froidour*, în *GS*, III, 1, 1927, p. 210—230 (apărut și în extras). Traducerea franceză a lucrării va apărea, împreună cu alte studii și documente cu aceeași tematică, în revista *Bulletin de la Société des sciences, lettres, arts et d'études régionales de Bayonne* (Bayonne), nr. 2, 1928 (revistă la care colabora și H. Gavel).

[4] *Souletin*, adjectiv derivat din toponimicul *La Soule*, care denumește o regiune din sudul Franței, în Pirineii inferiori (Basses-Pyrénées).

[5] *Gure Herria*, publicație în limba bască, în care H. Gavel și G. Lacombe își vor publica, periodic, începînd din iulie-august 1932, capitolele volumului II din *Grammaire basque*.

II [1]

Anglet, 4 mai 1928

Cher Monsieur,

Je viens de recevoir le très aimable mot de Mr Boissel [2] et je me suis concerté aussitôt avec Mr Colas [3]: nous aurons le plus grand plaisir à passer avec vous de très agréables moments et nous nous trouverons au café Farnié, vers 5 heures, demain samedi [4].

J'espère avoir le plaisir de voir également M^r le C^t[5] Boissel et, en attendant, je vous prie de lui transmettre mon cordial souvenir. Veuillez également présenter mes respectueux hommages à Madame Boissel et croire pour vous-même à mes sentiments très amicalement dévoués.

H. Gavel

[Adresa (pe plic)] Monsieur Ov. Densusianu, chez M^r le C^t Boissel. Mousserolles (Bayonne).

Expéditeur: H. Gavel, Cottage Bon-Repos, Place Lamothe, Anglet, par Bayonne (B⟨a⟩sses Pyrénées).

B.A.R.S.R. — S 41 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.918

[1] Scrisoare-plic.

[2] William Boissel, directorul Muzeului din Bayonne, autor a numeroase studii și note prin care prezintă colecțiile muzeului, în revista *Bulletin du Musée Basque*. Vezi, mai jos, în ultimul volum, scrisorile Muzeului basc către Ov. Dens.

[3] Louis Colas, bascolog francez, profesor la liceul din Bayonne, autorul lucrării, în două volume, *La tombe basque* (Bayonne, 1923). Vezi și scris. lui L. Colas către Ov. Dens.

[4] Cu prilejul călătoriei sale în Franța, în primăvara anului 1928, Ov. Dens. sosește la Bayonne unde este găzduit de familia W. Boissel. Scopul vizitei sale în Țara Bascilor este, în afara cercetărilor privind viața pastorală a locuitorilor, discutarea posibilităților organizării

unei manifestări culturale basce la București. Într-adevăr, în septembrie al aceluiași an, Ov. Dens. reușește să organizeze o săptămînă bască la București, cu concursul directorului însuși al Muzeului basc din Bayonne, W. Boissel. Vezi scris. Muzeului basc către O. Dens.

5. C[t] (fr.) = (abreviere pentru) *commandant* (fr.).

III [1]

Anglet, 7 mars 1938

Mon cher Collègue,

Je vous remercie vivement de vouloir bien signaler le 1er fascicule de notre tome II [2]. Je n'ai pas reçu le compte rendu que vous aviez bien voulu faire du tome I [3]. Sans doute la poste l'aura-t-elle égaré. Je vous remercie d'avance de l'exemplaire que vous m'en offrez si aimablement: j'aurai certainement grand profit à le lire, puisqu'il vient d'une personne aussi compétente que vous. Je compte vous envoyer prochainement un tirage à part d'un article que j'ai publié dans la *Rev⟨ue⟩ de linguistique romane* [4].

Veuillez croire, mon cher Collègue, à mes sentiments fidèlement dévoués.

H. Gavel

[Adresa] Monsieur Ov. Densusianu, 40, G. Laharasi [sic] [5], Bucarest, Roumanie.

Expéditeur: H. Gavel, Place Lamothe, Anglet (B⟨a⟩sses Pyrénées).

C.p.—B.A.R.S.R. — S 41 (3)‖DXXXVIII. — Inv. 72.919

[1] Pe partea destinată adresei, c.p. are și o ilustrație reprezentînd: „Paris. Hôtel de Cluny" (foto).

[2] H. Gavel et G. Lacombe, *Grammaire basque, II. Premier fascicule. Le verbe*. Bayonne, 1937.

[3] Vezi, aici, scris. I, nota 1.

[4] Probabil este vorba de Henri Gavel, *Remarques sur les substrats ibériques, réels ou supposés, dans la phonétique du gascon et de l'espagnol*, în *Revue de linguistique romane*, t. XII, 1936, p. 36—43.

[5] *Laharasi*: redarea unei lecțiuni greșite, în loc de *Lakovari* (din scrisul greu analizabil al lui Ov. Dens. !)

Constantin D. Gălușcă [1]

Halle a.S., 20 ianuar 1911

Stimate domnule Densusianu[2],

Am expediat astăzi recomandat *Anuarul* [3] ce ați binevoit a mi-l împrumuta, eu avînd terminată lucrarea [4]. Îmi reîn[n]o[i]esc, încă o dată, călduroasele mele mulțumiri.

Vă rog să fiți atît de bun și a-mi confirma [sic] primirea exemplarului prin două rînduri, spre a nu-i duce grija. Încă o dată: mii de mulțumiri.

Primiți expresiunea deosebitei mele considerațiuni.

C. D. Galusca

Georgstr. 14.

B.A.R.S.R. — S 42/DXXXVIII. — Inv. 72.911

[1] Constantin D. Gălușcă (? — 1922), filolog. A studiat la Facultatea de litere din Iași (avînd profesor pe Al. Philippide). Profesor de limba germană la liceul din Bîrlad (1 IX 1905 — 1 IX 1906). Specializare la Halle a.S. (Germania), unde publică o meritorie ediție a *Psaltirii Voroneșene*, însoțită de un studiu al textului (paleografic, lingvistic și de critică textuală) sub titlul: *Slavisch-rumänisches Psalterbruchstück*, Halle a.S., 1913 (IV + 401 p. + 1 pl.). Textul chirilic al manuscrisului (B.A.R.S.R., ms. rom. 693) a fost tipărit în caractere chirilice, în felul următor: textul slavon pe pagina de stînga, iar cel românesc corespunzător pe pagina de dreapta. Ediția se încheie cu un valoros indice al textului românesc (p. 277—379) și un glosar slavon (cu echivalențele grecești și fără menționarea locului în text: p. 380—401). Prefața cărții este datată: Roman, iulie 1913.

Încă din 1906, S. Pușcariu îl cooptează în colectivul de redactare a Dicționarului Academiei *(Dicționarul limbii române)*. Scrisoarea de față are, ca autet, o ștampilă de tuș: „Viața Nouă/București", desigur — aplicată de cineva la București, mai tîrziu. A se observa, în scrisoare, cîteva inadvertențe sintactice (și stilistice): construcția gerunzială din prima frază și întreaga frază a treia („Vă rog să fiți atît de bun...").

Vezi Nicola, *Lic. Bîrlad*, p. 322; *Coresp. Ibrăileanu*, II, p. 185; *Coresp. Bianu*, I, p. 487—493; II, p. 132, 133; III indice; necrologul lui S. P⟨uşcariu⟩, în *DR*, II, 1922, p. 894.

[2] Ov. Dens. l-a cunoscut pe C. D. Gălușcă, probabil, chiar la Halle a.S., cu ocazia uneia dintre călătoriile sale în Apusul Europei.

[3] *Anuarul seminarului de istoria limbei și literaturei române de pe lîngă Facultatea de litere din București*, I. Studii de filologie română. București, 1898, publicat de Ov. Densusianu. La p. 17—42, vol. conține un studiu al lui Ov. Dens., *Psaltirea Voronețeană*, studiu foarte des citat în lucrarea lui Const. D. Gălușcă. Pentru acest studiu, deci, C.D.G. a împrumutat revista de la Ov. Dens. însuși. Vezi studiul indicat al lui Ov. Dens., reprodus în Densusianu, *Opere*, I, p. 138—156.

[4] Ediția de text și studiul corespunzător, menționate la nota 1.

Nicolae Georgescu-Ștefănești [1]

I[2]

Buc⟨urești⟩, 12 III ⟨1⟩909

Stimate domnule Densusian,

Alăturat vă trimet urmarea cronicei muzicale [3] și tot d-odată vă rog, în cazul cînd aveți permanentul de teatru [4], a mi-l trimite.

Cu salutări,

NIC. GEORGESCU-ȘTEFĂNEȘTI

Bonaparte 32

C.v. — B.A.R.S.R. — S 45 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.924

[1] Nicolae Georgescu-Ștefănești, avocat și critic muzical. Colaborator asiduu la *VN*, între 1 II 1907 — 1 II 1910, cu o competentă și spirituală *Cronică muzicală*. În

aceeași revistă, a. IV, nr. 24, din 1 II 1909, p. 483—484, i se tipărește introducerea generală la un ciclu de articole, sub titlul *Din istoria muzicei* (I), ciclu care însă nu a mai fost continuat. Toate articolele sînt semnate: Georgescu-Ștefănești. Colaborarea lui N. G.-Șt. cu Ov. Dens. continuă, apoi, în alte forme. În 19 II 1910, cu ocazia ședinței inaugurale a Societății pentru cultura artistică în școală, societate creată din inițiativa lui Ov. Densusianu și condusă de acesta, N. G.-Șt. este ales secretar. Aproximativ prin 1917, Societatea respectivă își încetează activitatea. În cadrul celui de-al 3-lea ciclu de conferințe ale *Vieții noi*, în 9 III 1912, la cîteva zile după alocuțiunea lui G. Galaction despre *Poezia psalmilor*, N. G.-Șt. a vorbit despre *Muzica post-wagneriană*. Cum, în lunga sa existență, *VN* nu a mai avut o cronică muzicală, întreruperea colaborării lui N. G. -Șt. la *VN* ar putea fi explicată prin rațiuni „tehnice" (economie în spațiul grafic etc.). Motivul real pare însă să fie pur subiectiv, personal. În 10 I 1910, Mihail Dragomirescu, împreună cu Cincinat Pavelescu, Eug. Lovinescu, I. Minulescu, Em. Gîrleanu și alții, lansase, la București, revista „literară și artistică" săptămînală *Falanga*. Chiar în primul număr, la p. 6, se publică o *Cronică muzicală* semnată de Georgescu-Ștefănești (despre concertele simfonice de sub conducerea lui George Enescu). Deoarece în același număr (p. 4—5), la rubrica *Mozaic critic*, precum și în aproape toate numerele următoare (au apărut în total 18 numere), Mihail Dragomirescu critică nu numai curentul simbolist patronat de Ov. Densusianu, ci și pe poetul, criticul literar și filologul Densusianu, și deoarece la *Falanga* mai scriau și alți adversari mai mult sau mai puțin fățiși ai lui Densusianu, evident că acesta nu putea să nu sancționeze „trădarea" colaboratorului său. După cum rezultă dintr-o informație publicată pe ultima pagină (p. 8) a numărului 2 al *Falangei* (din 17 I 1910), Ov. Dens. l-ar fi mustrat pe N. G. -Șt. pentru această colaborare cu „inamicul" și i-ar fi interzis să mai publice în *Falanga*. Oricum, începînd chiar cu nr. 2, numele lui N. G. -Șt. nu mai figurează printre colaboratorii *Falangei*, iar, după 1 II 1910, nici printre colaboratorii *Vieții noi*. Cu toate că Ov. Dens. nu-i mai publică nimic lui N. G.-Șt. în *VN*, prietenia dintre cei doi, probabil de acum înainte mai rezervată din partea lui Ov. Dens., a continuat mulți ani după 1910. Dintre cele 12 scrisori păstrate ale lui N. G.-Șt. către Ov. Dens., 8 sînt datate martie 1909—oct. 1919. Celelalte 4 sînt nedatate și ar putea fi din același interval. O singură scrisoare (I) privește relațiile de colaborare la *VN*. Celelalte oglindesc diferite aspecte ale bunelor relații de prietenie dintre cei doi, cu informații asupra cercului comun de prieteni, cu elemente din biografia lui N. G.-Șt. etc. Nu este exclus ca relațiile de prietenie dintre criticul muzical și tînărul cărturar să se fi întrerupt datorită neachitării sau întîrzierii achitării unor datorii bănești ale lui N. G.-Șt. către Ov. Dens., comportament față de care acesta din urmă era foarte sensibil (vezi scris. X și XI). Multe dintre scrisorile lui N. G. -Șt. către Ov. Dens. sînt semnate: Nic. G. Ștefănești, iar unele simplu: Ștefănești. Cu acest ultim nume era numit și de prieteni și de cunoscuții săi. În ultimul volum al colecției noastre, sub rubrica Scrisori colective, vezi și ilustrata trimisă lui Ov. Dens. de N. G.-Șt. din Paris, 28 sept. 1919, și semnată și de Pompiliu Păltănea etc. Pe lîngă unele grafii etimologizante (*vĕ*: I, IX; *reu*: IX), se întîlnesc, în scrisorile lui N. G.-Șt., numeroase inadvertențe ortografice: *respectoase* (II), *mercuri* (III), *sau înecat* (V; în loc de *s-au...*); *va făcut* (V; în loc de *v-a...*); *nostrii* (VI) etc.; și inadvertențele fonomorfologice: *pereți* (IV, în loc de *pereții*); *să fi bun* (XI); *semnul* [...] *este a lui...* (V); *grije* (V; sg.); *după* (II, V, IX); *voi scri* (VIII); *de ați scri* (XI; în loc de *de a-ți scrie*); *să fi bun* (XI); *să-mi scri* (XII) etc.

Rezumatul conferinței menționate, în: *Farul* (București), nr. 4 din 16 III 1912, p. 2.

Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 237—238; Cruceanu, *De vorbă*, p. 43—44, 45; *Docum. lit.*, II, p. 303, 305; *Caiet II abon. VN; Caiet III abon. VN;* Marieta Bursuc, *Ov. Densusianu și educația artistică în învățămînt*, în vol. colect. *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 192—208.

[2] Cifra romană indicînd luna (III) este scrisă ambiguu: poate fi citită și IV (deci: aprilie). Apreciem că scrisoarea este totuși din luna martie. Vezi nota urm.

[3] E posibil ca această „urmare" să fie partea a doua din cronica muzicală apărută în nr. 3 al anului V din *VN*, nr. datat 15 III 1909. Cronica respectivă are titlul: *Al 15-lea și al 16-lea concert simfonic. Concertele „Kubelik"* (p. 54—56).

[4] E vorba, desigur, de un bilet permanent de intrare la spectacolele teatrului, de care beneficia redacția *Vieții noi*.

II[1]

[Galați, 29 apr. 1910]

Stimate d-le Densusianu,

Dupe cum vezi, sunt în Galați, de unde îți trimet respect[u]oase salutări.

Nic. G. Ștefănești

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, prof. universitar, București, Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — A 1384/297

[1] Ilustrata reprezintă „Dunărea în fața portului Galați" (fotocolor). Locul și data expedierii: după ștampila poștei.

III[1]

[Galați, 8 mai 1911]

Sper să vă văd luni seară, dacă termin aci, în tot cazul mercuri, la 9 seara.

Distinse salutări.

Nic. G. Ștefănești

[Adresa] D-lui O. Densușianu, prof. universitar, București, 184 Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — A 1384/296

[1] Ilustrata reprezintă: „Galați. Vedere din port" (fotocolor). Locul și data expedierii: după ștampila poștei.

IV

SOCIETATEA GOVORA-CĂLIMĂNEȘTI
HOTELUL CĂLIMĂNEȘTI

Călimănești, 30 iulie 1912

Iubite d-le Densusianu,

Îți scriu de la hotelul Societății, unde nu sunt libere decît 3 camere (no. 322, 306 și 308), care sunt un fel de cotețe, cu pereți[i] încă uzi de boia și o fierestruică în acoperiș (was-ist-das [1]) și care costă pe zi 8(!) fr.!, în luna lui iulie.

Așa că, deși acest hotel are peste 265 de camere, nimic din ce ar putea să te aranjeze nu este liber.

Acum, imediat, mă duc la celelalte hoteluri, de unde îți voi scri ce-am găsit.

Cu distinse salutări,

Nic. G. Ștefănești

[1] *Was-ist-das* (germ.): termen curent, folosit pentru a denumi chiar „ferestruica în acoperiș". În scrisoare, termenul *was* este scris: *vas*. Cf. fr. *vasistas* (din germ.) cu același sens.

V[1]

B⟨u⟩c⟨urești⟩, 15 IX ⟨1⟩913

Stimate d-le Densusianu,

Am primit linia coreografică și îți mulțumesc că ți-ai adus aminte de mine. La B⟨u⟩c⟨urești⟩ plouă de vreo 6 zile și deci îți poți închipui nenorocirea ce ne stăpînește.

Stau cu d-l doctorand (!?) Păltănea [2], care, ca și mine, este nedumerit, cum de navele plecate nu s-au înecat [3], ba dimpotrivă, au reapărut la orizontul *Vieței noua* ...

Afară de asta, am auzit că marele nostru filolog Caracostea [4] (sper că nu se supără d-l agregat Candrea [5]) a avut sau, mai bine spus, v-a făcut grația de a vă vizita și a [6] vă întreține asupra a c t i v i t ă ț e i s a l e (?) (semnul de întrebare este a[l] lui Păltănea). Nu știu ce să mai cred ... parcă s-a întors lumea pe dos sau probabil că este nevoie de oarecari prelungiri de burse. D-l dr. Speranția [7] a plecat la Berlin (unde are catedră, la Universitatea fără Popor), dupe ce mai întîi a avut grije să recomande la catedra vacantă, la B⟨u⟩c⟨urești⟩, pe amicul său Meyer-Lübke-Caracostea [8]. Vasile Haneș [9], dupe ce a ținut conferința la Paris, Londra, Berlin, va pleca la Focșani, spre a sperja Holera cu o nouă conferință. Efect garantat, asigură Păltănea. Mîine îți trimet jurnale. Scrie mai des. Eu am devenit critic dramatic. Scrie în Călărași 54. Salutări d-nei și d-lui Maior⟨escu⟩. [10]. La decembrie, voi fi și eu mosafirul lor.

Distinse salutări.

Nic. G. Ștefănești

P.s. Toți au catedre, numai eu nu am putut avea pe cea de la Conservator, la care îmi permit să te fac atent că nu am renunțat deloc, căci abia îți aștept întoarcerea.

[Urmează scrisul lui Pompiliu Păltănea:]

Și acum, stimate d-le Densusianu, c'est à moi la parole [11]. Vă amintiți cum îl urmăreau furiile pe Oreste [12] — întocmai, nu vă lăsăm nici în streinătate în pace. Vă rog dezinfectați această scrisoare — ea vine din România [13] ... Și bine că găsirăm țap ispășitor și pentru lipsa noastră de spirit — o contagiune mai mult la București. Țara își bea succesul, și n e m u r i t o r i i, șvarțul. Uitam: sîntem „sub cupolă", unde excelentul nostru colaborator și amic N. Ge. Șt. [14] face f i g u r a d e c e a r ă a violonistei cu care se întreține nemțește. Și à propos de catedră: trimiteți-l în Cadrilater, la vreun conservator ad-hoc. Pe cînd credeți să fiți în țară? Eu o lună de zile voi mai

face cură de patrie. În sfîrșit, nu mai știu ce să vă scriu: am alături pe amicul Ștefănești, mi-e imposibil să am vreo idee. Vă dorim petrecere frumoasă și să veniți cu bine.

Al d-voastră devotat

Păltănea

Premiat al Academiei [15]

B.A.R.S.R. — S 60 (2) | DXLI. — Inv. 73.936

[1] Ov. Densusianu se afla, în acest timp, în Occident. Cele două texte ale scrisorii sînt scrise pe un difolio de hîrtie subțire, ușor permeabilă la cerneală. Cerneala a pătruns în hîrtie, încît scrisul de pe o față se suprapune pe scrisul de pe cealaltă față. De aceea, scrisoarea este foarte greu de descifrat. În plus, din cauza compoziției cernelii, unele secvențe, slab marcate, s-au decolorat.

[2] Pompiliu Păltănea, colaborator apropiat al lui Ov. Dens. Vezi, mai jos, scrisorile trimise de el lui Ov. Dens.

[3] N. Georgescu-Ștefănești se referă la N. Budurescu, autorul volumului de versuri *Poema navelor plecate* (București, 1912), foarte elogios apreciat de Ov. Dens. Vezi, supra, scrisorile lui N. Budurescu către Ov. Dens.

[4] Dumitru Caracostea. Vezi, supra, scrisorile sale adresate lui Ov. Dens.

[5] I. A. Candrea. Vezi, supra, scrisorile sale adresate lui Ov. Dens.

[6] Din eroare, *a* se repetă.

[7] Eugeniu Speranția. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[8] Combinarea celor două nume *(Meyer-Lübke — Caracostea)*, pentru a indica numai pe cel din urmă, are darul să ia în derîdere dependența și afecțiunea lui D. Caracostea față de marele romanist W. Meyer-Lübke, în urma studiilor lui Caracostea la Viena și a numirii lui ca asistent la Institutului de limbă română al Universității din Viena, condus de lingvistul elvețian.

[9] Vezi, mai jos, scrisorile lui Vasile V. Haneș către Ov. Dens.

[10] Scrisoarea lui N. G. Șt. are data în st. v. al calendarului. În presa centrală, încă în 27 sept. 1913 (st. n.) s-a anunțat plecarea iminentă (pentru ziua de 28 sept. st. n. = 15 sept. st. v.) a lui Titu Maiorescu și a soției sale într-un concediu de 3 săptămîni. T. Maiorescu era acum prim-ministru și ministru de externe. În cele din urmă, el a început concediul (majorat, între timp, la 25 de zile) în 30 sept., plecînd cu destinația München și Heidelberg. Cunoscînd foarte bine sentimentele antijunimiste ale lui Ov. Densusianu, exprimate în diverse împrejurări (cursuri, presă etc.), N. G. Șt., evident, roagă în glumă pe Ov. Dens. să transmită salutări familiei T. Maiorescu. A se observa notarea numelui reputatului critic al Junimii, în formă abreviată *(Maior.*, la sfîrșit de frază, unde cei neavizați nici nu se puteau gîndi la o abreviere, interpretîndu-l, pur și simplu, ca *Maior)*. A se observa și celelalte pasaje din scrisoare, în care emitentul, în mod premeditat, se exprimă ambiguu sau chiar figurat.

[11] *C'est à moi la parole* (fr.) = am cuvîntul; mie-mi vine rîndul la cuvînt.

[12] În mitologia greacă: Oreste, fiul lui Agamemnon, a fost prigonit de Erinii, duhurile răzbunării, pentru că, împreună cu sora sa, Electra, și-a ucis mama și pe amantul acesteia, care asasinaseră pe Agamemnon. În cele din urmă, Oreste este absolvit de urmărire de către areopagul din Atena.

[13] Evident: un spirit gratuit. Dovadă: mărturisirea cuprinsă chiar în fraza următoare.

[14] *N. Ge. Șt.*, pronunțat *ne-ge-ște:* probabil, apelativul familiar al lui Nicolae Georgescu-Ștefănești, în cercul colaboratorilor lui Ov. Dens. A se observa și rima internă (întîmplătoare?) cu *nemțește.*

[15] În colaborare cu Titu Dinu, Pompiliu Păltănea traduce din limba latină, în metrul original, *Satirele* lui Horațiu, traducere care apare la București, 1910 [1911]. Volumul a fost premiat de Academia Română (1912). Vezi, supra, nota 1 la scris. I a lui Titu Dinu către Ov. Densusianu. Bineînțeles că, în scrisoarea către Ov. Dens., Păltănea își acordă în glumă, nu din emfază, epitetul de premiat.

VI

CERCUL ADVOCAȚILOR
NO. .....

București, 8 ian. 1916
Palatul Imobiliara, Calea Victoriei, No. 60

Stimate d-le Densusianu,

A venit băiatul la mine și, mîine, voi fi prezent la judecătorie. Cu ocazia aceasta, îmi permit să vă pun la curent cu afacerea de la „Regal". D-na Steriade [1] a plasat de 180 lei (aproximativ), d-na Stanovici [2] 80, iar dv. 25,35 [3].

Așa că nu știu ce vom putea obține, — Societatea [4] — ca beneficiu. Voi vedea astă-seară la ora 8, cînd predau socotelile. În orce caz, banii noștri (500 fr.) sunt asigurați și-i voi depune mîine la d-na Stanovici, sub chitanță de descărcare. Dacă ați putea și dv. să-mi trimeteți suma de lei 25,35, înainte de ora 8, aici la cerc, v-aș fi recunoscător. Vă voi ține în curent și îmi va face cinste, dacă voiți să fixați o seară, spre a prînzi împreună la Enescu sau Bulevard [5].

Cu distinsă stimă,

Nic. G. Ștefănești

B.A.R.S.R. — S 60 (3) / DXLI. — Inv. 73.931

[1-2] Prima este, probabil, soția pictorului J. Steriade, iar ccalaltă — Alexandra Stanovici. Ambele făceau parte din comitetul Societății pentru cultura artistică în școală. E posibil, deci, ca scrisoarea de față să se refere la o acțiune a aceștei societăți. Vezi, mai jos, scrisorile Alexandrei Stanovici către Ov. Dens.

[3] Verbul *a plasat* (cu obiectul direct: o anumită sumă de bani) trebuie înțeles, credem, în sensul că respectivii din conducerea „Societății" menționate au plasat, unor instituții de învățămînt, tablouri (reproduceri de opere de artă etc.) în valoare de atîția lei. Plasarea unor astfel de tablouri constituia unul dintre mijloacele prin care Ov. Dens. și membrii activi ai „Societății" respective considerau că se poate realiza cultura artistică în școală.

[4] Societatea pentru cultura artistică în școală.

[5] Enescu și Bulevard: restaurante în București.

VII[1]

[Transilvania, sept. 1916]

Iubite domnule Densusianu,

Poveștile îndurerate ale Oltului [2] le ascult de 2 zile și 2 nopți. Sunt din regimentul care a trecut cel dîntîi Carpații și care a luat parte la trei lupte, cu multă bravură. Îți voi trimete un cîntec ce am cules în Țara Bîrsei. Sunt încă sănătos și te salut,

Ștefănești

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, profesor universitar, 24, str. Colței, București.

[Expeditor] Georgescu Ștefănești, locotenent, Reg. 6 Vînători.

C.p. mil. — B.A.R.S.R. — S 45 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72.925

[1] Regiunea (Transilvania): determinată din cuprinsul scrisorii. Luna și anul expedierii: după ștampila poștei. Ziua: indescifrabilă. C.p. are și o ștampilă a regimentului (ștampilă de liberă expediere a corespondenței): „Armata de operațiuni, Reg. 6 Vînători, Libera expediere".

[2] E vorba de sacrificiile de vieți omenești, făcute de armata noastră, în contactele cu inamicul, în Carpați.

VIII

TRIANON PALACE HOTEL
1bis, RUE DE VAUGIRARD, PARIS

Paris, le 4 oct. ⟨1⟩919

Iubite d-le Densusiano,

Mai întîi să trăiască *Înălțarea* [1] și cu noroc să dea D-zeu. Al doilea, îți voi trimite cu primul curier stofa pe care ți-am cumpărat-o și care sper că o să-ți placă.

3). Păltănea, pe care l-am pus în curent cu toate intențiile noastre, te roagă să-i amîni propunerea pînă în decembrie, cînd va veni la B⟨u⟩c⟨ureşti⟩, astfel ca în ianuar să poată începe cursul. Dealtfel, sper că ți-a explicat el mai bine, în scrisoarea lui [2].

Eu plec peste 4 zile la Roma, unde am mai fost acum trei săptămîni, și d-acolo îți voi scrie imediat, ca să pot astfel să am noutăți de la d-ta.

Aci, scump și frig, dar totuși cînd e vorba de franci, te arzi al dracului.

Să trăiești!

Cap. [3] *Ștefănești*

B.A.R.S.R. — S 60 (4) / DXLI. — Inv. 73.932

[1] Gazeta săptămînală *Înălțarea*, publicată de Ov. Densusianu la București, între 18 sept. — 20 noiemb. 1919 (în total: 10 numere). Gazeta avea, ca subtitlu, lozincile: „Muncă. Cinste. Dreptate". Militînd pentru aceste principii, Ov. Dens. și colaboratorii săi combăteau politicianismul, abuzurile, inechitățile și imoralitatea.

[2] Pompiliu Păltănea, prietenul și colaboratorul lui Ov. Dens., se afla încă la Paris., Numirea sa la Universitatea din București a rămas un deziderat. Vezi, infra, scrisorile lui P. P. din această perioadă, către Ov. Dens.

[3] *Cap.*: abreviere convențională pentru *căpitan*. În armată, N. G. -Șt. fusese avansat la gradul de căpitan. Vezi, mai jos, scris. din 21 aug. 1919, a lui Pomp. Păltănea către Ov. Dens.

IX[1]

[București, f. d.,] vineri

Stimate domnule Densușianu,

Dupe cum întotdauna mi-ați arătat bunăvoință, vă rog și de data-ceasta să telefonați d-lui prof. Sipsom [2], ca, diseară (ora 6) cînd se vor întruni, să nu facă vreo opoziție, mai ales că toți ceilalți sunt pentru mine.

Dacă vedeți și pe d-l Tanoviceanu [3], n-ar fi rău să-i vorbiți ceva. Rugîndu-vă să primiți adînca mea reunoștință, vă salut.

Nic. Georgescu Ștefănești

B.A.R.S.R. — S 45 (3) / DXXXVIII. — Inv. 72.926

[1] Localitatea de expediere: după cuprinsul scrisorii. Dat fiind că Tanoviceanu, amintit în scrisoare, este, mai mult ca sigur, I. Tanoviceanu, scrisoarea nu poate fi posterioară anului 1917, cînd a murit acesta. Vezi și nota 3. După ductul scrisului și după compoziția semnăturii, scrisoarea de față pare să fie anterioară scrisorii datate a lui N. G.-Șt. (scris. I).

[2] Constantin M. Sipsom, avocat, profesor la Facultatea de drept din București. Începînd cu anul 1895, cînd a apărut (la București) teza sa de licență, pînă prin 1934, a publicat mai multe studii juridice și politice, dintre care — unele — în limba franceză, la Paris. În Arh. Ov. Dens., XXVII, ms. 89, se păstrează o c. v. în chenar negru a lui Mihail M. Sipsom, avocat, Pitar Moșu 20 [București]. Dat fiind și patronimicul comun (M.), și faptul că Mihail studiază tot la Facultatea de drept din București, în aceeași perioadă (termină în 1897, cînd îi apare, în același oraș, teza de licență), presupunem că Mihail și Constantin Sipsom au fost frați.

[3] Deoarece în scrisoare e vorba de un profesor al Facultății de drept din București (Constantin M. Sipsom), iar scrisoarea e scrisă de un jurist, mai mult ca sigur că acest Tanoviceanu este juristul și istoricul I. Tanoviceanu, membru al Academiei Române (din 1897), profesor de drept penal, întîi la Universitatea din Iași, iar apoi, din 1901, la cea din București. Nu este exclus ca scrisoarea să dateze din perioada studiilor lui N. G.-Șt., iar apelul acestuia către Ov. Dens. să vizeze o intervenție pentru un examen dificil (poate chiar examenul de licență) pe care urma să-l dea N. G.-Șt.

X[1]

[București, f. d.]

Stimate d-le Densusianu,

Pentru că în acest moment sunt f⟨oarte⟩ ocupat, în loc să vin să vă văd, vă scriu. Iată despre ce este vorba:

Vă rog să acceptați a-mi da un gir de 1000 de lei, dat fiind că e mult mai bine să concentrez toate datoriile la o bancă, decît să le am răspîndite în diferite părți, și iată cum:

La poștă, noi, funcționarii statului, ne putem împrumuta cu salariul pe 3 luni și, în loc să iau d-acolo 500 și de la o bancă 500, cred că este mult mai bine să iau de la un loc, avînd totdauna la dispoziție poșta, cu care să fac față orcărei eventualități.

În consecință, vă rog foarte mult a mă autoriza să tratez la una din băncile ce știu că nu mă refuză, cu girul d-voastră, pentru 1000 lei, termen de 3 luni.

Aștept un cuvînt prin aducător și vă rog să primiți distinse salutări.

Nic. G. Ștefănești

B.A.R.S.R. — S 60 (5) / DXLI. — Inv. 73.933

[1] Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii. Scrisoare trimisă prin curier.

XI

CERCUL ADVOCAȚILOR
NO.....

București, [f. d.] .....191....
Palatul Imobiliara, Calea Victoriei, No. 60

Stimate d-le Densusianu,

Sunt 2 lucruri la ordinea zilei:

1). Supărarea ce ți-am cauzat cu neglijența mea și cu gluma lui Viegler [1];

2). Că, de mai bine de 3 săptămîni, am tăcut.

Că te-am supărat, așa este, dar te rog fi[i] drăguț, ca și altă dată și, cum ai trecut peste alte lucruri, treci și de data ceasta. Am tăcut pînă în prezent, pentru că, deși regulasem la Marmoro[s]ch [2], nu plătisem și, cum azi am achitat una sută cincizeci lei, mai mi-a venit curajul, care mi-a lipsit în tot acest timp, de a-ți scri sau de a te vedea, deși aranjasem.

Așadar, iartă-mă și uită, și te mai rog să fi[i] bun să-mi dai un cuvînt, dacă nu cumva crezi că Societatea [3] ar trebui să țină o ședință.

Cu cele mai bune sentimente,

Nic. G. Ștefănești

P.s. Alătur și scrisoarea de la Marmoro[s]ch, prin care îți face cunoscut că mai am 150 lei de plată, pe care îi voi achita la 20 april c.

B.A.R.S.R. — S 60 (6) | DXLI. — Inv. 73.934

[1] Probabil, notație greșită, pentru *Wiegler*. Vezi și *was*, scris *vas*, în scris. II.
[2] E vorba de banca Marmorosch din București.
[3] Probabil, Societatea pentru cultura artistică în școală, al cărei secretar era N. G.-Șt. În acest caz, limitele trimiterii scrisorii ar putea să fie 1910—1917.

XII[1]

[București, f.d.]

Stimate d-le Densusianu,

Diseară nu pot merge la bal (Obolul) [2] și, în cazul cînd nu te duci nici d-ta, te rog să-mi scri[i], ca să pot veni și să stabilim ord⟨inea⟩ de zi [3] pentru sîmbătă.

Ce mai nou? Cum stai cu sănătatea[?]

Cu distinse salutări,

Nic. G. Ștef⟨ănești⟩

[Adresa (pe verso)] D-lui O. Densusianu, prof. universitar, Loco, 186[sic], Victoriei.

B.A.R.S.R. — S 60 (7) | DXLI. — Inv. 73.935

[1] Bilet trimis, probabil, prin cineva. Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii și din adresă.

[2] „Obolul" a fost societate de binefacere, cu sediul la București. În 1906, era prezidată de d-na Pherikyde, sora lui Marghiloman. Vezi Solacolu, *Evocări*, p. 128. Menționată și de Ov. Dens. într-un articol din *VN*, II, nr. 5 (1 apr. 1906), p. 97—98.

[3] Ar putea să fie vorba de ordinea de zi a unei ședințe obișnuite a Societății pentru cultura artistică în școală. În această ipoteză, scrisoarea e databilă 1910— 1917.

Nicolae Georgescu-Tistu [1]

[Paris, 1925— 1926]

Stimate domnule profesor,

Iscălitura ce-ați binevoit a-mi trimite de la Congresul filologilor [2] îmi dă curajul de a vă expedia, drept slab răspuns de mulțumire, după o atît de lungă și vinovată tăcere, un extras al lucrării mele din Buletinul Școlii de la Fontenay [3]. Va fi, nădăjduiesc, un semn că rezerva mea, pornită din stîngăcie și ajutată de împrejurări, n-a fost niciciînd sprijinită de o umbră măcar de voință din parte-mi. Vă păstrez, în ciuda aparențelor, pentru cari, dacă le-am prilejuit eu, vă cer iertare, același vechi devotament și aceeași admirație și recunoștință.

Lucrarea ce vă trimit va fi continuată anul acesta cu publicarea unei serii întregi de scrisori inedite de ale lui Picot [4], scrisori ce luminează, cred, întreaga epocă de la începutul domniei regelui Carol I. Paralel, îmi string material pentru un studiu asupra metodei în bibliografia literară, pentru a încerca mai tîrziu o aplicare asupra literaturii române [5].

Mulțumindu-vă din nou pentru buna-voință ce-ați avut și de data aceasta față de mine, vă rog să primiți salutările mele cele mai respectuoase, odată cu urări călduroase de sănătate și spor la lucru.

[Ștampilă] GEORGESCU-TISTU

Ciornă. — B.C.S. — Inv. nr. 26.760

[1] Nicolae Georgescu-Tistu (1894— 1972), bibliolog și istoric literar. Licențiat al Facultății de filozofie și litere din București (1920), avînd ca profesori pe Ov. Densusianu, Mihail Dragomirescu, I. Bianu. Profesor în învățămîntul secundar, între 1919— 1921: la București, Făgăraș; între 1922— 1928: la Cluj; iar între 1929— 1938: la București. La Cluj, în aceiași ani, este angajat, de Sextil Pușcariu, la Muzeul limbii române, pentru a redacta bibliografia periodică analitică a *Dacoromaniei*, *Revista periodicelor*, la volumele II (1922), III (1924) și V (1929). Între 1924— 1926, studii de specializare la Paris, la Sorbona (prof. F. Baldensperger, M. Roques), Collège de France (prof. J. Bédier, P. Hazard), École des Chartes, École des bibliothécaires; și la Bruxelles, la Institutul internațional de bibliologie (prof. P. Otlet). Și-a susținut doctoratul în literatura română la Universitatea din Cluj (1927). Bibliotecar al Facultății de filozofie și litere din București între 1928— 1938. Profesor de bibliologie la Școala superioară de arhivistică din București (1928— 1938). Conferențiar la Facultatea de filozofie și litere din București, din 1938. În 1949, transferat conferențiar la Institutul de arhivistică, bibliologie și muzeografie din București, iar în anul următor, la Facultatea de istorie din Capitală. A publicat valoroase lucrări în domeniul bibliologiei, bibliografiei, al istoriei literare și

al istoriei culturii românești. Vezi și notele urm. În ce privește relațiile cu Ov. Dens., menționăm colaborarea lui N. G.-T. cu poezii, la *VN*, XV, nr. 5—6 (1 iul.—1 aug. 1919); nr. 10 (1 dec. 1919); XVI, nr. 4—6 (1 iun.—1 aug. 1920) — iar în toamna lui 1919, la *Înălțarea*, cu articole de publicistică (nr. 3—5, 7, 9, 10); de asemenea, recenzia lui N.G.-T., publicată, în *DR*, III, 1924, p. 981—982, la studiul lui Ov. Densusianu, *Viața păstorească în poezia noastră populară* (2 vol., București, 1922—1923), precum și recenzia lui Ov. Dens. din *GS*, IV, 1, 1929, p. 129, la culegerea lui N. G.-T., *Folclor din județul Buzău* (București, 1928; Academia Română. Din viața poporului român, XXXIV). — Scrisoarea, a cărei ciornă s-a păstrat în arhiva lui N. Georgescu-Tistu, a fost trimisă de la Paris, în 1925—1926, lui Ov. Dens. Ea însoțea studiul lui N. G.-T., pregătit acolo, în Franța, și avea menirea de a spulbera unele îndoieli pe care, desigur, lingvistul bucureștean le avea asupra fostului său student, ajuns colaborator al lui Sextil Pușcariu, la Cluj. — Vezi și scrisorile lui Ov. Dens. către N. G.-T.: la B.C.S., inv. ms. 26.758, 26.759, 26.761—26.764. — O culegere a principalelor lucrări bibliologice ale lui Nic. Georgescu-Tistu: *Cartea și bibliotecile*. Studii de bibliologie. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Dumitru Bălăeț. București, 1972 (358 p.).

Bibliogr. Nic. Georgescu-Tistu, *Truda unui sfert de veac. 1919—1944*. București, 1945 [autobiografie]; [Olimpia Năstase,] *Prof. dr. doc. Nic. Georgescu-Tistu. Bibliografia scrierilor. 1914—1969*. [Cuvînt înainte de Dumitru Bălăeț.] București, 1972 (B.C.S.); Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 252—254. Vezi și Viorica Secărescu, *Preocupări de bibliologie în corespondența prof. N. Georgescu-Tistu*, în *Teoria și practica în informarea documentară și biblioteconomie* (București), I, 1975, p. 81—85; *Coresp. Bianu*, I, p. 499—500; *Dict. folc.*

[2] Întîiul Congres al filologilor români, care a avut loc la București între 13—15 aprilie 1925, din inițiativa și sub conducerea lui Ov. Dens. În acest timp, N. G.-T. se afla, în calitate de membru, la Școala română din Franța, la Fontenay-aux-Roses, lîngă Paris. Vezi nota 1.

[3] N. Georgescu-Tistu, *Émile Picot et ses travaux relatifs aux Roumains*, în *Mélanges de l'École Roumaine en France*, Paris, 1925, I, p. 181—284. Înaintea formulei de adresare din ciorna scrisorii, N. G. -T. a scris următorul concept de dedicație, care a fost apoi, probabil, scris pe extrasul trimis lui Ov. Dens.: „Domnului profesor Ovid Densușianu, / omagiu respectuos din partea fostului / elev, cu statornică admirație / și recunoștință". Apoi, N. G.-T. a anulat acest text.

[4] N. Georgescu-Tistu, *Correspondance d'un secrétaire princier en Roumanie: Émile Picot (1866—1868)*, în *Mélanges de l'École Roumaine en France*, Paris, 1926, I, p. 99—215. Dacă lucrarea a fost dată la tipar în 1925, ciorna scrisorii de față datează din 1925 (după 16—17 aprilie). Astfel, scrisoarea nu poate fi decît din 1926.

[5] Studiul respectiv va apărea peste cîțiva ani sub titlul: *Bibliografia literară română* (București, 1932; Academia Română, Studii și cercetării, XVIII). Prima sinteză de bibliografie a bibliografiilor literare românești, lucrare unanim apreciată de bibliografi, istorici și critici literari.

Ion C. Georgian [1]

Țintea, 1 II 1920

Domnule profesor,

Vă comunic că am fost numit în postul I de învățător-suplinitor, din *com. Țintea, plasa Filipești, jud. Prahova*. Pe ziua de 1 februarie, ziua numirii, m-am prezentat la post, unde am mai găsit un coleg, și o colegă, ambii tot suplinitori. Într-o scrisoare, cît de curînd, vă voi descri[e] amănunțit starea generală, din punct de vedere intelectual, a com⟨unei⟩ mele. Acum sunt ocupat cu facerea strictului necesar școli[i] (n-am găsit aproape nimic).

O demnă plecăciune.

Ion C. Georgian

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar și membru al Academiei Române, str. Colței, no. 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 46 / DXXXVIII. — Inv. 72.927

[1] Ion C. Georgian, învățător, poet. Deși este o simplă încunoștințare despre încadrarea, la 1 II 1920, ca învățător suplinitor în Țintea (jud. Prahova), scrisoarea lui I. C. Georgian nu e trimisă întîmplător . Ov. Dens. îi publicase în *VN*, XV, nr. 7—9, 1 sept.— 1 noiemb. 1919, p. 139, poezia *Nălucire*, iar peste ceva mai bine de un an de la epistola de față, îi va tipări și poezia *Celei de-aproape*, în aceeași revistă, *VN*, XVII, nr. 3, 1 mai 1921, p. 70. Ambele sînt semnate: Ion Georgian. În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 136, se păstrează 3 f. conținînd următoarele 3 poezii trimise de I. C. G. lui Ov. Dens. în vederea publicării: *Celei de-aproape*, *Pe țărm* și *Zidul despărțirei*. Prima compoziție are intervenții autografe de Ov. Dens. și poartă, dedesubt, indicația locului și semnătura autorului: „Țintea. Ion C. Georgian". Numele localității a fost anulat de Ov. Dens., iar inițiala patronimicului (C.) a fost ștearsă de autor. Textul publicat în *VN* din 1921 coincide cu versiunea remaniată de Ov. Dens. Cea de a treia poezie din filele ms., care ar putea să fie, în ordine cronologică, anterioară celorlalte, poartă semnătura și adresa: „I. Georgian, ⟨str.⟩ Poterași 6, Buc⟨urești⟩". — În perioada dintre cele două războaie mondiale. I. C. G., semnînd Ioan Georgian sau, simplu, I. Georgian, și-a publicat poeziile în broșuri (de 8—20 p.!), cele mai multe — nedatate, unele chiar fără indicarea locului de apariție: *Poezii* ([Timișoara?] f. a.); *Anonime*, Versuri. Ed. a II-a. (Constanța, [pînă în 1937]); *Cadențe albe*, Poezii. ([Ed. I,] Brașov, [pînă în 1936]; [ed. II,] Arad, [pînă în 1938]); *Răsaduri românești*. Poezii ([Ed. I,] București, 1943; [ed. II,] Brașov 1946). Unele poezii sînt reluate de la un volum la altul. În volume sînt cuprinse și cele două poezii publicate în *VN*, dar nu *Pe țărm* și *Zidul despărțirei*. Multe dintre versurile lui I. C. G. ne dezvăluie un real talent de poet. Pentru biografia aproape necunoscută a autorului reproducem anunțul (intitulat: *Cuvînt*) tipărit în locul foii de titlu în vol. *Anonime*, ed. cit.: „Aceste versuri umile și modeste autorul le distribuie în scop de a-și crea un fond necesar pentru căutarea sănătății". Dedesubt: „Autorul". — Scrisoarea reprodusă aici conține unele inadvertențe ortografice: *vă voi descri; necesar școli*. — În *Caiet III abon. VN* numele poetului este inserat cu adresa: „Ion C. Georgian, Mîn. Cozia". Emitentul scrisorii de aici nu trebuie confundat cu Ion. C. Georgian (1859—?), profesor de istorie la liceul „Laurian " din Botoșani (1879—1887), apoi la Azilul „Elena Doamna" și la liceul „Sf. Sava" din București, și avocat, autorul unor cercetări istorice, coautor (alături de Tudor Ionescu) al unor manuale de istorie (apărute la București, 1891—1903), concurent, în 1894, alături de Nicolae Iorga, pentru ocuparea catedrei de Istorie universală la Universitatea din București (concursul a avut loc la Iași, iar din comisie a făcut parte și Aron Densusianu!). Cu privire la istoricul Georgian, care în 1905 a emigrat în Rusia, vezi: Galaction, *Chipuri*, p. 115—119, 146, 147; Gh. Buzatu, *Mărturii noi despre un concurs universitar la Iași în anul 1894*, în *Cercetări istorice* (Iași), s.n., [I], 1970, p. 349—355; I. Petrovici, *De-a lungul unei vieți*, București, 1966, p. 92—93, 395—402; Iordan, *Memorii*, I, p. 119

Alexandru Gherghel [1]

I[2]

București, 7 dec. ⟨1⟩906

Mult stimate domnule Densusianu,

Mă hotărîsem să nu-ți scriu decît cînd voi avea noutăți de spus. Cum însă lucrurile mai întîrzează a se ivi și cum simt neapărată nevoie să stau de vorbă cu d-ta, mă esecut cu riscul de-a fi banal.

Am cetit notița gentilă a ilustrului Cât-aban [3] din *Viața literară* [4], dar am rămas mîndru ca regina Zenobia cînd vedea că arde cetatea ei Palmira [5]. Să fi fost altul iscălit, poate poate mă sinchiseam, dar așa ... Totuși am fost și cu el generos ca cu toată lumea, în limita puterilor mele: i-am răspuns în *Românul literar* [6] și m-am răzbunat și pe mine, și pe d-ta. O să-ți placă, cred, cum l-am esecutat; am să-ți trimet numărul imediat ce va apărea. În *Acțiunea* din 30 noiembr.[7], s-a scris, de nu știu cine, un articol intitulat chiar *Cîntece în amurg* [8]. Mă laudă grozav acel „nu știu cine" și mă pune alături de cei mai iluștri poeți ai țărei: H. Lecca, D. Zamfirescu, Ervin [9] și alții [10]. Nu pomenește însă pe Hétrat [11] și, de aceea, nu sunt mulțumit. În curînd, va fi ceva și în *Adevărul* [12]. Dar toate astea mă interesează așa de puțin! Ști[i] cît urăsc reclama și cît mi-e de nesuferit să știu că se vorbește de mine! Dacă nu ai fi fost d-ta, scumpe maestre, aș fi rămas toată viața închis, cu bucățile publicate, în cartoanele mele, peste care uitarea s-ar fi așternut mult mai ușor pentru liniștea și fericirea mea!

A fost bine poezia *Refren trist?* [13]. A plăcut la toată lumea pe-aici. Pentru 1 ianuarie, pregătesc *Suflet pustiu* [14]. Vei primi corecturile la timp.

Mîine seară ne întîlnim, Haneș [15], Hétrat și eu, la berăria Sărindar — într-un fund al sălei și, cu țapii înainte, retrași ca niște pusnici [sic] cari totuși știu să trăiască bine, te vom slăvi alături cu dulcea noastră poezie, fiindcă poezia fără dor și fără amintire, bine înțeles, nici nu ar putea să existe!

Zgurindescu mi-a trimes acum două zile o gîscă vînată de el și am preparat-o grozav! Era însoțită de niște vin sublim și, în plin entuziasm, i-am scris lui cumnatu-meu [16] să plece din nou la vînătoare pe la mijlocul lui ianuarie, — să te primesc la gară cu provizii îndestule și bune, fiindcă îmi închipuiesc ...

Parisul tentează cu atîtea farmece și *Fermecătoare* [sic] și bagheta lor magică, dacă nu-o avea o altă influență. .., dar pe asta va avea-o cu siguranță: să te trimeată la noi cu mult mai ușor la buzunare, ca să nu zic ușor de tot ...

Dar să revin: am avut, cu mulți răi-voitori, discuția că articolul din *Viața nouă* asupra volumului meu [17] nu ar fi de d-ta scris[18]. I-am lăsat pe toți să creadă ce au vrut, totuși eu aș fi dorit să fie altfel.

Cineva din Academie s-a pronunțat că "*Viața nouă* ar fi un carnet personal al lui Densusianu, iar a l t c i n e v a [20] i-a răspuns ilustrului patruped: „în cazul acesta, mare personalitate este d-l Ovid Densușianu! Păcat că nu suntem mulți ca el! ..." și cu asta s-a încheiat discuția. Mi-a plăcut răspunsu[l]; de aceea l-am reprodus.

În *Conservatorul* [21] a fost, [de] asemenea, un articol asupra volumului meu, scris de Baboianu [22].

Caion și-a făcut datoria în revista lui [23].

Acum, ce să-ți mai scriu? Să nu uit să-ți spun că am fost zece zile bolnav, în pat. Dar e așa de dulce să fi[i] bolnav cînd ai o Lizică [24] să te îngrijească, cînd pîlpîie focul în cămin și cînd cade zăpada afară, întîia zăpadă peste un nou convoi de vise și iluzii!!...

Acuma sunt iară bine. Aseară am ascultat uvertura din *De-aș fi rege* [25] și parcă îmi cînta în urechi veșnicul „de-aș fi la Paris .. ". Curioasă nostalgie și încăpățînată fire mai am și eu! Tot la imposibil mă gîndesc. Sunt un fel de

negativ al fericirei pe pămînt. Am să-mi fac [sic] o turmă de țapi mîine seară și, cînd nu-oi mai ști să fiu cioban pe ei, am să fiu fericit, am să cînt, am să strig, să rîd, să uit! . . . Mi-ar plăcea să primesc o scrisoare lungă cu multe amănunte despre viața de-acolo. De Crăciun iau piano în casă, așa că, pentru a auzi muzică, nu o să fie nevoie să mai alergăm prin vecini. O noutate: I. Minulescu [26] s-a lăsat de poezie și s-a apucat de pescărie. Iar d-l Mișu Dragomirescu [27] concurează și d-sa la premiul Eliade [28] cu faimoasele sale opere de critică și estetică comparată (sau cumpărată)! [29]

Scrie cît de curînd. Te salut cu tot respectul și veneraţia cuvenită.

Alexandru Gherghel

[Scris de mîna soției lui Al. Gh., Elisabetha:]
Primiți, vă rog, și din parte-mi, espresiunea sentimentelor mele distinse.

Elisabetha [30]

B.A.R.S.R. — S 48 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.931

[1] Alexandru Gherghel (1879—1951), poet din gruparea lui Ov. Densusianu. Studiază dreptul și literele la Universitatea din București. Studii de specializare în drept, la Berlin (1908). Funcționar administrativ în diferite localități din Muntenia și Moldova, apoi, din 1911, avocat la Constanța unde se stabilește, devenind unul dintre cei mai activi literați și publiciști ai Dobrogei. Publică, începînd din 1906, mai multe volume de poezii, un volum de memorii *Schițe din noianul amintirilor* (Constanța, 1934), studii de drept penal. Face parte dintre colaboratorii de frunte ai *VN*, de la debutul său (1 iul. 1905) pînă în perioada ședерii la Berlin (15 sept. 1908), ceea ce coincide, aproximativ, cu primii 4 ani de apariție ai revistei. În anii următori, colaborarea sa la revista lui Ov. Dens. e din ce în ce mai rară (1909—1917). Cu excepția materialului de debut, în care răspunde la ancheta *Ce și cît se cetește* (*VN*, I, nr. 11) — referindu-se la Cîmpulung (din Muscel), Al. Gh. publică în *VN* numai versuri. Scrisorile lui Al. Gh. către Ov. Dens. — dintre care cele mai multe (7) datează din anii 1906—1911, iar una singură din perioada următoare (1917) — cuprind date biografice personale și informații din viața literară a epocii, mai puțin cunoscute. Corespondența lui Al. Gh. conține unele fonetisme particulare, curente în epocă: *mă esecut* (I), *l-am esecutat* (ib.), *să o esploatez* (IV), adj. *postal(ă)* (ib.), *espus* (VI), *biurou* (VII), *espectativă* (ib.); unele fonetisme populare: *pusnici* (I), *să poci* (IV; pers. 1 sg.); erori ortografice (corectate de noi, marcat); *cei mai iluștrii* (I), *Știi* (I; pers. 2 sg.), *să fi bolnav* (I; pers. 2 sg.), *să scri* (V; pers. 2 sg.), *ai să vi* (VII; pers. 2 sg.); unele norme ortografice străine: *bagueta* (I), *ouvertura* (I), *Wiena* (III, V), *voyagiul* (IV); *adressa* (IV, VII); articularea sporadică cu *-u*, în loc de *(u)l*: *mi-a plăcut răspunsu* (I); un *-u* parazitar, după grupul *sm*: *în plin entuziasmu* (I; fenomen curent și în volumele tipărite). — În Arh. Ov. Dens. se păstrează cîteva poezii autografe de Al. Gherghel, cu intervenții manuscrise de Ov. Densusianu. Și anume: în mapa XXVIII, ms. 138: *Cînd trist* (1 f.), publicată apoi în *VN*, VII, nr. 7 (din 15 V 1911), p. 121; și *Cîntec*, inedită (1 f.; inc. „Din florile din urmă, în toamna-ntîrziată, / Făcut-am o cunună..."). Iar în mapa XXXII, Varia: un fragment (ultimele două strofe) din *Pe țărmuri de liniște*, poezie publicată apoi în *VN*, XII, nr. 10—12 (din 1 dec. 1916—1 febr. 1917).

Vezi și scrisoarea Elisabethei Gherghel, soția lui Alex. Gherghel, către Ov. Densusianu.

Bibliogr. Al. Gherghel, vol. de memorii citat; Cruceanu, *De vorbă*, p. 17—18, 29, 41, 43; D. Caracostea, *Poezia română de azi*, în *Confer. VN*, I, p. 175—176; Petrovici, *Amintiri*, p. 102; Ioan Ursescu, *Trei rapsozi ai mării*, [București, 1944], p. 4—10, 30—31; Enache Puiu, *Un simbolist dobrogean: Al. Gherghel*, în *LL*, 25, 1970, p. 73—78; Faifăr-Călinescu, *Rev. dobr.*, p. XVII și indicele; *Antol. poez. simb.*

[2] Ov. Dens. se afla în acest timp la Paris.

[3] *Cât-aban*, poreclă dată scriitorului Al. Cazaban care publicase o recenzie tendențioasă și absolut neprincipială la volumul de debut al lui Al. Gherghel, *Cîntece în amurg* (București, 1906; 144 + II p.), în *Viața literară*, anul I, nr. 48, de duminică, 26 IX 1906. Sub pretextul criticii aduse autorului, Cazaban îl atacă și pe Ov. Densusianu, „cavalerul beoțian [care]

și-a plătit în grabă tributul său de laude și de... cerneală". Aici, Cazaban se referă la elogioasa recenzie nesemnată asupra volumului menționat, apărută în *VN*, II, nr. 20 (din 15 XI 1906), p. 455—458 și atribuită de el lui Ov. Dens. Vezi mai jos notele 17—19. Precizăm că volumul de poezii citat al lui Gherghel are în frunte (p. 5) următoarea dedicație tipărită: „Domnului / OVID DENSUSIANU / Sufletului nobil / Poetului delicat / Criticului și savantului / Închină întîiele lui cîntece / Autorul". Deci, recenzia din *VN* ar fi, după Cazaban, un act de răsplată pentru această dedicație. Menționăm că, în același număr al *Vieții literare*, Al. Cazaban își varsă veninul asupra lingvistului și literatului bucureștean și într-un alt articol, *Țăranul și Densusianu*.

[4] Revista literară și artistică săptămînală *Viața literară* (București) a apărut sub conducerea lui G. Coșbuc și I. Gorun (Al. Hodoș), între 1 I—24 XII 1906. În continuare, revista își schimbă titlul, devenind *Viața literară și artistică*. În această formă, ea apare între 7 I 1907 — 6 IV 1908. Secretarul de redacție al ambelor serii: Ilarie Chendi. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 768; II, p. 710; *Coresp. T. Maiorescu*, p. 134. Situîndu-se pe poziții sămănătoriste, revista și-a făcut un titlu de glorie din combaterea, adesea printr-o critică submediocră, a curentelor literare moderniste și, în special, a grupării lui Ov. Densusianu.

[5] Palmira (sau Palmyra), capitala puternicului stat sclavagist cu același nume (sec. I î.e.n.—III e.n.), din Orientul Mijlociu. Importunat de independența acestui stat, Aurelian, împăratul romanilor, subjugă pe palmirieni și prinde pe Zenobia, regina lor (anul 273). Alex. Gherghel se referă chiar la momentul căderii capitalei. Căderea Palmirei fusese evocată sugestiv, de Alex. Gherghel, și în poemul *Palmira*, p. 11—14 din volumul tocmai apărut, *Cîntece în amurg* (vezi nota 3), despre care dealtfel e vorba într-o bună parte a scrisorii de față a lui Alex. Gherghel. Atitudinea de mîndrie a Zenobiei este subliniată în strofele 7 și 12 ale poemului:

Regina în mîndră tăcere.
De albul portal răzămată,
La țara în flăcări scăldată
Privea cu adîncă durere,
Regina în mîndră tăcere. [...]

Regina sta mîndră și rece
— O statuă-n marmoră sură —
Dar groaznic vîrtejul de ură
Prin suflet simțea cum îi trece...
Regina sta mîndră și rece.

[6] În nr. 1 din 7 ian. 1907 al revistei lui Caion (Const. Al. Ionescu), *Românul literar*, din București, care, din 1907, își modifică titlul în *Românul*, adăugînd, ca subtitlu, atributele „Politic, literar, religios", la p. 19—20, Al. Gherghel publică *Un răspuns* (rubrica „Documente și polemici"), în care, pe un ton insultător, ripostează la recenzia lui Al. Cazaban din *Viața literară*. Cazaban este numit aici „d. Câta-ban", respectiv „d. Cât-aban". Pentru *Românul literar*, vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 625—626, 637—638; II, p. 587—588.

[7] Ziarul *Acțiunea* (București) a apărut cu acest titlu între 2 XII 1902—30 IV 1906, 2 XII 1907—14 XI 1916. În intervalul 2 V 1906—1 XII 1907 își modificase titlul în *Acțiunea conservatoare*. Ziarul, avînd ca director politic pe Victor Ionescu, făcea, după cum arată și titlul al doilea, politică conservatoare. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 1; II, p. 1. Deci, la 30 noiembrie 1906, ziarul avea titlul, de fapt, *Acțiunea conservatoare*.

[8] Recenzia, împrumutînd titlul volumului de poezii al lui Al. Gh., semnată cu inițialele C. R. (= Constantin Rîuleț?) și apărută în *Acțiunea conservatoare* din 30 XI 1906, p. 1 (vezi nota anterioară), elogiază calitățile artistice ale versurilor lui Al. Gh., pe care-l consideră ca „unul din cei mai talentați colaboratori ai excelentei reviste *Viața nouă*", deoarece „își înveșmîntează gîndurile într-o formă sculpturală, formă ce-l pune în rîndul celor mai artiști din cîntăreții noștri".

[9] Ervin, pseudonimul literar cel mai obișnuit al lui Ov. Densusianu.

[10] Acești „alții" sînt: Dimitrie Nanu și Cincinat Pavelescu.

[11] J. B. Hétrat, bunul prieten al lui Al. Gherghel și al familiei sale și, o vreme, și al lui Ov. Densusianu, în a cărui revistă, *VN*, a publicat valoroase poezii. Vezi, passim, și celelalte scrisori ale lui Al. Gh., precum și scrisoarea Elisabethei Gherghel către Ov. Dens. Vezi, infra, scrisorile lui J. B. Hétrat către Ov. Dens.

[12] Ziarul liberal, de orientare democrată, din Capitală, *Adevĕrul* (15 VIII 1888 — 21 XI 1916; 3 I 1919—1937; 1946—1951).

[13] Poezia lui Al. Gherghel, *Refren trist*, tocmai apărută în *VN*, II, nr. 21, (din 1 XII 1906), p. 466—467.

[14] E vorba, desigur, de poezia apărută sub titlul (modificat, se pare, de Ov. Dens.) *Pustiu...*, în *VN*, III, nr. 1 (din 1 II 1907), p. 14—15, deci cu o lună mai tîrziu decît spera Al. Gh. Vezi ultimul vers al poeziei: „Dar sufletu-mi pustiu e și mai trist!..."

[15] Petre V. Haneș.

[16] Din acest pasaj, confruntat cu un pasaj din scris. II a lui Al. Gh. către Ov. Dens. („Domiciliez cu nevasta la cumnatul meu, Călinescu..."), rezultă că Zgurindescu era unul dintre cumnații lui Al. Gh. Pe de altă parte însă, în volumul de memorii *Schițe din noianul amintirilor* (Constanța, 1934, p. 39) al lui Al. Gherghel, Zgurindescu este indicat drept un „amic" al poetului (nu cumnat).

[17] Recenzia nesemnată, la vol. *Cîntece în amurg*, apărută în *VN*, II, nr. 20 (din 15 XI 1906), p. 455—458. Vezi, mai sus, și nota 3.

[18] Din formularea confuză a lui Al. Gh. nu rezultă clar cine ce a susținut. Din fraza următoare însă, confruntată cu o scris. a lui P. V. Haneș, reiese că Al. Gh. a susținut, împotriva părerii unor „rău-voitori", că recenzia respectivă nu a fost scrisă de Ov. Dens. După toate probabilitățile, autorul recenziei pare să fie Petre V. Haneș. Vezi, mai jos, scrisoarea acestuia către Ov. Densusianu, datată 3 XII 1906 (scris. III și nota 18).

[19] Se înțelege: eu (Al. Gh.) aș fi dorit ca recenzia să fie scrisă de Ov. Dens. Exprimîndu-și regretul că nu a fost onorat cu o recenzie scrisă de maestru, Al. Gh., în același timp, arată că știe cine este adevăratul autor al recenziei.

[20] Sublinierea lui Al. Gh.

[21] Cotidianul *Conservatorul* din București, care a apărut între 15 XII 1900—15 XI 1914. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 141—142; II, p. 132.

[22] N. Baboianu, recenzie la vol. *Cîntece în amurg* de Al. Gherghel, în *Conservatorul* (București), anul V, nr. 249, din 12/25 noiemb. 1906, p. 2. Fără să aibă pretenția de a realiza „o critică în adevăratul înțeles al cuvîntului", recenzentul încearcă totuși să facă o analiză stilistică a operei lui Al. Gherghel, în contextul poeziei simboliste de la noi.

[23] Caion (Const. Al. Ionescu) recenzase vol. lui Al. Gherghel *Cîntece în amurg*, în *Românul literar* (București), tom. V, nr. 19 (din 19 noiembrie 1906), p. 256—259, la rubrica „Note critice". Aprecierile lui Caion însă sînt vădit exagerate: superior lui Oct. Goga, Al. Gherghel este așezat alături de poeții francezi Louis Le Candonnel și Léon Bocquet. Încercînd să combată sau să minimalizeze literatura sămănătoristă, Caion pledează pentru simbolism. Nu întîmplător Al. Gherghel se număra printre colaboratorii *Românului literar*, alături de Alex. Macedonski, G. Bacovia, Eug. Speranția, M. Cruceanu etc. Vezi, mai sus, nota 6.

[24] Lizica, adică Elisabetha, soția lui Alex. Gherghel.

[25] *De-aș fi rege* (în original: *Si j'étais roi*), operă comică în trei acte de Adolphe Adam (1803—1856), pe un libret de Ennery și Bresil, realizată și cîntată prima dată în 1852.

[26] Poeții Ion Minulescu și Alex. Gherghel fuseseră colegi de liceu, la Pitești, și rămăseseră buni prieteni. Vezi Alex. Gherghel, *Schițe din noianul amintirilor*, Constanța, 1934, p. 38—39; Augustin Z. N. Pop, *Din istoria culturii argeșene*, Pitești, 1965, p. 74.

[27] Mihail Dragomirescu, zis și Mihalache Dragomirescu.

[28] Unul dintre premiile Academiei Române.

[29] Aici, Al. Gh. se referă la preocupările fundamentale ale lui Mihail Dragomirescu, marcate și prin titulatura catedrei pe care o deținea la Facultatea de filozofie și litere din București: Estetică și literatură generală și comparată. Inițial docență (din 1903), aceasta se transformă în catedră la 30 oct. 1906. Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 160—164; idem, *Instituții*, p. 50. Vezi, supra, scrisoarea lui Mihail Dragomirescu către Ov. Dens. — Epitetul „(sau) cumpărată", creat după modelul etimologiilor populare, subliniază nu numai caracterul mai puțin original al concepției lui M. Dragomirescu, ci și atitudinea ironică a grupării lui Ov. Densusianu față de cel care se dorea un spiritus rector al literaturii române de atunci.

[30] Elisabetha, soția lui Alexandru Gherghel, numită de acesta Lizica. Vezi, mai jos, și scrisoarea ei către Ov. Dens.

II[1]

[București,] 28 martie ⟨1⟩908

Mult stimate domnule Densusianu,

Ti-amintesc că, plecînd [2] duminică dimineață, ne-ai promis că vei veni mîine, sîmbătă, ora 5, să ne vezi. Domiciliez cu nevasta la cumnatul meu, Călinescu, strada S i l v e s t r u 39, unde sperăm să avem plăcerea a te vedea

negreșit înaintea plecărei. Am scris și lui moș Hétrat [3] să vie și te rog, încă o dată, să ne onorezi cu prezența.

Salutări distinse din parte-mi și din partea Lizichi[i].

Gherghel

[Adresa] Domnului O. Densusianu, C. Victoriei 184, Loco.

C.p. — B. A. R. S. R. — S 48 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.932

[1] Ștampila poștei are data în stilul nou al calendarului: 11 apr. 1908.
[2] Verbul *plecînd* este folosit aici, impropriu, cu sensul: „urmînd să plecăm". Al. Gherghel urma să plece (și a plecat) la Berlin, pentru specializare în științe juridice.
[3] J. B. Hétrat, Vezi, infra corespondența lui cu Ov. Dens.

III[1]

[Viena,] 16 april ⟨1⟩903

Stimate domnule Densusianu,

Suntem în Viena [2] de ieri; ne-am oprit puțin să vizităm și Pesta. Altă lume, altă viață, altă poezie!... Am văzut multe din frumusețile Vienei și le voi vedea pe toate, căci, probabil, mai stăm vreo două săptămîni. Ce mai e nou în Țara... literaturei românești?

Aștept revista [3] cu nerăbdare...

Adresa [4] noastră: B II, Klein Schiff Gasse No. 4, bei Herr Eisler, Wien.

Lizica îți trimete salutări cordiale și eu idem.

Gherghel

[Adresa] D-lui O. Densusianu, C. Victoriei 184, Buckarest [sic], Roumänien [sic].

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 48 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.933

[1] Ilustrata este o reproducere foto după tabloul lui A. Villa, *La morte dei poveri* (Milano). Ștampila poștei de plecare are data: 17 IV 1908. Ambele date (autografă și mecanică): în stilul nou al calendarului.
[2] Gherghel scrie: *Wiena* și, mai jos, *Wienei*.
[3] Autorul scrisorii se referă probabil la nr. recent apărut al *VN*: anul IV, nr. 5 (din 15 IV 1908), în care însă nu apare nici un material semnat de Alex. Gherghel.
[4] Gherghel scrie: *adressa*.

IV[1]

Berlin, 22 mai ⟨19⟩08

Mult stimate d-le Densusianu,

Am primit revista [2] și carta d-tale poștală, pentru care rambursez multe multe mulțumiri. Alătur aici încă o poezie, ce o trimet în grabă, sperînd să mai fie timp pînă la viitorul număr de 1 iunie [3].

De voyagiul meu aș fi putut fi mai mult sau mai puțin mulțumit: am văzut destule, am auzit opera la Viena [4] și aici la Berlin, dar, unde e mulțumire

multă, trebuie veşnic să fie şi necaz! Scriu chiar în oficiul postal pentru ca Lizica să nu vadă. Ea a fost 10 zile bolnavă de febră nervoasă şi chiar şi acuma e foarte slăbită, aşa că a rămas departe speranţa de-a pleca la America sau chiar de-a rămîne pe-aici mai multă vreme.

Nu-i vorba, eu şi-aşa aveam de gînd să nu stau mai mult decît două luni, dar credeam s-o pot lăsa pe ea aici pentru a-şi vedea de meseria ei. Dumnezeu n-a vrut aşa. Poate să se înapoieze şi ea şi cu mine. Aş fi chiar mai mulţumit. Doresc mult micile noastre întruniri şi prietenii de-acolo. Aici e foarte greu să poci lega o prietenie cu mutrele astea pedante şi stupide de nemţi! Am fost şi la Hamburg — tot aşa şi pe acolo. O fi altfel în Franţa şi regret că nu am cheltuit timpul şi banii mai bine acolo decît pe aici!

Totuşi pot spune că am făcut o bună provizie de frumoase impresii pe care voi şti să o esploatez la timp! Abia aştept să mă arunc în politică şi, din nou, în advocatura mea nobilă şi ... interesată!!

Scuză că scrisei cu creion. Ţi-am spus cauza. Salutări distinse şi la revedere în curînd.

Gherghel

B.A.R.S.R. — S 48 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.934

[1] Întreg textul este scris cu creionul.

[2] E vorba de ultimul nr. al *VN*: anul IV, nr. 7 (din 15 V 1908), în care Alex. Gherghel are poezia *După luptă* (p. 136). Poezia este datată: Viena, april 1908.

[3] În nr. de la 1 iun. 1908 al *VN*, nu apare nimic semnat de Al. Gherghel. Poezia respectivă trebuie să fie *Castelul*, cu indicaţia finală „Potsdam (Sans-souci)", apărută în *VN*, IV, nr. 9, p. 165—166 (din 15 VI 1908).

[4] Gherghel scrie: *Wiena*.

V

Plaineşti — R.-Sărat, 30 noiemb⟨rie⟩ ⟨1⟩909

Mult stimate domnule Densusianu,

Te rog, întîi de toate, să mă ierţi că nu ţi-am mai scris atîta vreme şi că nu am mai trimes nimic pentru revistă [1]. Am fost şi mult supărat. Mutări peste mutări, şi apoi mizeriile unei slujbe puţin potrivite cu firea mea [2], m-au îndreptăţit poate destul să uit multe obligaţiuni sufleteşti sau cel puţin să le amîn de azi pe mîine, pînă cînd acel mîine a devenit atîtea luni, ba chiar un an!!

Acuma, fiindcă ştiu că eşti în Bucureşti, am să fiu mai detreabă [sic] şi am să încep a trimete iară regulat spre publicare . . . dacă voi mai fi primit, dacă nu voi fi perdut această nobilă calitate!![3]

Stau la Plaineşti, în judeţul Rîmnicu Sărat. Sunt mai mulţumit aici; Plaineştii „sunt" un tîrguşor drăguţ şi curat şi, apoi, sunt aproape de Focşani şi Rîmnic. La Rîmnic mă întîlnesc din cînd în cînd cu Mazilu [4] şi ne mai consolăm în exilul nostru, fiindcă exilat eşti oriunde în România, afară de Bucureştii.

Totuşi, dacă de Crăciun, sau de Anul nou, sau cînd vei binevoi, ai veni pentru cîteva zile la noi, cred că ai petrece bine şi, de aceea, chiar am curajul

să te invit. Sau, poate, de Paști va fi mai frumos? E drept: la țară doar frumusețea vremei mai poate tenta pe cineva, încolo, e trist și pustiu, așa de trist și așa de pustiu!...

Au început conferințele [5] cercului? Aș dori să vorbesc și eu o dată, în modestele mele puteri [6]. Am cetit în gazete discursul „Șefului" din Cameră [7]... e deasupra oricărei admirații.

Rugîndu-te să scri[i] cîteva rînduri, rămîn devotatul d-tale discipol

A. Gherghel

Din partea Lizichi[i], primește cele mai distinse salutări.

Al⟨exandru⟩

B.A.R.S.R. — S 48 (5) | DXXXVIII. — Inv. 72.935

[1] Ultimul material al lui Al. Gherghel, apărut în *VN*, a fost poezia *Uitare*, din anul V, nr. 5 (15 aprilie 1909), p. 85.

[2] Al. Gherghel îndeplinea, aici, funcția de administrator de plasă. Avusese aceeași funcție înainte, la Brăhășești, jud. Tecuci.

[3] Colaborarea lui Al. Gh. la *VN* va fi, de acum înainte, tot mai sporadică. Astfel, următoarele poezii ale lui Al. Gh. apar în numerele din 1 VII 1910, apoi 1 I 1911 etc. ale *V.N.* Vezi și scris. I, nota 1.

[4] D. R. Mazilu, colaborator temporar al *VN*, în primii trei ani de apariție (1905—1907). Vezi, infra, și scrisoarea lui către Ov. Dens.

[5] E vorba de conferințele *Vieții noi*. Primul ciclu de conferințe a avut loc în febr.-aprilie 1909, iar al doilea, în primele luni ale anului 1910.

[6] Dorința lui Al. Gherghel de a ține și el o conferință în acest cadru nu se va realiza însă.

[7] „Șeful", adică Take Ionescu, șeful partidului conservator-democrat.

VI[1]

[Cotești,] 14 mai ⟨1⟩911

Mult stimate domnule Densuseanu,

Îți mulțumesc din tot sufletul pentru bunătatea ce ai avut să îndrepți poezia alăturată, care, prin aceasta, a cîștigat mult, ca toate bucățile retușate de mîna d-tale măiastră[2]. Ai să primești scrisoarea asta cu întîrziere, fiindcă a d-tale a făcut un drum mai lung de cum credeai. Nu sunt la Rîmnic. Sunt la Cotești, tot jud. R. Sărat, unde m-am stabilit de la 1 aprilie, de cînd am fost depărtat de onorabilii conservatori, ca nefiind „de-ai lor".

Aici la Cotești, fac avocatură rurală. Mă duc și pe la Rîmnic cînd am procese, dar domiciliul real îl am în comuna asta, unde îmi convine să stau, căci e și viața mai ieftină, și multe... multe...

Am puțină speranță la toamnă să mă pot muta la București, în cazul cînd Iancu Saila, pe lîngă care am pus stăruințe, va binevoi să mă ia secretar. Altfel, sunt espus să mă ruralizez de tot — nici nu mai am mult! Lizica... de ea nici nu mai e vorbă, s-a schimbat mult, și Bucureștii pentru ea a ajuns un fel de Meca! Ce să fac! Mă las și eu în voia soartei destul de vitregă față de mine.

Manuscrisul de la Socec l-am scos fără să-mi pretindă să-i restitui suma, așa că, la toamnă, poate tipărim al doilea volum [3].

Îți mulțumesc încă o dată și te salut. Cu mult devotament,

Al. Gherghel

Am cîteva bucăți frumoase pe care am să le trimet în curînd [4].

G.

B.A.R.S.R. — S 48 (6) / DXXXVIII. — Inv. 72.936

[1] Localitatea de expediere: menționată în cuprinsul scrisorii.

[2] Poezia respectivă, *Cînd trist*, a fost publicată în fruntea numărului din 15 V 1911 al *VN* (anul VII, nr. 7), p. 121. Vezi și autograful poeziei, cu intervențiile manuscrise ale lui Ov. Dens., în Arh. Ov. Dens.,XXVIII, ms. 138.

[3] Primul volum de versuri al lui Alex. Gherghel, *Cîntece în amurg*, a apărut la București, în 1906. Volumul al doilea va apărea mult mai tîrziu: *Insula uitării*, Constanța, 1924. E demn de relevat faptul că și acest volum este dedicat lui Ov. Dens. (dedicația tipărită de pe p. 3): „Domnului OVID DENSUSEANU / Cu nestrămutată afecțiune și admirație / AUTORUL". Plachetele următoare de poezii vor fi închinate astfel: iubitorilor de poezie — vol. *Raze și umbre* (Constanța, 1933, p. 5), lui Mihail Sadoveanu — vol. *Solitare* (Constanța, [ed. I,] 1935; ed. II, 1935). Broșura lui Al. Gherghel, *Dobrogea în viața românească* (Constanța, 1935, p. 3), este dedicată, deopotrivă: „Acelor ce iubesc marea. Acelor ce prețuiesc trecutul nostru".

[4] Se pare că Al. Gherghel totuși nu i-a trimis lui Ov. Dens. aceste poezii, deoarece următoarea poezie a sa va apărea în *VN* de-abia în nr. din 1 apr. 1915 (anul XI, nr. 2).

VII [1]

Constanța, [1911, septembrie, jumătatea a doua]

Mult stimate domnule Densusianu,

De la 1 septembrie m-am stabilit în Constanța [2], unde am deschis un biurou de avocatură. Am pus de gînd să încep să fac politică zdravănă aici. Șeful partidului nostru în acest județ e colonelul Zottu și, fiindcă nu știe cine sunt, e prea posibil să se îndoiască oarecum și de sentimentele mele. De-aceea m-am gîndit că poate ar fi bine să mă prezint la el cu o scrisoare de la centru, mai ales că aș vrea să scoatem și o gazetă în vederea campaniei electorale ce se apropie. Cum crezi că ar fi mai bine?

Am auzit apoi că va fi și o mare întrunire tachistă [3] în Constanța, în curînd. Sunt hotărît să iau și eu cuvîntul. Sper că ai să vi[i] și d-ta. M-aș bucura mult să te văd sănătos și bine dispus. Ești în curent cu situația: ce crezi? e nădejde de fuziune, de venit la putere, sau o să mai stăm mult și bine în espectativă?

Cu Bentoiu [4] m-am întîlnit. El e ajutor de primar, ne-a trădat cu toți ceilalți. Să fie sănătoși!!!

Dacă nu te superi, trimete-mi revista pe adresa cea nouă. Ultimul număr a fost o splendoare [5].

Ca să termin volumul al doilea, am nevoie de vreo 7—8 bucăți și aș vrea să le scriu inspirat de mare. Am o locuință bună, aproape de statuia lui Ovidiu, în Mircea 16 și, de la fereastră, se vede marea. E așa de frumos!

Scriu la Tribunal, de aceea scriu pe petecul ăsta de hîrtie . . ., nu fi supărat.

Nu ar fi oare bine să fiu recomandat de Tache Ionescu [6] lui Zottu, ca să începem să lucrăm sistematic? Aici, trebuie energie și multă muncă ca să se poată face ceva.

Te rog scrie-mi ce să fac. Am cam pierdut busola în politică pe la țară, pe unde am fost. Principiile însă nu mi le-am schimbat.

Primește distinsele mele salutări.

Devotat,

Al. Gherghel

B.A.R.S.R. — S 48 (8) / DXXXVIII. — Inv. 72.938

[1] Pentru datare, vezi notele 2 și 5.

[2] Anul stabilirii lui Al. Gherghel în Constanța: 1911. Vezi Enache Puiu, *art. cit.*, p. 74. Deci, scrisoarea datează din toamna lui 1911.

[3] Adică a Partidului Conservator-Democrat, condus de Take Ionescu.

[4] Ion Bentoiu, profesor la Constanța, fost elev al lui Ov. Dens. și colaborator la *VN* între 1906—1909. Vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[5] Pare să fie vorba de nr. triplu 13—15 al anului VII (15 aug.—15 sept. 1911), un număr într-adevăr deosebit față de cele imediat următoare. Asta înseamnă că scrisoarea de față ar data de pe la sfîrșitul lui septembrie 1911.

[6] Al. Gherghel știa că Ov. Dens. era în foarte bune raporturi cu Take Ionescu.

VIII [1]

Huși, 20 mart ⟨1⟩917

Iubite domnule Densuseanu,

Din cetatea Huși, îți trimetem omagiile noastre de respect, devotament și iubire!

Iată-ne instalați în strada Șipotele 8, o locuință cu lut pe jos și stuh [sic] deasupra, dar cu o curte mare pe care, de mîine încolo, o transformăm în zarzavagerie strașnică, în vederea foametei de mai tîrziu. Bentoiu [2] se va ocupa și cu creșterea păsărilor [3]; am rezervat pentru asta o bucată din curte. Lipsă multă și aici, dar tot nu e ca la Iași. Te rugăm mult, trimete-ne revista [4]. Te salută cordial și nevastă-mea și, cu ea, credincioșii prieteni

Gherghel și *Bentoiu*

[Adresa] D-sale d-lui Ovid Densuseanu, strada Gîndului 3, Iași. La d-na doctor Pușcariu.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 48 (7) / DXXXVIII. — Inv. 72.937

[1] Ștampila poștei de plecare are textul: „Biuroul de censură militară, Huși, 2 apr. ⟨1⟩917", iar a poștei de sosire: „Iași, 4 apr. ⟨1⟩917". Aceste două date sînt în stilul nou al calendarului, spre deosebire de data marcată de Gherghel, care este în stilul vechi. Scrisoarea, adresa și semnăturile sînt scrise de Alex. Gherghel.

[2] Ion Bentoiu. Vezi scris. precedentă (VII), nota 4.

[3] Ultimul cuvînt e scris, din eroare: *păsărilori*.

[4] Prin refugiul lui Ov. Densusianu la Iași, *VN* și-a deplasat, implicit, tot acolo, și redacția. Din cauza războiului, revista apărea însă la intervale și cu întîrzieri uneori destul de mari și cu multe numere comasate.

Elisabeta Gherghel [1]

[Constanța, 1911] oct. 24

Mult stimate domnule Densusianu,

Iartă-mă, te rog, că-ți scriu. Sunt așa de impresionată de ce citii în jurnale, încît aproape nu mai știu ce fac.

Sărmanul d-l Hétrat [2]! în ce mizerie s-a prăpădit. Mata mai știai ceva despre el? O, dacă nu te ar fi supărat, ai fi continuat să te interesezi de el și, atuncea, nu murea așa părăsit. Mi se sfîșie inima de milă, de durere, pare că-l văd. Nu o fi avut cu ce să se caute, vai, poate nu o fi avut nici ce mînca. E îngrozitor! Alexandru [3] erea [sic] să vie la București; ar fi fost prea tîrziu: în gazete, abia ieri dimineață a apărut vestea asta tristă, și el de vineri murise. Alexandru este așa de trist!

Nu te supăra că-ți trimet un articol din ziarul *Dimineața*. Știu eu, poate că citești numai ziarele politice, alții nu ți-ar spune și, atunci, nu ai știi niciodată ce frumos a vorbit el despre mata. Sărmanul d-l Hétrat! Noi din adîncul sufletului îl regretăm; eu am plîns atîta și plîng.

Alexandru nu știe că-ți scriu și mai cu seamă trimiterea articolului ar numi-o o mare prostie; mata fii bun și nu zice așa; atîta cît m-a ajutat cultura și inteligența, înțelesesem că erea [sic] un om superior și aveam multă stimă și admirație pentru el.

Distinse salutări.

Elisabetha Gherghel

B.A.R.S.R. — S 49 / DXXXVIII. — Inv. 72.939

[1] Elisabeta Gherghel, soția poetului Alexandru Gherghel. În scrisorile acestuia către Ov. Dens. (vezi supra), este amintită des sub numele de Lizica. În textul scrisorii de față: unele grafii etimologizante *(aprópe, póte)*, un fonetism popular (*erea*, de două ori), uneori — ortografia deficitară *(ar numio ; numai*, în loc de *nu mai)* și punctuație deficitară. Elisabethei Gherghel îi aparține și p.s. la scris. I a lui Alex. Gherghel (din București, 7 XII 1906) către Ov. Dens. Din acest p.s., menționăm grafia etimologizantă *vé rog* și fonetismul *espresiunea*. Soției sale, probabil decedată relativ recent, îi dedică Alex. Gherghel și ultimul său volum de versuri *Cristale* (Constanța 1936 : „Pentru Elisabet[h]a Gherghel. Aceleia ce mi-a însoțit orele de veghe și poezie" (p. 3).

[2] Poetul J. B. Hétrat, colaborator temporar la *V.N.* Vezi scrisorile sale către Ov. Dens.

[3] Soțul ei.

Vasile I. Gheţu [1]

I [2]

[Buzău,] 10 noiembrie [1903]

Domnule Densuşianu,

Astăzi, după cum mi-aţi spus, vă trimit adresa mea: Calea Dobrogei 58, Buzău, ca să binevoiţi a-mi da sfatul ce vi-l cerusem în privinţa lucrării aceleia, de credeţi că merită vrun sfat sau ar merita în alte împrejurări.

Oricum, eu vă sînt dator să vă mulţumesc din inimă pentru bunăvoinţa ce aţi avut de a-mi primi rugămintea ce v-am făcut-o.

Al dumneavoastră devotat elev

V. Gheţu

[Adresa] Domnului profesor Ov. Densuşianu, Universitate, Bucureşti.

B.A.R.S.R. — S 50 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.940

[1] Vasile I. Gheţu (1879—1966), profesor de limba română. A studiat la Facultatea de litere din Bucureşti, avînd profesor pe Ov. Densusianu. A fost în aceeaşi promoţie cu Hildebrand Frollo, Petre Grimm, Vasile Pârvan, George Oprescu (licenţa în anul şcolar 1903—1904). Specializare şi doctorat la Lausanne (Elveţia). A funcţionat la liceul din Bîrlad (1906—1916), apoi la liceele „Gh. Lazăr" şi „D. Cantemir" din Bucureşti. Prima din cele 3 scrisori ale sale către Ov. Dens. constituie o completare la o întrebare pusă de V. I. Gh. în legătură cu condiţiile de prezentare la doctorat; cea de a doua, o scrisoare de mulţumire pentru informaţiile date de Ov. Dens., cuprinzînd şi decizia lui V. I. Gh. de a nu se mai înscrie la doctorat (la Bucureşti); iar ultima este un aviz asupra noii adrese a lui V. I. Gh., în vederea trimiterii *VN*, şi o scrisoare de înaltă apreciere a învăţăturii primite de la Ov. Dens., făcută cu ocazia numirii lui V. I. Gh. ca profesor la Bîrlad. În scrisorile sale, V. I. Gh. desparte, consecvent, compusele, cu cratimă: *bine-voiţi* (I), *Ori-cum* (I), *bună-voinţa* (I), *însu-mi* (II), *cum-va* (II) etc. În *Caiet I abon. VN*, V. Gheţu figurează întîi cu adresa: Grumăzeşti, Tg. Neamţu; apoi, prin anularea acesteia, cu adresa: Buzău, 54, Calea Dobrogei.

Vezi : Nicola, *Lic. Bîrlad*, p. 290—291, 323; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 264.

[2] Locul de expediere: după indicaţia din scrisoare şi după ştampila poştei. Anul expedierii: după ştampila poştei. Cineva a completat adresa lui Ov. Dens. cu creionul: *184, Victor[i]ei.* Ştampilele poştale au data în stilul nou al calendarului: *Buzeu, 24 nov. ⟨1⟩903;* respectiv: *Bucuresci, 25 nov. 1903.*

II

Buzău, 11 decembre [1903]

Domnule Densuşianu,

Am primit răspunsul d-voastră şi vă mulţumesc pentru atenţiunea ce mi-aţi acordat.

Vă înţeleg părerea şi voi urma sfatul, cu atît mai mult cu cît eu însumi cam prevedeam ce se va cere, într-o secţiune filologică, candidatului la doctorat, adică „punerea la contribuţiune — ştiinţifică, firească — a cursurilor urmate". Tocmai de aceea v-am şi întrebat, ca să ştiu bine ce am de făcut

și ca nu cumva să cer prelungirea bursei pentru o lucrare cu care n-aș fi recomandat.

Dealtminteri, preocupările mele literare au cu totul altă mulțumire decît aceea a dobîndirii unui titlu, iar la lucrarea despre care v-am vorbit, m-am îndemnat înainte de a simți nevoia unui ajutor. A începe ceva pentru care n-aud nici o chemare în sufletul meu, nu pot; cugetul și simțirea trebuie să ne rămînă curate de orice ademenire a traiului comod și libere de orice constrîngere a necesității.

Oricum, eu vă mulțumesc cu o adîncă recunoștință pentru bunăvoința ce mi-ați purtat-o, domnule Densușianu, și mă voi gîndi totdeauna cu drag la cuvîntul cu care ați terminat scrisoarea d-voastră, pentru întîia dată primit de la un profesor al meu.

V. Ghețu

B.A.R.S.R. — S 50 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72.941

III[1]

Bîrlad, 9 oct. [1906]

Domnule Densușianu,

Fiind numit profesor la liceul din Bîrlad [2], vă rog să dispuneți a mi se trimete revista de acum înainte în acest oraș, strada Vadului 28.

Mă folosesc de acest prilej ca, acum cînd sînt la începutul carierii mele și pot prețui mai bine cît îmi sînt de folos cele ce le-am învățat de la d-voastră, să vă exprim, încă o dată, recunoștința mea și totdeodată să vă mulțumesc pentru modul cum ați apreciat știința și aptitudinele mele, spre a fi declarat vrednic de locul ce-l ocup.

Al d-voastră

V. Ghețu

[Adresa] D-lui O. Densusianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 50 (3) / DXXXVIII. — Inv. 72.942

[1] Anul: după ștampila poștei.
[2] V. Ghețu a fost numit profesor al liceului din Bîrlad la 1 sept. 1906.

Alexandrina Ghica [1]

I[2]

[1907, decembrie, ultimele zile—
1908, ianuarie, primele zile]

Tous mes remerciments de coeur et meilleurs souhaits pour une heureuse année 1908 și „la mulți ani!"

ALEXANDRINA ION GHICA
Ghergani

C.v. — B.A.R.S.R. — S 51 (1) | DXXXVIII. — Inv. 72.943

[1] Alexandrina Ghica (1830—1926), fiica generalului Nicolae Mavros, din București, căsătorită, în 1847, cu omul politic și scriitorul Ion Ghica (1816—1897). Ghergani, de pe cărțile sale de vizită, este numele satului, aparținînd comunei Răcari (jud. Dîmbovița), unde familia Ghica își avea moșia și reședința și unde au fost înmormîntați, atît Ion Ghica, cît și soția sa. Ghergani se află la circa 35 km. distanță de București, în direcția nord-vest (pe linia ferată București—Pitești). Dintre cele 4 felicitări de anul nou, în limba franceză, trimise lui Ov. Dens., numai una (I) este databilă. Celelalte sînt, probabil, din anii învecinați. Vezi N. Georgescu-Tistu, *Ion Ghica scriitorul. Cu prilejul unor texte inedite.* București, 1935 (Acad. Rom., *Studii și cercet.*, XXV), p. 35—37, 59, 112—114; *Documente literare inedite. I. Ion Ghica.* Ed. îngrijită, prefață și note de D. Păcurariu, [București] 1959, p. 45—84 (= scrisori către soția sa); Nicolae Liu, *Catalogul corespondenței lui Ion Ghica*, [București, 1962,] p. 99—247 (= rezumatele scrisorilor către soția sa) și indicele; D. Păcurariu, *Ion Ghica*, [București,] 1965, p. 90—93; Ion Roman, *Viața lui Ion Ghica*, [București, 1970]; Șerban Cioculescu, *Ion Ghica*, în Acad., *Ist., lit. rom.*, III, p. 419—448; *Caiet II abon. VN; Coresp. Bianu* I, p. 54, 563, 568; *Necrop. Cap.*

[2] C.v. este în chenar negru.

II[1]

[F.d.]

Mes remerciments les plus sincères avec mes souhaits les plus affectueux pour que l'année qui commence ne vous apporte que contentement et satisfactions.

LA PRINCESSE ION GHICA
Ghergani

C.v. — B.A.R.S.R. — S 51 (4) | DXXXVIII. — Inv. 72.946

[1] C.v. este în chenar negru.

III[1]

[F.d.]

Mille remerciments et mes meilleurs souhaits pour l'année qui commence.

LA PRINCESSE ION GHICA
Ghergani

C.v. — B.A.R.S.R. — S 51 (2) | DXXXVIII. — Inv. 72.944

[1] C.v. este în chenar negru.

IV[1]

[F.d.]

Mes meilleurs remerciments et souhaits affectueux pour l'année qui commence.

LA PRINCESSE ION GHICA
Ghergani

C.v. — B.A.R.S.R. — S 51 (3) | DXXXVIII. — Inv. 72.945

[1] C.v. este în chenar negru.

G. Ghica [1]

[F.l., f.d.]

Îmi permit a vă trimite aceste două bucăți spre publicare. Dacă, bineînțeles, le veți găsi demne de publicat în revista *Viața nouă*, m-aș simți îndreptățit să cred că sunt bune, din moment ce le-ați prețuit ca atare.

Rămînînd al d-voastră fervent admirator, vă rog să primiți scuzele mele de distragere a prețioasei dv. atențiuni.

G. Ghica

GÎND RĂU

Bogată-a fost plecarea bărcilor, ce și-au luat zborul în stol, de dimineață. Vaporul ce sosise în ajun din țări îndepărtate, dăduse-n larg peste-un curent bogat în pește și el aduse zvonul de bună pescuire.

Pe-o stîncă temerară un far îngrijorat privește țintă în partea-n care au plecat și le urmărește calea, ca să le știe locul.

Iar marea, neobosită, trimise mii de valuri la el, cu tainică poruncă: să-i pregătească un pat numai cu spumă dantelată, scump și-mpodobit cu pietre prețioase.

Șireata, voia ca să-l adoarmă la noapte și, furîndu-i străbătătoarea lumină de scăpare, să poată să înghită-n voie prada, ce i-o dăduse ziua.

COPIII VECÎNICIEI

Se numea Zi de primăvară.

De cum veni pe pămînt, l-a îndrăgit nemărginit de mult, ca pe un frate.

Fără să știe însă cum, s-a dat, așa, pe nesimțite, cu totul iubirei înflăcărate a soarelui, îngropîndu-se pierdută în dezmierdările lui pline de strălucitoare putere . . .

Spre seară, încărcată de fericiri bogate, ea își uită de locul de unde a pornit, și adormi-mbrăcată în haina-i de lumină, pe-o rază de amurg în iarba unui parc . . .

Vecînicia, ce îi era mamă, îngrijorată că nu-i sosea copila, trimise-n grabă pe luceafăr s-o caute. Pe neașteptate, sosi în fire trimisul și într-o clipă, căutînd-o peste tot, îi surprinse locul și duse veste de găsire printr-un zefir răzleț. . . .

Veni chiar mama să își deștepte fata și să o ia acasă.

. . . . . .

În seara aceea, mulți, din cei care fuseseră în parc, simțisără că au trăit o vecînicie.

G. Ghica

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 140

[1] Scrisoarea cu cele două bucăți în proză datează, cu aproximație, dintre 1915—1925. Textele lui G. Ghica, care nu au intervenții manuscrise străine, nu au fost publicate în *VN*.

Maria Ghirgiu [1]

București, 14.10.1905

Domnule Densușianu,

O afacere foarte urgentă mă silește să vă turbur liniștea chiar în străinătate.

Iată despre ce este vorba. Am găsit un editor care se angajează a tipări operele poetice ale tatălui meu, G. Baronzi [2], în niște condițiuni foarte avantajoase pentru mine.

Deoarece însă s-apropie termenul de 10 ani de la decedarea tatălui meu, timp în care pierd dreptul de a mai tipări scrierile lui, vă rog, d-le Densușianu, să fiți atît de bun să nu mă faceți să pierd această frumoasă ocaziune pe care n-o mai pot găsi.

Puteți însărcina pe o persoană de încredere, precum e d. Moroianu [3], sau d. Haneș [4], care să meargă cu mine la domiciliul dv. și să-mi dea acele manuscripte, pe care, dacă vă vor mai face trebuință, vi le voi restitui imediat ce editorul [î]și va fi ales ce[e]a ce-i va conveni [5]?

Dacă cheia e la dv., dați-mi voie să fac una pe cheltuiala mea și s-o dau, apoi, persoanei de încredere pe care o veți însărcina-o cu predarea operelor tatălui meu.

Sper, d-le Densușianu, și nici nu cutez să cred altfel, decît că voi fi satisfăcută imediat după primirea scrisoarei mele, deoarece nu suferă nici o

întîrziere, și mi-ați face o mare pagubă, atît morală cît și materială, negrăbind predarea susmenționatelor scrieri.

În așteptarea unui răspuns favorabil și cît se poate de urgent, vă rog a primi încredințarea distinsei mele considerațiuni.

Maria Ghirgiu

Șoseaua Jianu, no. 8,
lîngă Institutul Bolintineanu

B.A.R.S.R. — S 53/DXXXVIII. — Inv. 72.947

[1] Maria Ghirgiu, fiică a lui George Baronzi și profesoară de limba germană la București. A publicat un manual de istorie literară pentru uzul școlilor secundare: *Literatura germană* (București, 1888; 239 p.). Vezi și nota urm. În scrisoarea Mariei Ghirgiu către Ov. Dens.: mai multe reminiscențe ale ortografiei etimologizante și inconsecvențe (*vĕ rog* și *vă rog; avantajóse, fórte* etc., dar *frumoasă, persoană; Bucuresci, silesce* etc.; *perd, să perd; se angajească, ocasiune* etc.).

[2] George Baronzi (1828—1896), scriitor. Vezi Acad., *Ist. lit. rom.* III, p. 741—744 (cu bibliografie). Este sigur că „editorul" pe care spune M. Ghirgiu că l-a găsit, este N. Iorga, binecunoscut, printre altele, și prin eforturile deosebite de valorificare a moștenirii literare. Un început de reeditare a operelor lui G. Baronzi face N. Iorga în rev. *Floarea darurilor*, vol. I, 1907, nr. 1 (din 1 ian.), p. 21—26; nr. 2 (din 15 ian.), p. 95—98; nr. 4 (din 15 febr.) p. 238—242, ceea ce înseamnă că M. Ghirgiu a ajuns, într-un fel sau altul, la manuscrisele aflate în păstrarea lui Ov. Densusianu. Primul volum din operele lui G. Baronzi, editat după moartea acestuia, va apărea, peste cîțiva ani, tot sub îngrijirea lui N. Iorga: *Poesii alese*, Vălenii-de-Munte, 1909 (XVI + 422 p.). Chiar pe prima pagină a prefeței la această ediție, N. Iorga spune următoarele, cu referire la moartea lui G. Baronzi: „Lăsă o fiică, azi d-na Ghirgiu, profesoară, care de mai mult timp mi-a pus la îndămînă manuscriptele lui, parte din ele — poeziile — pregătite pentru o ediție completă și definitivă" (p. III).

[3] George Moroianu, rudenie a lui Ov. Densusianu. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[4] Petre V. Haneș, fost elev, iar acum colaborator apropiat al lui Ov. Dens., la *VN*. Vezi, infra, scrisorile lui către Ov. Dens.

[5] Manuscrisele la care se referă M. Gh. sînt autografe ale lui G. Baronzi și se află, în prezent, în patrimoniul B.A.R.S.R., sub cotele: ms. rom. 2559, 2826—2846. În ms. rom. 2830, pe f. 1 r., sus, cineva a scris cu creionul: „Din hîrtiile lui A. Densuseanu". Scrierea lui „A" este evident adăugită după scrierea restului însemnării. Însemnarea nu aparține nici lui Ov. Densusianu, nici lui N. Iorga. Dacă manuscrisele lui Baronzi provin, într-adevăr, din arhiva lui Aron Densusianu, înseamnă că Ov. Densusianu le-a moștenit de la tatăl său. Pe de altă parte, observăm că ms. rom. 2559, citat mai sus, a intrat în fondurile B.A.R.S.R. din biblioteca lui Ov. Densusianu, numaidecît după moartea acestuia, împreună cu 2 ms. autografe ale lui Ov. Dens., inventariate sub cotele imediat următoare: ms. rom. 2560 și 2561.

George Giuglea [1]

I[2]

București, 2 sept. ⟨1⟩912

Mult stimate domnule Densusianu,

Cum v-am telegrafiat, făgăduiala mi-a fost repetată și la ultima vizită pe care i-am făcut-o d-lui M⟨aiorescu⟩ [3]. Dar, fiindcă pentru ei lucrul nu pre-

zintă prea mare importanță, pînă acum nu văd nimic concret. Dacă voi putea ajunge pînă la el, voi încerca să pătrund la ministrul instrucțiunii [4], miercuri, cînd primește în audiență. De aceea, cred că cel puțin două săptămîni voi mai întîrzia. Am de aranjat acum cu găsirea unui suplinitor la Tîrgoviște, unde sunt numit. Orașul e mic și un suplinitor n-ar mai putea cîștiga altceva afară de leafă, de aceea, va trebui să-i plătesc mai mult decît prevedeam.

Prin urmare, dacă nu reușesc să am de la culte [5] 5—6 sute de lei, nu pot pleca decît făcînd un împrumut de la Casa de credit, ceea ce nu se poate decît după o lună. Sunt hotărît să fac și această încercare cam primejdioasă pentru pungă, în speranța că se va putea face mai tîrziu o îndreptare. Aud că într-o săptămînă se va face sau se va limpezi cu concentrarea [6].

Al dv. devotat

Giuglea

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, prof. univ., Poste-restante, bureau central, Paris.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 54 (1)/DXXXVIIII. — Inv. 72.954

[1] George Giuglea (1884—1967), remarcabil romanist și filolog. Studiază la Facultatea de litere din București, între 1903—1908, avînd ca profesori pe Ov. Densusianu, N. Iorga, Dim. Onciul, I. Bianu, T. Maiorescu, Pompiliu Eliade. Dintre colegii săi de facultate, menționăm pe Const. Sudețeanu, Henri Stahl, Marcu Beza, Nic. Cartojan. Membru al Societății filologice din București, din 29 XI 1905 (odată cu Dum. Caracostea), G. G. se relevă, încă de pe băncile facultății, ca un excelent dialectolog. La Societatea filologică, în ambianța creatoare promovată de Ov. Dens. și de I. A. Candrea, G. G. face mai multe comunicări: *Graiul din Săcele* (30 III 1907), *Graiul din Bucovina* (18 XII 1907), *Din terminologia pastorească* (23 VI 1908), *Etimologii* (26 III 1911), *Limba descîntecelor* (10 II 1912), *Graiul românilor din Serbia* (28 XI 1912), — toate — rod al unor investigații directe, pe teren. În 1906—1907, culege pentru *GN*, texte dialectale din jud. Tecuci, Tutova, Bacău, Neamț și din Bucovina. În 1910 și 1911, împreună cu geograful G. Vîlsan, face călătorii de studii în Serbia (R.F.S. Iugoslavia), în special pe valea Timocului. În timp ce era profesor secundar la Tîrgoviște, la sfîrșitul lui 1912, G.G. a fost trimis, la propunerea lui Ov. Densusianu, care-l aprecia, la Paris, pentru specializare, fiind numit apoi, de la 1 V 1914, lector de limba și literatura română la Sorbona, la catedra condusă de Mario Roques. Imediat după declanșarea primului război mondial (aug. 1914), se întoarce în țară. Iar odată cu intrarea României în conflagrația mondială, G.G. participă la război în calitate de combatant. După aceea, funcționează un an (1917—1918) ca profesor la Tighina, apoi, în anul școlar următor, la Mănăstirea Dealu, unde a avut colegi, printre alții, pe marele matematician Octav Onicescu și pe anglicistul Petre Grimm. În urma întregirii patriei, în oct. 1919, a fost numit, datorită lui S. Pușcariu, la Universitatea din Cluj, unde a fost titularul catedrei de filologie romanică, pînă în toamna lui 1947, cînd a fost pensionat. După primul război mondial: mai multe călătorii de studii în Italia și Spania. Alături de S. Pușcariu, N. Drăganu și alții, G.G. este unul dintre membrii fondatori ai Muzeului Limbii Române din Cluj, instituție în cadrul căreia a făcut valoroase comunicări, și după transformarea ei în Institutul de lingvistică și istorie literară. Membru corespondent al Academiei Române (1937). Membru al Societății Române de Lingvistică Romanică. Studiile publicate ale lui G.G. urmăresc: să demonstreze latinitatea, procesul de formare și continuitatea limbii române în Dacia, relațiile dintre limba română și celelalte limbi romanice; să descopere straturi lexicale străvechi (traco-dacice, greco-latine, vechi germanice etc.) ale limbii române, vechimea și originea unui număr impresionant de toponime românești. Prima lucrare publicată este: *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba română*. I (București, 1909; 27 p.). Dintre celelalte cercetări apărute în prima etapă a activității lui G.G., citățm: *Schiță din toponimia românească*, în *Anuar de geografie și antropogeografie* (București), I, 1910, p. 39—55; editarea textului *Psaltirii Voronețene*, prin tipărirea cu caractere chiri-

lice, în *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, XI, 1910, p. 444—467; XII, 1911, p. 194—209, 475—487; iar în colaborare cu G. Vîlsan: *De la românii din Serbia*. Culegere de literatură populară. Cu hartă, fotografii, note, glosar (București, 1913). Deosebit de fecunde au fost etapele următoare (1920—1948 și 1949—1967). Cele 11 volume ale *Dacoromaniei*, buletinul Muzeului Limbii Române (1921—1948), conțin prețioase studii de istorie a limbii române (privind mai ales vocabularul), recenzii, necrologuri scrise de G.G. Citățm: *Cuvinte și lucruri. Elemente vechi germanice în Orientul romanic* (*DR*, II, 1922, p. 327—402); *Crîmpeie de limbă și viață străveche românească. Elemente autohtone (preromane), greco-latine, vechi germanice* (*DR*, III, 1924, p. 561—628); *Note și fapte de folclor și filologie* (*DR*, V, 1928, p. 523—553); *Elemente vechi grecești în limba română* (*DR*, X_2, 1943, p. 404—462); *Valori latine în expresie românească* (*DR*, XI, 1948, p. 103—127). În *Langue et littérature*, buletinul Secțiunii literare a Academiei Române, G.G. publică seriile *Coïncidences, concordances entre le roumain et d'autres langues romanes* (vol. I, nr. 2, 1941; II, nr. 1—2, 1943; IV, nr. 1—2, 1948; partea a doua a apărut în versiune românească: *Coincidențe și concordanțe între română și alte limbi romanice*, în *DR*, X_1, 1941) și *Traces de l'époque daco-romaine* (vol. III, nr. 1—2, 1946; IV, nr. 1—2, 1948). Din aceeași perioadă datează valorosul articol *Cheie pentru înțelegerea continuității noastre în Dacia, prin limbă și toponimie*, din *Geopolitica și geoistoria* (București), III, 1944, nr. 1, p. 13—63; broșura *Concordances linguistiques entre le roumain et les parlers de la zone pyrénéenne* (Cluj, 1937) și volumul *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache* (Sibiu, 1944; Bibliotheca Rerum Transsilvaniae, VII). În 1925, G.G. a participat, cu o comunicare, la primul Congres al filologilor români, organizat de Ov. Densusianu la București. Publică apoi prima ediție critică a vol. de *Poezii populare* al lui V. Alecsandri, cu o introducere, note și glosar (București, [1933]; ed. a doua revăzută, [1938]; editează *Călătoriile călugărului Chiriac de la Secul*, cu introducere și adnotări (București, 1936; text de pe la mijlocul sec. al XIX-lea); traduce din spaniolă și tipărește, cu o introducere, drama lui Lope de Vega, *Steaua Sevillei* (Cluj, 1939). În ultima parte a activității sale, în ciuda slăbirii vederii, pînă la pierderea ei aproape totală, G. G. și-a continuat cercetările etimologice, cercetările asupra corespondențelor dintre română și celelalte limbi romanice și, mai ales, cercetările toponimice, acestea din urmă — pe teren, însoțit de o seamă de tineri cercetători (de la Cluj, Timișoara, Pitești) cu care a făcut școală și cu care, în colaborare, a publicat numeroase materiale. De aceea, dealtfel, pe lîngă unele studii individuale, multe dintre cercetările de acum ale lui G.G. apar în colaborare (cu N. Orghidan, G. Ivănescu, I. Stan, Fl. Sădeanu, L. Ghergariu, V. Țîra etc.), în reviste ca *CL*, *SCL*, *FD*, *RFRG*, *LR*, *AUT*, *Apulum*, *Argeș*. Urmînd principiile școlii lui Ov. Densusianu, de a studia limba în strînsă legătură cu viața societății și aplicînd metoda „Wörter und Sachen", adică de a cerceta cuvintele în legătură cu obiectele pe care le denumesc, G.G. are merite considerabile în studierea științifică a straturilor celor mai vechi ale vocabularului limbii române și în demonstrarea romanității limbii române. Uneori, însă, contaminările lexicale pe care le imaginează pentru a explica etimologia unor cuvinte românești, sînt evident artificiale. G. Giuglea a fost bun prieten cu Pompiliu Păltănea, Matteo Bartoli, iar, mai tîrziu, cu S. Pușcariu, Th. Capidan, Petre Grimm, N. Drăganu. Prin școala și formația sa, prin împrejurările care i-au permis să elaboreze lucrările sale de maturitate științifică, G.G. reprezintă o punte de legătură între școala lingvistică întemeiată la București de Ov. Dens. și școala lingvistică clujeană condusă de Sextil Pușcariu. În cele 12 scrisori către Ov. Dens., dintre 1912—1925, se poate vedea cît datorează G.G., în perioada formării sale, lui Ov. Dens. (scris. I—X). Ultimele două scrisori (XI—XII) privesc participarea lui G.G. la Congresul din 1925, de la București. În scrisori, se întîlnesc unele fonetisme curente în epocă: adj. *postală, postale* (II, X); sau structuri fonetice ori morfo-sintactice din limba vorbită în Muntenia: subst. artic. *grijea* (VII); *strajnică răbdare* (X); *prietin* (VII); *a ținut* (V; pers. 3 pl.); *bani [pe] care i-am primit* (VI). — În Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 1, se păstrează 6 f. din autograful comunicării lui G.G. din 1907, *Graiul din Bucovina*, cu intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens.

Bibliogr. *BSF*, III, 1, p. 15—17; *Caiet SF*; *GN*, prefața la vol. II, p. III (numele, tipărit greșit: I. Giuglea); Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 381—382; Iordan, *Memorii*, I, p. 240, 241, 243; *Coresp. Bianu*, II, p. 399; III, p. 493, 569, 572, 578, 581, 582; [Ov. Densusianu,] recenzii la diferite studii ale lui G. Giuglea, în *VN*, V, nr. 19, p. 395; VI, nr. 12, p. 240; IX, nr. 4, p. 151—152; XV, nr. 7—9, p. 143 (favorabile, dar și cu unele obiecții); *Anuarul Universității București*, XX, 1913, p. 6, 7; *DLFR*; *Dict. folc.*; necrologurile semnate de V. Frățilă (*AUT*, V, 1967, p. 304—309; *RRL*, XII, 1967, p. 383—385), M. Homorodean (*SUC*, Philol., XIII, 1968, fasc. 1, p. 143—145), C. Maneca (*LR*, XVI, 1967, nr. 6, p. 543—544), E. Tănase

(*Revue des Langues Romanes*, t. 78, 1968, p. 161—163), R. Todoran (*CL*, XII, 1967, nr. 2, p. 319—321), G. Ţepelea (*Argeş*, II, 1967, nr. 5, p. 15).

[2] Data pe ştampila poştei de plecare este în stilul nou al calendarului: 15 sept. ⟨19⟩12. Propus pentru specializare la Universitatea din Paris, G. Giuglea este împiedicat să plece la timp, din cauza situaţiei sale materiale precare. Pe atunci, statul nu asigura cheltuielile de drum, iar situaţia materială a părinţilor (care erau oieri) nu permitea asemenea cheltuieli.

[3] Titu Maiorescu era în acel timp (28 III 1912 — 4 I 1914) preşedinte al Consiliului de miniştri şi ministru al afacerilor străine.

[4] Const. C. Arion, ministru al cultelor şi instrucţiunii publice, încă din guvernul lui Petre P. Carp (29 XII 1910); în guvernul lui T. Maiorescu el este ministru ad-interim la acelaşi departament.

[5] Se înţelege: de la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii publice.

[6] E vorba de concentrările militare, determinate de pregătirea primului război balcanic (oct. 1912 — mai 1913), război la care însă România nu a participat.

II

Călăraşi, 8 sept. 1912

Mult stimate domnule Densusianu,

Cum aţi putut constata din cărţile postale ce vi le-am scris, îmi este imposibil să mai plec. Voi anunţa şi eu pe d-l Roques [1] că însuşi d-l ministru de culte [2], cu toată stăruinţa ministrului de externe [3], întemeietorul seminarului, nu-mi poate da acum nici un ajutor pînă la aprilie viitor. Ba chiar a adăogat că nu mă sfătuieşte să plec cu cît se plăteşte acolo.

Va fi la mijloc intervenţia celor de la Iaşi [4], ori nu, n-aş putea spune.

Cum d-l Roques nu-l apreciază deloc pe Pascu [5], ar fi bine ca tot de la Bucureşti să recomandaţi pe cineva din elevii d-voastră.

Rămîne de văzut dacă dispune vreunul de bani ca să poată pleca pentru noiembre măcar [6].

Devotat,

G. Giuglea

B.A.R.S.R. — S 54 (2)|DXXXVIII. — Inv. 72.961

[1] Mario Roques, titularul catedrei de limbă şi literatură română de la Universitatea din Paris, catedră care, creată în 1912, sub forma unui seminar, se confundă cu Institutul de filologie română al Universităţii respective (Institut de philologie roumaine à la Sorbonne). Deci Mario Roques era şi director al Institutului. Vezi, infra, şi scrisorile sale către Ov. Dens. Pentru întemeierea seminarului, respectiv a Institutului de filologie română de la Universitatea din Paris, prin grija guvernului român, vezi *Anuarul Universităţii Bucureşti*, XX, 1913, p. 7 şi *Bulletin de dialectologie romane*, t. IV, 1912, no. 2, p. 73.

[2] Const. Arion. Vezi, aici, scris. I, nota 4.

[3] T. Maiorescu. Vezi, aici, scris. I, nota 3.

[4] Adică a universitarilor de la Iaşi (Al. Philippide, G. Pascu etc.), care nu vedeau cu ochi buni nici activitatea lui Ov. Dens., nici şcoala lingvistică creată de el în Capitala ţării.

[5] Giorge Pascu. Vezi, supra, notele noastre 3 şi 7 la scris. XIX a lui M. Friedwagner către Ov. Dens.

[6] Se pare că plecarea lui G.G. la Paris, în toamna aceluiaşi an, se datoreşte, în cele din urmă, înlocuirii lui C. C. Arion, la departamentul cultelor şi instrucţiunii publice, cu prietenul lui Ov. Densusianu, Const. G. Dissescu (14 oct. 1912 — 4 I 1914).

III

Paris, 3 IV ⟨1⟩913

Mult stimate d-le Densusianu,

Vă mulțumesc pentru broșura care cuprinde o întreagă serie de probleme noi și atrăgătoare [1]. Acum mă gîndesc, mai mult ca oricînd, cîte voi putea face prin institutul de filologie, pentru care vă doresc deplină reușită. Vom putea face atunci și un început din muzeul de care vorbiți în broșură. Dacă nu se vor putea procura obiecte păstorești, să avem măcar fotografii. Am să caut să-mi procur un aparat fotografic pentru călătoriile viitoare plănuite de mine [2].

Mă gîndesc însă că-mi va fi greu să stau în București [3]. Transferările sunt grele — mai ales acum după modificarea legii, iar mijlocul „detașerii", a devenit acum odios.

Despre studiile de filologie de aici, cum îmi spuneați și d-voastră, nimic nou. N-am văzut pînă acum ceva care să mă surprindă.

Devotat,

G. Giuglea

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, Bucarest, Roumanie.

[Expédié par M.] G. Giuglea, Paris, 3, rue de L'Abbé de l'épée 3.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 54 (3) | DXXXVIII. — Inv. 72.955

[1] Ov. Densusianu, *Păstoritul la popoarele romanice*, Însemnătatea lui lingvistică și etnografică, București, 1913 (34 p.). Reprodus în Ov. Dens., *Opere*, I, p. 185—213. Inițial lecție de deschidere ținută în noiembrie 1912 la Facultatea de litere din București, studiul a apărut întîi, fragmentat într-o suită de articole, în *VN*, VIII, nr. 20—24 (1 XII 1912 — 1 II 1913).

[2] Atît prin originea sa socială, cît și prin interesul deșteptat de Ov. Densusianu, G. Giuglea va avea ca preocupare constantă, de-a lungul întregii sale vieți, studiul terminologiei pastorale și, în corelație directă, al toponimiei și al graiurilor populare românești.

[3] Desigur, G. Giuglea răspunde la o propunere făcută de Ov. Dens. într-o scrisoare pe care acesta i-a trimis-o la Paris. Despre intențiile lui Ov. Dens. de a-l transfera pe G. Giuglea (din postul de profesor de limba română la Tîrgoviște) la București, iată ce-i scrie George Moroianu, de la Geneva, lui Ov. Dens.: „Nu știu ce se va face bietu' Giuglea. Aud că ți-ai dat destulă silință ca să-l poți transfera la București, dar se vede că nici tu nu mai poți răzbi în contra nenorocitului sistem care domnește la noi. Păcat de începutul bun ce l-a făcut el în știința filologică, căci, dacă va rămînea acolo în provincie, să tîmpește bietul om. Cred că o fi început să-ți vie și ție acru de politica de partid. Fie, dar pare că nici un partid nu a făcut atîtea nedreptăți ca partidul vostru". Scrisoarea e datată: 4 dec. 1913. Prin familia Moroianu, Ov. Dens. se înrudește cu G. Giuglea. Mama lui G.G., născută Aurelia Moroianu, era soră cu George Moroianu. Pe de altă parte, mama lui Ov. Dens., născută Elena Circa, era fiica Mariei Circa, născută Moroianu. La această bunică dinspre mamă, la Brașov, a stat Ov. Dens. în anii cînd și-a făcut școala primară. De asemenea, prin soția sa, profesoara Maria Giuglea, G.G. era înrudit cu frații Petre V. și Vasile V. Haneș, deoarece soția lui G.G. era soră cu aceștia. Vezi, infra, scrisorile lui George Moroianu către Ov. Dens. Menționăm că, cu o lună și cîteva zile înainte (la 28 oct. 1913), Ov. Dens. își dăduse demisia din partidul conservator (democrat), ceea ce, probabil, G. Moroianu încă nu știa. Tocmai la acest partid se referă G. Moroianu.

IV

Paris, 21/8 mai 1913

Mult stimate domnule Densusianu,

Mii de mulțumiri pentru cele cinci sute de lei, pe care i-am primit astăzi. Că au venit la timp și la nevoie . . . e de prisos să mai adaog [1]. De acum voi putea lucra în liniște pînă la 15 iulie st. v., cînd cred că mă voi întoarce în țară. Știu că petreceți luna iulie în București, încît vom putea vorbi atunci mai de aproape asupra a ceea ce e de făcut în vacanță.

Devotat,

G. Giuglea

[Adresa] Monsieur Ovid Densusianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, Bucarest, Roumanie.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 54 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.956

[1] Dintr-o scrisoare a lui Pompiliu Păltănea, care se afla și el la Paris, către Ov. Dens., datată 2 VI 1913, aflăm că, din cauza penuriei, G. Giuglea fusese pe punctul de a renunța la sarcina cu care a fost onorat la Paris. „Cred că numai unele susceptibilități l-au împiedecat s-o facă", observă P. Păltănea. Vezi, mai jos, scrisorile lui P. Păltănea către Ov. Dens.

Ajutînd bănește pe G. Giuglea, Ov. Dens. era conștient că sprijină nu numai un om capabil, ci și un reprezentant al său în capitala Franței.

V[1]

[Paris,] 30 iunie ⟨1⟩913

Mult stimate domnule Densusianu,

În împrejurările actuale [2], hotărîrile noastre vor trebui amînate cel puțin o lună. Ne bucurăm însă cu toții că țara a cîștigat și că va rezolva foarte repede chestiunile care a ținut-o [3] încurcată [4] de un an de zile aproape.

Era să plecăm și noi, cîțiva, voluntari, dar ultimele telegrame ne-au adus vestea că bulgarii nu opun nici o rezistență și că armata noastră face un simplu marș, menit însă să puie ordine în Balcani. În urma afirmării puterii noastre prin formidabila mobilizare, de a cărei repeziciune se miră și ziarele franceze, cred că vom obține și deplină libertate culturală pentru românii din Balcani.

Deocamdată, așteptăm cu toții gestul de cedare definitivă din partea Bulgariei, care văd că este în imposibilitate de a mai face vreo mișcare.

Din țară însă nu ne mai vin știri deloc.

Eu nu știu ce va fi cu lefurile profesorilor. Îmi închipui însă că se vor da cu mare întîrziere.

De aceea, vă rog pe d-voastră să-mi înlesniți, dacă e posibil, 250 (două sute cincizeci) lei, pentru ca să mă pot întoarce mai devreme în țară. Altfel, mi-e teamă că voi aștepta prea mult pe aici.

Banii vi-i restitui cînd mă întorc în țară.

Rugîndu-vă să mă iertați de îndrăzneala mea, vă mulțumesc de mai înainte.

Devotat,

G. Giuglea

B.A.R.S.R. — S 54 (5)/DXXXVIII. — Inv. 72.957

[1] Localitatea de expediere: dedusă din conținutul scrisorii. Vezi și scris. III și IV.

[2] G.G. se referă la cel de-al doilea război balcanic (iunie-august 1913), în care se angajase și România.

[3] Vezi acordul specific graiurilor populare muntene: *chestiunile care a ținut-o* (față de... *au ținut-o*, din limba literară).

[4] În original: *încurcat-o* (prin atracție după *ținut-o* precedent). Corectat de editori.

VI[1]

[Paris, iulie-august 1913]

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă trimit aci chitanța pentru banii [pe] care i-am primit zilele acestea.

Gîndindu-mă la planul ce-l voi urma în cercetările mele, îmi permit să vă propun următoarele lucruri, pe care le cred necesare Institutului: Ar fi bine să interveniți la Statul major al Armatei ca să dea pentru Institut harta 1/50.000 a României, de care vom avea neapărată nevoie ca să studiem toponimia atît în institut, cît și mai ales la fața locului. La rigoare, ne-ar putea da și seria de hărți 1/100.000 pentru cazuri de mai mare înlesnire. Dicționarul geografic [2] știu că nu e suficient, iar la fața locului e neapărată nevoie de harta făcută pe scara cea mai mare (cea 1/25.000, din motive lesne de înțeles, mi se pare că nu se dă nimănui), fiindcă după ea se pot lua toate numirile unei regiuni și controla dacă le cunosc și cum le pronunță țăranii.

În al doilea rînd, ar fi bine să interveniți la Ministerul de Interne ca să ni se facă un fel de „carte", prin care să se recomande autorităților din comune ca să ne dea t o a t e i n f o r m a ț i i l e de care am simți nevoie în călătoriile noastre prin sate. Avem nevoie de acest lucru chiar și pentru a ne scuti de unele neplăceri, pe care le-am putea întîmpina în sate unde nu ne cunoaște nimeni.

În actuala situațiune politică, d-voastră le puteți face mai bine decît oricînd.

Mulțumindu-vă încă o dată pentru ceea ce mi-ați trimis, vă rog să primiți salutările și devotamentul mieu.

G. Giuglea

B.A.R.S.R. — S 54 (12)/DXXXVIII. — Inv. 72.965

[1] Localitatea de expediere a scrisorii: dedusă prin raportarea scrisorii de față (VI) la scrisoarea precedentă (V). Datarea: aproximativă. E posibil ca respectiva chitanță pe care i-o trimite G.G. lui Ov. Dens., să privească banii ceruți de G.G. prin scrisoarea din 30 VI 1913.

[2] George Ioan Lahovari, C. I. Brătianu, Gr. G. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. I—V, București, 1898—1902.

VII[1]

HOTEL NATIONAL, DAVOS-PLATZ
PROP.: J. P. BRANGER [1914, aprilie, aprox. 8—9 st.n.]

Mult stimate domnule Densusianu,

După ce am văzut 2—3 orașe din Germania pentru a cunoaște puțin viața nemțească, m-am oprit aici pentru cîteva zile, după sfatul unui medic prietin. Dealtfel, acum, la Paris, e vacanța Paștilor.

Am vrut să consult un doctor în privința sănătății mele — la piept — de care am avut temeri serioase. Pînă acum însă n-am de ce mă speria prea mult.

Joi sau vineri voi pleca spre Paris, unde voi locui în *rue Monge 19.*

Îndrăznesc însă să vă răpesc cîteva momente din timpul care știu cît de scump vă este. Vreau însă să preîntîmpin orice încurcătură ce s-ar putea ivi în chestia poliței de la Moroianu [2]. Deși nu cred ca ruda mea să nu trimeată banii la timp, totuși m-am gîndit să vă trimit aceste polițe (n-am avut la mine una de 600 lei), rugîndu-vă să treceți pe la bancă vineri sau sîmbătă dimineața. Scadența e la 28 marte. Dacă se va fi întîmplat să nu sosească banii la timp, atunci nu ar rămînea decît o amînare de 15 zile, în care voi scrie la locul cuvenit, să trimeată banii de urgență. Sper însă să n-ajungă lucrurile pînă acolo.

Iertați-mi această plictiseală la care sunt silit, prin grijea de a nu vă face vreo încurcătură.

Al d-voastră devotat

G. Giuglea

B.A.R.S.R. — S 54 (11)/DXXXVIII. — Inv. 72.964

[1] Datarea propusă de noi se întemeiază pe următoarele elemente: a) informația că, la Paris, G.G. va locui în *rue Monge 19* (vezi scris. VIII); b) din referirea la „chestiunea plictisitoare a poliței aceleia", cuprinsă în scris. VIII, rezultă anterioritatea scrisorii VII; c) concordanța datelor calendaristice menționate în scrisoare cu „vacanța Paștilor" (la romano-catolici) din 1914 și cu data pe care o notează Ov. Densusianu pe frontispiciul scrisorii: „12 april". În 1914, sărbătoarea Paștilor a fost, la romano-catolici, în 12 aprilie (st. n.), ceea ce concordă cu 30 martie în stilul vechi al calendarului. Deci, vacanța de Paști a trebuit să fie între aprox. 5—19 apr. (st. n.). Putem presupune că G. Giuglea a plecat spre Germania în 3 (vineri) sau 4 (sîmbătă) aprilie și că șederea sa în cele „2—3 orașe" nu a durat mai mult de 4—5 zile. Indicația plecării din Davos (Elveția) la Paris — „joi sau vineri" — corespunde, deci, zilelor de 16—17 apr., ceea ce concordă cu dorința exprimată de a sta la Davos „cîteva zile".

Afirmația: „scadența e la 28 marte" are în vedere st. v. al calendarului (= vineri, 10 apr., st. n.) și are sens de viitor, ceea ce înseamnă că G.G. a scris scrisoarea cu aprox. 1—3 zile înainte. În continuarea datei de „12 april", Ov. Dens. notează niște sume (probabil): „4, 50", cifră pe care apoi o barează, și, dedesubt scrie: „6".

[2] După informațiile obținute prin bunăvoința familiei, acest Moroianu trebuie să fie Vasile, fratele mai mic a lui George. Vezi și scris. III, nota 3.

VIII[1]

[Paris, 24 april ⟨19⟩14] 19, rue Monge

Mult stimate domnule Densusianu,

De la 1 mai [2], d. Roques mi-a dat în primire serviciul de lector [3]. Am 6 ore pe săptămînă pentru trei studenți: un bulgar, un francez și un italian. Avem înjghebată și o mică bibliotecă cu cărțile mai indispensabile pentru filologia românească.

Deci d. Roques a fost gentil.

Chestiunea plictisitoare a poliției aceleia [4] s-a aranjat după două zile de la termin. Eu regret că s-a întîmplat așa, dar e de prisos.

Devotat,

G. Giuglea

[Adresa] Monsieur Ovid Densusianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, Bucarest, Roumanie.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 54 (6)/DXXXVIII. — Inv. 72.958

[1] Locul de expediere: dedus din cuprins. Vezi și scrisorile anterioare. Anul: după ștampila poștei de plecare. G. Giuglea își datează însă scrisoarea tot în stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei franceze are data în stilul nou al calendarului: 7—5—⟨19⟩14.

[2] 1 mai 1914, în stilul nou al calendarului!

[3] Deci: lector de limba și literatura română la Sorbona.

[4] Vezi scrisoarea anterioară (VII).

IX[1]

UNIVERSITÉ DE PARIS
FACULTÉ DES LETTRES
INSTITUT DE PHILOLOGIE ROUMAINE
À LA SORBONNE (SALLE 2 BIS)

Paris, le 6 iulie 1914

Mult stimate domnule Densusianu,

În adevăr, așteptam cu multă nerăbdare cartea d-voastră [2]. Deunăzi, am fost cu Păltănea la Leroux, dar ni s-a spus că nu o pot pune în circulație decît peste 2—3 săptămîni.

Mă aștept și eu la închiderea Institutului [3]. Cînd cunoști puțin împrejurările de la noi, lucrul acesta nu mai e de mirare. Mi-ar părea rău însă dacă lucrările începute ar suferi prea mare întîrziere din cauza aceasta. Cît despre ceea ce trebuia să fac eu — primind cu resemnare hotărîrile ingratei și zgîrcitei zeițe a filologiei — vom putea, sper, să vorbim aici.

Eu sunt reținut aici întreaga luna [sic] iulie, ca să aranjez biblioteca seminarului, să fac un catalog, să dau numere de ordine cărților etc. Ocupația aceasta, din anume pun[c]te de vedere, îmi convine, fiindcă pot prelungi astfel ședera la Paris pînă la 18—25 august, stil nou, cel puțin. În felul acesta, ne vom putea vedea aici.

În privința tezei de doctorat, sunt acum definitiv fixat. Voi continua studierea m⟨anuscri⟩sului 69 (*Apostolul*) de la Academie [4], pe care îl voi putea tipări la „Comisia Istorică", după făgăduiala d-lui I. Bogdan [5]. Lui Roques nu-i mai spun că am de gînd să trec doctoratul la București [6], fiindcă mă gîndesc să solicit și anul viitor postul de lector, dacă va fi posibil (?) [7]. Eu numai bine cunosc acum ceea ce trebuie să fac cu streinii ce vor să învețe românește și, pe urmă, nu văd pe altul care ar putea face și exerciții mai serioase de filologie românească. Iată motive, mai mult sau mai puțin solide, ce se pot invoca. În caz contrar, voi mai încerca un nou împrumut — sunt obicinuit acum cu asta — chiar de-ar fi să muncesc mai pe urmă 2—3 ani ca să plătesc datoriile. Căci n-aș vrea să plec de aici definitiv, înainte de a prinde bine de tot limba franceză și de a cunoaște mai de aproape cultura de aici.

În privința suplinitorului, sunt asigurat pentru anul viitor, încît aș pleca chiar în primele zile ale lui noiembre.

Al d-voastră devotat

G. Giuglea

P.s. Păltănea va fi și el aici în vremea cînd veți sosi d-voastră — pe la 1—5 august stil vechi, bănuiesc?

B.A.R.S.R. — S 54 (7)/DXXXVIII. — Inv. 72.959

[1] Inadvertența lingvistică din datare („le 6 iulie") este numai aparentă. Indicațiile: „Paris, le... 191..." aparțin formularului tipărit.

[2] *DHLR* II, fasc. I, care tocmai apăruse.

[3] Institutul de folclor și filologie, creat de Ov. Densusianu pe lîngă catedra sa de la Facultatea de filozofie și litere din București. Vezi și scris. III—VI. Vezi, supra, scris. I a lui J. Boutière către Ov. Dens., nota 2.

[4] E vorba de ms. rom. 69 de la B.A.R.S.R. Ms. respectiv este un *Apostol* în limba română, scris în sec. XVII. Vezi descrierea în *Cat. ms. rom.*, I, p. 165—166. Pentru limba acestui *Apostol* și încadrarea lui în tradiția manuscrisă a *Apostolelor* românești din sec. al XVII-lea, precum și pentru bibliografie complementară, vezi Liviu Onu, *Glose românești din secolul al XVII-lea gravate cu condeiul de os pe un manuscris slavon*, în publicația *Studii de limbă literară și filologie*, vol. II, Buc., 1972, p. 353, 357 și urm.

[5] Sub egida Comisiei istorice a României, de sub președinția slavistului Ioan Bogdan, apăruseră o serie de monumente ale limbii și istoriografiei românești vechi. G. Giuglea însă, din motive pe care nu le cunoaștem, va abandona definitiv proiectul editării *Apostolului* respectiv.

[6] Atît datorită războiului mondial, la care va participa ca voluntar, cît și datorită numirii sale, imediat după război, la Universitatea din Cluj, G.G. nu-și va mai susține doctoratul la București, cu fostul său profesor, ci la Cluj, cu adversarul acestuia, Sextil Pușcariu, căruia îi datorează și numirea sa la Universitate.

[7] Semnul întrebării: în original.

X[1]

[Moldova,] 15 V ⟨1⟩917

Mult stimate d-le Densusianu,

Mă grăbesc să vă răspund la cartea postală, pe care am primit-o numai astăzi. Căpitanul Săulescu a fost gentil și a primit să v-aducă această scrisoare.

Am primit acum vreo 10 zile o scrisoare de la Kirileanu [2]. Spunea și el că ați avea ceva să-mi vorbiți. Regret că n-am putut să mai vin la Iași. Poate săptămîna viitoare să primesc vreo însărcinare pentru Iași. Pînă atunci voi fi într-o călătorie pe la Durău, pentru diferite treburi de-ale batalionului nostru.

De aici nu vom pleca decît odată cu ofensiva generală ce se va lua pe frontul nostru. Cînd va fi, numai D-zeu știe — căci rușii . . .

Eu ar fi trebuit să mă duc la școala militară, la Botoșani. Am fost chemați și cei care am făcut școala de două luni, astă-vară, la Tîrgoviște. Nu mi-a convenit să mai fac pe elevul încă 5—6 luni. Am scăpat, folosindu-mă de textul ordinului, care spunea că vor fi trimiși toți „plutonierii de la serviciile interioare"; ori, noi suntem în zona și armata de operațiuni. Deci, pînă acum, sunt tot plutonier și voi vedea mai tîrziu dacă va fi nevoie să cer avansarea și dacă se va putea.

Batalionul acesta a fost creat în noiembrie, pentru a fi instruit să lupte în munți, iar iarna, să poată folosi și skiuri. Ține direct de Armata I-a (și de Marele Cartier, prin urmare). Cred că va fi bine în luptă. Francezii care au fost pe aici (col. Capu și alții) s-au arătat mulțumiți.

Revista [3] am primit-o și vă mulțumesc. Acum circulă pe la ofițeri. Dealtfel, o găsisem și eu la Fălticeni, unde am fost pentru vreo două-trei ore, în aprilie. Desigur, aceste numere vor rămînea însemnate în istoria revistei *Viața nouă*, fiindcă poartă pecetea pribegiei, cu însemnări de păcatele din care am plecat și de starea în care am fost mai ales astă-iarnă. Dar . . . trebuie strașnică răbdare pînă la „sfîrșit", la care mi-e frică să mă mai gîndesc, așa de departe mi se pare.

Cu dorință [sic] de a vă vedea, devotat,

G. Giuglea

P.s. Dacă puteți să-mi spuneți în o scrisoare ceea ce voiați, căpitanul Săulescu mi-o poate aduce.

B.A.R.S.R. — S 54(8) / DXXXVIII. — Inv. 72.960

[1] Regiunea de unde s-a expediat scrisoarea: dedusă din cuprins. Fiind concentrat și pe front, G.G. nu avea voie să specifice locul de expediere a scrisorii, deci locul unde se afla cu unitatea sa militară. Ov. Densusianu se afla, în acest timp, refugiat la Iași.

[2] Gheorghe Teodorescu-Kirileanu (1872—1960), bibliofil, istoric al culturii românești vechi, folclorist, editor al operei lui I. Creangă, colaborator apropiat al lui A. Gorovei (din 1899) în publicarea revistei de folclor *Șezătoarea*. Vezi G. T. Kirileanu, *Corespondență*. Ed. îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de Mircea Handoca. București, 1977; Augustin Z. N. Pop, *G. T. Kirileanu la 85 de ani*, în *REF*, II, 1957, nr. 3, p. 95—105; *Coresp. Gorovei*, p. 123—222; *St. doc. lit.*, IX, p. 219—229; *Coresp. Bianu*, II, p. 126—129; III, indice; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 230—231.

[3] *VN*. G.G. se referă, probabil, la anul XII, nr. 10—12 (1 dec. 1916 — 1 febr. 1917), — fasciculă apărută cu oarecare întîrziere față de data calendaristică notată pe copertă.

XI[1]

Cluj, 28 febr. [1925]

Voi participa la Congresul de filologie.

Giuglea

[Adresa] D-lui Owid Densusianu, profesor uniwersitar, str. Colței 24, B⟨u⟩k⟨u⟩r⟨ești⟩.

Telegr. — B.A.R.S.R. — S 54 (9)/DXXXVIII. — Inv. 72.962

[1] Scrisorile XI și XII se referă la Întîiul Congres al filologilor români, organizat de Ov. Densusianu, la București, în 13—15 aprilie 1925. În telegr. din 28 II 1925, G.G. răspunde afirmativ la invitația lui Ov. Dens. de a participa la Congres.

XII

Cluj, 18 III 1925

Domnule director,

La Congresul de filologie, la care ați avut bunăvoința a mă invita și pe mine, aș dori să țin o mică comunicare despre *O problemă fonetică* [1].

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

G. Giuglea

Str. G. Coșbuc 13.

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, directorul Institutului de filologie și folclor, București, strada Colței 24.

C.p. rec. — B.A.R.S.R. — S 54 (10)/DXXXVIII. — Inv. 72.963

[1] Comunicarea lui G. Giuglea, ținută la congresul din aprilie 1925, are titlul complet: *O problemă fonetică: dezvoltarea lui* e *deschis după* r. Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 22. Comunicarea va fi publicată, cu titlul ușor modificat: *O problemă de fonetică: soartea lui* ĕ *deschis accentuat după* r, în *DR*, IV, 1927, p. 371—382.

Teodor Gîlcescu [1]

I

Tg.-Jiului, 4 noiembrie 1929

Stimate domnule profesor,

Îndemnat de dorința de a-mi cunoaște mai bine limba și condus de valoroasele îndrumări ce am primit, ca student, la prelegerile și discuțiile de seminar, ținute de domnia-voastră în cursul anilor școlari 1923—1926, am alcătuit această lucrare [2] pe care îndrăznesc a o prezenta aprețierilor d-voastre [3].

Este rezultatul unor cercetări de cîteva veri, în care timp am călătorit, am observat, am stat de vorbă cu țăranii și am însemnat tot ce mi s-a părut caracteristic, referitor la graiul Gorjului. Din cele 153 de comune, am vizitat peste 80 și mai multe sate, din diferite puncte ale județului.

În popasurile mai lungi, ce am făcut în unele sate, m-am interesat și de etnografie, și de obiceiuri, în vederea altei lucrări [4].

Din bogatul material folcloristic ce am strîns, am redat numai o parte, cît am crezut necesar pentru exemplificarea particularităților relevate. Restul îl țin disponibil pentru completări eventuale.

În planul general al lucrării, precum și în transcrierea de texte, am ținut sama de lucrările similare ce le-am putut avea la îndemînă ca: *Graiul din Țara Hațegului* de d-l Ov. Densusianu [5], *Graiul din Țara Oașului* [6] și *Constatări în domeniul dialectologiei* de d-l I. A. Candrea [7] și *Graiul din Țara Oltului* de Titu Dinu [8].

O ușurare în întreprinderea mea am avut și din faptul că sunt născut în acest județ și am putut astfel să pătrund mai adînc și mai nesuspectat în viața și manifestările exterioare ale țăranului gorjan [9].

Dacă, totuși, încercarea mea va fi lipsită de un spirit mai științific, aceasta se datorează izolării de un mediu intelectual mai pronunțat și de atmosfera bibliotecilor bine înzestrate, izolare în care trăiesc de la terminarea studiilor universitare (1927). Viața într-un unghi de provincie, ca Tg. Jiu sau alt sat din Gorj, oricît de tihnită ar părea amatorilor de liniște și satisfacție stomacală, este insuficientă pentru realizări care cer mai multă informație și documentare. Prin deplasările destul de anevoioase ce am făcut din cînd în cînd la București, în acest scop, am căutat să împuținez întrucîtva asemenea neajunsuri. Măsura în care străduința mea poate fi considerată că aduce sau nu vreun ajutor în studiul dialectologiei române, d-voastră o puteți hotărî.

Eu îmi permit numai a vă ruga să binevoiți a vă da părerea [10] și vă mulțumesc respectuos pentru osteneală.

Cu perfectă considerație și respect,

Teodor Gîlcescu

licențiat în litere, Tg.-Jiu, bd. I. C. Brătianu

B.A.R.S.R. — S 55 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72 949

[1] Teodor Gîlcescu (n. 1901), profesor, publicist. Studiază filologia clasică și filologia modernă la Facultatea de litere din București (termină în 1927). Predă limbile română, franceză, latină și elină, între 1927—1948, la diferite școli secundare din Tg. Jiu (în special la liceul „Tudor Vladimirescu"). A mai profesat la liceele din Valea Sadului, Tg. Cărbunești (1962—1964), la Școala generală din Afumați (1965—1966) și la Școala generală Nr. 4 din București. Între 1968—1974: îndrumător la Muzeul „C. I. Nottara", apoi la Muzeul „Th. Aman", ambele din Capitală. Cercetător asiduu al graiului și folclorului gorjan. Nu mult după terminarea studiilor, îi trimite profesorului său, Ov. Densusianu, o primă investigație, pe care acesta i-o va publica în *GS*, V, 1, 1931, p. 64—124, sub titlul *Cercetări asupra graiului din Gorj*. Apoi, în *GS*, VII, 1937, p. 249—270, Ov. Dens. îi tipărește culegerea *Folclor din Gorj. Bocete*. Între 1935—1941, conduce seria nouă a periodicului *Amicul tinerimii*, revista liceului „T. Vladimirescu" din Tg. Jiu, care va întreține un cult deosebit pentru Ov. Densusianu și în care directorul va publica un emoționant necrolog cu ocazia morții maestrului său (anul X, s.n., 1938, nr. 6—8,

p. 56). Cele 4 scrisori trimise de T. Gîlc., între 1929—1931, privesc publicarea primei lucrări menționate aici. Se păstrează, de asemenea, 6 scrisori ale lui Ov. Dens. către T. Gîlc., la B.C.S. — ms. inv. nr. 19.439 — 19.444. Dintre acestea, primele 4 se referă la tipărirea studiului lui T. Gîlc. din *GS*, V, 1, iar ultimele 2 scrisori (din 16 XI 1932 și 26 VII 1933) consemnează primirea, de către Ov. Dens., a altor două culegeri folclorice trimise de T. Gîlc. spre publicare. Ultima culegere este cea care va apărea în *GS*, VII (acesteia, la indicațiile lui Ov. Dens., T. Gîlc. i-a adăugat un scurt studiu introductiv). Despre cealaltă, Ov. Dens. spune: „Ms. cu descîntecele îl rezerv pentru alt număr, pentru că mai sînt vreo două articole cu același cuprins în n-rul ce se tipărește" (26 VII 1933). Într-adevăr, în *GS*, VI, 1—2, 1934, care se tipărea atunci, se publică partea ultimă din studiul lui Ov. Dens., *Limba descîntecelor* (p. 75—162), și culegerea lui Al. Vasiliu, *Descîntece din Moldova* (p. 248—305). În Arh. Ov. Dens., XXX, ms. 227, se păstrează autograful lui T. Gîlcescu, *Cercetări asupra graiului din Gorj*, cu intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens. Cele 54 f. conservate reprezintă însă numai studiul introductiv (unele file se află și în prima redacție, și în redacția a II-a). Titlul studiului este scris de Ov. Dens. Aceeași mapă (XXX), ms. 226, conține, în autograful lui T. Gîlcescu și fără un titlu general, culegerea de descîntece menționată mai sus. Textele sînt numerotate: I—LXXXVII (cu lipsuri). Filele culegerii au numerotarea originară de la 1—91, serie din care s-au păstrat însă numai 70 f. Urmînd să intre într-un „alt număr", după apariția vol. VII din *GS*, prin moartea neașteptată a lui Ov. Dens., materialul a rămas inedit. În scrisorile sale, Gîlcescu își notează numele de familie cînd cu *â* (I, III), cînd cu *î* (II, IV), iar prenumele îi apare scris și *Theodor*.

Vezi „Liceul de fete din Tg. Jiu. *Anuar pe anii școlari 1925—1932*", Tg. Jiu, 1932; *Anuarul Școalei normale de băieți din Tg. Jiu* pe anii școlari 1926—1930. Partea I—II. Tg. Jiu, 1931; Liceul „T. Vladimirescu" din Tg. Jiu. *Anuar.* — anii șc. 1933—1941; *Dicț. folc.*

[2] E vorba de *Cercetări asupra graiului din Gorj*. Vezi nota 1.

[3] Ov. Dens. primește cu multă căldură cercetarea lui T. Gîlc. și-i promite s-o publice. Vezi scrisoarea-răspuns din 12 XI 1929 a lui Ov. Dens. către T. Gîlc.

[4] Aici, T. Gîlcescu aplică metoda preconizată de Ov. Densusianu și cultivată de școala acestuia, de a cerceta faptele de limbă în strînsă legătură cu viața societății (obiceiuri, credințe etc.). E posibil ca lucrarea pe care o avea în vedere T. Gîlcescu să fie *Folclor din Gorj*, cea de a doua contribuție pe care Ov. Dens. i-o publică în *GS*. Vezi nota 1.

[5] Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.

[6] I. A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului*, București, 1907.

[7] I. A. Candrea, *Constatări în domeniul dialectologiei*, București, 1924.

[8] Titu Dinu, *Graiul din Țara Oltului*, București, 1923.

[9] În dreptul acestui aliniat, pe marginea din stînga, Ov. Dens. marchează, cu creionul roșu, o linie verticală, subliniind importanța principiului respectiv în cercetările dialectale, etnografice și folclorice.

[10] După cum se poate vedea din scrisorile schimbate între T. Gîlc. și Ov. Dens., acesta din urmă îi recomandă colaboratorului său reducerea introducerii și îmbogățirea glosarului și intervine, pe ici pe colo, chiar în redactare.

II

Tîrgu-Jiului, 28 ianuarie 1931

Mult stimate domnule profesor,

Am expediat, în două serii, manuscrisul copiat împreună cu originalul[1]. Am respectat întocmai modificările de redactare ce ați binevoit să mi le faceți.

Țin să vă mulțumesc respectuos pentru înalta atenție și prețiosul îndemn ce-mi dați, publicîndu-mi această lucrare.

Cu cele mai curate sentimente de respect și stimă,

Teodor Gîlcescu

B.A.R.S.R. — S 55 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.950

[1] Vezi scris. I. T. Gîlcescu se conformează propunerilor făcute de Ov. Dens. în scrisoarea acestuia din 19 I 1931.

III

Tg.-Jiu, 20 februarie 1931

Mult stimate domnule profesor,

Am citit și eu paginele tipărite ce ați binevoit să-mi trimeteți și am îndreptat omisiunile de tipar ce am mai întîlnit [1]. Vă sînt recunoscător pentru adausul necesar de la începutul lucrării, precum și pentru toată osteneala d-voastre cu corectura și adaptarea lucrării la o formă potrivită publicării.

Îndrăznesc a vă cere permisiunea ca, odată cu tipărirea lucrării pentru revistă, să rog tipografia a-mi trage-o în extras (50 exempl.), obligîndu-mă a suporta cheltuielile în plus.

Cu distins respect,

Teodor Gîlcescu

B.A.R.S.R. — S 55 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.951

[1] Vezi scris. I și II. În scrisorile din 18 și 30 aprilie [1931], Ov. Dens. continuă să-i dea indicații, lui T. Gîlc., cu privire la corecțiunile și adăugirile necesare textului în curs de tipărire al colaboratorului său. Printre altele, aflăm că nota de subsol la p. 74 tipărită a cercetării lui T. Gîlc. aparține lui Ov. Dens.: o trimitere la E. Gamillscheg, *Oltenische Mundarten* (Viena, 1919).

IV

Tg.-Jiu, 10 mai 1931

Mult stimate domnule profesor,

Am văzut ultimele d-voastre corecturi la glosar [1]. Am mai îndreptat și eu ce am mai găsit și am răspuns la întrebările d-voastre de pe marginile paginelor. La locul respectiv am adăugat două cuvinte nouă care mi s-au părut caracteristice: *a se găidăra* = „a se agăța“ și *ți̯ucĭ* = „tuci“, ceaon pentru fiert mămăliga“, interesant pentru pronunțarea diftongată a lui *u* [2], ca și *pli̯ută* și *ți̯oc* (ö) [3]. Rămîne la aprecierea d-voastre dacă se pot tipări sau nu [4].

Cu tot respectul,

Teodor Gîlcescu

B.A.R.S.R. — S 55 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.952

[1] Glosarul studiului *Cercetări asupra graiului din Gorj*. Vezi scris. I—III.

[2] De fapt, rostirea m u i a t ă a lui *t* are ca rezultat apariția unui *i̯*. Nu e vorba aici de d i f t o n g a r e a lui *u*.

[3] În *pli̯ută* și *ți̯oc* (la acest cuvînt, semicercul e notat de noi) întîlnim aceeași situație ca la *ți̯ucĭ*. Forma *tök* reprezintă o variantă a a c e l e i a ș i mueri a lui *t*, cu deosebirea că diftongul *i̯o* a devenit vocală (ö).

[4] Densusianu a fost de acord cu adăugirea acestor două cuvinte. Ele figurează în glosar (*op. cit.*, p. 120 și 123).

George Odoleanu Gârbea [1]

Buc⟨ureşti⟩, 6 III ⟨1⟩906
C⟨alea⟩ Dorobanţilor 75

Stimate domnule Densuşianu,

Faţă cu primirea favorabilă ce a întîmpinat, în cercul amicilor noştri, propunerea ce am avut plăcerea a face, cu privire la „ortografie", în şedinţa din urmă [2], ţineam a vorbi C.f.[3] despre *Raportul intim dintre filologie şi ortografie.*

O asemenea observaţiune însă, neavînd caracterul unei comunicări propriu-zis filologice, cred că s-ar puté face — cu încuviinţarea C.f.[4] — în urma comunicărilor mai importante ale şedinţei de mercuri [5].

Cu colegială stimă,

G. O. Garbea

[Adresa] Domnului Ovid Densuşianu, Calea Victoriei 184, Loco

C.p. — B.A.R.S.R. — S 56/DXXXVIII. — Inv. 72 953.

[1] George Odoleanu Gârbea (1850—1918), profesor, scriitor. A funcţionat, ca profesor de limbile română şi latină, în învăţămîntul secundar la Tîrgovişte, apoi la Bucureşti. Publică, sub pseudonimul George Garbiniu, vol. de poezii *Florile primăverei* (Bucureşti, 1879), iar sub numele, notat latinizant, G. O. Garbea, „poema dramatică în versuri ritmice" *Iov*, în 3 variante (numite de autor: „Zia", „Cinama" şi „Nardina"; Bucureşti, 1885—1899), şi comentariul în proză al acestei poeme, *Tîlcu' lui „Iov"*... (Bucureşti, 1898). Poet mediocru; are totuşi uneori versuri relevabile. A tradus în limba română cartea lui I. Heliade Rădulescu, *Souvenirs et impressions d'un proscrit*, sub titlul: *Amintirile şi impresiile unui proscris* ([Părţile I—III] Bucureşti, f.a. [apărută pînă în 1917]). A avut şi preocupări ortografice. În 1903, publică, la Bucureşti, broşura: *Ortografia limbei româneşti. Ioviana*, în care este expusă concepţia sa în domeniul respectiv (etimologizantă, cu concesii făcute principiului fonetic). Principiile ortografice pentru care pleda, au fost expuse de G.O.G. încă din 1885, pe p. II a copertei fasciculei I a poemului *Iov* (Bucureşti, 1885), semnat George Odoleanu Garbea. La 23 dec. 1905, devine membru al Societăţii filologice, condusă de Ov. Dens., luînd parte la şedinţe şi chiar la discuţii. Din 1907 însă nu mai face parte din această Societate. — Scrisoarea sa către Ov. Dens. datează din perioada cînd G.O.G. făcea parte din Societatea filologică: G.O.G. îi cere lui Ov. Dens. încuviinţarea să prezinte, la proxima şedinţă, un raport privitor la ortografie. În ciuda reformei ortografice din 1904, scris, lui G.O.G. are puternice reminiscenţe etimologizante: *întêmpinatu, nostri, avutu, neavêndu, credu* etc. Chiar numele de familie al lui Ov. Dens. apare scris (pseudoetimologizant) *Dênsuşianu*. Şi în textele publicate, G.O.G. foloseşte o ortografie etimologizantă, ceea ce, desigur, nu a fost în vederile lui Ov. Dens. şi ale colaboratorilor săi. Vezi *BSF*, II, 1906; *Necrop. Capit.*

[2] Şedinţa Societăţii filologice, imediat anterioară datei scrisorii a fost cea din 25 II 1906. În sumara dare de seamă a şedinţei, Gârbea e trecut, alături de Ov. Dens., printre cei care au discutat probleme de organizare. Vezi *BSF*, II, 1, 1906, p. 11—12.

[3] şi [4] C.f. = Cercul filologic (?), Comitetul (Consiliul) filologilor (?) sau Comisia filologică (?).

[5] Şedinţa de miercuri: şedinţa din 9 III 1906. La această şedinţă, într-adevăr, ia cuvîntul şi Gârbea, la discuţii. Darea de seamă nu relatează însă ce a spus Gârbea. Vezi *BSF*, II, 1, 1906, p. 12—14.

Stefan Glixelli [1]

Wilno, le 3 juillet 1933

Monsieur et cher Maître,

Je suis vraiment très confus et je vous dois mille excuses, car aujourd'hui même, j'ai trouvé une lettre de remerciement de janvier que j'avais oubliée de vous expédier. Je vous suplie donc, avec toute la modestie qui convient, de vouloir bien excuser cette distraction bizarre. Permettez-moi aussi de vous transmettre avec ce retard que je déplore, mes remerciements les plus chaleureux pour les livres que vous avez bien voulu m'envoyer. J'espère qu'en septembre, j'aurai l'occasion de vous remercier de vive voix et de vous renouveler mes excuses.

Veuillez agréer, cher Maître, l'expression de mes sentiments respecteux.

Stefan Glixelli

[Exped.] S. Glixelli, Universytet, Wilno

[Adresa] Domnului Ovid Densușianu, profesor universitar, str. Colței 24, București, România.

B.A.R.S.R. — S 57/DXXXVIII. — Inv. 72.966

[1] Stefan Glixelli (1888—1938), romanist polonez. Studiază la Paris (École pratique des Hautes Études și Sorbona). Doctoratul la Universitatea din Paris (1914). Profesor la Universitatea din Wilno (1919—1933), apoi lector de limba și literatura polonă la Universitatea din București (1933—1938), unde a întemeiat și condus Institutul de cultură polonă în România. St. Gl. este primul profesor de limba și literatura polonă la universitatea bucureșteană. Încă în 1925, invitat de N. Iorga, a ținut un ciclu de prelegeri la Universitatea populară din Vălenii-de-Munte, prelegeri care au fost reunite în volumul *Scurtă istorie a literaturii polone...* Traducere de N. I. Herescu (Vălenii-de-Munte, 1925; Din publicațiile Casei Școalelor). În partea a doua, volumul respectiv conține o *Alegere de bucăți din literatura polonă mai nouă.* Traducere după versiunea franceză a d-lui Glixelli de Ileana Zara (p. 55—95). În *RIR*, vol. III, 1933, fasc. 4, p. 327—333, St. Gl. publică studiul de literatură comparată *Regulile de purtare la masă în românește*, întemeindu-se pe *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* și completînd un studiu mai vechi al său în care avea în vedere domeniul latin medieval și romanic central și vestic. St. Gl. este, de asemenea, autorul unui util *Manual de limba polonă* (București, 1938). Încheindu-și misiunea în România, St. Gl. a fost încadrat profesor de filologie romanică la Universitatea din Cracovia, unde, la scurt timp, a murit. St. Gl. a publicat mai multe studii cu privire la literatura romanică medievală. Prin activitatea sa în România, a contribuit, în cel mai înalt grad, la strîngerea relațiilor de prietenie dintre români și polonezi.

Vezi necrologurile lui Gr. Nandriș (*RIR*, vol. VIII, 1938, p. 338), N. Cartojan (*Cercet. lit.*, III, 1939, p. XVIII—XXI) și M. Roques (*Romania*, LXV, 1939, p. 426—427).

În fondul A 1384 de la B.A.R.S.R., provenit din arhiva lui Ov. Dens., se păstrează și o c.v.: „Stefan Glixelli, Profesor Uniwersytetu Willenskiego, Wilno". Ultimul cuvînt este scris cu creionul de St. Gl.

Julia Goldberg [1]

HÔTEL BEDFORD
ADR. TÉL. BEDFORTEL-PARIS. TÉLÉPH. 120–34.
RUE DE L'ARCADE (MADELEINE)

Paris, le [5 octo⟨bre⟩] 191⟨3(?)⟩

J'étais bien fâché[e], que nous ne nous sommes [sic] pas rencontrés. J'ai reçu votre carte aujourd'hui — au bureau de l'„Americain Express". Nous sommes à l'hôtel Bedford et nous y resterons jusqu'à mercredi matin à dix heures et vingt minutes, quand nous allons prendre le train à [sic] Cherbourg [2].

Si je ne vous verrai [sic] plus, je vous remercie pour vos„ bons souhaits".

Julia Goldberg

J'espère que vous pouvez comprendre mon français.

[Adresa] Mr. Ovide Densusianu, 49, rue Lafayette, Paris, France

C.p. — B.A.R.S.R. — S. 58/DXXXVIII. — Inv. 72.967

[1] Julia Goldberg, probabil englezoaică sau americană (vezi referirea la biroul „Americain Express"). Textul c.p. conține erori de limbă franceză: *faché* (în loc de *fâchée*), *sommes* (în loc de *soyons*), *verrai* (pentru *vois*), *à* (în loc de *de* sau *pour*) — erori pe care însăși emitenta le bănuiește (vezi P.s.). Datarea scrisorii: ziua și luna — după ștampila poștei. C.p. are imprimat, în dreapta sus, formularul: „Paris le... 191...". Pe de altă parte, pe ștampila poștei cele 2 cifre finale din indicația anului nu sînt clare: din prima cifră, 1, s-a imprimat o parte analizabilă; a doua cifră pare a fi 3. Deci: 191⟨3?⟩

[2] Cherbourg: port militar la Marea Mînecii, în Normandia (Franța).

Georges Gourdon [1]

TABLETTES DES DEUX CHARENTES [2]
JOURNAL POLITIQUE ET MARITIME
RÉDACTION

Rochefort, le 7 mars 1911

Monsieur et distingué Confrère,

En 1898, vous avez écrit une étude critique sur mon *Guillaume d'Orange* [3], que j'ai corrigé et mis en scène. Que de tristes événements se sont passés depuis lors! Notre cher et à jamais regretté maître Gaston Paris est mort et moi, j'ai perdu un autre ami, M. Melchior de Vogüé, qui écrivit la préface de mes *Chansons de geste* [4].

Je viens d'écrire un drame sur Jeanne d'Arc [5], qui obtient partout le plus vif succès. Il a été traduit en breton [6] pour les théâtres populaires de l'Armorique; il va l'être en allemand [7], et je serais heureux qu'il le fût aussi en

roumain[8]. En parcourant la liste de notre société amicale Gaston Paris[9], je retrouve avec plaisir votre nom (car j'ignorais ce que vous étiez devenu) et je me risque à vous demander si parmi les poètes de votre pays vous en connaîtriez un capable de me traduire et prêt à travailler „pour l'amour du vert laurier"!

J'ai lu autrefois quelques vers (français) de M. Alexandre Macédonsky et de M. Alexandre A. Sturdza[10] de Bucarest; mais peut-être sont-ils morts l'un et l'autre. En tous cas, professeur à l'Université, vous êtes mieux placé que personne pour m'indiquer ce que je désire.

Je pense que ma lettre vous parviendra, et dès que vous aurez bien voulu me répondre, en m'indiquant votre adresse personnelle, qui n'est peut-être pas celle de notre *Bulletin Gaston Paris*[11], je me ferai un plaisir de vous envoyer ma *Jeanne d'Arc*[12].

Très heureux d'avoir renouvelé connaissance, je vous prie, Monsieur et distingué Confrère, d'agréer mon meilleur souvenir.

Georges Gourdon

Rochefort s⟨ur⟩ mer (Charente Inf⟨érieu⟩re)

P.s. Mon voisin et ami Pierre Loti est un admirateur et un ami de S.M.[13] Carmen Silva [sic].

B.A.R.S.R. — S 60/DXXXVIII. — Inv. 72.969

[1] Georges Gourdon (1852—1915), poet și publicist francez. Fost elev la École pratique des Hautes Études din Paris, membru al Societății amicale Gaston Paris. Din 1889: redactor șef al periodicului *Tablettes des Deux Charentes* (din Rochefort). Volume de poezii: *Les Pervenches* (1878), *Les Villageoises* (1887), *Le Sang de France* (1891). În poemul dramatic, prefațat de G. Paris, *Guillaume d'Orange* (1896) și în *Chansons de geste* (1901), prefațat de Melchior de Vogüé, G. Gourdon adaptează legende epice medievale.

[2] *Tablettes des Deux Charentes*, periodic regional din Vestul Franței.

[3] Ovid Densusianu, *Un essai de résurrection littéraire*, Paris, 1899 (apărut la sfîrșitul anului 1898). Ov. Dens. analizează aici transpunerea dramatică a lui G. Gourdon, *Guillaume d'Orange*, confruntînd-o cu poemul epic medieval care a servit drept model. Cu toate inadvertențele pe care le semnalează, Dens. conchide că transpunerea lui Gourdon este o tentativă meritorie prin efortul literar depus. Pentru relațiile dintre Ov. Dens. și G. Gourdon, vezi scris. VIII și XIX ale lui Ov. Dens. către Gaston Paris (din 1897 și 1898), publicate de M. Bucur în *RITL*, t. 18, 1969, nr. 2, p. 263; respectiv, nr. 4, p. 680.

[4] Volumul lui G. Gourdon are titlul: *Chansons de geste et Poèmes divers* (Paris, 1901).

[5] Georges Gourdon, *Jeanne d'Arc*, drame en 3 actes et 7 tableaux en vers, avec choeurs (Rochefort-sur-mer, 1910).

[6] Traducerea în limba bretonă a fost făcută în 1910 de către F.-R. Breudeur. Vezi prefața la *Jeanne d'Arc*.

[7] Traducerea în limba germană a fost făcută în 1910 de către Hans Weiske, profesor la Universitatea din Koenigsberg, și publicată în 1911. Vezi prefața la *Jeanne d'Arc* și ediția germană: G. Gourdon, *Die Heilige von Domremy (Jeanne d'Arc). Historisches Schauspiel.* Deutsch von Hans Weiske, mit einem Vorwort von Hermann Suchier (Halle a.d.S., 1911).

[8] După cîte știm, piesa lui G. Gourdon nu s-a tradus în limba română.

[9] Société amicale „Gaston Paris", societate întemeiată la 28 iunie 1903, după moartea lui Gaston Paris, cu scopul de a perpetua memoria savantului francez, de a-i continua munca de cercetare, de a stabili relații de prietenie și colaborare științifică între filologii francezi și cei străini. Atît G. Gourdon, cît și Ovid Densusianu, au fost membri ai Societății, încă de la înființarea ei. Organul Societății este un Buletin anual, tipărit la Paris. Se cunosc numerele din anii 1903—1913. Primul număr publică un poem închinat de Georges Gourdon memoriei lui Gaston Paris: *À la mémoire de Gaston Paris*. Vezi *Bull. G. Paris*.

[10] Alexandru Al. Sturdza (1866—1920), scriitor român de limbă franceză care a semnat și sub pseudonimul Aldébaran. Scrieri: *Marcu Aureliu* (1890); *Les facettes* (1891), *La belle dame sans merci* (1901), *Du portrait* (1902). Gourdon îi scrie numele: Strudza.

[11] „Société amicale 'Gaston Paris'. *Bulletin*", revista anuală a Societății, apărută odată cu aceasta. Vezi nota 9.

[12] Exemplarul din cartea lui G. Gourdon, *Jeanne d'Arc*, trimis lui Ovid Densusianu, poartă următoarea dedicație a autorului: „À Monsieur Ovid Densusianu, au très distingué professeur de l'Université de Bucarest, sympathique hommage en souvenir de Gaston Paris. [ss.] Georges Gourdon". Exemplarul se află la B.C.U.B., Facultatea de limbi romanice, clasice și orientale.

[13] S.M. (fr.) = Sa Majesté.

Vasile Grecu [1]

I

Cernăuți, 27 II 1925

Stimate d-le profesor,

La orice manifestare de cultură și știință românească nu se poate decît adera și, de aceea, vă rog să primiți și adeziunea mea pentru ținerea unui congres al filologilor români.

Primiți vă rog asigurarea deosebitei mele stime și considerațiuni,

V. Grecu

B.A.R.S.R. — S 62(1)/DXXXVIII. — Inv. 72.971

[1] Vasile Grecu (1885—1972), erudit bizantinist. Studiază filologia clasică la universitățile din Viena (1905—1907) și Cernăuți (1907—1909). Dintre profesorii săi, citățm pe P. Kretschmer, F. Jodl, S. Pușcariu. Profesor de liceu la Cîmpulung Moldovenesc. Participînd la lupta de emancipare națională a românilor din Bucovina, este expulzat din Bucovina și ajunge profesor la Constanța. După războiul de întregire a patriei, în 1920, numit profesor la Universitatea din Cernăuți, la catedra de studii sud-est europene, transformată în 1922 în catedra de bizantinologie. Redactor al revistelor *Candela* și *Codrul Cosminului* din Cernăuți. Din 1938, încadrat la București, la catedra de bizantinologie a Universității, rămasă vacantă prin moartea lui Dem. Russo. Pensionat în 1947. Colaborator al secției de istorie a dreptului românesc de la Institutul de istorie „N. Iorga" al Academiei R. S. România. Membru corespondent al Academiei Române (1936). Președinte al Societății române de studii bizantine (din 1963). Vice-președinte de onoare al Asociației internaționale de studii bizantine (din 1971). A prezidat cel de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine (București, 6—12 sept. 1971). A început să publice în 1909, întîi articole de istorie literară românească și de politică culturală, apoi, treptat, studii privind influența bizantină în cultura română, relațiile culturale greco-române, istoriografia bizantină. Dintre lucrările sale mai importante, în domeniul relațiilor culturale greco-române, — unele: ediții de texte însoțite de studii, semnalăm: *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*, în *DR*, I, 1921, p. 1—64 (cu o completare în *Codrul Cosminului*, I, 1924, p. 574—576); *Cărți de pictură bisericească bizantină. Introducere critică a versiunilor românești...* (Cernăuți, 1936); *Izvorul principal bizantin pentru Cartea cu învățătură a diaconului Coresi din 1581. Omiliile patriarhului Ioan XIV Caleca (1334—1347)* (București, 1939; Academia Română, *Studii și cercetări*, XXXV); *Învățăturile lui Neagoe Basarab, domnul Țării Românești (1512—1521)*. Versiunea grecească editată și însoțită de o introducere și traducere în românește (București, 1942; Academia Română, *Studii și cercetări*, LX); *Viața Sf. Nifon*. O redacțiune grecească inedită, editată, tradusă și însoțită cu o introducere (București, 1944; Institutul de istorie națio-

nală, București). De interes major pentru studiul genezei *Învățăturilor lui Neagoe Basarab* este traducerea pe care o publică V. Gr. din greaca bizantină: Constantin Porfirogenetul, *Carte de învățătură pentru fiul său Romanós* (București, 1971; Scriptores Byzantini, VII). Deosebit de valoroase sînt edițiile critice ale unor cronici bizantine din perioada căderii Constantinopolului, însoțite de traducerea românească modernă (Ducas, Laonic Chalcocondil, Critobul din Imbros, Gheorghe Sphrantzes), publicate între 1958—1966, precum și colaborarea la studiul și editarea, între 1956—1960, a unor monumente de drept vechi românesc (Legiuirea Caragea, Pravilniceasca Condică, Codul Calimah, Pravila lui Vasile Lupu). Primele lucrări, apărute pînă în preajma primului război mondial, sînt semnate Vasile Greciuc, numele de naștere al lui V. Grecu. În scrisorile către Ov. Dens., din 1925, după ce răspunde afirmativ la invitația ce i s-a făcut de a participa la primul Congres al filologilor români, din București, în cele din urmă, V. Gr. îl anunță pe Ov. Dens., inițiatorul Congresului, că „împrejurări neprevăzute" îl împiedică să ia parte la această „manifestare a culturii și științei românești".

Bibliogr. Petre S. Năsturel, *Le 80e anniversaire du professeur Vasile Grecu*, în *RESEE*, t. 3, 1965, no. 3—4, p. 377—384 [bibliogr. operelor, la p. 379—384]; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 218—222; necrologurile lui Gh. Cronț (în *Studii*, 25, 1972, nr. 5, p. 1127—1130; *RRH*, 11, 1972, no. 6, p. 1025—1026); Nicolae-Șerban Tanașoca (în *RESEE*, t. 10, 1972, no. 4, p. 724—725).

II[1]

Cern⟨ăuți⟩, 25 III 1925

Stimate d-le prof⟨esor⟩,

Avînd pentru zilele congresului un bilet liber, nu e nevoie să mi se trimită un alt bilet cu reducere. Aș ruga, dacă se va face ceva, să fiu luat în considerare (numai o persoană) [2] la eventuale înlesniri de găzduire.

Vă salut cu stimă,

V. Grecu

[Adresa] D-sale d-lui Ov. Densușianu, prof. univers. etc. etc., București, 4 [sic!] str. Colței.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 62 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.972

[1] Ilustrata reprezintă: „Șlipul prin moara dracului" (foto). *Șlip* (regionalism: Bucovina, N. Moldovei) = jilip.

[2] Secvența *să fiu luat în considerare (numai o persoană)* este subliniată, de Ov. Dens., cu creionul.

III

Cernăuți, 9 IV 1925

Stimate d-le profesor,

Regret mult că împrejurări neprevăzute mă reținde a lua parte la Congresul filologilor români, așa precum am făgăduit și am dorit așa de mult.

Doresc congresului ce ați inițiat, să devie o frumoasă și folositoare manifestare a culturii și științei românești.

Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele stime și considerațiuni.

V. Grecu

B.A.R.S.R. — S 62 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.973

Ernest S. Greene [1]

ERNEST S. GREENE
184, SECOND AVENUE
NEW YORK CITY

Professor O. Densusianu,
Universitatea din București,
Bucharest, Romania

August 1, 1931

Dear Sir,

On behalf of the committee which has been formed to recommend the name of Upton Sinclair for the Nobel prize [2] for literature, I submit to you the enclosed document, with an invitation for you to add your signature.

Respectfully,

Ernest S. Greene
Secretary

[Adresa (pe plic)] Professor O. Densusianu, Universitatea din Bucuresti, Bucharest, Romania.

[Exped. (pe plic)] Ernest S. Greene, 184, Second Avenue, New York, N.Y.

B.A.R.S.R. — S 63/DXXXVIII. — Inv. 72.974

[Traducere]

Stimate domnule,

În numele comitetului format în vederea recomandării scriitorului Upton Sinclair pentru premiul Nobel pentru literatură, vă supun documentul anexat scrisorii, cu rugămintea de a vă pune semnătura.

Cu respect,

Ernest S. Greene
Secretar

[1] Ernest S. Greene, secretarul Comitetului american pentru decernarea premiului Nobel pentru literatură. — Scrisoarea trimisă lui O.v. Dens. este dactilografiată, cu excepția semnăturii, care este autografă. Ștampila poștei la sosire poartă data: 13 VIII 1931.

[2] În anul 1931, premiul pentru literatură a fost decernat suedezului E. A. Karlfeldt, și nu lui U. Sinclair.

Mihail C. Gregorian [1]

I[1]

Craiova, 28 IV 1936

Stimate domnule Densusianu,

Am primit scrisoarea dv. în care îmi confirmați primirea manuscrisului trimis [2]. În privința ordinei transcrierii textelor sunt de aceeași părere cu dv. Lucrarea mea de doctorat [3], care se referă mai mult la dialectologie, a fost alcătuită așa cum îmi scrieți, textele fiind grupate pe comune și pe persoane. Deoarece graiul din Clopotiva nu prezintă diferențe prea mari la persoanele cercetate, am crezut nimerit să fac o mică concesie grupării folclorice. Dacă știam că dv, nu împărtășiți acest punct de vedere, le grupam altfel textele [4].

Voi veni la București la finele lunei mai. Lucrările scrise ale elevilor de la cele două licee, unde funcționez [5], îmi dau foarte mult de lucru, nelăsîndu-mi decît prea puțin timp liber. Apoi, mi-ați comunicat că nu se poate să trec doctoratul în iunie, dacă prezint lucrarea în mai și, în acest caz, e inutil să mă grăbesc [6].

Vă rog, domnule profesor, să dați dispoziții la tipografie să-mi scoată niște extrase din lucrarea dată, costul privindu-mă pe mine. Corecturile, vă rog să dispuneți să mi le trimită tipografia direct la Craiova.

Primiți asigurarea respectului meu,

Mihail Gregorian

B.A.R.S.R. — S 64 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.975

[1] Mihail C. Gregorian (1901—1972), profesor, lingvist și folclorist. Licențiat al Facultății de filozofie și litere din București (1924). A funcționat ca profesor de limba română în învățămîntul mediu, la: Tg. Mureș (1924—1926), Craiova (1926—1938) și București (1939—1968). Specializare la Paris (cu prof. Mario Roques). Apreciat, încă din Facultate, de profesorii săi Mihail Dragomirescu — pentru aptitudinile de critic literar — și Ov. Densusianu — pentru pasiunea pentru filologie și folclor, M. Greg., după terminarea studiilor, optează pentru filologie și folclor, cărora li s-a dedicat cu toată priceperea și puterea sa de muncă. Doctoratul la Universitatea din București (dec. 1936, cu Ov. Densusianu). În *GS*, M. Greg. publică studiile lingvistice *Syntagmátion nomikón* (a. III, fasc. 1, 1927, p. 133—151; cercetare asupra unui text juridic bilingv, grecesc și românesc, tipărit în 1780) și *Graiul din Clopotiva* (a. VII, 1937, p. 132—193; cu o introducere etnografică, cu texte și glosar), ambele apărute și în extras. În același sens, demne de relevat sînt: *Graiul și folclorul din Oltenia nord-vestică și Banatul răsăritean (regiunea din stînga și din dreapta Cernei)*, vol. I, Craiova, 1938 (teza de doctorat); *Graiul din Oltenia nord-vestică și Bănatul răsăritean*, în *LL*, 23 (1969), p. 135—154; 24 (1970), p. 189—206 (variantă completată a studiului lingvistic din cercetarea precedentă). În colaborare, publică: *Ortoepie și ortografie românească*. Proiect întocmit de Mihail C. Gregorian, Ștefan Pop și P. V. Hanes, pe temeiul studiului d-lui Mihail C. Gregorian, discutat în ședințele Societății profesorilor de limba română din București (București, 1940; extras din *Buletinul Societății* [profesorilor de limba română din învățămîntul secundar], nr. 2, martie 1940). Dintre lucrările strict folclorice, citățm: *Folclor din Oltenia de sud*, în *Ethnos* (Focșani), I, fasc. 2 (1941—1942), p. 159—191; II (1942—1943), fasc. 1—2, p. 218—293; *Folclor din Oltenia și Bănatul răsăritean*, în seria *Folclor din Oltenia și Muntenia*. Texte alese din colecții inedite. Vol. I. București, 1967, p. 1—489 (cu studiu folcloric, glosar regional, hartă și indici). În același vol. I din *Folclor din Oltenia și Muntenia*, la p. 491—592, a fost republicată, într-o formă fără erori, culegerea citată *Folclor din Oltenia de sud*. A editat cu multă grijă o antologie a cronicilor muntene vechi, căreia i-a redac-

tat și un foarte util glosar: *Cronicari munteni* (2 vol., București, 1961; cu un studiu introductiv de Eugen Stănescu). Ediția respectivă a servit ca bază pentru ediții selective de popularizare (Virgiliu Ene — 1968 și 1973; parțial, Liviu Onu — 1970). În colaborare cu Ion Negoescu, a publicat manualul *Carte de limba română* pentru cl. a III-a a gimnaziului unic (ed. I și ed. II: București, 1947). În perioada craioveană, împreună cu profesorul D. Theodorescu, M. Greg. scoate revista *Plaiuri românești* (Craiova), 1934, cu subtitlul: „Turism — etnografie — folclor". Proiectată cu apariție lunară, revista nu rezistă decît 3 luni (martie — mai; ultimele două luni: număr dublu). M. Greg. editează, sub formă litografiată, cîteva prelegeri ținute de profesorul său Mihail Dragomirescu la Facultatea de litere din București: *Nuvelistica română* [Seminar de literatură română], București, 1926 (rezumatul fiecărei lucrări de seminar cu stenograma discuțiilor aferente); *Poezia lirică* [Redactare după note stenografice de M. Gregorian], București, 1926 (curs). Strînse și durabile relații de prietenie cu Tache Papahagi, care-i era și cumnat (M. Gregorian era căsătorit cu sora lui T. Papahagi, Sofia). În Arh. Ov. Dens. se păstrează, în mapa XXVIII, ms. 144, autograful studiului lui M. Greg., *Syntagmátion nomikón* (50 f. ms., dintre care lipsește f. 18), publicat în *GS*, III. Textul lui M. Greg. conține unele intervenții de tehnoredactare ale lui Ov. Dens. Cele două scrisori către Ov. Dens., din 1936—1937, privesc publicarea în *GS*, a studiului lui M. Greg. *Graiul din Clopotiva* (vezi mai sus) și unele aspecte ale pregătirii doctoratului de către fostul elev al lui Ov. Dens.

Bibliogr. Autobiografia lui M. Gregorian din vol. colect. *După 50 de ani. Craiova, 18 oct. 1970* [Aniversare. Lic. „N. Bălcescu"], Craiova, 1970, p. 97—98; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 549—550; Ioan Șerb, studiul introductiv la *Folclor din Oltenia și Muntenia*, vol. I, ed. cit., p. VIII, X—XIII, XVII—XVIII, XXV, XXVI, LX, LXI; *Dicț. folc.*

[2] M. Greg. i-a trimis lui Ov. Dens., spre publicare, ms. studiului său *Graiul din Clopotiva*. Despre această lucrare e vorba și în continuare.

[3] *Graiul și folclorul din Oltenia nord-vestică și Banatul răsăritean*. Vezi, aici, nota 1.

[4] M. Gregorian a reușit totuși să-și impună punctul de vedere. În ciuda tradiției stabilite la *GS* de a se grupa textele folclorice pe comune și, apoi, pe persoanele de la care au fost culese, el apreciază că, în cazul studiului său, este mai potrivită gruparea pe genuri literare. A se observa și inadvertența sintactică: „le grupam altfel textele" (cu *le* redundant).

[5] În această perioadă, la Craiova, M. Greg. era profesor la Colegiul N. Bălcescu și la liceul militar.

[6] M. Greg. și-a susținut examenul de doctorat la 2 dec. 1936, la Universitatea din București, în fața unei comisii prezidată de Ov. Dens., obținînd calificativul „magna cum laude".

II

Craiova, 12 I 1937

Stimate domnule Densusianu,

Am făcut corectura cu toată atenția. Am observat că cei de la tipografie, în momentul cînd îndreaptă unele cuvinte notate în corectură, au obiceiul să strice alte cuvinte, bine tipărite (de ex., la pg. 6: au pus greșit *doo* XXXI, deși în cealaltă corectură era bine: *dọo* XV, *doo* XXV [1]; la pg. 9 au omis cuv. *pimiță* [2], cu toate că în celelalte corecturi era). Pentru acest motiv, mai e necesară încă o revedere a articolului. Dacă se poate, vă rog să mi-l trimiteți.

Vă trimit încă două fotografii [3], care cred că vor putea merge. Dacă nu le găsiți bune, sau dacă mai aveți loc, comunicați-mi și vă voi trimite altele.

Dacă se poate, să mi se scoată extrasele chiar de pe acum și le voi lua după apariția revistei.

Vă mulțumesc pentru munca și grija depusă la apariția acestui articol și vă asigur de deosebitul meu respect.

Mihail Gregorian

[1] Secvența respectivă se află în paragraful închinat vocalelor în hiat. În forma tipărită, în context, ea sună astfel: „Hiatul *oụă* apare ca *ọo* și *oo* în: *dọo* XV, *doo* XXV" (*GS* VII, p. 139; extras, p. 10). A se observa și folosirea improprie a termenului *hiat*.

[2] Termenul *pimiță* (⟨*pimniță* ⟨ *pivniță*) e citat în paragraful privitor la grupurile consonantice (reducerea lui *mn* la *m*). *GS*, VII, p. 142; extras, p. 13.

[3] În volum, au fost reproduse 10 fotografii.

Agatha Grigorescu-Bacovia [1]

[București,] 1924, [aprox. febr.-martie]

Pentru „Viața nouă" [2]

Prea stimate domnule Densusceanu,

Nerăspunzînd nimeni, după ce am sunat de mai multe ori, îmi permit a pune în cutia de scrisori acest manuscris c-o ultimă formă a poeziei ce cuprinde [3].

Cu distinse salutări,

A. Grigorescu

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 145

[1] Agatha Grigorescu-Bacovia (n. 1895), poetă de orientare simbolistă; memorialistă. Colaborează la *VN* cu 4 poezii, în anul 1924 (XIX, nr. 11—12, 1 ian.— 1 febr.; XX, nr. 1—2, 1 martie— 1 apr.; nr. 3—5, 1 mai— 1 iul.; nr. 8— 10, 1 oct.— 1 dec.). În *VN*, XIX, nr. 9— 10 (1 noiembrie— 1 dec. 1923), p. 150, se publică o scurtă recenzie nesemnată, dar favorabilă și încurajatoare, la volumul de debut al poetei *(Armonii crepusculare*, 1923*)*. Recenzia a fost redactată de Mia Frollo (vezi *Docum. lit.*, I, p. 414). În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 145, se păstrează 4 poezii în autograful Agathei Grig.-Bac., trimise lui Ov. Dens. cel puțin în două etape diferite: *Furtuni de primăvară* (datată: 1924); *Polcă*; *Gîndurilor mele*; *Tristeți din urmă* (în total: 5 f.). Primele 2 texte și al 4-lea conțin intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens. Dintre aceste poezii, numai prima și a patra au fost publicate în *VN*. Pe f. 2 v. a ms. respectiv sînt scrise și rîndurile scrisorii reproduse de noi. E interesant de semnalat că și soțul ei, poetul George Bacovia (născut George Vasiliu) a avut contacte cu totul sporadice cu publicațiile lui Ov. Densusianu: o singură poezie îi apare în *VN* (VIII, nr. 1, 15 febr. 1912) și cîteva în revista afiliată *Viețli noi*, *Versuri și proză* de la Iași (care, la început, în 1911, avea titlul *Versuri*), condusă de I.M. Rașcu, și anume în 1911 (sub numele George Andoni), 1914 și 1915. Pentru G. Bacovia, vezi și *VN*, XII, nr. 1 (1 III 1916), p. 33—34. Scrisoarea publicată aici a fost realizată, în grabă, cu creionul, pe f. 2 v. a difolioului ce cuprinde, pe f. 1 r. și 2 r., poezia *Furtuni de primăvară*, aceasta scrisă cu cerneală, și semnată *Agatha Grigorescu*, poezie menționată mai sus. Din textul scrisorii se deduce că poezia respectivă fusese prezentată, anterior, într-o altă versiune. — Locul de expediere a scrisorii rezultă din cuprinsul ei. Lunile: stabilite aproximativ, în funcție de datarea numărului respectiv din *VN*, în care apare poezia. Vezi, aici, nota 3.

Bibliogr. Agatha Grigorescu-Bacovia, *Poezie sau destin. Viața poetei*, București, 1971; *Docum. lit.*, I, p. 413—414 (sumară autobiografie); *Evol. scris. fem.*, p. 408—416; *Dicț. lit. rom. cont.*, p. 279; *Coresp. Goga*, p. 85; *Poeți VN*; *Dicț. pseud.*

[2] În original, această indicație este subliniată.

[3] Poezia *Furtuni de primăvară* a fost publicată în *VN*, XX, nr. 1—2 (1 martie-1 aprilie 1924), p. 21.

Valeria Grigoriu [1]

I [2]

Iași, [1920, sfîrșitul lui decembrie — 1921, începutul lui ianuarie]

Stimate d-le profesor,

Vă urez cu prilejul anului 1921 sănătate și voie bună.

Am așteptat zădarnic revista. Probabil că după sărbători se va putea trimite mai ușor. Nu știu dacă ați primit abonamentul.

Moșul, prof. Caragiani [3], e grav bolnav în spital. Zilele trecute l-am văzut și a întrebat de d-voastră.

Cu deosebite salutări,

Valeria Grigoriu
str. Trei-Erarhi 7

B.A.R.S.R. — S 65 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.977

[1] Valeria Grigoriu, probabil absolventă a Facultății de litere din Iași (a se vedea cum vorbește de „mediul universitar al Bucureștiului", în scris. II) și profesoară de limba română. E posibil să fie o cunoștință a lui Ov. Dens. din timpul refugiului acestuia la Iași. Făcea parte dintre apropiații familiei profesorului Ioan Caragiani (vezi și scris. II). Din coroborarea celor două scrisori, care datează din dec. 1920 — ian. 1921, cu *Caietul III abon. VN*, rezultă că V. Grigoriu avea domiciliul stabil la Iași (unde venea în vacanțe) și că profesa la Chișinău, la Școala de fete nr. 1. Pe lîngă chestiunea abonamentului la *VN* și cererea unui număr de exemplare din antologia folclorică a lui Ov. Dens., *Flori alese...*, emitenta dă unele informații cu privire la I. Caragiani. Aflăm aici și despre relațiile cordiale dintre I. Caragiani și Ov. Dens. Scrisorile oglindesc relații de stimă reciprocă între emitentă și Ov. Dens.

[2] Bilet de carton. Datarea scrisorii: după cuprins și ținînd seamă de data morții lui I. Caragiani (1/13 ian. 1921). Vezi și nota 3.

[3] Ioan Caragiani (1841—1921), profesor elenist, scriitor, de origine aromână. Membru al Junimii. Profesor la Universitatea din Iași (pensionat în 1918). Membru al Academiei Române, de la înființarea acesteia. A publicat studii asupra românilor din Peninsula Balcanică. A tradus din literatura elină. Vezi Ioan Caragiani, *Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică*. Publicare postumă însoțită de o notă biografică de Pericle Papahagi. Partea I—II. București, 1929—1941 (Academia Română) (În vol. I, p. III—VIII: viața lui I. Car.; p. IX: bibliografia operelor); Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 121—122, 136, 138; Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân*. Studiu lingvistic. București, 1932, p. 94—97, 130; necrologul lui V. Bogrea, din *DR*, I, 1921, p. 542; *St. doc. lit.* I, p. 420—422; VIII, p. 213—214; *Docum. lit.*, I, p. 323; *Coresp. Bianu*, III, p. 224, 588. Vezi și scris. II, nota 4.

II [1]

[Chișinău,] 25 ianuarie 1921

Stimate d-le profesor,

Primind azi — odată cu reînceperea cursurilor — c.p., scrisoarea și revista, mă grăbesc a trimite mulțumirile mele pentru interesul ce l-ați pus. Cuvintele d-voastră frumoase m-au măgulit, readucîndu-mi clipele intense petrecute în mediul universitar al Bucureștiului.

Am avut plăcerea să vorbesc cu profesorul Caragiani [2] chiar cu 2 zile înainte de moarte. Era slăbit, dar tot cu aceeași bunăvoință mi-a vorbit, recitîndu-mi versuri răzlețe. Întrebînd de d-voastră, mi-a răspuns că nu v-a întîlnit de mult și că, probabil, lucrați tot timpul.

La înmormîntare am luat parte. Avea înfățișarea ironică: parcă ar fi rîs de toate formalitățile banale!

Au rămas manuscrise multe; cred că fiica lui, d-na Stihi, va face cunoscut Academiei [3] — așa-mi spunea la despărțire. Eu păstrez cu sfințenie scrisorile ce-mi trimitea de pretutindeni.

Vă rog să-mi comunicați dacă s-ar putea trimite *Flori culese din cîntecele poporului* [4], 10—15 volume [5], pentru a le distribui celor ce se interesează de literatura bună. În caz că aveți atîtea exemplare, pentru a avea siguranța că vor ajunge pînă la mine, vă rog trimiteți un om de la redacție — la d-l casier general al poștei: P a n t e l i m o n, indicîndu-i că sînt pentru mine. El le expediază fără cost, oficial, dirigintelui poștei din Chișinău și, atunci, nu mai pot avea îndoială. Mi-ar părea bine să răspîndesc această operă și aștept răspunsul d-voastră pentru a vă trimite costul. Totodată, trimit abonamentul pentru 2 colege care așteaptă n-rele pe noiemvre — decemvre...

Vă mulțumesc anticipat pentru volum și scuzați dacă v-am reținut prea mult.

Cu respectuoase salutări,

Valeria Grigoriu

B.A.R.S.R. — S 65 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.978

[1] Localitatea de expediere: indicată în cuprinsul scrisorii.

[2] Ioan Caragiani. Vezi scris. anterioară (I), nota 3.

[3] Vezi B.A.R.S.R., Arhiva I. Caragiani, mapele I—XXXII, ms. 1; XXXIII—XXXVI, ms. 2; XXXVII, ms. 3.

[4] Titlul real al antologiei este: *Flori alese din cîntecele poporului.* Culegere întocmită de O. Densusianu, București, 1920 (XVI + 204 p.).

[5] Termenul *volume* e folosit, impropriu, cu sensul de „exemplare".

Charles Grouel [1]

Semuy, le 21 juin 1907

Monsieur,

Voudriez-vous S.V.P. [2] m'envoyer quelques numéros specimens de votre revue? [3]

En vous remerciant d'avance, je vous prie d'agréer, Monsieur, mes civilités empressées.

Ch. Grouel
Hommes de lettres
Abonné au „Courrier européen" [4]
Semuy (Ardennes-France)

[Adresa] Monsieur le Directeur de la revue *Viața nouă*, 184, Calea Victoriei, Bucarest, Roumanie.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66/DXXXVIII. — Inv. 74.179

[1] Partea a doua a numelui de familie (*-uel*): lecțiune nesigură. Alte lecțiuni posibile: *Grouet, Grome.*
[2] *S.V.P.* (fr.) = *s'il vous plaît.*
[3] Revista lui Ov. Dens. *Viața nouă* (1905—1925).
[4] *Le Courrier européen*, revistă întemeiată la Paris, în 1904.

C. P. Gruia [1]

I[2]

[Ploiești, 1922, ante 1 martie]

Mult stimate domnule profesor,

Ați fost prea bun cu mine cînd v-ați dat părerea favorabilă asupra bucăților în versuri pe care d-șoara profesoară Lăzărescu vi le-a prezentat.

Faptul că nu le-am trimes pînă acum, pentru care vă rog să mă scuzați — este că, fiind în concediu, nu m-am putut întîlni cu d-șoara să-mi comunice vestea așa de fericită pentru încercările mele.

Le trimet acum și cu îndreptările făcute și sper că le veți privi cu aceeași bunăvoință ca în trecut.

Încurajarea pe care mi-o dați, adaogă și recunoștință alături de admirația pe care am avut-o întotdeauna pentru marele profesor și finul îndrumător al acestei generații către orizonturi nouă în literatură.

Cu multă stimă,

C. Popescu-Gruia
profesor Școala normală Ploiești

B.A.R.S.R. — S 32 (3)/DXL. — Inv. 73.590

[1] C. P. Gruia (1889—1952), profesor, avocat, poet și publicist. Născut: Constantin Popescu; devenit, apoi: Constantin Popescu-Gruia și, în special în literatură și publicistică, C. P. Gruia sau, simplu, C. Gruia. Licențiat al Facultății de drept și al Facultății de litere de la Universitatea din București. Profesor de pedagogie la Școala normală din Bîrlad (1912—1920), apoi la cea din Ploiești. Colaborează cu poezii originale la *VN* (între martie 1922—sept. 1924) și la alte periodice (de ex.: *Florile dalbe*, Bîrlad, 1919). Unul dintre primii traducători ai poeziei lui Rabindranath Tagore în românește (1922—1926; în diferite periodice efemere, provinciale sau din Capitală). Autor al unui *Curs de pedagogie generală* pentru școlile normale de băieți și fete (Ploiești, 1927) și coautor al unor cărți de citire pentru cl. II—IV primare (București, [1927]; cu Paul I. Papadopol, I. A. Grigorescu...), al unui abecedar pentru cl. I primară (Ploiești, [1927]; cu Mihail R. Nicolescu, N. Provian), al unor cărți de gramatică și compunere pentru cl. III și IV primare (București [1933]; cu Mih. Gh. Popescu, Dragomir Popescu). În cărțile de citire pentru cl. II și III, Gruia inserează mai multe poezii proprii, scrise ad-hoc. Cele 4 scrisori ale lui

Gruia către Ov. Dens., datînd din 1922—1923, privesc relațiile de colaborare la *VN*. Textul scrisorilor conține unele inadvertențe ortografice (ex.: *cunoștiință*, III; *recunoștiinței*, IV; *respectoasele mele salutări*, IV), sintactice *(atenția care ați dat-o*, II; vezi și IV, nota 1), stilistice *(greutatea recunoștiinței*, IV; vezi și ib., nota 2). — În Arh. Ov. Dens., mapa XXVIII, ms. 146 reprezintă poezia *Balada nebunului* „după Rabindranath Tagore", în tălmăcirea și autograful lui C. P. Gruia (3 f.). Autograful, care nu conține intervenții manuscrise străine, poartă nota lui C. P. Gruia: „Din volumul ce va apare în curînd". Poezia respectivă n-a fost publicată de Ov. Dens. Ea a apărut, în schimb, publicată de I. M. Rașcu, alături de alte traduceri ale lui Gruia din același autor, în *Anuarul Societății literare 'Gr. Alexandrescu' a elevilor de curs superior din Liceul Unirea, Focșani*, 4, 1922—23, p. 130—133. După cît se pare, C. P. Gruia nu a reușit să-și adune poeziile (originale și traduse) în volum.

Bibliogr. *Poeți VN; Dicț. pseud.* (C. Sandu nu este însă un pseudonim al lui Gruia, ci este primul nume — numele de naștere — al lui C. Sandu-Aldea; vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.); Virgil Cândea, *Tagore en Roumanie*. Bibliographie sélective avec un avant-propos de Tudor Vianu... Présentation bibliographique par... [Bucarest, 1961], p. 9, 14; *Buletinul Universității libere și populare din Ploiești* (Ploiești), anii I—IV, 1922—1927; Al III-lea *Anuar al Școalei normale de învățători din Ploiești*, 1935—1936, alcătuit de Al. Mănciulescu, Ploiești, [1936—1937], p. 36, 42; Ursu, *Ist. lit. Bîrl.*, p. 56, 59, 62.

Localizarea: după indicația finală a emitentului, coroborată cu textul scrisorii: Datarea: după cuprins și după indicarea funcției și a instituției unde lucrează emitentul. Dacă „concediul" despre care e vorba în scrisoare este cel de iarnă, înseamnă că scrisoarea a fost expediată în luna ianuarie. Din consultarea arhivei lui Ov. Dens., rezultă că acesta, atunci cînd avea de obiectat ceva unor virtuali colaboratori sau unor colaboratori începători, sau intervenea în textul lor și, atunci, textul era publicabil, sau nu intervenea — și, atunci, nu le publica textul respectiv. Coroborînd scrisoarea I cu II, rezultă că „îndreptările" de care e vorba aici privesc un grup de poezii între care se află și prima poezie publicată de Gruia în *VN* și că scris. I este anterioară scrisorii II.

II

Ploiești, 10 april 1922

Mult stimate domnule profesor,

Vă rămîn adînc recunoscător pentru atenția [pe] care ați dat-o încercărilor mele. Poezia rămîne așa cu titlul dat și cu corecturile făcute de domnia-voastră [1].

Îmi pare rău că, lipsind din Ploiești, vă răspund cu întîrziere de cîteva zile de la sosirea scrisoarei.

Dacă îmi dați voie, v-aș mai trimete și alte bucăți originale, precum și cîteva tălmăciri — mai mult decît traduceri — din Rabindranath Tagore [2].

Cu multă stimă,

C. Popescu-Gruia

B.A.R.S.R. — S 32 (1)/DXL. — Inv. 73.588

[1] E vorba, probabil, de *Uitare și tăcere...*, prima poezie a lui Gruia publicată în *VN* (XVIII, nr. 1—2, din 1 martie—1 apr. 1922, p. 25). Poezia următoare va fi publicată în același an de apariție (XVIII), dar tocmai în nr. 10—11, datat 1 dec. 1922—1 ian. 1923. În această ipoteză, nr. 1—2 citat va fi apărut cu oarecare întîrziere. A se observa faptul că Ov. Dens. a intervenit în textul colaboratorului, modificînd pînă și titlul poeziei.

[2] În *VN* nu se publică nimic din traducerile lui Gruia.

III

[Ploiești,] 21 ianuarie 1923

Stimate domnule profesor,

Nu știu dacă răspunsul meu va sosi la vreme din pricina greutăților pe care le face întreruperea circulației. Aș dori să nu vă produc nici o neplăcere.

Vă mulțumesc infinit pentru ospitalitatea pe care mi-o dați în revistă. Lucrarea[1] rămîne așa, în forma pe care i-ați dat-o dv., cu corecturile pe care n-aș putea să nu le accept, întrucît ceea ce s-a scos o scapă de repetiții, și, prin ce s-a adăugat, i se dă o haină mai adecvată.

Știindu-vă peste măsură de ocupat, vă rog, pentru viitor — cînd găsiți cu cale să faceți schimbările, pe care le cer piesele oprite ca bune de imprimat, să nu vă mai osteniți trimițîndu-mi mie corectura, întrucît voi lua cunoștință de ele cu toată atenția cuvenită, pentru a-mi selecționa vocabularul și expresiile.

Vă rog să primiți cele mai distinse salutări.

C. Popescu-Gruia

B.A.R.S.R. — S 32 (2)/DXL. — Inv. 73.589

[1] Poezia *Despărțire* din *VN*, XVIII, nr. 10—11, din 1 dec. 1922—1 ian. 1923, p. 176—177. Vezi și nota 1 la scris. preced. (II).

IV

Ploiești, 19 martie 1923

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc frumos pentru colecția din revista *Viața nouă*, cu care mi-ați făcut o deosebită bucurie.

De asemenea, mă simt onorat de dorința manifestată de dv. de a mă cunoaște, și [1] întîrzierea prezentării nu se datorește decît faptului că n-am mai venit de mult la București — fiind reținut aci de ocupațiile multiple pe care mi le impun nevoile de trai.

La aceste împrejurări — drept vă mărturisesc — se mai adaogă și o stare sufletească nedefinită și complexă, care nu e nici jenă, nici timiditate nativă, nici greutatea recunoștinței [2] pe care v-o datorez pentru încurajarea pe care nici n-am încercat-o dar nici n-aș fi găsit-o în alte cercuri literare, unde snobismul, ușurința și goana după noutatea țipătoare ar fi trecut zdrobitoare peste încercările unui modest necunoscut.

Nu e nici una din aceste stări — bine definită, care încă întîrzie prezența, și totuși cîte ceva din toate laolaltă.

Am mai căpătat ceva îndemn de la prietenul meu I.M. Rașcu[3], pe care l-am văzut săptămîna trecută la Focșani, unde am fost invitat să vorbesc la Soc⟨ietatea⟩ elevilor[4], unde se desfășoară o muncă cinstită și susținută, pe care numai elemente ca Rașcu știu să o ducă pînă la capăt, chiar în împrejurări vitrege.

Îndrăznesc să vă mai trimet alăturatele bucăți, din care poate alegeți ceva pentru revistă [5].

Primiți respect[u]oasele mele salutări,

C.P. Gruia

B.A.R.S.R. — S 67 / DXXXVIII. — Inv. 72.979

[1] A se observa folosirea improprie a acestui *și* (adversativ).

[2] A se observa stilul ușor bombastic.

[3] I. M. Rașcu, profesor la Focșani, poet, și el colaborator la *VN*. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[4] Într-adevăr, la 4 martie 1923, ca invitat al Societății literare „Gr. Alexandrescu" a elevilor din cursul superior al liceului Unirea din Focșani, Gruia a prezentat o conferință cu tema *Lirica lui Rabindranath Tagore*. Vezi textul conferinței în *Anuarul Societății literare 'Gr. Alexandrescu' a elevilor de curs superior din liceul Unirea, Focșani*, nr. 4 (1922—1923), p. 40—43. Și cu alte ocazii, Gruia participă la manifestările acestei societăți condusă de I. M. Rașcu. În același an, 1923, la 24 iunie, aniversîndu-se 25 de ani de la întemeierea societății în discuție, alături de alții, și Gruia ține o cuvîntare, iar — în aceeași zi, seara — într-un cadru mai festiv, are loc conferința lui Ov. Densusianu, cu tema *Între literatură și viață*. Textul conferinței: în rev. cit., nr. cit., p. 125—130. Vezi *VN*, XIX, nr. 4—6, p. 74.

[5] Ov. Dens. îi va mai publica lui Gruia 3 poezii în *VN* (a. XIX, nr. 1—3, din 1 martie — 1 mai 1923; XX, nr. 1—2, din 1 martie — 1 apr. 1924; XX, nr. 6—7, din 1 aug. — 1 sept. 1924). Nu avem informații asupra compoziției setului de poezii menționat în scrisoare și, deci, nu știm dacă cele trei poezii menționate făceau parte din acest set. Nu este exclus ca — cel puțin — ultimele două poezii să facă parte din seturi trimise mai tîrziu.

Jorge Guillén [1]

[Paris, post 1931,] vîernes [?]

Siento mucho no encontrarle. Muchísimas gracias por sus libros y por t o d o.

Muy agradecido,

J.G.

DR. JORGE GUILLÉN
PROFESSEUR À L'UNIVERSITÉ DE SEVILLE
LÉGATION D'ESPAGNE

C.v. — B.A.R.S.R. — S 68 / DXXXVIII. — Inv. 72.980

[T r a d u c e r e]

vineri [?]

Regret mult că nu vă pot întîlni. Multe mulțumiri pentru cărți și pentru t o a t e.

Foarte recunoscător,

J.G.

[1] Jorge Guillén (n. 1893), distins poet spaniol. Lector de limba și literatura spaniolă la universitățile din Paris (Sorbona, 1917—1923), Murcia (1925) și Oxford (1929—1931). Profesor la Universitatea din Sevilla. După războiul civil din Spania, emigrează în Toronto (Canada; 1938). Apoi, profesor la Universitatea din Harvard (S.U.A.). În ultimul timp, stabilit la Florența (Italia). Ca realizare, poezia sa se înscrie pe linia lui Góngora și Mallarmé. Dintre volumele publicate, citãm: *Cántico* (1928; ed. definitivă: 1950), *Ardor* (1931), *Maremagnum* (1957), *Viviendo y otras poemas* (1958). Traducător al lui Paul Valéry, Paul Claudel etc. Datarea relativă a scrisorii: după datele biografice. Localizarea: după elementele c. v. (limba franceză și indicația „Légation d'Espagne" ne arată că, în urma numirii la Sevilla, J. G. a fost delegat, o vreme, în serviciul Legației spaniole din Paris). Lecțiune incertă: *viernes* (scris neclar). Vezi Ștefan Aug. Doinaș, *Jorge Guillén sau poezia ca mitologie a lucrurilor*, în *România literară*, XI, nr. 26, din 29 V 1978, p. 20—21.

Petre V. Haneș [1]

I[2]

[București, 18—20 sept. 1905]

Stimate domnule Densușianu,

Pe lîngă celelalte ms. trimise — vro patru dări de seamă mi se pare — mai adaug trei: o dare de seamă și două poezioare ale d-lui Hétrat [3]. Veți fi bun să-mi răspundeți dacă ați primit tot ce v-am trimes (ieri am trimes și o scrisoare [a] S.T.R.[4], pe care am găsit-o acasă la d-voastră).

Sumarul ultimului număr a fost anunțat numai de ziarul *Acțiunea* [5], deși eu trimesesem la toate, afară de *Epoca* [6]; tot *Acțiunea* a început să publice articolul d-lui Eliade [7].

În no. de 1 octomvrie [8] ce punem? Minulescu îmi spunea că vă va trimete și el, la Paris (poste-restante), o parte din roman [9]. De voi întîlni pe d. Motru, îi voi cere un articol [10].

Pe acasă liniște. Corespondența de seamă am trimes-o toată la Paris, poste-restante (de aci-nainte, voi trimete pe adresa cea nouă).

Alaltăieri am întîlnit pe Sextil Pușcariu [11] la Academie; mi-a cerut adresa d-voastră. Asemenea mi-a cerut adresa și d. M. Dumitrescu [12].

Hîrsu [13] mi-a făgăduit din nou articolul lui despre Reuter [14]; dar nu mi-l poate da, fiindcă încă nu i-a sosit o mică broșură comandată în Germania.

Weis[s] mi-a amintit stăruitor despre comptul [15] *Vieței nouă* [16]. Ar fi poate bine să scrieți d-voastră cîteva rînduri, ca să nu mi se întîmple vreun neajuns cu celelalte două numere.

Cu Candrea [17] nu m-am întîlnit de multă vreme. Mă gîndesc să-i scriu cîteva rînduri sau să mă duc la el acasă; poate mai are ceva de spus.

Salutări respect[u]oase

P. V. Haneș

25, b-dul Schitu-Măgureanu 25

P.s. D. Hétrat ar vrea ca *Luntraşul* [18] să fie tipărit cu aceleaşi caractere ca poezia din no. dublu, *Cînd zeii au părăsit Olimpul* [19], sau tot cursive, dar mai mari. Ar mai vrea, „în numele esteticei", să înceapă pe o pag⟨ină⟩ din stînga, ca să se sfîrşească pe cea din dreapta jos [20].

[Urmează scrisul lui J.B. Hétrat:]
Cher ami,
Je vous fais envoyer deux petits pièces qui ne sont pas à imprimer ensemble [21]. Je continuerai régulièrement.
Que faites-vous de bon?
Bien à vous

J. B. Hétrat [22]

B.A.R.S.R. — S 71 (11) / DXXXVIII. — Inv. 72.993

[1] Petre V. Haneş (1879—1966), profesor şi istoric literar, format în şcoala lui Ov. Densusianu. Studiază la Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti (1898—1903), unde, pe lîngă Ov. Densusianu, are ca profesori pe I. Bianu, Pompiliu Eliade. Funcţionează în învăţămîntul secundar între 1903—1939. Profesor de limbile română şi latină, primul an la Călăraşi (Ialomiţa), apoi, cu unele întreruperi, în Capitală. Astfel, în 1918—1919, profesează la Chişinău, în Basarabia, iar în 1920—22 este secretar general al Ministerului Instrucţiunii Publice. A fost, o vreme, şi inspector, respectiv membru în consiliul permanent al aceluiaşi departament. Încă de pe băncile Facultăţii se distinge prin pasiunea pentru studierea ştiinţifică a istoriei literaturii române, obţinînd cîteva premii pentru lucrări de seminar meritorii, care, într-o formă mai dezvoltată, vor constitui şi primele volume publicate ale lui P. V. H. Fiind student în anul II, în 1900, iniţiază un periodic, destinat publicării, mai ales sub formă de rezumate, a cursurilor facultăţii pe care o urma şi publicării unor informaţii curente privind viaţa universitară şi cea ştiinţifică, şi anume: *Revista universitară pentru cursuri şi conferinţe de psihologie, estetică, pedagogie, istorie, istoria literaturilor etc.* (Facultatea de litere şi filosofie a Universităţii din Bucureşti),. P. V. H. este ajutat în munca redacţională de cîţiva colegi de Facultate, dintre care — unii — vor deveni, mai tîrziu, şi ei, colaboratori sau amici ai lui Ov. Densusianu: I. F. Buricescu (anul II filozofie), C. Antoniade (a. II filozofie), Al. Lepădatu (istorie), Gh. Oprescu (a. I), V. Vîrcol (a. II) etc. Din revistă, care-şi propusese să fie săptămînală, au apărut însă numai 12 numere (unele duble), toate în 1900 şi cu o periodicitate foarte relativă. În orice caz, aici s-au publicat lecţii curente ţinute de C. Rădulescu-Motru, I. Crăciunescu, Pomp. Eliade, Gh. Pop, D. Evolceanu, Ov. Densusianu, N. Iorga, T. Maiorescu, C. Dimitrescu-Iaşi etc. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 598—599. În acelaşi an, începe colaborarea lui P. V. H. la diferite reviste literare sau de cultură. Cînd Ov. Dens. proiectează publicarea *VN*, P. V. H. îi devine — de la primul număr — colaboratorul cel mai apropiat. Aceste relaţii au durat însă numai primii doi ani de apariţie a revistei (1905—1906), căci în anul următor (1907), P. V. H. scrie aici mai rar. Ultimul material publicat de el, în *VN* apare în anul IV, nr. 1 (din 15 II 1908). În anul V, nr. 4 (din 1 apr. 1909). Ov. Dens. publică rezumatul conferinţei pe care P. V. H. a ţinut-o, la Bucureşti, cu puţin timp înainte, în cadrul primului ciclu al conferinţelor *Vieţii noi: Motivele populare în literatura cultă* (p. 69—72). Acest moment jalonează şi încheierea perioadei relaţiilor strînse dintre Ov. Dens. şi fostul său elev. De-acum înainte raporturile dintre cei doi vor deveni cu totul sporadice. În 1925, P. V. H. întemeiază, la Bucureşti, societatea Prietenii istoriei literare, alcătuită mai ales din profesori secundari, mai rar universitari, din Capitală şi foarte puţini dinafara Capitalei. Societatea urmărea promovarea cercetărilor de istorie literară, în special românească, şi ţinea şedinţe periodice mult apreciate. La un moment dat, simţindu-se nevoia une publicaţii, P. V. H. adună cea mai mare parte a comunicărilor ţinute la Societate între 1925—1930 şi le publică într-o culegere intitulată chiar cu numele societăţii, *Prietenii istoriei literare*, vol. I, care apare la Bucureşti, 1931. Volumul, care, sub titlu, poartă numele „directorului" (menţiunea este ambiguă: directorul publicaţiei sau directorul societăţii?) şi care are în final şi informaţii literare mărunte, nu a fost conceput totuşi ca un periodic (nu are nici indicaţie de an de apariţie, nici periodicitate anunţată). În locul unui volum al II-lea, P. V. H. scoate, în con-

tinuare, un periodic propriu-zis: *Prietenii istoriei literare. Buletin informativ* (București), care însă, după 3 numere apărute la intervale neregulate (aprilie 1933 — dec. 1934), sucombă, fiind reluat de o altă revistă, ce va reuși să reziste 8 ani: *Preocupări literare* (București), 1936—1943, cu cîte 5—12 numere pe an. Primii trei ani, revista e condusă de P. V. Haneș; între 1939 — începutul lui 1942, revista și societatea sînt trecute în grija lui Vasile V. Haneș; pentru ca, apoi, circa un an, sub conducerea lui Vladimir Streinu, iar ultimele 4 numere — a lui Virgil Tempeanu, societatea, dar mai ales revista, să ia o direcție nouă. Colaborarea lui P. V. H. la revistă, deși mai redusă, continuă pînă în ultimul an al existenței ei. Cea mai mare parte a articolelor lui P. V. H., publicate în diferite reviste, pînă în preajma morții sale, au fost adunate în volume — culegeri de studii — sau au fost integrate în diferite monografii sau studii de sinteză. Domeniul preferat: literatura română din prima jumătate a sec. al XIX-lea, dar și unele opere ale literaturii române vechi, precum și literatura română mai nouă, chiar contemporană. Investigațiile sale sînt contribuții originale, valoroase pentru momentul istoric respectiv, chiar dacă unele, între timp, au fost depășite — cum se întîmplă deobicei în știință — prin cercetări mai profunde și mai ample. Dintre volumele publicate, citățm: *Alexandru Russo. O pagină ignorată din literatura română* (cu o prefață de Ov. Densusianu; București, 1901; apărută sub egida Seminarului de limba și literatura română de la Facultatea de litere și filozofie din București; ediția a II-a: București, 1930); *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a sec. al XIX-lea* (București, 1904; ed. a II-a, București, 1926 [1927]); *Studii de literatură română* (București, 1910; ed. II, București, f. a.); *Un călător englez despre români. O scriere englezească despre Principatele Române, tradusă în românește de Const. Golescu* (București, 1920; teză de doctorat); *Scriitorii basarabeni.* Curs liber ținut la Facultatea de litere din București în anul 1919—1920 (București, 1920; ed. a II-a, revăzută, București, 1936); *Scriitorii basarabeni. 1850—1940* (București, 1942; continuarea lucrării precedente); *Istoria literaturii românești* (București, 1924; ediția a II-a, București, 1927; ediția a III-a, București, 1931); *Histoire de la littérature roumaine.* Préface de Mario Roques (Paris, 1934; traducerea lucrării precedente); *Studii literare* (București, [1925]); *Studii și cercetări* (București, [1927]); *Studii de istorie literară* (București, 1970; apărută postum, cu o prefață de Mihai Gafița). Așa cum lui P. V. H. îi revine meritul de a fi publicat primul studiu prin care Al. Russo este abilitat în istoria literaturii române, tot așa publicarea operei lui Al. Russo de către P. V. H. constituie prima încercare de editare științifică a operei respective și marchează un pas înainte în textologia românească: Al. Russo, *Scrieri* (ediținea Academiei Române, București, 1908); id., *Scrieri* (Craiova, [1940]; ed. II definitivă, Craiova, f. a.; col. „Clasicii români comentați"); id., *Scrieri postume* (Craiova, [1940]; aceeași colecție; ultimele două ediții: realuarea primei ediții, cu ample studii introductive și comentarii). Între 1903—1943 publică numeroase ediții de popularizare a literaturii române, cele mai multe adresîndu-se publicului școlar (Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, *Alexandria*, Antim Ivireanul, Gh. Asachi, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, V. Cîrlova, I. Heliade Rădulescu, C. Golescu, B. P. Hasdeu, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, Al. Odobescu, Gh. Sion, Văcărești etc.). Publică, de asemenea, *Discursuri parlamentare* de Barbu Catargiu (București, 1914). Împreună cu Grigore Olimp Ioan, traduce din limba germană opera lui Emil Ludwig, *Germanii. Dubla istoric a unei națiuni* (București, 1946; ed. II, același an). P. V. Haneș este autorul unui număr considerabil de manuale de limba și literatura română, respectiv antologii de literatură română, pentru cl. I—VIII secundare, apărute între 1904—1935, adesea în mai multe ediții. În 1910 elaborează un manual de limba română pentru cl. a III-a secundară, în colaborare cu A. Lupu-Antonescu, iar în perioada dintre cele două războaie mondiale, în colaborare cu diferiți publiciști (de ex.: frații săi Vasile V. Haneș și Maria G. Giuglea; apoi Liviu Rebreanu, T. Teodorescu-Branișteș, Alexandru Luca, Al. Andronic etc.) a scos abecedare, cărți de citire, cărți de aritmetică, pentru școala primară, manuale de geografie, de științe naturale, de comerț și contabilitate etc., pentru învățămîntul profesional. Între 1905 — aprilie 1908, membru al Societății filologice, unde face cîteva comunicări originale. Vezi aici, scris. III, nota 8, și scris. IV, nota 5. A fost ales, în 29 XII 1907, în comitetul de publicații al Societății, pentru literatura modernă (alături de Ov. Densusianu, I. A. Candrea, I. Valaori, T. Papahagi etc.). Pentru istoricul raporturilor dintre Ov. Dens. și P. V. H., trebuie menționată recenzia nesemnată (favorabilă; scrisă probabil de Ov. Dens.) la ed. cit. de *Scrieri* ale lui Al. Russo (București, 1908), din *VN*, IV, nr. 23 (15 I 1909), p. 467, și recenzia la teza de doctorat a lui P. V. H., *Un călător englez...*, ed. cit., publicată, fără semnătură, în *VN*, XVI, nr. 9—10 (din 1 noiemb. — 1 dec. 1920), p. 195—197, în care, cu argumente de necontestat, se avansează ipoteza că traducătorul român al relației respective de călătorie nu este Const. Golescu, ci B. P. Mumuleanu. E posibil ca autorul recenziei a doua să fie tot Ov. Dens., care — făcînd parte din

comisia de doctorat a lui P. V. H. — îi cunoștea dinainte, foarte bine, lucrarea. El era și unul dintre cei mai buni cunoscători ai epocii în discuție. Cf. și *VN*, I, nr. 4, p. 93—94.

Dintre cele 11 scrisori ale lui P. V. H. către Ov. Dens., prezentate de noi, nouă datează dintre sept. 1905 — noiembrie 1908, iar două — din ianuarie 1921. Ele privesc relațiile de colaborare a lui P. V. H. la *VN*, relațiile de prietenie dintre Ov. Dens. și P. V. H. și unele date din biografia lui P. V. H. Între scrisorile numerotate de noi IV și V, se încadrează și o c.p.i. trimisă de P. V. H din Burdujeni, 28 VI 1907 st. v. (11 iul. st. n.) lui Ov. Densusianu, la București, fără text propriu-zis (indicarea locului de trimitere și a datei și semnătura țin loc de text). Ilustrata reprezintă „Mănăstirea Dragomirna de lîngă Suceava" (foto) (B.A.R.S.R. — S 71 (3) / DXXXVIII. — Inv. 72.985). Vezi și scris. VI, nota 1. În scrisorile lui P. V. H. se întîlnesc unele inadvertențe ortografice: *respectoase* (I, II, III, IX, X), gramaticale: *clasa VIII* (III), *Partea II-a* (IV); și unele deprinderi ortografice curente în epocă: *comptul* (I, IV), *curagiul* (IV), *operile* (III), *Coressi* (ib.). Pentru inadvertențele sintactice, vezi, aici, scris. IV, nota 25, și scris. V, nota 4. Pînă prin 1907, P. V. H. își semnează prenumele în forma *Petru*.

Bibliogr. M. Gafița, *În loc de prefață*, în P. V. Haneș, *Studii de istorie literară*, ed. cit., p. V—IX; Al. Piru, *Varia*, I, București, 1972, p. 309—311; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 208—210; Const. Marinescu, *Omagiu înaintașilor. Petre V. Haneș. 1879—1966*, în *Anuarul XXVI al liceului Mihai Viteazul din București*, anii școlari 1969—1970 și 1945—1946, București, [c. 1975], p. 267—270; Mihail Robea, *Societatea „Prietenii istoriei literare" din București*, în *Bul. SSF*, 1978, p. 41—47; *Dicț. folc.*; și necrologul semnat de Fl. Șuteu, în *SCL*, XVIII, 1967, nr. 5, p. 597—598. Vezi și Petrovici, *Amintiri*, p. 100; id., *De-a lungul unei vieți*, București, 1966, p. 183; *BSF*, I—III; *Caiet SF*; *Caiet II—III abon. VN*; *Dicț. pseud.*; *Doc. lit.*, II, p. 25, 26, 181, 183, 250, 251.

[2] Aflîndu-se la Paris, Ov. Dens. însărcinează pe P. V. H. cu obligațiile redacționale ale *VN*, cu trimiterea regulată a corespondenței venite pentru revistă sau adresate personal lui Ov. Dens., acasă, și cu supravegherea locuinței. Locul de expediere a scrisorii: stabilit după adresa de sub semnătura emitentului și după conținutul scrisorii. Data: stabilită după informațiile cuprinse în scrisoare. Vezi, aici, în special nota 7.

[3] Jean-Boniface Hétrat, unul dintre colaboratorii preferați ai lui Ov. Dens., în primii ani de apariție a *VN*. Vezi chiar rîndurile autografe ale lui Hétrat în finalul scrisorii de față, precum și, infra, scrisorile lui Hétrat trimise mentorului revistei.

[4] S.T.R. = Societatea *Tinerimea Română*, din București.

[5] Ziarul conservator *Acțiunea* (București), 2 XII 1902—30 IV 1906, 2 XII 1907—14 XI 1916, apărut între 2 V 1906—1 XII 1907 sub titlul *Acțiunea conservatoare*. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 1; II, p. 1.

[6] Ziarul *Epoca* (București; 18 IX — 1 XII 1918, Iași), 16 XI 1885 — 14 VI 1889; 2 XI 1895 — 22 XI 1916; 18 IX 1918 — 19 VIII 1923; 2 II — 21 IV 1926; 5 II 1929 — 15 VII 1938, reprezenta aripa partidului conservator condusă de Nicolae Gr. Filipescu și Delavrancea. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 241; II, p. 231.

[7] Pompiliu Eliade, *Din arhivele Școalei de drept de la Paris. Românii în străinătate*, în *Acțiunea* (București), anul IV, numerele 799—802, din 17—21 sept. 1905, la rubrica *Foița ziarului Acțiunea* (p. 2).

[8] Nr. 17 din anul I al *VN*, de la 1 oct. 1905, cuprinde articole de Ov. Densusianu *(Din alte țări)*, P. V. Haneș *(De la expoziția din Sibiu)*, Mihai Galiță *(Curente în poezie pînă la Coșbuc)*, poezii de J. B. Hétrat, Al. Gherghel, *Mozaic* de Ov. Densusianu, răspunsul lui Ion Dutescu la ancheta *Ce și cît se cetește* etc.

[9] „Romanul" lui Ion Minulescu la care se referă P. V. H. trebuie să fie *Din jurnalul unui pribeag*, publicat în *VN*, I, nr. 10 (din 15 VI 1905), p. 232—236; nr. 14—15 (din 15 aug. — 1 sept. 1905), p. 340—344; nr. 19 (din 1 noiemb. 1905), p. 438—442. Deci partea promisă de I. Minulescu este cea apărută în nr. din 1 noiembrie 1905. În afară de acest „roman" epistolar, colaborarea lui I. Minulescu la *VN* se reduce doar la cîteva poezii publicate în anul I, nr. 6, 8, 13.

[10] Filozoful Const. Rădulescu-Motru colaborează cu totul sporadic la *VN*: anul I, nr. 7 (1 mai 1905) și anul III, nr. 19 (1 noiembrie 1907). Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[11] În acest timp, relațiile dintre Ov. Dens. și S. Pușcariu erau încă foarte bune. Vezi, infra, scrisorile lui S. Pușcariu către Ov. Dens.

[12] E vorba, probabil, de Marin Dimitrescu, pe care, dealtfel, și Ov. Dens. îl botează uneori *Dumitrescu*. Vezi, infra, scrisorile lui M. Dimitrescu către Ov. Dens.

[13] M. Hîrsu semnează în *VN* numai un articol despre filozoful german Eduard de Hartmann, în anul II, nr. 10 (15 VI 1906), și un articol despre învățămîntul eticii în școala japoneză, în anul IV, nr. 24 (1 II 1909). Vezi, infra, scrisoarea sa către Ov. Dens.

[14] M. Hîrsu nu are nici un articol, în *VN*, despre romancierul german Fritz Reuter.

[15] *Comptul*, ortografie franceză (fr. *compte*). Astăzi: *contul*.

[16] În 1905, *VN* se tipărea în Atelierele Socec et comp., București.

[17] I. A. Candrea.

[18] Poezia *Luntrașul* de J. B. Hétrat a fost publicată în *VN*, I, nr. 17, (din 1 oct. 1905), p. 389—390.

[19] *Cînd zeii au părăsit Olimpul*, la care se referă P. V. Haneș, este un „fragment dramatic" în versuri, de Ervin, publicat în *VN*, I, nr. 14—15 (din 15 aug. — 1 sept. 1905), p. 328—332. În același nr. dublu apăruse și poezia de 2 catrene *Zadarnic te miri*, prima colaborare a lui J. B. Hétrat la *VN*. În timp ce poemul lui Ervin a fost tipărit cu caractere romane obișnuite (de rînd), catrenele lui Hétrat au fost culese cu caractere petit cursiv. Pentru *Luntrașul*, Ov. Dens. nu ține seamă de dorința lui Hétrat, deoarece această poezie se tipărește cu aceeași literă ca *Zadarnic te miri*. În schimb, poezia lui Hétrat, *Ecce homo*, *VN*, I, nr. 18 (din 15 oct. 1905), p. 412—415, a fost publicată în cursive de rînd. De asemenea, Ov. Dens. nu ține seamă de dorința lui Hétrat ca *Luntrașul* să înceapă pe o pagină de stînga, ca să se termine pe pagina de dreapta.

[20] Un deziderat asemănător va avea Lucian Blaga, în testamentul său literar. Vezi L. Blaga, *Opere*, I. *Poezii*. Cuvînt înainte de Ș. Cioculescu. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, București, 1974, p. XXIII—XIV.

[21] Cele două bucăți la care se referă Hétrat sînt, probabil, *Luntrașul* (vezi, aici, nota 18) și *Ecce homo* (vezi, aici, nota 19).

[22] Vezi, infra, scrisorile trimise de J. B. Hétrat lui Ov. Dens.

II[1]

[Călărași, 28 iulie 1906]

Stimate d-le Densușianu,

Sunt în Călărași de marți seara (o zi am petrecut-o la Fetești). De aici plec luni seara (17) direct la Călimănești. Am de gînd să stau pe acolo și pe la Brezoiu vreo 3—4 zile [2], și, după aceea, trec la Sibiu. Aș voi să trec pe la dv., dar nu știu de voi avea vreme, f⟨iind⟩că trenul meu sosește la 10 p.m., și cel de Călimănești pleacă la 11[40] p.m. Vă voi scrie de la noua mea adresă, de îndată ce voi sosi acolo.

Salutări respect[u]oase,

P. V. Haneș

[Adresa:] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71(6) | DXXXVIII. — Inv. 72.988

[1] Ilustrata reprezintă două imagini din Călărași (fotocolor): „Pavilionul comunal" și „Vederea portului". Locul de expediție: stabilit după cuprinsul scrisorii. Data expedierii (în st. n.): după ștampila poștei. Data indicată la începutul scrisorii, de către P. V. H., „luni... (17) [iulie]", este în st. v. al calendarului, ceea ce corespunde cu 30 iul. (1906) în st. n. Călărași este locul de naștere al fraților P. V. Haneș și V. V. Haneș.

[2] În legătură cu călătoria lui P. V. H. la Brezoiu, vezi articolul său *De la Brezoiu și Cozia*, în *VN*, II, nr. 17 (din 1 oct. 1906), p. 371—373.

III[1]

Drágos, 23 aug. ⟨1⟩906

Stimate domnule Densușianu,

Am primit ultima dv. c.p. și corecturile din manualul de clasa [a] VIII[-a] [2]. Am spus să nu mi se mai trimeată mie de aci înainte, ci să le facă Buricescu [3], iar dv. să dați bunul de imprimat la „ist⟨oria⟩ limbii“[4]; la „ist⟨oria⟩ lit⟨eraturii⟩ „am de adăugat niște exerciții, ceea ce voi face la venirea mea acolo (cred că pe la 26 aug. sau 28 aug.). Ei însă pot culege toată cartea, cum au făcut cu cea de cl. I[5]. Am rugat pe Buricescu să treacă el pe la tipografie și să se intereseze.

Nu știu dacă v-am scris că am fost la Blaj și că am cunoscut acolo pe canonicul Moldovan [6] și pe canonicul Bunea [7] — acesta mi-a dăruit cîte un exemplar din operile [sic] lui. La Moldovanu [8] am lucrat neîntrerupt două zile și am luat note suficiente ca să fac o comunicare la Soc⟨ietatea⟩ filolog⟨ică⟩ despre limba primei cazanii a lui Coresi [9]. Am vizitat școalele din Blaj, mitropolia, am făcut cunoștință cu cîțiva profesori de acolo.

Am primit de la d. Eliade [10] o scrisoare, unde-mi spune că e foarte mulțumit la Sinaia și că lucrează mereu la niște manuale de l⟨imba⟩ franceză p⟨entru⟩ liceu.

Mai am ceva treabă pe aici și, de aceea, n-am putut încă sosi la București. Aș vrea să văd dacă apare *Albumul* [11] și *Dicționarul* [12], dacă a apărut *Buletinul* și cum și-au luat locuri în învățămînt Vîrcol [13], Bentoiu [14], Hogaș [15].

Am primit și no. ultim din *VN* și mi-a plăcut; se prezintă și la prima vedere mai bine ca cel precedent. Poezia lui Stamatiade însă mi s-a părut slăbuță [16]. N-am găsit încă vreme să scriu articolul despre Țara Oltului [17] și poate și despre Blaj.

Dacă e Candrea la Buc⟨urești⟩ de la 1 aug., cred că a rămas p⟨entru⟩ dicționar [18] și-mi pare foarte bine.

Salutări respect[u]oase,

P. V. Haneș

B.A.R.S.R. — S 71(1) / DXXXVIII. — Inv. 72.983

[1] Locul de expediere este Drăguș (denumirea maghiară oficială: *Drágos*), din Făgăraș. Drăgușul este locul de baștină al familiei Haneș.

[2] E vorba de manualul lui P. V. Haneș, *Istoria limbii române și literatura românească veche*, ediția I, București, 1906 (VIII + 146 + IV p.), care poartă supratitlul *Curs de limba română pentru învățămîntul secundar* și e destinat clasei a VIII-a. Vezi și scris. urm. (IV), nota 22.

[3] Ion F. Buricescu. Vezi, supra, scrisorile acestuia către Ov. Dens. Din propoziția care urmează, confruntată cu structura manualului, rezultă că I. F. Buricescu urma să facă corecturile la partea consacrată literaturii române vechi.

[4] Se înțelege: la partea I a manualului lui P. V. H., care este, în fond, pînă la capitolul privitor la limba secolului al XVI-lea, cum declară însuși P. V. H. în prefața cărții sale, „un rezumat al cărții d-lui Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*“ (p. III). Interesat direct în difuzarea corectă a conținutului primului volum din studiul său, Ov. Dens. manifesta deci, în același timp, și un act de bunăvoință față de fostul său elev, acum colaborator apropiat la *VN*. Din aceeași prefață reținem că, la pregătirea textelor, „de mult ajutor“ i-a fost lui P. V. H., „d. C. Damianovici, licențiat în litere“, căruia autorul îi aduce mulțumiri.

[5] P. V. Haneș, *Carte completă de limba română* pentru cl. I secundară, București, 1906. De pe coperta manualului de cl. a VIII-a, citat la nota 2, rezultă că manualul de cl. I a apărut înaintea acestuia.

[6] Ioan Micu Moldovan (1833—1915), canonic și profesor la Seminarul din Blaj. Director al Bibliotecii Seminarului, devenită Biblioteca Centrală de la Blaj (intrată, în 1948, în patrimoniul Bibliotecii Academiei R. S. România, Filiala Cluj-Napoca). Membru al Academiei Române (din 1894).

[7] Augustin Bunea (1857—1909), canonic și profesor la Seminarul de la Blaj. A publicat studii de istorie a românilor și de istorie a bisericii române. Folclorist. Membru al Academiei Române (din 1908). În *VN*, III, nr. 4 (15 III 1907), p. 93, se publică o recenzie nesemnată la cartea lui Aug. Bunea, *Mitropolitul Sava Brancovici* (Blaj, 1906). Cartea lui Bunea e o replică la o lucrare similară a lui Vasile Mangra. Recenzia, favorabilă lui A. B., poate să aparțină sau lui Ov. Dens., sau lui P. V., Haneș. Vezi *St. doc. lit.*, VIII, p. 186—211; IX, p. 54—56; *Coresp. Bianu*, I, p. 359—376; Virgiliu Florea, *Augustin Bunea, culegător de poezii populare*, în *REF*, t. 12, 1967, nr. 1, p. 61—73.

[8] Adică: la Biblioteca Centrală din Blaj.

[9] P. V. H. scrie *Coressi*. După informațiile noastre, P. V. H. nu a prezentat, la Societatea filologică, nici o comunicare consacrată *Cazaniei* I a lui Coresi. Datele culese de P. V. H. despre limba primei *Cazanii* a lui Coresi vor fi, în schimb, folosite mai tîrziu în studiul *Vechile noastre cazanii*, apărut întîi în *Prietenii istoriei literare*, vol. I, București, 1931, p. 133—161, apoi, separat, ca broșură, în colecția „Prietenii istoriei literare" (București, f. a.). — Cu cîteva luni înaintea trimiterii scrisorii de față, la 9 III 1906, P. V. H., în prima sa comunicare la Societatea filologică, *Cercetări asupra textelor noastre vechi*, analizase limba unei alte tipărituri a lui Coresi: *Evangheliarul* din 1561. Într-o formă mai dezvoltată, această comunicare, va fi publicată, sub titlul *Evangheliarul românesc din 1561 în comparație cu cel slavonesc*, în *Conv. lit.*, 47, 1913, nr. 6—7, p. 684—690; nr. 10, p. 988—1007, și în extras (București, 1913; 24 p.). Studiul despre *Evangheliarul* din 1561 va fi reprodus apoi în vol. lui P. V. H. *Studii și cercetări* (București, [1927,] p. 92—118). Cf. *BSF*, II, p. 12—14; *Caiet SF*.

[10] Pompiliu Eliade. Vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[11] *GN* fusese conceput, inițial, ca un „album" dialectal al limbii române. În cele din urmă, i s-a stabilit titlul de *GN*. P. V. H. se referă, desigur, la vol. I, apărut în 1906.

[12] *CDDE*. Apariția primei fascicule este anunțată de-abia în nr. din 15 VI 1907 al *VN* (anul III, nr. 10).

[13] Vasile Vîrcol ajunge profesor la Turnu-Severin. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[14] Pentru I. Bentoiu vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[15] Fiul scriitorului Calistrat Hogaș, Aețiu Hogaș, după licența la Facultatea de filozofie și litere din București (în anul școlar 1903—1904; era deci coleg de an cu V. Vîrcol), devine profesor la Roman, apoi la Galați. Ion Bentoiu termină aceeași facultate cu doi ani mai tîrziu (anul școlar 1905—1906). Față de aceștia trei, P.V.H. era „veteran": și-a luat licența în anul 1902—03. Pentru A. Hogaș, vezi Nicolescu, *Lic. Galați*. p. 159; Iordan, *Memorii*, I, p. 246—247, 249.

[16] Ultimul nr. din *VN*, la care se referă P.V.H., este nr. 14 din anul II (15 aug. 1906). Poezia lui Alex. T. Stamatiade, pe care o vizează P.V.H., este *Simfonie tristă* (p. 312—313). Nr. respectiv mai cuprinde articole de Ov. Densusianu *(Critica estetică și critica istorică)* și D. P. Mazilu *(Asupra studiilor juridice la noi)*, poezii de J. B. Hétrat, Al. Gherghel, Mihail Cruceanu, „Mozaic", recenzii și cronica de Ov. Dens. Pentru sensul rubricii „Mozaic", vezi scris. urm. (IV), nota 12.

[17] Articolul în discuție, destinat probabil *VN*, nu va mai fi scris. Sîntem înclinați să credem că materialul respectiv va constitui fondul comunicării pe care o va prezenta P.V.H. la Societatea filologică, începînd cu ședința din 15 XI, același an: *Graiul din Țara Oltului*. Vezi amănunte, aici, în scris. IV, nota 5.

[18] Apreciem că e vorba de *CDDE*, a cărui primă fasciculă a apărut în 1907.

IV[1]

Buc⟨ureşti⟩, 3 XII ⟨1⟩906

Stimate domnule Densuşianu,

Am să vă comunic următoarele:

1. Socec mi-a spus că e la dv. comptul general al revistei, şi de credit, şi de debit [2].

2. Chioşcarul îmi opreşte 10 bani la fiece număr. Aşa aţi fixat? No. din urmă (20) [3] l-a vîndut îndoit mai bine, decît pe 19; se vede că dă interes mai mare. Socoteala mi-o prezintă f⟨oarte⟩ regulat.

3. Vîrcol mi-a scris de nişte ms. pe care vi le-a trimis poste-restante [4].

4. Soc⟨ietatea⟩ filolog⟨ică⟩ a ţinut şedinţa la 15 noemvrie (am vorbit eu despre fonetica limbii din Ţara Oltului [5] şi despre transcrierea textelor vechi) [6] şi ţine încă una, mîine, 4 dec. (Otescu şi Candrea) [7].

5. Azi a vorbit frate-meu [8] la Soc⟨ietatea⟩ stud⟨enţilor⟩ în litere despre *Graiul nostru* [9].

6. V-am expediat de mult cîte un no. din *Semănătorul* [10] şi *V⟨iaţa⟩ l⟨iterară⟩* [11]; azi vă expediez altele.

7. Trimiteţi-mi, vă rog, mai repede „mozaic“ [12] şi „mişcare“ [13], fiindcă în no. trecut am pus tot; asemenea, şi „table“ [14]. V-am trimes două dări de seamă şi nişte „mozaic“; adaug azi „mozaic“ [15] şi... iată ce:

M-am apucat să însemnez tot felul de lucruri din cartea lui Alexici [16] şi, la redactare, m-am pomenit că iese prea mult. Cît vă trimet, e jumătate din întreg şi tratează despre „greşeli de fapte“ şi despre „metodă“. Voi continua cu „aprecierile“ (lui Alexici) şi cu „izvoarele“ şi cu „părţile bune“. Am fost provocat de lucrarea lui Alexici să scriu acum, ce plănuiam de mult, o expunere a stării actuale de lucruri în istoria literaturii noastre. Credeţi că o putem publica în revistă? Partea [a] II-a va sosi peste 2 zile; m-am grăbit să trimit atîta, poate puneţi ceva în no. de 15 dec. Cînd se va publica, voi face desigur o încheiere potrivită cu materia publicată [17].

8. Alătur şi o dare de seamă despre *Cîntecele* lui Gherghel [18].

9. Aţi primit scrisoarea trecută cu o rugăminte din partea d-lui Eliade [19].

10. D. Eliade a vorbit despre Brunetière, f⟨oarte⟩ frumos — mi s-a spus, fiindcă eu nu m-am putut duce; conferinţa a f⟨ost⟩ ţinută la Universitate, în ora de curs. Am aflat că o va publica în *Indépendance...* [20]. Nu s-ar putea schimba locul? [21]

11. Cînd veţi citi articolul lui Bogdan-Duică despre manualul meu de cl. VIII şi despre program, o să rămîneţi mirat de curagiul acestui profesor, care nu se sfieşte să arate că e absolut agramat în chestiuni de literatură veche [22].

12. Pentru no. viitor e cules doar articolul lui Buricescu şi poezia lui Hétrat [23].

13. D. Motru [24] începe mîine seară conferinţe pedagogice, sala XVIII.

14. Scrisori sînt cîteva, dar nu-mi par că merită să ajungă la Paris [25]; una de la Academie, alte cîteva cu o caligrafie cam de copil, o invitaţie de

nuntă de la d. Popa [26] — sora d-sale se mărită cu un Bragadiru —, o c.p. de la Montandon [27] cu întrebarea dacă nu vă duceți pe la München.

Salutări respect[u]oase.

P. V. Haneș

Pusesem scrisoarea în pachetul cu ms., crezînd că pot merge împreună. Întrebînd, mi s-a spus că nu, și am scos-o.

B.A.R.S.R. — S 71 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.984

[1] Ov. Dens. se afla, în acest timp, la Paris. P.V.H., încredințat cu girarea redacției *VN* și cu expedierea corespondenței sosite pe numele maestrului său, îl ține pe acesta la curent atît cu problemele redacționale, cît și cu ultimele noutăți.

[2] În primii cinci ani de apariție, *VN* a fost tipărită la Atelierele grafice Socec & Co. din București.

[3] „No. din urmă (20)" este nr. 20 din anul II (15 noiemb. 1906) al *VN*. Nr. precedent (19) apăruse la 1 noiemb., același an. Înseamnă că, la 3 XII, nr. 21 (care poartă data de 1 dec. 1906) încă nu apăruse.

[4] După expedierea acestei scrisori, materialul următor cel mai apropiat semnat de Vasile Vîrcol în *VN* este acela apărut în nr. 24 din anul II (15 ian. 1907): *Cunoașterea sufletului poporului prin studiul limbei. Spiritul de economie* (p. 541—545).

[5] În *BSF*, II$_2$, p. 31, ședința respectivă este datată: 19 noiembrie 1906. Sîntem înclinați să credem că data reală este cea comunicată de P. V. Haneș. Textul ms. după care s-a tipărit *BSF* a fost scris, sîntem siguri, de mîna lui Ov. Dens. Acesta avea obiceiul să facă cifra 5 într-o formă destul de apropiată de silueta lui 9. Apreciem deci că „19 nov." din revistă reprezintă o lecțiune greșită a tipografului, neobservată de Ov. Dens. la corecturi. Ședința respectivă a fost prezidată de G. Popa-Lisseanu. Cu acest prilej e ales membru al Societății filologice Mario Roques. Comunicarea lui P.V.H., *Graiul din Țara Oltului* a fost prezentată în 3 ședințe succesive ale Societății: 15 XI 1906 (fonetica), 25 I (morfologia) și 30 III 1907 (sintaxa și lexicul). Vezi *BSF*, II și III. Evident că formularea din scrisoare „fonetica l i m b i i din Țara Oltului" este improprie.

[6] În *BSF*, II$_2$, p. 31, comunicarea are titlul *Transcrierea alfabetului slav.*

[7] Ședința din 4 dec. 1906 a Societății filologice, prezidată de asemenea de G. Popa-Lisseanu, a avut, de fapt, în program comunicarea lui I. Valaori, *Despre* ἡ κοινή (vezi *BSF*, II$_2$, p. 32—34). Otescu menționat în scris. lui P.V.H. este prof. Ion Otescu care nici nu figura printre membrii de atunci ai societății. Vezi, supra, scris. XVIII a lui I. A. Candrea către Ov. Dens., nota 10. Nu deținem informații în legătură cu această modificare bruscă a programului ședinței respective.

[8] Vasile V. Haneș. Vezi, infra, scrisorile lui către Ov. Dens.

[9] De fapt, numai despre vol. I din *GN*, recent apărut.

[10] Revista literară săptămînală *Sămănătorul* (București, 1901—1910), condusă acum de N. Iorga. Puțin timp, la început, din conducerea revistei a făcut parte și Ov. Densusianu. Vezi, supra, scrisoarea lui Ilarie Chendi către Ov. Dens.

[11] După cum am mai arătat (vezi, supra, scris. I a lui Al. Gherghel, nota 4), *Viața literară* (1 I—24 XII 1906), devenită apoi *Viața literară și artistică* (7 I 1907—6 IV 1908), a fost tot de orientare sămănătoristă. Sămănătorismul, împreună cu publicațiile sale, a constituit una dintre țintele permanente ale lui Ov. Dens. și ale cercului său.

[12] Grafia *Mosaic*, impusă de Ov. Dens., este etimologizantă (din franceză), pentru *mozaic. Mosaic:* titlul rubricii din *VN*, în care se fac (mai ales de către Ov. Dens.) comentarii pe marginea unor evenimente culturale, sociale, politice curente.

[13] E vorba de titlul unei alte rubrici a *VN*, *Din mișcarea intelectuală*, în care Ov. Dens. semnalează noutăți din viața intelectuală românească și străină.

[14] Sub rubrica finală a *VN*, *Tablele Beoției*, se înregistrează „perle" din presa literară românească curentă.

[15] A se observa ortografia *mozaic*, întemeiată pe principiul fonetic și în contradicție cu cele 2 notații etimologizante anterioare ale aceluiași cuvînt.

[16] G. Alexici, *Geschichte der rumänischen Literatur*, Leipzig, 1906.

[17] Analiza lui P.V.H. la cartea lui G. Alexici menționată în nota anterioară (16) a fost publicată sub titlul *O istorie a literaturii române* în 4 numere consecutive ale *VN:* anul II, nr. 23—24 (1 și 15 I 1907), și anul III, nr. 1—2 (1 și 15 II 1907) și reprodusă, sub titlul *Cum trebuie scrisă istoria literaturii române*, în vol. lui P.V.H., *Studii de literatură română*, ed. I, București, 1910, p. 1—21; ed. II, București, f.a., p. 1—21. Asupra felului cum a fost primită critica lui P.V.H. de către G. Alexici, vezi, mai sus, scris. I a lui G. Alexici către Ov. Dens. (din 16 I 1907).

[18] La volumul de debut al lui Alexandru Gherghel, *Cîntece în amurg* (București, 1906), a apărut o recenzie nesemnată în *VN*, II, nr. 20 (15 noiembrie 1906), p. 455—458. Fraza lui P.V.H., din scrisoarea de față: „Alătur și o dare de seamă despre *Cîntecele* lui Gherghel", ar trebui, probabil, interpretată în sensul că în ultimul număr apărut (nr. 20, despre care e vorba la punctul 2 al scrisorii; vezi nota noastră 3) al *VN* „a m a l ă t u r a t" (deci: am publicat) și o dare de seamă etc. etc., și nu în sensul că „îți anexez (la scrisoarea de față) și o dare de seamă (manuscrisă), în vederea publicării ei într-unul din numerele viitoare ale revistei". Stilul recenziei respective nu aparține lui Ov. Dens., deci paternitatea lui P.V.H. este sigură. Vezi, supra, scris. I a lui Alex. Gherghel către Ov. Dens. și notele 17—19 la ea. Recenzia în discuție a fost reprodusă în lucrarea lui P.V.H., *Studii de literatură română*, București, ed. I, 1910, p. 149—154; ed. II, București, f.a., p. 146—151.

[19] Secvența „scrisoarea trecută" din această frază trebuie înțeleasă: „scrisoarea mea precedentă". Iar „rugămintea" respectivă a lui Pompiliu Eliade a putut fi împărtășită fie prin cuvintele lui P.V.H., fie printr-un mesaj autograf al lui P. El., inclus sau anexat scrisorii lui P.V.H. Nici scrisoarea în discuție a lui P.V.H., nici vre-un mesaj al lui P. Eliade, din această perioadă, adresat lui Ov. Dens. — nu se păstrează în fondurile pe care le-am cercetat. Oricum, întreaga frază a lui P.V.H., de sub punctul 9 al scrisorii sale, are un caracter interogativ.

[20] Cotidianul *L'Indépendance roumaine* (București), 2 iun. 1877—1940, 1944—1945 (în primul an a apărut cu titlul *L'Orient*). Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 472—473; II, p. 327.

[21] Conferința lui Pompiliu Eliade a avut caracter panegiric (Ferd. Brunetière tocmai murise) și a fost ținută, sub forma unei lecții de curs, la Facultatea de filosofie și litere din București, în ziua de joi 30 noiembrie 1906 (st. v.). Ea a fost publicată, probabil în urma intervenției lui Ov. Dens., în *VN*, II, nr. 23 (din 1 ian. 1907), p. 509—519. Acesta este și ultimul material publicat de P. Eliade în *VN*. Vezi, supra, scrisorile lui P. Eliade către Ov. Dens.

[22] Recenzia lui G. Bogdan-Duică, *Relativ la metodica limbii române. III. O carte pentru clasa VIII*, în *Revista generală a învățămîntului* (București), II, 1906, p. 356—363, privește manualul lui P.V. Haneș, *Istoria limbii române și literatura românească veche*, despre care vezi și scris. anterioară (III), notele 1—3. Referindu-se la aspectul metodologic al cărții, G.B.D. îi face acesteia o aspră critică, vizînd, indirect, pe Ov. Dens. Deși discuția privește domeniul istoriei limbii române (din perioada veche) și literatura română veche, recenzia lui G.B.D. este, în fond, și o replică a unui sămănătorist la atacurile multiple și nu totdeauna îndreptățite ale lui Ov. Dens. și ale colaboratorilor acestuia la adresa sămănătorismului. Reacția lui P. V. Haneș, deși explicabilă psihologic, este evident exagerată. O replică la recenzia lui G. B. Duică va publica P.V.H. sub forma unei note, *O lichidare literară*, în *VN*, II, nr. 22 (din 15 XII 1906), p. 503, la rubrica „Mosaic".

[23] E vorba de nr. 22 din a. II (15 XII 1906) al *VN*. Articolul lui I. F. Buricescu, *Politică și educație*, I, a apărut la p. 499—501, iar poezia lui J. B. Hétrat, *Robii mării*, II, la p. 490—493.

[24] Const. Rădulescu-Motru.

[25] A se observa inadvertența sintactică: „n u - m i p a r că m e r i t ă să ajungă la Paris", în loc de: „nu-mi par demne (bune, potrivite) să ajungă la P." sau „(mi) s e p a r e c ă n u m e r i t ă s ă etc. etc."

[26] G. Popa-Lisseanu.

[27] Marcel Montandon. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

V[1]

Călărași, 5 mai 1908

Salutări

P. V. Haneș

Aici bucurie generală: tachiștii [2] spun că au avut succes monstru, noi ceilalți [3] că au făcut fiasco.

Să nu mai spuie cineva că nu e mică divergența de opinii a celor două partide conservatoare [4].

P.V.H.

[Adresa:] Domnului Ovid Densusianu, București, Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.986

[1] Ilustrata reprezintă: „Călărași. Vederea portului" (fotocolor). Data notată de P.V.H. este în st. v., iar cea de pe ștampila poștei de plecare (18 mai [⟨1⟩90]8) și de sosire (19 mai ⟨1⟩908) — în st. n.

[2] Tachiștii, adică membrii partidului conservator-democrat condus de Take Ionescu, partid din care făcea parte și Ov. Densusianu.

[3] *Noi ceilalți*, adică partidul conservator propriu-zis, din care, în 1908, s-a desprins fracțiunea lui Take Ionescu. Din partidul conservator propriu-zis făcea parte și P.V.H.

[4] Inadvertență sintactică. Nu: „divergența de opinii a celor două partide conservatoare", ci: „divergența de opinii d i n t r e cele două partide etc."

VI[1]

Sinaia, [29 iulie 1908]
Hotel Nicolau

Stimate d-le Densusianu,

Vrînd să mă ocup de chestia simbolismului în genere și la noi, fiți bun și-mi comunicați titlul exact al cărții lui Beaunier [2], ca s-o comand la Socec. Trimeteți-mi și anii al II-lea și al III-lea din *VN* [3] și volumele lui Gherghel [4] și Minulescu [5], pe care nu mi le-am adus aici. Și, pe lîngă acestea, ce credeți că mi-ar mai trebui?

Salutări,

P. V. Haneș

Hîrsu [6] e pe la Fondație? Mi-ar trebui *Viața românească* cu articolele lui Ibrăileanu despre Russo [7] și *Convorbirile* cu al lui Bogd⟨an-⟩D⟨uică⟩ [8].

[Adresa:] D-lui Ovid Densusianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (7) / DXXXVIII. — Inv. 72.989

[1] Ilustrata reprezintă vîrful Omul cu cabana alăturată (foto). Legenda ilustratei: „Sinaia. Casa pe verful muntelui Omul". Data expedierii: după ștampila poștei. Între scris. V și VI se situează o c.p.i. trimisă de P.V.H., din Brașov, la 2 iul. st. v. (15 iul. st. n.) 1908, lui Ov. Dens., la București, cu textul: „Peste trei zile ajung la București" (B.A.R.S.R. — S 71 (5) / DXXXVIII. — Inv. 72.987).

[2] André Beaunier, *La poésie nouvelle*, Paris, 1902. Vezi, supra, și scrisorile lui A. Beaunier către Ov. Dens.

[3] *VN*, anul II (1 febr. 1906—15 ian. 1907) și III (1 febr. 1907—15 ian. 1908).

[4] Alexandru Gherghel, *Cîntece în amurg*, București, 1906. Vezi, aici, scris. IV, nota 18, precum și scrisorile lui A. Gh. către Ov. Dens.

[5] Ion Minulescu, *Romanțe pentru mai tîrziu*, București, 1908. Cartea poartă indicația datei de încheiere a executării tiparului: 10 aprilie 1908.

[6] Acest M. Hîrsu era custode la „Biblioteca fondațiunii universitare Carol I", astăzi Biblioteca centrală universitară București. Vezi *Anuarul Ministerului Instrucțiunii și Cultelor*,

București, 1912, p. 36. El nu trebuie confundat cu doctorul Melchior Hîrsu, pentru care vezi, aici, scris. I, notele 13 și 14, și, infra, scrisoarea acestuia către Ov. Dens.

[7] P.V.H. pregătea ediția de *Scrieri* ale lui Al. Russo, care va apărea în cursul aceluiași an (1908), la București, sub egida Academiei. Articolele respective ale lui G. Ibrăileanu, în care e vorba și de Al. Russo, sînt: *De la M. Kogălniceanu la d. Maiorescu*, în *Viața rom.*, I, 1906, vol. I, p. 101—117, 250—261; și *Primul junimist (Costache Negruzzi)*, ibid., an. I, 1906, vol. I, p. 374—383. În ediția citată a *Scrierilor* lui Al. Russo, într-un capitol deosebit, *Bibliografie critică*, P.V.H., analizînd critic bibliografia privitoare la Al. Russo, se oprește (la p. 403—410) asupra articolelor menționate ale lui G. Ibrăileanu.

[8] G. Bogdan-Duică, *Alecsandru Russo. Cu ocazia monografiei d-lui P. V. Haneș*, în *Conv. lit.*, 35, nr. 7 (din 1 iul. 1901), p. 651—670. G. B. Duică se referă la lucrarea lui P.V.H., *Alexandru Russo. O pagină ignorată din literatura română* (București, 1901). În capitolul de *Bibliografie critică* din partea finală a ediției sale Al. Russo, *Scrieri*, București, 1908, p. 377—390, P.V.H. răspunde, sub forma unei replici, la recenzia citată a lui G. B. Duică din *Conv. lit.*, 1901.

VII

Bîrlad, 5 IX ⟨1⟩908

Abia m-am întors de la Călărași și m-au trimes aici. Îmi pare f⟨oarte⟩ rău că sîmbătă seara nu pot veni la întrunirile noastre [2], f⟨iind⟩că tocmai sunt pe drum.

P. V. Haneș

[Adresa:] D-lui Ovid Densusianu, Victoriei 184, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (8) / DXXXVIII. — Inv. 72.990

[1] Ștampila poștei de plecare are data: 18 sept⟨embrie⟩ ⟨19⟩08. Deci datarea lui P.V.H. este în stilul vechi al calendarului. Ilustrata (fotocolor) reprezintă liceul Codreanu din Bîrlad.

[2] E vorba de întrunirile periodice ale cercului literar condus de Ov. Densusianu.

VIII[1]

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII
ȘI AL CULTELOR
CABINETUL SECRETARULUI GENERAL

[București,] 12 I 1921

Domnule profesor,

Am primit în vacanță alăturatul manuscript [1], cu autorizarea de a-l oferi spre publicare unei reviste, dacă-l găsesc bun. Îl trimit pentru *Viața nouă*, cu rugămintea să mi-l înapoiați dacă nu-l găsiți bun de publicat. Traducerea e datorită d-nei Virg. Golescu [2], prof⟨esoară⟩ de l⟨imba⟩ rom⟨ână⟩ la Șc⟨oala⟩ Centrală de fete.

Cu respect[u]oase salutări

P. V. Haneș

Carton. — B.A.R.S.R. — S 71 (9) / DXXXVIII. — Inv. 72.991

[1] După cum rezultă din scrisoarea de față (VIII) și din cea următoare (IX), e vorba de cîteva fragmente din lucrarea scriitoarei Margaret Gatty, *Parables from nature* (5 vol., 1855—1871), traduse în limba română de Virginia D. Golescu.

Margaret Gatty (1807—1873), scriitoare engleză pentru copii. A întemeiat *Aunt Judy's Magazine* (1866—1885), pe care-l conduce pînă în 1873.

[2] Virginia D. Golescu, profesoară de limba română în învățămîntul secundar din Capitală, începînd din 1894. Cf. *Caiet III abon. VN.*

IX

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII
ȘI AL CULTELOR
CABINETUL SECRETARULUI GENERAL

[București,] 18 I 1921

Domnule profesor,

Ca o completare la scrisoarea precedentă, vă adaug că traducerea d-nei Golescu este din *Parables from nature* de Mrs. Gatty. Comunicîndu-mi aceasta, după cererea mea, d-na G. adaugă: „Eu însă, dacă nu e absolută nevoie, n-aș vrea să spun încă titlul și autorul, pentru că vreau să traduc opera întreagă“ [1].

Cu cele mai respect[u]oase salutări

P. V. Haneș

Carton. — B.A.R.S.R. — S 71 (10) / DXXXVIII. — Inv. 72.992

[1] Ov. Dens. va publica fragmentele în discuție în *VN*, astfel: *Țară necunoscută*, a. XVII, nr. 1—2 (1 mart.-1 apr. 1921), p. 17—24; *Parabola nădejdei*, a. XVII, nr. 10—12 (1 dec. 1921 — 1 febr. 1922), p. 235—239; *Parabola credinței*, a. XVIII, nr. 12 (1 febr. 1923), p. 206—211. Ov. Dens. nu respectă dezideratul traducătoarei. El indică, de fiecare dată, în subsolul primei pagini a fragmentului, numele autoarei și titlul volumului din care s-a tradus: „După Mrs. Gatty, *Parables from nature*“, respectiv (la ultimul fragment): „După Margaret Gatty, *Parables from nature*“, și notează inițialele numelui traducătoarei (la sfîrșitul bucăților): „Traducere de V.D.G.“, respectiv (la ultimul fragment): „V.D.G.“ A se observa că, la ultimul fragment, absența mențiunii că e vorba de o traducere, coroborată cu indicația „După...“ (vezi, aici, mai sus), poate duce la înțelegerea greșită că ar fi vorba de o prelucrare după M. Gatty. Nu deținem informații în legătură cu realizarea integrală a dorinței Virginiei D. Golescu de a traduce opera citată a scriitoarei engleze.

Vasile V. Haneș [1]

I

[București,] 5 I ⟨1⟩910

Stimate domnule Densusianu,

Îmi permit să vă urez, pentru anul în care-am intrat, cea mai desăvîrșită izbîndă în direcțiunea literară și științifică pentru care luptați și la care aderează din zi în zi tot mai mult lumea înțelegătoare.

Vă rog, dacă vă e posibil, să-mi înapoiați o schiță ce v-o trimisesem p⟨entru⟩ *Viața nouă* (intitulată *Valerica*) [2], dar care îmi dau bine seama eu

însumi că trebuie refăcută. V-o cer fiindcă o parte din ea se poate pune într-o carte de școală a fratelui meu [3].

Primiți asigurarea adîncului meu respect,

V. V. Haneș

str. Sf. Spiridon, 13

B.A.R.S.R. — S 72 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.994

[1] Vasile V. Haneș (1886—1962), profesor, avocat și publicist, frate mai mic al lui Petre V. Haneș. Licențiat al Facultății de litere și al Facultății de drept din București. Predă limba română și dreptul în învățămîntul secundar, cu unele întreruperi, din sept. 1910—1944, la Pitești, Focșani, Mănăstirea Dealu și, mai ales, București. Studii de specializare la Paris (1912—1914). Doctoratul în filologie modernă (1920). O vreme: membru în Consiliul general al Ministerului Instrucțiunii Publice. Colaborează la *VN*, sporadic la început (aprilie 1907—sept. 1908), mai des în continuare, în anul 1909, cînd, în septembrie, brusc, colaborarea sa încetează. În revista lui Ov. Dens., el a publicat articole de critică și istorie literară, de pedagogie și învățămînt, însemnări de călătorie. V.V.H. este membru al Societății filologice, din 23 ian. 1908. În același an, el mai participă la o singură ședință a Societății respective, apoi, după o absență de aproape 4 ani, ia parte regulat la ședințele din primele 5 luni ale anului 1912. La această Societate, V.V.H. nu face nici o comunicare. Participă, în schimb, cu comunicări la Societatea Prietenii istoriei literare (1925—1943) și cu articole în publicațiile acesteia *(Prietenii istoriei literare*, vol. I, București, 1931; *Preocupări literare*, București, 1936—1943 etc.). Vezi, supra, nota biobibliografică la scris. I a lui P. V. Haneș către Ov. Dens. Din 1939, fratele său Petre îi încredințează conducerea Societății și revistei, pe care o va deține pînă în 1942, cînd va fi înlocuit de Vladimir Streinu.

În publicațiile sale, abordează domenii variate: etnografie, lingvistică, folclor, istoria culturii, istoria literaturii române, educația tineretului, politica etc., acordînd totuși prioritate studiului relațiilor culturale româno-franceze și problemelor educației patriotice. Dintre lucrările lui V.V.H., citățm: lucrarea de debut *Români din Țara Oltului, Drăgușenii* (cu 41 clișee în text și o hartă; București, 1912), pe care o va completa și integra, mai tîrziu, în studiul *Din Țara Oltului*, Însemnări etnografice și lingvistice, culegere de texte, glosar de cuvinte și mai multe clișee (București, 1922); *Politica conștiinței naționale*, Discurs rostit în Ședința Adunării Deputaților de la 16 iul. 1920... (București, 1920); *Formarea opiniunii franceze asupra României în sec. XIX-lea* (2 vol.; București, 1929); *Starea învățămîntului nostru public*, Discurs rostit în ședința Adunării Deputaților de la 28 II 1929 (București, 1929); *Cuvîntări* (București, 1930); *Renașterea României moderne*. I. *Contribuția emigraților de la 1848* (București, [1941]). Împreună cu Mihail C. Gregorian și Ștefan Pop, întocmește un valoros proiect: *Ortoepie și ortografie românească* (București, [1940]). Pentru uzul elevilor, scoate, în colaborare cu Ion Al. Bassarabescu: *Antologia scriitorilor români* ([ed. I], 1 vol., București [1931]; [ed. II], 2 vol., București, [1937]) iar în colaborare cu C. Fierăscu, antologia literară: *Cartea amintirilor* (București, 1944). Între 1925—1946, singur, precum și în colaborare, îndeosebi cu frații săi (P. V. Haneș, Maria G. Giuglea), dar și cu mulți alți profesori secundari (Traian Șuteu, T. Iacobescu, I. C. Petrescu etc.), elaborează numeroase manuale pentru discipline foarte diferite, manuale dintre care unele au ajuns la 3—4 ediții: abecedare, cărți de citire, cărți de gramatică și compuneri, pentru școala primară; cărți de limba română, de limba latină, de economie politică, de geografie, cărți de instrucție civică etc., pentru învățămîntul secundar, comercial etc. Tot pentru uz școlar, editează unele opere ale lui N. Bălcescu, însoțindu-le de studii introductive. În Arh. Ov. Dens. s-au păstrat două lucrări manuscrise ale lui V.V.H. student, făcute pentru seminarul lui Ov. Dens., ambele — interpretări de texte (din *Liturghia*, Iași, 1679, respectiv P. Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*): mapa XXVII, ms. 89 (1) și ms. 89 (4).

Vezi: Scris. I a lui P. V. Haneș către Ov. Dens. nota 1; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 210; Iordan, *Memorii*, I, p. 241; *Dict. folc.*; *Caiet I—II abon. VN*.

[2] Schița respectivă *(Valerica)* n-a fost publicată în *VN*. Pe de o parte, V.V.H. nu a scris literatură beletristică în *VN*, pe de altă parte colaborarea sa la revista lui Ov. Dens. încetează cu nr. 15 din anul V (15 sept. 1909), unde i se tipăresc *Însemnări de călătorie* (o călătorie de la București, prin Tg. Jiu, la mănăstirea Tismana).

[3] Nu știm dacă Petre V. Haneș a inclus vreo parte din schița indicată, într-unul din numeroasele sale manuale de limba română.

II

Buc⟨urești⟩, 1913 august 16

Stimate domnule profesor,

Revenind în București [1], am aflat despre refuzarea unui mandat postal, adresat domniei-voastre, din partea mea. Mă grăbesc să vă comunic că acel mandat n-a fost nici scris, nici trimis de mine; e, deci, încă o încurcătură ce mi se face, de către prietenii mei.

Eu lăsasem, de la 20 noiemvrie 1912, în preajma plecării din București [2], un mandat scris de mine și cuprinzînd suma pe care o subscrisesem pentru premiul cîntecului studențesc [3]; prietenul Titu Dinu [4] se însărcinase cu expedierea.

Procedam în acel chip, fiindcă pînă la acea dată nu se hotărîse modalitatea strîngerii sumelor prin liste de subscripțiuni; dealtfel, nici în urmă, nici unul dintre colegii mei, în curent cu ce-ați hotărît în această privință, nu mi-au comunicat nimic, necum să-mi trimită și mie vreuna din listele lansate.

L-am întrebat de multe ori prin scrisori pe prietenul Dinu, dacă expediase mandatul. Dînsul mi-a răspuns totdeauna că *da*; acum însă văd c-am fost amăgit.

Vă rog, domnule profesor, să considerați această tristă întîmplare, pentru mine, ca o regretabilă încurcătură a prietenului Dinu și cu totul, streină de intențiunea mea.

Primiți, vă rog, asigurarea celei mai înalte stime.

Vasile V. Haneș

B.A.R.S.R. — S 72 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72.995

[1] V.V.H. se întoarce de la Paris.

[2] La Paris.

[3] E vorba de colectele în vederea organizării unui concurs și premierii unui cîntec al studențimii române. Inițiativa fusese luată de Ov. Densusianu, în 1912, și la ea aderaseră mai mulți foști elevi ai maestrului, printre care și V. V. Haneș. Vezi amănunte, supra, în notele noastre la scrisorile lui Fr. Chiriac către Ov. Dens.

[4] Titu Dinu, elev și colaborator al lui Ov. Dens. Vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

Ion Haralamb [1]

Paris, 21 ianuar [f.a.]
3 Rue Eugène Labiche XVIe,
Auteuil 43/76.

Iubite domnule Densușianu,

Foarte mișcat de bunăvoința ce-mi arătați, regret sincer că nu pot să vă întîlnesc cît mai repede; o febră intermitentă mă reține mai tot timpul în casă, de unde nu ies decît pentru a mă duce, cîteva minute, la doctor,

în aceeași stradă. De îndată însă ce voi putea înfrunta vremea rea, îmi voi permite să vă importunez cu prezența mea, și, în așteptare, vă rog să primiți expresiunea celor mai bune sentimente.

Ion Haralamb

B.A.R.S.R. — S 73 / DXXXVIII. — Inv. 72.996

[1] Ion Haralamb: probabil, una și aceeași persoană cu Ion Haralamb, autorul articolului *Logică* din *Conv. lit.*, 67, 1934, nr. 10, p. 846—850, în care se fac aprecieri în legătură cu organizarea socială și de stat a Franței. Din scrisoarea de față rezultă că Ov. Densusianu se afla, atunci, și el, la Paris. După hîrtie și scris, scrisoarea pare a data din perioada de după primul război mondial. Nu este exclus ca numele Ion Haralamb să fie, de fapt, un pseudonim, pentru H[aralamb?] C. Ionescu, cunoscut traducător de literatură franceză și engleză în preajma anului 1941. Cf. *Docum. lit.*, II, p. 338 (un Ionescu Haralamb, la practica pedagogică din cadrul ex. de capacitate la limba română, la București, în sesiunea apr.-mai 1919, ia nota 7).

Charles Heremans [1]

Bruxelles, le 20 juillet 1914

Monsieur le Professeur,

Je tiens d'abord à m'excuser de mon ignorance en langue roumaine, ce qui m'empêche d'exprimer la déférence à laquelle elle a droit; je m'excuse aussi de vous importuner par une question qui probablement vous enlèvera de précieux moments d'étude.

Ne daignez voir dans la liberté que j'ai prise à vous écrire, que le souci d'être utile à mes élèves et celui de servir avec ardeur la cause de la langue française.

Il semble que le français ait eu, au cours de l'histoire, une certaine influence sur la littérature, les idées, le vocabulaire du peuple roumain.

J'ignore tout de cette question si intéressante pour nous: les livres ici font défaut. Peut-être pourriez-vous me fournir quelques précieuses indications à ce sujet.

J'aurai soin d'en faire connaître les sources et de n'en user que selon votre volonté.

J'ose croire, monsieur le Professeur, que vous voudrez bien réserver un acceuil favorable à ma demande, et vous prie d'agréer, avec l'expression de mes remerciements les plus vifs, celle de ma très haute considération,

Heremans Charles

Rue du Président, 67 Bruxelles

Professeur à l'Institut des Hautes Études commerciales de Bruxelles. Sociétaire de l'Alliance française [2]

[1] Charles Heremans, profesor de limba franceză la Institutul de studii comerciale din Bruxelles.

[2] Alliance française, asociație particulară întemeiată în 1883 de un grup de oameni de litere francezi, în frunte cu Paul Cambon. Asociația își propune menținerea și difuzarea limbii franceze în lume, răspîndirea civilizației și culturii franceze, refuzînd orice subordonare politică sau religioasă. Din 1919, funcționează la Paris un centru pentru străini (École pratique de langue française pour les étrangers). În străinătate, Alliance française grupează în comitete pe toți străinii doritori să se asocieze acestui efort de răspîndire a limbii și a culturii franceze, organizează cursuri școlare, conferințe, expoziții, emisiuni radiofonice, difuzează cartea și filmul francez.

Eugen Herzog [1]

Cernăuți, 31 martie 1925

Domnule coleg,

Am primit carta postală a dv. din 17 faur 1925 [2]. Aș fi asistat cu mare plăcere măcar la o parte a Congresului; dar s-a arătat că nu voi găsi timpul necesar nici măcar pentru aceasta.

Trimițînd urările mele călduroase pentru un bun progres al dezbaterilor, rămîn al dv. devotat coleg

E. Herzog

[Adresa:] Domnului Ovid Densusianu, profesor la Universitatea din București, str. Colței 24.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 78 / DXXXVIII. — Inv. 73.001

[1] Eugen Herzog (1875—1928), romanist german originar din Austria. Elev al lui W. Meyer-Lübke. Docent la Universitatea din Viena, apoi, o vreme, la Praga, de unde trece la Cracovia, pentru a suplini catedra de romanistică. Transferat, în 1911, la Universitatea din Cernăuți, unde se stabilește definitiv, fiind menținut și după războiul de întregire a patriei noastre. La Cernăuți a fost numit la catedra rămasă vacantă prin mutarea lui M. Friedwagner la Frankfurt pe Main. Începe să publice, din 1896, diferite studii de romanistică (lingvistică, critică textuală) — cu privire specială asupra domeniului francez. Colaborează la prestigioase reviste, ca *Zeitschrift für romanische Philologie, Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie* etc. Membru corespondent al Academiei Române (din 1914). În *DR*, I, 1921, și V, 1929, și în *Revista filologică* (Cernăuți), I—II, 1927—1928, Herzog publică diferite studii de lingvistică română și romanică, recenzii etc. Dintre studiile sale mai importante, citățm: *Streitfragen der romanischen Philologie*. Erstes Bändchen: *Die Lautgesetzfrage. Zur Französischen Lautgeschichte* (Halle a.d.S., 1904); *Historische Sprachlehre des Neufranzösischen*. I. Teil: *Einleitung. Lautlehre* (Heidelberg, 1913); *Neufranzösische Dialekttexte. Mit grammatischer Einleitung und Wörterverzeichnis* (Leipzig, 1906; zweite, durchgesehene Auflage, Leipzig, 1914). În colaborare cu S. Pușcariu, alcătuiește manualul *Lehrbuch der rumänischen Sprache*. Teil I. *Anfangsgründe* (ed. I, Cernăuți, 1919; ed. II, îmbunătățită și adăugită, Cernăuți, 1920), iar în colaborare cu ginerele său, Vasile Gherasim, publică cercetările de dialectologie românească: *Texte mărginene*. Studiu critic, în *Junimea literară* (Cernăuți), XIII, 1924, p. 27—31, 139—

144; și *Glosarul dialectului mărginean*, în *Codrul Cosminului* (Cernăuți), I, 1925, p. 355—400; II—III, 1927, p. 371—428; IV—V_2, 1929, p. 185—260; VI, 1931, p. 1—47 (prin moartea lui E. Herzog, lucrare neterminată; apărute numai introducerea și literele A—M). Pentru Vasile Gherasim (1893—1933), filozof, istoric și critic literar, poet, vezi prefața lui George Muntean la: Vasile Gherasim, *Mihai Gherasim*. Studii și articole. Ediție alcătuită... de G. Muntean, Iași, 1977, p. 5—24. Încă de la apariția, pe fascicule, a vol. I din *DHLR*, E. Herzog recenzează valoroasa operă a lui Ov. Dens. în *Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik*, XII, 1902, p. 597—599; XIII, 1904, p. 139—140, 598. — În scrisoarea lui E. Herz., a se observa fonetismul curent în epocă *postală* și calcurile după limba germană *s-a arătat că nu voi găsi...* și *un bun progres*; un fonetism hipercorect: *remîn* (în loc de *rămîn*).

Bibliogr. Acad., *Ist. lingv.*, p. 94—95; necrologurile din *DR*, V, 1929, p. 882—883 (S. Pușcariu); *Codrul Cosminului*, IV—V_2, 1929, p. 323—324 (Vasile Grecu); *Revista filologică*, II, 1928, p. 227—231 (W. Meyer-Lübke); aceeași rev., p. 225—226, 232—245 (Al. Procopovici; cu repertoriul bibliografic al operelor lui E. Herzog). Vezi și Drăganu, *St. sint. gen.*, p. 425; *Coresp. Bianu*, III, p. 333.

[2] E. Herzog răspunde la invitația lui Ov. Dens. în legătură cu primul congres al filologilor români, organizat la București, între 13—15 aprilie 1925.

Jean-Boniface Hétrat [1]

I[2]

București, în 14 august ⟨1⟩901

Iubite domnule Densușeanu,

Am dat în sfîrșit peste Moroianu [3] care mi-a comunicat adresa dumitale. Îți trimit cartea pe care am tipărit-o la Minerva, și te rog să citești cu luarea aminte Introducerea, apoi capitolul despre legătura cuvintelor între dînsele, apoi... etc. [4].

Am îndrăznit, — horribile dictu, — să nu fiu nici de părerea lui Ars. Darmsteter, nici de cea a lui Littré în privința lui *t* poreclit eufonic, de la a 3[-a] persoană sing. ind. pr⟨ezent⟩ în construcțiile interogative și exclamative: *a-t-il? aime-t-il?* etc. [5] Să vedem dacă considerațiile mele sînt... valabile.

Din două una: sau nu merită lucrarea mea vro recenzie serioasă, și atuncea o să taci; sau merită, dar atuncea fă o recenzie din toate punctele de vedere.

Nu-ți ascund că I. Nădejde [6] o să facă o dare de seamă sau o recenzie asupra acestei cărți, — ce anume nu știu; te-ar împiedeca oare aceasta dare de seamă să spui cuvîntul dumitale? Părerea dumitale asupra lucrărei mele modeste dar conștiincioasă mi-i foarte prețioasă, deoarece știi bine franțuzește.

Cum mai petreci? Scrie-mi, te rog, par retour du courrier.

Îți strîng mîna.

J. B. Hétrat

Strada Pensionat 21

[Adresa (pe plic):] D-lui Densușianu, Calea Victoriei 184

[1] Jean-Boniface Hétrat (1851—1911), profesor francez și poet de limbă franceză și de limbă română, naturalizat în România. Numele inițial: Jean Boniface; apoi Jean Boniface-Hétrat și, în final, Jean-Boniface Hétrat (sau, abreviat: J. B. Hétrat). A fost profesor la Marsilia. Membru al Societății felibrilor. Se pare că stabilirea în România a fost întreruptă de o revenire, pentru cîțiva ani, în Franța. În România, funcționează, întîi, la Botoșani (ian. 1893 — oct. 1894), apoi la Craiova, la Iași (1895) și în sfîrșit la București (din 1900), ca profesor de limbile franceză și engleză, în învățămîntul secundar (de stat și particular) și la o școală militară. Debutează la *Conv. lit.*, în nr. de la 1 iunie 1891, cu două sonete: unul în limba franceză *(Au sonnet)*, celălalt în limba română *(Vale!)*. În aceeași rev., publică apoi mai multe poezii în românește (1891—1892, 1900—1901, 1906) și articolul *O ochire asupra felibrigiului (Conv. lit.*, 25, nr. 8, 1 noiembrie 1891, p. 612—619). În vara anului 1891 a fost premiat de Societatea felibrilor pentru poeziile sale în limba franceză și în limba română. Colaborează și la alte reviste românești (de ex.: la *Arhiva* din Iași, 1893—1899, 1906). Colaborarea la *VN* începe în vara lui 1905 (a. I, nr. 14—15, din 15 aug.-1 sept., p. 339: poezia *Zadarnic te miri...*), e foarte intensă, pentru ca, cu nr. 17 al anului III (de la 1 oct. 1907), să înceteze brusc (ultima poezie: *S-au dus cocorii...*, p. 365). Marea majoritate a versurilor lui J.B.H. din *VN* sînt originale. Printre ele însă apar și unele traduceri (din Fréd. Mistral, Shelley, Edgar Allan Poe). În 1907, J. B. Hétrat publică volumul de poezii *Aevea* (București). Apariția volumului a fost, dealtfel, anunțată, în notă, chiar la ultima poezie a lui J. B. H. tipărită în *VN* (vezi, aici, mai sus). Hétrat traduce, apoi, din limba franceză în limba română, teatru și proză artistică, din: Björnstierne Björnson, *Un faliment*. Piesă în 4 acte și un tablou (București, 1909; Biblioteca Teatrului Național, nr. 3); Jules Claretie, *Mansarda* (București, 1909; Bibliot. Minervei, nr. 43); Voltaire, *Micromegas, — Cosi-Sancta.— Visul lui Platon.— Babec și fakirii.— Pățania memoriei.— Aventura indiană* (București, 1910; Bibliot. Minervei, nr. 85; id. ib., ed. a II-a, București, 1918...); idem, *Suflet curat (L'ingénu)* (București, 1914; Bibliot. Minervei, nr. 157); idem, *Prințesa din Babilon* (București, f.a.; Bibliot. Minervei, nr. 119); Xavier de Maistre, *Călătorie împrejurul odăei mele* (București, 1910; Bibliot. Minervei, nr. 93; ed. a II-a, București, 1916...). În periodice, J. B. Hétrat a publicat, de asemenea, unele traduceri în limba franceză, în versuri, din poeziile lui M. Eminescu și V. Alecsandri. J.B.H. este autorul unor antologii de literatură franceză (sec. XVII—XIX) pentru uzul școlilor secundare (cl. V—VII) din România, apărute în două ediții succesive (București, 1899—1901, respectiv 1904—1905) și însoțite de utile studii introductive (vezi, aici mai jos, notele noastre 4 și 5), de note biografice, de adnotări lingvistice și literare. A fost, puțin timp, căsătorit cu folcloristа Elena Sevastos (1864—1929). Bun prieten cu Alexandru Gherghel și cu Petre V. Haneș. Dintre cele 8 scrisori ale lui J.B.H. către Ov. Dens., prima, în limba română, este din 1901, iar celelalte, în limba franceză — dintre 1906—1911. Ele cuprind informații privitoare la relațiile de colaborare și de prietenie dintre J.B.H. și Ov. Dens. și elemente interesante din biografia lui J.B.H. În același perimetru spiritual se încadrează și scrisoarea inclusă a lui J. B. Hétrat, în limba franceză, în prima scrisoare a lui P. V. Haneș către Ov. Dens. (vezi, aici, mai sus). Datele biografice revelate de ultimele două scrisori (VII și VIII) ale lui J.B.H. către Ov. Dens., coroborate cu scrisoarea Elisabethei Gherghel către Ov. Dens. (vezi, aici, mai sus), ne dezvăluie motivul ruperii relațiilor dintre Ov. Dens. și J. B. Hétrat: acesta din urmă nu s-a achitat de datoriile bănești pe care le avea față de Ov. Dens.! Iar lingvistul bucureștean s-a dovedit intransigent. Acest fapt însă nu l-a împiedicat să publice un necrolog, la moartea debitorului, în care se elogiază creația poetică a fostului său colaborator. În elogiul respectiv trebuie să vedem însă și o pledoarie pro domo: J.B. Hétrat era unul dintre reprezentanții străluciți, în poezia românească, ai simbolismului, curent al cărui mentor se considera însuși Ov. Densusianu. În prima scrisoare a lui J.B.H., pe lîngă unele norme ortografice specifice epocii *(Bucurescĭ, citescĭ, sciŭ* etc., dar *știĭ; cuvîntul* etc.), întîlnim unele notații ortografice etimologizante originale *(Dumi-tale,* de 3 ori; *Moroeanu* etc.) și unele influențe ale ortografiei limbii franceze *(prețioasă, euphonic)*, apoi unele pronunții caracteristice unui străin *să citești cu luarea aminte; aceasta dare de seamă; de la a 3[-a] persoana*).

Bibliogr. Iacob Negruzzi, *Societatea Felibrigiului și d. Boniface-Hétrat*, în *Conv. lit.*, 25, nr. 8, 1 noiemb. 1891, p. 609—611; D. Caracostea, în *Confer. V.n.*, I, p. 139—147; P. V. Haneș, *Studii de literatură română*, I, [ed. I], București, 1910, p. 144—149; id. ib., ed. II, f.a., p. 140—146; Al. Bistrițianu, *Elena Sevastos*, în *SCILF*, VI, 1957, nr. 1—2, p. 133; *Caiet I abon. VN;* necrologurile nesemnate din *VN*, VII, nr. 18 (din 1 XI 1911), p. 349—350 [de

Ov. Densusianu]; rev. *Versuri* (Iași), I, nr. 4 (din 1 XI 1911), p. 60—61 [de I. M. Rașcu?]; *NRR*, vol. XI, nr. 1 (30 oct. 1911), p. 14 (de [Const.] Bel[die]?). Vezi, aici, supra, și scrisoarea Elisabethei Gherghel către Ov. Dens.

[2] Scrisoarea trimisă prin curier (vezi finalul scrisorii). Se pare că Ov. Dens. se afla, și el, la București, la data respectivă. În afară de adresa destinatarului, plicul nu are nici un alt însemn (ștampilă, timbru poștal). În original, anul: ⟨1⟩900. Modificarea de an: ⟨1⟩901 ne aparține. Cartea despre care e vorba în scrisoare a apărut, în prima ediție, în 1901. Bibliotecile noastre nu cunosc, iar listele publicațiilor lui Hétrat, care au început să apară, la un moment dat, pe copertele cărților lui, nu înregistrează nici o ediție preliminară, anterioară acesteia. Vezi detalii, aici, sub nota 4. E posibil ca indicarea greșită a anului să se datoreze lipsei de atenție a lui Hétrat.

[3] George Moroianu, rudenie și prieten cu Ov. Dens. Vezi, infra, scrisorile lui către Ov. Dens.

[4] Cartea în discuție este: J. B. Hétrat, *Texte alese din scriitorii francezi ai secolului al XVIII-lea*. Cu o introducere, notițe biografice și numeroase adnotațiuni lexicale, gramaticale și literare, sinonime, omonime și locuțiuni. Pentru uzul școalelor secundare. București Editura Librăriei H. Steinberg, Tiparul Institutului de arte grafice și editură „Minerva", 1901 (XXXIX + 269 p.). În *Introducere* (p. VII—XXIV), autorul dezbate interesante probleme de limbă franceză, mai ales în legătură cu pronunția. Foarte bine documentat și la obiect este capitolul *Despre legătura cuvintelor între dînsele (liaisons)* (p. XXV—XXXIX), în care J.B.H. se ocupă de originea diferitelor situații și expune regulile.

[5] În cartea lui Hétrat, menționată în nota precedentă, teoria lui Arsène Darmsteter și teoria lui Émile Littré cu privire la *-t-* eufonic francez, sînt dezbătute la p. XXV—XXVI, respectiv p. XXVII. Pentru citatul din primul, se trimite la Arsène Darmsteter, *Cours de grammaire historique de la langue française*. Première partie: *Phonétique*. Deuxième édition revue et corrigée. Paris, 1895. — Deuxième partie: *Morphologie*. Paris, 1894. Pentru părerea lui Littré se citează: Littré, *Dict⟨ionnaire de la langue française⟩* [Paris, 1863—1872], p. 2120 și *Complément de la Préface* [în aceeași operă], p. LI.

[6] Probabil, Ion Nădejde (1854—1928), om politic, scriitor, ziarist. Vezi *Dict. pseud.*

II[1]

[București, 25 sept. 1906]

Mon cher ami,

Je viens de recevoir les épreuves [2]. Ce soir même je les renverrai à la typographie.

Bien à vous,

J. B. Hétrat

[Adresa:] Monsieur Ovide Densușiano, professeur universitaire, Calea Victoriei 184, En ville.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 79 (2) / DXXXVIII. — Inv. 73.003

[1] Ilustrata constă dintr-un panoptic de 15 vederi (foto), mult micșorate, de la Expoziția din 1906, de la București, avînd următorul text dedesubt: „Salutări din Expoziținea Generală Română 1906 din București". Locul și data expediției: stabilite după ștampila poștei.

[2] E vorba, probabil, de corecturile la poezia *Victus* a lui J.B. Hétrat, apărută în *VN*, II, nr. 17 (din 1 oct. 1906), p. 369.

III[1]

[București, 26 oct. 1906]

Mon cher ami,

Le dernier numéro du *Mercure de France* [2] est chez moi. Demain à midi vous l'aurez.

Cordialement à vous

J. B. Hétrat

[Adresa:] Monsieur Ovide Densușianu, professeur universitaire, Calea Victoriei 184, En ville.

C.p.i. — B A R.S.R. — S 79 (3) / DXXXVIII. — Inv. 73.004

[1] Ilustrata constă dintr-un panoptic de 15 vederi (foto), de asemenea mult micșorate, de la Expoziția din 1906, de la București, vederi diferite de cele din ilustrata precedentă, însă cu același text dedesubt. Vezi scris. II. Locul și data expedierii: stabilite după ștampila poștei.

[2] *Mercure de France*, revistă literară, artistică, politică, științifică bilunară, care apare la Paris, din 1890. Întemeiată de simboliști.

VI[1]

[Bucarest,] Ce 17 février ⟨1⟩907

Cher ami,

Hanesius [2] a pris le soin de ne pas me fair sortir. Bon! Mais est-ce une raison pour que je ne dise plus rien, que je me dorlotte en ne songeant qu'à ma grippe comme un membre d'une Académie quelconque (disons de celle sise rue de la Victoire, votre rue à vous, No..., j'ai oublié le numéro, mais nous connaissons l'endroit, et cella suffit!) [3]. Non! Voilà pourquoi je vous envoie sous ce pli le *Ver Victorieux* [4], le Ver conquéreur ou conquérant, — — comme vous voulez — du formidable poète de l'Amérique des épiciers. Les strophes d'un Longfellow [5] qui, lui aussi, fait, dit-on, la gloire des Etats unis en vue de faire marcher en grand le commerce omnipotent, — ne sont que de l'eau sucrée, espèce d'infusion de camomille ou de tilleuil si chère à ceux des mortels qui, rien qu'en activant leur paresseuse digestion, croient avoir atteint l'Idéal, — ne sont, dis-je, qu'une tisane „Lasă-mă-să-te-las" à coté des vers rouges de sang et criant de mâle énergie d'un Poe. Et je l'adore, Edgar Allan Poe! Je l'adore parce qu'il se souriait des *écoles*, des *clochets* littéraires, plus ou moins larges, plus ou moins étroits, comme je me sourie des papillotes de la grand'mère d'Adam.

Je crois avoir rendu son *Ver Victorieux*, en roumain. Je poursuis la traduction de la *Philosophie de composition* etc. etc. etc. Quant à la grippe, elle me tient encore, plus forte que moi, la canaille!

Bien cordialement à vous

J. B. Hétrat

B.A.R.S.R. — S 79 (4) / DXXXVIII. — Inv. 73.005

[1] Localitatea de expediere: stabilită după cuprinsul scrisorii.

[2] *Hanesius* este numele latinizat al lui P. V. Haneș, acordat de J.B.H. în glumă.

[3] „d'une Académie quelconque...": e vorba de Academia Română, situată pe Calea Victoriei, nu departe de locuința de pe atunci a lui Ov. Dens., dar pe partea de vizavi. Prin felul cum se exprimă, ironizînd înalta instituție, J. B. Hétrat nu face decît să se asocieze la campania antiacademică deschisă de Ov. Densusianu în urma deciziei pe care a luat-o Academia Română cu privire la înlăturarea sa de la conducerea lucrărilor pentru redactarea *Dicționarului limbii române*. Vezi, supra, scrisorile lui I. A. Candrea, iar, infra, ale lui S. Pușcariu către Ov. Dens.

[4] Poezia lui Edgar Poe, *Le Ver Victorieux*, tradusă în limba română de J. B. Hétrat, a fost publicată sub titlul *Învingător* (din Edgar Poe), în *VN*, III, nr. 3 (din 1 martie 1907), p. 52—53.

[5] Henry Wadsworth Longfellow (1807—1882), poet romantic american.

V[1]

[București, c. 1901—1910]

Cher ami,

Vous êtes chanceux, très chanceux. Mr Socec me recommande très chaleureusement la porteuse de ces lignes et cette recommandation vaut son pesant d'or. Encore une fois, vous avez la chance.

Cordialement à vous

J. B. Hétrat

Je viens moi-aussi.

B.A.R.S.R. — S 79 (5) / DXXXVIII. — Inv. 73.006

[1] Localitatea și perioada aproximativă de expediere: stabilite după cuprinsul scrisorii.

VI[1]

[București, 1910, după 15 iunie]

Serait-il indiscret de ma part de vous demander le volume contenant les conférences de la *Viața nouă?* Je crois que non, et voici pourquoi: si j'en avais le moindre doute, je ne demanderais pas le volume; seulement, c'est là ma façon de voir qui peut ne pas être celle d'un autre.

Je vous salue,

J. B. Hétrat

B.A.R.S.R. — S 79 (6) / DXXXVIII. — Inv. 73.007

[1] Locul și data aproximativă de expediere: probabile. Volumul amintit în scrisoare *Confer. V.n.*, I, a apărut la București, 1910. Nr. din 15 VI 1910 (a. VI, nr. 9) al *VN* încă anunța apariția iminentă a volumului, pentru ca, în nr. următor, de la 1 iul. același an (a. VI, nr. 10), să se anunțe că „a apărut...". Ținînd seamă și de moartea, la 23 oct. 1911, a lui J. B. Hétrat, și de faptul că, în ultimul timp — nu putem preciza cînd (poate în 1911) — Ov. Dens. a rupt relațiile cu J. B. Hétrat (vezi, aici, scris. I, nota 1), limitele între care a putut fi scrisă epistola de față se apropie și mai mult. Vol. *Confer. V.n.*, I, prezenta interes pentru J.B.H.,

printre altele, și prin faptul că D. Caracostea, în conferința sa *Poezia română de azi*, ținută la 19 II 1909 și publicată — alături de celelalte conferințe — în acest volum, analizează foarte elogios și pe larg (p. 139—147) creația poetică a lui J. B. Hétrat.

VII[1]

[București, aprox. 1910—23 oct. 1911]

C'est très simple: la somme des traites s'amoindrit de plus en plus, mais dans le courant de l'été je me voyais forcé de ne renouveler que pour un ou deux mois, ne possédant pas assez d'argent pour couvrir les intérêts et une partie de la dette pour le terme de trois mois, d'où la fréquence du renouvellement. Vous n'apprendrez point autre chose en prenant vos renseignements. Il y a quatre traites en tout: l'une au „Sporul Muncii", deux à Colentina et une qui était de 400 et qui n'est en ce moment-ci que de 200, — à Banca culoarei de negru. C'est tout.

Sur les 35 frs. que vous m'aviez prêtés, avant votre départ, pour le renouvellement de la traite, je ne puis, malheureusement, que ne vous faire tenir que 20.

Je vous salue,

J. B. Hétrat

B.A.R.S.R. — 79 (7) | DXXXVIII. — Inv. 73.008

[1] Scris. VII și VIII ale lui J.B.H. datează din etapa finală a relațiilor dintre Ov. Dens. și colaboratorul său. Scrisorile respective consemnează situația financiară jenantă, chiar disperată, în care se afla poetul francez. Locul și perioada aproximativă de expediere: după cuprinsul scrisorii. Vezi, aici, scris. VI, nota 1.

VIII[1]

[București, aprox. 1911 vara, înainte de 8 sept.]

Je suis désolé de ce qui pourrait arriver demain; il s'agit de la traite de 180 fs. avec votre endossement et celui de Mme Șeșefscki. On m'a donné un délai de 10 jours, mais à condition de donner au moins le 20% de la somme, au renouvellement, c'est-à-dire 36 fs. plus les intérêts, ce qui ferait ensemble 45—50 fs. J'ai lutté jusqu'au dernier moment, *jusqu-à l'heure qu'il* est. J'ai traduit une piece pour Davila [2] *(Le Bourgeon)*, mais ni lui, ni Andronescu, son caissier, ne bougent: c'est au commencement de la saison (vers le 8 sept.) qu'on payera toutes les traductions.

Si je vous écris ces lignes c'est de peur de ne pas vous faire du tort à vous, comme à Mme Șeșefsky, parce que vos signatures sont en jeu. Que faire? Je n'en sais rien. La saison est *par trop morte* et ce n'est pas la bonne volonté qui me manque.

C'est, à mes yeux, tout simplement un désastre, mais je suis forcé d'avoir recours à vous pour ne pas vous faire du tort [3].

J. B. Hètra

[1] Locul și perioada aproximativă de expediere: după cuprinsul scrisorii. Vezi și nota 1 la scris. precedentă (VII).

[2] Alexandru Davila. Vezi, supra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[3] Se pare că moartea l-a surprins pe J.B.H., fără ca acesta să fi achitat polița. Giranții poliței vor fi puși, astfel, într-o situație foarte delicată. În acest sens, la B.A.R.S.R., în fondul A 1384/209, s-a păstrat o scrisoare edificatoare, din 1 decembrie 1911, către Ov. Dens., semnată de d-na Șeșefschi, care girase împreună cu Ov. Dens. pentru Hétrat: „[București,] 1 decembrie 1911. *Stimate domnule,* Sunt înștiințată de Banca Sporul Muncii, că scadența poliței d-lui Hétrat este astăzi. Vă rog a-mi comunica ce măsuri am putea lua spre a aranja pînă mîine la 12 ore — fiind, și dv., și eu, giri. Primiți, distinsele mele salutări. [ss.] *A. Șeșefschi.* Calea Moșilor 158". A se observa și cele două variante grafice folosite de J.B.H. pentru numele girantei sale.

Lia Hîrsu [1]

[București, 9 martie 1905

Domnule Densușianu,

Ai fi dispus să primești pentru revista d-tale o traducere scurtă din Gorki?

Dacă crezi că așa ceva poate intra în cadrul revistei d-tale, răspunde-mi, te rog, printr-o c.p.

Salutări amicale,

D-na *Hirsu*

Str. 13 Septembre 31

[Adresa:] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184. În Oraș.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 82 / DXXXVIII. — Inv. 73.014

[1] Lia Hîrsu (1875—1964), prodigioasă scriitoare pentru copii. Soția doctorului Melchior Hîrsu. A publicat: proză (povești, schițe), teatru școlar. Traduce în românește povestiri și romane din literatura franceză, engleză, germană, rusă (Alphonse Daudet, H. Ewers, M. Gorki, Z. Grey, Frații Grimm, Carol May, Charles de Richter, Edgar Wallace, Henry Warren etc.). A semnat și: Lizzi Hîrsu; Lia Măgură Hîrsu. În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 147: o poezie, *Preludii* de Lizzi Hîrsu (1 f.), autograf fără intervenții manuscrise străine (inc.: „Plutesc miresme pale pe-un vînt de răsărit". Des.: „Și pe chitări s-aude [sic] preludii din romanțe / Urcînd tremurătoare"). Poezia nu a apărut în *VN.* Sub semnătura Liei Hîrsu nu s-a publicat nimic în *VN.* Vezi: Gafița, *Bibliogr.,* p. 143—144; *Dicț. pseud.* Vezi, infra, scrisoarea lui M. Hîrsu către Ov. Dens. Locul și data expedierii scrisorii: după ștampila poștei.

Melchior Hîrsu[1]

[București,] 30. Dez. (12. Ian.), [1904]

Lieber Freund,

Es freut sich auf Ihren lieben Besuch am Mittwoch nachmittag
Ihr

Hîrsu

[Adresa:] Domnului profesor Ovid Densușianu, 184, Calea Victoriei. În oraș.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 83 / DXXXVIII. — Inv. 73.013

[T r a d u c e r e]

[București,] 30 dec. (12 ian.) [1904]

Iubite prietene,

Se bucură de amabila d-tale vizită de miercuri după masă, al d-tale

Hîrsu

[1] M e l c h i o r H î r s u, medic. Studii în Germania. Doctoratul la Berlin, în oct. 1890, cu teza: *Beitrag zur Aetiologie der Haematocele retrouterina* (Berlin, 1890). Are și preocupări literare și de istorie a filozofiei și a culturii. Traduce proză literară românească în limba germană. Astfel, lui îi aparțin traducerile din primul volum al culegerii *Rumänische Erzählungen* (Ins Deutsche übertragen; Bd. I von Dr. M. Hîrsu. Bd. II von Carl Teutsch. Bukarest, 1907—1908), volum care va fi recenzat favorabil (fără semnătură) în *VN*, IV, nr. 5 (15 IV 1908), p. 102. După stil și limbaj, recenzia aparține lui Ov. Densusianu. M. Hîrsu colaborează și la *VN*. Astfel, în a. II, nr. 10 (din 15 VI 1906), p. 225—228, face o prezentare a filozofului german Eduard de Hartmann, iar în a. IV, nr. 24 (din 1 II 1909), p. 474—479, publică articolul informativ: *Din cultura japonezilor, Învățămîntul moralei în școalele lor*. A fost în bune relații cu Ov. Dens. Vezi *Caiet I—II abon. VN; Coresp. H. Petra-Petrescu*, p. 57—58 (rezumatul a 2 scris. ale lui M. Hîrsu către H. Petra-Petrescu, din 1905, respectiv 1908). Locul și anul expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Pentru localitate, vezi și adresa lui Ov. Dens.

Maria Eliza Holban[1]

I[2]

Mangalia, 10 august [1932]

Stimate domnule Densușeanu,

Îmi permit să vă scriu spre a vă întreba dacă mai mergeți la Paris, după cum credeați, și dacă vreuna din bietele mele traduceri din Eminescu s

se mai poate bucura de protecția d-voastră pe lîngă „înaltele foruri" (cum zic frații noștri) din Babilonul modern. Dacă cumva minunea ar fi desăvîrșită și s-ar putea hărăzi viață vreuneia din încercările mele, v-aș fi foarte recunoscătoare dacă ați binevoi să-mi indicați care din ele ar avea mai mulți sorți de izbîndă. M-aș grăbi să vi le trimet spre a abuza în întregime de amabilitatea d-voastră și a justifica pe deplin toate proverbele în acest sens. Dar oare nu credeți că „modernii" (horribile dictu [4]) ar putea să placă poate tot atîta? Poate s-ar putea face o antologie cuprinzînd opere de ale poeților consacrați (Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Anghel, Iosif etc.), cum și de ale „poeților minori" și a[le] celor contemporani, cuprinzînd și traduceri din poezia noastră populară. Nu s-a făcut pînă acuma decît încercarea neizbutită a lui Gorceix [5], astfel că ideea antologiei a rămas neștirbită. Dar știu în mod particular că d-na Kasterska-Sergescu [6] are de gînd să dea o antologie a poeților noștri într-un viitor pe care îl doresc cît mai îndepărtat. Fiind streină, mă îndoiesc că ar putea reda spiritul poeziei noastre, cît despre formă, știu că întrebuințează proza, care nu poate reda înariparea versului. Dar, evident că, locuind la Paris și cunoscînd pe muza noastră (d-ra Văcărescu [7]) cum și alte personalități politico-literare, ne va putea ferici cu o operă pentru care va trebui să-i fim recunoscători. Nu știu în ce chip aș putea lua contact cu editura care publică în momentul de față diferitele antologii, vreau să vorbesc de ediținile „du Sagittaire chez Kra". Și nu știu nici în ce condițiuni se face învoiala. Nu aș putea dispune de o sumă apreciabilă în momentul de față, dar evident că nu m-aș gîndi la nici un beneficiu. Iertați-mă că vă plictisesc cu aceste probleme care pentru mine sunt foarte importante. Mi s-a spus că ați fost la Mangalia. Îmi pare rău că nu v-am întîlnit, spre a vă scuti de această scrisoare absurdă și informă. Sunt aci de trei săptămîni și voi rămîne probabil pînă la 1 sept., cînd voi merge la țară, trecînd prin București. Cred că va trebui să închei această prea lungă scrisoare cu formula pe care Léon Daudet [8] o pune în orice clipă în gura umilului Fernand Xau [9]: „J'vous remercie, j'vous demande pardon" [10].

M. E. Holban

[Adresa (pe plic):] Domnului profesor O. Densușeanu, strada Colței 24, București I.

[Adresa emitentei:] M. E. Holban (la d-na Elise I. Mincu), bulevardul Maria, lîngă biserica greacă, Mangalia.

B.A.R.S.R. — S 85 (1) / DXXXVIII. — Inv. 73.018

[1] Maria Eliza Holban (n. 1901), erudită specialistă în istoria medievală și valoroasă scriitoare. Studiază dreptul și istoria la Universitatea din București, avînd ca

profesori pe Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Dimitrie Evolceanu. Examenul de licență în 1924. Călătorii de studii în Franța, pentru pregătirea tezei de doctorat. Doctor în istorie (1939). Profesoară de paleografie latină, la Școala de arhivistică din București (1926—1947), unde editează, în 1942, împreună cu Virginia Sacerdoțeanu, albumul *Culegere de facsimile pentru Școala de arhivistică*. Seria latină. Fasc. I. (8 p. + 20 f. facs.). Mai tîrziu, colaboratoare la Institutul de istorie „N. Iorga" (București), apoi pensionară. Publică numeroase studii de medievistică în *Revue historique du sud-est européen*, *Revista arhivelor*, *Revue des études sud-est européennes*, revista de istorie *Studii* și în alte publicații de specialitate. Majoritatea studiilor sale privesc și istoria Țărilor Române. Traduce poezii culte și poezii populare românești în limba franceză și poezii franceze în limba română. O vreme, colaboratoare a lui Ov. Densusianu (vezi, în continuare, notele la scrisori). Traduce în limba română cîteva studii istorice fundamentale, cum sînt: Jacques Le Goff, *Civilizația occidentului medieval*. Cu o prezentare de M. Berza. Traducere și note [de] Maria Holban (București, 1970); Nicolae Iorga, *Istoria vieții bizantine. Imperiul și civilizația, după izvoare*. Traducere [de] Maria Holban (București, 1974). Este redactor responsabil al primelor 5 volume din seria *Călători străini despre Țările Române*, publicată de Institutul de istorie „N. Iorga" (vol. I—V, București, 1968—1973). A elaborat introducerea la ediția Dim. Cantemir, *Descrierea Moldovei*. Traducere după originalul latin de Gh. Guțu... (București, 1973).

[2] Anul expedierii: după ștampila poștei.

[3] E vorba de 11 poezii de Eminescu traduse de M. Holban în limba franceză și prezentate Academiei Române, pentru premiul Const. Hamangiu, pe anul 1932. Traducerile Mariei Holban nu au întrunit însă sufragiile comisiei, compusă din I. Al. Brătescu-Voinești, Ovid Densusianu, Gheorghe Adamescu și G. Țițeica. (Vezi *AAR*, t. LII, București, 1932, p. 243—244; ședința din 27 mai 1932). Totuși Ovid Densusianu fusese plăcut impresionat și împărtășea un punct de vedere diferit, probabil, de al celorlalți membri ai comisiei, deoarece, în raportul său, singurul publicat dealtfel, el afirmă: „chiar din lămuririle liminare asupra felului cum a fost înțeleasă traducerea — și ea urmează bune modele — reiese stăpînirea deplină a limbii franceze, alături de o bogată cultură literară și talent de scriitor. [...] Complexitatea inspirației eminesciene e redată cu simțul literar, știind să se identifice cu ea, în versuri ce nu o denaturează; regăsim muzicalitatea originalului, cu toate variațiunile ei". Reproșîndu-i o mai puțin riguroasă selecție a poeziilor traduse, unele echivalențe franțuzești ce nu corespund pe deplin expresivității originalului, raportul conchide: „O traducere care se prezintă astfel — bogat nuanțată, armonioasă și cu poezia neîntunecată a originalului — cred că e îndreptățită să fie luată în considerație la decernarea premiului" (*op. cit.*, p. 312). Apreciind aceste calități, Ov. Dens. și-o va alege pe M. Holban, în curînd, drept colaboratoare, spre a-i traduce în franțuzește unele lucrări.

[4] *horribile dictu* (lat.) = groaznic de spus.

[5] Septime Gorceix et N. Iorga, *Anthologie de la littérature roumaine des origines au XX-e siècle*. Traduction et extrait des principaux poètes et prosateurs. Introduction historique et notices. Paris, 1920. În același an și în același loc, a apărut și o ediție a doua a acestei antologii, fără modificări.

[6] Marya Kasterska-Sergescu (n. 1893), scriitoare poloneză, stabilită la Paris, îndeplinind pentru confrații săi misiunea pe care Elena Văcărescu o îndeplinea pentru români. Legăturile sale cu România au căpătat contururi mai precise prin căsătoria cu matematicianul Petre Sergescu (1893—1954), profesor la Universitatea din Cluj, și apoi la Școala Politehnică din București, care trăise și el mulți ani (inclusiv ultimii ani ai vieții sale) la Paris. Maria Holban a cunoscut-o pe M. Kasterska-Sergescu, după cum ne-a mărturisit ea însăși, în casa scriitoarei Henriette Yvonne Stahl, cu care ocazie a aflat și de intenția ei de a pregăti o antologie a poeziei românești. M. Kasterska a publicat cîteva studii privind istoria relațiilor politice polono-române.

[7] Elena Văcărescu.

[8] Léon Daudet (1867—1942), publicist și scriitor francez, fiul lui Alphonse Daudet. Membru al Academiei Goncourt (1897).

[9] Fernand Xau (1852—1899), ziarist francez.

[10] Emitenta se referă la unul din eroii principali ai celui de al treilea volum al amintirilor lui Léon Daudet, intitulat *L'entre deux guerres* (Paris, 1932; cf. p. 120: „J'vous r'mercie bien, j'vous d'mande pardon").

II[1]

[Mangalia,] sîmbătă 28 (?) iulie 1934

Stimate domnule Densușianu,

Coala ce mi-ați trimes nu se prezintă rău deloc și, cu modificările ce le-ați indicat, va avea un aspect foarte civilizat. La nevoie s-ar putea chiar lăsa strofele nedespărțite [2] dacă aceasta ar complica peste măsură punerea în pagini; însă linia de sub titlul fiecărei pagini [3], precum și numerotarea prea înghesuită [4] într-însa, strică aspectul cărții fără nici o îndoială. Oare trebuie să vă înapoiez coala îndreptată sau aștept exemplarul modificat în sensul cerut de d-voastră? Sunt foarte nedumerită. Îmi pare bine că v-ați oprit la aceeași literă pentru „avant-propos" [5]. Intervalele mai mari vor fi perfect suportate de rîndurile mai lungi cerute de proză.

Cred că voi fi la București în preajma lui 10 august. Pînă atunci voi rămîne aci, unde ne aflăm încă în epoca de piatră.

Primiți, vă rog, cele mai bune salutări.

M. Holban

[Adresa:] D-lui O. Densușianu, 24 str. Colței, București I.

C.p. — B.A.R.S.R.. — S 85 (2) / DXXXVIII. — Inv. 73.019

[1] Locul de expediere: după ștampila poștei. Paranteza cu semnul întrebării, dintre *28* și *iulie*, aparține, originalului. Ștampila poștei din Mangalia are data de 29 iulie 1934. Scrisoarea se referă la precizarea unor detalii tehnice legate de apariția volumului: Ov. Densusianu, *Florilège des chants populaires roumains*. Traduit par Mlle M. Holban. Paris — Bucarest, 1934 (XXI + 121 p.). A se observa că, deși antologie de literatură populară, volumul poartă nume de autor.

[2] Pînă la urmă, însă, strofele au fost despărțite printr-un spațiu destul de larg, marcat și printr-o linie de separare, situată la jumătatea distanței dintre strofe.

[3] Autorul și-a impus punctul de vedere, titlul fiecărei pagini nefiind subliniat, ceea ce desigur ar fi dăunat mult esteticii volumului, deoarece spațiul dintre titlul fiecărei pagini și text este și așa foarte mic.

[4] În ceea ce privește numerotarea „prea înghesuită" a paginilor, nu putem să ne pronunțăm dacă s-a făcut vreo intervenție sau nu, deoarece numărul este scris mai aproape de titlu, și nu în colțul din dreapta sus, ca de obicei, dar nici prea înghesuit. Presupunem totuși că, de data asta, Densusianu nu a reușit să convingă tipografia Protat frères din Macon (Franța), unde s-a imprimat cartea, să opereze schimbarea pe care o dorea el.

[5] M. Holban își exprimă bucuria că Ov. Densusianu a ales același corp de literă și pentru „avant-propos", cu atît mai mult cu cît acesta este semnat chiar de traducătoare (prin inițiale: M.H.), care, după cum se vede, punea mare preț pe estetica volumului.

III[1]

[F. l., 1934, noiembrie-decembrie (?)]

Stimate domnule Densușianu,

Vă trimet scrisoarea d-lui Tiktin [2], precum și „brouillon-ul răspunsului meu. Alătur și 2 c. de vizită, precum a fost vorba. Am citit în *Dimineața* [3] de vineri (?) o dare de seamă a *Florilège*[-]ului. Nu e tocmai ce-ar fi trebuit deși e elogioasă, dar se vede că autorul nu se prea pricepe și servește, ca ale sale, păreri luate din avant-propos. Apoi nu apreciez felul oarecum personal de a decerne lauri unei persoane, în loc de a judeca meritul cărții. Nimic nu e mai ingrat decît de a fi lăudat „à rebrousse-poil" [5]. E iscălit D. Faur [6]. Numele mi se pare prea românesc [...]

[Imprimat:]

Marie Holban

C.v. — B.A.R.S.R. — S 85 (1) / DXXXVIII. — Inv. 73.021

[1] Datarea: după cuprinsul scrisorii. Tipărirea volumului *Florilège des chantes populaires roumains*, amintit în scrisoare, s-a încheiat la 15 oct. 1934 (vezi p. 121 a volumului). Vezi scris. II, nota 1. Paranteza cu semnul întrebării, după cuvîntul *vineri*, aparține originalului.

[2] H. Tiktin.

[3] *Dimineața*, cotidian bucureștean de mare tiraj.

[4] Expr. *à rebrousse-poil* (fr.) = în răspăr, în contrasens.

[5] Dan Faur, numele literar al scriitorului Dan Fechner (1911—1961). Vezi *Dicț. pseud.*

IV[1]

[Paris,] 27 IV 1936

Stimate domnule Densușianu,

Primind c.p. de la Protat [2] ce mi-ați trimes-o sîmbătă, nu am putut afla nimic pînă azi, deoarece librăria Droz [3] este închisă în după amiaza acelei [sic] zile. Azi însă am fost să cer situația exactă a *Florilège*-ului. Mai fusesem de 3 ori, dar înemerisem [sic] în lipsa d-șoarei Droz și a secretarei, una plecată la Londra, cealaltă cred în Elveția. În sfîrșit, azi a dat dumnezeu să le găsesc pe amîndouă și să lămuresc misterul lui Protat. Volumele se află la el. Pe măsură ce se vînd, librăria îi cere un număr oarecare de exemplare. Cum Protat se grăbește f⟨oarte⟩ încet, lucrurile nu merg în ritmul vioi pe care l-am dori. Librăria Droz a avut 50 exemplare (din care s-a făcut serviciul de presă indicat de noi). Din restul volumelor am luat și eu vreo 5 volume, nu mai știu pentru cine. Rezultă deci că s-au vîndut vreo 25 volume, cred. Acum așteaptă cele 25 exemplare cerute lui Protat. Cred că acest fel de a proceda este cel obișnuit al librăriei față de Protat, cu care are legături de afaceri destul de strînse. Am impresia că librăria are cea mai mare bunăvoință, dar în mod general totul merge destul de încet. Afară de cîteva cărți cu mare răsunet ori cu reclamă americană, cartea franceză trece printr-o criză. Se pare că Paul Valéry el însuși este îngrijat de această stagnare. Este, pare-se, preocuparea sa de căpetenie. Unii chiar spun că nevînzarea cărților sale îi inspiră conside-

rațiile pesimiste expuse în conferința sa *Sur l'avenir de l'Intelligence* [4]. Este adevărat că mi-a fost dat să văd tocmai la acea conferință a lui Valéry (ținută într-un cămin studențesc), pe un tînăr student încercînd să rezolve o problemă de cuvinte încrucișate, în timp ce vorbea conferențiarul! Și trebuie să mărturisesc că vorbea cu o preciziune, o simplicitate ce se adresa direct minții, desprețuind artificiul ieftin și podoaba înflorită ce înșeală și cuceresc mulțimile.

Dar lăsînd deoparte pe acești făuritori de gînduri, și revenind la *Florilège*, mă întreb dacă n-ar fi nemerit să fac o încercare ce ar putea, cred, izbuti. Știți că am aproape gata de publicare un volum de traduceri de descîntece și bocete [5]. Părinții mei mi-au trimes suma ce-ar acoperi cheltuielile de publicare [6]. Sunt în vorbă cu „le Sagittaire", care a luat cunoștință de vreo 3/4 din manuscris. N-am luat încă o hotărîre definitivă. Deocamdată îmi revăd textul. Sunt destul de nedumerită cu privire la împărțirea cuprinsului. Ar fi mai simetric ca acesta să se rezume la d e s c î n t e c e (p⟨entru⟩ a asigura viața) și la b o c e t e (din care unele sunt tot un fel de descîntece pentru îndrumarea dincolo de viață). Dar mai am unele poezii lirice, *Miorița*, cîteva ghicitori... poate unele colinde înrudite cu descîntecele... Nu știu încă ce voi face [7]. În sfîrșit ar trebui o prezentare [8] a acestor texte. Știu că acest gen de proză nu vă atrage, deci nu prea îndrăznesc să vă întreb dacă ați fi dispus să faceți o excepție pentru fratele vitreg al *Florilège*-ului. Bineînțeles, acest nou născut ar recunoaște tot ce datorește fratelui mai mare. Cred că s-ar putea ajuta unul pe altul sau, de nu, ar putea muri împreună. Am oarecișicare optimism, deoarece edițiile „Sagittaire"-ului sunt f⟨oarte⟩ cunoscute, și publicul nostru nu prea își dă oboseala să judece „prin el însuși", ci tot așteaptă garanții streine. Condițiile contractului sunt, evident, favorabile numai pentru editor. Mi-au fost arătate doar în principiu. Cercetarea lor amănunțită s-ar face la prezentarea unui text definitiv. Dar oricît de vitrege pentru mine, îmi zic „qu'on ne peut faire d'omelette sans casser d'oeufs"... Pentru orice împlinire se cere o jertfă. Aceasta nu poate lipsi. Izbînda însă lipsește uneori, căci nu e dreptate și totul se învîrte după noroc. Îmi rămîne abia un rînd pentru a vă ruga să-mi spuneți dacă ar putea exista în sec. XIV o legătură între numele de *Galeazzo* (Visconti) [9] și cele 2 g ă l e ț i (gal[l]etae?) de apă cari împreună cu lemnul aprins constituiau emblema sa, trecută apoi ducilor de Milano. Primiți, vă rog, cele mai bune salutări.

M. Holban

B.A.R.S.R. — S 85 (3) / DXXXVIII. — Inv. 73.020

[1] Locul de expediere: din cuprinsul scrisorii. În 1936 Maria Holban primise o bursă de la Institutul francez, ceea ce i-a îngăduit să-și continue studiile pentru doctorat.

[2] Vezi, aici, scris. II, nota 4.

[3] Librăria E. Droz din Paris (25, rue de Tournon) este casa de editură care a publicat *Florilège des chants populaires roumains.*

[4] Admirația Mariei Holban pentru Paul Valéry s-a manifestat și prin traducerea în românește a poeziei acestuia *Cimitirul marin*, în *Viața rom.*, 1939, nr. 11.

[5] Este vorba de volumul *Incantations. Chants de vie et de mort.* Transposés du roumain par Marie Holban. Avec quatre bois originaux de Marie Pana Buescu. Bucarest, 1937. (270 p. cu ilustr. + 1 f. pl.).

[6] Cartea poartă chiar dedicația: „À mes parents".

[7] Volumul are următoarea structură: *Chants rituels* (= Charmes, Deuils, Noëls) și *Chants nostalgiques*. Vezi și: M. Holban, *Quelques noëls roumains*, în revista *L'Europe Orientale*, VII, 1937, nr. 1, 2.

[8] Prezentarea va fi făcută de traducătoare însăși (vezi Introduction, p. 5—98). Ov. Densusianu nu s-a lăsat ispitit de propunerea ce i s-a făcut, cu atîta delicatețe, în scrisoare.

[9] Lămuririle pe care Maria Holban le solicită filologului vor fi contribuit la elucidarea problemelor ce au constituit obiectul articolului ei: *De la Guivre des Visconti à la salamandre de François I*, apărut în *Revista arhivelor*, nr. 8 (= vol. III, 2), 1939, (extras) p. 8—9. Cf. *CDDE*, s.v. *găleată*. Colaborarea cu Ov. Densusianu va continua și în 1937, cînd, în traducerea Mariei Holban, apare versiunea franceză a studiului lui Ov. Dens. despre folclor (inițial, lecție de deschidere la Fac. de litere din București, 9 noiemb. 1909): *Le Folklore* (Bucarest; 1 f. + 32 p.). Traducerea respectivă a Mariei Holban se păstrează și sub formă dactilografiată (19 p.), dar fără prefață și fără notele de subsol pe care le conține textul tipărit, în Arh. Ov. Dens., XXX, ms. 252 (text necolaționat și fără intervenții manuscrise).

Mihail G. Holban [1]

I [2]

[Mogoșești (Dorohoi),] 10 mart 1906

Onor Red. și Administrația revistei *Viața nouă*, *București*

Vă rugăm a ne trimite schimbul pentru *Rev⟨ista⟩ idealistă* pe adresa de mai jos, căci primim neregulat revista d-voastre. Pînă acum nu avem numărul de mart.

Cu stimă,

director *M. G. Holban*

[Adresa:] Revista *Viața nouă*, 184 Calea Victoriei, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 86 (1) / DXXXVIII. — Inv. 73.022

[1] Mihail G. Holban (1861- ?), publicist și diplomat. A întemeiat și condus *Revista idealistă* (1903—1916; în intervalul iun. 1904—1907: la Mogoșești, jud. Dorohoi; restul: la București). În revista sa (a. III, nr. 2, febr. 1905, p. 258—259), M. G. Holban a salutat cu căldură apariția *VN* a lui Ov. Dens. Alături de numeroșii colaboratori care s-au perindat în paginile *Revistei idealiste* (și dintre care, unii, scriau și la *VN*), și Ov. Dens. a fost solicitat să colaboreze. Ca urmare, el publică aici articolul *Poeții noștri și poezia populară*, a. IV, 1906, nr. 2, febr., 104—114, singurul material semnat de el în revista lui Mihail G. Holban. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 571; II, p. 539—540; Cruceanu, *De vorbă*, p. 17. Cf. *Coresp. Goga*, p. 215.

[2] Ilustrata reprezintă: „Vedere din jud. Dorohoi. Mogoșești — Vedere generală" (foto). Numele satului este subliniat de emitent și completat autograf, dedesubt: „prin Mihăileni". Deci adresa poștală a lui Holban și a revistei este: Mogoșești, prin Mihăileni, jud. Dorohoi. Locul de expediere a c.p.: completat după cuprinsul scrisorii și după ștampila poștei.

II [1]

[Bucureşti,] 2 fév⟨rier⟩ ⟨1⟩910

MIHAIL G. HOLBAN
DIRECTORUL REVISTEI IDEALISTE
75, CALEA DOROBANŢILOR

avec ses meilleurs remerciements pour l'invitation dont à son grand regret il n'a pu profiter. Mais il sera heureux d'aller une autre fois. Bonnes amitiés.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 86 (2) / DXXXVIII. — Inv. 73.023

[1] C.v. este în chenar negru. Numele, funcţia şi adresa: imprimate. Restul: autograf. Locul de expediere: dedus după adresa emitentului.

Jindra Hušková-Flajšhansová [1]

I [2]

[F.l.,] 24 IV 1921

Stimate domnule profesor,

Vă rog să-mi daţi voie de a mulţumi dv. pentru frumoasele cuvinte, [pe] care mi le-aţi adresat.

Primiţi, vă rog, expresiunea stimei mele.

[Imprimat:] Ph. Dr. *Jindra Flajšhansová*

C.v. — B.A.R.S.R. — S 87 (1) / DXXXVIII. — Inv. 73.024

[1] Jindra Hušková-Flajšhansová (1898 — 1980), romanistă şi publicistă cehă. Fiică a filologului ceh Václav Flajšhans. A studiat romanistica la Universitatea din Praga, cu J. Urban Jarník, iniţiatorul studiilor de românistică în Cehoslovacia. Acesta, dealtfel, a trimis-o, pentru specializare, în România, la Bucureşti. În timpul studiilor sale la Fac. de litere din Bucureşti (noiembrie 1919 — 1920), pe lîngă relaţiile bune pe care le stabileşte, de la început, cu N. Iorga, D. Onciul, I. Bianu şi Ov. Densusianu (datorită scrisorilor de recomandare primite de la J. U. Jarník), J.H.-Fl. va cunoaşte treptat pe colaboratorii apropiaţi ai acestora, iar mai tîrziu va intra în strînse legături cu principalele cercuri literare din România. O influenţă binefăcătoare a exercitat asupra ei îndeosebi Ov. Densusianu, prin cursurile şi seminariile sale. Mai mult decît cu diferiţi alţi scriitori sau oameni de cultură români, J.H.-Fl. întreţine o bogată şi interesantă corespondenţă cu Ov. Densusianu, pentru care va avea totdeauna o vie admiraţie. Cînd Ov. Densusianu vizitează Cehoslovacia, în dec. 1921 — martie 1922, ajutorul Jindrei H.-Fl. este efectiv. Ea îl introduce în mediul universitar din Cehoslovacia şi, datorită ei, Ov. Dens. va cunoaşte eminenţi lingvişti şi oameni de cultură din ţara pe atunci vecină, cu care va păstra bune relaţii. J. Hušková-Flajšhansová susţine doctoratul în romanistică la Universitatea din Praga, cu o teză sugerată de Ov. Densusianu. Apoi, ea funcţionează, ca bibliotecară, la Biblioteca Universităţii din Bratislava. Peste puţin timp, la această universitate, ea va fi

numită lector (în 1921), iar mai tîrziu, profesor de limba și literatura română. Prin cursurile, seminariile, conferințele și publicațiile sale (articole în presă, cărți) popularizează literatura, cultura și știința românească în Cehoslovacia, promovînd substanțial relațiile de prietenie dintre România și Cehoslovacia. După încheierea studiilor la București, J.H.-Fl. a vizitat deseori România, în interese culturale, științifice, dar și turistice. Ea a semnat, întîi: Jindra Flajšhansová, apoi, după căsătorie: Jindra Hušková-Flajšhansová și Jindra Hušková. Pe lîngă studiile consacrate literaturii române și pe lîngă traducerile din literatura română în limba cehă, respectiv în limba slovacă, menționate în notele la scrisorile publicate mai jos, J.H.-Fl. a mai tradus în limba slovacă, respectiv în limba cehă, volume de Aurel Baranga, M. Beniuc, I. L. Caragiale, I. Creangă, Oct. Pancu-Iași, L. Rebreanu, M. Sadoveanu, Mihail Sebastian, Z. Stancu, toate apărute după 1949, în Cehoslovacia. În colaborare, a publicat un mic ghid de conversație în limba română, pentru slovaci (Bratislava, 1961). În cele 57 scrisori ale Jindrei H.-Fl. către Ov. Dens., toate în limba română și datînd dintre 1921—1937, scrisori pe care le reproducem aici, ca și în acelea ale lui Ov. Dens. către fosta sa elevă (18 din această ultimă serie au fost publicate de Aug. Z. N. Pop, sub titlul *Epistolarium*, în vol. colect. *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 42—54), se discută diferite probleme de lingvistică, literatură și folclor românesc. Nu de puține ori, J.H.-Fl. cere informații sau îndrumări filologului bucureștean, iar acesta — binevoitor — i le acordă. Scrisorile trimise lui Ov. Dens. conțin o serie de inadvertențe lingvistice sau ortografice, explicabile la un străin care învață limba română. Nu am intervenit decît completînd, marcat, unele lacune fonetice sau morfologice. În Arh. Ov. Dens. XXVII, ms. 89(9), se păstrează o lucrare de examen la Ov. Densusianu, semnată de Jindra Flajšhansová studentă în anul „I (IV)".

Bibliogr. Jindra Hušková, *Anii mei de ucenicie lîngă profesorul Densusianu*, în vol. colect. *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 32—41; Simona Cioculescu, în *Msm.*, VI, 1975, nr. 4, p. 168—169 (schiță biobibliografică și prezentare); Toader, *Preleg.*, p. 128—136, 146, 187, 189, 190, 192, 200—201, 206—207. Vezi și scrisorile adresate Jindrei H.-Fl. de către G. M. Zamfirescu și E. Lovinescu (între 1932—1942), în *Msm*, VI, 1975, nr. 3, p. 172—173; respectiv, nr. 4, p. 168—173. Două scrisori ale Jindrei H.-Fl. către Mia Frollo, în B.A.R.S.R. : S 17 (1—2) / CCCXXVIII. Cf. *Msm*, V, 1974, nr. 1, p. 71. Vezi, supra, scris. lui Václav Flajšhans către Ov. Dens. Rezumatele celor 79 scris. trimise de J.H.-Fl. lui Horia Petra-Petrescu (între 1919—1941), în *Coresp. H. Petra-Petrescu*, p. 58—78.

[2] În scrisorile trimise de J.H.-Fl. între 1921—iunie 1924, data este notată după următorul model: 19 $\frac{24}{4}$ 21, în care fracția $\frac{24}{4}$ reprezintă ziua și luna, $\frac{\text{ziua}}{\text{luna}}$, iar cifra inițială împreună cu cea finală — anul (1921). Notația „analitică" a datei, de tipul 9/XI 23 [= 9 XI 1923] apare o dată în 1923 (scris. XXVII), dar devine consecventă din aug. 1924 înainte.

II [1]

Praga, 30 XII 1921

Prea stimate domnule profesor,

Scuzați formă, vă rog. Am auzit la legațiunea română că vă aflați dv. la Praga și m[i]-ați face mare onoare dacă ați binevoi să mă primiți într-o zi. Plec însă p o i m î i n e la Bratislava și v-aș ruga să-mi lăsați știre la consiergiul [2] [h]otelului dv. unde o voi căuta mîine [la] amiazi și astăzi după masă.

Vă rog să primiți, prea stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele.

Dr. *Jindra Flajšhansová*

Bilet-carton. — B.A.R.S.R. — S 87 (2) / DXXXVIII. — Inv. 73.025

[1] Întreg textul scrisorii este scris cu creion chimic.
[2] Franțuzism (fr. *concierge* s.m. „portar al unui imobil").

III [1]

Bratislava, 4 I 1922

Prea stimate domnule profesor,

Tocmai astăzi a apărut la *Slovenský denník* — cel mai răspîndit jurnal slovac — traducerea mea, care-mi permit s-o trimet ca curiozitatea — e în limba slovacă — dv. Cu ocaziunea această înaintez dv. și traducerea mea din *Țara mea*, care apăruse chiar în vară.

Săptămîna viitoare cred că vom începe la universitate. În conferința de deschidere voi trata despre *Românii în trecut din punctul de vedere lingvistic, istoric și cultural* [2].

Sînt curioasă cum stați cu casă și dacă v-ați mutat deja. Am încrederea că d-na Č[ervinková] — fiind bună prietena cu mine — va avea toată grije posibilă ca să nu vă plîngeți dv. de nimic, după cum m[i]-a promis și mie. Astăzi mi-a venit în mînă o antologie englezească *Roumanian stories* [3], unde sînt traduși scriitori români cei de frunte — ultimul e Delavrancea cu *Irinel;* a apărut în anul trecut la Londra cu prefața reginei Maria.

Îmi aduc des aminte de clipe petrecute în societatea dv. la Praga, care mi le reînnoesc citindu [sic] cărțile dv. Vă spun sincer, domnule profesor, că le citesc și iar recitesc și că mă opresc la fiecare frază și întorsătura ei ca să pot gusta de toată splendoarea stilului și formei.

Sfîrșindu [sic] scrisoarea — o închid cu cele mai bune felicitările [sic] mele pentru zilele Crăciunului.

Binevoiți, prea stimate domnule, de a primi expresiunea stimei mele.

Dr. *Jindra Flajšhansová*

B.A.R.S.R. — S 87 (3) / DXXXIII. — Inv. 73.027

[1] Scrisoarea e trimisă la Praga, unde se afla atunci Ov. Dens.

[2] Lecția de deschidere a lectoratului de limba și literatura română la Universitatea din Bratislava, pînă la urmă, va avea titlul puțin modificat. Vezi scris. urm. (IV).

[3] *Roumanian stories.* Translated from the original roumanian by Lucy [Schomberg] Byng. London — New York, 1921. Culegerea, care are două prefețe: una — semnată de regina Maria, cealaltă de Simion Mehedinți, conține traduceri din proza lui M. Sadoveanu, I. L. Caragiale, C. Negruzzi, M. Beza, I. Creangă, I. Al. Brătescu-Voinești, I. Slavici, I. Popovici-Bănățeanu, B. Delavrancea.

IV

Bratislava, 9 I 1922

Stimate domnule profesor,

Am avut azi o surpriză foarte plăcută — zăpadă! Orașul s-a gătit frumos ca fetița de 16 ani pentru primul bal al ei. Parcă niciodată nu mi-a plăcut „capitala" noastră atît ca astăzi, cînd mă uitam la ea dinspre vîrful castelului. O admiram — pînă... cînd am răcit și acumă sînt acasă înconjurată cu fel de fel de leacuri. Vă rog, domnule profesor, să nu faceți dv. ca mine!

Am însă noutăţile mai bune pentru dv.! Miercurea viitoare, la 17 [1], voi începe cu cursurile la Facultatea de litere cu lecţia de deschidere la thema: *Românii, trecutul şi prezentul lor cultural şi relaţiunile cu slavii* [2].

Cărţile dv. le recitesc iar. Pasagiile — care le ascultasem la Bucureşti — mai ales cel despre „dorul" — îmi plac mai mult — parcă-mi apare fiecare gest şi modulaţia vocei dv.

Cu scrisoarea dv. mi-a venit şi răspunsul d-lui Bianu unde-mi anunţă d-sa că cărţile le-au trimes din Academia Română prin legaţia noastră. O să vedem cum se vor „repezi" la legaţia noastră din Bucureşti! Pîn-acum nu mi se pare că s-ar fi grăbit acolo prea mult.

Sîmbată am şi primit revista dv. din decembrie [3]. A trimes-o drăgălaşa Olguţa Ioan [4], care are acolo şi două articole [5] — primul mi se pare reuşit tot ca fină poezia a d-lui Sava [6] [sic].

Vă mulţumesc, domnule profesor, pentru jurnalele care-mi le-aţi trimes. După lung timp am citit — şi cu mare poftă — ceva mai mult despre România! Ne vom abona şi noi pentru biblioteca un jurnal românesc — cred că *Universul* ar fi cel mai potrivit. Ce spuneţi dv.?

Aţi văzut deja ceva din Smetana? Aţi auzit pe învăţători? După cum ved din adrese, v-aţi însuşit deja bine limba noastră. La d-na Č[ervinková] staţi bine? Dacă nu v-ar conveni ceva, spuneţi sincer, vă rog. Noi am fi foarte fericiţi dacă vă ar place dv. la noi.

Primiţi, stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele!

Jindra Flajšhansová [7]

[Adresa (pe plic):] À monsieur prof. Ovid Densusianu, Praha II, Ječná ulice č. 34 II patro, u d-ra Červinky.

B.A.R.S.R. — S 87 (4) / DXXXVIII. — Inv. 73.028

[1] În realitate, lecţia de deschidere va fi ţinută joi, 19 ian. 1922 (st. n.). Vezi scris. urm, (V). „Miercurea viitoare" a căzut în 18 (nu 17) ian.

[2] Lecţia de deschidere a Jindrei Flajšhansová are titlul în limba cehă: *Rumuni, jich kulturní minulost a přítomnost se zvláštním zřetelem ke stykům se Slovany*, şi a fost publicată în revista *Prúdy* (Bratislava), a. VI, 1922, nr. 3. Lecţia a fost închinată lui Ov. Densusianu. Vezi şi scris. V. Cf. scris. III, nota 2. După primirea extrasului ce conţine lecţia aici indicată, Ov. Dens. va publica o prezentare foarte elogioasă, nesemnată, a lecţiei, în *VN*, XVIII, nr. 3—4 (din 1 V—1 VI 1922), p. 71—72. Asupra paternităţii notei, vezi declaraţiile proprii ale lui Ov. Dens. din scrisorile adresate Jindrei Fl., în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 44 (scris. III) şi 47 (scris. VI). Nr. citat al *VN* a apărut în cursul lunii iunie 1922. Vezi şi Toader, *Preleg.*, p. 6, 128—129.

[3] E vorba de nr. triplu 10—12 din a. XVII al *Vieţii noi* (1 dec. 1921 — 1 febr. 1922), apărut deci spre sfîrşitul lui decembrie 1921.

[4] Olga Ioan, fostă elevă a lui Ov. Dens. şi colegă cu J. Flajšhansová la Facultatea de litere din Bucureşti. Vezi, infra, scrisorile ei către Ov. Dens.

[5] Materialele publicate de Olga Ioan sînt, de fapt, două scurte poeme în proză, nu articole.

[6] Poezia lui Aurel Sava, *Pe-un ţărm înalt*, apărută la p. 240 a nr. citat al *VN* (vezi aici nota 3). Este şi singurul material semnat de A. Sava în revista lui Ov. Dens. De la Aurel Sava, fost elev al lui Ov. Dens., s-a păstrat şi poezia *Lutul* în Arh. Ov. Dens. XXIX, ms. 196, în autograful lui Sava, fără intervenţii manuscrise străine.

[7] La această scrisoare, Ov. Dens. răspunde în 13 I 1922. La primele două întrebări din alineatul penultim, Ov. Dens. răspunde: „Săptămîna trecută am fost la concertul învăţătorilor — foarte bună interpretaţie şi cîntece caracteristice, deşi unele noi mi-au părut de un gen

neprecis, cu vagi reminiscențe populare și, alteori, m-a frapat contrastul între motivele din muzica bisericească și cele populare, unele de un lirism impetuos, izbucniri de suflete care se bucură de atingerile luminii, după ce au văzut mult negru în jurul lor". Vezi scrisorile lui Ov. Dens. către J.H.-Fl., în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 43 (scris. I).

V

Bratislava, 21 I 1922

Stimate domnule profesor,

M-am reîntors din Viena la Bratislava luni seară. Impresii care mi le-am adus de acolo sînt foarte plăcute. Am văzut, la Staatsoper, *Palestrina* [1] — o operă bună executată admirabil. În actul al doilea, unde se petrece acțiunea la curtea papei din Roma, puteți să v-inchipuiți [sic] ce splendoarea era pe scena: papa, cardinalii, nobilii Italiei — parcă era un tablou viu a vreunui pictor din timpul Renașterei. În actul al treilea, am avut o vedere splendidă cu mausoleu[l] lui Hadrian. A doua zi sărbătoream la Burgtheater pe Molière — prologul lui Hofmannsthal [2] nu mi s-a părut prea reușit cu toate că Toinette l-a vorbit bine. Reprezentație însăși era fericită... Argan era nostim, fiică lui fină, Toinette [3], șughubeață [sic]... S-a operat mult cu efecte scenice de întuneric și lumină. Lunea m-am plimbat prin Viena, am văzut toată splendoarea la Ringsstrasse și Kärtnerstrasse, care răsunau de clopoțele saniilor. Seară, cînd mă întorceam cu tramvaiul la Bratislava, aveam vederi splendide de Carnuntum și Petronel[l] [4] — pierdute cu totul sub acoperișul zăpăzii. Joia am ținut prima prelegere la facultate [5] — sala era plină: erau de fața rector[ul] cu amîndoi decanii, toți profesorii universitari etc. M-au ascultat cu multă atenție cum vorbeam despre originea românilor, despre viața lor pastorească, despre poezia populară. Am încheiat cu descrierea evoluției literaturii române. „Magnificența" [6] era atît de mulțumit cu conferința mea, că a scris chiar o critică în gazetele noastre din Bratislava. D. rector este slovac, care a studiat la Cluj — cunoaște chiar și românește puțin. Îmi voi permite să vă trimet dv. critica aceea, ca să puteți judeca dacă conferința mea a lăsat impresie bună. Mi s-a sfătuit să public conferința mea într-o revistă slovacă. În timpul de față, mă pregătesc pentru o prelegere la „Filosofická jednota" [7] — în care voi vorbi despre *Filozofia femeilor la Ibsen*. Spun drept că mi se pare subjectul cam greu și că am puțină „trema", tot ca joia și chiar mai mult, pentru că nu sînt cu filozofia atît de familiarizată ca cu istoria culturală și evoluția românilor. Și dv. cum vă aflați, domnule profesor? Ați văzut deja vreo operă a lui Smetana? La Bratislava s-a executat acuma o poezie simfonica a lui *Ma'vlast* [8] și vă rog să mergeți și dv., dacă se va cînta la Pragă. Poezia această cuprinde în melodiile sale toată istoria noastră de la început pînă la timpuri de față.

Iertați, domnule profesor, că vă am luat așa mult timp cu scrisoarea mea. Vă rog să primiți expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (5) / DXXXVIII. — Inv. 73.029

[1] *Palestrina*, operă muzicală în 3 acte, de Pfitzner, creată în 1917.

[2] Hugo von Hofmannsthal (1874—1929), poet și dramaturg vienez.

[3] Toinette și Argan: personaje în comedia *Bolnavul închipuit* a lui Molière.

[4] Carnuntum și Petronell: așezări învecinate, în Austria de jos, pe valea Dunării, la răsărit de Viena.

[5] Vezi scris. precedentă (IV), notele 1 și 2.

[6] „Magnificența": titulatură de politețe folosită în țările de limbă germană *(Magnificenz)*, în Cehoslovacia etc., în adresarea sau cu referire la rectorul unei universități.

[7] *„Filosofická jednota"* (= Cenaclul filosofic).

[9] Poemul simfonic *Má vlast* [= Patria mea] de Smetana.

VI

Bratislava, 26 I 1922

Mult stimate domnule profesor,

Dați-mi voie să vă mulțumesc dv. numaidecît pentru scrisoarea! M-am întors din cerclu[l] [1] francez, unde am petrecut seară destul de bine, cu toate că-mi lipsea la toți mai mult suflet, mai mult sentiment. După masă am avut lecția la universitate — elevii și elevele mele știu deja să citească pe Eminescu și învață românescul „î" cu răbdare neobicinuită. Aș dori să mă vedeți cînd predau lecții la universitate — n-aveți ideie ce plăcere mare am, dacă ved că elevilor mei le place un cutare și cutare cuvînt și mi se pare că lor dau sufletul sufletului meu, tot ce am mai bun la mine ca să-și aleagă ce lor place [sic]. Universitatea noastră e mică, lucrăm cu ignoranța unei părți din studențime și în astfel de condiții puteți să-mi credeți că înțelegere la cei puțin numeroși e cu atît mai scumpă. Ce m-ar folosi mulți elevii dacă n-ar vrea să mă înțeleagă? Sînt foarte modestă într-o parte și ambițioasă într-altă. Dacă viu săptămană viitoare la Pragă nu știu încă sigur — ni se grămădesc cărțile subt mînile, că nu mai știm ce să facem mai degrabă. Dacă nu-mi da directorul concediu macăr [sic] pentru 2 zile, n-aș putea să viu. În cazul acesta, aș veni la 2 februarie — pentru că drum[ul] e lung și obositor mai ales pentru mine, care nu știe să doarmă în tren. În orice caz însă plec din Bratislava macăr pentru 2 zile — am o dorința nemărginită să stau cel puțin 2 zile în liniște, să mă odihnesc puțin, pentru că mi se pare că cîteva clipe de bucurie care le-am avut în săptămînă trecută, obosesc mai mult decît mai multe zile de suferinți. Am poftă să ved zăpadă și numai zăpadă, care mi-ar acoperea tot orizontul și închidea porțile lumei. Scuzați, mult stimate domnule profesor, sînt prea vorbăreață — nu-i așa? Primiți expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

Slovenská politika cu referatul despre conferința mea, o trimet în același timp.

B.A.R.S.R. — S 87 (6) / DXXXVIII. — Inv. 73.030

[1] *Cerclu[l]*: franțuzism. Cf. fr. *cercle* s.m. = cerc.

VII [1]

[Bratislava,] 29 I 1922

Mult stimate domnule profesor,

Am uitat în scrisoarea mea de ieri să mulțumesc dv. pentru jurnalul și revista care ați binevoit de mi-o trimite. Îmi permit să trimet dv. *Slovenský denník* cu referatul despre conferința mea, care însă nu e precis — a scris d-l rector — după cum veți vedea dacă veți citi discursul meu tipărit. Vă rog să primiți expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

[Adresa:] D-sale p.t. domnului profesor Ovid Densusianu, Praha II, Ječná ulice; č. 34; 2 poschodí.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (7) / DXXXVIII. — Inv. 73.031

[1] Ilustrata este o reproducere în culori după o pictură: „Václ. Malý, *Bratislava*". Localitatea de expediere: după ștampila poștei.

VIII [1]

Bratislava, 2 II 1922

Mult stimate domnule ***profesor***,

După cum vedeți, n-am putut să plec la Pragă, cu toate că mult am dorit să viu. Am funcționat astăzi toată ziua și eu cu mare greutate am reușit să mi se dea sîmbăta liberă ca să pot pleca la Viena, unde aș vrea să-mi cumpăr niște lucruri necesare. Îmi pare foarte rău că n-am putut să viu — aș dori atît să „schimb puțin aerul" — cel din Bratislava mă obosește. Nu știu de ce am căzut acuma într-o letargie, care mă obosește și chinuește sufletește și din care nu pot să mă trezesc. Sînt foarte nemulțumită de mine însăși și am poftă să plec undeva, unde tot ar fi mai altfel ca aicea. Mi se pare viața mea, care o duc așa de monotonă, lipsită de orice moment înălțător, care-i dă țelul și îndreptățire să fie dusă mai departe. Am niște clipe de îndoieli teribile... Ved însă că prea mult scriu dv. lucruri, pentru care nu puteți avea înțelegere și am poftă să ard scrisoarea. Vă rog să mă scuzați.

Primiți, mult stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

P.s. Mulțumesc pentru scrisoarea în urmă — mulțumesc și pentru rezumatul care l-ați scris în jurnalul românesc — prea mult timp iau dv. Mîine

după masă plec la Viena, de unde mă voi întoarce dumineca. Peste două săptămîni — cred că la 18, sper că voi veni la Pragă pentru 2 zile [2].

[Adresa (pe plic):] Monsieur prof. Ovid Densusianu, p.t., Prague II, Ječná ulice č. 34/II patro. Čechoslowakei.

B.A.R.S.R. — S 87 (8) / DXXXVIII. — Inv. 73.032

[1] Deși scrisă la Bratislava, scrisoarea a fost expediată din Viena. Ștampila poștei de plecare din Viena: „Wien, 4 II ⟨19⟩22". Indicația „Čechoslowakei" (în original: Česhoslovakei) a fost adăugată de cineva cu creionul.

[2] Ov. Dens. răspunde la această scrisoare în 7 II 1922. Vezi scrisoarea lui Ov. Dens. în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 49 (scris. X, datată greșit: 7 febr. 1923 și, în consecință, plasată, cronologic, greșit). Aici Ov. Dens. îi comunică profesoarei decizia lui de a părăsi Praga la 1 III. În nota de subsol la scrisoare (*op. cit.*, loc. cit.), se precizează că Ov. Dens. a plecat, de la Praga la Karlovy Vary, apoi, prin Praga, la Valašské Meziříči. În legătură cu călătoria lui Ov. Dens. la valahii din Cehoslovacia, menționăm că, încă în cursul anului școlar respectiv, după întoarcerea în țară (deci, în semestrul al II-lea), el ține cursul *Graiul valahilor din Moravia și Silezia*. Un rezumat al cursului, redactat de J. Byck după notele la curs, a apărut sub formă litografiată în același an (1922) la București.

IX [1]

Bratislava, 9 II 1922

Mult stimate domnule profesor,

Îmi permit de a trimite dv. *Slovenský denník* de azi, în care am rezumat în cîteva rînduri însemnetatea cărților dv. nou apărute pentru literatura română. Vă rog să mă scuzați dacă prea în grabă le-am trecut — nu mi-a învoit însă lipsă de spațiu jurnalului meu să le tratez mai pe larg, cum aș fi dorit.

Vă mulțumesc dv. pentru scrisoare, care am primit-o astăzi. Îmi pare rău că veți pleca așa de curînd [2] din Pragă noastră — mă bucur totuși că voi mai avea plăcere să vă revăd, mult stimate domnule profesor, înainte de plecare dv.

La noi aci nu mai e nimic nou. Lucrăm și noi cît putem mai bine: la bibliotecă și la universitate. Numai frig dacă n-ar fi așa teribil — ne chinuește grozav iarna această. Îmi aduc des aminte de dv., dacă vă încălzește bine odaie — la mine suflă vîntul vesel și se joacă cu fișele și hîrtiuțe — și în atmosfera această de „aer liber" mă pregătesc pentru lecțiuni la universitate și pentru conferința mea despre Ibsen. Las să treacă înaintea mea Hedda Gabler, Nora Solvejg și Elida Wangel [3] — impresia fjordului din cele mai în urmă drame e astfel perfectă.

Cred că voi putea să viu la Pragă la 17 l⟨una⟩ a⟨ceasta⟩.

Primiți, vă rog, mult stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

În numărul de astăzi din *Slov. denník* sînt vreo două articole mai interesante care mi-a permis să le notez dv.

[Adresa (pe plic):] D-sale d-lui profesor O. Densusianu, Praga.

B.A.R.S.R. — S 87 (9) / DXXXVIII. — Inv. 73.034

[1] Plicul nu e timbrat și nu are ștampilă poștală. Probabil a fost trimis prin cineva.
[2] Vezi scris. precedentă (VIII), nota 2.
[3] Personaje tipice din piesele lui Ibsen.

X [1]

Bratislava, 5 III 1922

Mult stimate domnule profesor,

Se vede primavară la noi. Ni s-a anunțat în oraș cu buchetele de ghiocei, care le aveți desigur și la dv. — parcă le vĕd la masă de lucru a dv. La mine însă are schimbarea timpului o influență rea. Nu pot să mă apuc serios de lucru, cum ar trebui, și pierd timpul în zadar între universitate și bibliotecă. Nu pot să scriu ceva și nu îndrăznesc de a deschide cartea mea pregătită la tipar pentru ultima revizuire. Dar poftă de citit mi s-a întors cu schimbarea temperaturei — citesc norvegieni — Björnson în special — am însă impresie că aș citi tot ce mi-ar veni în mînă. Mă simt cam obosită și surmenată — poate din cauza drumului cel lung, care l-am făcut din Pragă — nu pot să mă recreez de loc.

Îmi pare foarte bine că dv. [vă] place la Karlovy Vary și vă doresc din toată inimă să nu se schimbe impresia bună, care-o ați avut la-nceput. Și cît veți sta dv. acolo? N-ați fi așa de bun să-mi scrieți *cînd* aveți în gînd de a veni la Bratislava — aș vrea să vă ajut puțin dv. la venirea cu căutarea camerei și plasarea bagajelor. Nici nu știți ce plăcere mare ar fi pentru mine dacă mi-ați da voie să vă fiu puțin cu folos.

Vă doresc, stimate domnule profesor, plăcută petrecere la Karlovy Vary, care să nu vă turbure „politică" [sic] și vă rog să primiți expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

[Adresa (pe plic):] Monsieur Ovid Densusianu, p.t., Karlovy Vary, Hotel Post.

B.A.R.S.R. — S 87 (10) / DXXXVIII. — Inv. 73.036

[1] Pe plic, ștampila poștei din Bratislava are data: 8 III ⟨19⟩22.

XI [1]

Bratislava, 3 V 1922

Mult stimate domnule profesor,

Scrisoarea dv. am primit astăzi și vă mulțumesc foarte mult pentru informațiuni care mi le-ați dat. Pot să vă spun drept că mi-a căzut piatră

de pe inimă. Vă mulțumesc mult că-mi oferiți ajutorul la editori. Nu știu într-adevăr cum aș ajunge la țel fără dv. Cum am constatat, mi-ar trebui acordarea [2] celor 3 firme: Alcalay, Minerva, Socec, și, pentru că sînt numai trei, îndrăznesc să mă folosesc de ajutorul dv.

Mi-ar trebui acordarea firmei Alcalay pentru *Amintiri* [ale] lui Russo, *Scrisori către V. Al⟨ecsandri⟩* [ale] lui Ghica și novela *La o babă oarbă* a lui Vlahuța, care toate au apărut în „Biblioteca pentru toți".

Acordarea firmei Minerva mi-ar trebui pentru *Lăpușneanu* a[l] lui Negruzzi [3], *Mihnea* a[l] lui Odobescu [4], *Soacra cu trei nurori* a lui Creangă, *Scormon* a[l] lui Slavici, *Microb* și *Sîmbata* a[le] lui Brătescu [5], *Făclie de Paște* și *Tren de plăcere* a[le] lui Carageale, *Sima Baltag* a d-lui Sandu [6], *Cozma Răcoare* a d-lui Sadoveanu și pentru *Cireșul lui Lucullus* din colecția lui Iosif și Anghel.

În sfîrșit, acordarea firmei Socec pentru *Fanta Cella* [7].

Vă mulțumesc, domnule profesor, foarte mult că vă veți osteni atita pentru mine. Vă rog să nu aveți prea multe griji din cauza traducerilor acestora.

Mîine voi începe și eu la universitate cu cartea dv. *Flori alese* [8] [pe] care le vom citi împreună cu elevii și elevile [sic] mele în semestru[l] de vară. Le voi atrage și atenția asupra revistei dv.[9]. Trebuie să încerc fel de fel de senzații, ca să mi le reținu acuma cînd se face așa de frumos afară pe malurile Dunării.

Vă rog, mult stimate domnule profesor, să primiți expresiunea stimei mele. Vă mulțumesc mult mult.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (11) / DXXXVIII. — Inv. 73.037

[1] Scrisoarea lui Ov. Dens. din 29 aprilie 1922 (vezi *Ov. Dens., Omul-opera*, p. 45, scris. IV) răspunde la o epistolă a profesoarei cehe, care se încadrează, cronologic, între scris. X a Jindrei Fl. și data de 29 apr. 1922. În această scrisoare (probabil pierdută), J. Fl. era preocupată de obținerea autorizației, de la diferiți autori, de a le traduce din operă. Scrisoarea de față (XI) este un răspuns la scris. din 29 IV 1922 a lui Ov. Dens.

[2] *Acordarea* (folosit impropriu; a se vedea și frazele următoare) = acordul.

[3] Adică: nuvela *Alexandru Lăpușneanu* de C. Negruzzi.

[4] Nuvela *Mihnea vodă cel rău* de Al. I. Odobescu.

[5] I. Al. Brătescu-Voinești.

[6] Const. Sandu-Aldea.

[7] *Fanta Cella* de Barbu Delavrancea.

[8] *Flori alese din cîntecele poporului*. Culegere întocmită de Ov. Densusianu. București, 1920.

[9] *Viața nouă*.

XII

Bratislava, 7 VI 1922

Mult stimate domnule profesor,

Întorcîndu-mă astăzi din Viena — unde am petrecut sărbători[le] — la Bratislava, am găsit scrisoarea dv. din 30 mai [1]. Vă mulțumesc încă o dată, și pentru indicații, și pentru scrisori, care-mi dau nădejde că ne vom revedea poate în vara! La Viena am dus-o cu bine și mi-aduceam aminte — plim-

bîndu-mă printre bulevarde ca pieton[2], care [sic] i-a dat Wilde numind-u-o „splendid Viena". Metropolă acea veselă are pentru mine un farmec special, care nu se bazează pe faptul că valuta e „cam" scăzută — nu, însă pentru că-mi dă iluziunea unei vieții [sic] mai grațioase, de care noi n-avem ideie. La noi — dv. o știți bine — e greșală: adică că [sic] nu știm să trăim. Și e așa de bine și mă simt foarte mulțumită între oameni, la cari orizontul nu e totdeauna posomorît, cu toate că existență lor și prezentul nu le dă nici o perspectivă grandioasă. Am căutat și puțină artă acolo, pe lîngă *Reigen* a lui Schnitzler [3], am văzut și *Einsame Menschen* [a] lui Hauptmann [4], cu artistul Moissi [5] în rolul lui Johannes. Am văzut și *Butterfly* și cîteva operete, care nu pot lipsi din programă aceluia care vizitează Viena. Altfel: mă odihnesc puțin. Nu mai fac nimic — numai așa, aș [vrea] ca să [6] răsfoiesc din timp în timp *Dacoromania* [7] d-lui Pușcariu. Îmi lipsește impulsul și mediul la studiu și de aceea mă bucur mult să plec în România, pentru că știu că mediul de acolo mă va trezi din „dolce farniente", care-l „fac" acuma. Sper că voi putea să găsesc iar pe mine însăși în muncă și în studiu. Vă mulțumesc, mult stimate domnule profesor, pentru toate griji[le] [pe] care le aveți cu mine și vă rog să primiți asigurarea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (12) / DXXXVIII. — Inv. 73.033

[1] Vezi un fragment din această scris. a lui Ov. Dens., în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 45 (scris. V).

[2] *ca pieton:* lecțiune incertă (scris neclar).

[3] Arthur Schnitzler, *Reigen*. Zehn Dialoge geschrieben Winter 1896—1897. Wien, 1900.

[4] Gerhart Hauptmann, *Einsame Menschen*. 1890.

[5] Alexander Moissi (1880—1935), renumit actor german de origine albaneză, născut la Trieste.

[6] *aș ca că* (in original): *aș [vrea] ca să* (emendarea editorilor).

[7] Emitenta se referă, desigur, la vol. I al *Dacoromaniei* („Buletinul Muzeului limbei române condus de Sextil Pușcariu"), apărut la Cluj, 1921.

XIII [1]

Bratislava, 27 VI 1922

Mult stimate domnule profesor,

Îmi pare foarte rău că n-aveți încă nici un răspuns din partea lui Bačkovský [2]. După primirea scrisorii dv., am scris numaidecît tatălui meu să se intereseze ce s-ar fi făcut cu cărțile dv. și vă voi scrie numaidecît după obținerea răspunsului. De ce nu m[i]-ați scris mai degrabă despre asta — știți ce mare plăcere e pentru mine, dacă pot să vă servesc puțin. Tot și eu n-am primit încă nici un răspuns — sînt însă și eu de vina — am cam întîrziat cu scrisori[le], fiind puțin bolnava. Vă mulțumesc mult pentru interesul ce-l aveți pentru lucrările mele; păcat că nu pot să lucrez mai bine, ca să vă dovedesc cît vă mulțumesc pentru toate inspirații[le] și impulsul [pe] care mi l-ați dat.

Mă bucur mult cu perspectiva revederei dv. Dacă veți veni în Cehoslovacia pînă la 15 august, mă veți găsi la Bratislava [3]. (La Pragă plec numai

pentru 2—3 zile, să iau rămas bun de la părinți.) După 15 august, plec la Tatry pentru 5 zile, ca să răsuflu nițel înainte de a intreprinde [sic] călătoria în România.

Noi aicea trăim acuma în semnul sfîrșitului. Astăzi termin cursurile mele la universitate și mă bucur că voi avea cîteva zile libere pînă la deschiderea Tîrgului oriental, la care vor lua parte și românii. Cu Tîrgul aveam mult de făcut, făceam traduceri și catalogul românesc de marfă — o muncă grozav de plictisitoare și obositoare.

Mă tem că și dv. sînteți acuma surmenat — ca totdeauna la sfîrșitul anului — cu examene etc. și vă doresc dv. sincer să scăpați cît mai repede de toate, ca să vă puteți odihni și dv. după dorința.

Cu *Dacoromania* sînt aproape gată! Nu-i așa că articolul de frunte despre *Erotocrit* [4] e cel mai bun?

Primiți, vă rog, mult stimate domnule, expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová [5]

B.A.R.S.R. — S 87 (13) / DXXXVIII. — Inv. 73.035

[1] J. Fl. răspunde la scrisoarea lui Ov. Dens. din 18 VI 1922. Vezi *Ov. Dens. Omul-opera* p. 46—47 (scris. VI).

[2] Bačkovský: probabil, librarul din Praga al lui Ov. Densusianu, la care acesta se referă în scrisoarea sa din 18 VI 1922 (vezi nota precedentă, 1).

[3] Pînă la urmă, însă, Ov. Dens. nu va mai realiza această călătorie, în care voia să aprofundeze studiul elementelor românești din Moravia.

[4] Vasile Grecu, *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*, în *DR*, I, p. 9—72. Cf. N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*. II. *Epoca influenței grecești*. Ediție îngrijită de Alexandru Chiriacescu. București, 1974, p. 425—442. — În textul său, J. Fl. scrie: *Erotoclit*.

[5] Ov. Dens. răspunde la această scrisoare în 5 iulie 1922. Vezi textul scrisorii sale în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 47 (scris. VII).

XIV

Bratislava, 14 VII 1922

Stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc din toată inima pentru cărțile și mă bucur de clipă cînd voi putea să le citesc în liniște, ce[e]a ce n-am putut să fac pîn-acuma. După cum am văzut din ce[e]a ce am citit, observ că aduc mult nou pentru publicul literar românesc, pe care-l știți să atrageți așa de mult cu stilul dv. limpede, ca și cu cuprinsul bogat. Ce pe mine privește, sînt cam distrasă din cauza Tîrgului oriental, care a schimbat cu totul aparența orașului nostru pacînic. Trec pe la noi, fiecare zi, delegațiunile străine, miniștri, se fac excursiuni, se fac banchete. Am niște impresii foarte plăcute din vizite[le] aceste ca, s⟨pre⟩ p⟨ildă⟩, din vizita d-lui ministru Hiot[t]u, [1] cu care am făcut împreună o plăcută excursiune, în automobil, la munte, în împrejurimea de Bratislava. Am avut și pe un savant slavist la noi: pe d-l Baudouin de Courtenay [2] din Varșovia, care a ținut acuma cursuri la universitatea din Praga.

Ce[e]a ce-mi face o plăcere deosebită e că am primit și cîteva răspunsuri în privința antologiei mele. D. Sandu-Aldea mi-a chiar trimes și ultima carte [a] nuvelelor d-sale [3]. Traducerea lui *Sima Bălțag* a apărut și în *Slovenský dennik* și o voi trimite dv., cînd va apare, și o schiță literară despre novela română, care-o am scris acolo.

Alalt[ăi]eri am primit decretum, cu care sînt numită definitiv la bibliotecă universității din Bratislava. Faptul acesta face *definitiv* posibilă călătoria mea în România în vara și toamnă această. Schimb și planuri în privința călătoriei mele: cred că voi pleca mai tîrziu decît m-am gîndit, ca să pot să stau mai mult în România, la iarnă, și cred că nici nu mă voi duce la Tatry și că, mai degrabă, voi pleca cu vaporul pe Dunăre pînă la Cernavoda. De acolo m-aș duce cu trenul la Constanța. Nu știu dacă planul acesta e definitiv, sper însă că ar fi mai plăcută călătorie cu vaporul decît cu trenul.

Vă invidiez, și cu mine toată universitatea din Bratislava, număr[ul] cel mare de studenți [4]. Noi aicea avem contrariu[l]: luptăm pururea cu lipsa lor și cu o ignoranța incomparabilă.

Primiți, mult stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (14) / DXXXVIII. — Inv. 73.038

[1] Constantin Hiottu (1861—1941), diplomat român, pe atunci trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Praga (din sept. 1920).

[2] J. A. Baudouin de Courtenay (1849—1929), lingvist rus de origine poloneză. Are valoroase studii în domeniul slavisticii, al indoeuropenisticii, al lingvisticii generale. Creator de școală lingvistică (Școala de la Kazan).

[3] Probabil, volumul *Călugărenii*. (Nuvele, schițe). București, 1920.

[4] În scrisoarea sa din 5 iulie 1922 (vezi, aici, scris. precedentă, XIII, nota 5), Ov. Dens. se plîngea că, în sesiunea care s-a încheiat, s-au prezentat, la examenele lui, 300 de candidați, „ceea ce nu s-a întîmplat niciodată".

XV [1]

Praha, 3 VIII 1922

Primiți, vă rog, mult stimate domnule, salutări din Praga, unde voi petrece încă cîteva zile. Săptămîna viitoare voi fi iar la Bratislava. În România plec după 15 august. Primiți expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

[Semnează și:] Dr. *V. Flajšhans*

[Adresa:] Monsieur prof. Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (15) / DXXXVIII. — Inv. 73.039

[1] Ilustrata reprezintă o panoramă a Hradčaniului: „Praha: Hradčany z roskladny" (fotocolor).

XVI

Bratislava, 28 VIII 1922

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc din toată inima pentru osteneală care vi-o dați în privirea locuinței mele la București. N-aș fi îndrăznit să vă supăr cu astfel de

nimicuri. Am să scriu mai odată doamnei Dimitriu [1] și cred că voi primi răspunsul înainte de plecarea mea din Bratislava, care s-a amenat iar de o săptămînă — n-am încă permisiunea oficială de concediu pentru 3 luni.

În săptămîna trecută eram dusă în Austria — am văzut Alpi[i] în toată splendoarea lor.

Vă mulțumesc, domnule profesor, și pentru cartea, și pentru revista — le voi citi chiar diseară; pentru o astfel de lectură îmi păstrez anumite clipe de odihnă și de mulțumire sufletească ca să pot pricepe bine toate frumusețile ascunse într-o întorsătura frazei, în sunetul cuvîntului.

Primiți, vă rog, cele mai călduroase mulțumiri ale mele și expresiunea nemărginitei stime.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (16) | DXXXVIII. — Inv. 73.040

[1] Olga Dimitriu, directoarea Căminului studentelor (București). Vezi, în culegerea noastră, la secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, scrisoarea din partea Căminului studentelor.

XVII

Constanța, 11 septembrie 1922

Mult stimate domnule profesor,

Mă vedeți la Constanța, unde-mi place foarte mult. Am trecut prin București joi și m-au primit bine la Cămin [1]. Vă mulțumesc din inimă pentru intervenția dv. Sper că mai voi sta la Constanța cîteva zile și pe urmă mă întorc la București — cel mai tîrziu luni, pentru că am tare mult de făcut acolo. Am călătorit destul de bine: cu vaporul am venit pînă la Belgrad, unde am schimbat vaporul spre Turnu Severin. De acolo am luat trenul pentru București. Cu toate că vremea era cît se poate de urîtă, plouase tot timpul cînd eram pe vapor, am avut niște impresii foarte frumoase, ca de exemplu, cînd părăseam Belgradul, care se pierdea într-un complex de lumini strălucitoare. Și viața de aicea m'interesează mult — orașul este mai mult oriental, ce[e]a ce este nou pentru mine. Cele trei zile [pe] care le-am petrecut aicea, am dus-o într-o liniște desăvîrșită. În cele care se apropie, am în gînd să fac niște excursiuni: la Mamaia, Mangalia, Adamclisi și Balcic, să cunosc puțin Dobrogea. Sper că la întoarcere voi găsi deja pe dv. la București — că vă întoarceți și dv. din Bănat.

Primiți, vă rog, mult stimate profesor, expresiunea stimei mele și marele mulțumiri.

Jindra Flajšhansová

[Adresa (pe plic):] Monsieur prof. O. Densusianu, București, strada Colței 24.

B.A.R.S.R. — S 87 (17) | DXXXVIII. — Inv. 73.041

[1] Căminul studentelor. Vezi scris. precedentă (XVI).

XVIII

Bratislava, 20 XII 1922

Mult stimate domnule profesor,

Scuzați că abia acuma vă scriu cîteva rînduri. Eram foarte ocupată cu conferința despre românii, [pe] care am ținut-o vineri într-o sală plină [1]. M-au ascultat cu mult interes. Sînt mulțumita.

Acuma mă pregătesc să plec acasă (la Praga) de Crăciun. Am să-mi aduc aminte de dv. — că anul trecut în vreme aceea am fost de cîteva ori împreună. Dv. cunoașteți atmosfera de la noi. Sper că voi trăi cîteva zile bune.

Aicea trăiesc după cum se trăiește la Bratislava: bine. Începem și cu viața literară mai intensiva — ajut și eu acolo unde se simte nevoie de mine. Pentru Praga am cîteva planuri. Conferința, în primul rînd. Pe urmă, urgența la editorul, să mi se tipărească în sfîrșit antologia din nuvele[le] românești. Lucrare[a] din istoria literară a românilor e pregătită pentru recenzia profesorilor noștri universitari din Bratislava. La Praga vreau să-mi tipăresc în carte și o serie de foiletoane, care au apărut în diferitele ziare, despre România [2]. Planuri merețe [sic] — după cum vedeți! Sînt curioasă cum voi reuși în realitate. Cu cursurile la universitate n-am început și nici nu cred că voi putea începe în semestru[l] iernei — am venit prea tîrziu. Dv. ce mai faceți? Le invidiez pe elevii dv. că pot să vă asculte! Eu stau aicea singura, singuratică!

Primiți, vă rog, mult stimate d-le profesor, expresia stimei mele.

Jindra Flajšhansová

D-l Jarník [3] e cam bolnav.

B.A.R.S.R. — S 87 (18) / DXXXVIII. — Inv. 73.042

[1] În legătură cu informația dată de emitentă, în răspunsul său (din 27 XII 1922) la scrisoarea de față, Ov. Dens. îi cere Jindrei Fl. un rezumat al conferinței „pentru ca să se reproducă în presa noastră" („aș voi să se vorbească despre ea și în gazetele de aici"). Vezi *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 48, scris. IX. J.Fl. dă unele detalii despre conferința sa în scris. din 7 I 1923, trimisă lui Ov. Dens. Vezi, aici, scris. XX.

[2] Cu privire la această intenție, în aceeași scrisoare (vezi nota 1), Ov. Dens. îi spune Jindrei Fl.: „Aveți o idee bună și cu publicarea articolelor în volum și mă voi bucura să pot vorbi despre el cît mai curînd în revistă". *Op. cit.*, p. 49. Vezi, aici, și scris. XX.

[3] Nu peste mult, la începutul anului următor (1923), Jan Urban Jarník va muri. Vezi scrisorile sale către Ov. Dens.

XIX [1]

Bratislava, 3 I [1923]

Mult stimate domnule profesor,

Dați-mi voie să vă doresc sărbători frumoase și toată mulțumirea în anul nou — 1923. M-am întors iar la Bratislava. Primiți salutările respectuoase ale mele.

Jindra Flajšhansová

[Adresa:] Monsieur prof. Ovid Densusianu, Rumunskø, București, strada Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (19) / DXXXVIII. — Inv. 73.026

[1] Ilustrata reprezintă o vedere din Bratislava (cu Dunărea). Datarea J. Fl. „3 I 1922", a fost corectată de noi, ținînd seamă și de cuprinsul scrisorii, și de ștampila poștei.

XX

Bratislava, 7 I 1923

Stimate domnule profesor,

Am o veste bună pentru dv. Foiletoane ale mele, despre care am vorbit dv., le-a primit spre a le publica „Comenius" — societatea slovacă din Bratislava. Mi s-a chiar promis că vor ieși înainte de Paști. Acuma caut titlu pentru cartea mea [1].

Despre conferința mea s-a scris și în gazetele slovace — era însă strict informativă: am început cu vederi din Constanța, de unde am trecut la București, la Sinaia, la Bușteni. Am arătat cîteva fotografii cu ciobanii, cu viața la munte și am trecut în Ardeal la Brașov, Sibiiu, Alba Iulia, Blaj, la viața țăranului din Ardeal. Vedeți prin urmare că era o simplă cozerie [2] conferința mea. La sfîrșitul lui ianuarie am s-o repet la Praga [3].

Zilele Crăciunului le-am petrecut la „vatra familiară" și destul de bine. Am văzut o drama nouă a fraților Čapek [4], care au scris *Ze života hmyzu* [5], despre care vă am vorbit deja. Autorii și-au ales un problem destul de nou: dacă am fi mai fericiți, în cazul dacă am trăi 3 sute de ani. Eroina dramei, care a dat și titlu[l] piesei, d-ra Makropulos [6], în vîrsta de 350 de ani, spune că nu, și astfel se sfîrșește piesa cu pesimismul oarecare.

Altfel n-am nimic nou pentru dv. Biblioteca de fiecare zi, aranjarea casei după masă și seara cîrpesc și eu ceva la literatura — viața de toate zile.

Vă urez încă o dată toată mulțumirea pentru anul nou 1923 și satisfacerea dorințelor dv. Primiți expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

Cartea de foiletoane va conține și mai multe tablouri din România.

B.A.R.S.R. — S 87 (20) / DXXXVIII. — Inv. 73.043

[1] Vezi și scris. XVIII.

[2] Emitenta scrie în ortografie franceză: *causerie*.

[3] În scrisoarea de răspuns la scris. XIX și XX ale Jindrei Fl., Ov. Dens. îi cere profesoarei ca, atunci cînd va ține conferința la Praga, „să-mi dați ecouri despre ea și să trimiteți ce vor scrie ziarele pentru ca să pot vorbi de ea". *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 48 (scris. VIII, din 18 I 1923).

[4] Scriitorii cehi Josef și Karel Čapek. Vezi monografia lui C. Barboricǎ, *Karel Čapek*, București, 1971.

[5] Frații Čapek, *Ze života hmyzu* [= Din viața insectelor], Praha, 1921.

[6] Karel Čapek, *Věc Makropulos* [= Rețeta Makropulos], Praha, 1922.

XXI

Bratislava, 28 II 1923

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc călduros pentru cartea lui Vuia [1] și pentru ultimul fascicol a[l] *Vieței nouă* [2]. Am vorbit deja cu d. Pospíšil [3], care a venit joia trecută la Bratislava. Vi [sic] este foarte recunoscător dv. și a spus că va căuta fotografii din viața valașilor [4] noștri, de care ați putea să vă folosiți dv. Se vede că este un muncitor talentat și foarte sîrguincios.

Vi-am trimis dv. și o *Ročenka* cu articolașul meu despre literatura românească [5] — s-au strecurat multe greșeli de tipar — de exemplu la *Eroica* [6] dv., care mă supără foarte mult. Cartea despre România iar a întîrziat prin căutarea clișeelor — așa că sînt foarte năcăjita, ce[e]a ce puteți să pricepeți foarte bine: mi s-a promis în ianuarie că cartea va fi tipărită pînă la *Paști* și eu n-am pîn-acuma nici măcăr o pagina tipărită. Nici cartea a doua nu este pregătită pentru tipar — vedeți prin urmare că pierd vremea degeaba. Nu pot s-o „modelez" definitiv, n-am liniștea, nici mulțumirea și satisfacerea sufletească, de care — după părerea mea — are nevoie fiecare, cine vrea să facă ceva temeinic. Mă distrează viața sociabilă [sic] din Bratislava: săptămînă trecută am fost numai o singura dată seară acasă, săptămîna această — astăzi avem joi — nici o seară. Îmi pare rău de viața această, domnule profesor, mi este însă cu neputință să fac altfel. Miercurea încep cursurile la universitate cu prelegere[a] *Beletria* [7] *românească după război*. N-am însă nici o poftă și sînt „fără chef" și acolo.

La Paști tare aș dori să viu la București — nu știu însă — poate că voi pleca la Paris pentru cîteva zile, unde este întrunirea bibliotecarilor din lumea toată — prilejul foarte atrăgător de a cunoaște capitala Franței. În orice caz îmi trebuie să schimb aerul — să plec în streinătate măcar [sic] pentru cîteva zile — nu mai pot să trăiesc mai departe astfel.

Primiți, mult stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (21) / DXXXVIII. — Inv. 73.045

[1] E posibil să fie vorba de lucrarea lui Romul Vuia, *Originea jocului de călușari*, *DR*, II, 1923, p. 215—254 + 2 f. pl. (apărută și sub formă de extras). Vezi Romulus Vuia, *Memoriu de titluri și lucrări*, Cluj, 1938. Cf., infra, adresa din 4 XI 1923 a Muzeului etnografic al Ardealului (Cluj) către Ov. Dens., în secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți.

[2] Ultima fasciculă a *VN*, la data respectivă, a fost nr. 12 din a. XVIII (datat: 1 II 1923).

[3] Fr. Pospíšil. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[4] Forma *valașilor* (în loc de *valahilor*), reproduce tema pluralului slav al etnonimului (sg. *valah-*, pl. *valaș-*).

[5] J. Flajšhansová, *Rumunská literatura poválečná*, articol în Nosovského *Ročenka* [=*Anuarul* lui Nosovský], II, 1922.

[6] Titlul volumului respectiv de poezii al lui Ov. Densusianu este, de fapt: *Heroica* (București, 1918).

[7] *Beletria* (termen împrumutat din ceh. *beletrie* s.f.; cf. fr. *belles-lettres*) = beletristica.

XXII [1]

Praga, 31 V 1923

Mult stimate domnule profesor,

Dați-mi voie să vă trimet mai multe salutări respectuoase din Praga, unde petrec cîteva zile în mijlocul familiei mele. Dv. ce mai faceți? Vă mai aduceți aminte de noi?

Jindra Flajšhansová

[Semnătură originală:] Dr. *V. Flajšhans*

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, București, strada Colței 24, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (22) / DXXXVIII. — Inv. 73. 047

[1] Ilustrata reprezintă o vedere din Praga: „À la Tour du nord du Dôme" (fotocolor după acuarelă).

XXIII

Bratislava, 27 VI 1923

Mult stimate domnule profesor,

Ultima scrisoare a dv. [1] n-am primit-o și îmi pare foarte rău că s-a pierdut. Din acea care a ajuns în mînile mele, văd că sînteți foarte ocupat și chiar foarte plictisit de împrejurările care vă strîng. La fel e și cu mine; nu pot reuși să-mi tipăresc cartea, care ați văzut-o terminată la Crăciun[ul] anului 1921! De ce să vă vorbesc însă de dificultățile care mă întîmpină? Dv. sînteți saturat [sic] cu cele [ale] dv.

Pentru vara n-am renunțat să vizitez România, numai că nu știu pînacum cum ne vom împărți concediu[l] — biblioteca fiind deșchisă toată vara — așa că nu știu cînd voi pleca. Asta dată vreau să mă plimb nițel prin România. Voi merge probabil cu o cunoscută a mea din Nagylac [2], unde voi rămîne și cîteva zile, ca să văd acolo minoritățile slovace. De acolo aș pleca într-o stațiune balneară la Carpați — la Mehadia ori undeva în împrejurimile Sibiului ori Brașovului. Apoi voi porni spre București, pentru o săptămînă, ca să văd ce-a apărut nou în literatură. Din București m-aș duce la Constanța ori la Techirghiol și m-aș întoarce prin Moldova, Besarabia și Bucovina — Polonia acasă. Pîn-acuma nu știu însă dacă voi reuși în toate planurile mele, nu cred adică că timpul de trei săptămîni, [pe] care-l voi avea la dispoziție, are s-ajungă pentru toate.

Ce[e]a ce privește activitatea mea afară de birou: în timpul din urmă eram destul de activă ca jurnalistă: am scris mai multe articole, [pe] care nu îndrăznesc însă să vi le trimet dv., pentru că știu bine cît sînt de super-

ficiale, prinse în fugă etc. Fatalul este că interesează mai mult decît studiile, care au cerut atîta timp.

Primiți, vă rog, domnule profesor, expresiunea stimei mele.

Jindra Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (23) / DXXXVIII. — 73.044

[1] Urmează anulat: *din Paris.*

[2] *Nagylac,* denumirea maghiară *(Nagylak)* a localității *Nădlac,* oraș în jud. Arad, pe malul drept al Mureșului, la frontiera cu Ungaria. Aici trăiește, alături de români, o minoritate slovacă.

XXIV [1]

Bratislava, 19 VII 1923

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc sincer pentru toate — însă nu cred că voi sta la Cămin [2] — îmi găsesc pentru cele cîteva zile camera într-altă parte. Viu la București la începutul lui august și voi fi foarte fericită să vă revăd iar. Cu cele mai respectuoase salutări,

Jindra Flajšhansová

Plec poimîine din Bratislava.

[Adresa:] Monsieur O. Densusianu, București, strada Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (24) / DXXXVIII. — Inv. 73. 046

[1] Ilustrata reprezintă o reproducere în culori după un tablou de K. Černý: *Bratislava — Baštová ulica.*

[2] Căminul studentelor, unde mai stătuse J. Fl.

XXV [1]

Mangalia, 8 VIII 1923

Mult stimate domnule profesor,

Am venit bine în Mangalia și îmi place mult aicea. Stau la hotel Europa. Vă mulțumesc pentru toate indicațiuni[le].

A dv.

Jindra Flajšhansová

[Adresa:] Domniei sale d-lui prof. O. Densusianu, București, strada Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (25) / DXXXVIII. — Inv. 73. 049

[1] Ilustrata reprezintă: „București — Casa de Depuneri și Grand Hotel" (foto).

XXVI [1]

București, 16 VIII 1923

Mult stimate domnule profesor,

Primiți, vă rog, multe salutări din partea mea. Plec tocmai definitiv acasă. La mare am petrecut foarte bine. Vă mulțumesc pentru recomandare.

Jindra Flajšhansová

[Adresa:] D-sale d-lui prof. O. Densusianu, București, str. Colței 45 [sic].

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (26) / DXXXVIII. — Inv. 73.048

[1] Ilustrata reprezintă: „București — Teatrul Național" (fotocolor). C.p. a fost expediată însă din Cluj; poartă ștampila poștală: „Cluj, 17 aug. ⟨1⟩923". Textul și adresa c.p.: scrise cu creion chimic.

XXVII

Bratislava, 9/XI ⟨19⟩23

Mult stimate domnule profesor,

Ne-a părut foarte rău că nu vă-am găsit acasă, cînd am venit ultima oară la dv. — sperăm însă că ați primit cartea tatălui meu [pe] care o am lăsat acolo. În cartea poate ați găsit niște fotografii [ale] monitoarelor românești, [pe] care le-am uitat să le scot și care erau destinate pentru d. ministru Conțescu. Vă rog să nu vă supărați de a le trimite mie înapoi, pentru că le-am promis și nu pot să obțin altele.

Călătoria prin România ne-a lăsat tuturora o foarte bună impresie — numai atît că a fost prea repede, așa că cîteodată [i-]a părut rău omului că nu poate să stea mai mult pe loc să-și absorbească impresiile. Mie personal parcă mai mult mi-a plăcut Horezul și Rîmnicu-Vîlcea, Iașul și Clujul, pentru că acolo m-am întîlnit cu adevărata cultură românească și p e r s o n a l mi-a părut rău că n-am stat mai mult acolo, decît la Oradea Mare ori Timișoara, care totuși mi s-au părut cam streine. Îmi pare și foarte rău, că, dintre mănăstiri[le] vechi, am vizitat numai Horezul, și că am trecut fără oprire [pe] lîngă Tismana, Arnota și celelalte frumoase mănăstiri. Aș fi fost — personal — și mai bucuroasă, dacă n-am fi asistat la atît[e]a banchete și chefuri și dacă am fi avut mai multe vreme pentru noi înșiși, ca să putem să scriem și să ne notăm mai mult. Altfel însă a fost o excursie reușită și poate că la ceilalți tocmai a plăcut ce mie mi-a plăcut mai puțin. Ultimul număr [al] *Vieții noi* [1] am primit și citit cu mare interes. Am să [vă] trimet dv. cîteva articole, [pe] care le-am scris despre excursia. Mie mi-a părut foarte rău că n-am putut să

vorbesc mai mult cu dv. La Cluj m-am întîlnit cu d. Isac [2] și Pușcariu [3]. Primiți, vă rog, expresiunea stimei mele și a soțului meu [4].

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (27) / DXXXVIII. — Inv. 73. 050

[1] Probabil, nr. 7—8 din a. XIX (1 sept. — 1 oct. 1923).

[2] Poetul Emil Isac. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[3] Profesorul Sextil Pușcariu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[4] Karol Hušek (1891—1972), ziarist slovac, redactor șef al ziarului *Slovenský denník*, la care colaborase și mai colabora și Jindra H.-Fl. A fost și președinte al ziariștilor slovaci. Vezi *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 50, nota 1.

XXVIII

Bratislava, 21 VI 1924

Mult stimate domnule profesor,

Mulțumesc pentru ultimul număr al *VN* [1], care — mi se pare — tot mai bine merge. Pe mine deosebit mă interesează articole[le] d-nei Frollo [2] și sînt foarte bucuroasă că această distinsa colaboratoare a dv. a și primit premiu[l] Academiei Române, după cum am citit în jurnale. Cu volumul [al] II-lea a[l] buletinului dv.[3], [î]mi veți face mare plăcere și-l aștept cu nerăbdare.

Eu însă nu prea sînt harnică. M-am saturat de tratative fără sfîrșit cu librarul din Pragă (Otto), care a vrut să scoate *Nuvele* și mi-am luat lucrare înapoi. Poate le voi edita în limba slovacă la editură lui *Slovenský denník*, unde a apărut deja o parte din ele. Pricep prin urmare foarte bine dificultățile de care vă plîngeți dv., pentru că și eu aș avea o foarte mare voință la lupta și la muncă. Vă rog însă să nu vă mirați că pierd îndrăzneală prevăzînd dificultățile enorme care mă întîmpină.

Și cartea a două [pe] care-o prepar, *Profile*, nu le pot încă scoate în curînd, cum am nădăjduit. Se poate însă că voi găsi un alt editor la Praga, pentru că am terminat cu *Slovenská Um. Beseda* [4] și *Knižnica* [5] ei.

După cum vi[-]am scris deja odată, scriu acuma mai mult pentru jurnale, pentru că acolo am mai mare succes.

Adresele redactorilor, [pe] care mi le-ați cerut, [le] alăturez. Scuzați că le trimet așa de tîrziu — am făcut și noi cîteva excursiuni pe la stațiunile climaterice, care ne-au răpit mult timp. Toamnă — poate — vom veni în România împreună cu soțul meu cu excursiune [a] ziariștilor.

Vă rog să primiți expresiunea stimei mele deosebite.

Dr. *Jindra Hušková-Flajšhansová*

La vara vă veți duce undeva? Noi rămînem probabil în Slovacia.

[Adresa (pe plic):] P. T., D-sale d-lui profesor universitar Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colței 24, Rumunsko.

Exp.: Dr. J. Hušková, Bratislava (Cehoslovacia), Klarisská 5.

B.A.R.S.R. — S 87 (28) / DXXXVIII. — 73. 051

[1] Acest ultim nr. trebuie să fie nr. 3—5 al a. XX (1 mai — 1 iul. 1924). În ciuda aparențelor însă, *VN* nu mergea „tot mai bine". Mai ales din cauza greutăților materiale, revista lui Ov. Densusianu își va suspenda apariția la începutul anului următor (1925).

[2] În ultimul timp, colaborarea Miei Frollo la *VN* devenise, într-adevăr, mai intensă, mai diversificată și mai interesantă. Vezi, supra, și scrisorile Miei Frollo către Ov. Dens. (în special, scris. I, nota 1).

[3] *GS*, care începuse să apară în 1923. În 1924 urma să apară, de fapt, fasc. 2 a volumului I.

[4] *Slovenská Umělecká Beseda* (= Cenaclul artistic slovac), din Bratislava.

[5] *Knižnica* (în limba slovacă) = Biblioteca.

XXIX [1]

Turčanský Sv. Martin, 13/VIII ⟨19⟩24

Mult stimate domnule,

primiți salutările noastre din orașul *Matiței*! [2]

A dv. *Jindra Hušková*

[Semnături autografe:] *Karol Hušek* [și o semnătură indescifr.]

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, București, str. Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — A 1384 / 178.

[1] Ilustrata reprezintă: „Turčianský Sv. Martin. Matica" (foto). Adresa: scrisă tot de Jindra H. Adresa, scris. și semnăturile: cu creionul.

[2] *Matița: Matica slovenská*, organizație patriotică înființată în 1863 în scopul promovării limbii și culturii slovace. Reședința organizației a fost Turčianský Sv. Martin (azi: orașul Martin), în nordul Slovaciei. Varianta *Turčanský* este forma cehă a toponimului.

XXX

Bratislava, 22/XII ⟨19⟩26

Mult stimate domnule profesor,

Primiți mulțumirile mele pentru separatul [1] [pe] care l-am primit în zilele acesteia [sic]. Mi-a părut așa de bine că v-ați iar [sic] adus aminte de mine. Ce mai faceți? La noi mereu aceiaș [sic] lucru. Vacanțele le-am petrecut în Italia de nord. De ce n-ați plecat la Paris, după cum ați plănuit? Noi avem în gînd să plecăm în Franță vara viitoare.

Pentru sărbătorile Crăciunului și ale Anului nou, primiți felicitările mele cele mai călduroase. Noi le petrecem de data această la noi acasă — la Bratislava.

Ce mai face d-na Frollo [2]? E sănătoasă? Numirea d-lui Papahagi [3] — l-am citit în jurnale și mi-a părut foarte bine de ea, pentru că știu că este și pe placul dv.

Primiți cele mai distinse salutări și din partea soțului meu.

Jindra Hušková-Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (29) / DXXXVIII. — Inv. 73. 052

[1] *Separatul* = extrasul.

[2] Nefiind la curent cu evoluția relațiilor dintre Ov. Densusianu și Mia Frollo, J.H.-Fl. continuă să creadă că cei doi erau încă în foarte strînse raporturi. Vezi, supra, scrisorile Miei Frollo către Ov. Dens.

[3] Tache Papahagi. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

XXXI

Bratislava, 23/II ⟨19⟩27

Mult stimate domnule profesor

Astăzi vă am expedia o carte [pe] care a trimes-o mie tatăl meu pentru dv. Vă roagă să o primiți ca semn [al] respectului și afecțiunei sale pentru dv.

Mare plăcere mi-a pricinuit scrisoarea dv. și ilustrată din Lourdes. Cum vă invidiez că ați putut face o călătorie atît de interesantă! Cu cîte bucurie aș vrea să plec de aicea măcar pentru cîteva zile. Mă ține însă bibliotecă și nu mă lasă! Sper însă că macăr pentru cîteva zile [să] reușesc să plec la Praga. La Paști am vrea să mergem la Paris; dacă nu vom merge, plec la Tatra ca să mă odihnesc nițel. Altfel nu este mult nou la noi. Cartea despre literatură română este acuma definitiv pregătită la tipar. Am și speranța că poate apare nu peste mult. Îmi lipsește grozav Praga și legăturile de acolo. Astfel se prelungesc toate pertractări[le] la infinit. Cred însă că cu ocaziunea vizitei mele la Praga se tot rezolvă spre bine. Cum ați găsit Parisul? Sigur ați fost satisfăcut. Ce mai este nou la București? Aș dori foarte mult să viu în România pentru cîtva timp, astfel [1] pierd contactul și îmi pare rău.

Zilele trecute a ținut la noi o conferință Karin Michaëlis [2] — era cel mai mare eveniment din stagiune — altfel nici nu merită să iasă omul de acasă.

Primiți, mult stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele și salutări[le] cele mai distinse din partea tatălui și bărbatului meu.

A dv.

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (30) / DXXXVIII. — Inv. 73. 053

[1] *Astfel:* folosit impropriu, în loc de *altfel*.

[2] Karin Michaëlis (1872—1950), renumită scriitoare daneză, reprezentantă a realismului. Romanele sale au fost traduse în multe limbi de largă circulație. Cîteva opere mai importante au fost traduse și în limba română.

XXXII [1]

Praga, 12/IV ⟨19⟩27

Primiți, mult stimate domnule, cele mai respectuoase salutări din Praga. Vă mulțumesc pentru scrisoarea, care mi-a făcut mare bucurie. Voi răspunde din Bratislava, unde plec poimîine.

A dv.

Jindra Hušková

[Adresa:] Monsieur prof. Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colței 24, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (31) / DXXXVIII. — Inv. 73. 054

[1] Ilustrata este o reproducere după o acuarelă: *Praha. Les toits de Malá Strana*, de Jaroslav Šetelík, ⟨19⟩08.

XXXIII

Bratislava, 23 IV ⟨19⟩27

Mult stimate domnule,

Vă mulțumesc sincer pentru scrisoarea dv. Mi-a făcut mare bucurie. Și eu am schimbat nițel atmosferă — am fost la Pragă pentru sărbătorile Paștelor noștri [sic]. Mă bucur totdeauna cînd viu acuma acolo. Orașul crește și devine tot mai mare. Nici nu se mai poate compara cu orașul [pe] care l-ați cunoscut dv. acum cîțiva ani. Și dv. ar place, cred, mai mult. Mi-am adus și vești bune despre cartea mea, care, sper, că — totuși — nu mai îndrăznesc s-o spun mai hotărît — apare în cîteva luni [1].

Unde mergeți anul acesta pentru vacanțe [2]? Noi nu ne-am încă decis. Am merge și în România — la mare. Nu credeți că n-ar fi prea tîrziu [3] în septembrie? Am vrea să stăm liniștiți undeva și am prefera chiar Mangalia — numai dacă ar fi confortul mai mare; plajă și liniștea ne place foarte mult acolo. Nu știți dacă s-a făcut oarecare progres acolo? Cum este la Techirghiol? Mi se pare că confortul ar fi acolo, numai dacă plajă ar fi tot așa de bună ca la Mangalia și vile la malul mării! Dar cred că e prea mare zgomot. La întoarcere ne-am opri pentru cîteva zile la București și, atuncea, cred, am avea plăcere să vă revedem și pe dv. N-ați merge chiar cu noi pentru cîteva zile la mare?

Pentru zilele Paștelor, primiți, mult stimate domnule profesor, cele mai distinse urări ale noastre. Cred că le veți petrece mai bine decît le-am petrecut eu — am avut o vreme teribilă și am fost chiar bolnavă.

Primiți, mult stimate domnule, cele mai călduroase salutări din partea mea, a bărbatului și a *tatălui* meu.

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (32) / DXXXVIII. — Inv. 73.055

[1] Vezi, aici, scris. XXXVI, nota 2.
[2] *Vacanțe* (pl.) = vacanță. Cf. fr. *vacances*, it. *vacanze*, germ. *Ferien*.
[3] *Tîrziu*: scris *târzâiu*.

XXXIV [1]

Bratislava, 29/V ⟨19⟩27

Mult stimate domnule profesor,

Marea bucurie mi-ați făcut-o prin trimiterea revistei dv., [pe] care am primit-o zilele aceste. Mă simt foarte fericită prin faptul că v-ați adus aminte de mine și vă felicit pentru bogatul și interesantul cuprins[al] ultimului volume[2]. Primiți cele mai respectuoase salutări.

Jindra Hušková

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colței 24, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (33) / DXXXVIII. — Inv. 73. 056

[1] Ilustrata este reproducerea unui tablou: „M. de Maria (Marius pictor), *Venezia nel 1848 — La fame*" (color).
[2] Probabil, fasc. 1 a vol. III din *GS*, apărută în 1927.

XXXV

Cernăuți, 3/IX ⟨19⟩27

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumim foarte mult pentru toată osteneală dv., [pe] care ați avut-o cu biletele noastre de tren. Le-am primit astăzi, așa încît plecăm acuma la 12 ore spre Cracovia, unde vom petrece ziua de mîine. Luni — sperăm — vom fi deja la Bratislava. Vă mulțumesc și pentru telegrama și jurnalul, [pe] care mi l-ați trimes. Bărbatului meu-i este mai bine, am trecut însă printr-o situație foarte grea — la Constanța și la Cernăuți.

Vă mulțumesc încă o dată, stimate domnule profesor, pentru tot ce ați făcut pentru noi — și scuzați că am îndrăznit a vă deranja.

Primiți cele mai respectuoase salutări ale noastre.

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (34) / DXXXVIII. — Inv. 73. 057

XXXVI

Bratislava, 8/IX ⟨19⟩27

Mult stimate domnule profesor,

„Post tot discrimina rerum" [1], am ajuns luni acasă. Am plecat din Cernăuți sîmbăta, și seară am venit la Cracovia, unde am rămas pînă duminecă seară. Am vizitat orașul, care ne-a plăcut foarte mult — mai ales monumentele sale istorice și pinacoteca. Numai că bărbatul meu, fiind bolnav, s-a grăbit acasă. Este acuma mai bine, cu toate că are niște dureri foarte chinuitoare în spate. Sper însă că-i vor trece peste cîtva timp.

Vă aș fi foarte îndatorată dacă, mult stimate domnule profesor, ați avea bunăvoința de a citi cartea mea [2] și de a-mi spune critica severă, pentru că știu foarte bine că are foarte multe lipsuri. În ce[e]a ce privește partea ei antologică — am vrut s-aleg niște pagini caracteristice pentru dezvoltarea poporului românesc. După cum am și scris — nuvele[le] [le]-am lăsat la o parte, traducîndu-le în volumul *Cireșul lui Lucullus* [3], care ar putea forma parcă un adaos la cartea mea cea din urmă.

Fiți asigurat, domnule profesor, că vă voi fi foarte îndatorată pentru toate observațiunile [pe] care mi le veți face.

Primiți cele mai distinse salutări din partea mea și a soțului meu.

Jindra Hušková-Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (35) / DXXXVIII. — Inv. 73. 058

[1] *Post tot discrimina rerum* (lat.) = după atîtea încercări.

[2] J. Hušková-Flajšhansová, *Rumunšti prosaikové v rámci vývoje jednotlivých literárních škol.* (S ukázkami) [= Prozatorii români în cadrul dezvoltării diferitelor școli literare (Cu exemplificări)], Praha, 1927. Cartea, dedicată lui Ov. Densusianu, conține o istorie a prozei românești de la Kogălniceanu pînă în contemporaneitate (p. 7—84) și un epilog despre reacția împotriva *Sămănătorului*, despre *Viața nouă* a lui Ov. Densusianu și despre proza românească „actuală" (p. 85—91); apoi, după o sumară bibliografie, urmează o antologie (p. 93—173) cu texte de istorie literară și de beletristică, din N. Iorga, M. Kogălniceanu, Al. Russo, V. Alecsandri, Ion Ghica, N. Bălcescu, T. Maiorescu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, Em. Gîrleanu, Ov. Densusianu. Studiul și traducerile: în limba cehă. Rezumatul în limba franceză al studiului (p. 177—186) se încheie cu un nou elogiu la adresa lui Ov. Densusianu și a *Vieții noi*. Unele referiri la etapele de redactare a cărții se întîlnesc și în scrisorile anterioare ale J.H.-Fl. (vezi, aici,scris. XXXIII). Vezi și Toader, *Preleg.*, p. 130—132.

[3] Antologia *Lukullova třešeň* [= Cireșul lui Lucullus] a fost publicată de J.H.-Fl. la Praga, în 1926. Preocupările pentru pregătirea antologiei sînt relativ vechi (vezi, aici, scris. XI și următoarele). Volumul cuprinde (p. 7—225), în traducere cehă, nuvele de D. Anghel-St. O. Iosif, I. Gorun, I. Agîrbiceanu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, Delavrancea, Al. Brătescu-Voinești, I. Slavici, I. Creangă, V. Alecsandri, Al. Odobescu, C. Negruzzi, și se încheie cu prezentarea redactată de traducătoare: *Rumunská novelistika* (p. 227—236). Vezi Toader, *Preleg.*, p. 146.

XXXVII

Bratislava, 4/X ⟨19⟩27

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea dv. și pentru bunele cuvinte [pe] care mi le-ați adresat și îndrăznesc a veni cu o mare rugăminte. Cînd am fost ultima dată în România, am tradus în limba cehă articolul dv. despre *Poezia română în secolul al XIX-lea* [1]. Traducerea a rămas pîn-acuma în manuscris și eu aș vrea s-o scot acuma într-o carte mică de vreo 50 de pagini. Vin acuma, domnule profesor, cu o mare rugăminte, ca să-mi dați voie a publica traducerea această și să-mi mai adăogați la sfîrșit cîteva aprecieri despre poezia română în ultimii 25 de ani. Aprecierea această ar putea fi scurtă — însă aș dori-o foarte mult — pentru că astfel de studiu al dv. ar reda cititorului nostru tablou[l] caracteristic al poezi[e]i române și ar complecta în această privință cartea mea despre *Prozatorii români* [2]. Îmi place foarte mult articolul dv.,

pentru că este scris foarte limpede și clar și pentru un străin. Nici nu cred că ar trebui să schimbați ceva, afară — poate — de sfîrșitul articolului. Dacă ați dori însă modificări, le fac după cum mi le indicați. Ce[e]a ce privește pe versuri cuprinse în studiul dv — nu le-am tradus încă — nu credeți că s-ar putea să le redau și în proza? Vă aș fi foarte recunoscătoare, domnule profesor, dacă ați consimți cu planul meu și mi-aș da toată silința ca cărticică această să apară cît de curînd și într-o formă frumoasă — reprezentativă.

Pentru Crăciun tare aș dori a veni în București. Veți fi și dv. acolo? Eu cred că voi putea obține un concediu de 3 săptămîini [sic], ca să mai pot studia nițel pe la Academie și să-mi pot culege materialul.

Bărbatul meu este deja bine și ne-am reluat viața noastră obicinuită. Despre cartea mea [3] au apărut deja trei recenziuni foarte bune în *Národní politika*, *Národní listy* și *Slovenský denník*. În ziare românești a mai apărut, afară de articolul din *Universul*, și o recenziune scurtă în *Aurora* a d-lui Clarnet [4]. Ministerul de externe al nostru a și cumpărat 50 de exemplare pentru celelalte ziare și reviste românești.

Primiți, mult stimate domnule profesor, cele mai respectuoase salutări ale mele și nu vă supărați pe mine.

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (36) / DXXXVIII. — Inv. 73.059

[1] Ov. Densusianu, *Poezia română în secolul al XIX-lea*, în *NRR*, vol. 3, 1901, nr. 25 (1 ian.), p. 12—26. Vezi și scris. urm. (XXXVIII, XXXIX, XL, XLII, XLIII).

[2] Vezi scris. precedentă (XXXVI), nota 2.

[3] Vezi scris. precedentă (XXXVI), nota 2.

[4] Adolf Clarnet, publicist. Pentru convingerile sale socialiste, expulzat din țară, nu mult înainte de 1900. Se stabilește în Franța, de unde se întoarce, după 16 ani, în preajma primului război mondial. Bun prieten cu Dim. Anghel. A tradus în limba română opere de Anatole France, André Maurois, Georges Duhamel, iar în limba franceză *O făclie de Paști* de I. L. Caragiale *(Le cierge de Pâques*, Paris, [1912]). A lăsat o emoționantă evocare a lui Dim. Anghel *(Mitif, poetul florilor*, București, 1929). Ziarul *Aurora* (București), în a cărui conducere a fost Clarnet un timp oarecare, era organul Partidului Țărănesc. Partidul și ziarul: întemeiate de dr. N. Lupu, în 1921.

XXXVIII

Bratislava, 2 iulie 1928.

Mult stimate domnule profesor,

Soțul meu s-a întors din România încîntat și mi-a povestit despre vizita la dv. Vă cere scuze, prin mine, că n-a putut veni la dejun — era însă așa de grăbit în ultima zi, că aproape ar fi scăpat trenul. Ca totdeaună — programul conferinței l-a ținut tot timpul.

Din Praga am un bun răspuns deocamdată, după care pot nădejdui că lucrarea dv. va apare în *Světová knihovna* — cum am și plănuit.

Unde veți petrece dv. vara această? Noi, cred, rămînem în țară ori vom pleca la Lovrana pentru trei săptămîni — dar numai în luna august. Aicea, după vremea rea, au început deja căldurile mari. Unica salvare este a trăi în apă ca broaștele.

Mă gîndesc că aţi avut mult de făcut la sfîrşitul anului.

Primiţi, mult stimate domnule profesor, salutări respectuoase din partea mea şi a bărbatului meu.

J. Hušková

B.A.R.S.R. – S 87 (37) | DXXXVIII. – Inv. 73.060

XXXIX

Bratislava, 2/XI ⟨19⟩28

Mult stimate domnule profesor,

Văd că prea multă vreme a trecut de cînd am avut plăcerea a prim scrisoarea dv., care mi-a făcut o bucurie aşa de mare. Ne-am întors de la Bojnice pe la sfîrşitul lui august şi, cu toate că aproape fiecare zi mă pregăteam să vă răspund, n-am ajuns niciodată într-o stare sufletească care mi-ar permite să stau niţel de vorbă cu dv., ce[e]a ce înseamnă pentru mine totdeauna o adevărată serbătoare. Am fost mereu nemulţumită, rău dispusă şi tristă în ultimul timp — mă consumau diferite ocupaţiuni, care nu-mi dădeau să mă concentrez măcar, să scriu o scrisoare; vedeţi, într-o stare sufletească la fel — n-am putut îndrăzni să vă scriu. Cu toate acestea însă, vă urmăream în gîndurile mele — la facultate, la Academie, la Fundaţie. Cu mare interes am citit şi despre conferinţele asupra bascilor [1] şi mi-a părut nespus de bine că, cu anunţul, v-aţi adus aminte şi de mine. Dacă m-aţi întreba însă ce am făcut în vremea aceea, ar trebui să vă răspund cu ruşine: nu făceam nimic, pierdeam timpul pe la teatru, cinematografe cu oameni care mă plictiseau şi cu care nu mă simţeam bine. La Bojnice însă a fost frumos, linişte ca în basme, aşa că am putut să citesc mult, am citit şi cîteva lucrări beletristice româneşti din ultimul timp, [pe] care mi le-a adus bărbatul meu — dintre ele parcă cartea lui C⟨ezar⟩ Petrescu, *Întunecare* (t. I) mi-a plăcut mai mult. Abia acuma ajung să citesc şi pe Lovinescu, *Ist⟨oria⟩ lit⟨eraturii⟩ romî⟨ne⟩* (vol. I şi al II-lea)[2], cartea interesantă mai ales pentru un străin îndepărtat, căruia-i aduce multe amănunte necunoscute. Îmi pare într-adevăr foarte rău că sînt aşa de îndepărtată de viaţa rom⟨ânească⟩ literară, şi singura mea speranţa este să capăt un concediu de studii măcăr [sic] pentru o lună şi să plec în România. Aş vrea să fiu acolo în luna martie-aprilie [a] anului viitor; mi se pare că vremea aceea ar fi cea mai potrivită pentru mine — nefiind nici prea frig, nici prea cald — ştiţi, mi-e frică de căldurile Bucureştilor. Veţi fi şi dv. atuncea la Bucureşti? Tare aş dori să iau parte la cursurile dv. la universitate!

Sînt foarte mîhnită că apariţia cărţii despre *Poezia rom⟨âneasc㠩* zăboveşte la Praga şi că nu pot să vi-o prezint aşa de repede cum am nădejduit. Mă pregătesc să plec în luna această acolo, ca să mă informez mai bine.

Nu vă supăraţi, vă rog, că v-am ţinut prea mult cu scrisoarea mea. Încă o întrebare: sînteţi sănătos? Mă tem că sînteţi copleşit de muncă la universitate.

Primiți, mult stimate domnule profesor, expresiunea stimei mele și respectuoase salutări din partea soțului meu.

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (38) / DXXXVIII. — Inv. 73.061

[1] E vorba de „săptămîna bască" organizată între 26—30 septembrie 1928, la București, de Muzeul Basc din Bayonne și de guvernul român, la propunerea lui Ov. Densusianu. Vezi, supra, scrisoarea lui J. Daranatz, și, infra, în secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, scrisorile Muzeului Basc menționat.

[2] Pentru corespondența dintre J.H.-Fl. și Eug. Lovinescu, vezi, aici, scris. I, nota 1.

XL

Bratislava, 20/XII ⟨19⟩28

Mult stimate domnule profesor,

Primiți, vă rog, întîi, urările mele cele mai călduroase pentru sărbătorile Crăciunului. Anul nou să vă aducă mulțumirea deplină și satisfacție pe cîmpul cercetărilor dv. Tare aș fi vrut să vă prezint de Crăciun traducerea essayului dv. în cehește; la dorință editorului eram însă nevoită să-mi caut încă un alt traducător pentru poezii, ca să le pună în forma poetică a originalului fragmentelor române. L-am și găsit — și mi-a promis că, după Crăciun, [î]mi va aduce lucrarea gata. Așa de prost merge omului cînd vrea și ține să apară ceva „mai repede".

Noi stăm peste sărbători la Bratislava; după 26 dec. plec la Praga la părinți[i] mei și mă întorc la Anul nou.

Acuma sînt și ceva mai „au courant" cu literatura românească, deoarece directorul ne-a abonat și *Viața rom⟨ânească⟩* pentru biblioteca — așa că am mai multe reviste rom⟨ânești⟩ la dispoziție. Avem acuma și consulatul general al Rom⟨âniei⟩ la Brat⟨islava⟩ așa că ne simțim și mai aproape de România [pe], care sper că o voi revedea la primavară și poate chiar mai devreme...

Primiți, vă rog, cele mai respectuoase salutări și din partea bărbatului meu.

Jindra Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (39) / DXXXVIII. — Inv. 73.062

XLI[1]

Praha, 28/XII ⟨19⟩28

Mult stimate domnule profesor,

Primiți cele mai respectuoase salutări din orașul meu natal și din partea tatălui meu. Vă dorim tot binele pentru anul acela care vine.

Jindra Hušková

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colţei 24

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (40) | DXXXVIII. — Inv. 73.063

[1] Ilustrata e o reproducere după o acuarelă de Jaroslav Šetelík: *Prague — Vue du jardin Fürstenberg. 1915* (color).

XLII

Bratislava, 11/VI ⟨19⟩29

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea primită. Sper că aţi primit şi volumul pentru Zubatý [1], care s-a expediat de aicea la 27 mai.

La toamna apare traducerea essayului dv., la care vreau să adaug şi traduceri din poeţi români moderni. Vreau să pun acolo o poezie din Anghel; una, două de Tudor Arghezi *(Oseminte pierdute, Inscripţie pe o casă de ţară)*; de la Lucian Blaga, poezii[le] *Melancolie*, *Dorul* din *Poemele luminii*; de Minulescu *Celei care pleacă*; o poezie din primul volum [al] lui Goga [2]; o poezie [a] lui Ion Pillat; o poezie din *Raze peste lespezi* [3]. Dacă aţi crede că mai lipseşte cineva caracteristic şi de talent dintre poeţi[i] moderni, vă rog, indicaţi mie, cine mai ar fi şi ce poezie ar fi de tradus. Ştiu că ar fi încă mai mulţi poeţi moderni de tradus; din cauza dimensiuni[i] limitate a cărţii, trebuie să aleg pe cei mai de frunte şi cei mai caracteristici pentru evoluţia literară. La sfîrşitul cărţii voi pune şi un rezumat în franţuzeşte. Cu înfăţişarea ei sper că veţi fi deplin de mulţumit — va fi cea mai îngrijită. Vă rog să-mi spuneţi şi sub ce condiţiuni mi [4] daţi cartea — dacă doriţi onorarul — şi cîte exemplare libere doriţi să aveţi. O parte de exemplare se va scoate ca o ediţie bibliofilă.

Vacanţele [5] le vom petrece la Bojnice, ca anul trecut. Plecăm acolo la 5 iulie şi ne întoarcem la sfîrşitul lunei. Ne-ar face o foarte mare plăcere dacă aţi veni şi dv. acolo. Regiunea este foarte frumoasă, traiul ieftin. Am face mai tîrziu [6] şi o excursie pe la valahi ai dv. Bărbatului meu i-ar face o foarte mare plăcere să vă însoţească la excursia aceasta! Eu aş fi fericită! Nu luaţi şi pe d-l Papahagi — cu oiţele [7] lui? Ne-ar face o foarte mare bucurie să-l vedem la noi. Eu am studiat cărţile lui Lovinescu despre poezia română şi proza şi am tradus cele cîteva poezii, de care am nevoie pentru cartea. Mi-au plăcut poeziile lui Arghezi, mai ales. La universitate am citit cartea lui Damian Stănoiu *Necazurile părintelui Ghedeon.*

Mă gîndesc că aveţi mult de făcut acuma la sfîrşitul anului — trebuie să vă odihniţi bine pe urmă!

Primiţi cele mai distinse salutări şi din partea bărbatului meu.

Jindra Hušková

N.B. Scuzaţi forma scrisorii acesteia. M-au întrerupt de trei ori!

[1] Josef Zubatý (1855—1931), renumit lingvist ceh, profesor la Universitatea din Praga. A publicat studii de indoeuropenistică și studii privitoare la limbile balto-slave, sanscrită și cehă.

[2] Octavian Goga, *Poezii*, Budapesta, 1905.

[3] Ov. Densusianu, *Raze peste lespezi*, Paris, 1924.

[4] *Mi*: scris din eroare, *ni*.

[5] *Vacanțele* = vacanța. Vezi, aici, scris. XXXIII, nota 2.

[6] *Tîrziu*: scris *tîrzîiu*.

[7] Aluzie la preocupările lui Tache Papahagi în legătură cu păstoritul (terminologie etc.).

XLIII

Bratislava, 19/X ⟨19⟩29

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc încă o dată foarte mult pentru corectarea rezumatului francez. Aștept tocmai ultimele corecturi de la tipografie și sper că cartea va fi gata pînă la sfîrșitul lunei de octombrie. E natural că dv. primiți numai-decît primele exemplare [ale] cărții dv.[1]

După cum știți, am luat parte la congresul filologilor slavi din Praga [2], care a fost foarte bine organizat și foarte interesant. Din partea românilor au venit domnii Panaitescu [3], Cartojan [4] și Bărbulescu [5] din Iași. D-l Cartojan a venit și la Bratislava, unde am făcut cunoștința d-lui profesor Bartoli [6] din Torino, care cu mîndrie mi-a arătat recenzia favorabilă a dv. în *Grai și suflet* despre cartea sa [7]. Am vorbit împreună foarte mult despre dv. și operele dv.

În luna novembrie vom avea aicea un festival românesc, la care vor lua probabil parte și d-nii de la legația românească din Praga — cu d-l ministru în frunte. Se va da și *Năpasta* lui Caragiale în traducerea d-lui Staca [8]. Vom întemeia cu ocazia aceasta și o filială a „Societății ceho-române" din Praga [9].

Aștept cu mare plăcere exemplarul de la *Histoire de la langue ⟨roumaine⟩* ediția nouă [10]. Pricep foarte bine și supărările dv. cu tipografii — eu am de lucrat cu o tipografie foarte bună și totuși nu merge lucru[l] așa de bine, cum aș fi așteptat-o.

Trăim acuma în semnul alegerilor — într-o vreme cam turbură — prietenii de ieri le pierdem în dușmănii [sic] de astăzi. Situația este foarte dificială [sic] aicea la noi în Slovacia.

Mă gîndesc că trebuie să fiți extrem de ocupat acuma la începutul anului universitar.

Primiți multe salutări respectuoase și de la soțul meu.

J. Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (42) / DXXXVIII. — Inv. 73.065

[1] E vorba de ediția bibliofilă, care va apărea în cursul aceluiași an (1929), la Břeclav: [Ovid Densusianu], *Moderní rumunské básnictví* [= Poezia română modernă]. Lucrarea cuprinde (p. 11—64) traducerea în cehă a studiului lui Ov. Dens., *Poezia română în secolul al XIX-lea* (vezi, aici, scris. XXXVII, nota 1), apoi o antologie de poezii din Oct. Goga, I. Pillat, D. Anghel,

Ov. Densusianu, I. Minulescu, L. Blaga, T. Arghezi, în versiune cehă *(Výbor moderní rumunské poesie*, p. 65—87), un rezumat francez al studiului introductiv (Ov. Densusianu, *La poésie roumaine moderne*, p. 89—95) și o postfață *(Remarque de la traduction*, p. 96—98) a îngrijitoarei ediției, J. Hušková-Flajšhansová, care semnează și o scurtă prefață la carte. Imediat după apariție, în noiembrie 1929, J.H.-Fl. îi va trimite lui Ov. Dens. două exemplare din lucrare. Vezi scrisoarea de mulțumire a lui Ov. Dens., din 24 XI 1929, în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 50—51 (scris. XII). Tot acolo, p. 39—40, vezi și J. Hušková, *Anii mei de ucenicie*... Cf. Toader, *Preleg.*, p. 135, 148—150.

[2] Primul congres internațional de slavistică, care a avut loc la Praga, între 7—13 octombrie 1929.

[3] P. P. Panaitescu.

[4] N. Cartojan.

[5] Ilie Bărbulescu.

[6] Matteo Bartoli.

[7] Emitenta se referă, probabil, la recenzia lui Ov. Dens., publicată în *GS*, III, fasc. 1, 1927, p. 253—257, la cartea lui M. Bartoli, *Introduzione alla neolinguistica* (Genève, 1925). Vezi, supra, scris. I a lui M. Bartoli către Ov. Dens., nota 1.

[8] *Năpasta* lui I. L. Caragiale, în traducerea lui Gh. Staca și Ota Hink, realizată în 1929, s-a jucat, într-adevăr la Bratislava, atunci (1929), în versiune slovacă *(Krivé obvinenie)*, iar anul viitor (1930), în versiune cehă *(Muž ze tmy)*, la Praga. Vezi Toader, *Preleg.*, p. 173.

[9] Vezi scris. XLVI, nota 1.

[10] *DHLR*, I, Nouveau tirage par procédé photomécanique, Bucarest, 1929 (Publié par l'Institutul de filologie și folclor).

XLIV [1]

Bratislava, 27/VIII ⟨19⟩31

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea și pentru ilustrată, prin care v-ați adus aminte de mine. Cred că v-ați întors deja la București, de la Slănic. Noi abia de săptămînă această ne-am întors definitiv în oraș. Am stat două luni de zile la Železná Studánka-Eisenbrünnel — o „localitate" modestă aproape de Bratislava, care acuma e părăsită cu totul, deoarece drumul este în construcție. Toată „localitate[a]" o constituie o singură casă situată frumos între păduri la marginea unui lac, unde ne-am scăldat. Așa că ne-am odihnit destul de bine acolo — cu toate că am avut o vreme mizerabilă — a plouat tot timpul. Eu însă am profitat și mi-am schițat studiul asupra dramei și teatrului românesc [2]. Îmi mai lipsesc cîteva detalii ca să-l pun cu totul la punct. Traducerea piesei lui O. Goga, *Meșterul Manole*, este gata și ea [3] și se află actualmente la dramaturgul Teatrului Național din Praga.

Cred că voi veni la București în luna noiembrie, cînd se vor termina examenele la facultate și voi sta cam o lună. Mai mult nu cred că voi putea să rămîn, deoarece mi-am luat deja o parte din concediul de anul acesta.

Vă mulțumesc și pentru *Grai și suflet*[4], pe care l-am citit la Eisenbrünnel cu mare interes.

În timpul ședерei noastre acolo, am fost și de două ori la Praga, să văd pe tata, care s-a recules nițel din lovitură cea grea. Îmi scrie însă cîteodată niște scrisori foarte triste, care mă neliniștesc. Mă pregătesc să plec iar la dînsul peste cîteva zile.

Cum v-ați simțit dv. la Slănic? În iulie — poate — ați avut vreme bună și v-ați odihnit bine. Nici noi nu ne gîndim să plecăm undeva în străi-

inătate afară de România. Mi-e chiar frica, acumă [sic], să plec prea departe de-acasă, deoarece știu că tatălui i pare mai rău cînd mă simte prea departe.

Acuma — la începutul anului — veți fi iar foarte ocupat. Eu mă voi grăbi ca să termin lucrarea mea asupra teatrului, că să-l am gata cînd voi veni în România. Cu munca macăr [sic] omul uită de fapte triste, care mă urmăresc acuma mereu.

Primiți, mult stimate domnule profesor, cele mai distinse salutări de la mine și din partea soțului meu.

J. Hušková-Flajšhansová

B.A.R.S.R. — S 87 (43) / DXXXVIII. — Inv. 73.066

[1] Scrisoare în chenar negru.
[2] Studiul respectiv va apărea în 1934. Vezi, aici, scris. XLVI, LIII.
[3] E vorba de traducerea în limba cehă, apărută sub titlul: Octavian Goga, *Mistr Manole*. Hra o třech jednáních [...] Přeložily Helena Langová a Jindra Hušková-Flajšhansová, Bratislava, 1935. Ediția conține, ca prefață, cuvîntul de salut al lui Milan Hodža, ținut cu ocazia reprezentării piesei la Bratislava (9 mai 1935), precum și o postfață semnată de J.H.-Fl. (despre piesă și autor).
[4] *GS*, V, fasc. 1, 1931.

XLV [1]

[Praga,] 30/IX ⟨19⟩31

Salutări distinse din Praga.

Jindra Hušková

[Completarea și semnătura originală a lui V. Flajšhans:] Avec un salut cordial

Dr. *V. Flajšhans*

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Rumunsko, Bucarest, strada Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (44) / DXXXVIII. — Inv. 73.067

[1] Ilustrata este o vedere: „Praha. — Husův pomník od L. Šalouna" (foto).

XLVI

ČESKOSLOVENSKO – RUMUNSKÝ SPOLOK [1],
BRATISLAVA

Bratislava, dňa 14/XI 1931

Mult stimate domnule profesor,

Scuzați forma acestei scrisori. Dar numai săptămîna această m-au transportat acasă din spital, unde am fost subit operată la apendicita. Vedeți,

prin urmare, că și data această trebuie să renunț de a veni în România înainte de Crăciun, deoarece trebuie să mă odihnesc acuma și să nu întreprind o călătorie mai îndelungată. Profesorii mă sfătuiesc să plec pentru cîteva săptămîni la Tatra — pentru reconvalescența. Cred că voi sta acolo pînă la Crăciun. După vacanțele Crăciunului aș putea să vin însă îndată în România — cred că studenții nu vor fi ocupați în a doua jumătate [a] lui ianuarie cu examene. Ce credeți, domnule profesor? Eu regret foarte mult că iar trebuie să amîn venirea mea în România, deoarece conferințele le am pregătite de mult și am și nevoie de mai multe date pentru studiul meu asupra teatrului și dramei românești.

Acuma mă simt destul de bine și mă aflu într-o bună dispoziție sufletească. Mă odihnesc și eu acuma nițel acasă, deoarece nu pot încă de a ieși afară din cauza ranei. Citesc și recitesc cărțile care mi-au plăcut și parcă aș întîlni prieteni buni de altădată. Ieri am citit și recitit, s⟨pre⟩ e⟨exemplu⟩ colecția dv. *Grai și suflet* — cu multă atenție și multă admirație pentru munca dv. și parcă mă simțeam mai aproape de sfera dv. și de la universitate. Îmi permit însă și luxul să citesc și ceva beletrie [2], pentru care niciodată nu-mi ajungea vreme.

Sper că voi avea vești bune de la dv. Ce bucurie dacă aș putea avea o nouă lucrare a dv. pentru Tatra.

Primiți, vă rog, cele mai distinse salutări de la mine și din partea soțului meu.

J. Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (45) | DXXXVIII. — Inv. 73.068

[1] *Československo-rumunský spolok* (in limba slovacă) = Asociația cehoslovaco-română. Vezi, aici, scris. XLIII. Cf. Toader, *Preleg.*, p. 125—142.
[2] *beletrie* = beletristică. Vezi, aici, scris. XXI, nota 7.

XLVII

Bratislava, 2/VI ⟨19⟩32

Mult stimate domnule profesor,

Mi-am permis alaltăieri să vă trimet un exemplar din *Lidové noviny* — cel mai citit ziar din Cehoslovacia, cu articolul meu. Este numai o schiță fugară cu o singură menire: de a apropia publicului nostru cîteva nume însemnate ale științei românești. Am scris deja cîteva articole de felul acesta, care au întîmpinat un interes destul de mare.

Vă am trimes, domnule profesor, o carte poștală din Praga, unde am petrecut cîteva zile plăcute cu tatal [sic] meu, care, acuma, instalat din nou, se simte destul de bine și arată sănătos. Firește că i-am povestit mult despre dv. și despre amabilitatea dv. față de mine. Dînsul a avut în ultimul timp o mare satisfacție sufletească — una din cele puține pe care i le-a hărăzit viața — adică — că lucrarea sa *Klaret* [1], pe care o știți și dv., a primit un premiu extraordinar din partea Academiei Cehe.

Ce[e]a ce privește pe mine — nu prea mă simt satisfăcută de activitatea mea d-aicea, pentru că pîn-acuma n-am putut să mă ocup de nimic mai însemnat ori să isprăvesc ce[e]a ce am plănuit. Parcă am prea puțină liniște aicea, fiind mereu distrată de alte treburi mai puțin importante, așa încît a rămas să scriu numai cele cîteva articole pentru ziare, cîte-o conferință la radio (despre Sigrid Undset[2] etc.). Un bilanț sărac...

Ce[e]a ce mă preocupă mereu este gîndul să vă văd la noi în timpul vacanței. Ce mare plăcere ne-ar face să vă putem însoți nu numai prin munții Moraviei, ci și prin Bratislava și prin munții Tatra. Așteptăm, prin urmare, veste din partea dv., cînd vă putem aștepta la noi. Se poate că la vara — în iulie — va veni și tata din Praga pe la noi pentru cîteva zile — ce mare plăcere i-ar face să vă revadă și pe dv.! Vă rog foarte mult să nu părăsiți gîndul de a veni pe la noi și să nu ne dați uitării pentru vara această. Nu-i așa, îl luați și pe d-l Papahagi[3]?

Primiți multe cele mai distinse salutări și din partea soțului meu. Vă așteptăm cu nerăbdare.

J. Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (46) / DXXXVIII. — Inv. 73.069

[1] *Klaret a jeho družina.* Sv. I—II. Tekst z rukopisů upravil a vydal [= Klaret și ceata lui. Vol. I—II. Text aranjat după manuscrise și editat de] V. Flajšhans. Praha, 1926—1928. Bartoloměj Klaret (sec. XIV), magistrat și pedagog ceh, autor al unor dicționare latino-cehe prin care a contribuit, în mare măsură, la crearea terminologiei științifice cehe.

[2] Sigrid Undset (1882—1949), renumită scriitoare norvegiană, reprezentantă a realismului. A publicat numeroase romane. Premiul Nobel (1928).

[3] Tache Papahagi.

XLVII

Bratislava, 1/VIII ⟨19⟩32

Primiți, mult stimate domnule profesor, cele mai respectuoase salutări din Bratislava, unde m-am întors, după program, la 28 iulie și unde așteptăm cu nerăbdare vești de la dv. În Jugoslavia ne-a plăcut foarte mult și ne-am odihnit bine.

J. Hušková

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colței 24, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (47) / DXXXVIII. — Inv. 73.070

[1] Ilustrata este o reproducere (foto) după o stampă: „Hrad Devín pred 100 rokami". Sub stampă: un lung text explicativ în limba latină și în limba germană.

XLIX[1]

Praha, 1/XI ⟨19⟩32

Primiți, mult stimate domnule profesor, multe bune amintiri din Praga, unde sînt pentru cîteva zile de vizita la tatăl meu. Vă mulțumesc și pentru

Histoire de la langue ⟨roumaine⟩ [2] și *Grai și suflet* [3] — m-am bucurat foarte mult cînd le-am primit.

Distinse salutări.

J. Hušková

[Completarea și semnătura originală a lui V. Flajšhans:]
Salutations sincères

par *V. Flajšhans*

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colței 24, Rumunsko.

C p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (48) / DXXXVIII. — Inv. 73.071

[1] Ilustrata reprezintă: „Praha — Hradčany" (foto).
[2] *DHLR*, II, fasc. II, Paris, 1932.
[3] *GS*, V, fasc, 2, 1932.

L

DR. JINDRA HUŠKOVÁ-FLAJŠHANSOVÁ
BRATISLAVA, KEMPELENOVA 1

Bratislava, 26/III ⟨19⟩33

Mult stimate domnule profesor,

Permiteți să vă mulțumesc pentru noul volum din *Literatura rom⟨ână⟩ mod⟨ernă⟩* [1], pe care l-am primit zilele acesteia [sic] cu așa de mare bucurie. Parcă am regăsit o cunoștință veche, cînd am citit cartea această, care mi-aduce așa de mult aminte momentele cele plăcute, cînd acum 14 ani o citeam în litografie la Biblioteca Academiei Române [2]. Vă mulțumesc foarte, foarte mult. Abia zilele acesteia [sic] am și primit *România literară* cu cuvintele calde ale lui O. Șuluțiu privitoare la activitatea dv. universitară [3]. Vă închipuiți cu cîtă bucurie le-aș fi subscris și eu...

Primiți, vă rog, mult stimate domnule profesor, cele mai distinse salutări.

J. Hušková

Carton. — B.A.R.S.R. — S 87 (49) / DXXXVIII. — Inv. 73.072

[1] Ov. Densusianu, *Literatura română modernă*, vol. III, București, 1933. Cu acest volum se încheie lucrarea respectivă a lui Ov. Dens. Ea reprezintă cursul ținut la Facultatea de litere din București între 1899—1901.

[2] Emitenta scrisorii se referă la versiunea litografiată a cursului, apărută imediat după încheierea acestuia.

[3] Octav Șuluțiu, *Ovid Densusianu — 35 de ani de învățămînt*, în *România literară* (București), 1932, nr. 42, 3 dec., p. 1.

LI[1]

Trenčianské Teplice, Vila Jena, 18/VIII [1933]

Mult stimate domnule profesor,

De o săptămînă mă aflu aicea în staţiunea climaterica această admirabilă şi ideal situată printre păduri. Am odihna deplină şi cred că voi mai rămîne încă 3 săptămîni. Unde sînteţi dv.?

Multe distinse salutări.

Jindra Hušková

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colţei 24, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (50) / DXXXVIII.— Inv. 73.073

[1] Ilustrata reprezintă: „Trenč. Teplice — Trenčín" (foto). Anul expedierii: după ştampila poştei.

LII[1]

Bratislava, 22/XII 19⟨33⟩

În preajma Crăciunului şi Anului nou, primiţi, mult stimate domnule profesor, cele mai bune urări şi amintiri din partea noastră.

J. Hušková

[Semnătură originală:] *Karol Hušek*

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, Bucarest, strada Colţei 24, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (51) / DXXXVIII. — Inv. 73.074

[1] Ilustrată convenţională de sărbători. Desen: un înger, un vînător şi un ţăran prezentînd, într-un cadru de pădure, naşterea lui Cristos. Dedesubt: textul unei colinde (în 10 versuri). Incipit: „Co to znamená v Betleme nového". Pe verso, urarea: „Šťostné a veselé svátky Vánoční" Ambele texte: în limba cehă.

LIII

DR. JINDRA HUŠKOVÁ-FLAJŠHANSOVÁ
BRATISLAVA, KEMPELENOVA 1

Bratislava, 25/VI ⟨19⟩34

Mult stimate domnule profesor,

Îi-a părut foarte rău soţului meu că, fiind la Bucureşti cu ocazia M. E. a Presei [1] şi fiind obligat prin programul oficial, nu vă-a putut vizita. În locul lui vă scriu dv., să-l scuzaţi şi să ne faceţi parte de [2] planurile dv. pentru vara. Noi am vrea să mergem la Mangalia în august. Aţi putea să ne daţi cîteva lămuriri? Cred că aţi fost în timpul din urmă acolo şi vă-am fi foarte recunoscători să ne recomandaţi o vilă mai prezentabilă, nu prea scumpă

și în apropierea plăjei — dacă se poate. Ori ați stat dv. la hotel? S-o fi clădit un hotel nou acolo? Scuzați, mult stimate domnule profesor, că îndrăznesc de a vă cere informațiuni. Nu aveți în gînd, și dv., să veniți acolo? Ne-ați face o foarte mare bucurie, dacă am putea să stăm în soc⟨ietatea⟩ dv. Cartea mea despre *Teatrul rom⟨ânesc⟩ modern* — o scoate, cred, „Orbis" la toamna[3]. Sper că personal vă voi putea spune mai multe despre planurile mele. Primiți, vă rog, mult stimate domnule profesor, cele mai distinse salutări.

J. Hušk⟨ová⟩[4]

Carton.-B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens. XIV, ms. 76

[1] M.E. a Presei = Mica Antantă a Presei. Vezi Toader, *Preleg.*, p. 180, 188. J. Hušková notează inițiala *E* din grafia fr. *Entente* (La Petite Entente de la Presse).

[2] *să ne faceți parte de* (expresie improprie) = să ne împărtășiți.

[3] J. Hušková — Flajšhansová, *Moderní rumunské drama* [= Teatrul românesc modern], Praha, 1934 (Ars. Svazek 15). Lucrarea, apărută într-adevăr la editura „Orbis", în limba cehă, este un studiu asupra teatrului românesc de la Alecsandri pînă în actualitate. O apreciere a acestei cărți va face Ov. Dens. în scris. sa din 26 XI 1934, trimisă Jindrei H.-Fl. (vezi textul scrisorii în *Ov. Dens. Omul — opera*, p. 52, scris. XIV). Vezi, aici, și scris. XLIV, nota 2. Vezi Toader, *Preleg.*, p. 134—135.

[4] Ov. Dens. răspunde la această scrisoare în 14 oct. 1934. Vezi textul scrisorii în *Ov. Dens. Omul — opera*, p. 51, scris. XIII.

LIV

DR. JINDRA HUŠKOVÁ-FLAJŠHANSOVÁ
BRATISLAVA, KEMPELENOVA 1

10/XII ⟨19⟩34

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc pentru cele două volume a[le] *Florilor alese* [1], care desigur vor face un serviciu mare a propagandei poeziei populare rom⟨ânești⟩ în străinătate. Tatălui meu [2] și d-lui Halla [3] — le veți face o mare plăcere prin trimiterea volumelor. Adresa tatălui este: Praha — Podolí na Dolinách 275/II, a d-lui J. Halla: Bratislava, Vládna budova (Krajinský úrad).

Vă mulțumesc, mult stimate domnule profesor, și pentru cuvintele dv. — prea indulgente, cu care ați primit studiul meu [4]. Știu prea bine că se găsesc acolo lipsurile mari, pe care le scuză numai distanța și depărtarea mea de curentele culturale din România. Cu toate că mult aș dori s-apară studiul meu și în românește, știu prea bine că pentru România ar trebui completat și prelucrat în unele părți. Nu știu însă cui să mă adresez pentru eventuala ediție ori publicare.

Îmi pare foarte rău că mi-a scăpat însemnătatea lui H. Lecca [5] și știu prea bine că și mai multe părți lasă de dorit. Vă voi fi prin urmare foarte îndatorată ca să-mi comunicați sincer toate lipsurile aflate acolo.

Vinerea viitoare se va da la Teatrul Național din Praga *Titanic-Vals* a[l] lui T. Mușatescu — spre că-l voi vedea în timpul vacanțelor [6] de Crăciun, cînd am în gînd de a veni în Praga pentru cîteva zile.

Vă rog încă ceva: să nu uitați de a scrie în volumul d-lui H⟨alla⟩ cîteva cuvinte de dedicație — [î]i faceți o bucurie imensă.

Primiți, vă rog, multe distinse salutări din partea soțului meu.

A dv. devotată

J. Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (52) / DXXXVIII. — Inv. 73.075

[1] *Flori alese din cîntecele poporului.* Culegere întocmită de Ovid Densusianu. București 1920.

[2] Václav Flajšhans.

[3] Jan Halla, poet slovac. A publicat literatură sub pseudonimul Ivan Gall. Vezi *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 51, nota 2.

[4] Studiul consacrat teatrului românesc modern. Vezi nota 4 la scris. precedentă (LIII).

[5] În scris. sa din 26 XI 1934, Ov. Dens. făcuse obiecția următoare: „Cred că ar fi fost locul să subliniați ce datorează [teatrul românesc] ca modernizare lui H. Lecca, care, alături de Davila, a fost printre cei dintîi care au înțeles altfel repertoriul"... *(Ov. Dens. Omul-opera* p. 52, scris. XIV).

[6] *vacanțelor* = vacanței.

LV[1]

Bratislava, 7/IV ⟨19⟩36

Mult stimate domnule profesor,

În preajma serbătorilor Paștilor, primiți, vă rog, multe bune urări din partea noastră. Să sperăm că ne vom vedea în vara pe malurile mării... Cam ce planuri aveți dv. pentru vara? Veniți și dv. la mare? N-am putea să avem acolo cîteva zile plăcerea de a fi acolo în societatea dv.? Multe distinse salutări.

J. Hušková

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, București, strada General Lahovari 40, Rumunsko.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 87 (53) / DXXXVIII. — Inv. 73.076

[1] Ilustrată convențională de sărbători. Desen: o țărancă luptătoare, cu un pistol în mîna dreaptă, o flintă în spate și o căciuliță în mîna stîngă. Dedesubt: 4 versuri în limba slovacă, Inc.: „Pod'me, chlapci, poďme zbíjat". Partea ilustratei unde au fost aplicate timbrele (deasupra adresei): ruptă.

LVI

Bratislava, 22/VI ⟨19⟩37

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulțumesc pentru cele două scrisori și pentru vol. VII din *Grai și suflet* [1]. Vă felicit sincer pentru cuprinsul, care este cu cît de bogat, cu atît de variat [2]. M-a interesat foarte mult — afară de articolul dv. [3] — mai

ales studiu[l] d-lui Vasiliu asupra argoului [4]. Am să scriu iar la *Časopis pro moderní filologii* despre apariția volumului [5]. Nu știu dacă s-a regulat deja chestiunea cu aceasta revistă? O primiți? D-l Kopal [6] m-a asigurat că a intervenit din nou la redacția. Aș fi curioasa ca să știu rezultate, să repet intervenția.

Îmi pare rău că nici anul acesta nu vă gîndiți să veniți în Cehoslovacia. E adevărat că, din cauza dificultăților valutare, omul pierde răbdarea și pofta să treacă granița... Mi se pare că și noi vom renunța, din ace[l]eași motive, să vedem expoziția din Paris și rămînem la noi — într-o stațiune climaterică mai simplă. La toamna însă doresc mult să vin în România, să termin studiu[l] asupra literaturii femeilor, să revăd literatura și mai ales să vă văd pe dv.

Sîmbată am avut aicea promovarea lui Titulescu ca „doctor honoris causa" al facultății noastre de drept. Sigur că ați și citit în ziare românești dări de seamă respective. Nu știu de ce mie îmi inspira o milă și o compatimire adîncă cînd l-am văzut așa de slăbit și ros de boala și de răutatea omenească. Am ținut, și eu, o mică cuvîntare românească la masa și a vorbit și abatele Zavoral [7], care a venit de la Praga cu avionul. A fost prezent și d-l Hertvík Jarník [8], care, mi s-a spus, va scoate o gramatică românească. Nu trebuie să vă spun cît am fost de mișcată aflîndu-mă iar — măcăr pentru cîteva ore — în mediu românesc.

După cum v-am scris — noi, în iulie, vom sta încă la Bratislava — ne vom muta în prima jumătate a lunei — și numai la sfîrșitul — poate — vom pleca undeva. Dv. însă vă doresc să petreceți cîteva săptămîni de repaos și s-aveți vreme bună, soare și mai ales mulțumire sufletească după munca așa de istovitoare a anului. Pentru mine luna iulie va fi anul acesta foarte puțin plăcută și din cauza că n-am servitoarea și lucrez singura.

Încă o dată vă doresc vacanța frumoasă și vă rog să primiți cele mai distinse salutări din partea mea și a lui Carol [9].

A dv. devotată

J. Hušková

B.A.R.S.R. — S 87 (54) / DXXXVIII. — Inv. 73.077

[1] *GS*, VII, 1937.

[2] *cu cît de..., cu atît de...* (impropriu) = pe cît de..., pe atît de...

[3] Ov. Densusianu, *Cuvinte referindu-se la locuințe primitive:* **argea, bordei, cătun,** în *GS*, vol. cit., p. 85—94.

[4] Al. Vasiliu, *Din argoul nostru*, rev. și vol. cit., p. 95—131.

[5] *Časopis pro moderní filologii*, prestigioasă revistă cehoslovacă de lingvistică.

[6] Josef Kopal, istoric și critic literar ceh, redactor pentru romanistică al revistei menționate.

[7] Metodiu Zavoral (1862—1942), doctor în teologie, abate, superior al mănăstirii Strachow de lîngă Praga. Bun prieten al poporului român. A tradus și publicat texte din literatura beletristică cehă și slovacă în limba română. Membru corespondent al Academiei Române (1919). Președinte al Institutului cehoslovaco-român din Praga. Doctor „honoris causa" al Universității din Cluj (1929). Vezi J. Urban Jarník, *Șezători românești de pe muntele Sion din Praga*, Praga, 1915; Horia Petra-Petrescu, *Abatele Zavoral și „Institutul cehoslovac-român din Praga"*, Sibiu, 1928; Toader, *Preleg.*, p. 101—102, 121—125, 126, 191, 210; I. I. Nistor, *Cehoslovacii și românii*, în *Codrul Cosminului* (Cernăuți), VI, 1930, p. 297—300.

[8] Vezi, infra, scrisorile lui H. Jarník către Ov. Dens.

[9] Karol Hušek, soțul emitentei.

LVII

Bratislava, 9/X ⟨19⟩37

Mult stimate domnule profesor,

Scrisoarea această n-o să vă ajungă prin poştă. Vi-o aduce un elev al meu d-l Klement Krotký [1], care a primit bursa statului român pentru studiile limbei şi literaturii române la Bucureşti. Îndrăznesc foarte mult dacă vi-l recomand bunăvoinţei dv. D-sa este în ultimul an al studiilor sale la Facultatea de litere de la noi şi elev bun al d-lui Buben [2]. Are mare interes pentru limba română şi ar avea chiar dorinţa ca să facă o lucrare de specialitate privitoare la limba română. Pîn-acuma nu ştie aşa bine româneşte — sînt convinsă însă că, bazele teoretice fiind deja date, are să-şi însuşească în curînd şi cunoştinţele practice [de] l⟨imba⟩ r⟨omână⟩, aşa încît va putea să urmărească cu succes şi conferinţele de specialitate. D-l Krotký este slovac şi primul filolog slovac care a obţinut pîn-acuma bursa românească. Nu vă supăraţi prin urmare dacă vi-l recomand în mod special atenţiunei dv.

Acuma îmi vine să vă mulţumesc, stimate domnule profesor, şi pentru studiu[l] dv. *Le folclore* [3], şi pentru scrisoarea dv. Am avut mare bucurie că nu m-aţi uitat şi de data această.

Puteţi să vă închipuiţi cu cîtă nerăbdare aştept să revin iar în România. Am avut însă marele supărări cu gospodăria mea nouă şi abia aştept să se liniştească totul ca să pot pleca. La Cluj am dat de veste că aş putea să vin ori în a două jumătate lui noiembrie, ori prin martie anului viitor. Aştept acuma răspunsul din Cluj şi în ce[e]a ce priveşte combinaţia cu Radio-Bucureşti. O conferinţă mai mare n-aş vrea să ţin la Bucureşti, pentru că aş dori ca să întrebuinţez timpul meu pe întregime pentru studiile mele a literaturii contimporane.

Scuzaţi, încă o dată, mult stimate domnule profesor, că îndrăznesc să vă cer prea mult şi vă rog ca să primiţi cele mai distinse salutări din partea mea şi a lui Carol [4].

A dv. devotată

J. Hušková [5]

P.s. În acelaşi timp, d-l Krotký vă transmite şi cartea d-lui Václavík[6] pe care vi-o trimite cu multe complimente d-l Halla [7].

B.A.R.S.R. — S 87 (55) / DXXXVIII. — Ivn. 73.078

[1] Klement Krotký, filolog slovac.

[2] Vladimir Buben. Vezi, supra, scrisoarea sa către Ov. Dens.

[3] Ov. Densusianu, *Le Folklore*. Traduction de M-elle M. Holban. Bucarest, 1937.

[4] Soţul emitentei.

[5] Scrisorile din 9 şi 12 III şi 29 apr. 1938 ale lui Ov. Dens. către J.H.-Fl. demonstrează că această corespondenţă între Ov. Dens. şi profesoara cehă a continuat pînă în preajma morţii lui Ov. Dens. (vezi textul scrisorilor menţionate ale lui Ov. Dens., în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 53—54, scris. XVI—XVIII). Din păcate, scrisoarea de faţă (LVII) este ultima scrisoare cunoscută de noi a Jindrei H.-Fl. către Ov. Dens. J.H.Fl. l-a vizitat pe Ov. Dens. la Bucureşti chiar cu cîteva zile înaintea morţii lui, în iunie 1938. Vezi J. Hušková, *Anii mei de ucenicie...*, p. 40—41.

[6] Probabil, Antonín Václavík, etnograf slovác.

[7] Jan Halla. Vezi, aici, scris. LIV, nota 3.

Olga H. Ioan[1]

I

București, 9 octombrie 1921

Domnule profesor,

Trimit spre înalta dumneavoastră apreciere, alăturata fantezie: *În templu...* [2] Am scris-o în clipe de caldă amintire a mamei mele.

Dacă o veți găsi-o demnă de lumină, vă rog să binevoiți a o publica în apreciata dumneavoastră revistă *Viața nouă.*

Cu adînc respect,

Olga H. Ioan

str. Dionisie 74, București

B.A.R.S.R. — S 4 (1) / DXXXIX. — Inv. 73.098

[1] Olga H. Ioan, licențiată a Facultății de litere din București, în anul școlar 1923/1924, în aceeași serie cu Leon M. Diculescu și Ștefan Cioculescu. În 1919/1920, probabil primul ei an de studenție, a legat o strînsă prietenie cu studenta cehă Jindra Flajšhansová (devenită apoi, prin căsătorie, J. Hušková-Flajšhansová), venită la Universitatea din București pentru specializare. Relațiile cu J. Flajšhansová au continuat și după întoarcerea acesteia în patrie. Între dec. 1921 — dec. 1923, a colaborat la revista profesorului său Ov. Densusianu, *VN*, cu proză scurtă (poeme în proză). Vezi, supra, scrisorile Jindrei Hušková-Flajšhansová către Ov. Dens.

[2] Olga Ioan, *În templu*, în *VN*, XVII, nr. 10—12, p. 241—242 (1 dec. 1921 — 1 febr. 1922). Poemul este dedicat: „Amintirei mamei mele" și poartă, la sfîrșit, data de 21 septembrie 1921.

II

[București,] 19 oct. 1921

Domnule profesor,

Răspunsul dumneavoastră atît de binevoitor a însemnat în viața mea o zi de bucurie și de îndemn, pentru care vă mulțumesc respectuos.

După sfatul dumneavoastră, alătur în manuscris, o altă fantezie, *Amurg de toamnă* [1], care dacă va merita, va sta alături de *În templu*, pe paginile revistei dumneavoastră *Viața nouă.* Mai am și alte încercări, cari mai așteaptă însă oarecare îngrijire din partea mea.

Cu respect și recunoștință,

Olga H. Ioan

74, str. Dionisie, Loco

B.A.R.S.R. — S 4 (2) / DXXXIX.— Inv. 73.099

[1] În același nr. triplu în care apare *În templu* (vezi, aici, scris. I, nota 2), în continuare este publicat un al doilea poem în proză al emitentei: *Visul meu din urmă* (p. 242), datat 16 octombrie [1921]. După datare și după ideea generală, e posibil să fie vorba de „fantezia" intitulată de O. Ioan *Amurg de toamnă*, căreia Ov. Dens. îi va fi modificat titlul.

III [1]

Buzău, 20 april 1923

Domnule profesor,

Am părăsit Capitala, acum o lună de zile, în grabă, silită de împrejurări în afară de voința mea, încît n-am avut posibilitatea de a mai trece pe la dumneavoastră.

Reținută în provincie de starea sănătății mele, care-mi recomandă odihnă absolută, nu știu cînd voi mai reveni ca să-mi reiau activitatea întreruptă. — De aceea, vă rog, domnule profesor, dacă aveți a-mi [2] comunica ceva privitor la revistă, la articolele mele, vă rog s-o faceți aici în provincie, unde, în orele cînd îmi permit puterile, mai revăd și mai refac unele din încercările mele [3].

Cu respect,

Olga Ioan

str. Transilvaniei 76, Buzău

B.A.R.S.R. — S 4 (3) / DXXXIX. — Inv. 73.100

[1] Ultima cifră din notarea anului nu e sigură. Olga I. a scris, se pare, întîi, *1922*. Apoi peste ultimul *2* a făcut *3*.

[2] Scris, greșit: *am*.

[3] Olga Ioan a mai publicat, în *VN*, următoarele poeme în proză: *Făurar nebun* (a. XVIII, nr. 3—4, 1 mai — 1 iun. 1922, p. 63—65), *Fulg de zăpadă* (ib., nr. 10—11, 1 dec. 1922 — 1 ian. 1923, p. 171—172; textul e datat: februar 1922), *Împăcare* (ib., p. 172—173; datare: februar 1921), *Florar* (a. XIX, nr. 1—3, 1 martie — 1 mai 1923, p. 6—8), *Cosașul* (ib., nr. 9—10, 1 noiemb. — 1 dec. 1923, p. 121—122; textul poartă data: mart 1923). Două dintre aceste texte se păstrează în autograful Olgăi Ioan, în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 150: *Făurar nebun* (5 f.; datat: martie 1922) și *Florar* (3. f.; datat: septembrie 1922). Autograful are intervenții manuscrise ale lui Ov. Densusianu.

Ștefan C. Ioan[1]

Focșani, 11 VI ⟨18⟩94

Dragă Ovidiu,

Multiplele mele ocupațiuni m-au împiedicat de a-ți mai scrie. Acum, avînd a-ți comunica ceva important, mă grăbesc a o face. Eu, de la paști, primind suplinirea catedrei de l⟨imba⟩ franceză, am cerut pe a mea răspundere și obținut de la Minister ca să fiu suplinit la l⟨imba⟩ română de fratele Niță Coleș [2]. Acum Coleș e numit revizor școlar de Putna și, prin urmare, catedra de l⟨imba⟩ română, trebuind a fi din nou suplinită de cineva, care să facă chiar și esamenele tale de sfîrșitul anului școlar, am convenit cu colegul nostru V. Grigorescu [3], care a consimțit a te suplini la catedră în tot timpul cît vei lipsi în congediu, exact în aceleași condițiuni c a ș i m i n e.

El [î]ți trimete anexat aice declarația sa în acest sens și va trebui să facă tot el și esamenele la l⟨imba⟩ rom⟨ână⟩, curs superior, esamene care sînt fixate la fine. — Tu să iscălești petiția pe care ți-o trimit aice și i m e d i a t să o expediezi recomendat la Minister în București, așa că pe 20 curent cel mult să sosească ordinul ministerial cuvenit.

Față cu urgența sub care se prezintă această afacere, cred că te vei grăbi a face cele spuse de mine mai sus.

Primește salutările mele și ale amicilor tei de aice.

Al tău

Șt. C. Ioan

Statele pe vacanție nefiind încă iscălite și trebuind a fi trimise cel mult pe la 20 curent, urmează și mai mult să te grăbești, ca să aibă cine să iscălească pentru obiectul tău.

Șt. I.

B.A.R.S.R — S 3 / DXXXIX. — Inv. 73.097

[1] Ștefan C. Ioan (1868—1951), profesor, publicist, politician. Școala normală superioară și licența în litere (Iași). Profesor de limbile latină și franceză la liceul „Unirea" din Focșani (sept. 1890—sept. 1898), apoi la liceul „Matei Basarab" din București. Inspector al învățămîntului primar (1895—1897), inspector general al învățămîntului primar și normal (febr.-mart. 1897), inspector al învățămîntului secundar (sept. 1897 — apr. 1899), consilier tehnic la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor. A făcut politică liberală. De mai multe ori deputat (din 1901) și senator (1929—1932). Vicepreședinte al Camerei deputaților (1928) și al Camerei Senatului (1934). Președinte al Consiliului Superior al Cooperației (1937). Secretar (1911—1919) și apoi vicepreședinte (1919—1947) al Ateneului Român din București. Autor al unui număr mare de articole, conferințe, discursuri politice, rapoarte, apărute între 1893—1943, sub formă de broșuri (unele, reluate din publicații periodice, mai ales pedagogice). A fost preocupat de probleme de organizare a învățămîntului, de probleme de politică curentă (viața politică, probleme electorale, drepturile cetățenești etc.), de probleme culturale, filozofice, pedagogice. Apărător fervent al cooperativării și al emancipării economice și culturale a țării. A tradus, din Cicero, *Visul lui Scipione* (Fălticeni, 1919; Casa Școalelor). Are un memorial de călătorie: *O călătorie la Spitzberg* (București, 1916; ed. II, 1925; Publicațiile Casei Școalelor). A colaborat, sporadic, la *Conv. lit.* (1889, 1891) . În primii ani de învățămînt, el își semnează prenumele, adesea, în forma: *St.* Șt. C. Ioan a fost însărcinat cu suplinirea catedrei lui Ov. Densusianu, în intervalul 1 sept. 1893 — 1 sept. 1895, pentru care acesta, ca profesor de limba română la același liceu din Focșani, ceruse un concediu de studii. Din cauza altor sarcini însă, în aprilie 1894, Șt. C. Ioan a fost înlocuit, la cererea sa, la catedra lui Ov. Dens., de către I. Coleș, care fiind numit, în iunie 1894, revizor la jud. Putna, a cedat apoi suplinirea lui V. Grigorescu. Scrisoarea lui Șt. C. Ioan către Ov. Dens., care se afla pe atunci la Berlin, se referă chiar la acest moment și dezvăluie rolul (se pare, real) pe care l-a avut Șt. C. Ioan în aranjarea suplinirilor respective. În scrisoare, relevăm fonetismele: *esamenele, congediu, aice, recomendat, tei* („tăi"), *vacanție.*

Vezi Hanes, *50 ani lic. Unirea*, p. 62, 63, 65, 66, 67; *Ateneul Român*, p. 172 și indicele. Vezi, supra, scrisoarea lui Simeon Crainic către Ov. Densusianu (notele 11 și 12). Pentru descifrarea și identificarea abrevierilor din semnătura lui Șt. C. Ioan (abrevierea prenumelui și a patronimicului), vezi dedicația autografă a acestuia (datată: Focșani, 1894 mai 16) pe f. de titlu a exemplarului din B.A.R.S.R al conferinței sale: *Cîteva observațiuni asupra traiului nostru de azi*, Conferință ținută la Ateneul din Focșani în ziua de 13 martie 1894, Iași, 1894. (B.A.R.S.R., cota I 82.013). Vezi și *VN*, I, nr. 9 (din 1 iun. 1905), p. 216.

[2] Ioan Coleș (nume scris și Coleșiu; prenumele Ioan ⟨Ioniță⟩ Niță), profesor la liceul din Focșani. Numit, în 1889, la catedra de limba latină, pe care o ocupă pînă în sept. 1891, cînd, la această catedră, e încadrat ca titular Ștefan C. Ioan. La 15 sept. 1891, I. Coleș devine suplinitor al catedrei de limba greacă, unde funcționează pînă în sept. 1894. În plus, între 1892—1893, el suplinește catedra de limba germană. Iar în primăvara lui 1894, supli-

neşte pe Ov. Densusianu la catedra de limba română, la acelaşi liceu, din 17 aprilie pînă în iunie, cînd va fi numit revizor şcolar al jud. Putna. Vezi, Haneş, *op. cit.*, p. 61, 63, 64, 66. Vezi supra, scrisoarea lui S. Crainic către Ov. Dens. nota 12.

[3] Acesta, cu patronimicul Gh., deci V. Gh. Grigorescu, este atestat ca profesor la liceul din Focşani, unde a fost numit în anul şcolar 1891—1892, pentru română, istorie şi latină, la cl. I divizionară. Vezi Haneş, *op. cit.*, p. 63. Din scrisoarea lui Şt. C. Ioan rezultă că V. Gh. Grigorescu l-a suplinit pe Ov. Densusianu, în continuare, din iunie 1894 înainte.

Tilică Ioanide [1]

I [2]

[Bruxelles, 24. 11. ⟨19⟩05]

Te rog să fii atît de gentil să mă abonezi la revista d-voastră; nu ştiu unde să mă adresez, îţi mulţumesc anticipat. Ce mai faci? Fă o escapadă, că, oricum, pare-că e mai frumos pe aici. Cu amintiri plăcute,

Tilică Ioanidi

Rue de la Croix de fer, 11

[Adresa:] D-lui Ovid Densuşianu, Calea Victoriei 184, Bukarest, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 5 (1) / DXXXIX. — Inv. 73.101

[1] Tilică Ioanide (1886—1940), om politic. Studii superioare la Bruxelles (între 1905—1907, era acolo; vezi, aici, scrisorile sale). Combatant voluntar în războiul pentru întregirea patriei. Conservator-democrat (cu Take Ionescu), apoi militant al Partidului Poporului (condus de Al. Averescu) şi, în cele din urmă, al Partidului Naţional Creştin (Oct. Goga). De mai multe ori deputat. Secretar general (1926), iar mai tîrziu — subsecretar de stat (1938) la Ministerul de Interne. Numele de familie, la naştere: *Ioanidi* (cum semnează şi primele scrisori), devine apoi *Ioanide* (vezi restul scrisorilor), pentru a se fixa la forma *Ioanid*, cum e notat şi de Ov. Dens., în *Caiet II abon. VN* (deci, în anii 1909—1913, cînd T.I. era la Turnu Severin). Cele 7 scrisori ale lui T.I. către Ov. Dens., datînd dintre 1905—1907, oglindesc, pentru perioada respectivă, strînse relaţii de prietenie între cei doi. Scrisorile lui T.I. conţin o serie de inadvertenţe ortografice (*afectoase*, V, VI; *scriii*, VII, pers. 2 sg.; *înămolit*, IV) şi morfologice *(mi-ar făcea*, III*)*; unele fonetisme de epocă *(postală*, II*)* sau populare *(la anu'*, III; *dupe*, IV*)*; o structură morfologică populară *(să bănui*, IV, pers. 2 sg.*)*.

[2] Locul şi data expedierii: după ştampila poştei. Ilustrata reprezintă: „Bruxelles — Jardin Botanique" (foto).

II [1]

[Bruxelles, 20 avr⟨il⟩ ⟨19⟩06]

Am primit cartea postală; mîine îţi voi scrie toate greşelile lui Vîrcol [2]. În acelaşi timp voi trimete gazetele promise. Îmi spui că ai să lipseşti din Bucureşti; nu cumva vii pe aici?

Salutări.

Tilică Ioanidi

[Adresa:] D-lui Ovid Densuşianu, Calea Victoriei 186 [sic], Bucarest, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R — S 5 (2) / DXXXIX. — Inv. 73.102

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei. Ilustrata reprezintă: „Bruxelles. Le Restaurant chinois à Laeken" (fotocolor). În partea inferioară a ilustratei, explicația autografă a lui T. Ioanide: „Fiindcă te-ai ocupat, în ultimul număr, de chineză". Emitentul se referă aici la nota lui Ov. Dens., *Chinezii și cultura europeană* (la rubrica „Mosaic"), din *VN*, II, nr. 5, p. 114 (1 apr. 1906).

[2] Vasile Vîrcol, fost student al lui Ov. Densusianu, profesor de limba română la Turnu Severin și colaborator al fostului său profesor. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

III [1]

[Petroseny, 10. Sep⟨t⟩. ⟨1⟩906]

Am făcut o excursie splendidă. Mare plăcere mi-ar făcea [sic] să o repetăm împreună la anu [sic].

Tilică

[Adresa:] D-lui Ovid Densușianu, București, Calea Victoriei 184, România.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 5 (3) / DXXXIX. — Inv. 73.104

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei. Scrisoare realizată integral cu creionul. Ilustrata reprezintă Amfiteatrul din Sarmisegetuza: „Várhely Amfiteatrom" (foto). După legenda în limba maghiară, indicația lui T. Ioanide: „Sarmisegetuza".

IV [1]

[Muenchen, 17. Noʋ. ⟨1⟩906]

Dupe cum vezi, m-am în[n]ămolit aici; cunoscînd femeile de aici, sunt sigur că n-ai să mă bănui că ele au fost cauza.

Salutări. *Tilică Ioanidi*

[Adresa:] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București România.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 5 (7) / DXXXIX. — Inv. 73.106

[1] Locul de expediere: după ștampila poștei (de plecare). Datarea: după ștampila poștei de sosire. În ștampila de München, data este deteriorată (prin ruperea timbrului). Unitatea (6) din indicația anului: incertă (nu e imprimată clar). Apreciem că e vorba de 1906, nu de 1905, din cauză că T. Ioanide, în jumătatea a doua a lui noiembrie 1905, se pare că se afla la Bruxelles (vezi, aici, scris. I); popasul la München se poate lega mai ușor de vizita în țară, efectuată în toamna lui 1906 (vezi, aici, scris. III, trimisă din Petroșani). — Scrisoare realizată integral cu creionul. Ilustrata reprezintă: „München. Propyläen" (reproducere fotocolor).

V [1]

[Bruxelles, 7 déc. ⟨19⟩06]

Fă-mă să cîştig un pariu. De cine este *Mihnea şi baba*? [2]
Cu cele mai afect[u]oase salutări,

Tilică

Croix de fer 11, Bruxelles

[Adresa:] D-lui Ovid Densuşianu, Calea Victoriei 184, Bucarest, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 5 (4) / DXXXIX. — Inv. 73.107

[1] Data şi locul expedierii: după ştampila poştei. Scrisoare realizată integral cu creionul. Ilustrata este o reproducere după un tablou de S. Barham: trei fetiţe aşteptînd răsăritul soarelui, pe malul mării (fotocolor).

[2] *Mihnea şi baba*, baladă fantastică scrisă de Dimitrie Bolintineanu. Vezi şi scris. următoare (VI).

VI [1]

[Waterloo, 11 janv. 1907]

Iubite d-le Densuşianu,

De vreo 2 zile, ca un pustnic, m-am instalat aici; poate că cu mijlocul ăsta voi reuşi să-mi trec examenele. Înţelegi cu cîtă plăcere aş devora aici revista d-tale. Iartă-mă dacă abuzez. Îţi mulţumesc pentru cartea ce mi s-a scris că am primit-o la Tîmna [2]; în curînd voi citi-o. Am scris să mi-o trimeată. Te rog, scrie-mi de cine e *Mihnea şi baba?*

Afect[u]oase salutări.

Tilică Ioanide

[Adresa:] D-lui Ovid Densuşianu, 184, Calea Victoriei 184, Bucarest, Roumanie.

[Exped.:] Tilică Ioanide, Hôtel Métropole, Waterloo, Belgique.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 5 (5) / DXXXIX. — Inv. 73.103

[1] Locul de expediere: după ştampila poştei şi adresa expeditorului. Data: după ştampila poştei. În adresa lui Ov. Dens., cu excepţia primelor 3 cuvinte, restul adresei a fost anulat de cineva, care a scris în stînga: „49, Rue Lafayette, Paris".

[2] Tîmna, comună în jud. Mehedinţi, între Drobeta-Turnu Severin şi Filiaşi. Această referire, apoi referirea la V. Vîrcol (scris. II), care era prof. la T. Severin, şi fonetismul *dupe* (scris. IV) trădează provenienţa olteană a emitentului.

Stockholm, le 14 janv. 1935.

DXXXVIII

Monsieur le Professeur,

De la correspondance
roumaine déjà entamée et qui
s'annonce très intéressante, mes re-
merciements les plus sincères.

Votre bien obligée.

Britta Edlén.

Britta Edlén către Ov. Densusianu (Stockholm, 14 I 1935)

HOTEL-PENSION RIP

VILLA BEAU-SITE

Avenue Cauda — Boulevard Carabacel

MAISON DE 1er ORDRE. R. CORBOZ, prop.

DXXXVIII

NICE, le 6/19 Mars 1905

Cher ami,

Je pensais aller à Paris le 3 et Rentrer Mercredi ou Jeudi — Comme vous voyez je reste Chez moi et je travaille, peu m'importe quand Si le Ciel ne me sourit actuel, les souvenirs sont gravés à jamais dans Ma mémoire. Ai-je assez exploité ce sujet, vraiment je ne le crois pas, il y aurait encore à dire ! Pourtant j'espère que cette étude, dès aujourd'hui, je puis, pourra intéresser.

Quand je retrouve les manuscrits de mes ballades, je leur donne une petite mine bien, je regrette bien, dans le Lyrisme pur comme [illegible] un pied de vent dans [illegible] petite cervelle ? Mais quand la Folie, avec le Génie et le Talent, [illegible] mes pauvres Ballades, pâles et mornes, prennent des Mouches assises sur Elle et leurs ajoutent ; Par malheur beaucoup d'Encre, finissent en Prose Sonore de ces Vers volants de Shakespeare.

Mais mes Vers sont à moi, pauvres ou non, je les aime. Après, dépêt toute publicité. Cependant vous auriez de Mérite, Cher Professeur, de me [illegible]

Pompiliu Eliade către Ov. Densusianu (Nisa, 6/19 martie 1905)

Pompiliu Eliade (după rev. *Preocupări literare*, București, III, 1938, p. 192—193)

BIBLIOTECA ACADEMIEI

DXXX VIII

R. Sărat
15. V. 916

Mult Stimate Domnule Densusianu,

V'am expediat azi foile care ar alcătui volumașul Cântărilor sfioase, și vă mărturisesc că am făcut acest lucru cu oare care sfială.

Aștept cu nerăbdare să le citiți Dvs și poate probabil, că aceasta va hotărî publicarea ori nepublicarea lor.

Scriindu mi prefața ce ați binevoit a mi promite, vă rog să mi-o trimiteți cu caetul aici la Rîmnic, și apoi voi veni la București.

Mulțumindu vă nesfîrșit, vă rog să primiți expresiunea celor mai alese sentimente

Matei Elian

Matei Elian către Ov. Densusianu (Rîmnicu Sărat, 15 V 1916)

V. FLAJŠHANS
PRAHA XII., Slezská 40

8. III. 38

Cher maître,

je ne sais pas, comme Vous remercier de ce grand livre, qui maintenant, après un travail assidu de 40 ans, conclut la première partie de votre Grammaire. Les suivants siècles ont déjà en ces deux tomes, une base sûre (avec la moins Évolution esthétique) et un contrôle suffisant dans la langue vivante. Les quelque mots de la préface racontent une touchante histoire de votre histoire (habent sua fata libelli) et votre persistance intimide sans pareil. Vous avez commencé, quand Brunot n'existait pas et pour trouver un rival il faudrait descendre jusqu'au Jak. Grimm. Des langues slaves n'ont rien semblable - même le travail de Gebauer ne peut se mesurer avec le vôtre. Pour un bohémiste était naturellement le premier tome beaucoup plus fécond, que le second, où nous achèvement dans le lexique trouvons quelque chose pour nous; mais c'est la méthode, qui joint très bien Nyrop et Brunot en une synthèse parfaite et qui est pour nous autres un modèle. Avant un siècle était Grimm un modèle pour Miklosich, après Gaston Paris pour Meyer-Lübke: dans nos jours la slavistique ne possède ni Vostokov

Václav Flajšhans către Ov. Densusianu (Praga, 8 III 1938)

Als wir uns im 1895 in Paris kennen lernten, waren
die Anfänge der Romanistenjahre, ich 34, also beide noch voller
Pläne und Hoffnungen. Viel Erfolge und Anerkennung hast
du gehabt. Unter deiner Leitung ist in Bucarest einer der
Brennpunkte der romanischen Sprachwissenschaft und
Studien. Die Histoire de la langue roumaine ist ein großes,
ein grandioses Werk, würdig eines Schülers von Gaston
Paris. Du hast viele andere angeregt, in allen Richtungen
die rumänische Sprache durchforscht, aber auch in
den so verschiedenen Gebieten der Literatur sowohl
in Rumänkunde wie in Italien, Frankreich e.g. Bedeutendes
geleistet. Aus unserer alten Bezirke der Romanen fühlt
sich heute Studien nach Nordwesten, Skythien; in
den Hexenstudien kamst du bis an die Pyrenäen.
So gibt es kaum eine Saite für deine Forschung. In
aufrichtiger Bewunderung folgte ich deinen Arbeiten.
Möchtest du, wie einmals gesagt worden, das 90.
Lebensjahr erreichen und weit über hinaus —

Matthias Friedwagner către Ov. Densusianu (Frankfurt pe M., 9 II 1931)

Mia Frollo

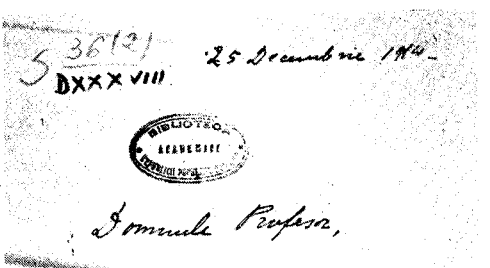

25 Decembrie 1914

Domnule Profesor,

Vă mulțumesc foarte mult
pentru plăcuta care mi-a dat
făcut-o azi. Și mi-ar
plăcea foarte mult Vară
foarte afla-vom... că
e pare mai frumoasă
când ți-am spus
pare că mă privește-
în pădurea de aseară

Mia Frollo către Ov. Densusianu (20 XII 1914)

Benjamin Fundoianu (gravură în linoleum de Sigmund Maier, 1921; B.A.R.S.R., Stampe, Inv. 39.802)

BIBLIOTECA ACADEMIEI

D. xxxviii.

Dlui Ov. Densusianu

Un elev de 16 ani - Dan vârsta ca scuză, nu ca merit - vă trimite câteva poezii «păcate ale tinereților», cu rugămintea de a le publica în revista Dv. Dacă - prostă - vor împlini cuviința cuvenită.

Sper că în orice caz va primi răspunsul cu părerea autorizată a Dv.

Cu deosebită stimă și considerație

Iași 23 Sept. 1914 Benjamin Fundoianu

Benjamin Fundoianu către Ov. Densusianu (Iași, 23 sept. 1914)

Gala Galaction (desen în peniță de J. Steriadi, 1950; B.A.R.S.R., Stampe, DR 20 I — Steriadi 13)

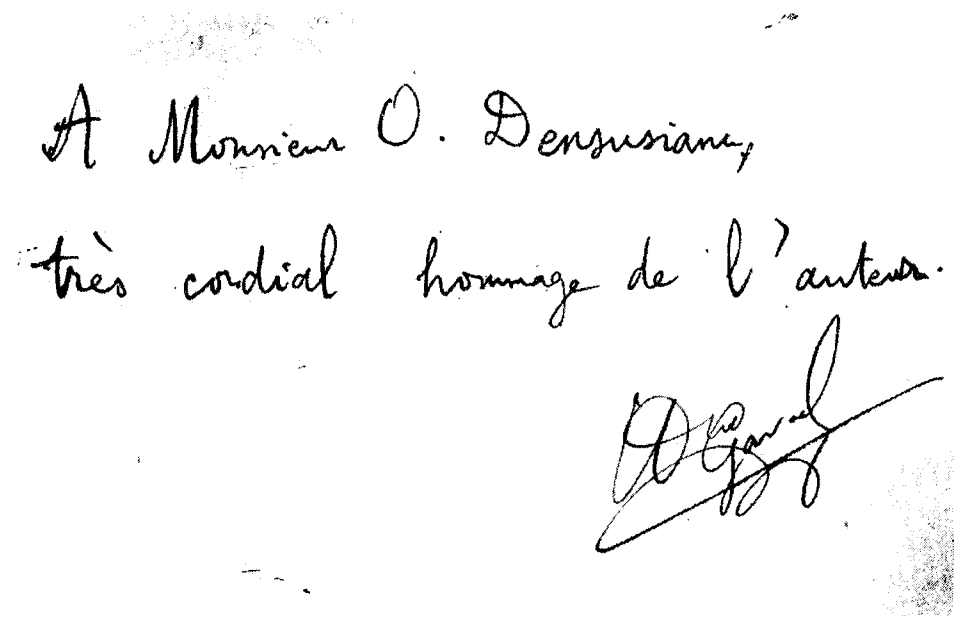

Dedicația autografă a lui Henri Gavel pe foaia de titlu a lucrării sale *Grammaire basque*, vol. I (Bayonne, 1929), adresată lui Ov. Densusianu (B.C.U.B., Fac. de limba și literatura română)

George Giuglea

George Giuglea către Ov. Densusianu
(Cluj, 18 III 1925)

Cluj 18. III. 1925.

Domnule Director,

Da congresul de filologie, la care ați avut bunăvoința a mă invita și de mine, aș dori să țin o mică comunicare despre „O problemă fonetică"

Primiți [illegible]

[illegible] G. Giuglea.

Str. G. Coșbuc, 13.

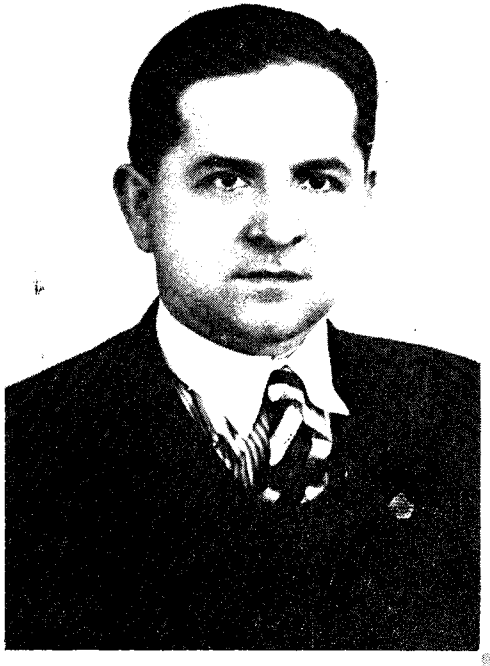

Wilno, le 3 juillet 1933

BIBLIOTECA ACADEMIEI

5/57 DXXXVIII

Monsieur et cher Maître,

Je suis vraiment très confus et je vous dois mille excuses car aujourd'hui même j'ai trouvé une lettre de remerciement de janvier que j'avais oublié de vous expédier. Je vous supplie donc, avec toute la modestie qui convient, de vouloir bien excuser cette distraction bizarre. Permettez-moi aussi de vous transmettre avec un retard que je déplore, mes remerciements les plus chaleureux pour les livres que vous avez

Ştefan Glixelli către Ov. Densusianu (Wilno, 3 VII 1933)

Poezia *Tristeți din urmă* de Agatha Grigorescu. Autograful Agathei Grigorescu cu intervențiile manuscrise ale lui Ov. Densusianu (B.A.R.S.R., Arhiva Ov. Densusianu, XXVIII, ms. 145)

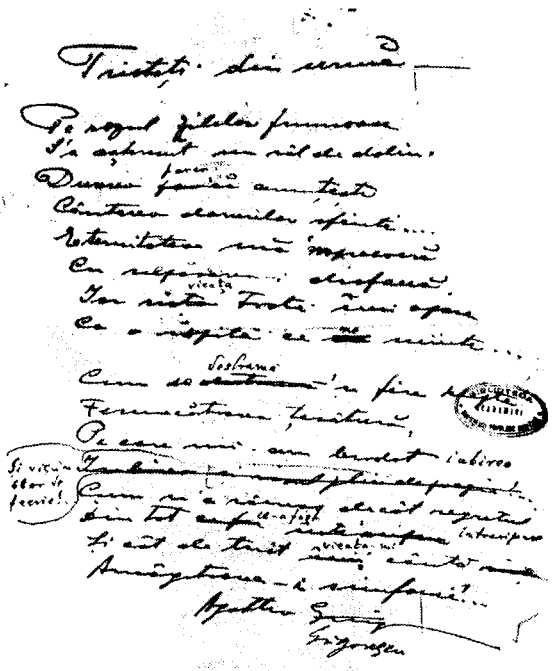

Jorge Guillén către Ov. Densusianu (c.v.; Paris, după 1931)

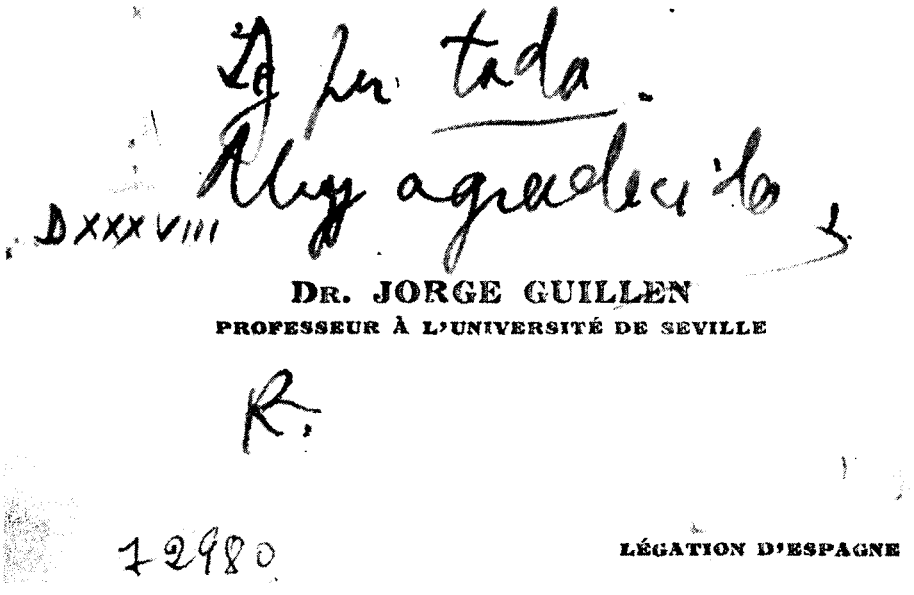

DXXXVIII

DR. JORGE GUILLEN
PROFESSEUR À L'UNIVERSITÉ DE SEVILLE

12980

LÉGATION D'ESPAGNE

Virgilia Heliade Rădulescu (B.A.R.S.R. Stampe, F.I. 18. 142)

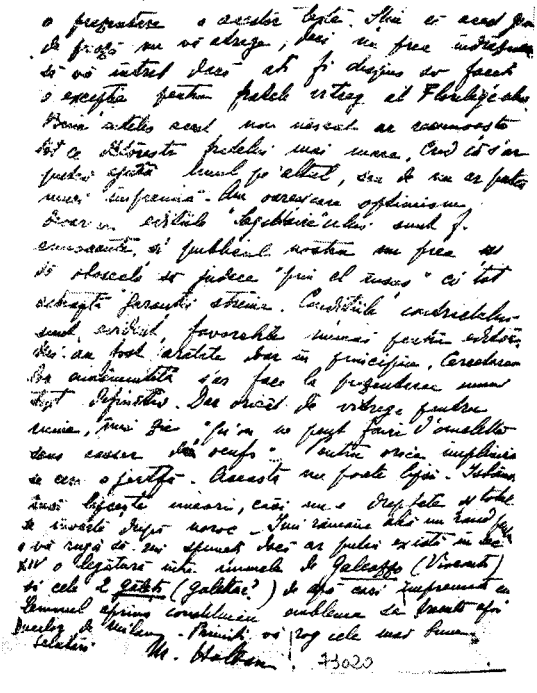

Maria Holban către Ov. Densusianu (Paris, 27 IV 1936)

ihail Holban (B.A.R.S.R., Stampe, F, 48.651)

Jindra Hušková-Flajšhansová la Praga, în 1956, cu un grup de studenți care studiază limba și literatura română

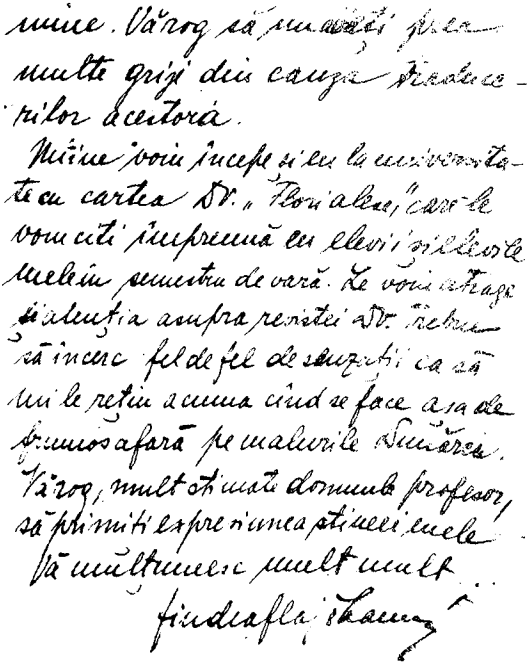

Jindra Hlušková-Flajšhansová către Ov. Densusianu (Bratislava, 3 V 1922)

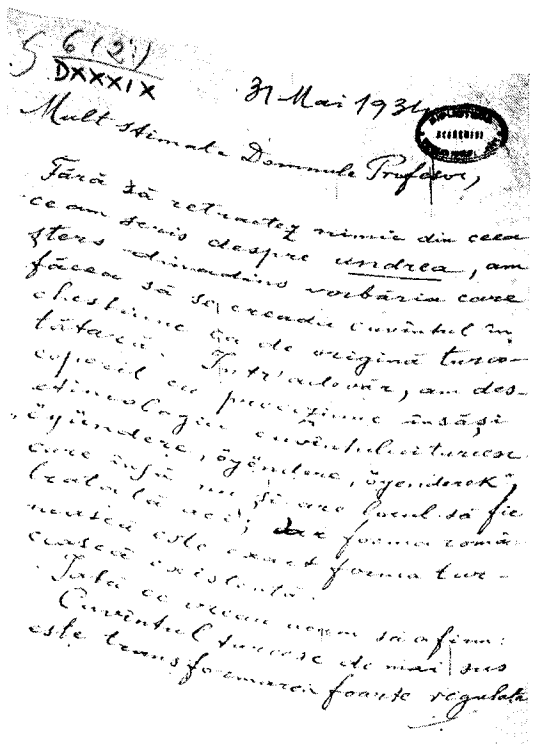

Gheorghe Iogu către Ov. Densusianu (31 V 1934)

DXXXIX

TAKE IONESCU

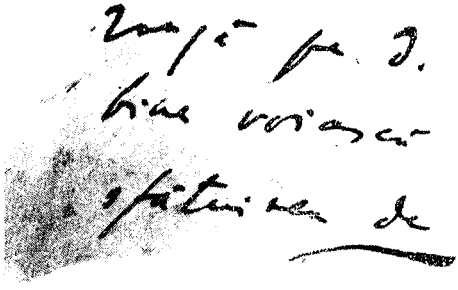

Take Ionescu către Ov. Densusianu (c. 1908—1913)

Iorgu 7 III

Iordan către Ov. Densusianu (Paris 1925)

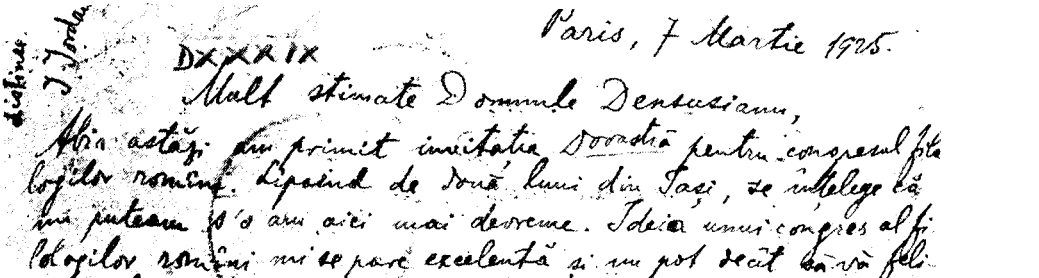

J. Iordan

DXXXIX

Paris, 7 Martie 1925.

Mult stimate Domnule Densusianu,

Abia astăzi am primit invitația dvoastră pentru congresul filologilor români. Lipsind de două luni din Iași, se înțelege că nu puteam să o am aici mai devreme. Ideia unui congres al filologilor români mi se pare excelentă și nu pot decât să vă felicit pentru încercarea curajoasă de a o pune în practică. În toamna trecută mă găseam la Cluj, unde, discutând cu filologii de acolo am exprimat și eu dorința de a vedea strînse într-o legătură sufletească: în chipul acesta s'ar putea curăți atmosfera de animozitățile, din nefericire așa de puternice, care stăpînesc spiritul filologilor noștri. Vă rog să credeți că vorbele mele nu sînt deloc declarații ocazionale, ci izvorăsc dintr'o nevoie sufletească adînc simțită. Regretînd că nu voiu putea lua parte la cel dintâiu congres al filologilor români, cărora le doresc o reușită deplină, vă rog să primiți [illegible]

LA

PRISE DE CORDRES

ET DE SEBILLE

CHANSON DE GESTE DU XIIe SIÈCLE

PUBLIÉE

D'APRÈS LE MANUSCRIT UNIQUE DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

PAR

OVIDE DENSUSIANU

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

PARIS
LIBRAIRIE DE FIRMIN DIDOT ET Cie
RUE JACOB, 56

M DCCC XCVI

Ovide Densusianu, *La Prise de Cordres et de Sebille. Chanson de geste du XIIe siècle, publiée d'après le manuscrit unique de la Bibliothèque Nationale*, Paris, 1896 (foaia de titlu)

HISTOIRE

DE LA

LANGUE ROUMAINE

PAR

OVIDE DENSUSIANU

TOME PREMIER

LES ORIGINES

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

PARIS
ERNEST LEROUX, ÉDITEUR
28, RUE BONAPARTE, 28

1901

Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. T. I. *Les origines*. Paris, 1901 (foaia de titlu)

Ovid Densusianu la 38 de ani (B.A.R.S.R., Stampe, F. I. 39.430)

Ovid Densusianu la 40 de ani (B.A.R.S.R., Stampe, F. I. 39.429)

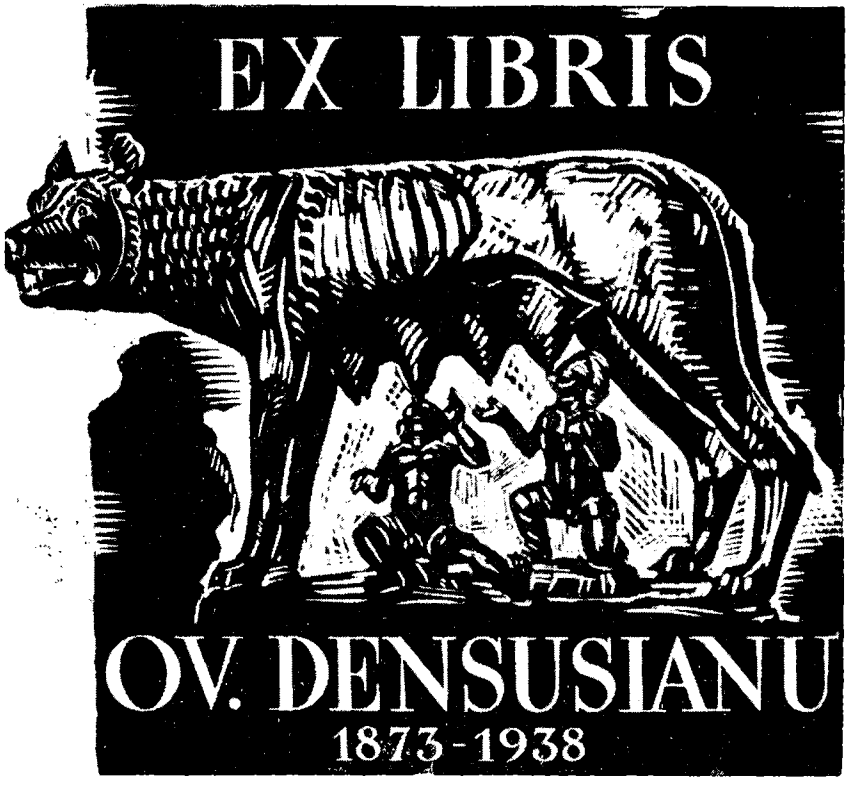

Ex-libris-ul Ov. Densusianu de pe cărțile bibliotecii lui Ov. Densusianu, intrate în patrimoniul B.C.U.B., Facultatea de limbă și literatură română

VII [1]

[Waterloo, 19 janv. 1907]

Cred că peste o săptămînă voi fi cu siguranță la Paris. Aș fi foarte bucuros de a te întîlni. N-am priceput cînd scriii [sic] că pleci.

Afect[u]oase salutări.

Tilică Ioanide

[Adresa:] Mr. Ovid Densusiano, Paris, 49, Rue Lafayette 49.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 5 (6) / DXXXIX. — Inv. 73.105

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei. Ilustrata este o reproducere a unei acuarele de Edmond G. Fuller: caleașca ruptă în drum (fotocolor).

Gheorghe Iogu [1]

I [2]

ROMÂNIA
MINISTERUL REGAL AL AFACERILOR STRĂINE
SERVICIUL INTERPRETARIATULUI

București, 20 oct. 1932

Mult stimate domnule profesor,

Pentru moment nu am nimic, în cazul cînd e vorba de ceva cuvinte a căror origină turcească să fie tratată de mine pentru viitorul număr al revistei [3].

Dacă cumva d-voastră mi-ați trimis în interval vreo scrisoare prin care îmi cereți anumite cărți, după cum afirmă comisionarul, pînă în momentul de față n-am primit o asemenea scrisoare; dar mă voi executa de îndată ce îmi va sosi or[i]ce ordin din partea dv.

Cu deosebită stimă,

G. Iogu

N.B. Bine înțeles, am primit la timp și cu recunoștință ultimul număr al revistei [4].

Același

B.A.R.S.R. — S 6 (1) / DXXXIX. — Inv. 73.108

[1] Gheorghe Iogu (1880—1961), orientalist român originar din Bitolia. Studii la Istambul. Funcționar la Consulatul român din Istambul, apoi interpret la Ministerul Afacerilor Străine din București, pentru limba turcă osmanlie. A publicat în *GS* o serie de valoroase

contribuții privind influența orientală asupra limbii române, precum sînt: *Remarques sur l'étymologie et la signification de quelques mots turcs* (vol. IV, 1, 1929, p. 154—158); *Sur quelques mots orientaux (turcs, arabes, persans) en roumain, slave etc.* (vol. IV, 2, 1930, p. 381—388), și un număr de etimologii (vol. V, 1, 1931, p. 181—182; V, 2, 1932, p. 362—363; VI, 1—2, 1934, p. 338—339). De asemenea, probabil la solicitarea Bibliotecii Academiei, a întocmit regeste pentru un număr apreciabil de manuscrise orientale din fondul acestei biblioteci, și anume pentru ms. or. 194—216 (toate, manuscrise de proporții relativ reduse). Regestele respective, în general foarte sumare, se păstrează în autograful și cu semnătura proprie a lui G.I. (semnătura: „Interpret G. Iogu"), fiind însă greșit intitulate (fiecare în parte): „Traducere din l⟨imba⟩ turcă", respectiv „Traducere din limba arabă". Ele datează, aproximativ, din aceeași perioadă ca și scrisorile (1925—1935). În Arh. Ov. Dens., mapa V, ms. 50, au fost adunate 38 f. autografe ale lui G. Iogu, conținînd un număr mare de etimologii orientale (în special turcești) ale sale, dintre care unele, cele publicate, au intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens., în timp ce altele, fără intervențiile lui Ov. Dens., au rămas inedite; iar în mapa XXXIV, Varia 1, se păstrează 2 f. autografe ale lui G. Iogu (fără intervenții străine), cu etimologia substantivului *molift*. — Cele trei scris. ale lui G. I. către Ov. Dens., dintre 1932—1935, privesc relațiile de colaborare ale lui G. Iogu la *GS*. Scrisorile lui G.I conțin unele inadvertențe ortografice (*orcare* II, III; *orce*, III), morfologice (*originâ*, I—III; *origina*, II) și un fonetism popular neliterar *(cel d-al doilea*, III*)*. A se observa că, deși în București, din cauza multiplelor ocupații, G.I. e silit să recurgă la poștă (sau la comisionar), pentru a comunica cu Ov. Dens.

[2] Scrisoare trimisă, probabil, prin comisionarul venit din partea lui Ov. Dens. cu întrebarea (scrisă) dacă G.I. are pregătit ceva pentru nr. următor al revistei *GS*.

[3] „Viitorul număr al revistei" *(GS)* este vol. VI, fasc. 1—2, din 1934. Observăm însă că, în acest volum, G.I. totuși colaborează cu cîteva etimologii (vezi, aici, nota 1).

[4] La data respectivă, ultimul nr. al rev. *GS* era vol. V, fasc. 2, 1932.

II

[F.l.,] 31 mai 1934

Mult stimate domnule profesor,

Fără să retractez nimic din ceea ce am scris despre *undrea* [1], am șters dinadins vorbăria care făcea să se creadă cuvîntul în chestiune ca de origină turco-tătară. Într-adevăr, am descoperit cu preciziune însăși etimologia cuvîntului turcesc *öyündere*, *öyëndere*, *öyenderek*, care însă nu și-are [sic] locul să fie tratată aci; dar forma românească este exact forma turcească existentă.

Iată ce vreau acum să afirm:

Cuvîntul turcesc de mai sus este transformarea foarte regulată a cuvîntului grecesc existent βούκεντρον (pronunț. *vukendron*), compus din βοῦς = „bou" și din κέντρον = „spin".

Or, în limba turcă, a putut evolua în *u* consonanta primitivă *v*; pe de altă parte, consonanta *k* din or[i]care limbă, intrată în limba turcă, de îndată ce urmează a se citi cu unul din sunetele dulci *e* sau *i*, se transforma în *y*, de exemplu: arabo-persanul *hakimane* a devenit în turcește popular *haymana*; grecescul λεκάνιον, λεκάνιου[2] (= lighean) a devenit turcește *leyen*; persanul *sekban* a devenit *seymen;* însuși *bek* sau *beg* (Skander*beg*)a devenit *bey*.

Cu profundă recunoștință. Al d-voastre devotat

G. Iogu

N.B. Bineînțeles că origina [sic] grecească îndepărtată a cuvîntului turcesc *öyündere* este un lucru inedit: am ajuns la această descoperire după

propriile mele observațiuni, împărtășite pentru întîia oară numai domniei voastre prin rîndurile de față.

G. Iogu

B.A.R.S.R. — S 6 (2) | DXXXIX. — Inv. 73.109

[1] În *GS*, VI, 1934, p. 338—339, G. Iogu arată că rom. *undrea* (cu varianta *andrea*) derivă din tc. E curios că Ov. Dens. nu publică, în vol. următor al revistei sale *GS*, completările interesante pe care le aduce aici G. Iogu la etimologia respectivă. Vezi și nota 1 la scris. urm. (III).

[2] G. Iogu scrie, de fapt (forma a doua): λεκάνη [= bassin, baquet]. Corectat de noi.

III [1]

București, 4 martie 1935

Mult stimate domnule profesor,

Aci alăturat îmi permit a vă mai trimite, spre cele de cuviință, 3 etimologii turcești ale cuvintelor *buclarisi*, *oropsi* și *bucciu*.

Printre cuvintele aflate la dv., depuse de mine acum vreo doi ani, se află un număr de 6 asupra cărora nu poate să subsiste cel mai mic dubiu pentru cel mai superficial cunoscător al limbei turcești care va binevoi a-și da osteneala să observe cu judecată, și anume:

1) **Furtun,** de o întrebuințare curentă în București, este pus în mod arbitrar de către mulți în legătură, poate, cu cuvîntul *furtună*, pe cînd în realitate este chiar cuvîntul arăbesc *hurtum*, împrumutat la fel și de către turci cu înțelesurile de „trompă de elefant" și de „maț de cauciuc sau de pînză pentru stropit", adică acest al doilea înțeles absolut identic cu cel românesc. L. Șăineanu, d i n t r - o s i m p l ă o m i s i u n e, în dicționarul său [2], nici nu l-a înregistrat, necum să-l fi cercetat; mai degrabă îmi vine să cred cum că a văzut aci o corupție de la *furtună!!*...

Or, turc. *tamam* > rom. *taman*

Or, turc. *hurtum* > rom. *furtun*

Pentru *h* transformat în *f*, avem ca exemplu turc. *pihtie* > rom. *piftie* etc. etc.

2) **Sanchiu** este curat turcesc, avînd ca ortografie originară forma *sangî*, însă pronunțîndu-se totdeauna *sanki*. Foarte simplu: turcii confundă adesea pe *g* gutural cu *k*; de ex., *galebelik*, scris mereu cu *g*, ca derivat de la primitivul său arab *galebe*, nu se pronunță în turcește decît *kalabalîk*, de unde și pronunțarea noastră la fel; însuși orașul *Angora*, care pînă mai deunăzi în nomenclatura administrativă turcească se scria *Enghi-uru*, a sfîrșit prin a se conforma pronunțării populare p e r m a n e n t e de *Ankara;* deci, s-a adoptat chiar această din urmă ortografie fonetică. Altceva și mai surprinzător: cuvîntul neolatin *gazeta*, introdus de mult în l⟨imba⟩ turcă, deși își păstrează — spre a nu se comite o erezie — ortografia din limba de origină, totuși se pronunță turcește mai mult *kazeta* decît *gazeta*, fiindcă așa e geniul limbei.

În privința lui, sugestiile lui L. Șăineanu [3] cu un cuvînt născocit inexistent *sankit*, pe care-l dă drept primitivul românescului *sanchiu*, trebu-

iesc hotărît înlăturate. Într-adevăr, există în l⟨imba⟩ arabă 2 cuvinte aproximativ asemănătoare, dar în realitate distincte, anume *sakit* și *sakin:* acestea sunt două forme gramaticale, adică două adjective regulate arabe, dintre cari primul se formează după substantivul infinitival arab *suküt* „tăcere" și însemnează „tăcut", deci „liniștit", cu aplicație la or[i]ce ființe și lucruri din natură, iar cel d-al doilea, *sakin*, se formează de la substantivul cu două aspecte infinitivale, *sukünet* și *sekinet* (variație numai la vocale), însemnînd „repaus", „liniște", „stabilitate", și se întrebuințează cu sensurile de „liniștit", „stătător", „stabilit", însă deopotrivă pentru ființe sau lucruri, prin urmare fără cea mai mică nuanță de vreo meteahnă omenească oarecare.

Ceva mai mult, aceste forme enunțate de mine se întîlnesc numai în scrierea turcească, deci nu au ce căuta în vorbire niciodată.

3) **Gingirliu** este clar, după toate regulile de transformare în l⟨imba⟩ română a unei pronunțări turcești. *Zengirli* „înlănțuit" este cafeaua care are băsici multe de spumă ca și verigile unui lanț.

4) **Avă** „năvod", „plasă", derivă precis din cuvîntul turcesc ce continuă a se scrie *aγ*, însă cu pronunțarea obișnuită a turcilor, care asimilează adesea pe γ cu *v* (vezi θ grecesc pronunțat *f* de ruși: *Theodor* = *Feodor*). Nu poate și nu a putut să aibă ortografia după această fonetică populară, ci rămîne cea de la origină cu γ, fiindcă este pericol de a se confunda tocmai cu un alt cuvînt turcesc, realmente *av*, ale cărui însemnări sunt „vînătoare", „vînat" (« *însă nicidecum vînat din peşte, ci din animale* », adaugă dicționarul).

Revenind la cuvîntul turcesc originar *aγ* (pronunțat, fonetic, de unii turci, *av*), el înseamnă precis „rețea", „plasă", „năvod" și chiar „pînza păianjenului". Adaug că l⟨imba⟩ turcă, mai mult ca or[i]care alta, are numeroase monosilabe cari trebuiesc bine identificate; de ex., *a* poate fi urmat de aproape totalitatea consonantelor alfabetului și dă naștere cîte unui cuvînt distinct.

Apoi formele românești *ghiveciu*, *ghiviziu* corespund formelor turcești cu ortografia *güγeč*, *göγezi*, dar cu pronunțarea curentă *güveč*, *gövezi* etc. etc.

5) **Verif** „biais" este exact în turcește *verev*. Dealtfel, nu a fost înregistrat în dicționarele limbei române dintr-o simplă omisiune, deși este f⟨oarte⟩ cunoscut în București ca neputînd fi înlocuit cu un cuvînt românizabil. (Forma derivării e ca la *peltic* de la turc. *peltek*.)

Nu este de asemenea înregistrat nici cuvîntul *irimic*, auzit totuși de mine din gura lăptarilor din Ilfov „cari dau *irimic* ca hrană la vitele lor" (turc. *irmik*).

6) **Urdu - belea** este expresiunea turcească absolut identică, a cărei traducere literală (nebănuită pînă azi din cauza necunoașterii profunde a limbei turcești) se face în mod precis așa: „a lovit năpasta". *Urdu* este aoristul verbului *urmak* „a lovi". Cei mulți — cunoscători superficiali — habar n-au de acest fel de

pronunțare a verbului pe care dînșii îl știu numai sub aspectul de *vurmak:* 75% din populația rurală pronunță *urmak;* numai cei din Turcia Europeană pronunțau *vurmak.*

*

Abandonez p⟨entru⟩ moment cuvintele *burceag*, *aliman*, *chersin* și arhaicul *farsi*, dar îmi propun a le valorifica separat, combătînd etimologii prea înrădăcinate prin simpla tradiție lexicografică, dar f⟨oarte⟩ vulnerabile. Se socotesc anumite cuvinte drept bulgare sau sîrbești, fără multă bătaie de cap; dar nu trebuie uitat un lucru că bosniacii și herțegovinenii — sîrbi mahomedani — au putut prea bine să se împrumute de la turci, nu însă tocmai turcii de la ei.

Mă trudesc p⟨entru⟩ etimologia cuvîntului cu forma aparent turcească *altîngic*, la care am dat greș pînă azi. Mai am diferite altele.

Sunt la ordinele d-voastre.

Cu deosebită stimă,

G. Iogu

B.A.R.S.R. — S 6 (3) / DXXXIX. — Inv. 73.110

[1] Ov. Densusianu nu a publicat nici etimologiile lui *buclarisi*, *oropsi* și *bucciu* (date în anexa la scrisoare, anexă care conține 3 f. și care, în Arh. Ov. Dens., V, ms. 50, se află transferată alături de alte etimologii turcești ale lui G. Iogu), nici seria de 6 etimologii discutate în scrisoarea propriu-zisă. Faptul că Ov. Dens., de la un moment dat, brusc, încetează a mai publica materialele trimise de G.I., s-ar putea datora sau neîncrederii sale față de etimologiile propuse de G.I., sau unui viciu de formă (cum s-a mai întîmplat și cu alți colaboratori ai său; cf. D. Caracostea, Pompiliu Eliade etc.). Prin publicarea integrală a contribuțiilor lui G. Iogu (unele, fie și sub forma unor ipoteze), orientalistica și lexicografia românească nu ar fi avut decît de cîștigat. Vezi *GS*, VII; și *DLR*, s.v. *molift*, *oropsi*.

[2] Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*. II. *Vocabularul*. București, 1900.

[3] *Op. cit.*

Dimitrie Ionescu [1]

PROF. DR. D. IONESCU
5, STR. MERCUR

[București, noiemb. 1912 — noiemb. 1915]

Mult stimate coleg,

Ați aflat, cred, că un grup de profesori amici ai d-lui rector Th. Ionescu [2] sărbătoresc astă seară alegerea sa de senator al universit⟨ății⟩ printr-o masă

la Hotel Athénée Palace astă seară, joi, la ora 8 1/2. Ne-am bucura cu toții daca [sic] și d-voastră ați participa. Aștept răspunsul d-voastră, sperînd a fi afirmativ.

Cu distinse salutări,

Dr. *D. Ionescu*

B.A.R.S.R. — S 9 / DXXXIX. — Inv. 73.113

[1] Dimitrie Ionescu (1876—1929), farmacolog și medic internist. Profesor la Universitatea din Iași (din 1912), și, peste puțin timp (din același an), la cea din București. Are valoroase contribuții îndeosebi în medicina internă. Vezi *Fig. cont. Rom.*, III, p. 52—53; *Necrop. Capit.* Pentru datarea scrisorii, vezi nota urm. (2).

[2] Renumitul chirurg Thoma Ionescu (vezi, infra, scrisoarea sa către Ov. Dens.) a fost rector al Universității din București în intervalul noiembrie 1912 — noiembrie 1915.

Ion C. Ionescu [1]

Valencia, 4 sept. 1934

Domnule profesor,

Deși nu sînt sigur că ați rămas în Capitală în timpul vacanței de vară, vă adresez această scrisoare tot la București.

Vă scriu din Valencia, unde mă aflu după o călătorie pe care am întreprins-o în Spania și Portugalia de aproape două luni de zile.

Am părăsit Parisul la începutul lunei iulie, după încheierea unui an școlar în care am căutat să-mi continui studiile, lucrînd în special în domeniul foneticei cu d. P. Fouché [2], directorul Institutului de fonetică de la Sorbona. Am prezentat un memoriu de fonetică experimentală asupra lui *i* final în limba română (chestiune de care s-a ocupat ulterior și d. Em. Petrovici [3] în articolul publicat în al doilea volum al *Buletinului* d-lui Rosetti) și, în urma examenului depus, am obținut diploma de fonetică.

Profitînd de libertatea pe care mi-o îngăduie lunga vacanță de vară, am căutat din nou să mă îndrept spre Spania; de data aceasta am fost mai norocos, căci am izbutit să obțin viza spaniolă care anul trecut îmi fusese refuzată pentru motive pe care le ignor și azi. La Madrid am urmat cursurile de limbă și cultură spaniolă organizate de Centro de Estudios históricos și ținute de colaboratorii de la *Revista de filología española:* Navarro Tomás [4], Américo Castro [5], Gili y Gaya [6], Montesinos [7] etc., putînd astfel să-mi întregesc cunoștințele pe care le căpătasem singur în această direcțiune. După ce am părăsit Madridul și am vizitat cîteva orașe din nord-vest, am trecut în Portugalia, țară care pentru mine a fost o adevărată revelație. Intrasem în patria lui Camões cu ideea falsă că nu voi avea de văzut decît un fel de anexă — prelungire a Spaniei, dar mi-am dat repede samă că mă înșelasem. Nu

numai prin limbă, ci și prin peisajul așa de bogat, variat și de un colorit viu prin monumentele ei de o originalitate netăgăduită, prin caracterul deosebit al locuitorilor, Portugalia mi-a apărut ca o țară simțitor distinctă de Castilia și cu atît mai demnă de interes cu cît românii, în general, o ignoră și o ocolesc în călătoriile lor. Am vizitat Pôrto Coimbra, Alcobaça, Batalha, Lisabona și incomparabilele ei împrejurimi: Sintra, Monserrate, Estoril, Cascaes.

M-am reîntors apoi în Spania, continuîndu-mi călătoria spre sud, unde m-am oprit în principalele localități din Andalusia și de pe țărmul Mediteranei. Îmi rămîne acum să cunosc și regiunea catalană.

Sper să mă întorc în țară pe la începutul lui octobre [sic], cînd voi avea ocazia să vă dau informații mai amănunțite decît cele din prezenta scrisoare și să vă mulțumesc totodată verbal pentru volumul și broșurile ce ați binevoit să-mi trimiteți la Paris. Lectura articolelor dv., pline de reflecții juste și de o stringentă actualitate, mi-a sugerat unele observațiuni pe care îmi voi permite să le discut cu dv.

Primiți, vă rog, domnule profesor, încredințarea sentimentelor de profund respect pe care vi le poartă al dv. devotat

I. C. Ionescu

[Adresa (pe plic):] Domnului prof. Ov. Densusianu, 24, str. Colței, București (Rumanía).! Carta certificada!

Exp.: I. C. Ionescu, Centro de Estudios Históricos, Residencia de Estudiantes, 21, Calle de Pinar, Madrid (España).

B.A.R.S.R. — S 10 / DXXXIX. — Inv. 73.115

[1] Ion C. Ionescu (n. 1909), hispanist. A studiat filologia romanică la Universitatea din București (cu I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Ch. Drouhet, T. Papahagi). Licența în 1935. Diplomat al Institutului de fonetică din Paris, unde a avut ca profesori pe P. Fouché, Mario Roques, J. Vendryes. Diplomat al Centrului de studii istorice din Madrid, unde a studiat cu profesorii Américo Castro, Ramón Menéndez Pidal, Tomás Navarro Tomás. Profesor secundar de limbile franceză și română (Giurgiu, apoi București). Inspector în Ministerul Educației și Învățămîntului. Lector de limba spaniolă la Universitatea din București. Colaborator științific al Institutului de lingvistică din București. În prezent, pensionar. Dintre lucrările publicate, citățm: *Étude expérimentale sur la nature de l'i final atone en roumain.* Mémoire présenté à l'Institut de Phonétique de Paris (Paris, 1934); *Din poezia lui Ov. Densusianu* (Giurgiu, 1941); *Amintirile lui George Bengescu, scriitor și diplomat* (Giurgiu, 1942). Revizie științifică la *Dicționar spaniol-român* (București, 1964).

[2] Pierre Fouché (1891—1967), eminent lingvist francez. Profesor la Universitatea din Grenoble (1923—1926), apoi la cea din Strasburg (1926—1931) și, în continuare, la Sorbona (1931—1963). La Paris, a fost și director al Institutului de fonetică. Lucrări fundamentale în domeniul foneticii generale, al foneticii franceze și al istoriei limbii franceze. Citățm: *Phonétique historique du roussillonnais* (Toulouse-Paris, 1924), *Morphologie historique du roussillonnais* (Toulouse-Paris, 1924); lucrările sale de doctorat, *Études de phonétique générale* (Paris, 1927), *Le verbe français.* Étude morphologique (Paris, 1931; ed. nouă, 1967), *Phonétique historique du français* (Paris, 1952—1961), *Traité de prononciation française* (Paris, 1956). A publicat și studii privitoare la limbile catalană și latină. Vezi necrologurile lui Ch. Rostaing în *Revue de linguistique romane,* 31, 1967, nr. 123—124, p. 458—459; Jacques Chaurand, în *Romania,* 89, 1968, fasc. 353, p. 138—139; E. Tănase, în *AUT,* 6, 1968, p. 304—305.

[3] Emil Petrovici, *Le pseudo -i final du roumain,* în *BL,* II, 1934, p. 86—97.

[4] Tomás Navarro Tomás (n. 1884), renumit lingvist american de origine și de limbă spaniolă. Profesor de limba și literatura spaniolă la Centro de Estudios Históricos (Madrid; 1914—1925), apoi în America Centrală și în S.U.A., la diferite universități. Din 1930,

profesor de fonetică la Universitatea din Madrid. Din 1939 însă se stabilește în S.U.A., ca profesor de filologie spaniolă la Columbia University din New York, apoi la alte universități. A organizat și inițiat lucrările la Atlasul lingvistic al Peninsulei Iberice (1931). Membru al Academiei Spaniole (1935) și al Academiei Americane de științe și litere (Boston, 1944). A publicat valoroase studii de fonetică, dialectologie, stilistică, istorie literară. Citățm: *Manual de pronunciación española* (Madrid, 1918; reeditată de numeroase ori; tradusă și în limba germană, de Fritz Krüger, 1923); *Cuestionario lingüístico hispanoamericano* (1944); *Manual de entonación española* (1944); *Estudios de fonología española* (Syracuse-New-York, 1946); *El español en Puerto Rico* (Río Piedras, P.R., 1948); *Métrica española.* Reseña histórica y descriptiva (Syracuse-New-York, 1956). Ediții de literatură clasică spaniolă. Semnează și: Tomás Navarro.

[5] Américo Castro (1885—1972), important lingvist și istoric literar spaniol, născut în Brazilia. Elev al lui Ramón Menéndez Pidal. Profesor de literatură comparată și de literatură și civilizație spaniolă la Buenos Aires, la Madrid (din 1915), apoi (între 1937—1967) la cîteva universități din America de Nord. Doctor honoris causa al universităților din Paris-Princeton și Poitiers. Membru al Academiei Americane de arte și științe (Boston). Dintre lucrările sale, citățm: *El pensamiento de Cervantes; La peculiaridad lingüística rioplatense y su sentido histórico; La realidad histórica de España; De la edad conflictiva. Crisis de la cultura española en el siglo XVII; Sobre el nombre y el quién de los españoles.* A tradus în limba spaniolă și a publicat studiul de referință al lui W. Meyer-Lübke, *Introducción a la lingüística románica.* Versíon de la tercera edición alemana, con notas y adiciones por Américo Castro (Madrid, 1926). Ediții de texte.

[6] Samuel Gili y Gaya (n. 1892), lingvist și filolog spaniol. A publicat studii de sintaxă, opere lexicografice, ediții de texte din literatura spaniolă clasică. Citățm: *Curso superior de sintaxis española* (reeditată de mai multe ori); *Elementos de fonética general; Diccionario de sinónimos; Diccionario fundamental de la lengua española.* Semnează și: Samuel Gili Gaya.

[7] José F. Montesinos, istoric și critic literar spaniol. Dintre lucrările sale, citățm: *Valera o la ficción libre* (Madrid, 1970). Ediții de literatură spaniolă clasică.

Maria Thoma Ionescu [1]

I [2]

[București,] 12 iulie 1915

Cher Monsieur et ami,

Oserais-je vous prier de bien vouloir jeter un coup d'oeil sur le modeste manuscrit [3] dont Monsieur Négulesco [4] a eu l'extrême amabilité de s'en charger? Comment vous remercier, comment vous prouver ma reconnaissance? Ne m' en voulez pas du temps précieux que vous donnerez à parcourir ces quelques pages et croyez à ma sincère et fidèle amitié.

Marie Ionnesco

Si par hasard vous voyez quelque chose devant être supprimé, veuillez je vous prie, le faire „avec grâce".

[Alt scris:]

Draga Densusanu, Madame Thoma Ionescu mi-a spus să te rog să-i faci o prefață [5].

Cu dragoste,

Dem. Negulescu

[Adresa (pe plic):] Monsieur le professeur Densușiano.

B.A.R.S.R. — S 14 (1) / DXXXIX. — Inv. 73.118

[1] Maria Thoma Ionescu, scriitoare de limbă română și de limbă franceză, soția chirurgului Thoma Ionescu. Semnează: Marie Jonnesco, Marie Th. Jonnesco, Maria Th, Ionnescu. A publicat proză artistică. Citām volumele: *Dragoste cu foc* (București, [1914]); *Un peu de tout*. Impressions, souvenirs (Paris, [1915]); *Flori de vis, flori de viață* (București, 1916); *Eux*. Lettre-Préface de M. Brieux (Paris, 1918). Cele două scrisori ale ei către Ov. Dens. privesc procesul de finisare a vol. *Flori de vis, flori de viață*, iar c.v. este o invitație de vizită. Serviciile pe care i le cere M. Th. Ionescu lui Ov. Dens. se intemeiază pe bunele relații existente între Ov. Dens. și frații Take și Thoma Ionescu, precum și pe cultul comun pentru cultura franceză. Vezi, infra, scrisorile lui Take și Thoma Ionescu către Ov. Dens.

[2] Din adresa de pe plic, rezultă că scrisoarea a fost trimisă prin curier. Hîrtia scrisorii poartă monograma „M.I".

[3] Manuscrisul volumului *Flori de vis, flori de viață*. Manuscrisul era într-adevăr „modest". În forma sa tipărită (incluzînd și prefața), are 75 [—77] p. cu foarte multe pagini sau zone albe.

[4] Demetru Negulescu, profesor la Facultatea de drept din București. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[5] Ov. Densusianu va redacta o prefață foarte elogioasă, care apare în fruntea volumului citat al Mariei Ionescu.

II [1]

[București, iulie-august 1915]

Cher Maître et ami,

Voici le modeste manuscrit. Voudriez-vous ajouter quelques mots de „Préface" et y jeter un coup d'oeil? Merci, merci de tout coeur pour les rayons que vous donnez à mon livre.

En amitié, dévouée sincère,

Marie Th. Jonnesco

Je me permets de vous dire que c'est bien pressé, puisqu'il me faut quitter la Roumanie le 20 de ce mois et que j'aimerai tant le voir paraître avant.

B.A.R.S.R. — S 14 (2) / DXXXIX. — Inv. 73.119

[1] Localizare probabilă. Datarea propusă de noi are în vedere faptul că trimiterea manuscrisului volumului *Flori de vis, flori de viață*, indicată la începutul scrisorii („Voici le modeste manuscrit"...), nu poate fi decît o retrimitere (probabil, cu corecțiunile propuse de Ov. Dens., după prima lectură; vezi, aici, scris. I), iar invitația adresată lui Ov. Dens. ca acesta să scrie prefața la volumul respectiv, trebuie privită ca o revenire (vezi scris. I). Aceste fapte, în mod firesc, nu pot fi plasate decît la foarte scurt interval după data scrisorii I. Volumul va apărea însă în 1916, probabil în a doua jumătate a anului. Vezi recenzia (nesemnată) din *VN*, XII, nr. 9 (1 noiemb. 1916), p. 270. Hîrtia scrisorii poartă monograma „M.I" (vezi scris. I, nota 2).

III [1]

[București, f.d.]

Demain après 7h, cher Maître, je serais très heureuse de vous voir. Mille amitiés.

Marie Jonnesco

MADAME MARIE TH. JONNESCO

C.v. — B.A.R.S.R. — S 14 (3) / DXXXIX. — Inv. 73.120

[1] Localizare probabilă. Data invitației e posibil să fie apropiată de datele expedierii scrisorilor precedente (I, II).

Take Ionescu [1]

I [2]

TAKE IONESCU

[București, 1908—1913]

recomandă d-lui Ovid Densusan pe omul lui N. S. Mihăescu și-l roagă să-l scuze de deranjament.

Devotat,

Take Ionescu

C.v. — B.A.R.S.R. — S 15 (1) / DXXXIX. — Inv. 73.121

[1] Take Ionescu (1858—1922), om politic. Studii juridice la Paris. Avocat în București. Deputat liberal (1884), apoi conservator. La începutul lui 1908, părăsește Partidul conservator, formînd Partidul conservator-democrat. De mai multe ori ministru (culte și instrucțiune publică, 1891—1895, 1899; finanțe, 1900, 1904—1907; externe, 1912—1913, 1916—1917, 1920). Alături de fratele său Toma Ionescu, a avut un rol decisiv în intrarea României în primul război mondial, în vederea întregirii patriei. Prim-ministru (1921—1922). Prin calitățile sale de bun orator și prin concesiile democratice făcute în ideologia partidului, în 1908 și anii următori, a reușit să cîștige adeziunea unor mari personalități, ca I. L. Caragiale, Ov. Densusianu, B. Delavrancea, Mihail Dragomirescu etc. Din păcate, marea majoritate a organelor partidului său au fost demagogi, prin nimic deosebiți de activiștii celorlalte partide burgheze-moșierești din țară. Edificatoare, în acest sens, sînt chiar activitatea unor „takiști" mai apropiați de Ov. Densusianu (foști elevi etc.), precum și scrisorile lor adresate lingvistului și literatului bucureștean (vezi, aici, în special scrisorile lui Teodor Costescu, Mihail Drăgănescu, Vasile Vîrcol). Profund dezamăgit de discrepanța dintre ideologia partidului, așa cum o profesa Take Ionescu, și materializarea ei, după aproape 6 ani de la înscrierea sa, Ov. Densusianu își dă demisia din partid. În Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia, se păstrează o copie dactilografiată a cererii de demisie, adresată: „D-sale domnului Președinte al Clubului conservator-democrat", deci lui Take Ionescu. Cererea sa de demisie este un puternic act de acuzare la adresa partidului respectiv, act de acuzare adresat, în fond, tuturor partidelor burghezo-moșierești din România de atunci. Considerăm oportună reproducerea aici a acestui excepțional document:

„Domnule președinte,

Înscris în Partidul conservator-democrat din ziua cînd s-a înființat, am crezut că activitatea lui se va îndrepta spre afirmarea unor convingeri de însuflețire tînără și va stărui să introducă mai multă demnitate și mai mult simț al responsabilității în viața noastră politică.

Credința de atunci văd astăzi că a fost o iluziune, pentru că, de un an de cînd s-a dat partidului posibilitatea să-și afirme acțiunea, zadarnic caut să mi se deslușească acea regenerare pe care o vestise, și prea de multe ori îmi este dat să aud de o nouă ilegalitate, de un nou favoritism ce vine — într-un neoprit crescendo — să dea o întunecată realitate politicei pe care un partid nou credeam că n-o va mai reînvia.

Dacă acesta a fost programul Partidului conservator-democrat, program tăinuit după cel care se anunțase în feerii de cuvinte, un sentiment explicabil, cînd nu mai poți consimți să figurezi acolo unde prezența ți s-ar interpreta ca o complicitate, mă face să vă adresez aceste rînduri și să vă rog a-mi primi demisiunea din partid.

Primiți, domnule președinte, încredințarea considerațiunii mele. [București,] 28 oct. 1913

Ovid Densusianu"

După întoarcerea din călătoria de studii în Cehoslovacia (decembrie 1921 — martie 1922), care a coincis oarecum cu guvernarea lui Take Ionescu, iată cum caracterizează Ov. Densusianu această guvernare: „Nu eram în țară cînd, după demisia d-lui general Averescu, a urmat aventura d-lui Take Ionescu, care s-a înecat în puerilitatea ce nu putea surprinde, și după ea a venit — aceasta ca o surprindere — guvernarea d-lui Brătianu" (*VN*, XVIII, nr. 1—2, p. 33, din 1 III — 1 IV 1922; la rubrica: *Viața politică și socială*).

O pertinentă caracterizare globală a activității lui Take Ionescu a făcut însă Ov. Densusianu la puțin timp după aceasta, cu ocazia morții politicianului, în *VN*, XVIII, nr. 5—6, p. 105—108 (1 iul. — 1 aug. 1922), la rubrica *Viața politică și socială*. Extragem cîteva pasaje semnificative; „Moartea lui Take Ionescu a arătat și ea ce amestec turbure e în sufletele de la noi, cîtă bolnavă impresionabilitate ascund cuvintele rostite ori scrise și cum nu am ajuns încă în judecarea oamenilor la acea stăpînire care nu lasă să vorbească orice patimă și dă laudelor, alături de sinceritate, demnitatea fără de care nici ele nu prea pot fi luate în samă" (p. 106). După ce admiră patriotismul și calitățile de orator ale defunctului, fostul său adept spune: „Cît a trăit Take Ionescu, s-ar fi cuvenit să i se recunoască de toți și sentimentele care-l însuflețeau cînd mărirea țării era numai o viziune, și acea înțelegere care a lipsit altora cînd a fost vorba să alegem ceasul și căile de urmat ca să nu ne găsim printre cei mici ori cei striviți sub osînde care nu se uită. Rămîn așa de departe, în această privință, un Dimitrie Sturdza, Carp ori Maiorescu" (p. 106). [...] „Democratismul său a rămas însă mai mult un cuvînt, o formă, o titulatură ademenitoare de partid; nu a fost stăruința dîrză de prefacere a vieței de la noi, de trezire a sufletelor, de întărire a conștiințelor. Ce n-ar fi putut totuși face Take Ionescu de la 1908 încoace! Țara îl asculta atunci, îl slăvea și ținea să arate că leagă de numele lui mari așteptări. Nu le-a înțeles, nu a dus cît mai departe lupta care doboară împotriviri" (ib.). „Îl mulțumeau, pe urmă, prea ușor succesele trecătoare, chipul cum impresiona pe aceia cărora se adresa, și, am putea zice, acel misticism verbal care-l făcea să creadă în puterea făcătoare de minuni a cuvîntului. De aceea, faptele rămîneau pentru dînsul pe al doilea plan sau, de multe ori, i se păreau că nu contrazic frumusețea manifestării exterioare" (p. 107). „La Take Ionescu, ca șef de partid, concesiuni din contaminarea cu spiritul vremei au umbrit de multe ori perspicacitatea sa, așa de vie alteori, abilități au omorît intuiții pe care le-ar fi putut avea" (ib.). „Politica sa de partid a trecut în urmă prin încercări de a fi salvată. În urmă de tot, partidul a rămas o fantomă, decepție pe care, dureros de sigur, trebuie să o fi simțit dînsul cînd a voit să-și constituie un guvern" (ib.).

Cele 3 foarte scurte scrisori (c.v.) adresate lui Ov. Dens., care datează, desigur, din perioada apartenenței acestuia la Partidul conservator-democrat (1908—1913), sînt: prima — o intervenție a „șefului" în vederea unui favoritism, a doua — o invitație de participare la o consfătuire a conducerii partidului, a treia — o invitație acasă, probabil tot pentru o consfătuire politică. După imprimatul de pe ele, primele 2 c.v. sînt din aceeași etapă, iar a treia — dintr-o altă etapă. După formula de adresare, cea de a treia c.v. pare a fi posterioară celorlalte. Vezi, infra, scrisorile Mariei T. Ionescu și a lui Toma Ionescu, adresate lui Ov. Dens.

Bibliogr. Romulus Seișanu, *Take Ionescu. Omul; ideile și faptele sale...* București, 1930; C. Xeni, *Take Ionescu 1858—1922*, [București, 1932]; Vasile Netea, *Take Ionescu*. Préface de Mircea Malița. Bucurest, 1971; Mircea Iosa, Traian Lungu, *Viața politică în România 1899—1910*, București, 1977 (Institutul de istorie „N. Iorga"); Iordan, *Memorii*, I, p. 174,

207—209, 212, 275; St. Antim, *Studii și portrete*, Craiova, [1937], p. 45—53; idem, *Alte studii și portrete*, București, [1939], p. 46—72; M. Sevastos, *Monografia orașului Ploești*, București, [1938,] p. 132—133; *St. doc. lit.*, VI, p. 281—283.

[2] Textul scrisorii și semnătura sînt scrise cu creionul.

II

TAKE IONESCU

[București, 1908—1913]

roagă pe d. Densușianu să binevoiască a veni la consfătuirea de mîine, duminică, la ora 2 p.m.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 15 (2) / DXXXIX. — Inv. 73.122

III [1]

TAKE IONESCU

[București, 1908—1913]

Iubite d-le Densușan,

Te aștept la ora șeapte la mine acasă, cum ai avut bunăvoința să spui lui D. Negulescu [2].

Te rog, mă scuză!

Al d-tale devotat

T. Ionescu

C.v. — B.A.R.S.R. — S 15 (3) / DXXXIX. — Inv. 73.123

[1] Textul scrisorii și semnătura sînt scrise cu creionul.

[2] Profesorul Demetru Negulescu, membru al aceluiași partid și prieten al familiei lui Take Ionescu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

Toma Ionescu [1]

Paris, 27/4 ⟨19⟩19

Scumpe coleg și amic,

Îți închid aci un apel făcut către țările latine pentru înființarea unei Academii Latine în fiecare țară latină, cu scopul de a răspîndi în aceste țări lucrările artistice și literare de merit. Cunoscînd intim pe inițiatorul acestui lucru, [el] m-a însărcinat ca să procur persoana cea mai desemnată la noi pentru înființarea Academiei Latine a României. M-am gîndit la d-ta și sper-

că, odată ce vei lua cunoștință de programul ce-ți trimit, vei binevoi a te însărcina cu această utilă operă și vei face cunoscut direct inițiatorului, al cărui nume îl găsești pe acest program, rezultatul lucrării d-tale. Inutil de a-ți mai spune că e de dorit ca țara românească să ia și ea parte la această operă [2].

Ce mai faci [?] Știu că o duceți greu acolo cu germanofilii[i] dar, sper, cu venirea noastră [sic], vom face o falangă de luptători pentru a înlătura din învățământ pe toate aceste canalii care ne-au pîngărit țara și neamul. Noi suntem decișI pentru o luptă fără preget contra lor, și sunt sigur că vom izbuti.

Primește, te rog, scumpe coleg și amic, sincerile și amicalele mele salutări.

Al d-tale

Prof. Dr. *Toma Ionescu*

Paris, 5, Villaret de Joyeuse (17 arr.)

B.A.R.S.R. — S 16 / DXXXIX. — Inv. 73.124

[1] Toma Ionescu (1860—1926), celebru chirurg și anatomist, profesor. Studiază medicina și dreptul la Paris. Doctoratul în medicină (Paris). Între 1888—1894, prosector la Facultatea de medicină din Paris. Laureat al Academiei de Medicină din Paris (1890). Profesor la Facultatea de medicină din București (din 1895). Membru corespondent al Academiei de Medicină și al Societății de chirurgie, membru al Societății franceze de chirurgie, membru în comitetul Societății internaționale de chirurgie, toate din Paris. Membru de onoare al Academiei Române. Decan al Facultății de medicină din București (1906—1912). Rector al Universității din București (noiemb. 1912 — noiemb. 1915). În anii primului război mondial: refugiat în Franța. Între 1920—1921: delegat al României la Societatea Națiunilor. Are lucrări fundamentale în domeniul chirurgiei și al anatomiei. Frate al lui Take Ionescu. Soția lui: Maria Th. Ionescu. Numele de familie îi apare și sub forma: Ionnescu, Jonnesco, iar prenumele, adesea, sub forma: Thoma, Thomas. Ov. Dens. era prieten al familiei.

Bibliogr. I. Făgărășanu, *Viața și opera lui Toma Ionescu*, [București,] 1962 (studiu monografic, cu o antologie din lucrările lui T. I. și cu bibliografia operelor lui T.I.); *Livre jubiliaire offert au Professeur Thomas Jonnesco à l'occasion de sa trentième année d'enseignement. Sa vie. Son oeuvre*, Bucarest, 1925; Societatea de chirurgie din București, *Număr festiv. 50 ani de la înființarea Societății de chirurgie și comemorarea a 20 de ani de la moartea lui Th. Ionescu*, București, 1947.

[2] Din motive pe care nu le cunoaștem, Ov. Dens. nu dă curs apelului trimis de T. Ionescu, în ciuda faptului că el însuși era, la noi, un portdrapel al ideii latinității, un propagator al culturii popoarelor neolatine.

Traian Ionescu-Nișcov [1]

Praga, 29 I ⟨1⟩932

Stimate domnule profesor,

Nu mă cunoașteți, desigur! Eu am făcut studii la Buc⟨urești⟩, de istorie literară, folclor, puțină filologie, ⟨limba⟩ latină, ⟨limba⟩ franceză;

— acum mă aflu, de un an, la Praga. Aci continui să studiez cu prof⟨esorii⟩ Tille [2], Horák [3] și Otokar Fischer [4], istorie literară și literaturi comparate.

Într-una din ședințele seminarului de germanistică, am ținut această lucrare, pe care o trimit dv. spre publicare. Știu că *Grai și suflet* publică și astfel de încercări.

O altă revistă de ținuta acesteia nu cunosc la noi.

În speranța că veți binevoi să găzduiți aceste pagini, vă rog să primiți mulțumirile și respectul ce vă păstrez.

Traian Ionescu-Nișcov

B.A.R.S.R. — S 17 / DXXXIX. — Inv. 73.125

[1] Traian Ionescu-Nișcov (n. 1898), istoric, slavist. Licențiat al facultăților de litere și drept de la Universitatea din București. Profesor secundar. Studii de specializare la Universitatea din Praga, unde-și susține și doctoratul (1937). La aceeași Universitate: lector, apoi profesor. A publicat, mai ales în reviste românești și cehoslovace, un număr mare de studii consacrate istoricului relațiilor româno-cehoslovace sau unor probleme de istorie culturală a sud-estului european sau a slavilor, cercetări de diplomatică, toponimie și folclor. Citățm: *Tradiția chirilo-metodiană în istoria slavilor apuseni* (București, 1941; Institutul pentru cercetarea sud-estului balcanic); *Mișcarea revoluționară husită în istoriografia universală*, în rev. *Studii*, XII, 1959, nr. 6, p. 153—179; XIII, 1960, nr. 4, p. 269—297 (și extras). În 1948, a editat la Praga, cu ajutorul guvernului cehoslovac, revista *Românoslavica*, închinată relațiilor româno-cehoslovace (din revistă a apărut un singur volum). În 1957, împreună cu acad. Emil Petrovici, a înființat, la București, Asociația slaviștilor din România, care activează și în prezent, sub egida Ministerului Educației și Învățământului. Asociația respectivă a publicat și un anuar, *Romanoslavica*, din care au apărut 18 volume (1958—1972). A tradus, singur sau în colaborare, opere din literatura cehă în limba română. Cu privire la articolul trimis lui Ov. Dens. spre publicare, menționăm că în *GS* nu a apărut nici un material semnat de Tr. Ionescu-Nișcov.

[2] Václav Tille (1867—1937), istoric literar ceh. Studiază la Paris (1894—1895), cu profesorii G. Paris, Deschanel, Leger. Călătorie de studii (1899) în Belgia, Olanda, Germania. Profesor de istorie literară comparată la Universitatea din Praga. A publicat studii de istorie literară, etnografie, folclor, artă populară. Citățm: *Roncesvalles* (Praha, 1912); *Soupis českých pohádek* (2 vol.; Praha, 1929—1937). Vezi Otokar Fischer, *Václav Tille* (Praha, 1938; Nákladem České Akad. Věd a Uměni).

[3] Jiří Horák (n. 1884), istoric literar, folclorist ceh. Profesor de literatură slavă comparată. Elev al etnografului și folcloristului J. Polívka. A publicat culegeri și studii de folclor slav. Citățm: *Slovenské l'udové balady* [= Balade populare slovace] (Bratislava, 1956).

[4] Otokar Fischer (1883—1939), critic și istoric literar comparatist, scriitor, publicist ceh. Profesor de literatură germană la Universitatea din Praga. A publicat volume de eseuri, de poezii, de teatru, de critică literară. A realizat și publicat multe traduceri din literatura beletristică germană (de relevat, aici, în special, *Faust* de Goethe), engleză, franceză, belgiană, spaniolă, rusă.

Iorgu Iordan [1]

I

Paris, 7 martie 1925

Mult stimate domnule Densusianu,

Abia astăzi am primit invitația d-voastră pentru congresul filologilor români [2]. Lipsind de două luni din Iași [3], se înțelege că nu puteam s-o am aici

mai devreme. Ideea unui congres al filologilor români mi se pare excelentă și nu pot decît să vă felicit pentru încercarea curajoasă de a o pune în practică. În toamna trecută mă găseam la Cluj, unde, discutînd cu filologii de acolo [4], am exprimat și eu dorința de a « ne strînge rîndurile ». Ceea ce am putea cîștiga de pe urma unei astfel de activități ar fi mai ales o apropiere sufletească: în chipul acesta s-ar putea curăți atmosfera de animozitățile, din nefericire așa de puternice, care stăpînesc spiritul filologilor noștri. Vă rog să credeți că vorbele mele nu sînt deloc declarații ocazionale, ci izvorăsc dintr-o nevoie sufletească adînc simțită.

Regretînd că nu voi putea lua parte la cel dintîi congres al filologilor români, căruia îi doresc o reușită deplină, vă rog să primiți salutările mele distinse.

I. Iordan

[Adresa:] Monsieur Ovid Densusianu, 24, str. Colței, București, Roumanie.

[Exp.:] I. Iordan, Paris XIIIe, rue Couche, No. 5.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 18 (1) / DXXXIX. — Inv. 73.126

[1] Iorgu Iordan (n. 1888), eminent lingvist, elev al lui Al. Philippide. Activist pe tărîm social-politic. Profesor la Universitatea din Iași (pînă în 1946), apoi la cea din București. Membru al Academiei Române (1945), devenită apoi Academia R.S.R. Doctor honoris causa a numeroase universități și membru corespondent a numeroase academii de științe din străinătate. Membru în mai multe comitete internaționale de lingvistică. A publicat un număr mare de studii de lingvistică și filologie romanică, de limba română contemporană, studii de istorie și critică literară, cursuri, manuale școlare. Pentru istoricul relațiilor dintre I. Iordan și Ov. Dens., e de semnalat un prim moment, cînd lingvistul ieșean, de pe poziții într-o anumită măsură regionaliste, a criticat cîteva așa-zise „deficiențe" (nu toate reale) ale manualului de limba română pentru cl. a II-a secundară, întocmit de Ov. Densusianu și I. A. Candrea. Acuza, destul de gravă, adusă autorilor (judecînd după titlul articolului: *Cum știu românii românește*, în rev. *Școala normală*, Iași, 1916, luna mai) viza mai ales anumite norme muntenești ale limbii literare, dintre care unele într-adevăr nu vor dobîndi statutul de norme supradialectale. Aflat pe atunci în refugiu chiar la Iași, Ov. Dens. răspunde în propria revistă, *VN*, XII, nr. 10—12, p. 313—315 (din 1 dec. 1916 — 1 febr. 1917; fasciculă apărută la Iași, cu întîrziere), folosind însă, din păcate, în riposta sa în general la obiect, un ton ironic și disprețuitor la adresa școlii lingvistice de la Iași. Atitudinea lui Ov. Dens., precum și replica acidulată pe care a provocat-o din partea lui I. Iordan *(Un răspuns*, în *Arhiva*, XXVIII, 1921, nr. 1, p. 110—118), care folosește acum armele adversarului, adăugînd doar cîteva elemente noi, pozitive, în critica sa, n-au făcut decît să învrăjbească și mai mult raporturile dintre școlile lingvistice pe care le reprezentau cei doi. Dar, cu timpul, această polemică prea puțin principială, este uitată. O dovedesc și cele 3 scrisori adresate de I. Iordan lui Ov. Dens., între 1925—1934, care reflectă o atitudine de deferență din partea succesorului lui Al. Philippide, precum și diferite articole sau materiale publicate de I. Iordan care se referă la Ov. Dens. Vezi, de ex., necrologul la moartea lui Ov. Dens. (*BIFR*, V, 1938, p. 364), apoi evocarea din cadrul lecției de deschidere a cursului de lingvistică românească, la Universitatea din Iași, în anul șc. 1938/1939, lecție publicată în *Însemnări ieșene*, a. IV, vol. IX, 1939, nr. 2, febr., p. 304—308 (sub titlul *Anul filologic*); precum și Iordan, *Memorii*, I, p. 163, 216, 238—239, 241—243, 246, 249, 290—292. Din scrisorile publicate aici, relevăm grafiile: *depe* (I), *dintăi, depelîngă* (II, III), *Pedealtăparte* (II), *dealtmintrelea* (II), în conformitate cu concepția ortografică a emitentului, pe care noi le-am transcris după normele actuale.

Bibliogr. Iordan, *Memorii*, I—III; id., *Titluri și lucrări 1911—1973*, București, 1974; *Contrib. ist. univ. Iași*, II, p. 245—247, 257—262; *Cultura Galați*; Alexandrescu, *Confes.*, p. 162—170.

[2] Întiiul Congres al filologilor români, preconizat și organizat de Ov. Densusianu. Congresul a avut loc la București, între 13—15 aprilie 1925, sub conducerea lui Ov. Densusianu. Vezi *I Congr. filol. rom.*

[3] Între 1911—1927, I. Iordan a fost profesor secundar la Iași. După doctoratul în filologia modernă (Iași, 1919), el a făcut studii de specializare, în filologia romanică și în lingvistica generală, în anii 1921—1922, 1923, 1925, la Bonn, Berlin și Paris.

[4] Se înțelege: în primul rînd, cu Sextil Pușcariu, directorul Muzeului limbii române și conducătorul școlii lingvistice de la Cluj.

II

Iași, 1934 aprilie 2

Domnule profesor,

Seminarul de Filologie Română de pe lîngă Universitatea din Iași, la a cărui direcție am trecut acum de curînd [1], este foarte sărac în publicații românești. Pe de altă parte, mijloacele de care dispune pentru cumpărare de cărți sînt ca și neexistente. Ministerul Instrucțiunii a suprimat, încă de acum doi ani, subvenția, astfel că trebuie să recurgem la taxe plătite de studenți, și acestea, dealtmintrelea, de tot reduse. În asemenea împrejurări, m-am gîndit să apelez la bunăvoința specialiștilor, străini și români, rugîndu-i să contribuie după putință la îmbogățirea bibliotecii. Așa se face că mă adresez și d-voastră, cu rugămintea de a dărui cîte un exemplar din publicațiile d-voastre personale, precum și din acele ale Institutului de filologie și folclor. În caz cînd acest lucru, indiferent din ce motive, nu este posibil, vă rog să binevoiți a admite o reducere oarecare a prețului de cost.

În speranța că nu-mi veți lua în nume de rău această intervenție, vă rog să primiți distinsele mele salutări.

I. Iordan

B.A.R.S.R. — S 18 (2) / DXXXIX. — Inv. 73.127

[1] Numit profesor la catedra de Limbi și literaturi romanice a Universității din Iași, în ian. 1926, după moartea lui Al. Philippide, I. Iordan va fi transferat, la 1 III 1934, la catedra acestuia, de Filologie română (de fapt: lingvistică română), catedră pe care va ocupa-o pînă în sept. 1946.

III

Iași, 1934 iunie 1

Domnule profesor,

Am onoarea a confirma primirea publicațiilor (*Histoire de la langue roumaine* [1], *Ținutul Vrancei* [2], *Lettres roumaines* [3], *I[îi]ul Congres al filologilor români* [4] și *Grai și suflet*, I—V), pe care ați binevoit a le pune la dispoziția

Seminarului de Filologie română de pe lîngă Universitatea din Iași, fie gratuit, fie cu o reducere de 50%.

Aducîndu-vă acest lucru la cunoștință, vă rog să primiți cele mai călduroase mulțumiri.

Iorgu Iordan

Directorul Seminarului

B.A.R.S.R. — S 18 (3) / DXXXIX. — Inv. 73.128

[1] *DHLR* I și II, fasc. I și II.

[2] Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei. Etnografie, Folclor. Dialectologie.* Vol. I. București, 1930. (Institutul de filologie și folclor.)

[3] Al. Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle tirées des Archives de Bistritza (Transylvanie)*, București, 1926. (Institutul de filologie și folclor.)

[4] E vorba de actele Congresului: *I^{tiul} Congres al filologilor români. 13, 14 și 15 april 1925.* București, 1926.

Teodor Iordănescu [1]

[Focșani, 26—28 februarie 1925]

Domnule director,

Primind invitațiunea dv., m-am bucurat că v-ați gîndit să ne strîngeți la un congres [2] în care să ne putem cunoaște mai bine și să ne putem împărtăși gîndurile. Data congresului rămîne să o fixați dv. și, cum bine ați chibziut, vacanța de Paști e bine aleasă.

Aș dori să fac următoarea comunicare:

Învățămîntul științific al limbilor în școalele noastre secundare [3].

Cu deosebită stimă,

T. Iordănescu

Profesor la liceul „Unirea"

[Adresa:] Domnului Ov. Densusianu, profesor universit⟨ar⟩, str. Colței 24, București.

B.A.R.S.R. — S 20 / DXXXIX. — Inv. 73.129

[1] Teodor Iordănescu, pedagog, clasicist. A studiat filologia clasică și dreptul la Universitatea din București (licența: 1895/96, respectiv 1900). Specializare în Germania. Profesor de limba latină la liceul „Unirea" din Focșani (din 1904). Între 1907—1910: director al aceluiași liceu. Conduce, mult timp, Societatea literară „Grig. Alexandrescu" a elevilor liceului din Focșani. Cultivator al clasicismului. Colaborează, între 1907—1934, la *Conv. lit.*, publicînd articole de lingvistică clasică, lingvistică generală, pedagogie, filozofie, istorie, arheologie; traducînd din literatura veche indiană; și recenzînd numeroase cărți privitoare la aceleași domenii. Între 1912—1935 publică mai multe manuale de limba latină și de istoria literaturii latine pentru școlile secundare (unele: apărute în mai multe ediții). Autor al unui bun *Dicționar latin-*

român... pentru școlile secundare, seminarii și universități (București, 1945; XLVII + 918 p.). Vezi *Închinare liceului 'Unirea' cu prilejul împlinirii a 50 de ani de viață*, Focșani, 1916, p. 69—92; *St. doc. lit.*, XI, p. 293—299; *Docum. lit.*, II, p. 250. Locul, luna și anul expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Pe ștampila de Focșani nu se distinge ziua expedierii. Deoarece ștampila de sosire la București are data de 1 martie, înseamnă că scrisoarea a fost trimisă în ultimele zile ale lui februarie.

[2] Întîiul Congres al filologilor români, ținut la București, între 13—15 aprilie 1925.

[3] T. Iordănescu va face, la Congres, într-adevăr, comunicarea: *Învățămîntul științific al limbilor în școalele secundare*, care va fi, apoi, tipărită în broșura sa: *Importanța limbilor clasice pentru învățămîntul secundar (Clasicismul ca bază a învățămîntului. Învățămîntul științific al limbilor)*, Focșani, 1925, p. 17—28.

Nicolae Iorga [1]

[București,] 6 mart 1929

Scumpe d-le coleg,

Vă rog a exprima întregului Consiliu al Facultății adînca mea recunoștință pentru unanimitatea cu care mi-a încredințat conducerea ei și pentru sprijinul atît de amical pe care mi l-au dat în toate împrejurările scurtei mele administrații.

Trebuind să lipsesc, pentru alte îndatoriri privind pe studenții noștri [2], de la adunarea de astăzi, cum prevăd că va trebui să se întîmple și pentru multe altele, întrebuințez această cale pentru a vă arăta părerea mea că la conducerea Facultății trebuie să treacă pe rînd cei mai vechi dintre noi, aceia a căror muncă a fost, aici, mai îndelungată și mai vrednică de răsplata morală a Decanatului.

Pe viitorul decan [3] îl rog să păstreze acele cîteva în[n]oiri, în crearea cărora am pus atîta iubire și grijă pentru copiii noștri sufletești, studenții.

Primiți, vă rog, scumpe d-le coleg, expresia stimei mele deosebite.

N. Iorga

[Adresa (pe plic):] Domniei sale d-lui profesor Ovidiu Densusianu, prodecanul Facultății de litere.

B.C.S. — Ms. 29.487

[1] Nicolae Iorga (1871—1940), eruditul istoric de renume mondial, profesor de istorie universală la Universitatea din București, om politic, orator, înflăcărat patriot, autor al unui număr imens de opere de istoriografie, de istorie și critică literară, de beletristică, de istoria vieții politice, economice și sociale, cu toată apartenența la același consiliu profesoral, a avut rare momente de apropiere spirituală și de colaborare cu Ov. Densusianu. Un prim moment l-ar constitui întîlnirea la revista *Sămănătorul*, cînd, amîndoi, pentru foarte scurt timp (lunile de vară ale lui 1903), au împărțit conducerea acestui periodic a cărui ideologie nu a fost totuși împărtășită de Ov. Dens. (Vezi, supra, scrisoarea lui Il. Chendi către Ov. Dens.; vezi și Ornea, *Sămănăt.*$_2$, p. 67—68). Un al doilea moment ar fi refugiul la Iași, în timpul ocupației

germane a Bucureștiului, cînd amîndoi militau pentru aliați, împotriva militarismului german. Al treilea și, poate, cel mai important, este scurta perioadă în care N. Iorga, urmînd lui I. Bianu, a fost decan al Facultății de litere din București: 1 octombrie 1928 — 1 martie 1929, avînd ca prodecan pe Ov. Densusianu. Dat fiind că cei doi învățați, aproape toată viața s-au criticat, folosind, din păcate, arma ironiei și disprețului (în materie de ideologie literară, ei se situau pe poziții opuse; adesea, însă, criticile reciproce privesc teme minore), scrisoarea de față constituie un document al maturității spirituale a amîndurora, al împăcării celor două spirite și, cu atît mai mult, deosebit de valoros. — Plicul nu are însemne poștale, ceea ce dovedește că a fost trimis prin curier.

B i b l i o g r. Barbu Theodorescu. *Bibliografia istorică și literară a lui N. Iorga, 1890—1934.* București, 1935; idem, *Bibliografia politică, socială și economică a lui N. Iorga, 1890—1934.* București, 1937 (Institutul de istorie literară și folclor, I—II); idem, *Nicolae Iorga 1871—1940. Biobibliografie.* București, 1976; Theodorescu, *Ist. bibliogr.*, indice; *St. doc. lit*, V, VII—VIII, XII; *Coresp. Bianu*, II, p. 38—53; *13 Rotonde*, p. 68—90; Z. Ornea, *Sămănătorismul*. Ed. a II-a revăzută și adăugită. București, 1971 (Momente și sinteze); Massoff, *Despre ei*, p. 165—178; Solacolu, *Evocări*, p. 128, 194—221, 223; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 348—356; Popescu-Teiușan, *Ped. Rom.*; Macrea, *Contrib.*, p. 417—432; n e c r o l o g u l lui N. C〈artojan〉, în *Cercet. lit.*, IV, 1940, p. XV—XVI.

[2] La 1 martie 1929, N. Iorga a fost numit rector al Universității din București, pe 3 ani.

[3] Viitorul decan: profesorul Dimitrie Gusti.

SCRISORI ÎN REZUMAT

J. Dumitrescu

C.p. — B.A.R.S.R. — S 22 / DXXXVIII. — Inv. 72.826. [Paris,] 16 ianuar 1915 (st.n.) Cere ca, începînd cu nr. pe februarie, *VN* să-i fie trimisă pe adresa: 4, rue Thénard (V^e^), în loc de: 1, r⟨ue⟩ Casimir-Delavigne. Adresa: Adția revistei *Viața nouă*, 24, strada Colțea, Bucarest (Roumanie). Exped.: J. Dumitresco, Paris, rue Thénard, no. 4 (V^e^).. — Prenumele nu e scris clar: poate fi citit și Y.

Grigore Forțu

C.v. — B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 1. [București,] 4 III 1936. Emitentul îi trimite lui Ov. Dens. c.v. „cu un document asupra scopurilor cenzurii". Grig. Forțu (1878— ?), profesor în învățămîntul secundar (Bîrlad, Galați, între 1905—1924; București, din 1925). Inspector general al învățămîntului secundar. Membru în Consiliul permanent al Ministerului Instrucțiunii Publice. Din 1929, publică (în colaborare) manuale de limba română pentru cl. I—IV secundare. Înființează, în 1932, și conduce o grupare politică de tip fascist, cu puțini aderenți însă. „Documentul" trimis lui Ov. Dens. a fost, probabil, cerut de acesta. E posibil ca Ov. Dens. să fi avut probleme cu cenzura, în 1936, în legătură cu revista sa lunară *Înălțarea*, s.n. Situată, de la început, pe poziții de critică ascuțită la adresa politicii curente, revista nu va rezista decît un an. Vezi Nicola, *Lic. Bîrlad*, p. 322; Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 164; *Monografia liceului „Gh. Lazăr" din București 1860—1935...*, București, 1935, p. 583; Iordan, *Memorii*, I, p. 249; Cruceanu, *De vorbă*, p. 222, 226; Al. Gh. Savu, *Sistemul partidelor politice din România, 1919—1940*, București, 1976, p. 53, 59, 87, 88.

Aristide N. Geamănu

C.p. — B.A.R.S.R. — S 43 / DXXXVIII. — Inv. 72.921. Roșia-Jiu (jud. Gorj), 6/19 VII 1919. Plăcîndu-i revista *VN*, Ar. G., elev în cl. V la Seminarul „Sf. Nicolae" din Rîmnicu-Vîlcea, cere explicații asupra apariției și asupra abonamentului. Adresa: Onor. redacției

revistei *Viața nouă*, strada Colței, no. 24, București. Cf. *Caiet III abon. VN.* — Emitentul devine, mai tîrziu, preot iconom la Tîrgu-Jiu și publică (între 1935—1941) o serie de broșuri, conținînd istorioare, meditații religioase, pilde. Relevabilă traducerea din Ioan Hrisostom, *Despre preoție*. Traducere după textul grecesc. [Craiova, 1941] (Biblioteca „Hrană pentru suflet", 3).

Constantin G. Georgescu

B.A.R.S.R. — S 44 / DXXXVIII. — Inv. 72.923. Tîrgoviște, 6 VII ⟨1⟩911. Bazat pe o promisiune a lui Ov. Dens., emitentul, student în anul IV, din Tîrgoviște, [str.] Cîrlova, nr. 1, cere ca lucrarea sa de seminar *Predicile lui Petru Maior*, din anul școlar în curs, să fie echivalată cu examenul pentru anul trecut, pe care el nu l-a dat. „Astfel, aș avea posibilitatea să-mi depun examenul de licență în octomvrie viitor", zice C. G. Georgescu. Apelînd la bunăvoința profesorului său, C. G. Georg. mărturisește: „aș dori să-mi termin odată studiile, spre a veni în ajutorul dezolatii [sic] mele familii, — crud încercate prin moartea scumpului meu frate, care era mîndria familiei și cel mai neprețuit sprijin". Hîrtia scrisorii: în chenar negru Pe verso, însemnarea autografă a lui Ov. Dens., sub formă de coloană: „Eu 16, Bud⟨urescu⟩ 5, Palt⟨ănea⟩ 9, ⟨Matei⟩ Rusu 2, ⟨P.V.⟩ Han⟨eș⟩ 3, ⟨Dragoș⟩ Protopopescu 5, Galiță 4". — Constantin ⟨G.⟩ Georgescu apare ca licențiat al Facultății de litere din București în anul școlar 1911/1912. Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 267. În Arh. Ov. Dens., XXVII, ms. 89 (11) se păstrează lucrarea de seminar menționată („Lucrare de seminar la filologia romanică") a lui C. G. Georgescu. Lucrarea (1 f. + 24 p.) este o interpretare de text și poartă data: 20 apr. 1911.

Mihail V. Gheuka

B.A.R.S.R. — S 47 (1) / DXXXVIII. — Inv. 72.928. Iași, 17 VIII ⟨1⟩921. Emitentul, din [str.] Eternitate 43 bis, Iași, îl anunță pe Ov. Dens. că i-a trimis, „acum vreo trei săptămîni", două ms., în vederea publicării lor. Deoarece nu știe nimic de soarta manuscriselor și nu cunoaște nici condițiile de publicare, cere lămuriri în acest sens. Inadvertență ortografică: *a-ți primit-o*.

B.A.R.S.R. — S 47 (2) / DXXXVIII. — Inv. 72.929. Iași, 1 IX ⟨1⟩921. Ov. Dens. îi scrisese între timp, restituindu-i cele 2 poezii, împreună cu unele observații. Gheuka îi retrimite poezia I, „rectificată la unele pasagii", și reține poezia a II-a, recunoscînd, în ea, o influență eminesciană. Expresii improprii: „Cît privește pentru poezia..."; „rămîne [...] să se fi petrecut inspirația" etc. Stil bombastic, incoerent, ilogic.

B.A.R.S.R. — S 47 (3) / DXXXVIII. — Inv. 72.930. Iași, 4 oct. ⟨1⟩921. Antet: REDACTIA REVISTEI „VIATA ROMÂNEASCĂ", IAȘI, STR. LĂPUȘNEANU 33. Într-o foarte lungă scrisoare, redactată în stil bombastic, prolix, nebulos și ilariant, emitentul face o confesiune de crez literar și-i comunică lui Ov. Dens. că așteaptă verdictul în legătură cu poezia „rămasă" și, poate, un răspuns la mărturisirile din epistola de față. Reproducem numai două fraze: „Sunt un muritor care m-am văzut deodată cuprins de închipuiri frumoase, mînat de ferma hotărîre a ajunge sub orce rizic [sic] la un capăt" [...] „Totuși nu mă copleșește o descurajare, ceea ce-mi aduce o repulsiune mai simțitoare, fiind situația dilematică care mă tîrîie mereu pe aceeași cale, mă duce la același punct, fără să pot ieși din tina în care m-am îngro-

pat". P.s.: „Din cauză că domiciliu [sic] meu e ambulant, spre mai mare siguranță, v-am stabilit relatata adresă". — Menționăm că M. V. Gheuka n-a făcut parte din redacția revistei *Viața românească* și că n-a publicat nimic, sub numele său, în acest periodic. — Inadvertențe lingvistice: *a vă scri; o monstră* [= o mostră!]; *senz; a se maturi* [= a se maturiza]; *versație* [= versificație]; *intermediu, domiciliu* (forme articulate determinat) etc. — Ov. Dens. nu publică nimic din producțiile lui M.V. Gheuka. Poezia retrimisă de M.V.Gh. se păstrează în autograful autorului (2 f.) în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 139; nu are titlu (inc.: „Pe voi vă înspăimîntă trecutele imagini"), e semnată Mihai Gheuka și e datată de autor: 1921, nu are nici o intervenție autografă din partea lui Ov. Dens., cu excepția sublinierii unor inadvertențe logice și ortografice.

Constantin Gh. Ghirgiu

C.v. — B.A.R.S.R. — S 52 / DXXXVIII. — Inv. 72.948. [București, f. d.] Emitentul, inginer, strada Sfinților 34, deleagă pe Tudor Rădulescu, funcționar „la biroul meu", „care cunoaște perfect Capitala", zice el, pentru a-i găsi, lui Ov. Dens., un apartament. Adresa (pe plic): „Domnului Ovid Densusianu, prof. univ., *Casa Olbrich*. În mînă". Ortografie etimologizantă: *aḑi, vḕ; cunóște; In mana* etc.; erori: *daṭii* „dați-i". Vezi *Caiet II abon. VN*. Vezi și Constantin Gh. Ghirgiu, *Carte de hotărnicie pentru moșia Morunglavu, situată în județul Romanați, plasa Oltețu-de-sus, comuna Morunglavu, proprietatea Eforiei Spitalelor civile din București*, efectuată de inginerul-hotarnic ~ ~ ~, 1905—1906. București, 1907.

I. Grama

C.p. — B.A.R.S.R. — S 61 / DXXXVIII. — Inv. 72.970. [București,] 17 iunie ⟨1⟩902 [st. v.]. Emitentul, din str. Clopotarii Noi 49, îi comunică lui Ov. Dens. că președintele comisiunii „noastre" (?) îl roagă pe Ov. Dens. să examineze, la limba italiană, la Institutul Pompilian, pe elevele Sauvage Eugenia și Rosenfeld Laura. Adresa: „Domnului Ovidiu Densusianu, profesor universitar, Loco, Bulevardul Carol 67". Ștampila poștei are data în stilul nou al calendarului: București, 30 iun. ⟨1⟩902. Ortografie etimologizantă (ex.: *nóstre; vḕ rógă; rămânênd; ḑiua*) și italienizantă *(să esaminați; esamenul)*.

Marcel H.

B.A.R.S.R. — S 88 / DXXXVIII. — Inv. 74.167. [București, 1920—1925.] Emitentul, din [București,] str. Lucaci 24, îi trimite lui Ov. Dens., spre publicare în *VN*, „un umil produs al inimii și al creerului" său, întrebîndu-l pe directorul revistei dacă poate să-i trimită și „altele", deci alte poezii. În caz contrar, cere să i se răspundă. Deoarece nu se păstrează nici poezia trimisă, nici plicul anexat pentru răspuns (despre care se face mențiune în scrisoare), e posibil ca Ov. Dens. să fi restituit autorului textul, cu observații. Scrisoarea este redactată

în termeni de implorare și conține unele inadvertențe lingvistice (ex.: *să scriți*). Cineva, deasupra indicației străzii (din adresa expeditorului), a adăugat cu creionul „Loco". Datarea: aproximativă, după scris, hîrtie și perioada de apariție a *VN*. Revista lui Ov. Dens. nu conține nici un material semnat cu prenumele *Marcel* și un nume de familie cu inițiala *H.* sau invers.

Virgilia Heliade Rădulescu

B.A.R.S.R. — S 29 / DXXXVIII. — Inv. 72.855. [București,] 12 oct. 1903. Emitenta îi cere lui Ov. Dens., care se afla în străinătate, să dispună femeii lui de serviciu să dea cheile locuinței, locuință care acum era goală, pentru a se putea începe lucrările de reparație. În această locuință urma să se mute chiar emitenta, la 26 oct. 1903. Inc.: „Domnule". Des.: „...priimiți cu aqueastă occasiune salutările melle distinse, Virgilia Heliade R". Textul e scris în ortografia latinizantă folosită chiar de I. Heliade Rădulescu! Virgilia Heliade Rădulescu este una dintre fiicele lui I. Heliade Rădulescu, și anume cea de a doua Virgilie. Prima a murit la o vîrstă foarte fragedă, în 1832. Cea de a doua, născută la cîțiva ani după prima și decedată în 1906, a fost botezată cu același nume, în memoria celei dintîi. Vezi: Ion Heliade Rădulescu, *Scrisori și acte*. Ediție îngrijită, texte alese, glosar și indice de George Potra, Nicolae Simache și George G. Potra. București, 1972 (Studii și documente), p. 8, respectiv p. 200—380 (passim). Tot aici, o fotografie cu Virgilia, în tinerețe. Vezi și *Necrop. Capit.* A se observa, în scrisoare, semnătura „[...] Heliade R", după modelul semnăturii tatălui ei din perioada de după 1848. — Între 4—9 oct. 1903, Ov. Dens. se afla în München și locuia la Pensionul Finckh (Barerstrasse 38). Probabil că, în continuare, a plecat la Paris. În legătură cu locuința de care e vorba în scrisoare menționăm că, la 26 oct. 1902, Ov. Dens. se mutase cu chirie, în casa generalului I. Dunka, în București, pe str. Fîntînei, nr. 5 (Arh. Ov. Dens., XXXI, Acte), unde mai locuise între 26 oct. 1892—23 apr. 1894 (Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1). În toamna lui 1903, Ov. Dens. era în divorț cu soția sa, Elena, n. Bacaloglu. Se pare că din cauza neînțelegerilor dintre el și soția sa, Ov. Dens. e silit să se mute înainte de expirarea termenului contractului (23 apr. 1904).

V. D. Herești

B.A.R.S.R. — S 77 / DXXXVIII. — Inv. 73.000. — [F.l.,] 3 XII 1911. V. D. Herești îi trimite lui Ov. Dens. poezia *Minciuna*, spre publicare, împreună cu cîteva rînduri Poezia: datată 18 XI 1911; inc.: „Din moși strămoși, / De cînd s-a făurit pămîntul"...; des.: „Minciuna va să fie sclav dreptății". Fără o transfigurare poetică deosebită, poezia constituie o stigmatizare elementară a minciunii, care „peste noi domnește-n tron de aur", înăbușind dreptatea. Ov. Dens. subliniază — cu creion roșu — unele pasaje, relevînd unele imagini interesante. Altfel, versurile nu conțin intervenții manuscrise străine. Inadvertențe în textul poeziei: ortografice: *scăpave-i* (= scăpa-vei); *pe fii[i] tăi*; morfologice: *nu ne vem desparte; nu vă veți desparte*; sintactice: *a ei păcate*. În scrisoare: inadvertențe ortografice *(să bine-voitzi; voitzi, Primitzi)* și stilistice *(Dacă la caz voitzi să viu perscnal...)*. [Autorul — un semidoct — semnează numai cu inițiale, la care adaugă — probabil — numele comunei de naștere. Poezia nu a fost publicată de Ov. Dens.

Mihai Hociung

B.A.R.S.R. — S 84 (1) / DXXXVIII. — Inv. 73.015. [București, f.d.]. Într-o situație de mizerie și fără lucru, „fără casă, fără hrană", emitentul cere, cu oarecare jenă, ajutor material lui Ov. Dens. Din scrisoare, rezultă că Ov. Dens. l-a mai ajutat, probabil o dată. Relevăm un singur pasaj: „Ieri am vorbit cu d. I. G. Duca, acasă la dînsul; vreau să-i vorbească lui Stelian Popescu, să-mi dea de lucru la *Universul*. D. Duca mi-a dat întîlnire azi la Club, dar n-a venit; uitase, se vede, că sîmbătă n-are acolo sfat! Cred, totuși, că va face ceva". Multe pasaje în stil prolix, confuz, bombastic. La semnătură, emitentul își declină calitatea de „publicist".

B.A.R.S.R. — S 84 (2) / DXXXVIII. — Inv. 73.016. [București, f.d.]. În același stil, cere un nou ajutor lui Ov. Dens.

B.A.R.S.R. — S 84 (3) / DXXXVIII. — Inv. 73.017. [București, f.d.]. Se repetă cererea de ajutor material. Pentru stil, reproducem finalul scrisorii: „Vă rog, mai iertați-mă o dată, domnule Ovid Densușianu, dacă... nu pot! Eu trebuie să pier și nu vreau! Și nici o rețetă psihanalitică de punere la punct prin dogme noi nu mi se potrivește, în cabaretul apocaliptic al duratei noastre, cînd buzdugane aurite la adăpost de tancuri și, din colț în colț, ironice radiodifuziuni, mă sperie, mă dor, mă gonesc! Da, domnule profesor: sunt desculț, și n-am cu ce să-mi plătesc chiria! Și asta mă aduce iar!" — După scris, cerneală și hîrtie, cele trei scrisori au fost trimise aproximativ în aceeași perioadă (probabil, imediat după primul război mondial), la intervale nu prea mari.

A. I.

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 92 [II]. București, 27 III ⟨19⟩19. Intenționînd „o serie de bucăți, dans le genre", emitentul îi trimite lui Ov. Dens., spre publicare, bucata în proză, *Eva* (2 p.), semnată cu aceleași inițiale ca rîndurile însoțitoare. Textul literar: inc.: „...Pe jos erau întinse blănuri albe și molatice, cărora fișii de lumină caldă le gîdila spinarea"...; des.: „Florile erau El, iar ea era acum numai a lui". Unele erori de ortografie. După scris, autorul pare a fi femeie. Ov. Dens. nu a publicat textul în *VN*.

Damian Ionescu

B.A.R.S.R. — S 7 / DXXXIX. — Inv. 73.111. [București, f.d.]. Emitentul își cere scuze pentru că nu s-a prezentat punctual la examenul pe care urma să-l dea cu Ov. Dens. și expune motivele pentru care nu se va putea prezenta nici „mîine" (astfel, va pierde „și examenul de mîine"): e chemat urgent, la Tîrgoviște, la comisia de „revizuire" (militară?). Cere să i se permită să dea „acest examen", după Paști, cînd va veni și pentru capacitate. Pentru istoricul mersului trenurilor, relevăm următorul pasaj: „Cu trenul voi duce-o rău, căci voi merge numai pînă la Titu, de nu va fi vreun tren] de marfă care să mă ducă pînă la T⟨îr⟩g⟨o⟩viște, căci legătura cu T⟨îr⟩g⟨o⟩viște e numai marțea, joia și sîmbăta". Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii. Datare probabilă (după scris și hîrtie): 1920—1930.

Ion C. Ionescu$_1$

B.A.R.S.R. — S 11 / DXXXIX. — Inv. 73.116. Argetoaia-Dolj, 1906 aprilie 30. În luna iunie din anul precedent, emitentul nu a reușit la examenul de „candidat de învățător", la Școala normală din Craiova. Motivul: felul cum a răspuns la proba scrisă de literatură română. După insucces, emitentul s-a retras „la țară, acasă". Simțindu-se stigmatizat de societate, el îi cere lui Ov. Dens. sprijin moral. În general, scrisoarea dezvăluie o gîndire prolixă, de semidoct. Relevăm următoarea caracterizare a lui Ov. Dens.: „Din scrierile domniei-voastre și dupe [sic] scurte și mici informații, în mintea mea sunteți un om grav (gravitas) [sic] și încredințat că ce gîndiți și faceți e bine. Nici nu se poate altfel la un om cu vederile originale în știință"... „un glas lăuntric îmi tot zice mereu să arăt păsul inimei la un pion al culturei române; cată să ne destăinuim către acela ce stă mai îndeaproape legat cu cauzele suferințelor noastre". Cf., supra, scrisoarea profesorului cu aceluiași nume, Ion C. Ionescu $_2$.

Șt. V. Ionescu

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 151. [Ploiești, f.d.], Domiciliat în Ploiești, str. Gloriei 44, emitentul trimite spre publicare în *VN* două scurte poezii, reproduse pe un difolio: *Pastel nocturn* și *Rondelul caravanei.* Prima poezie, inc.: „Noapte... vis... nocturnă voluptate"; des.: „Peste capul unei auguste regine...". A doua, inc.: „Nenorocita caravană, / Trudită-abia înaintează"; des. „Sfîrșitul unei vieți tirană, / Nenorocita caravană ..." Poeziile respective nu au fost publicate în *VN.*

E. Ionescu-Buzău

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 2. Loco [= București], 2 iulie 1912. Adresîndu-se „administratorului" revistei *VN* („184, Calea Victoriei 184, Loco"), emitentul cere ca, între iulie — 1 sept., să i se expedieze revista pe vechea sa adresă: „[str.] Antim 8, Loco". Totodată anunță că nu a primit nr. cu data de 16 iunie [1912]. Emitentul ar putea să fie Eliza Ionescu-Buzău (1864— 1938), soția medicului și publicistului Dem. Ionescu-Buzău (1855— 1907) Vezi *Necrop. Capit.*

INDICI

1894 iunie 11, Focșani. Ștefan C. Ioan 242
[1901—1910, București]. Jean-Boniface Hétrat 190
[1901—1902 iunie (?), București], marți. Pompiliu Eliade 7
1901 august 14, București. Jean-Boniface Hétrat 186
1902 iunie 17, [București]. I. Grama 271
1903 octombrie 6, [Jena]. Matthias Friedwagner 37
1903 octombrie 6, [Jena]. Georg Schläger 37
1903 octombrie 12, [București]. Virgilia Heliade Rădulescu 272
[1903 noiembrie-decembrie, Paris], joi. Pompiliu Eliade 8
[1903] noiembrie 10, [Buzău]. Vasile I. Ghețu 133
[1903] decembrie 11, Buzău. Vasile I. Ghețu 133
[1904 iulie (?), Cernăuți]. Matthias Friedwagner 39
1904 octombrie 9/22, Paris. Pompiliu Eliade 10
1904 noiembrie 28, [Paris]. Pompiliu Eliade 11
1904 decembrie 21, Cernăuți. Matthias Friedwagner 40
[1904] decembrie 30/[1905] ianuarie 12, [București]. Melchior Hirsu 193
1905 februarie 24/11, Nice. Pompiliu Eliade 12
1905 martie 6/19, Nice. Eliza Eliade 15
1905 martie 6/19, Nice. Pompiliu Eliade 14
[1905 martie 9, București]. Lia Hirsu 192
1905 martie 21, Nice. Eliza Eliade 5
1905 martie 21, Nice. Pompiliu Eliade 5
1905 mai 10/23, [Genova]. Eliza Eliade 18
1905 mai 10/23, [Genova]. Pompiliu Eliade 17
1905 mai 29, Bellagio. Pompiliu Eliade 19
1905 iunie 23, Bellagio. Pompiliu Eliade 20
1905 iulie 22, Arosa. Pompiliu Eliade 21
[1905 septembrie 18—20, București]. Petre V. Haneș 169
[1905 septembrie 18—20, București]. J. B. Hétrat 170
1905 octombrie 14, București. Maria Ghirgiu 136
[1905 noiembrie, București], luni. Pompiliu Eliade 22
[1905 noiembrie 24, Bruxelles]. Tilică Ioanide 244
[1906, ianuarie-februarie, București]. Pompiliu Eliade 23

1906 martie 6, București. George Odoleanu Gârbea 153
1906 martie 10, [Mogoșești]. Mihail G. Holban 199
[1906 aprilie 20, Bruxelles]. Tilică Ioanide 244
1906 aprilie 30, Argetoaia-Dolj. Ion C. Ionescu[1] 274
[1906 iulie 28, Călărași]. Petre V. Haneș 173
1906 august 23, Drăguș. Petre V. Haneș 174
[1906 septembrie 10, Petroșani]. Tilică Ioanide 245
[1906] septembrie 19, Gallsbach. Matthias Friedwagner 41
[1906 septembrie 25, București]. Jean-Boniface Hétrat 188
[1906] octombrie 9, Bîrlad. Vasile I. Ghețu 134
[1906 octombrie 26, București]. Jean-Boniface Hétrat 189
[1906 noiembrie 17, München]. Tilică Ioanide 245
1906 decembrie 3, București. Petre V. Haneș 176
1906 decembrie 7, București. Alexandru Gherghel 122
[1906 decembrie 7, Bruxelles]. Tilică Ioanide 246
[1907 ianuarie 11, Waterloo]. Tilică Ioanide 246
[1907 ianuarie 19, Waterloo]. Tilică Ioanide 247
1907 februarie 17, [București]. Jean-Boniface Hétrat 189
1907 iunie 21, Semuy. Charles Grouel 162
1907 iulie 15, Lac Csorba. Matthias și Hermine Friedwagner 44
[1907] august 27, Gallsbach. Matthias Friedwagner 42
[1907 decembrie (ultimele zile) — 1908 ianuarie (primele zile)], Ghergani. Alexandrina Ghica 135
[1908—1913, București]. Take Ionescu 256
[1908—1913, București]. Take Ionescu 258
[1908—1913, București]. Take Ionescu 258
[1908—1911, București]. Pompiliu Eliade 24
1908 martie 28, [București]. Alexandru Gherghel 126
1908 aprilie 16, [Viena]. Alexandru Gherghel 127
1908 mai 5, Călărași. Petre V. Haneș 178
1908 mai 22, Berlin. Alexandru Gherghel 127
1908 iulie 21, Lac Csorba. Matthias și Hermine Friedwagner 43
[1908 iulie 29], Sinaia. Petre V. Haneș 179
1908 septembrie 5, Bîrlad. Petre V. Haneș 180
1908 noiembrie 29, Viena. Matthias Friedwagner 43
1909 martie 12, București. Nicolae Georgescu-Ștefănești 119
1909 martie 29, [f.l.]. Mia Frollo 62
1909 noiembrie 30, Plaiești. Alexandru Gherghel 128
[1910—1911 octombrie 23, București]. Jean-Boniface Hétrat 191
1910 ianuarie 5, [București]. Vasile V. Haneș 181
1910 ianuarie 12, Cernăuți. Matthias Friedwagner 43
1910 ianuarie 26, București. Gala Galaction 100
1910 februarie 2, [București]. Mihail G. Holban 111
1910 februarie 10, Dumitrești. Matei Elian 28
[1910 aprilie 29, Galați]. Nicolae Georgescu-Ștefănești 113
[1910 post iunie 15, București]. Jean-Boniface Hétrat 190
1910 iunie 22, Paris. Pompiliu Eliade 24

1911 ianuarie 20, Halle a.S. Constantin D. Găluşcă 110
1911 martie 7, Rochefort. Georges Gourdon 155
1911 aprilie 20, [Bucureşti]. Gala Galaction 101
1911 mai 8, Galaţi]. Nicolae Georgescu-Ştefăneşti 113
1911 mai 14, [Coteşti]. Alexandru Gherghel 129
[1911 vara, Bucureşti]. Jean-Boniface Hétrat 191
1911 iulie 6, Tîrgovişte. Constantin G. Georgescu 270
[1911 septembrie (a doua jumătate) (?)], Constanţa. Alexandru Gherghel. 130
[1911] octombrie 24, [Constanţa]. Elisabetha Gherghel 132
1911 decembrie 3, [f.l.]. V. D. Hereşti 272
1911 decembrie, 8, Frankfurt pe Main. Matthias Friedwagner 44
1912 februarie 12, Agapia. Gala Galaction 102
1912 martie 22. Frankfurt pe Main. Matthias Friedwagner 45
1912 iulie 2, [Bucureşti]. E. Ionescu-Buzău 274
1912 iulie 30, Călimăneşti. Nicolae Georgescu-Ştefăneşti 113
1912 august 12, Mitterberg-Alpe. Matthias Friedwagner 45
1912 septembrie 2, Bucureşti. George Giuglea 138
1912 septembrie 8, Călăraşi. George Giuglea 141
1912 noiembrie 1, Frankfurt pe Main. Matthias Friedwagner 46
[1912 noiembrie — 1915 noiembrie, Bucureşti]. Dimitrie Ionescu 251
1912 decembrie 14, Cannes. Pompiliu Eliade 25
1913 februarie 9, Cannes. Pompiliu Eliade 26
1913 martie 28, Gallsbach. Matthias Friedwagner 46
1913 aprilie 3, Paris. George Giuglea 142
1913 mai 21/8, Paris. George Giuglea 143
1913 iunie 30, [Paris]. George Giuglea 143
[1913 iulie-august, Paris]. George Giuglea 144
1913 august 16, Bucureşti. Vasile V. Haneş 183
1913 septembrie 15, Bucureşti. Nicolae Georgescu-Ştefăneşti 114
1913 septembrie 15, Bucureşti. Pompiliu Păltănea 114
1913 (?) [octombrie 5], Paris. Julia Goldberg 155
[1914 aprilie 8—9 (?)], Davos. George Giuglea 145
[1914 aprilie 24, Paris]. George Giuglea 146
1914 iulie 6, Paris. George Giuglea 146
1914 iulie 20, Bruxelles. Charles Heremans 184
1914 septembrie 23, Iaşi. Benjamin Fundoianu 96
[1914 sept. (29—30) — oct. (1), Iaşi]. Benjamin Fundoianu 97
1914 noiembrie 27, Iaşi. Benjamin Fundoianu 97
1914 decembrie 25, [f.l.]. Mia Frollo 64
1915 ianuarie 11, Iaşi. Benjamin Fundoianu 98
1915 ianuarie 16, [Paris]. J. Dumitrescu 269
1915 februarie 25, Iaşi. Benjamin Fundoianu 99
1915 martie 5, Rîmnicul-Sărat. Matei Elian 29
[1915 iulie-august, Bucureşti]. Maria Thoma Ionescu 254
[1915 iulie, Cîmpulung]. Mia Frollo 65
1915 iulie 4, Cîmpulung. Mia Frollo 64
1915 iulie 12, [Bucureşti]. Maria Thoma Ionescu 254

1915 iulie 12, [București]. Dem. Negulescu 254
1915 august 1, [Cîmpulung]. Mia Frollo 66
[1915 (?), toamna, f.l.]. Mia Frollo 67
1915 noiembrie 6, Iași. Benjamin Fundoianu 90
[1916—1918, București]. Mia Frollo 80
1916 ianuarie 6, [f.l.]. Mia Frollo 68
1916 ianuarie 8, București. Nicolae Georgescu-Ștefănești 116
1916, 1919—1920, primăvara, București]. Mia Frollo 69
1916 aprilie 8, Rîmnicul-Sărat. Matei Elian 30
[1916 aprilie 9/22, Sinaia]. Mia Frollo 70
1916 mai 14, Rîmnicul-Sărat. Matei Elian 30
1916 mai 15, Rîmnicul-Sărat. Matei Elian 31
1916 iunie 13, Rîmnicul-Sărat. Matei Elian 31
[1916] iulie 3, [Sinaia]. Mia Frollo 71
[1916] iulie 7, [Sinaia]. Mia Frollo 73
[1916] iulie 17, [Sinaia]. Mia Frollo 74
[1916] iulie 20, [Sinaia]. Mia Frollo 75
[1916] iulie 24, [Sinaia]. Mia Frollo 77
[1916 toamna, Cîmpulung]. Mia Frollo 78
1916 septembrie, Transilvania]. Nicolae Georgescu-Ștefănești 116
1916 octombrie, București (?)]. Mia Frollo 78
1917 martie 20, Huși. Alexandru Gherghel și Ion Bentoiu 131
[1917] martie 25, [Cîmpulung (?)], samedi. Mia Frollo 81
1917 mai 15, [Moldova]. George Giuglea 147
[1918] aprilie 7, [București], ce dimanche. Mia Frollo 82
1918 octombrie 28, [București]. Mia Frollo 83
1918 noiembrie 2, [București]. Mia Frollo 85
1919 martie 27, București. A.I. 273
1919 aprilie 27, Paris. Toma Ionescu 258
1919 iulie 6/19, Roșia-Jiu. Aristide N. Geamănu 269
1919 octombrie 4, Paris. Nicolae Georgescu-Ștefănești 117
[1919] noiembrie 3, [București]. Mia Frollo 86
1919 decembrie 15, New York. Leon Feraru 32
[1920—1925, București]. Marcel H. 271
[1920 ianuarie (sfîrșitul) — februarie (începutul), București]. Mia Frollo 88
1920 februarie 1, Țintea. Ion C. Georgian 121
1920 februarie 16, [București]. Mia Frollo 88
[1920, aprilie, București]. Mia Frollo 89
[1920 aprilie, București]. Mia Frollo 90
1920 aprilie 5, New York. Leon Feraru 34
1920 mai 27, [București]. Mia Frollo 90
[1920 decembrie (sfîrșitul) — 1921 ianuarie (începutul)], Iași. Valeria Grigoriu 163
1921 ianuarie 12, [București]. Petre V. Haneș 180
1921 ianuarie 18, [București]. Petre V. Haneș 181
1921 ianuarie 25, [Chișinău]. Valeria Grigoriu 163
1921 aprilie 24, [f.l.]. Jindra Hušková-Flajšhansová 200
[1921] iulie 31, [Deva], dimanche. Mia Frollo 91

[1921 august 5, Deva]. Margareta Frollo 60
1921 august 17, Iași. Mihail V. Gheuka 270
[1921] august 20, [Petroșani]. Mia Frollo 92
[1921 august (sfîrșitul), Petroșani]. Mia Frollo 92
1921 septembrie 1, Iași. Mihail V. Gheuka 270
1921 octombrie 4, Iași. Mihai. V. Gheuka 270
1921 octombrie 9, București. Olga H. Ioan 241
1921 octombrie 19, [București]. Olga H. Ioan 241
1921 decembrie 30, Praga. Jindra Hušková-Flajšhansová 201
1922 ianuarie 4, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 202
1922 ianuarie 9, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 202
1922 ianuarie 21, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 204
1922 ianuarie 26, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 205
1922 ianuarie 29, [Bratislava]. Jindra Hušková-Flajšhansová 206
1922 februarie 2, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 206
1922 februarie 9, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 207
[1922 ante martie 1, Ploiești]. C. P. Gruia 165
[1922 martie 5, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 208
1922 aprilie 10, Ploiești. C. P. Gruia 166
1922 mai 3, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 208
1922 iunie 7, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 209
1922 iunie 27, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 210
1922 iulie 14, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 211
1922 iulie 24, Mihăești. Margareta Frollo 61
1922 august 3, Praga. Jindra Hušková-Flajšhansová 212
1922 august 28, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 212
1922 septembrie 11, Constanța. Jindra Hušková-Flajšhansová 213
1922 decembrie 20, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 214
1923] ianuarie 3, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 214
1923 ianuarie 7, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 215
1923 ianuarie 21, [Ploiești]. C. P. Gruia 167
1923 februarie 28, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 216
1923 martie 19, Ploiești. C. P. Gruia 167
1923 aprilie 20, Buzău. Olga H. Ioan 242
1923 mai 31, Praga. Jindra Hušková-Flajšhansová 217
1923 iunie 27, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 217
1923 iulie 19, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 218
1923 august 8, Mangalia. Jindra Hušková-Flajšhansová 218
1923 august 16, București, Jindra Hušková-Flajšhansová 219
1923 noiembrie 9, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 219
1924 [februarie-martie (?), București]. Agatha Grigorescu-Bacovia 162
1924 iunie 21, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 220
1924 august 13, Turčanský Sv. Martin. Jindra Hušková-Flajšhansová 221
[F.d. (ante 1925), f.l.], mercredi. Mia Frollo 93
[1925—1926, Paris]. Nicolae Georgescu-Tistu 120
[1925 februarie 26—28, Focșani]. Teodor Iordănescu 263

1925 februarie 27, Cernăuți. Vasile Grecu 157
[1925] februarie 28, Cluj. George Giuglea 149
1925 martie 7, Paris. Iorgu Iordan 260
1925 martie 18, Cluj. George Giuglea 149
1925 martie 25, Cernăuți. Vasile Grecu 158
1925 martie 31, Cernăuți. Eugen Herzog 185
1925 aprilie 9, Cernăuți. Vasile Grecu 158
[1926] ianuarie 7, [București (?)]. Mia Frollo 93
1926 decembrie 22, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 221
[1927] februarie 1, Paris. Louis Dumur 4
1927 februarie 23, Bratislava. Jindra Hušková-Flahjšhansová 222
1927 aprilie 12, Praga. Jindra Hušková-Flajšhansová 223
1927 aprilie 23, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 223
1927 mai 29, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 224
1927 iulie 4, Anglet. Henri Gavel 108
1927 septembrie 3, Cernăuți. Jindra Hušková-Flajšhansová 224
1927 septembrie 8, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 224
1927 octombrie 4, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 225
1928 mai 4, Anglet. Henri Gavel 109
1928 iulie 2, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 226
1928 noiembrie 2, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 227
1928 decembrie 20, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 228
1928 decembrie 28, Praga. Jindra Hušková-Flajšhansová 228
1929 martie 6, [București]. Nicolae Iorga 264
1929 iunie 11, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 229
[1929] septembrie 6, [București]. Mia Frollo 94
1929 octombrie 19, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 230
1929 noiembrie 4, Tg. Jiu. Teodor Gilcescu 149
1931 ianuarie 28, Tg. Jiu. Teodor Gilcescu 149
1931 februarie 9, Frankfurt pe Main. Matthias Friedwagner 47
1931 februarie 20, Tg. Jiu. Teodor Gilcescu 152
1931 mai 10, Tg. Jiu. Teodor Gilcescu 152
1931 august 1, New York. Ernest S. Greene 159
1931 august 27, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 231
1931 septembrie 30, [Praga]. Jindra Hušková-Flajšhansová 232
1931 noiembrie 14, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 232
[După 1931, Paris]. Jorge Guillén 168
1932 ianuarie 29, Praga. Traian Ionescu-Nișcov 259
1932 iunie 2, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 233
1932 august 1, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 234
[1932] august 10, Mangalia. Maria Eliza Holban 193
1932 septembrie 26, Gallspach. Matthias Friedwagner 49
1932 octombrie 20, București. Gheorghe Iogu 247
1932 noiembrie 1, Praga. Jindra Hušková-Flajšhansová 234
1932 decembrie 18, Frankfurt pe Main. Matthias Friedwagner 50
1933 martie 26, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 235
1933 iulie 3, Wilno. Stefan Glixelli 154

1933 iulie 24, Balcic. Maria I. Dumitrescu 3
[1933] august 18, Trenčianské Teplice. Jindra Hušková-Flajšhansová 236
1933 decembrie 22, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 236
1934 aprilie 2, Iași. Iorgu Iordan 262
1934 mai 31, [f.l.]. Gheorghe Iogu 248
1934 iunie 1, Iași. Iorgu Iordan 262
1934 iunie 25, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 236
1934 iulie 20, Roma. Matthias Friedwagner 52
1934 iulie 28 (?), simbătă [Mangalia]. Maria Eliza Holban 196
1934 septembrie 4, Valencia. Ion C. Ionescu 2 252
[1934 noiembrie-decembrie (?), f.l.]. Maria Eliza Holban 197
1934 decembrie 10, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 234
1935 ianuarie 14, Stockholm. Britta Edlén 5
1935 martie 4, București. Gheorghe Iogu 249
1935 mai 8, Țepu. Iorgu Ganea 103
1935 august 4, Țepu. Iorgu Ganea 105
1935 noiembrie 23, Brașov. Iorgu Ganea 106
1935 decembrie 2, Brașov. Iorgu Ganea 107
1935 decembrie 27, Frakfurt pe Main. Matthias Friedwagner 52
1936 februarie 6, Brașov. Iorgu Ganea 108
1936 martie 4, București. Grigore Forțu 269
1936 aprilie 7, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 238
1936 aprilie 27, [Paris]. Maria Eliza Holban 197
1936 aprilie 28, Craiova. Mihail C. Gregorian 160
1937 ianuarie 12, Craiova. Mihail C. Gregorian 161
1937 iunie 22, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 238
[1937] iulie 11, Timiș. J. Gamber-Godefroy 102
1937 octombrie 9, Bratislava. Jindra Hušková-Flajšhansová 240
1938 ianuarie 24, Frankfurt pe Main. Matthias Friedwagner 56
1938 martie 7, Anglet. Henri Gavel 110
1938 martie 8, [Praga]. Václav Flajšhans 35
1938 iulie 4, Gallspach. Matthias Friedwagner 58
[F.d., f.l.], ce lundi. Eliza Eliade 6
[F.d., București]. Pompiliu Eliade 27
[F.d., București]. Pompiliu Eliade 28
[F.d., f.l.]. Margareta Frollo 61
[F.d., București]. Mia Frollo 92
[F.d., București]. Mia Frollo 96
[F.d., Paris]. Charles Fuster 100
[F.d., București]. Nicolae Georgescu-Ștefănești 118
[F.d., București]. Nicolae Georgescu-Ștefănești 119
[F.d., București]. Nicolae Georgescu-Ștefănești 119
[F.d., București], vineri. Nicolae Georgescu-Ștefănești 117

]F.d.], Ghergani. Alexandrina Ghica 135
[F.d.], Ghergani. Alexandrina Ghica 135
[F.d.], Ghergani. Alexandrina Ghica 136
[F.d., f.l.]. G. Ghica 136
[F.d., Bucureşti]. Constantin Gh. Ghirgiu 271
[F.a.] ianuarie 21, Paris. Ion Haralamb 183
[F.d., Bucureşti]. Mihai Hociung 273
[F.d., Bucureşti]. Mihai Hociung 273
[F.d., Bucureşti]. Mihai Hociung 273
[F.d., Bucureşti]. Damian Ionescu 273
[F.d., Bucureşti]. Maria Thoma Ionescu 256
[F.d., Ploieşti]. Şt. V. Ionescu 274

J. Dumitrescu * 269
Maria I. Dumitrescu 3
Louis Dumur 4
Britta Edlén 5
Eliza Eliade 5
Pompiliu Eliade 7
Matei Elian 28
Leon Feraru 32
Václav Flajšhans 35
Grigore Forțu* 269
Matthias Friedwagner 37
Margareta Frollo 60
Mia Frollo 62
Benjamin Fundoianu 96
Charles Fuster 100
Gala Galaction 100
J. Gamber-Godefroy 102
Iorgu Ganea 103
Henri Gavel 108
Constantin D. Gălușcă 110
Aristide Geamănu * 269
Constantin G. Georgescu * 270
Nicolae Georgescu-Ștefănești 111
Nicolae Georgescu-Tistu 120
Ion C. Georgian 121
Alexandru Gherghel 122
Elisabetha Gherghel 132
Vasile Ghețu 133
Mihail V. Gheuka * 270

[1] Asteriscul care însoțește unele nume de persoană indică faptul că scrisorile respective au fost date în rezumat.

Alexandrina Ion Ghica 135
G. Ghica 136
Const. Gh. Ghirgiu* 271
Maria Ghirgiu 137
George Giuglea 138
Teodor Gîlcescu 149
George Odoleanu Gârbea 153
Stefan Glixelli 154
Julia Goldberg 155
Georges Gourdon 155
I. Grama* 271
Vasile Grecu 157
Ernest S. Greene 159
Mihail Gregorian 160
Agatha Grigorescu-Bacovia 162
Valeria Grigoriu 163
Ch. Grouel 164
Const. P. Gruia 165
Jorge Guillén 168
Marcel H* 271
Petre V. Haneș 169
Vasile V. Haneș 181
Ion Haralamb 183
Virgilia Heliade Rădulescu* 272
Charles Heremans 184
V. D. Herești* 272
E. Herzog 185
J. B. Hétrat 186
L. Hîrsu 192
M. Hîrsu 193
Mihail Hociung* 273
Maria Holban 193
Mihail G. Holban 199
Jindra Hušková-Flajšhansová 200
A.I.* 273
Olga H. Ioan 241
Ștefan C. Ioan 242
Tilică Ioanide 244
Gheorghe Iogu 247
Damian Ionescu* 273
Dimitrie Ionescu 251
Ion C. Ionescu$_1$* 274
Ion C. Ionescu$_2$ 252
Maria Thoma Ionescu 254
Take Ionescu 256
Șt. V. Ionescu* 274
Toma Ionescu 258

E. Ionescu-Buzău* 274
Traian Ionescu-Nișcov 259
Iorgu Iordan 260
Teodor Iordănescu 263
Nicolae Iorga 264

SCRISORI INCLUSE

Ion Bentoiu 131
Eliza Eliade 15, 18
Pompiliu Eliade 5
Elisabeta Gherghel 124
J. B. Hétrat 170
Dem. Negulescu 254
Pompiliu Păltănea 114
Georg Schläger 37

Nume de persoană *

A.I. *273*
Adam Adolphe 126
Adamescu Gheorghe 195
Adhemar (pseudonim), vezi Frollo Mia
Adrian Violetta 75
Agamemnon (figură mitologică) 115
Agîrbiceanu I. 225
Aldébaran (pseudonim), vezi Sturdza Alexandru Al.
Alecsandri Vasile 140, 171, 187, 194, 225, 237
Alexandrescu Grigore 23, 171
Alexici G. 176, 177, 178
Aliz, vezi Elian Matei
Aliz-Rîmnic, vezi Elian Matei
Alterescu Simion 8
Ami (pseudonim), vezi Frollo Mia
Amy (pseudonim), vezi Frollo Mia
Andoni George, vezi Bacovia George
Andronescu (casier) 191
Andronic Al. 171
Anestin Ion 8
Anghel Dimitrie 33, 194, 209, 225, 226, 229, 230
Antim St. 258
Antoniade C. 170
Arc (Jeanne d') 155
Argan (personaj literar) 204, 205
Arghezi Tudor 229, 231
Arion Const. C. 141
Armaș Silvia VII
Asachi Gh. 171
Astărăstoaei V. 54
Aurelian (împărat roman) 125
Averescu Al. 244, 257
Avram Mioara VIII
Baboianu N. 123, 126
Bacalbașa Const. C. 86
Bacaloglu Elena 272
Bačkovský (librar) 210, 211
Bacovia George 126, 162
Balacciu Jana VIII
Baldensperger F. 120
Balzac (H. de) 89
Baranga Aurel 201
Barborică Cornel 215
Barham S. 246
Baronzi George 137, 138
Bartoli Matteo 140, 230, 231
Bassarabescu Ion Al. 182
Baudelaire Charles 16, 33, 97, 98
Baudouin de Courtenay J.A. 211, 212
Bălăeț Dumitru 121
Bălcescu Nicolae 171, 182, 225
Băncescu Lidia VIII
Bărbulescu Ilie 230, 231
Beaunier André 179
Bédier Joseph 120
Beldie Const. 188
Beniuc M. 201
Bentoiu Ion 130, 131, 174, 175
Bergson Henri 74

* Cifrele *cursive* indică paginile în care sînt reproduse (sau rezumate) scrisorile persoanei respective, adresate lui Ov. Densusianu.

Berza Mihai 195
Beza Marcu 139, 202
Bianu Ioan 55, 120, 139, 170, 200, 203, 265
Bichis Rodica VIII
Bihl Liselotte 58
Bistriţianu Al. 187
Bistriţianu Ion 14, 16
Bîrlea Ovidiu VIII, 38, 55, 60, 140, 161, 265
Björnson Björnstierne 187, 208
Blaga Dorli 173
Blaga Lucian 173, 229, 231
Blank Mauriciu 26
Bocquet Léon 126
Bogdan Ioan 15, 16, 147
Bogdan-Duică G. 176, 178, 179, 180
Bogrea Vasile 45, 163
Boissel William 109, 110
Boldur A. 103
Bolintineanu Dimitrie 171, 246
Bonaparte Napoleon 100
Boniface Jean, vezi Hétrat Jean-Boniface
Boniface-Hétrat Jean, vezi Hétrat Jean-Boniface
Bourget Paul 65
Boutière Jean 147
Bragadiru 177
Branger J.P. (hotelier) 145
Brătescu-Voineşti I. Al. 195, 202, 209, 225
Brătianu C.I. 144
Brătianu Ion I.C. 85, 86, 257
Bresil 126
Breudeur F.-R. 156
Bromilska Janka 75
Bruneau Charles 36
Brunetière Ferdinand 8, 10, 176, 178
Brunot Ferdinand 35, 36
Buben Vladimir 240
Bucur Marin 8, 16, 55, 64, 121, 148, 156, 158, 172, 182
Budurescu N. 115, 270
Bunea Augustin 174, 175
Buricescu I. F. 170, 174, 176, 178
Bursuc Marieta 112
Buzatu Gh. 122
Buzoianu Adriana 63, 74, 75, 94
Buzoianu G. T. 62, 74, 87
Buzoianu Maria, vezi Frollo Mia
Buzoianu Mariana 71, 87
Buzoianu Ortensia G., vezi Keminger de Lippa Ortensia
Buzoianu Tudor 71, 83
Byck J. 207
Byng [Schomberg] Lucy 202
C. R., vezi Rîuleţ Constantin
Caillavet (G.A. de) 77
Caion 123, 125, 126
Calmuschi Const. 87
Cambon Paul 185
Cameron Allan 89
Cameron Richard 89
Camões 252
Candrea I. Aurel 27, 49, 81, 96, 114, 115, 139, 150, 151, 169, 171, 173, 174, 176 177, 190, 253, 261
Cantemir Dimitrie 23, 195
Čapek Josef 215
Čapek Karel 215
Capidan Theodor 3, 60, 140, 163
Capu (colonel) 148
Caracostea Dumitru 58, 96, 114, 115, 124, 139, 187, 191, 251
Caragiale I.L. 201, 202,209, 225, 226, 230, 231, 256
Caragiani Ioan 163, 164,
Carmen Sylva 156,
Carol I (rege) 120
Carol II (rege) 58
Caroly, vezi Pilepich Carletto
Carp Petre P. 141
Catojan Nicolae 139, 154, 211, 230, 231, 265
Castro Américo 252, 253, 254
Catargiu Barbu 171
Cazaban Al. 123, 124, 125
Călinescu (cumnatul lui Al. Gherghel) 126
Călinescu Constanţa 124
Cehov A. 62
Cellio (pseudonim), vezi Frollo Mia
Černý K. 218
Červinková (d-na) 202, 203
Cery (pseudonim), vezi Frollo Mia
Chalcocondil Laonic 158
Charles d'Autriche (împărat) 84
Chaurand Jacques 253
Chendi Ilarie 6, 125, 177, 264

Chénier (André-Marie de) 100
Chiriac Fr. 182
Chiriacescu Alexandru 211
Chiriacescu Rodica VIII
Cicero 16, 243
Cioculescu Simona 201
Cioculescu Şerban 97, 135, 173
Cioculescu Ştefan 241
Cihosky (d-na) 79
Cihosky Henric (colonel) 79
Circa Elena 142
Circa Maria 142
Ciurcu (medic) 25
Cândea Virgil 166
Cârstea-Romaşcanu Mihaela IX
Cât-aban, vezi Cazaban Al.
Câta-ban, vezi Cazaban Al.
Câţ-aban, vezi Cazaban Al.
Cîrlova Vasile 171
Claretie Jules 100, 187
Clarnet Adolf 226
Claudel Paul 169
Cloëtta Wilhelm 38
Cobuz A. 77
Cocea N.D. 101
Coco, vezi Dimitrescu-Iaşi Constantin
Cocoş Vasile A. 64
Codrescu Theodor 11
Colas Louis 109
Coleş Ioan 242, 243
Coleşiu, vezi Coleş
Conţescu (ministru) 219
Coresi 174, 175
Costescu (colonel) 71, 72
Costescu Teodor 256
Coşbuc George 6, 125, 194
Crainic Simeon VI, 243
Crăciunescu I. 170
Creangă Ion 148, 201, 202, 209, 225
Cristos 236
Cristoveanu (d-na) 30
Critobul din Imbros 158
Croisset (Francis de) 77
Cronţ Gh. 158
Cruceanu Mihail 67, 102, 112, 124, 126, 175, 199, 269
D. Hereşti, V., vezi V. D. Hereşti
Damianovici Constantin 11, 81, 83, 174
Dan Ilie 55
Daniel Paul 96, 97, 98, 99
Dante Alighieri 80
Daranatz J. 228
Darmsteter Arsène 23, 186, 188
Datcu Iordan VII, VIII
Daudet Alphonse 100, 192, 196
Daudet Leon 194, 196
Davila Alexandru 8, 87, 191, 192, 238
Davila Ortensia, vezi Keminger de Lippa Hortensia
De Amicis (Edmondo) 62
De Flers (Robert) 76, 77
Delavrancea Barbu 172, 202, 209, 225, 256
De Maria, M. 224
Demetrescu Romulus 36
Demetrescu-Mirea (negustor) 75
Demetrius V. 67
De Mulhouse (d-l) 86
Densusianu Aron 122, 138
De Rech (Henry) 61
Deschamps Gaston 76, 77
Deschanel Émile 260
Diaconu Ion, 38, 263
Dickens Ch. 65
Diculescu Leon M. 241
Dimitrescu Marin 169, 173
Dimitrescu-Iaşi Constantin 6, 12, 15, 16, 170
Dimitriu Olga 213
Dinu Titu 115, 150, 151, 183
Dissescu Constantin G. 46, 141
Djuvara Mircea 73, 74
Doinaş Ştefan Augustin 169
Doutrepont Auguste 37
Doutrepont Georges 37
Dragomirescu Mihai I. 33
Dragomirescu Mihail 22, 23, 26, 63, 67, 73, 74, 103, 112, 120, 124, 126, 160, 161, 256
Drăganu Nicolae 45, 139, 140, 186
Drăgănescu Mihail 256
Drimba Vladimir VIII
Drouhet Charles 8, 27, 62, 75, 253
Droz E. (librar) 197, 198
Duca I.G. 81, 82, 273
Ducas (cronicar bizantin) 158

Dudescu 11, 12, 15
Duhamel Georges 226
Dumitrescu J. (sau Y.) *269*
Dumitrescu Maria I.V., 1, *3*
Dumitrescu Marin, vezi Dimitrescu Marin
Dumitrescu Marioara, vezi Dumitrescu Maria I.
Dumitrescu Vladimir VII
Dumur Louis V, *4*
Dunka I. 272
Duțescu Ion 172
Edlén Britta *5*
Eftimiu Victor 67
Eisler 127
Electra (figură mitologică) 115
Eliade Cristina (Cristinica, Christinel) 16, 20, 22, 24, 28
Eliade Eliza *5—6*, 7, 8, 9, 14, 15, 16, 18, 21, 22, 28
Eliade Maria 20, 21, 22
Eliade Pompiliu V, *5—28*, 139, 169, 170, 172, 174, 175, 176, 178, 251
Eliade Pompiliu Elisa (Elise), vezi Eliade Eliza
Elian Matei V, *28—31*
Elian Mihail de la Gruea 29
Eminescu M. 187, 193, 194, 195, 205, 225
Enache Puiu 124, 131
Ene Virgiliu 161
Enescu George 112
Ennery 126
Erinii (figuri mitologice) 115
Escouffier Émile 26, 27
Estaunié Édouard 88, 89
Evolceanu Dim. 86, 170, 195
Ewers Henry 192
Faifăr Ion 124
Faur Dan 197
Făgărășanu I. 259
Fechner Dan, vezi Faur Dan
Feraru Leon *32—35*
Fieraru L., vezi Feraru Leon
Fierăscu C. 182
Filipescu Nicolae Gr. 172
Fischer Otokar 260
Flajšhans Václav V, *35—37*, 200, 201, 212, 232, 234, 235
Flajšhansová Jindra, vezi Hušková-Flajšhansová Jindra
Florea Virgiliu 175
Fondane Benjamin, vezi Fundoianu Benjamin
Forțu Grigore *269*
Foscolo Ugo 80
Fouché Pierre 252, 253
France Anatole 10, 65, 226
Frauendorfer (Irmgard von) 60
Frățilă V. 140
Friedwagner Hermine 42, 43, 44, 46
Friedwagner Matthias V, *37—60*, 141, 185
Froemer Alphonse 100
Frollo (familia) 61, 63, 64, 71, 83
Frollo Anton Vladimir VII, 72, 95
Frollo Gian Luigi 16, 63
Frollo Hildebrand 14, 16, 17, 18, 22, 23, 133
Frollo Iosif 16, 60, 62, 63, 67
Frollo Liana (Lia), vezi Frollo Margareta
Frollo Margareta *60—61*, 63, 88, 89, 91, 93
Frollo Mia V, 4, 60, 61, *62—96*, 162, 201, 220, 221, 222
Fuller Edmond G. 247
Fundoianu Benjamin V, *96—99*
Fuster Charles V, *100*
Gabler Hedda (personaj literar) 207
Gafița Mihai 171, 172, 192
Gafița Viniciu VIII
Galaction Gala V, 29, 67, *100—102*, 112, 122
Galaction-Țuculescu Mara 101
Galiță Mihai 172, 270
Gall Ivan, vezi Halla Jan
Gamber Jean (librar) 102, 103
Gamber John, vezi Gamber Jean
Gamber-Godefroy J. (d-na) *102—103*
Gamillscheg Ernst 56, 57, 58, 59, 60, 152
Gane Iorgu, vezi Ganea Iorgu
Ganea Iorgu *103—108*
Garbea G. O., vezi Gârbea Odoleanu George
Garbiniu George, vezi Gârbea Odoleanu George
Gatty Margaret 180, 181
Gauchat L. 38
Gavel Henri V, *108—110*
Gălușcă Constantin D. *110—111*
Geamănu Aristide N. *269—270*

Gebauer J. 36
George Alexandru 8, 10
Georgescu Constantin G. *270*
Georgescu-Ştefăneşti Nicolae V, *111—120*
Georgescu-Tistu Nicolae *120—121*, 135
Georgian I., vezi Georgian Ion C.
Georgian Ion C. (învăţător, poet) *121—122*
Georgian Ion C. (prof. de istorie, avocat) 122
Géraldy Paul 93, 94
Gerig John Lawrence 32, 33
Gherasim Mihai 186
Gherasim Vasile 185, 186
Ghergariu Leontin 140
Gherghel Alexandru V, *122—131*, 132, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 187
Gherghel Elisabetha 124, 125, 126, 127, 128, 129, *132*, 187, 188
Gheţie Ion VIII
Gheţu Vasile I. *133—134*
Gheuka Mihail V. *270—271*
Ghiacioiu Victoria 63
Ghica Alexandrina *135—136*
Ghica G. *136—137*
Ghica Ion 135, 209, 225
Ghika Nathalie 76
Ghirgiu Constantin Gh. *271*
Ghirgiu Maria *137—138*
Ghiţeanu Constantin 91
Gide André 68, 88
Gili Gaya Samuel, vezi Gili y Gaya Samuel
Gili y Gaya, Samuel 252, 254
Gilliéron Jules 58
Giuglea George V, 44, 45, *138—149*
Giuglea I., vezi Giuglea George
Giuglea Maria VII, 142, 171, 182
Giurescu Anca IX
Giuvara, vezi Djuvara
Gâlcescu Theodor, vezi Gîlcescu Teodor
Gârbea George Odoleanu *153*
Gîlcescu Teodor V, VII, *149—152*
Gîrleanu Emil 112, 225
Glixelli Stefan V, *154*
Goethe 260
Goga Octavian 126, 229, 230, 231, 232, 244
Goldberg Julia *155*
Golescu Const. 171
Golescu Virginia D. 180, 181
Golfineanu Natalia 71
Góngora 169
Gorceix Septime 194, 195
Gorki M. 192
Gorovei Artur 148
Gorun Ioan 125, 225
Gourdon Georges V, *155—157*
Gourmont (Rémy de) 4
Grama I. *271*
Greceanu (d-na) 82, 83
Greceanu Margot, vezi Greceanu (d-na)
Greciuc Vasile, vezi Grecu Vasile
Grecu Vasile V, *157—159*, 186, 211
Greene Ernest S. 159
Gregorian Mihail C. V, *160—162*, 182
Gregorian Sofia VII, 161
Grey Z. 192
Grigorescu I.A. 165
Grigorescu V. Gh. 242, 243, 244
Grigorescu-Bacovia Agatha *162*
Grigoriu Valeria *163—164*
Grimm (fraţii) 192
Grimm Jakob 35, 36
Grimm Petre 133, 139, 140
Grome, vezi Grouel
Grouel Charles *164—165*
Grouet, vezi Grouel
Gruia C., vezi Gruia C.P.
Gruia C.P. *165—168*
Guillén Jorge V, *168—169*
Gusti Dimitrie 265
Guţu Gh. 195
Guţu Romalo Valeria VIII
H. Marcel, vezi Marcel H.
Hadrian (împărat roman) 204
Haguenin Émile 9, 10
Haguens, vezi Haguenin
Halla Jan 237, 238, 240
Handoca Mircea 148
Hanesius, vezi Haneş P.V.
Haneş (familia) 174
Haneş Gheorghina VII
Haneş Petre V. V, 13, 14, 15, 16, 20, 22, 123, 125, 126, 137, 138, 142, 160, *169—181*, 182, 187, 270
Haneş Vasile V. 114, 115, 142, 171, 173, 176, 177, *181—183*, 243, 244
Haralamb Ion *183—184*

Haret Spiru 9, 11
Hartmann (Eduard de) 173, 193
Hasdeu B.P. 171
Hatzfeld Adolphe 22, 23
Hauptmann Gerhart 210
Hazard Paul 120
Hébrard Adrian 10
Heliade Rădulescu Ion 153, 171, 272
Heliade Rădulescu Virgilia *272*
Heremans Charles V, *184—185*
Herescu N.I. 154
Herzog Eugen *185—186*
Hétrat Jean-Boniface V, 123, 125, 127, 132, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 178, *186—192*
Hink Ota 231
Hiottu Constantin 211, 212
Hîrsu Lia *192*
Hîrsu Lizzi, vezi Hîrsu Lia
Hîrsu M. (bibliotecar) 179
Hîrsu Melchior 169, 173, 180, 192, *193*
Hodoș Al., vezi Gorun Ioan
Hociung Mihai *273*
Hodža Milan 232
Hofmannsthal (Hugo von) 204, 205
Hogaș Aețiu 174, 175
Hogaș Calistrat 175
Holban Maria V, VII, *193—199*, 240
Holban Mihail G. *199—200*
Homer 94
Homorodean M. 140
Horák Jiří 260
Horațiu 115
Houdenc (Raoul de) 39, 40, 44
Hrisostom Ioan 270
Hugo V. 11
Hurmuzaki (Eudoxiu de) 14, 16
Hušek Karol 220, 221, 236, 239
Hušková-Flajšhansová Jindra V, 36, *200—240*, 241
I.A., vezi A.I.
Iacobescu T. 182
Ibrăileanu Garabet 101, 179, 180
Ibsen H. 204, 207, 208
Ioan Grigore Olimp 171
Ioan Olga H. 203, *241—242*
Ioan Ștefan C. *242—244*
Ioanid, vezi Ioanide
Ioanide Tilică *244—247*
Ioanidi, vezi Ioanide
Iogu Gheorghe V, *247—251*
Ionescu Const. Al., vezi Caion
Ionescu Damian *273*
Ionescu Dimitrie *251—252*
Ionescu Haralamb C. 184
Ionescu$_1$ Ion C. *274*
Ionescu$_2$ Ion C. V, VII, *252—254*, 274
Ionescu Maria Thoma 72, *254—256*, 257, 259
Ionescu Șt. V. *274*
Ionescu Take V, 24, 129, 130, 131, 179, 244, 255, *256—258*, 259
Ionescu Thoma, vezi Ionescu Toma
Ionescu Toma 72, 251, 252, 255, 256, 257, *258—259*
Ionescu Tudor 122
Ionescu Victor 125
Ionescu-Buzău Dem. 274
Ionescu-Buzău E[liza?] 274
Ionescu-Nișcov Traian VII, *259—260*
Ionnesco, vezi Ionescu
Ionnescu Maria Th., vezi Ionescu Maria Thoma
Ionnescu Toma, vezi Ionescu Toma
Iordan Iorgu V, VIII, 38, 58, 122, 140, 175, 182, 257, *260—263*, 269
Iordănescu Teodor *263—264*
Iorga Nicolae V, 1, 6, 7, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 53, 54, 66, 103, 122, 138, 139, 154, 170, 177, 195, 200, 225, *264—265*
Iosa Mircea 257
Iosif Jenică 82
Iosif St. O. 6, 194, 209, 225
Isac Emil 7, 220
Israël Alexandre 100
Iuga A. 72
Ivănescu George 140
Ivireanul Antim 171
Jaberg K. 38
Jammes Francis 64, 65, 66
Jarník Hetvík 239
Jarník J. Urban 200, 214, 239
Jireček Constantin 36, 37
Jodl F. 157
Jonnesco Marie, vezi Ionescu Maria Thoma

Jonnesco Marie Th., vezi Ionescu Maria Thoma
Jonnesco Thoma (s. Thomas), vezi Ionescu Toma
Joșca, vezi Lucaci Vasile
Jud Jakob 38
Karlfeldt E.A. 159
Kasterska-Sergescu Marya 194, 195
Keminger de Lippa Hortensia 87
Kirileanu Gheorghe T. 148
Klaret Bartolomej 234
Knoll František VII
Kogălniceanu Mihail 225
Kontzi R. 58
Kopal Josef 239
Kretschmer P. 157
Krotký Klement 240
Krüger Fritz 254
Lacombe Georges 109, 110
Lahovari George Ioan 144
Langová Helena 232
Lapedatu Al. 170
Larroumet Gustave 38
Lăudat Ion D. 55
Lăzărescu (profesoară) 165
Lebègue Raymond VII
Le Blant Julien 89
Le Candonnel Louis 126
Lecca Haralamb 123, 237, 238
Leger Louis 260
Le Goff (Jacques) 195
Lepădatu Al., vezi Lapedatu Al.
Leroux Ernest (editor) 39, 40, 146
Léveillé (gravor) 89
Lhande Pierre 95
Littré Émile 186, 188
Liu Nicolae 135
Livescu Ion 8
Lommatzsch Erhard 38, 49
Longfellow Henry Wadsworth 189, 190
Lope de Vega 140
Loti Pierre 156
Lovinescu Eugen 27, 62, 112, 201, 227, 228, 229
Luca Alexandru 171
Lucaci Vasile 71, 72
Ludwig Emil 171
Lungu Traian 257
Lupu N. 226
Lupu Oct. 38
Lupu-Antonescu A. 171
Macedonski Alex. 126, 156
Macrea D. VIII, 265
Madgearu Virgil 103
Maeterlinck M. 83
Magnier Edmond 100
Maior Petru 183
Maiorescu (d-na) 114, 115
Maiorescu (familia) 115
Maiorescu Titu 17, 114, 115, 138, 139, 141, 170, 225
Makropulos (personaj literar) 215
Malița Mircea 257
Mallarmé Stéphane 169
Maltezeanu Constantin 86
Maneca Const. 140
Mangra Vasile 175
Manoliu Florin Em. 103
Manoliu Marta 102, 103
Marcel H. *271--272*
Marghiloman Alexandru 84, 85, 86, 120
Maria (regină) 202
Marian Simion Florea 60
Marie Antoinette 73
Marinescu Const. 172
Marius pictor, vezi De Maria, M.
Marmorosch (bancher) 26, 119
Mašek K. 61
Massoff Ioan 8, 265
Maurois André 226
Mauroy (ziarist) 10
Mavros Nicolae (general) 135
May Carol 192
Mazilu D.P. 175
Mazîlu D.R. 128, 129
Măgură Hîrsu Lìa, vezi Hîrsu Lia
Măldărescu Mariana, vezi Buzoianu Mariana
Mănciulescu Al. 166
Mehedinți Simion 16, 20, 27, 202
Menéndez Pidal Ramón 253, 254
Menge (hotelieri) 25
Meyer Paul 38
Meyer-Lübke Wilhelm 36, 37, 44, 45, 58, 115, 185, 186, 254
Meyer-Lübke-Caracostea, vezi Caracostea D.
Mezea Corneliu 72

Michaëlis Karin 222
Miculescu Violetta, vezi Adrian Violetta
Mihai Filofteia VIII
Mihailovici Aurelia VII
Mihăescu N.S. 256
Miklosich Franz 36
Mille Pierre 92, 93
Mincu Elise I. 194
Minulescu Ion 112, 124, 126, 169, 172, 179, 229, 231
Mirea Florica, vezi Nedelcovici Florica
Mirea Zoica 75, 91
Miriam (pseudonim), vezi Frollo Mia
Mistral Frédéric 187
Moissi Alexander 210
Moldovan Dion 33
Moldovan Ioan Micu 174, 175
Molière 204
Monfort Eugène 88
Montandon Marcel 177, 178
Montaureanu I. 24
Montesinos José F. 252, 254
Morariu Leca 53, 54, 55
Morariu Victor 38
Moréas Jean 4
Morf Heinrich 38, 44, 45
Moroianu (familia) 142
Moroianu Aurelia 142
Moroianu George 137, 138, 142, 145, 186, 188
Moroianu Maria, vezi Circa Maria
Moroianu Vasile 145
Moșescu Octavian 29
Movilă Costin 91
Movilă Florica 91
Mumuleanu B.P. 171
Muntean George 186
Murat (secretar) 86
Murărașu D. 103
Murnu George 67
Mussafia Adolfo 37, 39, 40, 41
Mușatescu Tudor 91, 237
Mușlea Ion 60
Nandriș Gr. 154
Nanu Dimitrie 125
Navarro Tomás, Tomás 252, 253
Nădejde Ion 186, 188
Năstase Olimpia 121
Năsturel Petre S. 158
Nedelcovici Florica 75
Nefftzer A. 10
Negoescu Ion 161
Negruzzi Costache 171, 202, 209, 225
Negruzzi Iacob 187
Negulescu Demetru 254, 255, 258
Negulescu Petre P. 75
Negulici Anton 91
Netea Vasile 257
Nicola Traian 111, 133, 269
Nicolescu Alex. 175, 269
Nicolescu Mihail R. 165
Niculescu Alexandru IX
Niculescu C.H. 63
Nistor I.I. 239
Nosovský 216
Nyrop Kr. 36
Odobescu Alex. 87, 171, 209, 225
Odoleanu Gârbea George, vezi Gârbea George Odoleanu
Ojetti Ugo 62
Onciul Dimitrie 86, 139, 200
Onicescu Octav 139
Onu Liviu VII, 147, 161
Oprescu George 133, 170
Oreste (figură mitologică) 114, 115
Orghidan N. 140
Ornea Z. VIII, IX, 6, 18, 264, 265
Ortis, vezi Ortiz
Ortis Iacopo 80
Ortiz Ramiro 62, 73, 74, 79, 80
Otescu Ion 176, 177
Otig Ig. (pseudonim), vezi Ganea Iorgu
Otto (librar) 220
Ovidiu 130
Pamfile Teodor 60
Panaitescu P.P. 230, 231
Pană Buescu Marie 198
Pană Sașa 97
Panckoucke (familia) 100
Panckoucke Charles-Joseph 100
Pancu-Iași Oct. 201
Papadopol Paul I. 165
Papahagi Pericle 38, 163
Papahagi Tache 38, 49, 161, 171, 222, 229, 230, 234, 253
Paraschivescu Coca 91, 92, 95
Paraschivescu Vintilă 91, 92, 95

Paris Gaston 36, 37, 38, 45, 47, 48, 155, 156, 260
Pascu George 53, 54, 55, 141
Pascu Giorge, vezi Pascu George
Pavelescu Cincinat 112, 125
Păcurariu D. 135
Păltănea Pompiliu 4, 80, 112, 114, 115, 117, 140, 143, 146, 147, 270
Perpessicius 33
Petra-Petrescu Horia 193, 201, 239
Petrașcu N. 18
Petrescu Cezar 227
Petrescu D. 96, 97
Petrescu I.C. 182
Petrovici Emil 252, 253, 260
Petrovici Ioan 16, 122, 124, 172
Pfitzner 205
Pherikyde (d-na) 120
Philippide Al. 97, 111, 141, 261, 262
Pilepich Carletto 83, 84
Pillat Ion 33, 229, 230
Piru Al. 172
Pișculescu Grigore, vezi Galaction Gala
Pârvan Vasile 133, 195
Place Joseph 4, 77, 89
Poe Edgar Allan 187, 189, 190
Polívka J. 260
Pop Augustin Z.N. 126, 148, 201
Pop Gh. 170
Pop Rodica Doina VIII
Pop Sever VIII
Pop Ștefan 160, 182
Popa Marian VIII
Popa-Lisseanu G. 177, 178
Popescu Constantin, vezi Gruia C.P.
Popescu Dragomir 165
Popescu George 73, 74
Popescu Mih. Gh. 165
Popescu-Gruia Constantin, vezi Gruia C.P.
Popescu Spineni Marin 8, 64, 104, 126, 133, 163, 270
Popescu-Teiușan Ilie 265
Popescu Voitești I. 60, 61
Poppesco (general) 74
Popovici Iosif 38
Popovici-Bănățeanu I. 202
Porfirogenetul Constantin 158
Pospíšil Fr. 216
Potra George VII, 272
Potra George G. 272
Procopovici Al. 186
Protopopescu Dragoș 67, 270
Protat (frați; tipografi) 196, 197
Provian N. 165
Pușcariu Sextil 37, 38, 44, 45, 54, 55, 111, 120, 121, 139, 140, 147, 157, 169, 172 185, 186, 190, 210, 220, 262
Rabiet E. 37
Racine 18
Racoviță D. 87
Racoviță Ortensia, vezi Keminger de Lippa Hortensia
Rafailă Maria VII
Rașcu I.M. 162, 166, 167, 168, 188
Rădulescu Dorina 97
Rădulescu Tudor 271
Rădulescu-Motru Const. 17, 18, 38, 169, 170, 172, 176, 178
Rebreanu Liviu 171, 201
Rech-Frollo Marguerite-Marie, vezi Frollo Margareta
Regnard J.-Fr. 18
Régnier (Henri de) 97
Reni Guido 64
Reuter Fritz 169, 173
Richter (Charles de) 192
Rîuleț Constantin 125
Robea Mihail 172
Rodin 78
Rohlfs Gerhard 56, 57, 58
Rolland Romain 81
Roman Ion 135
Roques Mario 8, 37, 120, 139, 141, 146, 147, 154, 160, 171, 177, 253
Rosenfeld Laura 271
Rosetti Alexandru 38, 252, 263
Rosetti Dim. R. 64
Rostaing Ch. 253
Rostand Edmond 94
Rostand Maurice 94
Ruffini Mario 63
Russo Al. 171, 179, 180, 209, 225
Russo Dem. 157
Rusu Matei 270
Sacerdoțeanu Virginia 195
Sadoveanu Mihail 130, 201, 202, 209, 225

Saila Iancu 129
Sainte-Beuve Charles Augustin 100
Samain Albert 4
Sandu C., vezi Sandu-Aldea C.
Sandu-Aldea Const. 166, 209, 212, 225
Saroïhandy J. VI
Sauvage Eugenia 271
Savu Al. Gh. 269
Sava Aurel 203
Savin Emilia VII
Sădeanu Florența VII, 140
Săulescu (căpitan) 147, 148
Scavinski Daniil 17, 18
Schläger Georg 37, 38, 45
Schnitzler Arthur 210
Scholl Aurélien 100
Schomberg, vezi Byng
Scott Walter 89
Sebastian Mihail 201
Secărescu Viorica 121
Seche Luiza VIII
Seche Mircea VIII
Ségur-Dupeyron 10
Seișanu Romulus 257
Sergescu Petrej 195
Sevastos Elena 187
Sevastos Mih. 55, 258
Shelley 187
Simache Nicolae 272
Simion Eugen 97
Sinclair Upton 159
Sion Gh. 171
Sipsom Constantin M. 117, 118
Sipsom Mihail M. 118
Slavici I. 202, 209, 225
Smetana 203, 204, 205
Soare Aura VII
Socec (editor) 130, 176, 179, 190, 209
Solacolu Barbu 8, 120, 265
Solvejg Nora (personaj literar) 207
Sorbul Mihail 67
Speranția Eugeniu 114, 115, 126
Sphrantzes Gheorghe 158
Staca Gh. 230, 231
Stahl Henri 16, 139
Stahl Henriette Yvonne 195
Stamatiade Alex. T. 174, 175
Stan Ionel 140
Stancu Z. 201
Stanovici Alexandra 116
Statnai Pompiliu VII
Stănescu Eugen 161
Stănoiu Damian 229
Steinberg H. (editor, librar) 30, 188
Stere C. 86
Steriade J. (d-na) 116
Stihi (d-na) 164
Streinu Vladimir 171, 182
Stoika Const. T. 67
Stroescu Sabina C. VIII
Sturdza Alexandru Al. 156, 157
Suchier Hermann 156
Sudețeanu Const. 139
Šaloun L. 232
Șăineanu Lazăr 249, 251
Șerb I. 161
Șeșefschi A. 191, 192
Šetelík Jaroslav 223, 229
Ștefan cel Mare 39, 40
Ștefănescu I.D. 27
Ștefănescu Ștefan VIII
Ștefănești, vezi Georgescu-Ștefănești Nicolae
Ștefănești Nic. G., vezi Georgescu Ștefănești Nicolae
Ștrempel G. 101
Štupaková Věra VII
Șuluțiu Octav 235
Șuteu Flora VIII, 172
Șuteu Traian 182
Tagliavini Carlo IX
Tagore Rabindranath 165, 166
Talvart Hector 4, 77, 89
Tanașoca Nicolae-Șerban 158
Tanoviceanu I. 118
Tappolet E. 38
Tănase Eugen 140, 253
Tempeanu Virgil 171
Teodorescu Virgil 96
Teodorescu-Braniște T. 171
Teodorescu-Kirileanu Gh., vezi Kirileanu Gh.T.
Testard Émile 89
Teutsch Carl 193
Theodorescu Barbu VII, 265
Theodorescu D. 161
Theodorian-Carada Marius 86

Thomas Adolphe 23
Thomas Antoine 38
Tiktin H. 38, 197
Tille Václav 260
Titulescu Nicolae 239
Toader Alexandra IX, 201, 203, 225, 231, 233, 237, 239
Tocilescu Gr.G. 144
Todoran Romulus 141
Toinette (personaj literar) 204, 205
Tomescu D. 66
Tornea Florin 8
Torouțiu I.E. 38
Tudoriu Grünwald Valentina VII
Țepelea G. 141
Țițeica G. 195
Țira V. 140
Undset Sigrid 234
Ursescu Ioan 124
Ursu G.G. 166
V. D. G., vezi Golescu Virginia D.
V. D. Hereşti 272
Václavík Antonín 240
Valaori Iuliu 67, 171, 177
Valéry Paul 169, 197
Vallette Alfred 4
Vasiliu Al. 151, 239
Vasiliu George, vezi Bacovia George
Văcărescu Elena 194, 195
Văcărescu Iancu 17, 18
Văcăreşti (poeții) 171
Văitoianu (d-na) 82, 87
Văitoianu Arthur (general) 82, 83
Vendryes Joseph 253
Veniamin Virgil 74
Verhaeren Emile 88
Verlaine Paul 98
Vianu Tudor 16, 166
Villa A. 127
Villiers de l'Isle-Adam Auguste VII, 63, 92, 93
Visconti Galeazzo 198
Vârgolici Teodor 101
Vîlsan G. 139, 140
Vîrcol Vasile 170, 174, 175, 177, 244, 245, 246, 256
Vîrtosu Ileana VII
Vlad Mia, vezi Frollo Mia
Vlahuță Al. 6, 209, 225
Voevidca Alexandru 53, 54, 55, 58
Voevidca George 55
Vogüé (Eugène Melchior Vicomte de) 155, 156
Voievidca, vezi Voevidca
Voltaire 187
Voretzsch Karl 37, 38
Vostokov Al. 36, 37
Vuia Romul (s. Romulus) 216
Wallace Edgar 192
Wangel Elida (personaj literar) 207
Warren Henry 192
Weeks Raymond 34, 35
Weigand G. 40, 41
Weis[s] (tipograf) 169
Weiske Hans 156
Welorh (?) 84
Wiegler 119
Wilde Oscar 210
Wilder Otto, vezi Frollo Hildebrand
Wilson 84
Xau Fernand 194, 196
Xavier de Maistre 187
Xeni C. 257
Zaharia (ofițer) 71, 72
Zamfirescu Alexandru I., vezi Elian Matei
Zamfirescu Duiliu 67, 123
Zamfirescu G.M. 201
Zamfirescu Henry 27
Zara Ileana 154
Zavoral Metodiu 239
Zenobia (regină) 123, 125
Zgurindescu 123, 126
Zottu (colonel) 130, 131
Zubatý Josef 230

CUPRINS

Notă asupra ediției V
Abrevieri bibliografice VIII
Abrevieri de cuvinte IX

SCRISORI PERSONALE NEFAMILIALE: DUMITRESCU-IORGA 2

Scrisori în rezumat (D—I) 267

Indici 275

Indice cronologic al scrisorilor 277
Lista emitenților 285
Indice de nume 288

Lector IORDAN DATCU
Tehnoredactor POMPILIU STATNAI

Bun de tipar. 30. 04. 1981. Coli ed. 27,32
Coli tipar 19,5. Planșe tip 8

Tiparul executat sub comanda
nr. 1521 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România